Šejhul-islam Ibn Tejmijje

EL-IMAN

Es Sunne

Šejhul-islam Ibn-Tejmijje

El-Iman

El-Iman

Autor

Šejhul-Islam Ibn-Tejmijje

Hadise verifikovao i pripremio

Muhammed Nasiruddin ***el - Albani***

Provjeru izvršio

Zuhejr eš-Šaviš

Islamska knjižnica

Šejhul-islam Ibn Tejmijje

EL-IMAN

Es Sunne

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Uvod izdavača

Zahvala pripada samo Allahu, Njega hvalimo i samo od Njega pomoć i oprost tražimo. Allahu se utječemo od zla nas samih i naših loših djela. Koga Allah uputi njega niko u zabludu neće odvesti, a koga u zabludu odvede njega niko neće uputiti. Svjedočim da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha Jednog, Koji sudruga nema. Svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik.

"O vi koji vjerujete bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i ne umirite osim kao muslimani".

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte - s Imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi".

"O vi koji vjerujete, Allaha se bojte i samo istinu govorite. On će vam vaša djela ispravnim učiniti i grijehe vam vaše oprostiti. Onaj ko se Allahu i Njegovom poslaniku pokori, on će uistinu pobijediti velikom pobjedom".

A zatim: Zahvaljujemo se Allahu na tome što nam je omogućio i olakšao provjeru i izdavanje knjiga iz polja akide, tefsira, hadisa, fikha i ono što koristi muslimanu u njegovom vjerskom i ovosvjetskom životu. Pri tome slijedimo prirodni prosperitet dodavajući od znanosti ono što će poslužiti ovim knjigama. Molimo Allaha ﷻ da nam nagradu učini najboljom, da pređe preko pogrešaka i fikcija, i onoga u čemu smo prekoračili istinu iz naše nesmotrenosti, nenamjerno ili namjerno. Prethodno smo ovu knjigu, El-Iman, štampali i to još 1381 h. ili 1961 g., a povjerili smo Šejhu Muhammedu Nasiruddinu el-Albaniju da verifikuje i provjeri hadise. On je to djelimično odradio pri čemu se zadovoljio sažetim rečenicama - da ga Allah nagradi - osim što smo mi u ovom izdanju, na njegovu provjeru, dodali pokazatelje na izvore o kojima je govorio o hadisima u svojim knjigama i koje

je napisao po zahtjevu od Islamske knjižnice i drugih. Također sam dodao derivaciju hadisa koja će koristiti čitaocu koji želi da više sazna o hadisima, a to sam stavio između zagrada ().

U ovom izdanju smo dodali nešto više od onoga što je napisao autor Šejhul-Islam Ibn-Tejmijje. On – da mu se Allah smiluje – je navodio početak ajeta ili ajete koje je uzimao kao dokaze da bi nastavio rekavši 'itd.' do kraja ajeta. Ili bi rekao: 'do riječi Uzvišenog.' Mi smo te ajete upotpunili da bi se našli pred očima plemenitog čitaoca, što će mu sa druge strane olakšati shvatanje same teme. Isto tako, ispravili smo neke propuste nas samih i naših prethodnih prijatelja u prošlim izdanjima pri čemu smo ih sveli na minimalu.

U ovoj vrijednoj knjizi, naći ćeš odgovor koji je ušutkao usta onima koji nahuškavaju druge protiv Šejhul-Islama Ibn-Tejmijje. Među njima ima onih koji tvrde da je kafir ili da je zalutao, kao i to da je neuračunljiv ili da je neznalica, a to se kod njih nije pojavilo osim radi pakosti i zavisti iz njihovih duša prema ovoj vjeri. Javno vrše propagandu protiv nosioca i pozivača ove vjere. Ovo je uobičajeno stanje novotara i zalutalih, zato što se ne mogu direktno i otvoreno suprotstaviti istini. Ali, Allah će uvijek iznijeti njihove spletke i to na propustima njihovih jezika. Dovoljna im je osuda onoga što zastupaju. Ono što je Allah ﷻ, Sebi pripisao od imena i svojstava dolikuje Njegovoj veličini, plemenitosti i ljepoti. Allah ﷻ, se tim svojstvima i imenima izdvojio od toga da ima nekog istog ili sličnog. Dok je sa druge strane Šejh potvrdio i pripisao Allahu ﷻ, ono što što je Allah Sebi pripisao bez izmjene ili obesnaživanja. Na ovoj džadi ili putu su bili svi ashabi – radijjallahu anhum. Isto tako i svi oni učenjaci ovog ummeta koje mi poznajemo. Među njih spadaju četverica imama za koje se svjedoči da su bili učenjaci i pravnici (Ebu-Hanife Nuaman, Malik b. Enes, Muhammed b. Idris eš-Šafiji i Ahmed b. Muhammed b. Hanbel), kao i oni koji su spoznali vjerovanje Imama Ebu-Hasena Alija b. Ismaila el-Eš'arija.

Nema potrebe da se posebno upoznajemo sa Šejhul-Islamom Ibn-Tejmijjom, jer je već svima poznat njegov doprinos znanjem, djelima i džihadom na Allahovom putu. Tome svjedoče njegove knjige. Neka je hvala Allahu i neka je salavat na Njegovog Poslanika.

Zuhejr eš-Šaviš

Autorova biografija Šejhul-Islam Ibn-Tejmijje

On je Šejhul-Islam Tekijjuddin Ahmed b. Abdul Halim b. Abdus-Selam b. Abdullah b. el-Hudar b. Muhammed Ibn-Tejmijje En-Numejri El-Harrani Ed-Dimeški.

Tejmijje je ime koje je dobio po djedovoj majci od djeda Muhammeda. Ona je bila vaiz i prenosilac hadisa, pa je ovaj plemeniti naziv njoj pripisan.

Rođen je u El-Harranu, u jednom od važnijih gradova Arabljanskog poluostrva, između Tigrisa i Eufrata 661. h.g. Otac ga je doveo u Damask sa svojom porodicom i to u vremenu naviranja i preuzimanja većine država od strane Mongola i Tatara, tj. u vremenu poznatih i žestokih taarskih navala. Njegova starosna dob nije prelazila šest godina kada su učinili hidžru.

U Damasku je uzeo znanje od tamošnjih učenjaka, a u to doba je Damask predstavljao kolijevku znanja i vjere. Donosio je fetve prije nego što je napunio dvadesetu godinu. Posvetio se Kur'anu, hadisu i fikhu. Bio je čuvar ispravnog vjerovanja. Ova njegova knjiga El-Iman je jedno od njegovih najveličanstvenijih i nakorisnijih djela.

Bio je poznat po pobožnosti, suptilnosti, te mnoštvu ibadeta, pored hrabrosti i viteštva. Branio je svoju državu sabljom isto kao što je svojim jezikom i rukom bio čuvar ispravnog vjerovanja ummeta.

Učestvovao je u odbrani Damaska kada su ga napali Tatari, u poznatoj bitci Šekhab - na jugu Damaska[1] - u kojoj je Allah propisao poraz Tatarima. Nakon ove bitke, države Šama, Palestine, Egipta i Hidžaza su bile spašene od njihovog drugog varvarskog napada.

---

[1] Pogledaj djelo – Bitka na Šekhabu ili bitka na Meredži Sufru – od poznatog učenjaka doktora Muhammeda b. Lutfija Es-Sibaga.

Od vladara je zahtijevao neprekidnu borbu-džihad sve dok se ne iskorijene neprijatelji vjere i ummeta, koji su se međusobno pomagali protiv samog ummeta.

To je na njega navuklo pakost vladara, zavist učenjaka prijatelja, i spletke munafika i griješnika. Uznemiravan je, zatvaran, protjerivan i udaljavan. Ali, to ga nije oslabilo, niti se ikada predao.

Poznate su njegove riječi:

"Šta mi mogu moji neprijatelji učiniti?!! Moja bašča i moj džennet su u mojim grudima. Gdje god da odem oni su sa mnom ne razdvajaju se od mene.
Moj zatvor je osamljivanje (sa Allahom), moje ubistvo je moj šehadet, a moje protjerivanje iz moje države je za mene turizam."

U zatvoru je govorio – a često je bio zatvaran - :

"Zatvoren je onaj čije je srce zatvoreno za svog Gospodara, a zarobljenik je onaj koga zarobe njegove strasti."

Njegova djela iz različitih islamskih naučnih disciplina dostižu brojku veću od tristotine. Neka od njih su stavljena u više tomova. [1]

Umro je u zatvoru Damaške tvrđave, 22. Zul-Kadeta 728 h. – neka je Allahov rahmet na njega.

---

[1] Pogledaj stranicu 361 na kojoj smo naveli djela od Šejhul-Islama Ibn-Tejmijje i nešto o njemu.

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Hvala Allahu, od Njega pomoć i oprost tražimo. Allahu se utječemo od zla nas samih i od naših loših djela. Koga Allah uputi niko ga ne može odvesti u zabludu a koga Allah odvede u zabludu njega niko ne može uputiti. Svjedočimo da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha Jedinog, Koji ortaka nema i svjedočimo da je Muhammed Njegov rob i poslanik, neka je na njega i na njegovu porodicu salavat i selam.

Znaj da su 'Iman' i 'Islam', termini u kojima je sadržana cijela vjera. Ljudi su mnogo govorili o suštini imana i islama. Mnogo je njihovih razilaženja i nesuglasica oko toga. O tome su napisani tomovi knjiga, a razdor o tom pitanju se pojavio još od vremena pojave haridžija, između ostalih sekti.

Mi ćemo spomenuti ono što uzimamo kao korist od Vjerovjesnikovog ﷺ, govora i govora Uzvišenog Allaha. Vjernik time stiže do samog Allahovog i Poslanikovog govora, što je krajnji cilj. Nećemo primarno spominjati razilaženje ljudi (učenih), ali ćemo dio toga ipak tretirati u okrilju pojašnjenja koristi iz Allahovog i Poslanikovog govora, što će nam pokazati da je vraćanje nastalih razilaženja Allahu i Njegovom poslaniku bolje i da predstavlja bolje tumačenje, te donosi bolje posljedice i na dunjaluku i na Ahiretu.

Zato kažemo: Vjerovjesnik ﷺ, je napravio razliku u Džibrilovom عليه السلام, hadisu, između naziva Islam, Iman i Ihsan, pa kaže:

"Islam je da vjeruješ da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, da obavljaš namaz, daješ zekat, postiš Ramazan, i da obaviš hadždž Allahovoj kući ako za to budeš stekao mogućnosti."

Kaže:

"Iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan, i da vjeruješ u kader, određenje dobra i zla."[1]

Postoji razlika između Omerove predaje ovog hadisa, kojeg jedino navodi Muslim, i hadisa od Ebu-Hurejre ﷺ, oko kojeg se slažu Buharija i Muslim. U njima stoji da je Džibril došao u liku čovjeka beduina i da mu je postavio pitanja, dok se u Omerovoj predaji hadisa navodi da je došao u liku beduina.

Također, pojasnio je značenje Islama u poznatom hadisu od Ibn-Omera ﷺ pa kaže:

"Islam se gradi na pet temelja: Svjedočenju da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha, da je Muhammed Njegov rob i poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, hadžu Allahovoj kući i postu Ramazana."[2]

Džibrilov hadis pojašnjava da se Islam gradi na pet stvari, a sve to predstavlja opet Islam, tj. ono što je sazdano nije različito od onoga na čemu je sazdano. Vjerovjesnik ﷺ, je vjeru stavio na tri stupnja. Najuzvišeniji stupanj vjere je ***Ihsan***, (potpuni stepen ispovijedanja vjere), srednji je ***Iman*** a onda mu slijedi ***Islam***. Svaki ***muhsin*** (ihsan), je ***mu'min*** (iman), a svaki ***mu'min*** je ***muslim*** (islam), ali nije svaki ***mu'min muhsin***, niti je svaki ***muslim mu'min***, o čemu će doći pojašnjenje - inša-Allah - u ostalim hadisima; poput hadisa kojeg prenosi Hammad b. Zejd od Ejjuba od Ebu-Kilabe, a on od čovjeka iz Šama, a on od njegovog oca, a on od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao:

"Primi islam bit ćeš spašen. Upita: Šta je Islam? Rekao je: Da se predaš svojim srcem Allahu, i da ostali muslimani budu mirni od tvog jezika i tvoje ruke. Rekao je: Koji je najbolji islam? Odgovorio je: Iman. Upitao je: Šta je to Iman? Odgovorio je: Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i proživljenje poslije smrti. Upitao je: Koji je iman najbolji? Odgovorio je: Hidžra. Upitao je: Šta je to hidžra? Odgovorio je: Da se udaljavaš od zla. Upitao je: Koja je hidžra najbolja?

[1] Bilježe ga Buharija i Muslim. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 2775 i 2797).
[2] Bilježe ga Buharija i Muslim. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 2840).

Odgovorio je: Džihad. Upitao je: Šta je to džihad? Odgovorio je: Da se boriš protiv nevjernika kad se sa njima susretneš, da ne potkradaš iz ratnog plijena, niti da budeš kukavica. Zatim je Allahov Poslanik ﷺ, rekao: Postoje dva djela koja su vrijednija od ostalih djela, osim od onoga ko učini ista ta dva djela- to je ponovio tri puta: primljen hadž ili umra."[1]

Bilježe ga Ahmed i Muhammed b. Nasr el-Mervezi.

Zato je spomenuo ova četiri stupnja rekavši:

"Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke mirni drugi muslimani. Mu'min je onaj pored koga su sigurni krv i imetci drugih ljudi, muhadžir je onaj ko se kloni loših djela, a mudžahid je onaj ko se bori protiv sebe(svoga nefsa) radi Allaha."[2]

Ovako je preneseno od Vjerovjesnika ﷺ, putem Abdullaha Ibn-Amra, Fudale b. Ubejda i drugih sa dobrim lancima. Predaje se nalaze u Sunenima[3] a neki dijelovi u Sahihima.

Od njega je potvrdno preneseno u više formi da je rekao:

"Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani. Mu'min je onaj od koga su sigurni krv i imeci drugih ljudi."

Poznato je da onaj od koga su sigurni krv i imeci, da će biti sigurni od njegovog jezika i ruke. Da ne postoji ta sigurnost onda ne bi bili sigurni ni za krv ni za imetke. Također, se isto navodi u hadisu od Ubejda b. Umejra od Amra b. Abese ؓ.

---

[1] Nalazi se u Musnedu 4/114. (Pogledaj Izdanje od Islamske knjižnice pod brojem 16998). Iz hadisa od Abdur-Rezaka od M'amera od Ejjuba od Ebu-Kilabe od Amra b. Abese, a postoje drugi hadisi koji ga jačaju i koje sam zabilježio u djelu Es-Sahiha br. 551. (Pogledaj Musannef od Abdur-Rezaka 11/127 br. 20107).

[2] Ahmed ga bilježi ovako u cjelosti od Fudale sa vjerodostojnim lancem. (Musned od Imama Ahmeda br. 23951. Također i Abd b. Humejd br. 336 Iz hadisu od Ibn-Amra sa slabim lancem).

[3] (Pogledaj Skraćenu verziju Sahihul Buhari od Albanija br. 7, od Ibn-Amra i skraćenu verziju Sahih Muslim od Munzirija br. 41, u hadisu od Džabira. Zatim Sahih sunen Tirmizi – sa skraćenim lancima, od Ebu-Hurejre br. 2118).

U hadisu od Abdullaha b. Ubejda b. Umejra, a on od svog oca, a on od njgeovog djeda[1], se prenosi da je rečeno Allahovom Poslaniku ﷺ:

"Šta je to Islam? Odgovorio je: Nahraniti druge i lijepo govoriti. Rečeno je: Šta je Iman? Reče: Velikodušnost i strpljenje. Upitan je: Ko je najbolji musliman po islamu? Reče: Onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani. Upitan je: Ko je najbolji od mu'mina po imanu? Reče: Onaj koji je najboljeg ponašanja. Upitan je: Ko je najbolje hidžre? Reče: Onaj ko se kloni onoga što mu je Allah zabranio. Upitan je: Koji je namaz najbolji? Reče: Dugo, usrdno dozivanje Allaha. Upitan je: Koja je najbolja milostinja? Reče: Ona koja je data u oskudici. Upitan je: Koji je džihad najbolji? Reče: Da se boriš imetkom i životom, pa da ti bude konj ubijen a tvoja krv prosuta. Upitan je: Koji je najbolji trenutak? Reče: Sredina tamne noći."[2]

Poznato je da su ovo sve stupnjevi jedni nad drugima, jer muhadžir mora biti mu'min, a isto tako i mudžahid. Zato je rekao: *Iman* je velikodušnost i strpljenje. Za *Islam* je rekao: ***"Hraniti druge i lijepo govoriti."*** Prvi dio rečenice nužno nalaže ovaj drugi, jer onaj kome je moralna vrlina velikodušnost učinit će to, za razliku od onog prvog. Moguće je da to čovjek čini zato što je tako naučen, ali u suštini u njegovom moralu ne postoji velikodušnost i strpljenje. Zato je rekao: ***"Najbolji musliman (po islamu) je onaj od čijeg su jezika i ruku sačuvani ostali muslimani."*** Zatim kaže: ***"Najbolji mu'min po imanu je onaj koji je najboljeg ponašanja."***

[1] Tj. Umejra a on je Ibn Katade El-Lejsija, ali nisam našao hadis u njegovom Musnedu a u knjizi će ponovo doći na str. 208 (tj. u originalu) da je jednom prenešen od Ubejda b. Umejra kao mursel predaja a drugi put od Amra b. Abese sa punim lancem prenosilaca. Možda su njegove riječi ovdje: Od njegovog djeda – greška od onih koji su prepisivali hadise. Ili da se radi o drugom obliku predaje o čemu autor nije govorio na onom mjestu u knjizi. Ovo potvrđuje to što je Taberani prenio dio ovog hadisa od Umejra b. Katade kao što je u djelu El-Medžmu'a 1/58 sa slabim lancem.

[2] Hadis njemu sličan se nalazi u Musnedu 4/385 (br.19382), u hadisu od Šehra b. Havšeba od Amra b. Abese a verifikavan je u prethodnom djelu. A u Musnedu je zabilježen 3/411 i 412, (br.15379). U Sunenu od Nesaija 5/58. (Sahih sunen od Nesaija – sa skraćenim lancima br. 2366 i 4613). Darimi 1/331 od Ubejda b. Umejra od Abdullaha b. Habešija El–Has'amija u skraćenoj verziji.

Poznato je da ovo sadrži i prvi dio (rečenice), a onaj ko bude lijepog morala učinit će to.

Hasanu Basriju je bilo rečeno: "Šta je to lijep moral?" Reče: "Biti otvorene ruke, uklanjati smetnje sa puta i biti veselog lica." To znači da je uklanjanje smetnji dio od lijepog morala. Doći će spomen vjerodostojnih hadisa u kojima je vanjska djela svrstao u *Iman,* kao što kaže:

"Iman se dijeli na sedamdeset i nekoliko dijelova. Najuzvišeniji je reći La ilahe illallah a najniži je uklanjanje smetnje sa puta."[1]

Allahov Poslanik ﷺ, kada mu je došla delegacija iz plemena Adbul Kajs rekao im je:

"Naređujem vam iman (vjerovanje) samo u Allaha. Znate li šta je iman samo u Allaha?- To je svjedočenje da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha, Jedinog, Koji ortaka nema. Obavljanje namaza, davanje zekata i da dajete petinu iz onoga što zaplijenite u ratu."[2]

Poznato je da se ne nvaodi da ova djela predstavljaju vjerovanje u Allaha bez vjerovanja srcem zato što je na mnogim drugim mjestima obavijestio da mora postojati vjerovanje srcem. Tako da se došlo do spoznaje da ovo vjerovanje, uz vjerovanje srcem, predstavlja *Iman.* U Musnedu od Enesa od Vjerovjesnika ﷺ, se prenosi da je rekao:

"Islam je javan, a iman u srcu.[3]

Također, Poslanik ﷺ, kaže:

"U tijelu ima jedan komad mesa ako je on ispravan onda je ispravno cijelo tijelo, a ako je on neispravan neispravno je cijelo tijelo, a to je srce."[4]

---

[1] Bilježe ga Buhari i Muslim (Sahihul džamias-sagir 2800).
[2] (Sahihul džamias-sagir 10, od šejha Albanija – Uredio i pripremio Šaviš).
[3] Bilježi ga Imam Ahmed 1/134, 135 i (12366) a lanac mu je slab.
[4] Mutefekun alejhi tj. Buharija i Muslim se slažu oko njegove vjerodostojnosti, iz hadisa Nu'amana b. Beširа.

Onaj čije je srce ispravno zasigurno je ispravno i njegovo tijelo, za razliku od suprotnog slučaja.

Sufjan b. Ujejne je rekao: "Neki prijašnji učenjaci jedni drugima su pisali ove riječi: 'Onaj čija je tajnost ispravna, Allah će ga u javi učiniti ispravnim. Onaj ko uredi ono što je između njega i Allaha, Allah će učiniti ispravnim odnos između njega i ljudi. Onaj ko bude radio za svoj Ahiret, Allah će mu dati dovoljno od njegovog dunjaluka.'" Prenosi ga Ibn Ebi-Dunja u knjizi "El-Ihlas".

Poznato je da ukoliko je srce ispravno *Imanom* da će i tijelo biti ispravno *Islamom*, jer je Islam dio *Imana*. Na to ukazuje navod u Džibrilovom hadisu: ***"Ovo je Džibril, došao je da vas poduči vašoj vjeri."***[1] Dakle, vjeru je načinio, obrazložio ili opisao kao *Islam, Iman i Ihsan*, što pojašnjava da naša vjera sadrži tri komponente, ali također ukazuje na tri stupnja, *musliman*, zatim *mu'min* a onda *muhsin*. Tako Allah ﷻ, kaže:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم
مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ

"Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi nasilje učiniti, bit će onih umjerenih, bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti – za to će veliku blagodat dobiti." (Fatir - 32)

Oni koji su umjereni i oni koji će svojim djelima druge nadmašiti će ući u Džennet bez kazne. Za razliku od onoga koji se bude ogriješio prema sebi. Isto tako, onaj ko bude došao sa očitim *Islamom* sa srčanom potvrdom, ali ne izvrši naredbu nutarnjeg vjerovanja, biva prepušten prijetnji, što će, inša-Allah, biti pojašnjeno.

Što se tiče *Ihsana*, on je općenitiji sam po sebi, ali je specifičniji iz aspekta onih koji ga posjeduju u odnosu na *Iman*. *Iman* je općenitiji sam po sebi, ali je specifičniji iz aspekta onih koji ga nose u odnosu na *Islam*. Tako da *Iman* ulazi u pojam *Ihsana*, a

[1] Bilježi ga Muslim, (Pogledaj sakrećenu verziju od Sahih Muslim, br. 2).

Islam ulazi u pojam *Imana. Dobročinitelji* su posebnije određeni od *mu'mina,* dok su *mu'mini* posebnije određeni od *muslima.* Ovo je isto poput onog što je rečeno o poslanstvu i vjerovjesništvu. Vjerovjesništvo spada u poslanstvo, dok je poslanstvo samo po sebi općenitije i specifičnije iz aspekta onih kojima je dato. Svaki poslanik je vjerovjesnik, ali svaki vjerovjesnik nije poslanik. Vjerovjesnici su općenitiji pojam, jer je vjerovjesništvo dio poslanstva. Poslanstvo obuhvata vjerovjesništvo i drugo za razliku od vjerovjesništva koje ne obuhvata poslanstvo.

Vjerovjesnik ﷺ, je pojasnio da su *Islam* i *Iman* kako je već odgovorio o njima, kao što se na precizirano daje decidan odgovor. Ako bi neko upitao: "Kako?" Reći će se: "Tako i tako," kao što stoji u vjerodostojnom hadisu: Kada je upitan: "Šta je ogovaranje?"Odgovorio je: ***"Da spomeneš svog brata po onome što ne voli.***[1] U drugom hadisu se navodi: ***"Oholost je zanemarivanje istine i potcjenjivanje ljudi."***[2] Zanemarivanje istine je njeno odbijanje i negiranje, a potcjenjivanje ljudi je njihovo potcjenjivanje i omalovažavanje, a mi ćemo inša-Allah spomenuti razlog raznolikosti njegovih odgovora i pojasniti da su svi istina.

On svojim riječima: "Islam je sazdan na petero", želi reći: Islam se sastoji od petero, kao što je naveo u Džibrilovom hadisu. Stvar je spojena iz dijelova, a cjelovita građevina je sagrađena i sastavljena od tih dijelova. *Islam* je sagrađen na ovim stubovima, a mi ćemo, inša-Allah, pojasniti zašto su ovih pet osnova specifično određene da budu kao *Islam,* da se na njima gradi *Islam,* te zašto je specifično određeno ovih pet stvari, mimo ostalih, budu obaveza u Islamu. U hadisu u kojem se spominje delegacija Abdul-Kajs, *Iman* je protumačio onim čime je ovdje protumačio *Isla.* U njemu nije spomenuo hadž, a hadis je muttefekun alejhi. Kaže:

[1] Bilježi ga Muslim (u skraćenoj verziji Sahih Muslim br. 1806).
[2] Bilježi ga Ahmed u Musnedu br. 6580 riječima: Potcjenjivanje istine i klevetanje ljudi. Bilježi ga, također, Muslim. Buharija u "Edebul-mufredu" (Sahih Edebul-mufred od Albanija, br . 522, 556, izdanje Islamske knjižnice. Ali, nemoj obraćati pažnju na izdanje koje nije autentično i u kojem ima mnogo grešaka i govora koji izlazi izvan okvira edeba zbog kojeg je imam El-Buhari napisao svoju knjigu. Pogledaj Sahih sunen od Ebu-Davuda sa skraćenim lancem, br. 3448. također Sahih sunen od Tirmizija – sa skraćenim lancem, 2/1626 i Sahihul džamias-sagir – sa mojom pripremom br. 4608.

"Naređujem vam iman (vjerovanje) samo u Allaha. Znate li šta je iman samo u Allaha? Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju- rekoše oni. Kaže: To je svjedočenje da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha, Jedinog, Koji ortaka nema, obavljanje namaza, davanje zekata, post Ramazana i da dajete - petinu izratnog plijena."

U nekim njegovim lancima se prenosi da je rekao:

"Vjerovanje u Allaha i svjedočenje da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha."

Prva predaja je poznatija. U predaji od Ebu-Seida ﷺ stoji da je rekao:

"Naređujem vam četiri stvari i zabranjujem vam četiri: Allaha obožavajte i nemojte Mu ništa pripisivati."

U hadisu o ograncima imana, *Iman* je protumačio ovim i drugim elementima, pa kaže:

"Iman se dijeli na šezdeset i nekoliko ili sedamdeset i nekoliko dijelova. Najbolji je riječi La ilahe illallah, a najniži je uklanjanje smetnje sa puta. Stid je dio imana."[1]

Od njega je potvrđeno u mnogobrojnim verzijama da je rekao: *"Stid je dio imana."*[2] U hadisu od Ibn-Omera, Ibn-Mesuda i Imrana b. Husajna ﷺ, također, kaže:

"Niko od vas neće vjerovati sve dok mu ne budem draži od njegovog djeteta, roditelja i svih ljudi."[3]

Također je rekao:

"Niko od vas neće vjerovati sve dok ne bude želio svom bratu ono što želi sebi."[4]

I kaže:

---

[1] Mutefekun alejhi.
[2] Mutefekun alejhi.
[3] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir od Albanija – priprema od Šaviša br. 7582).
[4] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir od Albanija – priprema od Šaviša br. 7583).

"Tako mi Allaha neće vjerovati, tako mi Allaha neće vjerovati, tako mi Allaha neće vjerovati." Zatim je rečeno: "Ko, Allahov Poslaniče?" Reče: "Onaj čiji komšija nije siguran od njegovih uvreda." [1]

I kaže:

"Onaj od vas ko vidi zlo neka ga izmijeni svojom rukom, ako ne može onda jezikom, a ko ne može onda srcem i to je najslabiji vid imana."[2]

I kaže:

"Allah nije poslao ni jednog vjerovjesnika a da nije u njegovom ummetu bilo onih koji će slijediti njegov put i koji će se povoditi za njegovim sunnetom. Zatim će iza njih doći generacije onih koji će govoriti ono što ne rade, radit će ono što im nije naređeno. Onaj ko se bude borio protiv njih svojom rukom on je mu'min. Onaj ko se bude borio protiv njih svojim jezikom on je mu'min. Onaj ko se bude borio protiv njih svojim srcem on je mu'min, a iza toga nema imana niti koliko je zrno gorušice."

Ovaj hadis bilježi samo Muslim.

Također, od hadisa sa kojima se Muslim izdvojio su Poslanikove ﷺ, riječi:

"Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša, nećete ući u Džennet sve dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati sve dok se ne budete voljeli. Zar ne želite da vam ukažem na nešto što ako budete činili voljet ćete se? -Širite selam među sobom."

U hadisu, koji je muttefekun alejhi, od Ebu-Hurejre – a Buharija ga prenosi od Ibn-Abbasa – kaže da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Dok bludnik čini blud nije vjernik. Dok pijanica pije alkohol, nije vjernik. Niti je kradljivac vjernik dok krade, a nije vjernik

[1] Bilježi ga Buharija. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir od Albanija – priprema od Šaviša br. 7102).
[2] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim, 34, u hadisu od Ebu-Seida. Izdanje Islamske knjižnice).

kada ljudi u njega upere svoje poglede dok otima kakvu vrijednost."[1]

Tako da će se reći da naziv *Iman* nekada biva spomenut samostalno, a ne zajedno sa nazivom *Islam*, niti sa nazivom dobrog djela ili nečim mimo toga dvoga, a nekada se navodi zajedno.

Islama se spominje kao npr. u Džibrilovim riječima: ***"Šta je Islam? Šta je Iman?"***, ili kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ

"Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama..." (El-Ahzab, 35).

Ili kao što Uzvišeni kaže:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'" – (El-Hudžurat, 14).

Ili kada Uzvišeni kaže:

فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ

"Mi iz njega vjernike izvedosmo, a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo" (Ez-Zarijat, 35 – 36).

Također je *Iman* spomenuo sa dobrim djelima, i to na nekoliko mjesta u Kur`anu, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

"Onima koji vjeruju, i dobra djela čine, ..." (El-Beqare, 277).

Tako se iman spominje sa onima kojima je dato znanje, kao što je u riječima Uzvišenog:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَٰنَ

"A reći će oni kojima je dato znanje i vjerovanje(*iman*)..." (Er Rum, 56)

[1] (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 7707 i br. 7706 i 7708).

Također kaže:

يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَـٰتٍ ۚ

"...i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje" (El-Mudžadele, 11).

Gdje god spomene one koji vjeruju u njih spadaju i oni kojima je dato znanje, jer su oni njihovi odabranici. Uzvišeni kaže:

وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ

"...Oni, pak, koji su u znanost upućeni kažu: "Mi u to vjerujemo; sve je to od našega Gospodara! A samo razumni shvaćaju!" (Ali-Imran, 7)

I kaže:

لَّـٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ

"Ali oni među njima koji su u nauku sasvim upućeni, a vjernici su, vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, " (En-Nisa, 162)

Također, termin *mu'min* se spominje zajedno sa jevrejima, kršćanima i sabejcima. Zatim kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ

صَـٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"One koji su vjerovali, te one koji su bili židovi, kršćani i Sabejci, a koji su vjerovali u Allaha i drugi svijet i dobra djela činili – doista čeka nagrada od Gospodara njihova; za njih nema straha i oni neće tugovati." (El-Beqare, 62).

Mu'mini su spomenuti na početku obraćanja i oni ne spadaju u one tri skupine zato što ih je drugo vjerovanje obuhvatilo, kao u riječima Uzvišenog:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ

"A oni koji vjeruju i čine dobra djela - oni su, zbilja, najbolja stvorenja." (El-Bejjine, 7)

Ovo ćemo nešto kasnije pojasniti, inša-Allahu Te'ala.

Ovdje se želi istaći općenitost i posebnost u odnosu na nutrinu i vanjštinu *Imana*. Općenitost koja se odnosi na druge vjere je sasvim drugo pitanje. Ali, kada se *Iman* spominje sa *Islamom*, onda je *Islam* učinio očitim praktičnim djelima: dva šehadeta, namaz, zekat, post i hadž, a *Iman* je smjestio u srce u vidu vjerovanja u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i Sudnji dan. Tako se navodi i u hadisu kojeg bilježi Imam Ahmed od Enesa od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao: ***"Islam je javan, a Iman je u srcu."***[1]

Ali, ako se termin *Iman* spomene samostalno, onda se odnosi na *Islam* i dobra djela, kao što je spomenuo u hadisu o dijelovima imana:

"Iman se dijeli na sedamdeset i nekoliko dijelova. Najuzvišeniji je reći La ilahe illallah, a najniži je ukloniti smetnju sa puta." [2]

Preostali hadisi, također, djela dobročinstva svrstavaju u *iman*.

Zatim, negiranje *Imana* kod nepostojanja ovih djela, ukazuje da su ta djela obavezna. Ako se spomene vrijednost *Imana* kod onoga koji ga nema (neko od djela) - a ne negira njegov *Iman* - onda ukazuje da su poželjna, jer Allah ﷻ, i Njegov Poslanik ﷺ, neće negirati naziv stvari koju narede (tj. iman), osim ako se ne izostave neki od njenih obaveznih elemenata. Tako Poslanik ﷺ, kaže:

'Nema namaza bez Fatihe." [3]

Ili kada kaže:

'Nema imana onaj kod koga nema povjerenja. I nema vjere onaj ko se ne drži ugovora."[1] , i slično tome.

---

[1] Hadis je slab, kao što je prethodilo na str. 11.
[2] Mutefekun alejhi, kao što je prethodilo.
[3] Mutefekun alejhi.

Ali, ako je djelo pohvalno u ibadetu, onda ibadet neće biti zanijekan sa prestankom pohvalnog djela, jer kada bi to moglo biti tako, onda bi se mogao negirati naziv *Imana*, namaza, zekata i hadža u odnosu na sve mu'mine, jer nema djela a da ne postoji bolje od njega, a niko neće učiniti dobrih djela poput Vjerovjesnika ﷺ, pa čak ni Ebu-Bekr niti Omer ﷺ. Kada neko ne bi izvršio djela kako ih nalaže pohvalna potpunost, bilo bi ih moguće zanijekati, a onda bi ih bilo moguće nijekati prvim generacijama i onima poslije. Tako nešto neće reći razuman čovjek.

Ukoliko bi neko rekao: "Negirana je potpunost." Ako time misli na *obaveznu potpunost*, radi čega će biti pokuđen onaj ko je izostavi i izložen kazni, onda je u pravu. Međutim, ako time misli da je negirana *pohvalna potpunost*, u tom slučaju ovako nešto se nikada nije našlo u Allahovim ili Poslanikovim ﷺ, riječima, niti je moguće da se desi. Jer, onaj ko obavi svoju obavezu, onako kao što je mora obaviti, od njegove obaveze se ne može ništa umanjiti s obzirom na njenu vrijednost. Nije dozvoljeno reći da „nije učinio ni u stvarnosti niti u prenesenom smislu". Kada je rekao beduinu koji je slabo obavljao namaz: ***"Vrati se i klanjaj jer nisi klanjao."*** [2], a onome što je klanjao iza safa - naredio mu je da ponovi - pa kaže: ***"Nema namaza onome ko klanja sam iza safa."*** [3], bilo je to zbog izostavljenog vadžiba/obaveze. Isto tako stoji u riječima Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

[1] Bilježe ga Ahmed i drugi različitim lancima. Hadis je sahih. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir od Albanija br. 7179 sa mojom pripremom i Iman od Ibn Ebi-Šejbe br. 7, i Miškatu mesabih str. 35, i Musned od Imama Ahmeda br. 12368, 12551, 13184 i 13622).

[2] Mutefekun alejhi.

[3] Bilježe ga Ahmed i drugi različitim putevima. Hadis je sahih. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda gdje ga bilježi od Vabise da je Allahov Poslanik ﷺ vidio čovjeka kako je sam klanjao iz safa pa mu je naredio da ponovi namaz. br. 17965, 17967, 17968, 17970 i 17972. i Sahih Sunen od Ebu-Davuda sa skraćenim lancem br. 633. I Sahih sunen od Tirmizija br. 191 i 192. I Sahih sunen od Ibn-Madže br. 822 i 823 i Irvaul galil br. 541.)

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

Pojašnjava da je džihad obaveza, te da je ostavljanje sumnje također obaveza, a džihad – iako je u osnovi farz kifaje (kolektivna obaveza)[1] - se u obraćanju primarno odnosi na sve mu'mine. Svima njima je dužnost da vjeruju u njegovu obaveznost i odlučnost da ga čine kada postane obaveza. Zato je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Onaj ko umre a ne bude se borio niti bude sam sebe podsticao na džihad umire sa svojstvom licemjerstva." Bilježi ga Muslim.

Dakle obavještava, da, onaj koji nema namjeru da učestvuje u džihadu, u sebi nosi svojstvo licemjerstva. Također, džihad je kategorija ispod koje se granaju mnoge vrste, što znači da neka od njih biva stroga obaveza mu'minu.

Također, riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ
رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٣ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ
حَقّٗاۚ لَّهُمۡ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَمَغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici – njih kod Gospodara njihova čekaju počasti, i oprost, i obilje plemenito." (El-Enfal, 2 – 4)

Sve ovo su vadžibi. Oslanjanje na Allaha je vadžib ili čak jedan od najveličanstvenijih vadžiba. Iskrenost prema Allahu je vadžib, ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku ﷺ su vadžib. Allah ﷻ, je naredio tevekkul u više ajeta daleko graciozniije od naredbe uzimanja samog abdesta i kupanja od džunupluka, kao što je zabranio oslanjanje na nekog drugog mimo Allaha ﷻ. Uzvišni kaže:

[1] Tj. ako ga obavi jedna skupina muslimana spada grijeh sa ostalih.

فَٱعۡبُدۡهُ وَتَوَكَّلۡ عَلَيۡهِۚ

"zato se samo Njemu ibadet čini i samo se u Njega uzdaj!" (Hud, 123)

Uzvišeni također kaže:

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ

"Samo je Allah Bog, i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!" (Et-Tagabun, 13).

Uzvišeni kaže:

إِن يَنصُرۡكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمۡۖ وَإِن يَخۡذُلۡكُمۡ فَمَن ذَا ٱلَّذِي يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ إِنٱلۡمُؤۡمِنُونَ يَنصُرۡكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمۡۖ وَإِن يَخۡذُلۡكُمۡ فَمَن ذَا ٱلَّذِي يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ

"Ako vas Allah pomogne, niko vas pobijediti neće; a ako vas napusti, pa ko je taj koji vam, osim Njega, može pomoći? I u Allaha neka se uzdaju vjernici!" (Ali-lmran, 160).

I Uzvišeni kaže:

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوۡمِ إِن كُنتُمۡ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيۡهِ تَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّسۡلِمِينَ

"I Musa reče: 'O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!'" (Junus, 84)

Kada se navedu riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju" (El-Enfal, 2),

reći će se da su neka srčana stanja i djela nužno i potvrđeno vezana za *iman*. Ukoliko je čovjek *mu'min,* onda su ovakva stanja nužna bez njegove namjere ili volje, a ako ih nema, onda je to pokazatelj da se obavezni *Iman* nije našao u srcu. Isto je spomenuto u riječima Uzvišenog:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ

أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ

"Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio,..." (El-Mudžadele, 22)

Allah Uzvišeni obavještava da nećeš naći vjernika da voli onoga koji se suprotstavlja Allahu i Njegovom Poslaniku ﷺ, jer *iman* sam po sebi negira njegovu ljubav isto kao što dvije suprotne stvari negiraju jedna drugu. Ako se nađe *iman,* uklonit će ono što mu je suprotno, a to je ljubav i prijateljevanje sa Allahovim neprijateljima. Ako čovjek svojim srcem voli Allahove neprijatelje, to će ukazati da u njegovom srcu ne postoji obavezni iman.

O tome govore riječi Uzvišenog u drugom ajetu:

تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ

وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَـٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ

أَوْلِيَآءَ وَلَـٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ

"Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobošcima prijateljuju. Ružno je, zaista, ono što sami sebi pripremaju: da se Allah na njih rasrdi i da u patnji vječno ostanu. A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali, ali, mnogi su od njih grješnici."(El-Maide, 80- 81)

Naveo je uslovnu rečenicu koja iziskuje da, ukoliko se nađe uslov naći će se i ono uslovljeno, sa prijedlogom 'a da' koji iziskuje da sa postojanjem uslova ne prestaje uslovljeno. Kaže: **"A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali."** Ovo dokazuje da spomenuti iman/vjerovanje niječe i oprečan je uzimanju ovih za prijatelje . U srcu se ne mogu spojiti iman i prijateljevanje sa njima, a to opet dokazuje da onaj ko ih uzme za prijatelje nije postigao obavezni iman u vidu vjerovanja u Allaha, Njegovog Poslanika i ono što mu je objavljeno.

Riječi Uzvišenog:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati;" (El-Maide, 51)

U ovim ajetima Allah ﷻ, obavještava da onaj ko ih uzme za prijatelje da nije *mu'min*. Kur`an sam sebe potvrđuje. Uzvišeni kaže:

ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ

"Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju. Od nje se koža ježi u onih koji se Gospodara svoga boje, ..." (Ez-Zumer, 23)

Isto tako riječi:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ

"Pravi vjernici samo su oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom važnom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. " (En-Nur, 62)

Ovo je dokaz da spomenuto odlaženje bez njegovog, s.a.v.s, dopuštenja nije dozvoljeno, te da ne smije otići sve dok ne zatraži od Poslanika ﷺ, dopuštenje, a onaj ko ode, bez dopuštenja, ostavio je dio obaveznog *imana,* i zbog toga mu je *iman* negiran. Jer, riječ 'samo' ukazuje na potvrdu spomenutog i negiranje svega drugog.

Među pravnicima ima onih koji kažu da čestica 'inne' ukazuje na potvrdu, a 'ma' negaciju, pa ako se spoje onda ukazuju na negaciju i potvrdu. Međutim, kod lingvističara i onih koji su o tome govorili na osnovu nauke nije tako, jer čestica 'ma' je ovdje isključiva, spaja se sa česticom 'inne' i njoj sličnim česticama i onda joj sprječava djelovanje. Složena čestica 'innema' se upotrebljava posebno u imeničkim rečenicama. Ali, pošto je ovdje isključiva,

njeno djelovanje i specifičnost su ništavni, tako da su se poslije njih našle imeničke i glagolske rečenice, te su se značenja i djelovanje promijenili kada je dodata čestica 'ma'. Isto tako će se izmijeniti njihovo značenje i uloga kao što je u riječi 'ke`ennema' što znači 'kao da je' i u drugim primjerima.

Također, Uzvišeni kaže:

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ
بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن
لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓاْ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓاْ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"A licemjeri govore: 'Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se' – zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici. Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki od njih odjednom leđa okrenu; samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno. Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno, nego su oni zulumćari. Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im On presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!' – oni će uspjeti." (En-Nur, 47–51)

Ako se kaže: Ako je istinski vjernik onaj ko ispunjava vadžibe a kloni se harama, a Uzvišeni kaže:

أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ

"Oni su, zbilja, pravi vjernici" (El-Enfal, 4),

a nije spomenuo više od pet stvari kao što je u riječima Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

Ili kao što kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُوْلَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا

"Oni koji od tebe traže dopuštenje, u Allaha i Poslanika Njegova, doista, vjeruju." (En-Nur, 62),

reći će se odgovor je na dva načina:

Prvi: Ono što je spomenuo iziskuje ono što je izostavljeno, jer je spomenuo drthanje njihovih srca kada se spomene Allah, te povećanje *imana* kada im se uče Njegovi ajeti sa osloncem na Njega. Zatim, obavljanje namaza onako kako je naređeno u javnosti i tajnosti, isto tako udjeljivanje od imetka i koristi, a ovo je sve nužno iziskuje ostale stvari (pokornosti). Drhtanje srca kod Allahovog spomena ukazuje na strah i bojazan od Njega, a riječ 'zadrhte' su protumačili 'preplaše', kao što je u kiraetu kod Ibn-Mesuda, **"A kada im se Allahovo ime spomene njhova srca se preplaše."** Ovo je ispravno, jer u arapskom jeziku 'vedžel' znači strah, i jer se kaže: Crvenilo stida i žutilo straha. Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ

"i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, a srca su im puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru" (El-Mu'minun, 60)

Aiša – radijallahu anha – je rekla:
"Allahov Poslaniče, je li to čovjek koji čini blud, krade i boji se da ne bude kažnjen? ***Reče: Ne, kćeri Siddikova. To je čovjek koji klanja, posti i udjeljuje sadaku i boji se da ne bude od njega prihvaćeno."***[1]

Suddi o riječima Uzvišenog: **"A kada im se Allahovo ime spomene njihova srca zadrhte."** kaže: "To je čovjek koji naumi učiniti nepravdu ili namjeri se učiniti grijeh pa se otrgne od njega." Kao što Uzvišeni kaže:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ

[1] O stanju ovog hadisa će biti govora kasnije

"A onome koji je od stajanja pred Gospodarom svojim strepio i dušu od prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno." (En-Naziat, 40 – 41).

Ili kao što kaže:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ

"A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja" (Er-Rahman, 46)

Mudžahid i drugi mufesiri kažu: "To je čovjek koji je naumio učiniti grijeh, pa se sjeti svog stajanja pred Allahom, te napusti taj grijeh iz straha od Allaha."

Ako je drhtanje srca radi Njegovog spomena, to sadrži ujedno i strah i bojazan od Njega. Zatim, to će biti motiv koji će onog što to drži u sebi navesti da obavlja naređeno i da se kloni zabranjenog. Sehl b. Abdullah kaže: "Između Allaha i roba ne postoji jači zastor od dove, niti bliži put prema Njemu od osjećaja ovisnosti o Njemu, a osnova svakog dobra na dunjaluku i Ahiretu je strah od Allaha." Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog:

وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ

"I kada minu srdžba Musaa, on uze ploče na kojima je bilo ispisano uputstvo na pravi put i milost za one koji se Gospodara svoga boje." (El-A'raf, 154)

Obavještava da je u njima pravi put i milost za one koji se Allaha boje.

Mudžahid i Ibrahim kažu da je to čovjek koji želi učinit neki grijeh pa se sjeti svog stajanje pred Allahom a onda napusti taj grijeh. Ovo prenosi Ibn Ebi-Dunja, a on od Ibn-Dž'ada, a on od Šu'beta, a on od Mensura, o riječima Uzvišenog:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ

"A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja" (Er-Rahman, 46)

Da su to oni koji su uspjeli i koji su spomenuti u riječima Uzvišenog:

أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ

"To su oni koji su na uputi Gospodara svoga i to su oni koji su spašeni." (El-Beqare, 5)

A to su mu'mini i bogobojazni koji su spomenuti u riječima Uzvišenog:

الٓمٓ ۝ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ

"Elif-lam-mim. Ova Knjiga, u koju nema sumnje, Uputa je onima koji se Allaha boje." (El-Beqare, 1 – 2)

Ili kao što kaže u ajetu o pokornosti:

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ

"To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." (El-Beqare, 177)

Ovo su oni koji slijede Kur`an, kao što Uzvišeni kaže:

فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشۡقَىٰ

"... i onaj ko bude slijedio Uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti." (Ta ha, 123)

Onaj ko nije zalutao upućen je i pravi je sljedbenik. Ako nije od onih koji tuguju, onda je on od onih kojima se Allah smilovao. To su sljedbenici Pravog puta, oni kojima je Allah podario Svoju blagodat među vjerovjesnicima, isnitoljubivim, šehidima i dobrim ljudima, a ne oni nad kojima se rasrdio ili koji su zalutali. Jer, oni koji zaslužuju milost nisu oni nad kojima se Allah rasrdio, a oni koji su upućeni, nisu oni koji su zalutali. Ovo nam pojašnjava da su oni koji se boje Allaha oni koji strahuju od Njega, a oni koji zaslužuju Njegov Džennet bez kazne, i to su oni kojima je darovan obavezni *Iman.*

Ono što ukazuje na ovo značenje jesu riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا يَخۡشَى ٱللَّهَ مِنۡ عِبَادِهِ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْ

"A Allaha se boje od robova Njegovih učeni." (Fatir, 28)

To znači da Ga se ne boji osim učenjak, a Allah je obavijestio da svako onaj ko Ga se boji da je učenjak, kao što kaže u drugom ajetu:

أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ

"Zar je takav kao onaj koji u noćnim satima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tlo i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!'" (Ez-Zumer, 9)

Strah uvijek sadrži nadu, jer da nije tako onda bi to bio očaj. Isto kao što nada sadrži strah, jer da nije tako onda bi to bilo ubjeđenje da je čovjek siguran od Allahove kazne. Oni koji strahuju od Allaha i oni koji se nadaju od Njega su 'učeni' koje je Allah pohvalio.

Od Ibn-Hajjana Temimija se prenosi da je rekao: "Tri su vrste učenjaka: Učenjak koji zna za Allaha, ali ne zna za Allahovu naredbu; onaj koji zna za Allahovu naredbu, ali ne zna za Allaha, te onaj koji zna za Allaha i za Njegovu naredbu. Onaj koji zna za Allaha on Ga se boji. Onaj koji zna za Allahovu naredbu zna za Njegove naredbe i zabrane." U Sahihu se od Vjerovjesnika ﷺ, prenosi da je rekao:

"Tako mi Allaha! Nadam se da sam najbogobojazniji pred Allahom od vas i da najbolje poznajem Njegove granice."

Ako su bogobojazni 'učeni' koji su pohvaljeni u Kur`anu i sunnetu, onda oni ne zaslužuju da budu ukoreni, a to se neće desiti ukoliko ispunjavaju obaveze. Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ

"... 'A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: 'Mi ćemo zulumćare sigurno uništiti.' I poslije njih vas na zemlji nastaniti. Bit će to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati." (Ibrahim 13-14)

Ili kao što kaže:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ

"A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja" (Er-Rahman, 46)

Obećao je pomoć na ovom svijetu i uspjeh na onom svijetu onima koji se budu Njega bojali, a to će biti zato što su ispunili obavezno, što opet ukazuje da postojanje straha ukazuje na ispunjavanje obaveza. Zato je za griješnika rečeno da se ne boji Allaha. Na ovo značenje ukazuju riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ

"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo iz neznanja, a potom se ubrzo pokaju. " (En-Nisa, 17)

Ebu-Alije kaže: "Pitao sam ashabe Allahovog Poslanika o ovom ajetu, pa su mi rekli: "Svako ko se ogriješi od Allaha je džahil (neznalica), a svako ko se pokaje prije smrti je onaj koji se blagovremeno pokajao." Isto tako su rekli i ostali mufesiri. Mudžahid kaže: "Svaki griješnik dok čini svoj grijeh je džahil." Hasan, Katade, Ata', Suddi i drugi kažu: "Nazvani su džahilima radi svojih grijeha, a ne zato što ne razlikuju pojmove."

Zeddždžadž kaže: "Ajet ne znači to da oni ne znaju da je to zlo, jer kada musliman učini nešto što ne zna, biva poput onoga koji to nije ni učinio. Nego, može se odnositi na dvije stvari:

Jedna je da su to učinili ne znajući da je pokuđeno.

Druga: Da su to učinili svjesni i sa znanjem da je završetak tog djela loš, ali su dali prednost ubrzanom užitku nad odgođenim, te su nazvani džahilima zato što su dali prednost nečemu neznatnom i prolaznom nad mnogostrukim uživanjem i stalnim užikom."

Zeddždžadž je džehl (neznanje), predstavio kao nepostojanje znanja o konačnom ishodu djela, ili lošom namjerom. Neko će reći da su ove dvije stvari neodvojive. Ovo je pojašnjeno u govoru o džehmijama.

Bitno je ovdje istaći da svaki griješnik prema Allahu biva džahilom, a svako onaj ko se boji Allaha, učen je i pokoran Allahu. Džahilom biva radi nedostatka straha od Allaha, jer da je njegov strah od Allaha upotpunjen, ne bi bio nepokoran. U tom kontekstu su riječi Abdullaha b. Mesuda ﷺ, kada kaže: *"Dovoljno je znanje za strah od Allaha, a dovoljno je neznanje (džehl) da čovjek bude zaveden sigurnošću od Allaha."*

Samo formiranje vizije o onome koga se boji nalaže bježanje od njega, dok vizija o voljenom nalaže traganje za njim. Ako od prvog ne bježi , a drugog ne traži, to ukazuje da njegova vizija nije potpuna. Ali, moguće je da ga sebi predoči na osnovu obavijesti. Formiranje vizije na osnovu obavijesti, te potvrda i pamćenje teksta obavijesti je (često) različito od vizije onoga koji obavještava. Isto tako, ako onaj o kome ima predstavu nije voljen niti mrzak kod njega, onda će potvrditi nešto drugo od čega strahuje ili nešto drugo što voli. Međutim, to neće uzrokovati bježanje ili žudnju. Isto tako, ako je obaviješten o nečemu što voli ili što mrzi, a onaj koji je obavijestio nije slagao, već zna za njegovu istinoljubivost, njegovo će srce biti zauzeto drugim stvarima u odnosu na ono o čemu je obaviješten. Ovo neće biti pokretač bježanja ili žudnje.

U poznatom govoru od Hasana Basrija – a prenosi se kao mursel predaja od Vjerovjesnika ﷺ - pa kaže:

*"Znanje je **dvojako**: Znanje u srcu i znanje na jeziku. Znanje u srcu je korisno znanje, dok je znanje na jeziku Allahov dokaz protiv Njegovih robova."*[1]

Buharija i Muslim bilježe u svojim Sahihima od Ebu-Musaa da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Primjer mu'mina koji uči Kur`an je poput cedrata, ukus i miris su joj lijepi. Primjer mu'mina koji ne uči Kur'an je poput hurme, ukus joj je lijep a nema mirisa. A primjer munafika koji uči

[1] Bilježi ga Hatib Bagdadi u Tarihu sa slabim lancem kao merfua predaju. (Pogledaj Daif džamias-sagir br. 3878 – sa mojom pripremom i Miškah el-mesabih br. 270.

Kur'an je poput bosiljka, miris mu je lijep a ukus gorak. A primjer munafika koji ne uči Kur`an je poput gorke tikve, ukus joj je gorak a mirisa nema."

Dakle, ovaj munafik koji uči Kur`an, pamti i predstavlja njegova značenja, vjeruje da je to Allahov govor i da je Poslanik ﷺ, istina, ali, i pored toga, ne biva mu'min isto onako kao što su jevreji znali za njega, ﷺ, kao za svoje sinove, ali nisu bili mu'mini. Isto se odnosi na Iblisa, Faraona i druge. Dakle, onaj ko bude poput njih, znači da nije posjedovao potpuno znanje i spoznaju, jer bi to uslovilo nužno i neizbježno djelovanje. Zato se kaže da je džahil onaj koji ne radi po onome što zna, kao što je prethodilo.

Isto tako termin 'razum', iako u osnovi infinitiv glasi akale-ja'kilu-aklen, većina teoretičara ga svrstava po značenju u kategoriju znanja. Tako čovjek mora poimati znanje na osnovu kojeg se mora djelovati. Zato se neće nazvati razumnim osim onaj ko spozna dobro i traga za njim ili spozna zlo, pa ga se kloni. Zato su stanovnici Vatre rekli:

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ

"I reći će: 'Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima ognja bili!'" (El-Mulk, 10).

O munaficima kaže:

تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ

"Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena, zato što su oni ljudi koji nemaju pameti." (El-Hašr, 14).

Onaj ko čini nešto sa znanjem da će mu to naštetiti on nema razuma. Pa, tako strah od Allaha nalaže znanje o Njemu koje nužno povlači za sobom strah od Njega, a strah od Njega povlači za sobom pokornost Njemu. Jer, onaj ko se boji Allaha, izvršava Njegove naredbe a izbjegava Njegove zabrane; i to je ono što smo imali namjeru da pojasnimo na samom početku. Na ovo ukazuju, također, riječi Uzvišenog:

فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ۝ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ۝ وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ۝ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ

"Pa ti opominji ako opomena bude koristila! Dozvat će se onaj koji se Allaha boji, a izbjegavat će je onaj najgori, koji će u vatri velikoj gorjeti" (El-E'ala, 9-12)

Obavještava da onaj ko Ga se bude bojao da će Ga se prisjetiti, a prisjećanje ovdje povlači za sobom robovanje Njemu. Allah ﷻ, kaže:

هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ

"On vam pokazuje znamenja Svoja i spušta vam opskrbu s neba, a pouku će prihvatiti samo onaj koji se Njemu obraća." (Gafir, 13)

I kaže:

تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ

"Da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća." (Kaf, 8)

Zato su za riječi Uzvišenog rekli: **"Dozvaće se onaj ko se Allaha boji."**, tj. uzet će Kur`an kao opomenu onaj koji se Allaha boji. Ili, o riječima Uzvišenog: **"A pouku neće primiti osim onaj ko se Allahu prikloni."** Dakle, pouku prima onaj ko se vrati pokornosti, a to je potpuno prisjećanje na Allaha, koje povlači za sobom djelo radi onoga koga se je prisjetio. Jer, sjećanje na voljenog nagoni na potragu i žudnju za njime, a ako se prisjeti onoga čega se boji, onda će bježati od njega. U tom smislu su riječi Uzvišenog:

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

" I njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati" (Jasin, 10)

Tako da ih je sa jedne strane upozorio, a sa druge strane je to negirao. Upozorenje je objelodanjivanje onoga koga se boji. Dakle, to je upozorenje poput podučavanja i zastrašivanja. Pa, onaj koga poduči i nauči se, pa se time i upotpuni njegovo podučavanje. Drugi će reći: -Ja sam učio ali se nisam naučio. Isto je i sa onim ko se uplaši; znači da je njegov strah upotpunjen, a onaj ko bude

prestrašen, ali se ne uplaši, njegovo zastrašivanje nije upotpunjeno. Ili, koga upućuje, pa krene pravim putem, njegova uputa je upotpunjena. Kako Uzvišeni kaže: **"Uputa za one koji se Allaha boje."** Za onoga ko se upućuje - pa ne krene pravim putem – Uzvišeni kaže:

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ عَلَى ٱلْهُدَىٰ

"A Semud kad je posrijedi, njih smo bili uputili, ali, njima je bila milija sljepoća od upute,..." (Fussilet, 17)

Dakle, nije upoptunjena njegova uputa, ili kao što kažeš: - Presjekao sam ga, pa se prekinuo; ili -presjecao sam ga, pa se nije presjekao.

Totalni utjecaj nalaže trag, a ako traga nema, onda utjecaj nad njim nije upotpunjen, a ako djelo bude odgovaralo prihvatljivom mjestu, bit će upotpunjeno, a ako ne bude, onda se neće ni upotpuniti. Znanje o voljenom nalaže traganje za njim. Znanje o omraženom nalaže izbjegavanje istoga. Zbog toga se ovo naziva znanjem kao motiv, pa se kaže da motiv uz postojanje moći iziskuje postojanje onoga nad čime se ta moć može ispoljiti, a to je znanje o onome što se traži i što povlači nužnu volju za poznatim i željenim.

Ovo sve biva ispravno ukoliko je priroda zdrava i sačuvana. Ali, ako je čovjekova priroda oštećena, on osjeća slatkoću ali ne i slast, naprotiv ono mu nanosi bol. Dok, s druge strane, on se naslađuje sa onim što mu nanosi bol zato što je njegova priroda iskvarena. Nespravnost tada obuhvata snagu znanja i snagu djelatnosti ili aktivnosti zajedno, isto kao onaj čija su usta gorka, pa i med osjeća gorkim. To je zato što su njegova čula oštećena, pa osjeća suprotno od onoga kako stvari stoje zbog gorčine koja se sa time pomiješala.

Isto takav je i onaj čija se nutrina iskvari, kao što Uzvišeni kaže:

وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ

مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ

"A šta vi znate, možda bi oni, kada bi im ona došla, vjernici postali? A mi srca njihova i oči njihove okrećemo, pa neće vjerovati kao što nisu vjerovali ni prvi put i ostavljamo ih da u zabludi svojoj lutaju smeteni!" (El-En'am, 109-110).

Uzvišeni kaže:

فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ

" i kad oni skrenuše ustranu, Allah njihova srca skrenu,..."(Es-Saff, 5)

I kaže:

قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ

"...i što su govorili: "Naša srca su u omotu!" Allah im je, zbog nevjerovanja, njihova srca zapečatio, pa ih samo malo vjeruje." (En-Nisa, 155).

U drugom ajetu kaže:

وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ

"Oni govore: "Naša srca su u omotu." A nije tako, nego je Allah njih prokleo zbog nevjerstva, jer malo je njih koji vjeruju." (El-Beqare, 88).

Kada se u arapskom jeziku kaže „okorjelo" tj. nešto što se nađe među koricama ili umotano ili obavijeno u kori; tj. kao da su uzeli neku prepreku ili branu za svoje svojstvo. Njihova srca su stvorena prekrivena tim koricama. Allah ﷻ kaže: **"Allah ih je, zbog nevjerovanja njihova prokleo."** Ili **"Allah im je, zbog nevjerovanja, njihova srca zapečatio, pa ih je samo malo vjerovalo."** I kaže:

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ۚ

أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ

"Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali čim se od tebe udalje, pitaju one kojima je dano znanje: Šta ono on maloprije reče? To su oni čija je srca Allah zapečatio i koji se za strastima svojim povode." (Muhammed, 16).

Također:

قَالُوا۟ يَـٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ

"'O Šuajbe', rekoše oni, 'Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš'" (Hud, 91).

I kaže:

وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ

"Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju" (El-Enfal, 23).

Učinio bi da razumiju ono što čuju. Zatim kaže da kada bi im dao da razumiju dok su u ovom stanju. **"Oni bi se okrenuli jer oni inače glave okreću."** Njihova priroda je iskvarena tako da ne shvataju, a da su shvatili, to ne bi primijenili; što znači da im je negirao svojstvo znastvene moći kao i svojstvo aktivne ili djelatne moći, pa kaže:

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَٱلْأَنْعَٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا

"Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji shvatiti? Kao stoka su oni, čak su još dalje s Puta pravog skrenuli." (El-Furqan, 44).

I kaže:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ

"Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju – a njima ne shvataju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su zaista nemarni." (El-A'raf, 179)

I kaže:

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً ۚ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

"Oni koji ne vjeruju slični su onome koji viče, ali sam ne čuje ništa osim zov i zapomaganje; oni su gluhi, nijemi i slijepi i oni ništa ne shvataju." (El-Beqare, 171).

O licemjerima kaže:

صُمٌّۢ بُكۡمٌ عُمۡىٌ فَهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ

"Gluhi, nijemi i slijepi su oni! Nikako da se povrate!" (El-Beqare, 18).

Neki će ljudi reći da od trenutka od kada se nisu okoristili sluhom, vidom i govorom, učinjeni su gluhima, slijepima i nijemima, ili kada su se okrenuli od sluha, vida i govora, postali su poput nijemih, gluhih i slijepih, ali nije tako, jer su njihova srca zaslijepila, oglušila i zanijemila. Kao što Uzvišeni kaže:

فَإِنَّهَا لَا تَعۡمَى ٱلۡأَبۡصَـٰرُ وَلَـٰكِن تَعۡمَى ٱلۡقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ

"...ali, oči nisu slijepe, već srca u grudima." (El-Hadždž, 46).

Srce je vladar, dok su udovi njegova vojska, pa ako je ono zdravo, zdravo je cijelo tijelo, a ako ono oboli, onda oboli cijelo tijelo, tako da čuje glas poput životinje, ali ne poima njegovo značenje, ili ukoliko nešto shvati, neće ga shvatiti u potpunosti. Jer, potpuno poimanje i shvatanje povlači ostavljanje traga u srcu, kao što ga ostavlja ljubav prema voljenom ili mržnja prema prezrenom. Kada se to nije dogodilo, neće ni imati potpunu predstavu, pa je moguće negirati ga. Jer, ono što se ne upotpuni, ono se negira. Kao što je Poslanik ﷺ, rekao beduinu koji je nepravilno klanjao: "*Klanjaj, jer ti nisi klanjao.*" Isto tako, negiranje imana je popt negacije u ovoj tematici.

Allah ﷻ, je spojio između drhtanja njihovih srca kada se On spomene[1], i povećanja imana kada čuju Njegove ajete. Dahhak kaže: -To im poveća ubjeđenje (jekin). Rabia b. Enes kaže: -Strah. Od Ibn-Abbasa ؓ, se prenosi da je rekao: -Potvrdu i vjerovanje. Allah je ove dvije osnove spomenuo na više mjesta. Uzvišeni kaže:

أَلَمۡ يَأۡنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن تَخۡشَعَ قُلُوبُهُمۡ لِذِكۡرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلۡحَقِّ وَلَا يَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَـٰبَ مِن قَبۡلُ فَطَالَ عَلَيۡهِمُ ٱلۡأَمَدُ فَقَسَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَكَثِيرٌ مِّنۡهُمۡ فَـٰسِقُونَ

"Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo

[1] Ovo je nastavak govora o 2. ajetu sure El-Enfal sa 17 str.

mnogo vremena, postala nemilosrdna i mnogi su od njih grješnici neposlušni." (El-Hadid, 16).

Smekšavanje se odnosi na dva značenja: jedno je poniznost i skromnost, a drugo je smiraj i staloženost. Sve ovo navodi na blagost srca koja je suprotna osornosti. Skrušenost srca podrazumijeva robovanje Allahu ﷻ, kao i smiraj pred Njim. Zbog toga skrušenost u namazu podrazumijeva ovaj pojam, a to su poniznost i smirenost. Od Ibn-Abbasa ؓ, se prenosi da je za riječi Uzvišenog:

ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ

"...oni koji su u svojim namazima skrušeni" (El-Mu'minun, 2).

Rekao je: "Ponizni i skrušeni". Od Hasana i Katade se prenosi da su rekli: "Bojažljivi". Od Mukatila se prenosi da je rekao: -"Skromni". Od Alije se prenosi da je rekao: "Skrušenost je u srcu i da budeš blag prema bratu muslimanu, te da se ne okrećeš lijevo-desno".[1] Mudžahid kaže: "Obaranje pogleda i prijaznost". Jedan učeni čovjek među ljudima kada bi ustao da klanja bojao se da mu pogled ne odluta od Milostivog ili da sa sobom razgovara o nečemu od dunjalučkih stvari. Od Amra b. Dinara se prenosi da je rekao: "Nije skrušenost u ruku'u i sedždi, nego je to smiraj i volja za lijepim izgledom u namazu". Od Ibn-Sirina i drugih se prenosi da su rekli: "Vjerovjesnik ﷺ, i njegovi ashabi su podizali pogled prema nebu i gledali su desno i lijevo dok nije objavljen ovaj ajet:

قَدۡ أَفۡلَحَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ۝ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَٰشِعُونَ

"Uspjeli su vjernici, oni koji su u svojim namazima skrušeni" (El-Mu'minun, 1-2).

Nakon toga su svoje poglede uperili na mjesto sedžde, te nikada nije preneseno, poslije toga, da je neko gledao negdje osim u zemlju." [2] Od Ata'a se prenosi da je rekao: "To znači da ne učiniš

[1] U fusnoti Indijskog izdanja stoji da je "Naš uglednik Alija ؓ rekao". Bilježi ga Abdur-Rezak, Abd b. Humejd, Ibn-Džerir, Ibn-Munzir, Ibn Ebi-Hatim i Hakim i proglašava ga sahihom.

[2] Hadis je sahih. Prenosi se sa punim lancem kod Hakima i drugih. U fusnoti Indijskog izdanja stoji: Da ovu predaju od Ibn-Sirina prenosi Abd b. Humejd, Ibn-Džerir, Ibn-Munzir i Ibn Ebi-Hatim.

ništa svojim tijelom što nije svojstveno namazu". Vjerovjesnik ﷺ, je vidio čovjeka da se igra sa svojom bradom u namazu, pa je rekao: ***"Da je srce ovog čovjeka smireno, bili bi mu i tjelesni udovi smireni."***[1] Riječ smirenost će biti kasnije pojašnjena, inša-Allah.

Smirenost tijela slijedi smirenosti srca. Ako se čovjek ne pretvara, očitovat će ono što mu nije u srcu, kao što se prenosi: *"Utječite se Allahu od licemjerne **skrušenosti**."*[2], a to je da mu se tijelo vidi smireno dok mu je srce prazno i nemarno. Allah ﷻ, je umirio vjernik riječima:

يَأۡنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن تَخۡشَعَ قُلُوبُهُمۡ لِذِكۡرِ ٱللَّهِ

"Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene ..." (El-Hadid, 16).

On ih poziva na skrušenost srca pri Njegovom spomenu i radi onoga što je objavio od Knjige, a zabranio im je da budu poput onih kojima se vrijeme oduljilo pa su njihova srca okorjela, dok su ovi:

---

[1] Hadis je veoma slab, a o njemu sam govorio u knjizi Slabi hadisi br. 110. Autorovo – rahimehullah – navođenje ovog hadisa tvrdeći da ga je Vjerovjesnik izrekao još kao merfua predaju je najgore što mu se moglo desiti.*Da je to učinio neko drugi ne bi se čudili jer je on bio imam, hafiz i komentator. Ali svaki konjanik ima posrtaj čak posrtaje. Njegov nedostatak jeste taj što mu se u lancu prenosilaca nalazi Sulejman b. Amr. Ibn Adijj kaže: Složili su se da podmeće hadise. Autor će ovaj hadis ponoviti kao mevkuf predaje od nekih ashaba. Ali on također ni u tim slučajevima nema osnove. Nego je prenešen od Seida b. Musejjiba što će doći.
*(Ovakvo Šejh Albanijevo mišljenje nije prihvatljivo. Greška nije od zla, niti je nešto najgore. Kao da je u Šejhul-Islam Ibn-Tejmijjinom govoru mnogo lošega!! Iako onaj koji je to rekao dobro zna koliko je Šejh imao propusta. Od čega su njegove tvrdnje da je Malik b. Nadr, otac od Enesa b. Malika, klanjao iza Poslanika ﷺ, u Medini. Pored toga što je umro u Šamu, sa Vjerovjesnikom ﷺ, se nije nikada susreo. Pogledaj hadis br. 26/88 u Sahih Edebul-mufred od njegovih neautentičnih izdanja! I druge stvari, iako smo mi bili i još uvijek ostali primjerni u odnosu prema njemu radi mnoštva njegovih vjerodstojnih predaja.)

[2] U fusnoti Indijskog izdanja stoji da je ovaj hadis zabilježio Hakim Tirmizi i Bejheki Šuabul iman od Ebu-Bekra es-Siddika ؓ. pa kaže: Allahov Poslanik ﷺ, je rekao: "Utječite se Allahu od licemjerne skrušenosti." Pa su rekli: Allahov Poslaniče, šta je to licemjerna skrušenost? Kaže: Smirenost tijela ali licemjerstvo srca." Ahmed u Zuhdu bilježi i Ebu-Bekr Ibn Ebi-Šejbe njegovo značenje od Ebu-Derda'a kao mevkuf predaju od njega. (Iraki kaže: U njegovom lancu se nalazi Haris b. Ubejd el-Enmari. Slabim su ga ocijenili Ahmed i Ibn-Mein).

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju..." (El-Enfal, 2).

Također, Allah ﷻ, u drugom ajetu kaže:

ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَـٰبًا مُّتَشَـٰبِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ

"Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju. Od nje se koža ježi u onih koji se Gospodara svoga boje, a zatim, kad se spomene ime Allahovo, kože se njihove i srca njihova smiruju." (Ez-Zumer, 23).

Oni koji se boje svog Gospodara su ti čija se srca smire kod Njegovog spomena.

Ako bi neko rekao: -Skrušenost srca kod Allahovog spomena i radi onoga što je objavljeno od Istine je vadžib- odgovor će biti: -Da, ali su ljudi u tom pogledu podijeljeni na dvije skupine: umjereni i oni koji pretječu druge. Oni koji su pretekli druge su specifični po pohvalnim učinjenim djelima. Dok su umjereni dobročinioci ostali mu'mini koji zaslužuju Džennet, a onaj koji ne pripada ovima niti onima, spada među one koji su sami sebi učinili nepravdu. U vjerodostojnom hadisu se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Allahu, ja Ti se utječem od znanja koje ne koristi, srca koje nije skrušeno, duše koja se ne zasićuje i dove na koju nema odgovora." [1]

Allah ﷻ, je pokudio okorjelost srca, koja je suprotna skrušenosti, i to na više mjesta. Uzvišeni kaže:

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً

[1] (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 1297, 1295 i 1286).

"Ali srca vaša, poslije toga, postala su tvrda kao kamen ili još tvrđa!" (El-Beqare, 74).

Zeddžadž kaže: "Otvrdnula u jeziku znači da su postala gruba, suhoparna i sasušena. Tvrdokornost srca je nestanak blagosti, milosti i skrušenosti, dok je okorjelo i suhoparno srce tvrdokorno". Ibn-Kutejbe kaže: "Otvrdnula, suha i okorjela znači osušena, dok je snaga srca pohvaljena a njegova okorjelost je pokuđena. Srce mora i treba biti jako bez grubosti, ali skrušeno bez slabosti". U predaji stoji:

"Srca su Allahove posude na zemlji, među njima Allahu su najdraža najača, najsuptilnija i najčistija."

Ovo je poput ruke koja može biti jaka i mehka, za razliku čvrstine pete koja je suhoparna i bez mehkoće iako u njoj ima snage. Allah ﷻ, je spomenuo da je drthanje srca radi Njegovog spomena, zatim je spomenuo povećanje imana znanjem i djelom pri čitanju Njegove Knjige.

Zatim, mora postojati oslanjanje na Allaha u onome što čovjek nema moći, kao i pokornost u onome za šta je sposoban, a osnova toga su namaz i zekat. Onaj ko ispuni ovih pet obaveza, kao što su mu naređene, nužno je da će obaviti i ostale vadžibe. Oni ga sprječavaju od zla i grijeha. Tako se prenosi od Ibn-Mesuda i Ibn-Abbasa رضي الله عنهما: *"Namaz je prepreka i zabrana od griješenja prema Allahu, a onaj koga njegov namaz ne odvrati od zla i griješenja, takav namaz mu prema Allahu neće povećati osim udaljenost."* [1] On kaže: *"Neće mu povećati osim udaljenost"*, ako je zapostavio vadžib koji je veći od onoga što je učinio, tada ga je zapostavljeni vadžib udaljio više od Allaha nego što ga je približio obavljeni vadžib koji je manje vrijednosti. Ovo je poput onoga što je zabilježeno u Sahihu od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao:

"To je namaz munafika, to je namaz munafika, to je namaz munafika. Čeka sunce da bude između šejtanovih rogova, ustane

[1] Autor je ovu predaju naveo kao mevkuf predaju od ove dvojice ashaba što je dobar postupak. Ovo je poznata predaja kao predaja od ashaba, ali nije vjerodostojna, jer, očito, njeno značenje nije valjano, a značenje koje je spomenuo Autor je daleko od ispravnog kao što sam spomenuo u Slabim hadisima br.2.

pa otkljuca četiri reka'ata i ne spominje Allaha osim nešto malo."

Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

"Licemjeri nastoje prevariti Allaha, a On će njih nadmudriti. Kada ustaju da namaz obavljaju, lijeno se dižu i prikazuju se svijetu, a Allaha samo malo spominju." (En-Nisa, 142).

U Sunenu od Ammara ؓ, se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Rob završi namaz a od njega mu se ne zapiše osim polovina, osim trećina da bi na kraju rekao: osim desetina."[1]

Od Ibn-Abbasa ؓ, se prenosi da je rekao: *"Ti nemaš od svog namaza ništa više osim onoliko koliko poimaš od njega."* Ovakvoj osobi nije naređeno da ponovi namaz, po mišljenju većine učenjaka, ali će mu biti naređeno da učini dobra djela koja će nadoknaditi njegove nedostatke u farzovima. Poznato je da onaj ko bude čuvao namaze, sa unutarnjim smirajem i očitim djelima, znači da se boji Allaha na način kao što mu je naređeno, on obavlja vadžibe, ne čini velike grijehe. Onaj ko počini blud, ukrade, napije se alkohola i sl., iz njegovog srca mora nestati taj strah, smiraj i svjetlost, iako u njegovom srcu ostaje osnova vjerovanja, ali, to je onaj iman koji se iščupa iz srca u trenutku dok čini veliki grijeh. Kao što Vjerovjesnik ﷺ, kaže:

"Dok bludnik čini blud nije vjernik. Dok pijanica pije alkohol, nije vjernik, niti je kradljivac vjernik dok krade."

Bogobojazni su oni koje je Allah Uzvišeni opisao riječima:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

"Oni koji se Allaha boje, čim ih dodirne sablazan šejtanska, sjete se, i odjednom dođu sebi" (El-A'raf, 201).

[1] Hadis je hasen. (Pogledaj Sahih sunen od Ebu-Davuda sa skraćenim lancem, 714 i Sahihul džamias-sagir sa pripremom od Zuhejra Šaviša br. 1626).

Ako njihova srca dotakne šejtanska sablast, prisjete se i onda im se vid otvori. Seid b. Džubejr kaže: "To je čovjek koji se naljuti, pa se sjeti Allaha, te sakrije svoju srdžbu". I kaže[1] Lejs prenoseći od Mudžahida: "To je čovjek koji naumi učiniti grijeh, pa se sjeti Allaha te se kloni grijeha". Strast i srdžba su početne pozicije griješenja, a ako mu se otvori vid, čovjek se povrati. Zatim kaže:

وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ

"dok prijatelje šejtanove šejtani podržavaju u zabludi i nikako ne prestaju." (El-A'raf, 202).

Braću šejtanovu šejtani potpomažu u zabludi, zatim oni ne dolaze sebi, Ibn-Abbas ﷺ, kaže: *"Ljudi ne dolaze sebi da bi se suzdržali od grijeha niti šejtani prekidaju vezu potpomaganja u činjenju grijeha."* Ako mu se oči ne otvore njegovo srce će ostati u zabludi, a njegov mu šejtan pomaže u zabludi, iako u njegovom srcu vjerovanje nije zanijekano. To su svjetlost i poimanje, to su strah i bojazan koji izađu iz njegovog srca isto kao što čovjek zatvori oči pa ne vidi ništa iako u suštini on nije slijepac. Isto tako, i srce koje prekriva koprena grijeha ne vidi istinu iako nije slijepo kao što je slijep nevjernik.

Ovako je došlo u predajama, a Ahmed b. Hanbel u knjizi El-Iman kaže: Govorio nam je Jahja od Eš'asa od Hasana[2] od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao:

"Od njega se otrgne iman, a ako se pokaje, vrati mu se."

I kaže: -Govorio nam je Jahja od Avfa da je rekao: Hasan kaže: "Od njega se iman ukloni sve dok je u takvom stanju, a ako se povrati vrati mu se iman". Ahmed kaže: Govorio nam je Muavija prenoseći od Ebu-Ishaka od Evzaija da je rekao: "Rekao sam jednom prilikom Zuhriju – kada je spomenuo ovaj hadis: *"Dok bludnik čini blud nije vjernik."* – oni kažu: Ako nije mu'min, šta je onda? Kaže: To je prekorio i ovo moje pitanje mu je bilo mrsko". Ahmed kaže: Govorio nam je Abdur-Rahman b. Mehdi od Sufjana od Ibrahima od Muhadžira od Mudžahida od Ibn-Abbasa ﷺ, da je svojim dječacima govorio: *"Ko od vas želi brak oženit ćemo ga. Niko od*

---

[1] U fusnoti Indijskog izdanja stoji: Ibn-Ujejne ...

[2] Tj. Basrija a hadis je mursel.

vas neće počiniti blud a da mu Allah neće istrgnuti svjetlost imana, ako bude htio da mu ga vrati vratit će mu ga, a ako mu ga bude htio uskratiti uskratit će mu ga." Ebu-Davud es-Sidžistani kaže: Govorio nam je Abdul-Vehhab b. Nedžde, govorio nam je Bekije b. Velid, govorio nam je Safvan b. Amr prenoseći od Abdullaha b. Rabije el-Hadremija da je obaviješten od Ebu-Hurejre ﵁, da je govorio: *"Iman je poput odjeće nekog od vas, jednom ga odjene a drugi put ga svuče."* Isto tako ga prenosi od Omera, a Hasan ga prenosi od Vjerovjesnika ﷺ, kao mursel predaju. U merfua hadisu od Ebu-Hurejre ﵁, od Vjerovjesnika ﷺ, se prenosi da je rekao:

"Kada bludnik počini blud iman izađe iz njega i stane nad njim kao sjena, a kada prestane, iman mu se vrati."[1]

Ovo će inša-Allah biti pojašnjeno na drugom mjestu.

[1] Hadis je potvrđen. (Pogledaj Sunen od Ebu-Davuda – sa skraćenim lancem br. 3924. Sahih sunen od Tirmizija – sa skraćenim lancem br. 2117. Sahihul-džamias-sagir br. 586. Mišakatu mesabih br. 60 i Ehadis sahiha br. 509.

POGLAVLJE

HADISI OKO KOJIH SE RAZILAZE UČENJACI SA GOVOROM O NJIHOVOJ VJERODOSTOJNOSTI

Postoje hadisi oko čije su se vjerodostojnosti ljudi razišli, ko što je hadis:

"Nema namaza onome ko nema abdesta, a nema abdesta onome ko ne spomene Allahovo ime kad ga uzima."[1]

Što se tiče prvoga kao što su njegove riječi: *"Nema namaza bez abdesta."* Oko ovoga postoji slaganje među muslimanima, jer je čistoća obavezna u namazu. Namaz je u ovom slučaju negiran zato što ne postoji vadžib kao preduslov za njega. Ali, što se tiče spomena Allahovog imena kod uzimanja abdesta, postoji poznato razilaženje među islamskim učenjacima. Većina učenjaka ga ne smatra obaveznim, to je mezheb Ebu-Hanife, Šafije i Malika, kao što je i jedna predaja od Imama Ahmeda i koju je odabrao El-Harki, Ebu-Muhammed i drugi. Drugo je mišljenje da je vadžib i ovo mišljenje zastupa skupina učenjaka i druga predaja od Imama Ahmeda, a odabrao ju je Ebu-Bekr Abdul-Aziz, Kadi Ebu-Ja'la i njegovi istomišljenici. Također, njegove riječi:

"Nema namaza onome ko stanuje pored džamije osim u džamiji."

Bilježi ga Darekutni. Pojedini ljudi ga smatraju daifom kao merfu'[2] predaju, pa kažu da je ovo od Alijinog ﷺ, govora, iako ga drugi potvrđuju vjerodostojnim kao što je Abdul-Hakk.[3] Isto tako kada kaže:

"Nema posta onome ko nema nijjeta od noći."[4]

---

[1] Kažem: Hadis je sahih u mnogim lancima od kojih sam neke spomenuo u Irvaul galil br. 81.

[2] Predaja koja lancem prenosilaca seže do Poslanika ﷺ, (nap. red.)

[3] Istina je da je hadis slab kao što sam pojasnio u prethodnom izvoru br. 491.

[4] Ovaj hadis je sahih kao merfua i mevkuf predaja. Pripisati ga kao merfua je dodatak i ne suprostavlja se tome što je mevkuf. (Pogledaj Irvaul galil br. 914).

Bilježe ga autori Sunena, a kaže se da nije vjerodostojan kao merfu' predaja, nego da je vjerodostojan kao mevkuf[1] predaja od Ibn-Omera ili Hafse, ali niko od njih nije potvrdio da se radi o Poslanikovim ﷺ, riječima, iako se njime hoće negirati poželjna potpunost. Međutim, ako se potvrdi vjerodostojnost ovih riječi, onda će sigurno ukazati na obavezu ovih stvari, a ako nisu vjerodostojne, onda neće umanjiti ništa od osnove koja je potvrđena u Kur`anu i sunnetu. Niko nema pravo da navodi Kur`an ili sunnet onako kako to odgovara njegovom mezhebu, ako ne bude jasno iz Allahovog govora ili govora Njegovog Poslanika ﷺ, ono što se mislilo Allahovim ili Poslanikovim ﷺ, govorom, zato što se mišljenja učenjaka temelje na Allahovim i Poslanikovim ﷺ, riječima, a Allahove i Poslanikove ﷺ, se riječi ne povode za mišljenjem učenjaka.

Ako postoji razilaženje učenjaka oko obaveznosti nečega, dok je riječ Zakonodavca udaljena od značenja, nije dozvoljeno da se umanji poznata osnova u Allahovom i Poslanikovom govoru mišljenjem oko kojeg postoji razilaženje među učenjacima. Međutim, ima ljudi koji ne poznaju mezhebe učenih ili su odgojeni na mišljenju pored kojeg drugo ne poznaju, tako da to mišljenje smatra konsenzusom. Tako postoji mišljenje da onaj ko propusti namaz u džematu i klanja samostalno, da se odužio na taj način, ali nije tako. Učenjaci zastupaju dva poznata mišljenja po pitanju ispravnosti ovako obavljenog namaza. U Ahmedovom mezhebu postoje dva mišljenja. Skupina njegovih sljedbenika iz reda kao što od njih prenosi Kadi Ebu-Ja'la u pojašnjenju mezheba, ili od njihovih kasnijih generacija, kao što je Ibn-Akil i drugi, kažu: Onaj ko klanja obavezni namaz samostalno bez razloga čini to po svome nahođenju, ali je poput onoga koji klanja podne u vrijeme džume. Ukoliko je u mogućnosti da je obavi poslije u džematu onda mora to učiniti, a ako ne učini, bit će griješan isto kao što zasluži grijeh onaj ko ne klanja džumu. Pokajanje je izloženo svima. Ovo je mišljenje velikog broja učenih, i većina predaja koje su prenešene od selefa od ashaba i tabiina ukazuju na ovo.

[1] Predaja koja se lancem prenosilaca zaustavlja na jednom od ashaba (nap. red.)

Za dokaz su uzeli riječi Allahovog Poslanika ﷺ, u kojima kaže:

"Onaj ko čuje ezan, a zatim se ne odazove, bez razloga, nema namaza."[1]

Na hadis koji ukazuje da je prednost samo u vrednovanju (a da se time ne kvari namaz), su odgovorili[2] da se radi o onome koji ima opravdan razlog i kome je dopušteno da klanja sam, kao što je potvrđeno da je Poslanik ﷺ, rekao:

"Čovjek koji obavlja namaz sjedeći ima pola nagrade onoga koji stoji, a onaj koji leži ima pola nagrade za namaz onoga koji sjedi."

To znači da se odnosi na onoga ko ima opravdan razlog, kao što stoji u hadisu da je Allahov Poslanik ﷺ, izašao među ashabe a oni su bili malaksali pa su klanjali sjedeći[3], te je on izrekao prethodni hadis, ali niko od selefa nije dozvolio da se klanja dobrovoljni namaz u ležećem položaju bez opravdanog razloga, niti je poznato kome da je neko od selefa tako činio. Međutim, mišljenje koje dopušta ovaj oblik obavljanja namaza je u Šafijinom i Ahmedovom mezhebu, ali među selefima ne postoji potvrdna istina o tome, iako se radi o pitanju koje predstavlja opću problematiku. Kada bi bilo dozvoljeno svakom muslimanu da klanja ležeći, iako je zdrav, kao što je dopušteno da klanja dobrovoljni namaz sjedeći na jahalici, to bi bilo nešto što je pojasnio Allahov Poslanik ﷺ, svom ummetu, i neminovno je da bi se ashabi tome naučili, a uz motivaciju za činjenje dobra, neko bi to od njih učinio. Ali, pošto to nije niko od njih učinio, jasno ukazuje da im to nije bilo propisano, što je pojašnjeno na svom mjestu.

---

[1] Bilježi ga Ebu-Davud. (Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 515). Također ga bilježe Hakim i Ahmed i drugi od Ibn-Abbasa ؓ, kao merfua predaju. Neki od njegovih lanaca su vjerodostojni. (Pogledaj Irvaul galil br. 551).

[2] U osnovi stoji 'fadil' što je greška i na što ukazuje hadis od Ebu-Hurejre ؓ: "Namaz u džematu je vrijedniji od onoga koji se obavi samostalno za dvadest i pet (a drugoj predaji dvadeset sedam) puta." Mutefekun alejhi.

[3] Hadis je sahih. (pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 837 i 838. Sahih Sunen od Tirmizija br. 305. Sahih Sunen od Nesaija br. 1566. Sahih Sunen Ibn-Madže br. 1016. Svojstva Vjerovjesnikovog namaza str. 52 i Irvaul galil br. 455).

Cilj je naznačiti da musliman mora cijeniti vrijednost Allahovog i Poslanikovog ﷺ, govora, i niko nema pravo da tumači nečije riječi osim onako kako zna da je govornik htio reći, a ne da navodi sve što dotični termin može podrazumijevati. Veliki broj ljudi tumačenjem izokreće riječi drugih ako one ne odgovaraju njihovom mišljenju. Slijede put onih koji uzimaju izokretanje tumačenja tuđih riječi na osnovu onoga što bi jedan termin mogao značiti. Dok, ustvari, on ima za cilj da odbije dokaz koji je iznešen protiv njega. Ovo je pogrešno. Nego, sve ono što je rekao Allah ili Njegov Poslanik, u to se mora vjerovati. Mi nemamo pravo da vjerujemo u jedan dio Kur`ana a da ne vjerujemo u drugi. I nije preče da se daje pažnja jednom tekstu, u onome što se želi istaći, bez upotrebe drugoga za suprotno tome. Ukoliko je ubijeđen da tekstom koji mu odgovara slijedi ono što je htio reći Poslanik ﷺ, a isto tako drugim tekstom kojeg tumači, tada će njegov osnovni cilj biti spoznaja onoga što je htio reći Allahov Poslanik ﷺ. Ovo je cilj svakog dozvoljenog tumačenja i interpretiranja kod onoga čija terminologija podrazumijeva različita značenja. Ali, oni koji to smatraju jednim značenjem, što je prevladavajuće u terminologiji mufesira, interpretacija po njima je tefsir. Dok interpretacija u Allahovom i Poslanikovom govoru ima treće značenje pored usaglašenog termina mufessira i značenja kod kasnijih generacija fakiha i usulista, što je pojašnjeno na njegovom mjestu.

Dakle, ovdje je cilj istaći da sve ono što Allah ili Njegov Poslanik ﷺ, negira od naziva u imenima obaveznih stvari kao što je naziv imana, islama, vjere, namaza, posta, čistoće, hadža i drugih stvari, to biva zato što je izostavljena obaveza u sklopu tog naziva. U tom smislu su riječi Uzvišenog:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا

قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće vjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, a potom u dušama svojim tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!" (En-Nisa, 65).

Pošto je negirao iman sve dok se ne upotpuni ovaj cilj, ukazuje da je ovaj cilj farz svim ljudima. Onaj ko ga propusti spada u one kojima slijedi prijetnja, zato što ta osoba nije upotpunila obavezni iman, koji ukoliko se posjeduje, takvima biva obećan ulazak u Džennet bez patnje, jer je Allah to obećao onima koji učine ono što im je naređeno.

Ali, što se tiče izvršavanja pojedinih vadžiba a zapostavljanja drugih, takva osoba je izložena prijetnji. Poznato je među muslimanima da moraju uzeti Poslanika ﷺ, kao sudiju u svim svojim sporovima, vjerskim i ovosvjetskim, u osnovama njihove vjere kao i u njenim ograncima, a na njima je obaveza, kada im nešto presudi, da u svojim dušama radi toga ne osjećaju tegobu radi presude i da se sasvim predaju. Uzvišeni kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟
إِلَى ٱلطَّـٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što je objavljeno tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, kako žele da im se pred Tagutom sudi, iako im je naređeno da u njega ne vjeruju?! A šejtan želi da ih samo u veliku zabludu navede! - I kada im se kaže: "Dođite na ono što je Allah objavio i dođite Poslaniku!" – vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću!" (En-Nisa, 60–61).

Kaže: **"Dođite na ono što je Allah objavio".** Allah je objavio Kur`an i mudrost a to je sunnet. Uzvišeni kaže:

وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ

"...i sjetite se blagodati Allahove prema vama i što vam je objavio Knjigu i mudrost kojom vas savjetuje!" (El-Beqare, 231).

I kaže:

وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

"Allah tebi objavljuje Knjigu i mudrost i poučava te onome što nisi znao, jer Allahova je dobrota prema tebi velika!" (En-Nisa, 113).

Pozivanje na ono što je objavljeno nalaže pozivanje Poslaniku, a pozivanje Poslaniku nalaže pozivanje onome što je Allah objavio. Ovo je isto što i pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku. To dvoje je nerazdvojivo. Allah ﷻ, kaže:

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ

"Ko se pokori Poslaniku, pokorio se i Allahu,..." (En-Nisa, 80).

A onaj ko se pokori Allahu pokorio se Poslaniku ﷺ.

Isto tako je u riječima Uzvišenog:

وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا

"A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put, i slijedi put koji nije put vjernika, pustit ćemo ga da čini što je naumio, i bacit ćemo ga u Džehennem, a loše je to stjecište!" (En-Nisa, 115).

Ovo dvoje je nerazdvojno, jer svako ko se suprotstavi Poslaniku, nakon što mu je pravi put postao poznat, on slijedi put koji nije put vjernika. Svako ko slijedi put koji nije put vjernika, suprotstavlja se Poslaniku ﷺ, nakon što mu je pravi put postao poznat. Takav, iako misli da slijedi put vjernika, griješi, jer je poput onoga koji smatra da slijedi Poslanika a u stvari griješi.

Ovaj ajet ukazuje da je konsenzus ummeta dokaz.

Zato što je suprotstavljanje njima (učenjacima) suprotstavljanje Poslaniku, a ono oko čega su se oni, kao ummet, složili, za to mora postojati tekst od Poslanika ﷺ. Svako pitanje za koje se sigurno zna da postoji konsezus i da ne postoji neslaganje među vjernicima, onda spada u ono što je Allah pojasnio od Svoje upute. Onaj ko se suprotstavi ovom konsenzusu čini kufr, isto kao što se proglašava kafirom onaj ko se suprotstavi jasnom dokazu. Ali, ako se misli da postoji konsenzus a ne postoji sigurnost u njega, onda, isto tako, ne može se biti sigurno da je to predstavljena uputa od strane Poslanika ﷺ. Onaj ko se suprotstavi ovom konsenzusu neće biti proglašen kafirom, zato što se može ispostaviti da je mišljenje ovog konsenzusa pogrešno, a da je ispravnost na drugoj strani. Ovo je najbolji govor kao pojašnjenje o

onome ko se može proglasiti kafirom ako se suprotstavi konsenzusu, te onome ko se ne može proglasiti kafirom.

Zatim da li je konsenzus kategorički ili špekulativni dokaz? Ima ljudi koji potvrđuju i jedno i drugo, dok opet ima onih koji negiraju i jedno i drugo. Ali, ispravno je pojasniti ono što se sigurno zna da je konsenzus i za što ne postoji neslaganje među vjernicima ni po kojoj osnovi, tj. za ovo se mora tvrditi da je istina. Ovo mora biti od onoga što je Poslanik ﷺ, pojasnio kao uputu kao što je pojašnjeno na drugom mjestu.

Zatim, iz aspekta ukoliko se vadžib opiše obavezno pratećim svojstvima, to ukazuje da kada se pokaže jedno od tih svojstava ono mora biti slijeđeno. Ovo je poput Pravog puta, za kojeg nam je Allah ﷻ, naredio da tražimo da budemo upućeni na njega. On je opisan time da predstavlja islam, opisan je time što predstavlja slijeđenje Kur`ana, opisan je time što predstavlja slijeđenje Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ. Zatim je opisan da je to put robovanja. Poznato je da se mora slijediti svaki od ovih naziva i ono na što ukazuje, a njihov zajednički naziv je jedan iako im se svojstva razlikuju. Tako da bilo koje svojstvo ako se pokaže mora biti slijeđeno ono na šta ukazuje, jer ono opet ukazuje na ono drugo. Isto tako Allahova imena, imena Njegovih knjiga, imena Njegovih poslanika, su isto kao imena Njegove vjere.

Isto tako riječi Uzvišenog:

وَٱعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُواْ

"Svi se čvrsto držite za Allahovo uže i ne razjedinjujte se!" (Ali-Imran, 103).

Kaže se da je Allahovo uže Allahova vjera, ili da je to Kur`an, ili da je to Njegov ugovor, ili da je to pokornost Njemu i Njegovim naredbama, ili da je to džemat muslimana, a sve nabrojano je istina.

Isto tako ako kažemo: -Kur`an, sunnet i konsenzus, sve tri stvari ukazuju na jedno. Sve ono što se nalazi u Kur`anu sa time se Poslanik ﷺ, slaže, također se ummet oko toga slaže, kao oko općeg pojma. Svaki vjernik obavezuje slijeđenje Kur`ana. Isto tako, sve ono što je Poslanik ﷺ, učinio sunnetom, Kur`an naređuje da se slijedi, i vjernici se slažu oko toga. Isto tako, sve ono oko čega su se

složili muslimani je istina koja odgovara onom što je u Kur`anu i sunnetu, ali muslimani svoju vjeru u cjelosti preuzimaju od Poslanika ﷺ, dok se na Poslanika ﷺ, spušta objava Kur`ana, a drugi vid objave je mudrost. Kao što Poslanik ﷺ, kaže: ***"Dat mi je Kur'an i još toliko sa njim."*** [1]

Hasan b. Atije kaže: *"Džibril se spuštao Poslaniku ﷺ, podučavajući ga sunnetu kao što ga je podučavao Kur`anu."*[2] Ne mora biti sve protumačeno Kur`anom od onoga što je došlo u sunnetu. Za razliku od onoga što se odnosi na konsenzus, dakle to mora biti potvrđeno Kur`anom i sunnetom, jer je Poslanik ﷺ, veza između njega i Allaha u Allahovim naredbama i zabranama, dopuštenjima i zabranama, ali cilj je spomenuti iman.

U ovaj domen spadaju i riječi Allahovog Poslanika ﷺ:
"Ensarije ne mrzi čovjek koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan."[3]

Ili kada kaže:
"Znak imana je ljubav prema ensarijama, a znak licemjerstva je mržnja prema ensarijama."[4]

Jer, onaj ko zna šta su ensarije uradile u vidu pomaganja Allaha i Njegovog Poslanika na početku širenja islama, a voli Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ, sigurno je da će i njih voljeti, ljubav prema njima će biti znak njihovog imana u srcima, a onaj ko ih mrzi u njegovom srcu nema imana kojeg mu je Allah naredio.

Isto tako, onaj u čijem srcu nema mržnje prema onome što mrzi Allah i Njegov Poslanik, od zala koja su zabranili Allah i Poslanik ﷺ, kao što je kufr, nepokornost i griješenje, u njegovom srcu neće biti iman kojeg mu je Allah naredio. Ako ne bude mrzio nešto od harama u osnovi, sa njime u osnovi neće biti ni iman, što ćemo, inša-Allah, pojasniti. Isto tako, onaj ko ne bude volio svom bratu mu'minu ono što voli sebi, u njemu neće biti onog imana kojeg mu je Allah naredio, jer, kada Allah negira postojanje imana

---

[1] Hadis je sahih a bilježi ga Ahmed (br. 17143 od Mikdama b. Meadi Jekriba, kao i Ebu-Davud u Sahih Sunen Ebu-Davud br. 3848 također) i Tahavi i drugi.
[2] Bilježi ga Darimi sa sahih senedom od Hasana b. Atije kao mursel predaju.
[3] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir sa pripremom od Zuhejra Šaviša, br. 7592).
[4] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 15).

u osobi, to biva samo radi nedostatka u onome što mu je naredio od imana. Zbog toga biva jedan od onih kojima predstoji prijetnja, ali isto tako ne pripada onima koji zaslužuju opće obećanje.

Isto tako Poslanikove ﷺ, riječi:

"Onaj ko nas vara nije od nas. Onaj ko potegne oružje na nas nije od nas."[1]

Sve ove stvari su od ovog poglavlja. Ništa nije rekao osim ono što mu je Allah propisao, ili zbog djela koje je rob učinio i koje su Allah i Poslanik ﷺ, zabranili. Tako da se ispostavilo da je izostavio ono što mu je naređeno od obaveznog imana i što će negirati njegovo ime radi toga. Na taj način neće biti od mu'mina koji zaslužuju obećanje i koji su spašeni od prijetnje.

Uzvišeni kaže:

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ
بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن
لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"A licemjeri govore: 'Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se' – zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici. Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki od njih odjednom leđa okrenu; samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno. Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno, nego su oni zulumćari. Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im On presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!' – oni će uspjeti." (En-Nur, 47-51).

Ovo je propis naziva imana, ako se spomene u Allahovom ili Poslanikovom ﷺ, govoru. Ovo se odnosi na primjenu obaveze i ostavljanje zabrana, a onaj kome Allah i Poslanik ﷺ, negiraju iman, mora da je izostavio vadžib ili da je počinio haram, tako da ne

[1] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim, 1235).

ulazi među one koji zaslužuju obećanje bez prijetnje, nego biva od onih koji zaslužuju prijetnju.

Isto tako kada Uzvišeni kaže:

حَبَّبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلرَّٰشِدُونَ

"... ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omilio, i u srcima vašim ga lijepim prikazao, a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio. Takvi su na Pravom putu" (El-Hudžurat, 7).

Muhammed b. Nasr el-Mervezi kaže: "Pošto su neki grijesi kufr a drugi ne spadaju u kufr, Allah ﷻ je među njima napravio razliku i svrstao ih na tri vrste: vrsta grijeha koji predstavljaju kufr, vrsta koja je sam čin fiska ili griješenja, ali nisu kufr, i vrsta koja predstavlja nepokornost ili neposlušnost, ali nije ni kufr ni fisk. Zatim je obavijesto da ih je, sve, omrazio mu'minima. Također, pošto su svi vidovi pokornosti sastavni dijelovi imana, i ništa od njih nije moguće odvojiti od njega, među njima nije napravio razliku, pa da kaže: Omilio vam iman, farzove i ostale vidove pokornosti, nego je to sažeo u jednoj riječi **'vjerovanje vam omilio'**, a u to ulaze sve vrste pokornosti. On je mu'minima omilio namaz, zekat i sve ostale vrste pokornosti kao obilježja pobožnosti. Zato što je Allah obavijestio da im je to omilio, i u srcima njihovim to lijepo prikazao, pa kaže: **'i u srcima vašim ga lijepim prikazao'**. Pored toga, oni mrze sve vidove griješenja, kufr, fisk i sve ono što predstavlja vid nepokornosti, čime je pobožnost omrzla griješenje, a to je zato što je Allah obavijestio da im je to omrazio. U tom smislu su Poslanikove ﷺ riječi:

***"Onaj ko ga obraduje njegovo dobro djelo, i koga rastuži njegovo loše djelo on je mu'min."*[1]**

Zato što je Allah učinio vjernicima lijepim dobra djela a omrazio im loša".

[1] Bilježe ga Hakim i drugi a hadis je sahih. (Iz hadisa Ebu-Musaa, pogledaj Sahihul džamias-sagir, br. 6294, Komentar Tahavijeve akide, br. 521, Silsiletu ehadis-sahiha br. 550, izdanje Islamske knjižnice).

Kažem: -To što im je omrazio sve vidove nepokornosti povlači za sobom ljubav prema svim vidovima pokornosti, zato što je zapostavljanje pokornosti grijeh i zato što neće zapostaviti nešto od dobrih djela a da se neće zabaviti u isto vrijeme onim što im je suprotno od grijeha. Tako će morati voljeti ono suprotno grijesima, a to su dobra djela. Dakle, srce mora imati volju, mubah djelo sa nijetom postaje dobro učinjeno djelo, a sa lošim nijetom postaje zlo djelo. Izborni čin neće biti učinjen osim sa voljom. Allahov Poslanik ﷺ, u vjerodostojnom hadisu kaže:

"Najdraža imena Allahu su Abdullah i Abdur-Rahman. A najistinoljubivija imena su Haris i Hemmam, a najružnija su Harb i Murre."

Kaže: Najistinoljubivija imena su Haris i Hemmam, zato što svaki čovjek ima namjeru i zato što je vrijedan. Haris znači *vrijedan* i onaj koji zarađuje svojim djelima, a Hemmam je *onaj koji ima mnoge dobre namjere.* Namjera je početak volje. Ovo se odnosi i na sva živa bića, jer svako živo biće ima osjećaj i kreće se sa voljom. Ako učiniš nešto od mubah djela, ona moraju imati cilj kod kojeg će se završiti njegova namjera, a svaki cilj može biti radi sebe ili radi nekog drugog.

Ako je ishod njegovog cilja i završetak njegove namjere, robovanje samo Allahu Jednom i Jedinom Koji ortaka nema, onda je On njegov Bog Kojeg obožava i pored Njega ne obožava nikoga drugog i On mu je draži od bilo koga drugog. Tako se njegova volja završi ondje gdje se zaslužuje Allahovo Lice (zadovoljstvo), čime će biti nagrađen za učinjene mubah poslove sa kojima je imao namjeru da se potpomogne u činjenju dobra. Kao što stoji u oba Sahiha da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Ono što čovjek potroši sa lijepim nijetom na svoju porodicu nadajući se nagradi je sadaka."

Isto tako u oba Sahiha stoji da, kada je obišao Sa'da b. Ebi-Vekasa ؓ, u njegovoj bolesti u Mekki, rekao je:

"Ti nećeš potrošiti ništa od imetka želeći time Allahovo Lice a da ti se time neće povećati položaj i pozicija. Čak i zalogaj koji staviš u usta svoje žene."

Muaz b. Džebel je Ebu-Musau rekao: *"Ja se nadam nagradi za svoje spavanje isto kao što se nadam nagradi za svoju budnost."* A u drugoj predaji stoji: *"Spavanje učenog je kao veličanje Allaha (tesbih)."*[1]

Ako je osnova njegove namjere obožavanje nekoga mimo Allaha, onda dobre (dozvoljene) stvari mu neće biti mubah, zato što ih je Allah ﷻ, dopustio samo vjernicima od Svojih robova, a kafiri, zlikovci, griješnici i pohotnici, njima će se svoditi račun za one blagodati u kojima su uživali i radi kojih se nisu prisjetili Allaha i nisu Ga obožavali koristeći ih. Njima će se reći:

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ

"A na Dan kad budu oni koji nisu vjerovali Vatri izloženi, reći će se: 'Vi ste u svom životu na Zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali, a danas sramnom patnjom bit ćete kažnjeni zato što ste se na Zemlji, bez ikakva osnova, oholo ponašali i što ste griješili.'" (El-Ahqaf, 20).

Uzvišeni kaže:

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ

"Zatim ćete toga dana o blagodatima biti pitani sigurno!" (Et-Tekasur, 8).

Bit će pitani o zahvali na njima. Kafir se nije zahvalio Allahu na blagodatima koje mu je podario, pa će za njih biti kažnjen. Allah ﷻ, ih je dozvolio mu'minima i pored toga im naredio da budu zahvalni. Kao što Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

"O vjernici, jedite dobra kojim smo vas opskrbili i budite Allahu zahvalni ako doista samo Njemu ibadet činite." (El-Beqare, 172).

U Muslimovom Sahihu se od Vjerovjesnika ﷺ, bilježi da je rekao:

"Allah je zadovoljan robom koji pojede jelo, pa se zahvali Allahu na njemu ili se napije vode, pa se zahvali Allahu na njoj."

[1] Ova predaja se bilježi kao merfu' sa riječima 'Spavanje postača...' ali je slaba.

U Sunenu od Ibn-Madže i drugih se bilježi: ***"Onaj ko se najede i zahvali je poput strpljivog postača."***[1]

Allah ﷻ, poslanicima kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُواْ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ

"O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite!" (El-Mu'minun, 51).

I kaže:

أُحِلَّتۡ لَكُم بَهِيمَةُ ٱلۡأَنۡعَٰمِ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ غَيۡرَ مُحِلِّي ٱلصَّيۡدِ وَأَنتُمۡ حُرُمٌۗ

"...Dozvoljava vam se stoka, ali ne ona koja će vam se navesti; dok obrede hadža obavljate, nije vam dozvoljeno da lovite" (El-Maide, 1).

Halil Ibrahim عليه السلام, kaže:

وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجۡعَلۡ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنٗا وَٱرۡزُقۡ أَهۡلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنۡ ءَامَنَ مِنۡهُم بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ

– A kada je Ibrahim zamolio: "Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim boravištem i snabdij plodovima stanovnike njegove, one između njih koji budu u Allaha i drugi svijet vjerovali!" (El-Beqare, 126).

Uzvišeni kaže:

قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلٗا ثُمَّ أَضۡطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ

"On je rekao: "Onome koji ne bude vjerovao, dat ću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da u paklenu vatru uđe. A grozno je to boravište!" (El-Beqare, 126).

Ibrahim عليه السلام je posebno dovio za ukusna jela mu'minima, a Allah ﷻ, je dopustio stoku onima koji zabranjuju ono što je Allah zabranio dok su u toku obrada hadža. Mu'minima je naredio da jedu dopuštena i ukusna jela i da se na njima zahvale. Zbog toga je Allah ﷻ, napravio razliku u obraćanju općenito svim ljudima i u obraćanju mu'minima, pa kaže:

[1] Hadis je sahih. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija sa skraćenim lancem br. 2021, Sahih Sunen od Ibn-Madže sa skraćenim lancem br. 1427, Musned od Imama Ahmeda br. 7789, Sahihul džamias-sagir 3942 i Silsiletu ehadis sahiha br. 655).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ
﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟
مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا
يَهْتَدُونَ

"O ljudi, jedite od onoga što ima na Zemlji, što je dozvoljeno i lijepo, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevidni. On vas navraća na grijeh i razvrat, i da o Allahu govorite ono što ne znate. – A kada im se kaže: "Slijedite ono što je Allah objavio!" – oni odgovaraju: "Ne, nego ćemo slijediti ono na čemu smo naše pretke zatekli." - Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali, niti su na Pravom putu bili?" (El-Beqare, 168–170).

Ljudima je dozvolio da jedu ono što je na Zemlji sa dva uslova: Da bude prijatno i da bude dozvoljeno. Zatim kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾
إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا
عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"O vjernici, jedite dobra kojim smo vas opskrbili i budite Allahu zahvalni ako doista samo Njemu ibadet činite. On vam doista zabranjuje: strv, krv, svinjsko meso i ono što je prineseno kao žrtva u nečije drugo ime, a ne u Allahovo..." (El-Beqare, 172–173).

Mu'minima je dopustio da jedu od prijatnih jela i nije uslovio dozvoljenost, a obavijestio ih je da im nije zabranio osim ono što je spomenuo, a ono što je mimo spomenutog dopušteno je mu'minima, ali pored toga on im to nije dopustio obraćanjem, nego im je prešao preko toga, kao što je došlo u mevkuf i merfu' hadisu od Selmana ﷺ:

"Halal je ono što je Allah dozvolio u Svojoj Knjizi, haram je ono što je Allah zabranio u Svojoj Knjizi, a ono što je prešutio je ono preko čega je prešao."[1]

[1] (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 3195 i Gajetul meram fi tahridž ehadisil halal vel haram br.2 i 3).

U hadisu od Ebu-Sa'lebe se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Allah je postavio farzove, pa ih nemojte zapostaviti. Postavio je granice pa ih nemojte prelaziti. Postavio je zabrane, pa ih nemojte skrnaviti. Prešutio je neke stvari iz milosti prema vama, a ne iz zaborava, pa nemojte tragati za njima."[1]

Isto tako riječi Uzvišenog:

قُل لَّآ أَجِدُ فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ

Reci: "Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja istječe, ili svinjskog mesa, to je doista pogano, ili što je kao grijeh zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime." (El-En'am, 145).

Negirao je zabranu za ono što nije spomenuo, a ono što je prešutio o zabrani, znači da je preko toga prešao. Dopuštanje biva sa obraćanjem, zato je u suri El-Maide, koja je objavljena poslije ovoga, rekao:

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤﴾ ٱلْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُ ۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ

Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: dozvoljavaju vam se lijepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili, onako kako je Allah vas naučio. Jedite ono što vam one uhvate i spomenite

Ovu knjigu je napisao šjeh Albani i čudno je što je poslije nje rekao: Ja nisam napisao ni jednu riječ o verifikaciji hadisa te knjige.

[1] Bilježi ga Darekutni i drugi a hadis je hasen sa hadisom prije njega koji ga jača. (Zatim se šejhu Albaniju otkrilo da nije dostigao deredžu hasen hadisa. Pogledaj Gajetul meram br. 4, gdje ga je proglasio slabim, i u Pojašnjenju tahavijske akide str. 347 i Miškatu mesabih 197.
Kažem da se može razlikovati pogled i presuda šejha Albanija i drugih o hadisu. Dozvoljeno mu se i suprotstaviti u njegovoj procjeni. Ali na kulturan način, također on ima pravo da se brani ali isto tako na kulturan način, ali na žalost to ne možemo primijetiti kod pojedih kasnijih generacija u ovim danima!! Nema snage niti moći osim Allah ﷻ)

Allahovo ime pri tome, i bojte se Allaha, jer Allah, zaista, brzo svađa račune. Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša su jela njima dozvoljena, ..." (El-Maide, 4-5).

U tom danu im je dopustio prijatna jela, a prije toga nije im bilo zabranjeno osim ono što je izdvojio.

Vjerovjesnik ﷺ, je zabranio sve zvijeri koje imaju očnjake i ptice koje imaju kandže, ali u tome se nije našla derogacija za ono što je došlo u Kur`anu, jer ni Kur`an nije dozvolio te stvari, ali je prešutio o njihovoj zabrani, tako da je ta zabrana bila na početku propisivanja. Zato je Allahov Poslanik ﷺ, u hadisu koji se prenosi od Ebu-Rafie, Ebu-Se'alebe i Ebu-Hurejre ؓ te drugih, rekao:

"Nemojte da nađem nekog od vas naslonjenog na njegovom divanu, pa mu dođe moja obavijest, od onoga što sam naredio ili zabranio, pa on kaže: 'Između nas i vas je ovaj Kur'an, ono što u njemu nađemo od halala to ćemo smatrati halalom, a ono što u njemu nađemo od harama to ćemo smatrati haramom', A zar meni nije dat Kur'an i još nešto poput njega."[1]

U drugoj verziji stoji:

"A zar to nije poput Kur'ana ili više, a zar ja nisam zabranio sve ono što ima očnjake od zvijeri."

Pojasnio je da mu je objavljena druga vrsta objave mimo Kur`ana, a to je mudrost, te da mu je Allah u ovoj objavi zabranio ono o čijoj je zabrani obaviješten, ali to nije derogiralo Kur`an. Također, Kur`an nije nikada dozvolio ove stvari, nego je dozvolio prijatna jela dok ovo ne spada u prijatna jela. I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقۡنَٰكُمۡ

"O vjernici, jedite dobra kojim smo vas opskrbili ..." (El-Beqare, 172).

Ovaj ajet ne ulazi u opće pojmove, ali ih nije bio zabranio, nego je samo prešao preko njihove zabrane, međutim, nije ni dopustio njihovo konzumiranje. Što se tiče kafira, njima Allah nije ništa dozvolio da jedu niti im je bilo šta dopustio, niti je prešao preko bilo čega što jedu, nego je rekao:

---

[1](Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 7172).

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَـٰلًا طَيِّبًا

"O ljudi, jedite od onoga što ima na Zemlji, što je dozvoljeno i lijepo,..." (El-Beqare, 168).

Dakle uslovio je da, ono što jedu, bude dozvoljeno od strane Allaha i Poslanika ﷺ, a Allah nije dozvolio da se to jede osim mu'minu, dok njima nije dozvolio da jedu bilo šta osim ako ne povjeruju. Zbog toga, oni zakonodavno ne posjeduju svoje imetke, jer je zakonodavno posjedovanje imetka postupanje sa istim na način koji dopušta Zakonodavac, ali Zakonodavac im nije dopustio da postupaju sa imetcima osim pod uslovom imana. Tako su njihovi imeci dopušteni, pa ako neka od njihovih skupina napadne silom drugu skupinu, dozvoljavajući to sebi u svojoj vjeri, u tim imecima će imati ono pravo koje su imali i oni prije njih. Ako muslimani osvoje taj imetak ili ga zaplijene, šerijatski gledano oni će taj imetak uzeti, jer je Allah ﷻ, njima dozvolio plijen, a nije ga dozvolio nikom drugom osim njima. Tako je dozvoljeno da se odnose prema kafirima, u onome što su oni silom oduzeli jedni drugima, na način na koji oni to dopuštaju u svojoj vjeri. Dozvoljeno da se kupi od njih ono što su zarobili jedni od drugih, jer je to u smislu preuzimanja vlasti nad dopuštenim stvarima. Zato je Allah ﷻ, ono što se muslimanima vrati od njihovog imetka, nazvao 'fej' -(povratom) osvojenim plijenom, jer ga je Allah prepustio onome ko ga zaslužuje, tj. vratio ga je onima koji vjeruju u Njega, koji Ga obožavaju, i koji od Njega traže pomoć u Njegovim blagodatima u robovanju Njemu. On je stvorio stvorenja da Ga obožavaju, a blagodati im je stvorio da se njima potpomognu u robovanju Njemu. Termin 'fej' se može odnositi i na plijen 'ganime', kao što je Vjerovjesnik ﷺ, o plijenu na dan Hunejna rekao:

"Meni ne pripada od onoga što vam je Allah dao da osvojite kao plijen osim petina, a petina će biti vraćena vama."[1]

Ali kada je Uzvišeni rekao:

---

[1] (Hadis je sahih, pogledaj verifikaciju Fikhu sire str. 426).

وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ

"A vi niste kasom tjerali konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome,..." (El-Hašr, 6).

U terminologiji pravnika termin 'fej' se po običaju koristi za ono što se oduzme od nevjerničkih imetaka bez da se gone konji ili deve, a gonjenje ili kaskanje je vrsta pohoda.

Ali, ako mu'min učini nešto što je njemu dopušteno, iz namjere da se sačuva od harama i da učini halal iz potrebe za tim, on će biti za to nagrađen kao što je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"I za polni odnos jednog od vas ima sadaka.. "Pa su rekli: Allahov Poslaniče, zar da neko od nas upotpuni svoju strast i da za to ima nagradu? Kaže: Šta mislite kada bi svoju strast udovoljio u haramu zar ne bi za to bio terećen? Isto tako, ako svoju strast udovolji u halalu, imat će za to nagradu."[1]

Ovo je isto ono kao što je rekao u hadisu koji se prenosi od Ibn-Omera ؓ:

"Allah voli da se koriste Njegove olakšice kao što mrzi da se čine Njegove zabrane."

Prenosi ga Ahmed i Ibn-Huzejme u svome Sahihu i drugi.[2] Obavijestio je da Allah voli da se koriste Njegove olakšice kao što mrzi da se čine Njegove zabrane. Neki pravnici ga prenose: *"Isto kao što voli da se izvršavaju Njegove naredbe"*, ali ovo nije tekst hadisa,[3] To je zato što je Allah dopustio olakšice radi potrebe robova za njima, mu'mini se njima pomažu u robovanju Allahu, On voli da se one koriste, jer Plemeniti voli da se prihvati Njegovo dobročinstvo i vrijednost. Kao što Poslanik ﷺ kaže:

---

[1] Bilježi ga Muslim.

[2] Lanac mu je sahih. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 5860 i 5868, Sahih Ibn-Huzejme br. 950, Irvaul galil br. 564, Sahihut-tergib br. 1051 i Komentar Tahavijeve akide br. 248).

[3] Ali hadis je sahih i potvrđen, bilježe ga Bezzar, Taberani i Ibn-Hibban. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir i njegove dodatke, od Albanija sa mojom pripremom br. 1886).

"Skraćivanje namaza je sadaka koju je Allah udijelio vama, pa prihvatite Njegovu sadaku."[1]

I zato što se njima upotpunjuje robovanje i pokornost Allahu ﷻ, a ono za čim čovjek nema potrebu od govora ili djela, nego to čini mahinalno, to će biti upotrijebljeno protiv njega a ne u njegovu korist. Kao što je hadisu:

"Sve što kaže sin Ademov biti će protiv njega, osim ako naredi dobro, ili spriječi zlo, ili spomene Allaha."[2]

U oba Sahiha se prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

"Onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka govori dobro ili neka šuti."

Mu'minu je naredio jednu od dvije strvari: da govori dobro ili da šuti, zbog toga je izgovoriti dobro bilo bolje nego li ga prešutiti, dok je prešutiti zlo bolje nego progoviriti o njemu. Zato Allah ﷻ kaže:

مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

"On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije." (Kaf, 18).

Mufesiri se razilaze oko pitanja da li mu se pišu sve njegove riječi? Mudžahid i drugi kažu: Pišu mu sve čak i ječanje dok je bolestan. Ikrime kaže: Ne pišu mu osim ono za šta biva nagrađen ili kažnjen, ali Kur`an ukazuje da pišu sve. Jer, Allah ﷻ, kaže: **"on ne izusti ni jednu riječ..."** Čestica 'ma' je neodređena i uslovna, te potvrđena sa česticom 'min', što ukazuje ili obuhvata sve njegove riječi. Isto tako, za ono što biva nagrađen ili kažnjen u vidu određenog govora potebno je da pisac djela zna šta mu je naređeno a šta zabranjeno, a za znanje pisca je potrebna predaja, a i njemu je, također, naređeno da govori dobro ili da šuti. Ako zapostavi šutnju o onome za što mu je naređeno te progovori o tome, tj. što

[1] Bilježi ga Muslim u svom Sahihu. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim od Imama Munzirija br. 433 sa verifikcijom od Albanija. Izdanje Islamske knjižnice na koju su napali neki kradljivci i oni koji jedu prava ljudi.

[2] Hadis je hasen. (Iz hadisa Ummu Habibe a šejh Albani ga je ocjenio slabim. Pogledaj Daif Sunen od Tirmizija br. 424, i Daif Sunen od Ibn-Madže br. 861, Miškatu mesabih br. 2275 i Daif el-džamias-sagir br. 4283).

nije dobro, to će biti upotrijebljeno protiv njega i to biva pokuđeno, a pokuđeno umanjuje njegova djela. Zato je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Od ljepote islama jednog čovjeka je da se kloni onoga što ga se ne tiče."[1]

Ukoliko se upusti u ono što ga se ne tiče, to će umanjiti od ljepote njegovog islama i to će, svakako, biti protiv njega. Znači, da nije uslov da zbog onoga na čemu je zaslužuje džehennemsku kaznu i Allahovu srdžbu, nego mu je umanjena vrijednost i nagrada. Zato Allah ﷻ kaže:

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ

"Allah ni jednu osobu ne opterećuje preko mogućnosti njene; njoj u korist je ono dobro koje je stekla, a na njenu štetu je ono zlo koje je stekla!" (El-Beqare, 286).

Tako niko neće ništa učiniti a da ne bude za njega ili protiv njega. Ono što učini od naređenog, bit će mu upisano za nagradu, u suprotnom će biti protiv njega, iako će mu to umanjiti vrijednost. Duša je sklona aktivnosti i nikada ne miruje, ali Allah je oprostio mu'minima ono što budu pomislili u sebi i ono o čemu ne budu govorili ili što ne primjene praktično, a ako to primjene, onda će ući u domen naredbe ili zabrane. Allah je omrazio mu'minima sve vrste grijeha i *iman* im je učinio voljenim koji vodi do svih vrsta i vidova pokornosti, ukoliko mu se ne suprotstavi nešto oprečno. O ovome postoji konsenzus svih učenjaka. Murdžije se ne suprostavalju činjenici da iman koji se nalazi u srcu navodi na pokornost i da rezultira time, a to je zato što su pokornost i dobra djela plodovi imana, ali suprotstavljaju se navodu da nužno za sobom povlači pokornost? Jer, on iako navodi na pokornost ima suprotno postavljenu silu od same duše i šejtana, a ako je mu'minima omrazio suprotnu silu, onda će ono što je dovelo do pokornosti biti sačuvano od ove suprotne sile.

Isto tako, ako su im omražene sve vrste grijeha i zala, onda neće ostati osim dobra djela i dopuštene stvari, a dopuštene stvari

---

[1] Hadis je sahih. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 1886 i 1887, Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3211, Musned od Imama Ahmeda br. 1736, Miškatu mesabih br. 4839, 4841 i komentar Tahavijeve akide br. 268 i 345).

nisu dozvoljene osim mu'minima koji se sa njima potpomažu na pokornosti. Jer, u suprotnom Allah ﷻ, nikad nije dozvolio nešto čime bi se potpomoglo na kufru, griješenju ili nepokornosti. Zato je Vjerovjesnik ﷺ, prokleo onoga ko cijedi i kome se cijedi alkohol, isto kao što je prokleo onoga koji ga pije. Onaj što cijedi grožđe čini to da bi dobio sok koji se može koristiti u dopuštene svrhe. Ali, ukoliko se zna da onaj koji ga cijedi ima namjeru da od njega proizvede vino, onda nema pravo da se pomaž onim čija je kategorija (grožđe) u osnovi dopuštena čineći za nepokornost Allahu. Zapravo, takvoga je Vjerovjesnik ﷺ, prokleo jer Allah nije dozvolio pomaganje griješniku na njegovom grijehu, niti mu je dopustio ono čime će se pomoći na griješenju. Tako da ni ne zaslužuju dopuštene stvari, osim ako se njima ne žele potpomognuti u pokornosti, a nužno je da, ako ne čine grijehe da čine dobra djela. Zato onaj ko ostavi sva loša djela mora se zaposliti pokornošću Allahu ﷻ. U sahih-hadisu stoji:

"Svi ljudi osvanu, neko od njih prodaje dušu, ili je oslobodi ili je zarobi."[1]

Mu'min mora voljeti dobra djela, ali isto tako mora mrziti loša djela. Njega mora obradovati to što učini dobro djelo i mora žaliti radi učinjenog lošeg djela, a ako se desi da u nekim slučajevima ne dođe do toga, onda će njegov iman biti sa nedostatkom.

Kod mu'mina se može pojaviti loše djelo, pa se za njega pokaje, ili može učiniti dobro djelo koje će izbrisati ono loše, ili da bude pogođen nedaćom radi koje mu se oprosti ono loše učinjeno djelo,[2] ali ih on mora mrziti. Allah je obavijestio da je mu'minima učinio dragim iman i da im je omrazio kufr, griješenje i nepokornost, a onaj ko ne bude mrzio ovo troje ne pripada njima.

---

[1] Bilježi ga Muslim a početak hadisa je: "Čistoća je dio imana..."

[2] U fusnoti Indijskog izdanja stoji: Ovo su neke stvari koje brišu grijehe, i njih ima više od deset, i koje je Autor nabrojao u knjizi El-Iman sagir, i koje je naveo komentator Tahavijske akide. (Pogledaj stranicu 327 u komentaru Tahavijske akide sa provjerom velikog broja učenjaka sa Albanijevom verifikacijom, izdanje Islamske knjižnice. Verifikator Ibn Abdul Iz je nabrojao: pokajanje, istigfar, dobra djela, dunjalučke nedaće, kaburska patnja, dova mu'mina, ono što mu se pokloni od sevapa poslije smrti, strahote Sudnjeg dana, sviđanje računa poslije prelaska Sirata, zauzimanje šefaadžija, oprost Milostivog, ... i druge stvari).

Muhammed b. Nasr kaže: -Fasik ih mrzi iz vjerskog nagona, pa će se reći: Ako time misli da ih mrzi zato što ih je pokudila njegova vjera, a on voli svoju vjeru, onda je to općenito, pa ih i on mrzi. Ali, ukoliko on svoju vjeru voli općenito, a u njegovom srcu ne nađe mržnja za ove postupke, njemu je uskraćen iman u istoj tolikoj mjeri. Kao što je u sahih hadisu:

"Ko od vas vidi zlo neka ga izmijeni svojom rukom, ako ne može onda svojim jezikom, a ako ne može onda svojim srcem, ali to je najslabiji vid imana."[1]

U drugom hadisu koji se nalazi u Muslimovom Sahihu:
"Onaj ko se bude borio protiv njih svojom rukom - on je vjernik. Onaj ko se bude borio protiv njih svojim jezikom - on je vjernik. Onaj ko se bude borio protiv njih svojim srcem - on je vjernik, a iza toga ne postoji od imana ni koliko je zrno gorušice."

Tako se došlo do spoznaje da ukoliko se u srcu ne nađe mržnja prema onome što Allah mrzi, u takvome nema imana na osnovu kojeg bi zaslužio nagradu. Kaže: '*od imana*' tj. od ovog imana a to je '*opći iman*', tj. nema iza ova tri vida nešto što se zove iman, čak ni koliko je zrno gorušice. To znači da je ovo zadnja granica imana i da iza nje ne postoji ništa od imana. Ali, to ne znači da onaj ko to ne učini da kod njega nije ostalo ništa od imana, nego tekst hadisa ukazuje na prvo značenje.

---

[1] Bilježi ga Muslim, a prethodio je na str. 13.

POGLAVLJE

AKO SE TERMIN KUFR SPOMENE SAMOSTALNO U POGLEDU AHIRETSKE PRIJETNJE U NJEGA ULAZE MUNAFICI

Od ovog poglavlja su termin i kufr (nevjerstvo), fisk (griješenje) i nifak (licemjerstvo). Pa, ako se kufr navede samostalno u pogledu onosvjetske prijetnje među njih ulaze i munafici. Kao što Uzvišeni kaže:

وَمَن يَكْفُرْ بِٱلْإِيمَـٰنِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ

"A onaj ko otpadne od prave vjere – uzalud će mu biti djela njegova, i on će, na onom svijetu, gubitnik biti." (El-Maide, 5).

I kaže:

وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا

"A onaj koji ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet – daleko je zalutao." (En-Nisa, 136).

I kaže:

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ۝ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"u koju će ući samo najveći nesretnik, onaj koji bude poricao i okretao se" (El-Lejl, 15–16).

I kaže:

كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝ قَالُوا۟ بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ كَبِيرٍ

"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje? "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao", odgovorit će, "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'" (El-Mulk, 8–9)

I kaže:

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتۡ أَبۡوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمۡ خَزَنَتُهَآ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ
مِّنكُمۡ يَتۡلُونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِ رَبِّكُمۡ وَيُنذِرُونَكُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هَٰذَاۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَلَٰكِنۡ حَقَّتۡ كَلِمَةُ ٱلۡعَذَابِ
عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ٧١ قِيلَ ٱدۡخُلُوٓاْ أَبۡوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَاۖ فَبِئۡسَ مَثۡوَى ٱلۡمُتَكَبِّرِينَ

"Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari će ih upitati: 'Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali, i opominjali vas da ćete ovaj svoj dan doživjeti?' 'Jesu', reći će oni, 'ali su se obistinile riječi kazne za nevjernike.'" I reći će se: 'Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!'" (Ez-Zumer, 71–72)

I kaže:

وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ بِٱلۡحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓۚ أَلَيۡسَ فِي جَهَنَّمَ مَثۡوٗى لِّلۡكَٰفِرِينَ

"Ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži ili poriče istinu koja mu dolazi? i zar nevjernicima nije mjesto u Džehennemu?" (El-Ankebut, 68)

I kaže:

وَمَنۡ أَعۡرَضَ عَن ذِكۡرِي فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةٗ ضَنكٗا وَنَحۡشُرُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ أَعۡمَىٰ ١٢٤ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرۡتَنِيٓ
أَعۡمَىٰ وَقَدۡ كُنتُ بَصِيرٗا ١٢٥ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتۡكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَاۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمَ تُنسَىٰ ١٢٦ وَكَذَٰلِكَ
نَجۡزِي مَنۡ أَسۡرَفَ وَلَمۡ يُؤۡمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦۚ وَلَعَذَابُ ٱلۡأٓخِرَةِ أَشَدُّ

"A onaj ko se okrene od Opomene Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti. "Gospodaru moj, reći će, "zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao? "Evo zašto", reći će On. "Dokazi naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen." I tako ćemo Mi kazniti sve one koji se pohotama previše odaju i u dokaze Gospodara svoga ne vjeruju. A patnja na onom svijetu bit će, uistinu, bolnija i vječna." (Ta ha, 124–127)

I kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ شَرُّ ٱلۡبَرِيَّةِ

"Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci, bit će, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati; oni su najgora stvorenja." (El-Bejjine, 6)

Ovakvih primjera u Kur`anu je mnogo.

U sve ove skupine spadaju i munafici koji u svojoj nutrini kriju kufr, dok u njima ne postoji ništa od imana. Isto tako, među njih spadaju kafiri koji očituju kufr u javnosti, ali munafici će biti smješteni u najdubljem ponoru džehennema, kao što je o tome Allah ﷻ obavijestio u Kur`anu. Zatim, kufr se može povezano navesti na mjestima zajedno sa nifakom. Na početku sure El-Beqare navedena su četiri ajeta o svojstvima mu`mina, dva ajeta o svojstvima kafira i više od deset ajeta o svojstvima munafika. Na drugom mjestu Allah ﷻ kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْكَٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

"Allah će sigurno sastaviti u Džehennemu sve licemjere i nevjernike." (En-Nisa, 140)

I kaže:

يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ
فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ
أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ
وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ
وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ

"Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: 'Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!' – 'Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite?' – reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. 'Zar nismo s vama bili?' – dozivat će ih. – 'Jeste' – odgovorit će – 'ali ste se pritvornošću upropastili i iščekivali ste i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova objava, a šejtan vas je o Allahu obmanuo. Nikakva se otkupnina danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali; vatra će biti prebivalište vaše, ona vam baš odgovara, a užasno je ona boravište!'" (El-Hadid, 13-15)

I kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَـٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi prema njima strog! Prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozno je on boravište." (Et-Tevba, 73 i Et-Tahrim 9)

I kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ

"Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju: " (El-Hašr, 11)

Također, termin mušrici (mnogobšci), se spominje zajedno samo sa sljedbenicima Knjige, ili se spominje sa pet vjera, kao što je u riječima Uzvišenog:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ

"Allah će zaista na Sudnjem danu odvojiti vjernike od jevreja, Sabijaca, kršćana, poklonika Vatre i mnogobožaca. Allah je, zaista, o svemu obaviješten." (El-Hadždž, 17)

A prije smo spomenuli da je Allah ﷻ rekao:

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾

"Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige i mnogobošci odvojili od zablude, sve dok im nije došao dokaz jasni:" (El-Bejjine, 1)

I kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ ٱلْبَرِيَّةِ

"Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci, bit će, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati: oni su najgora stvorenja." (El-Bejjine, 6)

Uzvišeni kaže:

وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَـٰغُ ۗ

"I reci onima kojima je dana Knjiga i nepismenima: "Da li ste islam primili?" Pa ako prime islam, onda su oni na Pravom putu, a ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš! " (Ali-Imran, 20)

A poslije Muhammedovog ﷺ, poslanstva niko nije postojao osim sljedbenika Knjige i neukih. Svaki narod koji nije pripadao sljedbenicima Knjige spadao je među neuke, kao što su neuki Arapi, Hazira, Sicilijanci, Indijci, Sudanci i drugi narodi koji nisu imali knjigu, tako da svi oni spadaju među neuke, a Poslanik ﷺ, je poslat njima kao što je poslan neukim arapima.

Allah ﷻ kaže:

"I reci onima kojima je data Knjiga." Ovim se obraća onima koji su postojali u Poslanikovom ﷺ, vremenu poslije derogacije i izmjene, što dokazuje da oni koji su ispoljavaju vjeru jevreja ili kršćana pripadaju sljedbenicima Knjige. Ove riječi se ne odnose na one koji su se toga pridržavali prije derogacije i izmjene. Nema razlike među njihovom djecom i djecom drugih. Ako su njihova djeca, poslije derogacije i izmjene, bila od onih kojima je data Knjiga, isto tako je i sa ostalima pošto su bili kafiri. Allah ﷻ, ih je spomenuo među onima kojima je data Knjiga. **"I reci onima kojima je data Knjiga."** On se ovim obraća samo onima do kojih je došla objava, a ne onima koji su umrli. Tako da to dokazuje da riječi: **"I jela onih kojima je data Knjiga"** obuhvata sve ove, i to zastupaju svi selefi i halefi (prethodnici i nasljednici). To je mezeheb Ebu -Hanife, Malika, kao što je zapisano od Ahmeda u većini njegovih odgovora. Njegov govor se ništa ne razlikuje od ovoga osim u pogledu kršćana iz plemena Benu-Tagleb. U drugoj predaji od njega se prenosi da je dopušteno ženiti se njihovim ženama i jesti njihova jela, što je preneseno kao stav većine ashaba. U drugoj predaji kaže da nije dozvoljeno, slijedeći u tome Aliju b. Ebu-Taliba ؓ – ali to nije radi srodstva, nego zato što nisu ušli u vjeru sljedbenika Knjige osim zbog žudnje za pijenjem alkohola i sličnog. Neki tabiini su smatrali da je to radi rodbinskih veza, kao što se prenosi od Ataa. Ovo mišljenje je zastupao i Šafija a pojedine hanbelije su se složile sa tim. Iz toga su izvukli ogranke o tim pitanjima, poput ogranka da 'ako je nečiji roditelj od sljedbenika Knjige a drugi nije' i slično. U pojedinim skupinama knjiga hanbelija nije moguće naći osim ovo mišljenje. To je bila greška u njegovom

mezhebu, suprotno od dokaza, jer propis u ovim pitanjima se nikad ne veže za rodbinske veze i što je pojašnjeno na drugom mjestu.

Termin 'mušrici' se navodi samostalno, kao što je u riječima Uzvišenog:

وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ

"Ne ženite se idolopoklonkama dok vjernice ne postanu;" (El-Beqare, 221)

Da li se ovo odnosi na sljedbenike Knjige? Postoje dva poznata mišljenja u mezhebu selefa i halefa: oni koji kažu da je ovaj propis općenit, kao što je to tvrdio Ibn-Omer ﷺ, dok su ostali bili mišljenja da je dozvoljen brak sa kitabijkama, što je Allah ﷻ, spomenuo na kraju sure El-Maide, pored toga što je taj ajet objavljen poslije ovoga navedenog. Neki od njih su govorili da je od njega derogiran brak sa kitabijkama, dok su drugi tvrdili da se radi o posebnom propisu o kojem nije naveden opći termin. Allah ﷻ, je objavio nakon Hudejbije riječi:

وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ

"U braku mnogoboške ne zadržavajte!" (El-Mumtehine, 10)

Ovo mišljenje se ispoljava onda kada se želi reći da je zabranio brak onome ko je bio oženjen nevjernicom, ali tada oni nisu bili oženjeni osim sa mnogoboškinjama, tako da se među njih ne ubrajaju Kitabijke.

POGLAVLJE

O TERMINIMA: DOBAR, SVJEDOK I ISTINOLJUBIV, AKO SE SPOMENU SAMOSTALNO OBUHVATAJU VJEROVJESNIKE I DRUGE

Također, termini dobar, šehid i istinoljubivi, ako se spomenu samostalno obuhvataju i vjerovjesnike. Uzvišeni o Halilu Allahovom prisnom prijatelju) Ibrahimu kaže:

وَءَاتَيْنَـٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ

"...a njemu na ovom svijetu njegovu nagradu dali, a na onom će, doista, jedan od onih dobrih biti." (El-Ankebut, 27)

I kaže:

وَءَاتَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ

"I dali smo mu dobro na ovom svijetu, a na onom svijetu doista će biti među onima dobrim." (En-Nahl, 122)

Ibrahim ﷺ je rekao:

رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّـٰلِحِينَ

"Gospodaru moj, podari mi mudrost i pridruži me onima koji su dobri" (Eš-Šua'ra, 83)

Jusuf ﷺ je rekao:

تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّـٰلِحِينَ

"...daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (Jusuf, 101)

Sulejman ﷺ je rekao:

وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ ٱلصَّـٰلِحِينَ

"...i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!'" (En-Neml, 19)

U sahih hadisu, oko čije vjerodostojnosti se slažu Buharija i Muslim, stoji da su govorili na kraju namaza:

"Neka je selam na Allaha prije Njegovih robova, neka je selam na Džibrila, neka je selam na Mikaila, neka je selam na tog i tog, pa nam je Allahov Poslanik ﷺ jednog dana rekao: "Allah je Es-Selam,

pa kada neko od vas sjedne u namazu neka kaže: 'Allahu pripadaju pozdravi i blagoslovi.- Neka je selam na tebe Vjerovjesniče, Allahova milost i blagoslov. -Neka je selam na nas i na Allahove dobre robove.- Kada to kaže to se odnosi na svakog Allahovog dobrog roba na nebesima i Zemlji..."(Hadis).

Riječ 'dobar' se može spomenuti i sa drugima, kao što Uzvišeni kaže:

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّـٰلِحِينَ

"Oni koji su pokorni Allahu i Poslaniku, bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, ..." (En-Nisa, 69)

Zedždžadž i drugi kažu: "Dobri je onaj koji poštuje Allahova prava i prava robova". Riječ dobar je suprotna od lošeg, pa ako se izgovori misli se na onoga čiji su postupci dobri i u kojima nema ničega lošeg, njegov tajni i javni život su jednaki, njegova djela i govor su zadovoljavajući kod Gospodara, ali ovo se odnosi na vjerovjesnike mimo ostalih ljudi.

Termin 'istiniljubivi' je povezana veznikom sa vjerovjesnicima, a tom riječju je opisao vjerovjesnike na više mjesta kao što kaže:

وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ إِبْرَٰهِيمَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا

"Spomeni u Knjizi Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik." (Merjem, 41)

I kaže:

وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ إِدْرِيسَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾

"I spomeni u Knjizi Idrisa! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik," (Merjem, 56)

Također, šehid (svjedok), je spomenut u konekstu istinoljubivog i dobrog, a Uzvišeni kaže:

وَجِاْىٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ

"...vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti, i po pravdi će im se svima presuditi,..." (Ez-Zumer, 69)

Pošto se svjedočenje ograničilo na ljude, onda je njime cijeli ummet bio opisan:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَٰكُمۡ أُمَّةٗ وَسَطٗا لِّتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيۡكُمۡ شَهِيدٗا

"Tako smo vas učinili zajednicom sredine, kako biste bili svjedoci drugim ljudima, i kako bi Poslanik vama bio svjedok..." (El-Beqare, 143)

Ovo svjedočenje je ograničeno svjedočenjem protiv ostalih naroda, kao što je spomenuto svjedočenje u riječima Uzvišenog:

لَّوۡلَا جَآءُو عَلَيۡهِ بِأَرۡبَعَةِ شُهَدَآءَۚ

"Zašto nisu četvericu svjedoka doveli? " (En-Nur, 13)

Ili gdje kaže:

وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ مِن رِّجَالِكُمۡ

"I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša" (El-Beqare, 282)

Svjedočenje koje je navedeno u ova dva ajeta nije opće svjedočenje, nego je to poput onoga što Uzvišeni kaže:

وَيَتَّخِذَ مِنكُمۡ شُهَدَآءَۗ

"...i odabrao neke od vas za šehide" (Ali-Imran, 140)

POGLAVLJE

O TERMINU NEPOKORNOST; AKO SE SPOMENE NEOGRANIČENO ODNOSI SE NA KUFR I GRIJEŠENJE

Isto tako, termini nepokornost, fisk i kufr, tj. ukoliko se spomene nepokornost Allahu ﷻ i Poslaniku ﷺ onda u taj termin ulaze fisk i kufr. Kao što Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا

"...A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan – sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati." (El-Džinn, 23)

Uzvišeni kaže:

وَتِلْكَ عَادٌ ۖ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

"Eto, to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju." (Hud, 59)

On je nepokornost spomenuo općenito kao nepokornost poslanicima, jer su bili nepokorni Hudu ﷺ, utjerivanjem u laž svega onoga što su poslanici zagovarali, tako da je nepokornost poslanicima kao kategoriji tj. svim poslanicima, bila kao što kaže:

فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ

"...a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, ..." (El-Mulk, 9)

Nepokornost je i u tome ako se okrene i laže. Uzvišeni kaže:

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"u koju će ući samo najveći nesretnik, onaj koji bude poricao i okretao se" (El-Lejl, 15 – 16)

Poricao je vijest ili objavu i okretao leđa ne želeći da se pokori. Ljudi moraju povjerovati poslanicima ono o čemu ih obavijeste i da im se pokore u onome što im narede. Također, o Faraonu je rekao:

فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ

"...ali je on porekao i nije poslušao" (En-Naziat, 21)

O kategoriji nevjernika kaže:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ۝ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Nije vjerovao i nije klanjao, nego je poricao i okretao se" (El-Kijame, 31–32)

Poricanje objave i okretanje leđa naredbi su stvojstva kafira, dok je iman, vjerovanje u ono o čemu poslanici obavijeste i pokornost u onome što narede.

U tom smislu Uzvišeni kaže:

إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ۝ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ

"...isto onako kao što smo i Faraonu poslanika poslali, ali Faraon nije poslušao poslanika,..." (El-Muzemil, 15 – 16)

Termin okretanja se odnosi na okretanje leđa pokornosti, što je navedeno na više mjesta u Kur`anu, kao što kaže:

سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"...Bit ćete pozvani protiv naroda žestoke snage, da se protiv njih borite, ili će islam primiti. Pa ako poslušate, Allah će vam lijepu nagradu dati, a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, kaznit će vas bolnom kaznom." (El-Feth, 16)

Također, njegovo kuđenje na mnogim mjestima u Kur`anu ukazuje na obavezu pokornosti Allahu i Poslaniku, te da opći pojam naredbe ukazuje na obavezu pokornosti, kao što je spojio opći pojam kuđenja sa nepokornosti ili griješenjem, kao što Uzvišeni kaže: **"Ali Faraon nije poslušao poslanika."** Kaže se da vječnost nije u Kur`anu spomenuta osim u prijetnji kafirima. Zato je Uvišeni rekao:

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا

"A ko hotimično ubije vjernika, kazna mu je Džehennem, u kojem će vječno ostati! Njemu slijedi i gnjev Allahov i prokletstvo, i njemu je kaznu veliku pripremio!" (En-Nisa, 93)

Zatim o onima koji griješe u podjeli nasljedstva kaže:

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ

"A onoga ko bude nepokoran Allahu i Poslaniku Njegovom, te preko granica Njegovih bude prelazio, On će uvesti u Vatru u kojoj će vječno ostati; njemu pripada kazna sramna!" (EnNisa, 14)

Ovdje je nepokornost ogradio prelaskom preko Allahovih granica, ali je nije naveo općenitom. Uzvišeni kaže:

وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ

"...tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s puta je skrenuo." (Ta ha, 121)

Ovo je poseban grijeh. Uzvišeni kaže:

حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ

"...dok niste neuspjeh doživjeli i o naredbi se razišli, i nepokorni bili, nakon što vam je pokazao šta volite..." (Ali-Imran, 152)

Obavještava o određenoj neposlušnosti koja se desila, a radi se o neposlušnosti strijelaca koju su iskazali Allahovom Poslaniku ﷺ, kada im je naredio da ne napuštaju svoj položaj, makar vidjeli muslimane da su u prednosti. Tako a su pogriješili oni koji nisu ovako postupili. Njihov vođa im je naređivao, ali kada su vidjeli kafire kako gube bitku neki od njih su navalili na plijen. Također riječi Uzvišenog:

وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ

"a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio" (El-Hudžurat, 7)

To je spomenuo kao tri stupnja, kao što je rekao:

وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ

"i da ti neće ni u čemu, što je dobro, poslušnost odricati" (El-Mumtehine, 12)

Ograničio je nepokornost, zbog toga je protumačena naricanjem, što je zastupao Ibn-Abbas ؓ, i tako se od njega prenosi kao merfu' predaja. Isto tako je Zejd b. Eslem rekao: "Da ne prizivaju nesreću, da se ne udaraju po licu, da ne raščupavaju kosu i da ne deru odjeću". Drugi su rekli: To je sve ono što im je Poslanik ﷺ, naredio od islamskih propisa i dokaza, kao što je to rekao i Ebu-Sulejman Dimeški. Riječi ajeta su općenite, tj. da mu one ne iskazuju nepokornost ako im naredi dobro. Neposlušnost njemu ne može biti osim u dobru, jer on ne naređuje zlo, ali je ovo – kao što se kaže –

dokaz da je pokornost preča u naredbi što nužno biva u dobru, i kao što je potvrđeno u Sahihu od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao: *"Poslušnost je u dobru."*[1] Slično ovome su riječi Uzvišenog:

ٱسْتَجِيبُوا۟ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

"...odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što vas oživljava..." (El-Enfal, 24)

On poziva samo u ovo, tako da ograničenje na ovaj pojam nema značenja na ovom mjestu, jer ne postoji poziv na nešto drugo osim na to, niti naredba osim na dobro. To je poput riječi Uzvišenog:

وَلَا تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا

"...I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - ako one žele da budu čestite..." (En-Nur, 33)

One ako ne budu htjele biti čestite, onda nema nečega što se zove prisiljavanje, ali u ovome je pojašnjenje svojstva koje odgovara propisu. U tom smislu su riječi Uzvišenog:

وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَـٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ

"A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici se neće spasiti." (El-Mu'minun, 117)

I kaže:

وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ

"i što su vjerovjesnike nevine ubijali," (El-Beqare, 61)

Ograničenost u svim ovim primjerima je radi pojašnjenja i obrazloženja, a ne da se izdvoji neko drugo svojstvo. Zato su neki gramatičari rekli: -Svojstva u poznatim licima su radi pojašnjenja a ne da se posebno odrede, dok je u nepoznatim licima radi posebnog određivana vrste i sl. Ali, to opet znači, da se odnose na poznata lica za koja se nema potrebe nešto posebno određivati. Kao što Allah ﷻ kaže:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim 1225, i Sahihul džamias-sagir 2327).

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg koji sve stvara i čini skladnim" (El-A'la, 1 - 2)

I kaže:

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ

"...onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze," (El-A'raf, 157)

Ili gdje kaže:

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Svemilosnom, Milostivom." (El-Fatiha, 1-2)

A svojstva u nepoznatim licima, ako se raspoznaju, također su radi pojašnjenja. Pored toga, neposlušnost je povezana sa kufrom i fiskom u riječima Uzvišenog:

وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ

"a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio" (El-Hudžurat, 7)

A poznato je da je griješnik također neposlušan.

POGLAVLJE

AKO SE TERMIN NEPRAVDE SPOMENE NEOGRANIČENO U NJEGA ULAZE KUFR I SVI VIDOVI GRIJEHA

Od ovog poglavlja je nepravednost prema duši, a ako se ovaj termin navede onda se odnosi na sve grijehe. To je nepravednost samog roba prema sebi. Uzvišeni kaže:

وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ۖ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ

"Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova koja su mimo Allaha molili, samo bi im propast njihovu povećali." (Hud, 101)

Uzvišeni kaže:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ

"– I kada je Musa rekao narodu svome: "Narode moj, vi ste doista sebi nepravdu učinili prihvativši tele; zato se Stvoritelju svome pokajte..." (El-Beqare, 54)

A o oduzimanju duše kaže:

رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى

"Ja sam sam sebi zlo nanio, oprosti mi!" (El-Kasas, 16)

Belkisa je rekla:

رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

"ja sam prema sebi zulum učinila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu, Gospodaru svjetova!" (En-Neml, 44)

Adem عليه السلام je rekao:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"Gospodaru naš" - rekoše oni - "sami smo sebi zulum učinili, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (El-A'raf, 23)

Zatim može se spomenuti sa nekim grijesima, kao što Uzvišeni kaže:

إِذَا فَعَلُوا۟ فَـٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ

"I onima koji, kada učine što loše, ili sebi nasilje učine,..." (Ali-Imran, 135)

I kaže:

وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾

"A ko učini kakvo zlo, ili prema sebi nasilje učini, a zatim Allaha moli da mu oprosti, naći će da Allah prašta i da je milostiv!" (En-Nisa, 110)

Što se tiče općeg pojma riječi 'zulm' (nepravednost), u nju ulaze kufr i svi grijesi. Uzvišeni kaže:

ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾

وَقِفُوهُمْ ۖ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ

"Sakupite one koji su sebi nasilje učinili i njihove partnere i one koje su obožavali mimo Allaha, i pokažite im put koji u Džehennem vodi i zaustavite ih, oni će biti pitani" (Es-Saffat, 22 - 24)

Omer b. Hattab ﷺ kaže: *"One koji su njima ličili."* Ovako je potvrđeno od Omera kao i od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: *"Njima slične."* Katade i Kelbi su takođe rekli: -Oni koji su činili slično njihovim postupcima, pijanice će biti sa pijanicama, bludnici sa bludncima. Dahhak i Mukatil kažu: „Njihove prijatelje od šejtana, svaki kafir će biti sa svojim prijateljem šejtanom u lancu okovan." Ovoje poput riječi Uzvišenog:

وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ

"i kada se duše s tijelima spoje" (Et-Tekvir, 7)

Omer b. Hattab ﷺ kaže: *"Zlikovac sa zlikovcem, dobročinitelj sa dobročiniteljem."* Ibn-Abbas ﷺ kaže: *"To će biti kada ljudi budu svrstani u tri para."* Hasan i Katade kažu: Svaki će čovjek biti pripojen svojoj stranci, jevrej sa jevrejima, kršćanin sa kršćanima. Rabia b. Hajsem kaže: -Čovjek će biti proživljen sa onim ko je činio poput njegovih

djela. Ovo je isto ono što je potrđeno u Sahihu od Vjerovjesnika ﷺ, kada mu je rečeno:

"Čovjek voli jedan narod , a još im se nije priključio? Kaže: Čovjek će biti sa onima koje voli."[1]

I kaže:

"Duše su kao vojska, one koje se upoznaju zavole se a one koje se ne upoznaju raziđu se.[2]

I kaže:

"Čovjek je na vjeri svog prijatelja, pa pazite s kime se družite."[3]

Par nečega je obostrano istovjetan, a polovica u arapskom je nazvana parom radi sličnosti jedinki jedne kategorije. Tako što Uzvišeni kaže:

كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

"..kako činimo da iz zemlje niče u parovima bilje plemenito" (Eš-Šu'ara, 7)

I kaže:

وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"I od svega po par stvaramo da biste se vi opomenuli" (Ez-Zarijat, 49)

Više mufesira je reklo: Dvije vrste i roda različita, nebesa i Zemlja, sunce i Mjesec, noć i dan, kopno i more, ravnica i planina, zima i ljeto, džini i ljudi, kufr i iman, sreća i tuga, istina i laž, muško i žensko, svjetlost i tama, slatko i gorko i slično tome. **„Da bi ste se vi opomenuli"**, tj. da znate da je Stvoritelj svih parova jedan. Ali, to ne znači općenito da će sa njima sakupiti njihove parove, jer žena može biti čestita pored zlog muža ili kafira, kao što je bila Faraonova žena.

---

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir, 6689).

[2] Bilježe ga Muslim i Buharija kao mualek predaju. (Pogledaj skraćenu verziju Sahihu Muslim br. 1772).

[3] Hadis je hasen, bilježe ga Tirmizi i drugi. U fusnoti Indijskog izdanja stoji: Bilježe ga Ebu-Davud Tajalisi i Ebu-Davud Sidžistani, Tirmizi i ocjenjuje ga hasen hadisom. Ibn-Dževzi ga je spomenuo u Podmetnutim hadisima ali je pogriješio. (Ovaj hadis je prenešen od Ebu-Hurejre riječima(Čovjek). Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 4046, Sahih Sunen od Tirmizija br. 1937, Sahihul džamias-sagir br. 3545, Miškatu mesabih br. 5019 i Sahiha br. 927)

Isto tako, dobar čovjek može imati zlu ženu ili nevjernicu, kao što su bile Nuhova i Lutova žena.

Ali, ako žena bude na vjeri svog muža, ući će u opći pojam parova, zbog toga je Hasan Basri rekao za *"i njihove žene"* tj. mnogoboškinje.

Nema sumnje da je ovaj ajet obuhvatio kafire, kao što ukazuje sam kontekst ajeta. Prethodno je naveden govor mufesira da sa bludnicima ulaze bludnici, a pijanice sa pijanicama. Također, u prenešnoj predaji stoji: -Kada bude Sudnji dan reći će se: Gdje su nepravednici i njihovi pomagači? – ili je rekao: „njima slični“. Zatim će biti sakupljeni u tabutima od vatre, a onda će biti ubačeni u Vatru. Veliki broj selefa su rekli: -Pomagači nepravednika su oni koji im pomažu, makar im lijek tražio ili im namočio pero. Neki su rekli: -Čak i oni koji im veš peru ubrajaju se među njihove pomagače. Njihovi pomagači su njihove supruge koje su navedene u ajetu. Onaj ko bude pomagao na dobročinstvu i bogobojaznosti, biti će sa takvima, a onaj ko bude pomagao na zlu i griješenju i on će biti sa takvima. Uzvišeni kaže:

مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ

"Ko se bude zalagao za dobro, i on će imati udio u tome, a ko se bude za zlo zalagao, i on će imati udio u tome!" (En-Nisa, 85)

Zalagač je onaj ko pomaže drugom, tako da će nakon što je bio sam postati sa njim par, radi toga je zalaganje za dobro protumačeno kao pomaganje u džihadu, dok je zalaganje za zlo protumačeno kao pomaganje kafira protiv mu'mina, kao što su to naveli Ibn-Džerir i Ebu-Sulejman. Zauzimanje za dobro je protumačeno tako što se čovjek zauzima za čovjeka da bi pridobio dobro za njega, ili da otkloni zlo od njega, kao što su to rekli Hasan, Mudžahid, Katade i Ibn-Zejd. Zalaganje za dobro je pomaganje u činjenju dobra, a to vole Allah i Njegov Poslanik ﷺ, dok je zalaganje za zlo pomaganje u zlu, a to mrze Allah i Njegov Poslanik ﷺ. Isto je sa zauzimanjem da bi se nanijela nepravda nekom čovjeku ili da mu se uskrati dobročinstvo koje zaslužuje. Zauzimanje za dobro je protumačeno upućivanjem dove za mu'mine, dok je zauzimanje za zlo protumačeno kao proklinjanje mu'mina. Zauzimanje za dobro je, također, protumačeno kao izmirivanje dvojice zavađenih, a sve ovo prethodno je ispravno. Onaj

ko se zauzima je par onome za koga se zauzima, jer onaj za koga se zauzima od stvorenja može mu pomoći u dobročinstvu i bogobojaznosti, ili da mu pomogne u griješenju i nepokornosti. Vjerovjesnik ﷺ, kada bi se tražila potreba govorio bi ashabima:

"Zauzimajte se bit ćete nagrađeni, a Allah će odrediti jezikom Svog Poslanika ono što hoće."[1]

Upotpunjenje govora će pojasniti da ajet – iako se odnosi na nepravednika koji čini nepravdu svojim kufrom - obuhvata i ono što je nižeg ranga od toga (kufra), ako se o tome kaže: **„i ono što su obožavali.** U Sahihu je potvrđeno da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Propao je rob zlatnika, propao je rob srebrenjaka, propao je rob kadife, propao je rob ogrtača, propao je i nije se oporavio, i kada se na trn ubode ne oporavi se." [2]

Od njega se u Sahihu potvrđuje da je rekao:

"Nema ni jednog vlasnika blaga a da mu neće njegovo blago biti prikazano poput velike muške zmije, pa će ga uzeti za vilice i reći: 'Ja sam tvoj imetak, ja sam tvoje blago.'"

U predaji stoji:

"A da mu se neće na Sudnjem danu učiniti poput velike muške zmije. On će bježati od nje dok će ga goniti, sve dok mu se ne ovije oko vrata."

Zatim je Allahov Poslanik ﷺ proučio:

سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ

"Na Sudnjem danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili! (Ali-Imran, 180)

U drugom hadisu stoji:

"Na Sudnjem danu će mu se učiniti poput velike muške zmije koja će ga pratiti gdje god da krene, a on će bježati od nje. - Ovo je tvoj imetak koji si škrtario -, a kada vidi da će ga stići, stavit će svoju ruku u njegova usta a on će je odgristi kao što odgriza dromedar (mužjak deve)."

U drugoj predaji:

---

[1] Bilježi ga Buharija. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 1007).
[2] Bilježi ga Buharija. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 2962).

"Neće prestati da ga prati sve dok mu ne dadne da proguta ruku ustima, a zatim će ga cijelog progutati."

Allah ﷻ u drugom ajetu kaže:

وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿٣٤﴾ يَوۡمَ يُحۡمَىٰ
عَلَيۡهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكۡوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمۡ وَجُنُوبُهُمۡ وَظُهُورُهُمۡۖ هَٰذَا مَا كَنَزۡتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡ فَذُوقُواْ مَا
كُنتُمۡ تَكۡنِزُونَ

"...Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu – navijesti bolnu patnju. Na dan kad se ono u vatri džehennemskoj bude usijalo pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala: Ovo je ono što ste za sebe zgrtali, iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali." (Et-Tevba, 34-35)

U Sahihu i drugim zbirkama je potvrđeno da je Allahov Poslanik ﷺ, rekao:

"Nema ni jednog vlasnika blaga koji nije davao zekat na njega a da neće biti obavijeno džehennemskom vatrom a zatim će se obaviti oko njegovog čela i tijela, tako će ostati sve dok Allah ne presudi Svojim robovima u danu koji će trajati pedeset hiljada godina od onoga što vi brojite, a nakon toga će vidjeti svoju sudbinu da li će u džennet ili u Vatru."

U hadisu od Ebu-Zerra ؓ stoji:

"Obraduj one koji su gomilali blago da će biti stavljeni na usijano kamenje na džehennemskoj vatri. Stavit će se na bradavicu jednog od njih na prsima sve dok mu ne izađe kroz hrskavicu na plećki. Pa će se staviti na na plećku sve dok ne izađe na bradavice njegovih prsa a on će se tresti. Zatim će im biti obavijena čela, tijela i leđa sve dok im se vrelina ne susretne u njihovoj unutrašnjosti."[1]

Ovo je, kao što se kaže u Kur`anu, ukazalo da će se to desiti nakon što uđu u Vatru, te da će se desiti onome ko uđe u Vatru, nakon onoga što im se desilo u toku presuđivanja. Ovo je nepravednik koji nije davao zekat, bit će proživljen sa njemu sličnim i imetkom kome je postao rob mimo Allaha. Radi njega(imetka) će biti napaćen, iako oni ne spadaju u one koji su počinili veliki širk i koji će vječno

[1] (Pogledaj od govora Ebu-Zerra u skraćenoj verziji Sahihul Buhari od Albanija 704, izdanje Islamske knjižnice).

boraviti u Vatri. Zatim je na kraju hadisa rekao: "*A nakon toga će vidjeti svoju sudbinu da li će u Džennet ili u Vatru*". Dakle, nakon pedest hiljada godina onako kao što vi računate i što bude paćen a onda će biti uveden u Džennet.

Vjerovjesnik ﷺ kaže:
"Širk u ovom ummetu je skriveniji od mravljeg hoda"[1]

Ibn-Abbas ؓ i njegovi prijatelji kažu da je ovo kufr mimo kufra (nevjerstvo koje nije na stepenu pravog nevjerstva - *kufr dune kufr* -), zulum mimo zuluma i grijeh mimo grijeha. Isto tako su rekli i Ehlu-sunne poput Imama Ahmeda b. Hanbela i drugih, kao što ćemo navesti inša-Allah. Uzvišeni kaže:

ٱتَّخَذُوٓاْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓاْ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ

"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje, i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina. A naređeno im je da samo jednom Bogu ibadet čine - nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju." (Et-Tevba, 31)

U hadisu Adijja b. Hatima - a hadis je hasen i veoma dug i bilježe ga Ahmed i Tirmizi[2] i drugi, navodi se da je Vjerovjesniku ﷺ, došao Adijj b. Hatim ؓ, dok je još bio kršćanin, pa ga je čuo da uči ovaj ajet. Kaže: -Rekoh mu:
"Mi ih nismo obožavali. Reče: "Zar vam nisu zabranjivali ono što je Allah dozvolio, pa ste to smatrali zabranjenim, i dozvoljavali su vam ono što je Allah zabranio pa ste to smatrali dozvoljenim? Reče: Rekao sam: Svakako. Rekao je: To je njihovo obožavanje.(tj, tako ste ih obožavali)."

Također, Ebul-Buhteri kaže: "Oni im se nisu klanjali, a da su im naredili da ih obožavaju mimo Allaha, oni im se ne bi pokorili, ali su

---

[1] Hadis je sahih a prenosi se od Ibn-Abbasa, Aiše i njenog oca. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 3730. Čudno je to što šejh Albani daje prednost Ibn-Abbasu i Aiši nad Ebu-Bekrom?! A on se bunio protiv onog ko dadne prednost Darimiju nad Ibn-Madžom).
[2] (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija sa skraćenim lancem br. 2471).

im naredili tako što su Allahov halal učinili haramom i haram halalom pa su im se pokorili u tome, tako da je to bio vid rububijeta".

Rabia b. Enes kaže: Rekao sam Ebu-Alijeu: "Kakav je to bio ibadet među Israilovim sinovima?" Kaže: "Rububijet je bio takav da su u Allahovoj Knjizi našli ono što im je naređeno i zabranjeno, pa su rekli: 'Nećemo u ovome prestizati naše rabine. Ono što nam narede učinit ćemo, a ono što nam zabrane toga ćemo se kloniti.' Tražili su savjete od ljudi, a Allahovu Knjigu su bacili za leđa". Vjerovjesnik ﷺ, je pojasnio da je obožavanje njih bilo tako što su im dopuštali harame a zabranjivali halale, a ne tako što su se oni klanjali njima, ili da su postili radi njih, ili da su ih prizivali mimo Allaha. Ovo je obožavanje ljudi, a ono je obožavanje imetka. Vjerovjesnik ﷺ, je to pojasnio. Allah ﷻ, je spomenuo da je to širk pa kaže:

لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ

"- nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju." (Et-Tevba, 31)

Ovo je nepravda koja ulazu u smisao Njegovih riječi:

ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ

"Sakupite one koji su sebi nasilje učinili i njihove partnere i one koje su obožavali mimo Allaha, i pokažite im put koji u Džehennem vodi" (Es-Saffat, 22 - 23)

Oni i ovi kojima su naredili da čine to, zajedno će biti paćeni. Allah ﷻ kaže:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ

I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate - bićete gorivo u džehennemu, a u nj ćete doista ući. (El-Enbija, 98)

Iz ovoga se moraju izdvojiti oni koji su obožavani, ali ne sa njihovim zadovoljstvom, zato što se obožava i pokorava mu se u griješenju prema Allahu. To su oni kojima je prethodno određeno dobro poput Mesiha, Uzejra i drugih, a oni su bili obožavani.

Ali, onaj ko se zadovolji da bude obožavan i da mu se pokorava u griješenju prema Allahu, zaslužuje prijetnju. Bio bi takav i kada ne bi naredio, a šta reći za onoga koji naredi?! Isto tako je i sa onim ko naredi da se obožava neko drugi mimo Allaha, a to su njihovi

parovi, jer njihovi parovi mogu biti sljedbenici, a parovi su i slični su njima zbog sličnosti u vjeri. Kontekst ajeta ukazuje na to, a Uzvišeni kaže:

ٱحۡشُرُواْ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ وَأَزۡوَٰجَهُمۡ وَمَا كَانُواْ يَعۡبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهۡدُوهُمۡ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡجَحِيمِ

"Sakupite one koji su sebi nasilje učinili i njihove partnere i one koje su obožavali mimo Allaha, i pokažite im put (povedite ih za vratove) u Džehennem." (Es-Saffat, 22 – 23)

Ibn-Abbas ؓ kaže: *"Ukažite im."* Dahhak je rekao isto tako. Ibn-Kejsan kaže: **" i pokažite im put (povedite ih za vratove) "**, a to znači: "Vodite ih kao što se vodi onaj kome se ukaže na put". Zbog toga se vratovi nazivaju 'upućivačima,' jer vode cijelo tijelo. Predvodnici divljači se nazivaju 'upućivačima'. Allah ﷻ kaže:

وَقِفُوهُمۡۖ إِنَّهُم مَّسۡـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمۡ لَا تَنَاصَرُونَ

"i zaustavite ih, oni će biti pitani: "Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?" (Es-Saffat, 24 – 25)

-kao što ste jedni drugima pomagali na dunjaluku na neistini.

بَلۡ هُمُ ٱلۡيَوۡمَ مُسۡتَسۡلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقۡبَلَ بَعۡضُهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَأۡتُونَنَا عَنِ ٱلۡيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُواْ بَل لَّمۡ تَكُونُواْ مُؤۡمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيۡكُم مِّن سُلۡطَٰنِۭۖ بَلۡ كُنتُمۡ قَوۡمٗا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيۡنَا قَوۡلُ رَبِّنَآۖ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ فَأَغۡوَيۡنَٰكُمۡ إِنَّا كُنَّا غَٰوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمۡ يَوۡمَئِذٖ فِي ٱلۡعَذَابِ مُشۡتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفۡعَلُ بِٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمۡ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٖ مَّجۡنُونِۭ

"Ali, toga Dana oni će se sasvim prepustiti i jedni drugima prebacivati: "Vi ste nas varali." "Nismo" – odgovorit će – "nego vi niste htjeli vjerovati, a mi nikakve dokaze nad vama nismo imali, obijestan narod ste bili i riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti – na nama se ispunila, a u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili." I oni će toga Dana zajedno na muci biti, i mi ćemo tako sa zločincima postupiti. Kad im se govorilo: 'Samo je Allah Bog!' – oni su se oholili i govorili: 'Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?!'" (Es-Saffat, 26 – 36)

Uzvišeni kaže:

قَالَ ٱدْخُلُوا۟ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ فِى ٱلنَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَىٰهُمْ لِأُخْرَىٰهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ

"Ulazite u Džehennem s narodima, sa džinima i ljudima koji su prije vas bili i nestali!" – reći će On. I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo. A kad se svi u njemu iskupe, tada će običan puk reći o glavešinama svojim: "Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u Vatri!" -"Za sve će biti dvostruka!" – reći će On – "ali vi ne znate." A glavešine će reći običnom puku: Pa vi nemate nikakve prednosti pred nama! Zato iskusite patnju za ono što ste radili." (El-A'raf, 38 – 39)

I kaže:

وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِى ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ

"I kada se u Vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo vama bili sljedbenici, možete li nas makar malo vatre osloboditi?', onda će glavešine reći: 'Doista smo svi u njoj! Allah je presudio među robovima.'" (Gafir/Mu'min/, 47 – 48)

I kaže:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ

"A oni koji ne vjeruju govore: "Mi nećemo vjerovati u ovaj Kur'an niti u Knjige prije njega!" A kad bi samo vidio kad oni koji su učinili zulum pred Gospodarom svojim budu sabrani i kad stanu među sobom

razgovarati: "Da vas nije bilo, sigurno bismo bili vjernici!", reći će oni koji su tlačeni bili onima koji su bili oholi. A zar smo vas mi od upute odvratili nakon što vam je ona došla? Ne, sami ste vi zločinci bili", reći će oni koji su bili oholi onima koji su bili tlačeni. "Nije bilo tako!", odgovorit će oni koji su boli tlačeni onima koji su bili oholi, "nego ste i danju i noću spletkarili kad ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo." I svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti, a mi ćemo na vratove nevjernika sindžire staviti; zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili?" (Saba', 31 – 33)

U kontekstu ajeta Allah ﷻ kaže:

إِنَّهُمْ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ

"Kad im se govorilo: 'Samo je Allah Bog!' – oni su se oholili" (Es-Saffat, 35)

Nema sumnje da ovaj ajet obuhvata mušrike, one koji su počinili mali i veliki širk. Također, obuhvata one koji su se oholili prema Allahovoj naredbi da Mu se pokore, jer je to vid realizacije riječi "La ilahe illallah". Bog je Taj Koji zaslužuje ibadet, i sve ono čime se obožava je vid potpunosti robovanja i obožavanja. Onaj ko se uzoholi u robovanju Njemu, pri tome slušajući i pokoravajući se nekom drugom, neće na ovom mjestu upotpuniti riječi "La ilahe illallah".

Ovo su oni koji su svoje monahe i rabine uzimali za svoje gospodare, jer su im se pokorili u onome što su im dozvolili, a što je Allah zabranio, i u zabrani onoga što je Allah dozvolio. Oni su takvi na dva načina:

Prvi: Da znaju da su izmijenili Allahovu vjeru, te da ih slijede u toj njihovoj izmjeni i da budu ubijeđeni u dozvoljenost onoga što je Allah zabranio i zabrani onoga što je dozvolio, slijedeći tako svoje glavešine i znajući da su se time suprotstavili vjeri svih poslanika. Ovo je kufr, a Allah i Njegov Poslanik su ga okarakterisali širkom, iako se oni njima ne klanjaju i ne mole se njima. Tako, onaj ko bude slijedio nekoga drugog, znajući da je to u suprotnosti sa vjerom, i bude ubijeđen u ono što je taj rekao, mimo Allahovog i Poslanikovog govora, biva mušrik poput ovih.

Drugi: Da njihovo ubjeđenje i vjerovanje u zabrani dozvoljenog i dozvoli zabranjenog bude stabilno, ali su im se pokorili u nepokornosti Allahu ﷻ, kao što to čini musliman neke grijehe za koje

vjeruje da su grijesi. Na njih se odnosi propis istovjetnosti u tim grijesima, kao što je u Sahihu potvrđeno od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao:

"Poslušnost je u dobru."

I kaže:

"Musliman mora slušati i pokoravati se u onome što voli i što mrzi osim ako mu se naredi grijeh."

I kaže:

"Nema pokornosti stvorenju u griješenju prema Stvoritelju."

I kaže:

"Onaj ko vam naredi nepokornost Allahu nemojte ga poslušati."

Zatim, onaj ko dopusti haram i zabrani halal, ako ima namjeru slijediti Poslanika ﷺ, ali mu se istina sakrila u toj stvari, a bude se bojao Allaha onoliko koliko može, ovome Allah neće upisati grijeh, nego će ga nagraditi za njegov trud u kojem se pokoravao svom Gospodaru.

Međutim, onaj ko bude znao za neispravnost, u odnosu na ono sa čime je došao Poslanik ﷺ, zatim ga bude slijedio u njegovoj neispravnosti zapostavivši Poslanikov govor, ima udjela u ovom širku kojeg je Allah pokudio, a posebno ukoliko u tome bude slijedio svoju strast, te je pomogne rukom i jezikom, znajući da je to suprotno Poslaniku ﷺ. Ovo je širk za kojeg onaj ko ga počini zaslužuje kaznu. Zato su se učenjaci složili da, ako čovjek spozna istinu, nije mu dozvoljeno da slijedi nekog ko zastupa suprotno, ali su se razišli oko dozvoljenosti slijeđenja za onoga ko ima mogućnost da prati i razlikuje dokaze. Ako je nemoćan da iznese dokaze za istinu, koju je spoznao, on je poput onoga koji zna da je islam istina, ali je među kršćanima. Ukoliko učini od istine ono što može, neće biti kažnjen za ono što nije mogao, a to su oni poput Nedžašija i njemu sličnih. Allah ﷻ je o njima objavio ajete u kojima kaže:

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ

"Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što je objavljeno vama, i u ono što je objavljeno njima,..." (Ali-Imran, 199)

I kaže:

وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ

"U narodu Musaovu ima ljudi koji na istinu upućuju i koji prema njoj pravedno sude." (El-A'raf, 159)

I kaže:

وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ

"Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju jer znaju da je to Istina,..." (El-Maide, 83)

Ako bude sljedbenik mudžtehida, nemajući mogućnosti da spozna istinu u tančine, ali je učinio ono što mora od idžtihada u tom svom slijeđenju, ovom se neće gledati na grešku, kao što je slučaj u pogledu traženja Kible. Ali, ako bude slijedio čovjeka ne tražeći nekoga njemu sličnog, samo iz svog hira, te mu pomogne svojom rukom i jezikom ne znajući da li je istina sa njim, onda je pripadnik džahila (neukih). Čak, i ako bi onaj kojeg slijedi bio u pravu, njegovi postupci će biti neispravni, a ako je onaj kojeg slijedi pogriješio, i on će biti griješan, kao, npr., da kaže nešto o Kur`anu po svom mišljenju; ako i pogodi, pogriješit će, a ako pogriješi, neka sebi pripremi mjesto u Džehennemu. Oni su poput onih koji su odbili dati zekat kada im je uslijedila prijetnja, ili poput roba zlatnika, srebrenjaka, kadife i ogrtača, jer kada je zavolio imetak do te mjere da ga je spriječio od robovanja i pokornosti Allahu ﷻ, postao je rob ovim stvarima. Isto je i sa ovima. Ovo je mali širk i oni zaslužuju visinu prijetnje shodno tome. U hadisu stoji: *"I malo pretvaranja je širk."*[1] Ovo je pojašnjeno pri spomenu tekstova o izgovaranju kufra i širka kod velikog broja grijeha.

Ovdje se ima za cilj istaći da, opća nepravda obuhvata kufr, ali se ne odnosi samo na kufr, nego obuhvata i ono što je manje od njega. Sve biva shodno terminu grijeha, greške ili nekog oblika nepokornosti. Ovo obuhvata kufr, fisk i nepokornost, kao što stoji u Sahihima od Abdullaha b. Mesuda ؓ da je rekao:

"Rekao sam: Allahov Poslaniče, koji je najveći grijeh? Reče: Da pripišeš Allahu sudruga, a On te stvorio. Rekoh: Zatim koji? Reče: Da ubiješ svoje dijete iz straha da jede sa tobom. Rekoh: Zatim

[1] (Pogledaj Daif Sunen Ibn-Madže, sa mojom pripremom i kontrolom, 863)

koji? Rečee: Da počiniš blud sa ženom svog komšije", pa je Allah objavio:"

وَٱلَّذِينَ لَا يَدۡعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقۡتُلُونَ ٱلنَّفۡسَ ٱلَّتِي حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَلَا يَزۡنُونَۚ
وَمَن يَفۡعَلۡ ذَٰلِكَ يَلۡقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفۡ لَهُ ٱلۡعَذَابُ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَيَخۡلُدۡ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمۡ حَسَنَٰتٖۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾
وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا

"...i oni koji mimo Allaha drugog boga ne mole, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati, osim onih koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta I Milostiv je; a onaj koji se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio." (El-Furqan, 68 - 71)

Ova opomena se u potpunosti odnosi na troje, a svako djelo ima svoju mjeru. Ako učini širk, ali ne ubije i ne počini blud, njegova patnja će biti manja od ove. Ako počini blud i ubije, ali ne učini širk, imat će udjela u ovoj kazni.

وَمَن يَقۡتُلۡ مُؤۡمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا
عَظِيمًا

"A ko hotimično ubije vjernika, kazna mu je Džehennem, u kojem će vječno ostati! Njemu slijedi i gnjev Allahov i prokletstvo, i njemu je kaznu veliku pripremio!" (En-Nisa, 93)

Međutim, nije spomenuo da će vječno ostati, dok drugi kažu da vječni boravak nije spomenut osim sa kufrom. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوۡمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيۡهِ يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي ٱتَّخَذۡتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيۡلَتَىٰ لَيۡتَنِي لَمۡ أَتَّخِذۡ فُلَانًا
خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدۡ أَضَلَّنِي عَنِ ٱلذِّكۡرِ بَعۡدَ إِذۡ جَآءَنِيۗ وَكَانَ ٱلشَّيۡطَٰنُ لِلۡإِنسَٰنِ خَذُولًا

"Na Dan kad zulumćar prste svoje bude grizao govoreći: 'Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravog puta držao! Kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo! On me od Opomene odvratio nakon što mi je priopćena bila!' – a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu." (El-Furqan, 27 – 29)

Nema sumnje da ovo obuhvata kafira koji ne vjeruje u Poslanika ﷺ, i razlog objave ovog ajeta je bio upravo to. Opća nepravednost obuhvata ovo a i ono što je, shodno ovome, manje od toga. Onaj ko bude prijateljevao sa stvorenjem suprotno Allahovoj i Poslanikovoj naredbi zaslužiti će udio ove prijetnje. Tako Uzvišeni kaže:

ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ

"Tog Dana prijatelji će jedni drugima neprijatelji biti, osim onih koji su se Allaha bojali i grijeha klonili" (Ez-Zuhruf, 67)

Uzvišeni kaže:

إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ

"Kada se oni za kojim su se drugi povodili odreknu onih koji su ih slijedili i kaznu budu iskusili i kada se veze koje su ih vezale prekidaju" (El-Beqare, 166)

Fudajl b. Ijad kaže: Govorili su nam Lejs i Mudžahid: "Radi njihove ljubavi prema ovima koja je bila upućena nekom drugom mimo Allaha, jer prijateljevanje biva sa ljubavlju i simpatijom". Zato je rečeno: *"Čovjek je u vjeri svog prijatelja."*, jer onaj koji voli nekoga, voli i ono što on voli, pa ako jedan budu drugog slijedili u ljubavi prema onome što mrze Allah i Njegov Poslanik, to će umanjiti njihovu vjeru u tolikoj mjeri kolika je ta ljubav sve dok ne završi na velikom širku. Uzvišeni kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ

"Ima ljudi koji umjesto Allaha kumire prihvaćaju; vole ih kao što se Allah voli! Ali oni koji vjeruju, još više Allaha vole! " (El-Beqare, 165)

Oni koji su dali prednost ljubavi, imetku kojeg su gomilali, ili stvorenju kojeg su slijedili, više nego Allahu i Njegovom Poslaniku, u njima će se naći širk i nepravednost u tolikoj mjeri. Zbog toga je bilo nužno da ih vole, kao što u hadisi kudsiji stoji da Allah ﷻ kaže:
"Zar nije pravedno od Mene da spojim svakog čovjeka od vas sa onim sa kime je prijateljevao na dunjaluku?" [1]

U Sahihu je potvrđeno:

[1] Nisam ga pronašao.

"Neka svi ljudi odu onima koje su obožavali. Ko bude obožavao Sunce Suncu, ko bude obožavao Mjesec Mjesecu, ko bude obožavao tagute tagutima. Kršćanima će se prikazati Mesih, a Jevrejima Uzejr. Svaki narod će slijediti ono što je obožavao, a u ovom ummetu će ostati njegovi munafici."

Doći će pojašnjenje ovog hadisa, inša-Allah, a odnosi se na pripadnike velikog širka.

Što se tiče robova imetka kojeg su gomilali, i robova ljudi kojima su se pokoravali u griješenju prema Allahu, oni će biti kažnjeni kaznom blažom od one kojom će biti kažnjeni ovi mušrici. To može biti u toku strahota Sudnjeg dana ili u Džehennemu, a onaj ko bude volio nešto mimo Allaha njime će biti kažnjen. Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ ۗ
وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ

"O vjernici, podijelite dio onoga čime vas Mi opskrbljujemo, prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva! A nevjernici su doista nepravedni!" (El-Beqare, 254)

Opći kufr je opća nepravednost, zato se za njih neće moći niko zauzimati na Sudnjem danu, kao što im je negiran šefaat u ovom ajetu:

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْءَازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾
يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ

"I upozori ih na Bliski dan, kada će srce do grkljana doprijeti i popriječiti se, kada zulumćari ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti. On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju" (El-Mu'min, 18–19)

Uzvišeni kaže:

فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَٱللَّهِ إِن كُنَّا
لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ
﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, i vojske Iblisove – svi zajedno. I oni će, svađajući se u njemu, govoriti: 'Allaha

nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi, kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali, a na stranputicu su nas naveli samo zlikovci, pa nemamo ni zagovornika, ni prisna prijatelja, da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici!" (Eš-Šu'ara, 94 - 102)

Kaže: **'izjednačavali'**, oni nisu time mislili da su ih izjednačili sa Allahom u svakom pogledu, jer to niko nije rekao od ljudi, niti je od kafira među Lutovim narodom prenešeno da je neko rekao: "Ovaj svijet ima dva slična stvoritelja". Čak i vatropoklonici koji vjeruju u dualni svijet, svjetlost i tamu, slažu se da je svjetlost dobro i zaslužuje da bude obožavano i hvaljeno, te da je tama zlo koje zaslužuje prijekor i kletvu, ali su se razišli da li se tama pojavila (stvorena) ili postoji oduvijek? Postoje dva mišljenja u vezi toga, ali, u svakom slučaju, oni je nisu poistovjetili sa svjetlošću u svakom pogledu. Isto tako, arapski mušrici su se slagali da njihovi gospodari nisu učestvovali sa Allahom u stvaranju nebesa i Zemlju, nego su priznavali da je samo Allah stvorio nebesa i Zemlju, i ono što izmežu njih. Tako je Allah o njima obavijestio:

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

"A da ih upitaš: 'Ko je nebesa i Zemlju stvorio i ko je Sunce i Mjesec potčinio?', sigurno bi rekli: 'Allah!', pa kuda se onda odmeću!? Allah u izobilju daje opskrbu onome kome hoće od robova Svojih, a nekom i uskraćuje: Allah, zaista, zna sve. A ako ih upitaš: 'Ko s neba spušta vodu i s njom mrtvu Zemlju oživljava?', sigurno će reći: 'Allah!', a ti reci: 'Hvala Allahu!', ali većina njih ne shvaća." (El-Ankebut, 61-63)

Uzvišeni kaže:

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَٱلَّذِى نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ

وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا۟ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا۟

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ

"Pa ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: 'Stvorio ih je Silni, Sveznajući!' Onaj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam prolaze stvorio, da biste se uputili; Onaj Koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele – tako ćete i vi biti iz grobova izvedeni. Onaj Koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i stoku da na njima putujete, da se na palubama i leđima njihovim smjestite i da se, potom, kada se smjestite na njih, sjetite blagodati Gospodara svoga i da reknete: 'Slavljen i Uzvišen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!'" (Ez-Zuhruf, 9–14)

Ova svojstva spomenuta u Allahovom govoru nisu njihov cjelokupni odgovor. Uzvišeni kaže:

قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن

رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ

"Upitaj: 'Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?' 'Allahova!', odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto onda ne dođete sebi?' Upitaj: 'Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar Arša veličanstvenog?' 'Allah!', odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto se onda ne bojite?' " (El-Mu'minun, 84–87)

I kaže:

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ

تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha prizivali? Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali." (El-En'am, 40 – 41)

Također kaže:

قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟
شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ
لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

"Reci: 'Hvala Allahu i mir robovima Njegovim koje je On odabrao!' Šta je bolje: Allah ili oni koje Njemu ravnim smatraju. Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji vam spušta s neba kišu pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče prekrasne, nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo. Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Ne postoji, ali su oni narod koji druge s Njim izjednačuje. Onaj Koji je Zemlju prebivalištem učinio i kroz nju rijeke proveo i na njoj brda nepomična postavio i dva mora pregradio. Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Ne postoji, nego većina njih ne zna." (En-Neml, 59-61)

-tj. da li ima bog koji je ovako učinio pored Allaha?! Ovo je pitanje sa negiranjem, jer oni priznaju da ni jedan bog nije stvarao ovo sa Allahom.

Ima mufesira koji su rekli da to znači: "Da li sa Allahom postoji drugi bog?" Čime im je otežano, jer su smatrali da postoje drugi bogovi pored Allaha. Uzvišeni kaže:

أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ

"Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." (El-En'am, 19)

Uvišeni kaže:

فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ

"...ništa im nisu pomogla božanstva njihova koja su mimo Allaha molili" (Hud, 101)

I kaže:

أَجَعَلَ ٱلْءَالِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ

"Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!" (Sad, 5)

Priznavali su da njihova božanstva nisu sudjelovala sa Allahom u stvaranju nebesa i Zemlje, niti u stvaranju bilo čega, nego su ih oni uzimali i smatrali svojim zauzimačima i posrednicima, kao što Uzvišeni kaže:

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ

"Oni pored Allaha, obožavaju one koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: 'Ovo su naši zagovornici kod Allaha.'" (Junus, 18)

O čovjeku u suri Jasin kaže:

وَمَا لِيَ لَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِى فَطَرَنِى وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنقِذُونِ

"Zašto da ne budem u ibadetu Onome Koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti?!Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega?! Ako Svemilosni hoće da me snađe neko zlo, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti" (Jasin, 22-23)

Uzvišeni kaže:

وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

"I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati " (El-En'am, 51)

I kaže:

ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

"Allah je nebesa i Zemlju i ono što je između njih u šest dana stvorio, a zatim se nad Aršom uzvisio; vi, osim Njega, ni zaštitnika ni posrednika nemate, pa zašto se ne opomenete?" (Es-Sedžde, 4)

I kaže:

قُلِ ٱدْعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُواْ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ

"Reci: "Zovite one koje, pored Allaha, bogovima smatrate. Oni ništa ne posjeduju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemlji; oni u njima nemaju nikakva udjela i On nema od njih nikakve pomoći. Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti." (Saba', 22–23)

Negira sve ono što je mimo Njega i za što se mušrici vežu. Negira bilo čiju vlast ili udio u vlasti osim Njegove, ili da pomaže Allahu, tako da nije ostalo ništa osim šefaata. Zatim je pojasnio da ni šefaat neće koristiti osim kome dopusti Gospodar. Tako kaže:

مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ

"Ko se može pred Njim zauzimati bez Njegovog dopuštenja?!" (El-Beqare, 255)

Uzvišeni o melecima kaže:

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ

"...i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati,..." (El-Enbija, 28)

I kaže:

وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ

"A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan." (En-Nedžm, 26)

Ovo je šefaat za kojeg mušrici misle na Sudnjem danu, ali je negiran kao što ga je negirao Kur`an. Vjerovjesnik ﷺ je obavijestio da će doći i učiniti sedždu pred Gospodarom i hvaliti Ga, te da neće prvo početi sa šefaatom. Kada učini sedždu i pohvali Gospodara sa pohvalama kojima će ga podučiti, reći će mu se:

"O Muhammede! Podigni glavu, bit ćeš saslušan, traži, dat će ti se, zauzimaj se, prihvatit će ti se." Reći će: Gospodaru, moj ummet! Onda će mu se postaviti granica, a potom će ih uvesti u Džennet."[1]

Također, u drugoj i trećoj predaji Ebu-Hurejre ﷺ kaže: ***"Ko će biti najsretniji među ljudima sa tvojim šefaatom na Sudnjem danu? Reče: Ko kaže "La ilahe illallah" iskreno iz srca."***[2]

Taj šefaat pripada onima koji su iskreni, sa Allahovim dopuštenjem, a ne onima koji su pripisavali Allahu ortake, i neće biti zauzimanja osim za one za koje Allah dopusti. Suština je u ome da su to Allahove blagodati koje je podario muvehidima (monoteistima) i iskrenima. Njima će oprostiti posredstvom dove šefaadžije kojem je dopušteno da se zauzima i čime će on biti počašćen. On, s.a.v.s., će time zaslužiti pohvalno mjesto, na kojem će mu zavidjeti prethodnici i oni koji su došli poslije njih, kao što je na dunjaluku molio za njih i tražio im kišu. To je šefaat za njih, a Allah mu se odazvao na njegove dove i šefaat.

Pošto je tako, postoje tri vrste nepravde: nepravda koja je širk i za nju nema šefaata , te nepravda ljudi jednih prema drugima i u kojoj se mora vratiti svakome njegovo oštećeno pravo, i gdje se neće dokinuti pravo onome kome je nepravda učinjena, ni šefaatom niti na bilo koji drugi način, ili će njemu biti dato od prava onoga ko mu je učinio nepravdu. Kao da se nepravedniku šefaatom oprosti. Opći nepravednik neće imati šefadžije koji će se poslušati, ali, što se tiče onoga koji je vjerovao u Allahovu jednoću, on nije opći nepravednik, nego je on muvehid koji je učinio nepravdu sebi. Njega je u suštini pomogla iskrenost prema Allahu, tako da je ubrojan u one za koje će postojati šefaat. Kada Kur`an negira šefaat, negira onu vrstu šefaata koja se odnosi na širk, a to je da niko ne bude obožavan mimo Allaha, niti da se nekom drugom upućuju dove osim Njemu, niti da traži od nekog drugog mimo Njega, niti da se oslanja na nekog mimo Njega, ni u pogledu šefaata ili niti nečeg drugog. On nema pravo da se osloni na nekog drugog da bi ga opskrbio, jer mu Allah daje opskrbu sa postojećim povodima.

[1] Mutefekun alejhi.
[2] Mutefekun alejhi.

Isto tako, nema pravo da se osloni na nekoga mimo Allaha, nadajući se će mu oprostiti grijehe i smilovati se na Ahiretu, iako će mu Allah oprostiti i smilovati se sa povodima kao što su šefaat i drugi. Tako Kur`an negira opći šefaat u kojem ima širka. Dakle, to je općenito negirano. Zbog toga je potvrdio šefaat na pojedinim mjestima ali sa Allahovim dopuštenjem. Vjerovjesnik ﷺ je pojasnio da taj šefaat neće biti osim za pripadnike tevhida i iskrenosti. On je od tevhida za pripadnike tevhida.

Što se tiče ograničene nepravde, može se odnositi na čovjekovu nepravdu prema sebi, ili nepravdu ljudi jednih prema drugima, kao što su Adem عليه السلام i Hava rekli:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا

"Gospodaru naš" – rekoše oni – "sami smo sebi zulum učinili,..." (El-A'raf, 23)

Ili kad Musa عليه السلام reče:

رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي

"Ja sam sam sebi zlo nanio" (El-Kasas, 16)

Ili gdje Uzvišeni kaže:

إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ

"I onima koji, kada učine što loše, ili sebi nasilje učine, Allaha se sjete i oprost za grijehe svoje mole!" (Ali-Imran, 135)

Ali, Ademove i Musaove riječi su vijest o stvarnosti, ali nisu općeniti, a za to se zna – hvala Allahu – da nije kufr.

Što se tiče riječi Uzvišenog: **"I onima koji, kada učine što loše, ili sebi nasilje učine"**, radi se o nepoznatom obliku grijeha u kontekstu postavljenog uslova. Obuhvata sve ono u čemu može čovjek učiniti sebi nepravdu. Jer, ako počini širk, a zatim se pokaje, Allah će mu prihvatiti pokajanje. Prethodno je rečeno da ako čovjek učini nepravdu prema sebi u to ulazi svaki grijeh koji je počinio, mali i veliki sa općim poimanjem. Uzvišeni kaže:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ

"Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi nasilje učiniti, bit će onih

umjerenih, bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti" (Fatir, 32)

Ovdje je nepravda prema sebi zajedno sa drugima, jer u ovo ne ulazi veliki širk. U oba Sahiha od Ibn-Mesuda ﷺ, se prenosi da:

"Kada je objavljen ajet:

وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ

"...i vjerovanje svoje sa zulumom ne miješaju..." (El-En'am, 82)

-to je teško palo Vjerovjesnikovim ﷺ ashabima, pa su rekli: Ko to od nas nije učinio sebi nepravdu? Tada je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***To je širk. Zar niste čuli za riječi dobrog roba:***

إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

"širk je, zaista, velika nepravda" (Lukman, 13)

Oni koji su posumnjali, mislili su da je ovdje uslovljena nepravda koju je rob učinio prema sebi, te da uputu i sigurnost neće dobiti osim onaj ko nije učinio sebi nepravdu. To im je teško palo, pa im je Vjerovjesnik ﷺ pojasnio ono što u Allahovoj ﷻ Knjizi ukazuje da je širk nepravda. Tada, neće dobiti sigurnost i uputu onaj ko svoje vjerovanje pomiješa sa ovom vrstom nepravde, a onaj ko ne pomiješa svoje vjerovanje sa širkom, jedan je od pripadnika upute i sigurnosti, te onih posebno odabranih u riječima Uzvišenog:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَـٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ
بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّـٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا

"Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi nasilje učiniti, bit će onih umjerenih, bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti – za to će veliku blagodat dobiti, perivoje Adna, u koje će ući,..." (Fatir, 32-33)

Ovo ne znači da neko od njih neće biti kažnjen ako je učinio nepravdu prema sebi ako se ne pokaje. Kao što Uzvišeni kaže:

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio i koliko trun zla – vidjet će ga." (Ez-Zilzal, 7-8)

I kaže:

مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ

"...onaj koji radi zlo, bit će kažnjen za to..." (En-Nisa, 123)

Ebu-Bekr ﷺ, je o tome pitao Vjerovjesnika ﷺ, pa mu je rekao: ***"Allahov Poslaniče, Ko to od nas nije učinio zlo? Reče mu: Ebu-Bekre, zar se ne umaraš, zar ne tuguješ, zar te ne pogađaju nedaće? To je ono za što bivate 'nagrađeni'"***[1]

Pojasnio je da onaj mu'min koji se pokaje ući će u Džennet. Možda će biti nagrađen na ovom svijetu nedaćama koje će ga pogađati za svoja učinjena zla. Tako je u oba Sahiha navedeno da je Poslanik ﷺ rekao:

"Mu'min je poput stabljike biljke koju vjetar njiše. Sad je povali, sad je uspravi. Primjer munafika je poput bodljikave žukve, čvrsto stoji na svom izdanku sve dok jedanput ne bude otrgnuta."

U oba Sahiha se prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

"Neće mu'mina pogoditi bolest, nedaća, briga, tuga, slabost ili bol, čak ni trn na koji se ubode, a da mu Allah za to neće oprostiti grijehe."

U hadisu od Sa'da b. Ebi-Vekasa ﷺ stoji:

"Rekao sam: Allahov Poslaniče, koji ljudi su najviše na iskušenju? Reče: Vjerovjesnici, zatim dobro ljudi, zatim njima slićniji i sličniji. Čovjek biva iskušavan shodno svojoj vjeri. Ako je čvrst u svojoj vjeri, poveća mu se iskušenje, a ako je blage vjere, umanji mu se iskušenje. Neće se iskušenje odvojiti od mu'mina sve dok ne bude hodio po zemlji bez i jednog grijeha." Bilježe ga Ahmed, Tirmizi[2] i drugi.

I kaže:

"Bolest je opadanje, opadaju grijesi od bolesnika kao što opada lišće sa drveta."[3]

---

[1] Hadis je sahih a bilježe ga Ahmed, Tirmizi i Hakim različitim lancima. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 68–71, Daif Sunen od Tirmizija br. 581, Komentar Tahavijske akide br. 390. Šejh Albani za njega kaže: Slabog lanca ispravnog značenja.)

[2] Lanac prenosilaca mu je sahih. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 1956, Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3249, Musned od Imama Ahmeda br. 1480 i 1554, Sahihul džamias-sagir br. 993, Miškatu mesabih br.1562 i Sahiha br. 143).

[3] Hadis je sahih a bilježe ga Ahmed i Ibn-Hibban u svom Sahihu, a ima mnogo hadisa koji ga jačaju. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 16635 i hadis od Eseda b. Kerza riječima:

Postoji mnogo hadisa o ovoj tematici.

Onaj ko bude sačuvan od sve tri vrste nepravde, zaslužit će potpunu sigurnost i potpunu uputu, a onaj ko ne bude sačuvan od nepravde prema sebi, onda će zaslužit opću sigurnost i uputu, tj. on će morati ući u Džennet kao što je obećano u drugom ajetu. On je upućen na Pravi put čiji je kraj ulazak u Džennet, a umanjeno će mu biti od sigurnosti i upute onoliko koliki mu bude manjak imana sa učinjenom nepravdom prema sebi. Vjerovjesnik ﷺ kaže: *"To je širk"*, ali time nije mislio da onaj ko ne počini veliki širk da će zaslužiti potpunu sigurnost i uputu. Mnogo je hadisa, pored kur`anskih dokaza, koji ukazuju da počiniocima velikih grijeha predstoji strah. Oni nisu zaslužili potpunu sigurnost i uputu pomoću kojih bivaju upućeni na Pravi put, put onih kojima je Allah podario Svoju blagodat među vjerovjesnicima, istinoljubivim, šehidima i dobrim ljudima, koji će ga zaslužiti bez patnje. Šta više, oni će imati osnovu ove upute na ovaj put i osnovu Allahove blagodati koju im je podario, te oni moraju ući u Džennet. Kada je Vjerovjesnik ﷺ rekao: *"To je širk"*, ako je time mislio na veliki širk, znači da onaj ko ne bude takav, siguran je od onoga čime je zaprijećeno mušricima u vidu patnje na dunjaluku i Ahiretu. Takavće biti upućen u to. Ako je time mislio na vrstu širka, onda će se reći: Nepravda roba prema sebi, poput škrtosti i ljubavi prema imetku na račun nekih vadžiba, je mali širk. Njegova ljubav prema onome što Allah mrzi, davajući prednost svojoj strasti nad Allahovom ljubavlju, je mali širk i slično tome. Ovakav će izgubiti od sigurnosti i upute shodno tim postupcima. Zato su selefi svrstavali grijehe u ovu nepravdu i s ovim značenjem.

Od bolesnika padaju grijesi kao što pada lišće sa drveta. Također Daif džamias-sagir br. 5928).

POGLAVLJE KADA SE SPOMENE TERMIN DOBROTE OBUHVATA SVAKO DOBRO, A AKO SE SPOMENE NEGORANIČENI POJAM NEREDA OBUHVATA SVAKO ZLO

Od ovog poglavlja je valjanost i nered. Ako se spomene valjanost, to obuhvata sve vrste dobra, kao i pokvarenost koja obuhvata sve vrste zla, kao što je prethodilo kod naziva dobar i loš. Uzvišeni u priči o Musau ﵇ kaže:

أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِٱلْأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ

"...zar ćeš ubiti i mene, kao što si jučer ubio čovjeka? Ti hoćeš na Zemlji silu da provodiš, a ne želiš da miriš!" (El-Kasas, 19)

I kaže:

وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِى فِى قَوْمِى وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ

"A Musa je bio rekao bratu svome Harunu: Zastupaj me u narodu mome, i red pravi i ne slijedi puteve onih koji su smutljivci!" (El-A'raf, 142)

Uzvišeni kaže:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ

"Kada im se kaže: 'Ne pravite nered na Zemlji!', odgovaraju: 'Mi samo red uspostavljamo!' Zar tako! Oni su uistinu pravi smutljivci, ali to oni i ne opažaju." (El-Beqare, 11–12)

Neodređeni član se odnosi na munafike u riječima Uzvišenog:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici!" (El-Beqare, 8)

Ovo je općenito i odnosi se na onoga ko je živio u Vjerovjesnikovom ﷺ vremenu, i na one koji će biti poslije njih. Zato je Selman Farisi ﵁ rekao: *"Ovaj ajet se odnosio na ljude koji još nisu bili*

stvoreni kad je objavljen." Ovako je Suddi prenosio od svojih šejhova: Pokvarenost: kufr i griješenje. Od Mudžahida se prenosi da je rekao: Zapostavljanje postupanja po naredbama i ostavljanju zabrana. Oba stava su jednog značenja. Od Ibn-Abbasa رضي الله عنه se prenosi da je rekao da se ovo odnosi na kufr. Ovo je značenje mišljenja koje kaže, da je to licemjerstvo kojim su se uporedili sa kafirima, i zato što su spoznali tajne mu'mina. Od Ebu-Alije i Mukatila se prenosi da su rekli: Činjenje grijeha. Ovo je također općenito kao kod prvih termina.

Kažu: **"Mi samo red uspostavljamo".** Protumačeno je Allahovom negacijom njihovih tvrdnji. To znači: Mi radimo ono šta nam naređuje Poslanik. A protumačeno je kao: Ono što činimo je ispravno, i mi imamo za cilj valjanost. Oba mišljenja se prenose od Ibn-Abbasa رضي الله عنه, i oba su istinita. Oni govore i ovo i ono. Prvo govore onima koji nisu otkrili njihovu laž, a drugo govore sebi i onima koji su otkrili njihove laži. Ali, drugi pojam obuhvata prvi, zato što je vrhovna stvar kod njih, skrivanje onoga što suprotno ispoljavaju, i to oni smatraju ispravnim. Mudžahid kaže: Hoće reći da je iskreno postupanje prema kafirima ispravno a ne nered. A od Suddija se prenosi da je rekao: Ovaj naš postupak je ispravan, a vjerovanje Muhammedu je neispravno. Kaže se da su time htjeli pokazati ispravnost postupka na dunjaluku, jer je vlast bila u Poslanikovim ﷺ, rukama i oni su slijedili njega, a da je bila u rukama kafira, oni bi se osigurali kod njih sa iskrenošću prema njima. Zato je radi oba govora rečeno: **"A, uistinu, oni nered siju, ali ne opažaju."** Tj. ne osjećaju da je nered ono što rade a ne dobro. Kaže se da ne osjećaju da je Allah pokazao Svom Poslaniku njihov iskvarenost. Prvi stav obuhvata ovaj drugi, i na njega se odnosi ovo na što i ukazuje ajet. Uzvišeni kaže:

إِنَّ وَلِـِّۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ

"moj je zaštitnik Allah, Koji Knjigu objavljuje i On se o dobrima brine." (El-A'raf, 196)

I kaže:

قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئۡتُم بِهِ ٱلسِّحۡرُۖ إِنَّ ٱللَّهَ سَيُبۡطِلُهُۥٓۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُصۡلِحُ عَمَلَ ٱلۡمُفۡسِدِينَ

"...Musa uzviknu: 'Ono što ste priredili čarolija je! Allah će je uništiti, jer Allah ne dopušta da djelo pokvarenjaka uspije.' " (Junus, 81)

Jusuf عليه السلام, kaže:

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ

"daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (Jusuf, 101)

Ili će navesti jedan sa drugim iako je posebnijeg značenja od njega. Kao što kaže:

وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ

"Čim se neki od njih okrene od tebe, krene nered po Zemlji praviti, ništiti usjeve i stoku. A Allah ne voli nered!" (El-Beqare, 205)

Rečeno je: Sa kufrom ili sa nepravdom. A oba mišljenja su ispravna. Uzvišeni kaže:

تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ

"Taj drugi svijet dat ćemo onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine,..."(El-Kasas, 83)

A prethodile su riječi Uzvišenog:

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْيِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ

"Faraon se u zemlji bio uzdigao, i stanovnike njezine na stranke izdijelio; jedne je tlačio, mušku im djecu klao, a žensku u životu ostavljao, doista je smutljivac bio" (El-Kasas, 4)

Uzvišeni kaže:

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا

"Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao" (El-Maide, 32)

Ubistvo je bilo prvo od općeg pojma nereda. Ali, pravo u pogledu ubistva ima staratelj ubijenog, dok je u pogledu otpadništva od vjere, drumskog razbojništva i bluda, opće pravo svih ljudi, zato se za njega kaže: Allahovo pravo i zato ga nije moguće oprostiti kao što

je moguće oprostiti ono prvo, jer je nered ovoga općeg smisla. Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا جَزَٰٓؤُاْ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسۡعَوۡنَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓاْ أَوۡ يُصَلَّبُوٓاْ أَوۡ تُقَطَّعَ أَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم مِّنۡ خِلَٰفٍ أَوۡ يُنفَوۡاْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِۚ ذَٰلِكَ لَهُمۡ خِزۡيٞ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika" (El-Maide, 33)

Kaže se da su razlog objave ovog ajeta bili Uranijun koji su otpali od islama, ubili druge i oteli imetak. A kaže se da se radilo o ljudima koji su dali prisegu pa su je raskinuli i počinili razbojništvo, i kaže se da se radi o mušricima[1], koji su spomenuti zajedno sa murtedima, razbojnicima i onima koji su raskinuli ugovor. Svi selefi i halefi se slažu da ovaj ajet obuhvata drumske razbojnike od muslimana. Ajet obuhvata sve ovo spomenuto. Zbog toga sa onoga ko se pokaje od svega toga, prije nego što bude uhvaćen, spada Allahovo pravo.

Također valjanost i dobrota se spominju zajedno sa imanom, kao što Uzvišeni kaže:

فَمَنۡ ءَامَنَ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ

"...neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čime neka ne tuguju." (El-En'am, 48)

Poznato je da je iman najbolji vid valjanosti i najbolje dobro djelo. Kao što je došlo u vjerodostojnom hadisu da je rečeno: *"Allahov Poslaniče, Koje je najbolje djelo? Kaže: **Vjerovanje u Allaha.**"* Uzvišeni kaže:

وَإِنِّي لَغَفَّارٞ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحٗا ثُمَّ ٱهۡتَدَىٰ

"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje." (Taha, 82)

[1] (Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda sa skraćenim lancem br. 3670, 3674 i 3675, Medžmea zevaid 7/15 sa Taberanijem br. 13032).

I kaže:

إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا

"izuzev oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući." (Merjem, 60)

I kaže:

إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ

"osim onih koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti" (El-Furkan, 70)

O potvori za blud kaže:

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"Izuzetak čine oni koji se pokaju poslije toga i poprave, jer Allah doista prašta i milostiv je!" (Ali-Imran, 89)

Za kradljivca kaže:

فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ

"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi se - Allah će sigurno oprostiti" (El-Maide, 39)

I kaže:

فَإِن وَٱلَّذَانِ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا۟ عَنْهُمَآ

"A ako dvoje od vas to učine, izgrdite ih, pa ako se pokaju I poprave, onda ih na miru ostavite" (En-Nisa, 16)

Zbog toga su pravnici uslovili, u jednom od dva mišljenja, za prihvatanje onoga ko potvara za blud, da se popravi, pa su to odredili godinom dana. Kao što je Omer b. Hattab protjerao Sabiga b. Asela, godinu dana. Na osnovu ovoga je Ahmed gradio svoj stav pokajanja onoga ko poziva na novotariju da će mu se odgoditi godinu dana, kao što je Omer odgodio Sabiga b. Asela.

POGLAVLJE

O TERMINU NEPOKORNOST AKO SE SPOMENE NEOGRANIČENO ODNOSI SE NA KUFR I GRIJEŠENJE

Isto tako, termini nepokornost, fisk i kufr; ako se spomene nepokornost Allahu ﷻ i Poslaniku ﷺ onda u taj termin ulaze fisk i kufr. Kao što Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا

"...A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan – sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati." (El-Džinn, 23)

Uzvišeni kaže:

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

"Eto, to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju." (Hud, 59)

On je nepokornost spomenuo općenito kao nepokornost poslanicima, jer su bili nepokorni Hudu ﷺ, utjerivanjem u laž svega onoga što su poslanici zagovarali, tako da je nepokornost poslanicima kao kategoriji tj. svim poslanicima, bila kao što kaže:

فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ

"...a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, ..." (El-Mulk, 9)

Nepokornost je i u tome ako se okrene i laže. Uzvišeni kaže:

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ۝ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"u koju će ući samo najveći nesretnik, onaj koji bude poricao i okretao se" (El-Lejl, 15–16)

Tj. poricao je vijest ili objavu i okretao leđa ne želeći da se pokori. Ljudi moraju povjerovati poslanicima ono o čemu ih obavijeste i da im se pokore u onome što im narede. Također o Faraonu je rekao:

فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ

"...ali je on porekao i nije poslušao" (En-Naziat, 21)

O kategoriji nevjernika kaže:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Nije vjerovao i nije klanjao, nego je poricao i okretao se" (El-Kijame, 31-32)

Poricanje objave, okretanje leđa naredbi, su stvojstva kafira, dok je iman, vjerovanje u ono o čemu poslanici obavijeste i pokornost u onome što narede.

U tom smislu Uzvišeni kaže:

إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ

"...isto onako kao što smo i Faraonu poslanika poslali, ali Faraon nije poslušao poslanika,..." (El-Muzemil, 15-16)

Termin okretanja se odnosi na okretanje leđa pokornosti što je navedeno na više mjesta u Kur`anu, kao što kaže:

سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"...Bit ćete pozvani protiv naroda žestoke snage, da se protiv njih borite, ili će islam primiti. Pa ako poslušate, Allah će vam lijepu nagradu dati, a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, kaznit će vas bolnom kaznom." (El-Feth, 16)

Također, njegovo kuđenje na mnogim mjestima u Kur`anu ukazuje na obavezu pokornosti Allahu i Poslaniku, te da opći pojam naredbe ukazuje na obavezu pokornosti, kao što je spojio opći pojam kuđenja sa nepokornosti ili griješenjem, kao što Uzvišeni kaže: **"Ali Faraon nije poslušao poslanika."** Kaže se da vječnost nije u Kur`anu spomenuta osim u prijetnji kafirima. Zato je Uvišeni rekao:

وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا

"A ko hotimično ubije vjernika, kazna mu je Džehennem, u kojem će vječno ostati! Njemu slijedi i gnjev Allahov i prokletstvo, i njemu je kaznu veliku pripremio!" (En-Nisa, 93)

Zatim o onima koji griješe u podjeli nasljedstva kaže:

وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدْخِلْهُ نَارًا خَـٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ

"A onoga ko bude nepokoran Allahu i Poslaniku Njegovom, te preko granica Njegovih bude prelazio, On će uvesti u Vatru u kojoj će vječno ostati; njemu pripada kazna sramna!" (EnNisa, 14)

Ovdje je nepokornost ogradio prelaskom preko Allahovih granica, ali je nije naveo općenitom. Uzvišeni kaže:

وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ

"...tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s puta je skrenuo." (Ta ha, 121)

Ovo je poseban grijeh. Uzvišeni kaže:

حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَـٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ

"...dok niste neuspjeh doživjeli i o naredbi se razišli, i nepokorni bili, nakon što vam je pokazao šta volite..." (Ali-Imran, 152)

Obavještava o određenoj neposlušnosti koja se desila, a radi se o neposlušnosti strijelaca koju su iskazali Allahovom Poslaniku ﷺ, kada im je naredio da ne napuštaju svoj položaj, makar vidjeli muslimane da su u prednosti, tako da su pogriješili oni među njima koji nisu ovako postupili. Njihov vođa im je naređivao, ali kada su vidjeli kafire kako gube bitku neki od njih su navalili na plijen. Također riječi Uzvišenog:

وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ

"a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio" (El-Hudžurat, 7)

To je spomenuo kao tri stupnja, kao što je rekao:

وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ

"i da ti neće ni u čemu, što je dobro, poslušnost odricati" (El-Mumtehine, 12)

Ograničio je nepokornost, zbog toga je protumačena naricanjem, što je zastupao Ibn-Abbas ؓ, i tako se od njega prenosi kao merfua predaja. Isto tako je Zejd b. Eslem rekao: Da ne prizivaju nesreću, da se ne udaraju po licu, da ne raščupavaju kosu i da ne deru odjeću. Drugi su rekli: To je sve ono što im je Poslanik ﷺ, naredio od islamskih propisa i dokaza. Kao što je to rekao Ebu-Sulejman Dimeški.

Riječi ajeta su općenite tj. da mu one ne iskazuju nepokornost ako im naredi dobro. Neposlušnost njemu ne može biti osim u dobru, jer on ne naređuje zlo, ali je ovo - kao što se kaže - dokaz da je pokornost preča u naredbi što nužno biva u dobru, i kao što je potvrđeno u Sahihu od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao: *"Poslušnost je u dobru."*[1] Slično ovome su riječi Uzvišenog:

ٱسْتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

"...odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što vas oživljava..." (El-Enfal, 24)

a on ne poziva osim u ovo, tako da ograničenje na ovaj pojam nema značenja na ovom mjestu, jer ne postoji poziv na nešto drugo osim toga, niti naredbe osim na dobro. To je poput riječi Uzvišenog:

وَلَا تُكْرِهُواْ فَتَيَٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا

"...I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - ako one žele da budu čestite..." (En-Nur, 33)

A one ako ne budu htjele biti čestite, onda nema nečega što se zove prisiljavanje, ali u ovome je pojašnjenje svojstva koje odgovara propisu. U tom smislu su riječi Uzvišenog:

وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ

"A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici se neće spasiti." (El-Mu'minun, 117)

I kaže:

وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّۦنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ

"i što su vjerovjesnike nevine ubijali," (El-Beqare, 61)

Ograničenost u svim ovim primjerima je radi pojašnjenja i obrazloženja, a ne da se izdvoji neko drugo svojstvo. Zato su neki gramatičari rekli: Svojstva u poznatim licima su radi pojašnjenja a ne da se posebno odrede, dok je u nepoznatim licima radi posebnog određivana vrste i sl. Ali, to opet znači, da se odnose na poznata lica

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim 1225, i Sahihul džamias-sagir 2327).

za koja se nema potrebe nešto posebno određivati. Kao što Allah ﷻ kaže:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg koji sve stvara i čini skladnim" (El-A'la, 1-2)

I kaže:

ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ

"...onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze," (El-A'raf, 157)

Ili gdje kaže:

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Svemilosnom, Milostivom." (El-Fatiha, 1-2)

A svojstva u nepoznatim licima, ako se raspoznaju, također su radi pojašnjenja. Pored toga, neposlušnost je povezana sa kufrom i fiskom u riječima Uzvišenog:

وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ

"a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio" (El-Hudžurat, 7)

A poznato je da je griješnik također neposlušan.

POGLAVLJE
OPĆA PRETRAGA O ČINJENICI I METAFORI

Ako se kaže: Spomenuta raznolikost onoga na što ukazuje termin apsolutno ili ograničeno, u Allahovom i Poslanikovom govoru, a govor svakog pojedinca je savim jasan, nije moguće odbiti. Ali ćemo reći: Termin *iman* ukazuje na djela metaforično, kao što Poslanik ﷺ kaže:

"Iman se dijeli na šezdeset i nekoliko ili sedamdeset i nekoliko dijelova. Najuzvišeniji je reći La ilahe illallah a najniži je ukloniti smetnju sa puta."

Ovo je metaforično. Poslanik ﷺ kaže:

"Iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike..."itd.

Ovo je činjenica. Ovo je oslonac murdžija, džehmija i kerramija i svakog onog ko ne ubraja djela u naziv imana.

Mi ćemo odgovoriti sa dva odgovora. Jedan je: Opći govor u metaforičnom ili stvarnom smislu. Drugi je: Ono što se posebno odnosi na ovo mjesto. Sa pretpostavkom da je jedan metaforičan, šta je onda stvarnost u odnosu na tu metaforičnost? Da li je stvarnost neogrančeni pojam, ili ograničeni, ili su oba činjenice, pa ako se naziv imana spomene na šta će se onda odnositi?

Prvo će se reći: Podjela riječi koje ukazuju na svoja značenja na metaforične i stvarne, i podjela na osnovu onoga na šta ukazuju, ili značenja koja ukazuju na njih, ako se upotrijebi stvarni ili metaforični termin u onome na šta ukazuje ili šta ukazuje na njega, sve ovo se dešavalo u govoru kasnijih generacija.

Ali, poznato je da su stvarnost i metafora u terminološkom smislu apstraktne. No u svakom slučaju, ova podjela je nova terminologija koja se pojavila poslije treće generacije, o tome niko nije govorio od ashaba niti tabiina koji su ih slijedili u dobročinstvu, niti neko od poznatih imama u nauci, kao što je Malik, Sevri, Evzai, Ebu-Hanife, Šafija i drugi pa čan ni imami gramatičari nisu o tome

govorili, kao što su bili Halil, Sibevejh, Ebu-Amr b. Ala' i drugi. Prvi koji je govorio o terminima i njihovoj metafori bio je Ebu-Ubejde Ma'mer b. El-Musenna u svojoj knjizi, ali nije se posvetio metafori kao suprotnoj stvarnosti, nego se posvetio metafori ili prenešenom smislu ajeta onim što se govori o ajetu. Zbog toga su pojedini pravnici usulu fikha, kao Hasan Basri, rekli: Činjenica će se u metafori raspoznati na različite načine. Od njih su navodi lingvističara o tome, kao da kažu: Ovo je činjenica ili ovo je prenešeni smisao, govori bez znanja. On misli da su ovo rekli lingvističari, ali ovo nije niko rekao od lingvističara, niti bilo ko od selefa ili učenjaka ovog ummeta, nego se ovaj termin pojavio nanovo i prevladao među mu'tezilama i njima sličnim od dogmatičara. Jer, ovo se nije našlo ni kod koga od pravnika u fikhu ili usuli fikhu, tefsiru, hadisu i slično. Šafija je prvi koji je pojasnio govor o osnovama fikha, ali nije napravio ovakvu podjelu, niti je koristio termine kao što su 'metafora' ili 'stvarnost'. Također, Muhammed b. Hasan u pitanjima koja su građena na arapskom jeziku, poznato djelo *Džamia kebir* i druga djela, ni on nije govorio o metafori i stvarnosti. Isto je kod svih učenjaka i niko od njih nije govorio o terminima kao metafori ili činjenici osim što se to našlo kod Ahmeda b. Hanbela. On je u knjizi *Odgovor džehmijama* rekao: 'Mi uistinu', i 'Mi' i slično tome u Kur`anu, je prenešeni smisao jezika. Čovjek kaže: Mi ćemo ti dati, mi ćemo učiniti. Pa je naveo da je ovo prenešeni smisao jezika. Ovo jesu njegovi sljedbenici uzeli kao dokaz za ono što su rekli da u Kur`anu postoji prenešeni smisao riječi. Od njih su bili Kadi Ebu-Ja'ala, Ibn-Akil, Ebu-Hattab i drugi. Druga skupina od njegovih sljedbenika su smatrali da u Kur`anu ne postoji prenešeni smisao, kao što su Ebu-Hasan El-Džezeri, Ebu-Abdullah b. Hamid, Ebu-Fadl Temimi Ibn Ebu-Hasan Temimi. Također od onih koji su negirali da u Kur`anu postoji prenešeni smisao su Muhammed b. Huviz Mindad i drugi od malikija. To su negirali i Davud b. Ali i njegov sin Ebu-Bekr, Munzir b. Sujuti El-Baluti o čemu je napisao djelo Musannef. Neki ljudi su o tome od Ahmeda prenijeli dva mišljenja. Što se tiče ostalih učenjaka, niko od njih nije o tome govorio, niti od prvih generacija hanbelija, tj. da u Kur`anu postoji metafora ili prenešeni smisao riječi ili značenja. Niti su Malik, ili Ebu-Hanife, ili Šafija o tome govorili. Jer, podjela riječi na metaforične ili stvarne se pojavila tek u četvrtom vijeku, početak tog mišljenja se pojavio u

trećem vijeku po hidžri, a mi nije poznato da je postojalo u drugom vijeku, osim ako nije šta postojalo u drugoj polovini drugog vijeka po hidžri.

Oni koji su nijekali da su Ahmed i drugi govorili o ovoj podjeli kažu da Ahmedov govor o prenešenom smilslu značenja u jeziku, jeste u onome što je dopušteno u jeziku. Kao što je dozvoljeno da se u jeziku kaže za nekog uglednog koji ima pomagače: Mi smo učinili tako, činimo tako, i slično tome. Kažu: Ahmed pod tim nije mislio da se riječ koristi za nešto za šta nije postavljena.

Skupina je negirala mogućnost da u jeziku može postojati prenešeni smisao riječi, ni u Kur`anu niti gdje drugo, kao što je bio Ebu-Ishak El-Isfirajini. Oni koji su mu se suprotstavili kažu da je razilaženje sa njim terminološko. Jer, on ako prizna da u jeziku postoji riječ upotrijebljena na mjestu za koje nije postavljena, ne ukazuje na njega osim sa dodatkom. Ovo je metafora ili prenešeni smisao riječi, iako je on ne naziva metaforom. Oni koji ga podržavaju kažu: Činjenica je da riječ koja se upotrijebi za ono radi čega je postavljena, dok je metafora riječ koja je upotrijebljena na mjestu koje nije postavljeno za nju, kao što su riječi lav i magarac, ako se njima misli na životinju, a ako ne, onda se misli na hrabroga i glupoga.

Ova podjela u određivanju, uslovljavaju da riječ prvo bude postavljena radi značenja, a zatim da bude upotrjebljena za njegovu temu, ali se može upotrijebiti i u nekoj drugoj, ne njenoj, temi. Zbog toga kod onih koji su vršili podjelu, kažu da svaka metafora mora imati svoju činjeničnu stranu, dok svaka činjenica nije metafora. Njima su se suprotstavili neki od njihovih kasnijih generacija. Kažu da riječ prije teme nije ni metafora ni činjenica, a ako se upotrijebi u ne njenoj temi, onda je metafora koja nema činjeničnog značenja.

Sve ovo bi bilo tačno kada bi se znalo da su sve riječi u arapskom jeziku prvobitno postavljene za značenja, zatim da su upotrijebljene u njima, tako da je njihovo postavljanje postojalo prije upotrebe. Ovo je tačno za onoga ko smatra jezike terminima, pa tvrdi da su se mudri ljudi sakupili i postavili određene termine te su to nazvali tako i tako, te da se ovo koristi u svim jezicima. Nije nam poznato da je ovo mišljenje među muslimanima zastupao iko prije

Ebu-Alija El-Džubaija. Međutim, El-Eš'ari je napustio muatezile u njihovom vjerovanju, te im se suprotstavio u pogledu kadera i prijetnje, u pogledu Allahovih imena i propisa, kao i u pogledu Allahovih svojstava, pojasnio je njihove kontradiktornosti i neispravnost njihovih tvrdnji, što je poznato od njega. Tako da su se El-Eš'ari i Ebu-Hašim razišli u postanku jezika. Ebu-Hašim kaže da su to termini oko kojih su se ljudi usaglasili, dok je El-Eš'ari[1] tvrdio da su vjerski ozakonjeni. Zatim su se poslije njih ljudi upustili u ovo pitanje. Drugi su rekli: neke od njih su vjerski ozakonjene dok su neke terminološki izmišljene. Dok se četvrta skupina suzdržala.

Ovdje se ima za cilj reći da niko ne prenosi od Arapa, niti od bilo kojeg naroda, a to je da se sakupila grupa ljudi te da su postavili sve ove riječi u svakom jeziku i zatim su ih poslije upotrijebili u temama. Nego je poznato i prenešeno velikim skupinama, da su ovi temini korišteni u onome na šta se mislilo njima od značenja. Ako bi neko tvrdio da zna kako je neko prije postavio te riječi, laže. Jer ovo nije prenio niko od ljudi. Niti neko može reći: Mi to znamo na osnovu dokaza, jer ako ne postoji mogućnost da je prethodila terminologija, nije onda moguće ni pretpostaviti upotrebu riječi. Reći će se da stvar nije takva, zato što mi imamo dokaz da je Allah nadahnuo životinje glasovima koje one raspoznavaju jedne od drugih i ovo je nazvano govorom i riječima kao što Uzvišeni kaže:

عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ

"...podučeni smo govoru ptica" (En-Neml, 16)

Ili gdje kaže:

قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ ٱدْخُلُوا۟ مَسَٰكِنَكُمْ

"...jedan mrav reče: 'O mravi, ulazite u staništa svoja ..." (En-Neml, 18)

Ili gdje kaže:

يَٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ

"o brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice!" (Saba', 10)

[1] Iako su se neki, koji se pripisuju njegovom mezhebu, suprostavili njemu u ovom pogledu. Neki od njih, koji su u našem vremenu, tvrde da su *eš'arije,* nije ispravno to što se pripisuju ovom Imamu. – Zuhejr.

Isto tako i ljudi, jer ako se kod novorođenčeta pokaže raspoznavanje, čut će roditelje ili od onoga ko ga odgaja riječi, te pokazuje na značenja, pa će ono shvatiti da se ta riječ koristi za to značenje, tj. da je govornik mislio s tom riječju to značenje. Zatim će ovaj slušati riječ po riječ sve dok ne upozna jezik naroda među kojima je narastao i nije morao sa njima sjesti i postaviti ono što su oni upotrijebili u jeziku. Oni ga nisu čak ni zaustavljali kod svakog značenja, iako je ponekada pitao o imenima za pojedine stvari, pa će zastati kod njih. Kao što čovjek prevodi riječi jednog jezika kojeg ne zna pa zastane kod njenih značenja. Iako ga je narod upotrijebljavao jedno vrijeme, to će se spoznati bez potvrde jednog od njih.

Da, moguće je da ljudi postave naziv za nešto što se desi i što nije postojalo prije njih poznato pa mu dadnu naziv. Kao što se nekom od njih rodi dijete pa ga imenuje po prenešenom imenu ili na osnovu nekog drugog čovjeka. Ili da postoji ime pored kojeg drugo ne postoji. Ili da su isti po onome što imenuju. Ili čovjek izmisli mašinu u industriji, ili napiše knjigu, sagradi grad i slično tome, pa mu nadjene ime, zato što nije od poznate vrste pa da ima svoje ime ili naziv u općem jeziku. Uzvišeni je rekao:

ٱلرَّحۡمَٰنُ ۝ عَلَّمَ ٱلۡقُرۡءَانَ ۝ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ ۝ عَلَّمَهُ ٱلۡبَيَانَ

"Svemilosni poučava Kur'anu, stvara čovjeka, uči ga izgovoru." (Er-Rahman, 1-4)

I kaže:

قَالُوٓاْ أَنطَقَنَا ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنطَقَ كُلَّ شَىۡءٍ

"Allah, Koji je dao sposobnost govora svemu,, obdario je darom govora i nas", - rekoše" (Fussilet, 21)

I kaže:

ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ

"Koji sve stvara i čini skladnim, i Koji sve s mjerom određuje i upućuje" (El-A'la, 2-3)

On, Allah ﷻ nadahnjuje čovjeka govorom, isto kao što nadahnjuje i druge, a On ﷻ, ako je podučio Adema ﵇ svim nazivima, te je iste predočio pred meleke, kao što je o tome obavijestio u Svojoj Knjizi, mi znamo da nije Adema podučio svim jezicima kojima će ljudi

govoriti do Sudnjeg dana, nego su se ti jezici povezali sa njegovim potomcima, a oni ne govore osim njima, tako da je ova tvrdnja očita laž. Od Adema ﷺ prenose njegovi potomci, a Allah ﷻ, je potopio sve njegove potomke osim one u lađi. Loza onih koji su bili na lađi je izumrla osim od Nuhovih ﷺ potomaka, a oni nisu koristili u govoru sve ono što su koristili narodi poslije njih. U jednom jeziku, kao što je perzijski, arapski, romanski i turski, ima toliko razlike i raznolikosti što ne može znati niko osim Allaha ﷻ. Svaki arapski narod ima svoj jezik koji ne razumije onaj drugi. Pa kako je moguće da je ovo sve preneseno od onih koji su bili u lađi, pored toga što nisu svi među njima imali potomstvo, nego se potomstvo nastavilo od Nuha ﷺ i njegove djece, a njih je bilo trojica: Sam, Ham i Jafis. Kao što Uzvišeni kaže:

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ

"I samo potomke njegove u životu ostavili" (Es-Saffat, 77)

Tako da nije ostavio nikoga drugog osim njegove potomke. Ili kao što se prenosi od Vjerovjesnika ﷺ da je (Nuh) imao troje djece. Bilježe ga Ahmed i drugi.[1] Očito je da je nemoguće da su njih trojica govorila svim ovim jezicima, i nemoguće je da je to od njih preneseno. Jer, oni koji poznaju jedan jezik ne poznaju drugi, iako su tri prenosioca. Oni su podučavali svoju djecu, njihova djeca su podučavala svoju, a da je slučaj bio takav, kao što se tvrdi, onda bi se jezici povezali. Mi znamo za potomke jednog oca čija plemena govore svako svojim jezikom kojeg ne poznaje ono drugo pleme, iako im je otac jedan. Ne može se reći da je otac podučio jednog sina onom jeziku a drugog drugom jeziku. Jer, otac može imati samo dvojicu sinova, dok je jezika mnogo više među njegovom djecom.

Ono što je Allah učinio običajem u čovječanstvu, jeste da ljudi podučavaju svoju djecu jeziku kojim se njima obraća, ili se oni njime obraćaju drugima, a jezici za koje Allah nije stvorio nekoga ko će njima govoriti, neće ih ni podučiti tim jezicima. Također, među

[1] Kažem: Lanac mu je isprekidan, iako su ga Iraki i Zehebi ocjenili vjerodostojnim popratno Hakimu.
(Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 20056 od Semure da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Sam je otac arapa, Jafis je otac bizantijaca, a Ham je otac abesinaca." Revh iz Bagdada od svog pamćenja kaže: Troje je djece od Nuha ﷺ: Sam, Ham i Jafis. Br. 20042. Daif Sunen od Tirmizija br. 634 i 635, Daif džamias-sagir br. 3214.

ljudima ima onih koji koriste termine koje nikada nisu čuli od nekog drugog. Učenjaci od mufesira i drugih imaju dva stava po pitanju imena koja je Allah podučio Adema ﷺ. Jedan je: Da ga je podučio nazivima razumom obdarenih. Dokaz za to im je:

ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ

"...a onda ih predoči melecima..." (El-Beqare, 31)

Kažu da se 'ih je' odnosi na ono što je obdareno razumom a ono što nema razuma kaže se 'je one'. Ebu-Alije kaže: Podučio ga je imenima meleka, jer tada nije postojao niko ko ima razum osim meleka, a Iblis nije bio odvojen od meleka niti je tada imao potomke. Abdur-Rahman b. Zejd b. Eslem kaže: Podučio ga je imenima njegovih potomaka. Što odgovara hadisu kojeg bilježi Tirmizi i ocjenjuje ga sahihom da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Adem je zamolio Gospodara da mu pokaže njegove potomke. Pa kada ih je vidio, ugledao je među njima jednog kao zrači svjetlošću.[1] Pa reče: Gospodaru, ko je ovo? Kaže: Tvoj sin, Davud."[2]

Znači da mu je pokazao likove njegovih potomaka, ili nekolicine njih i njihove nazive, ali ovi nazivi su poznata imena a ne rodovi.

Drugo je: Da ga je Allah podučio nazivima svega postojećeg. Ovo je stav većine kao Ibn-Abbasa ؓ i njegovih istomišljenika. Ibn-Abbas ؓ kaže: *"Podučio ga je svemu, velikom i malom."* Dakle time hoće reći da ga je podučio svim nazivima i stvarima, velikim i malim. Dokaz tome je ono što je potvrđeno u oba Sahiha od Vjerovjesnika ﷺ da je u hadisu o šefaatu rekao:

"Ljudi će reći: Ademe, ti si otac čovječanstva, Allah te stvorio Svojom Rukom, u tebe je udahnuo od Svoje Duše, i podučio te svim imenima."

---

[1] Kod Tirmizija stoji: Pa je vidio među njima čovjeka, svidio mu se radi svjetlosti koja zrači među njegovim očima. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 2459, Komentar Tahavijske akide br. 221, Sahihul džamias-sagir br. 5208).

[2] Bilježi ga Hakim također ga ocjenjuje sahihom, a sa njime se složio Zehebi. A hadis je kako su rekli njih dvojica.

Također, riječi Uzvišenog: **Svim nazivima**, je potvrdni opći termin, i nije ga moguće ograničiti riječima: **"...a onda ih predoči melecima..."**, jer se spojilo ono što ima razum i ono šta nema, ali prevladava ono što ima razum. Kao što Uzvišeni kaže:

فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ

"...neka od njih na trbuhu puze, neka idu na dvije noge, a neka, opet hode na četiri..." (En-Nur, 45).

Ikrime kaže: Podučio ga je imenima rodova bez vrsta, kao što kažeš: insan i džin, melek i ptica. Mukatil, Ibn-Saib i Ibn-Kutejbe kažu: Podučio ga je nazivima onoga što je stvorio na Zemlji od životinja, insekata i ptica.

Ono što ukazuje da ovi jezici nisu preuzeti od Adema ﷺ, jeste činjenica da je većina ovih jezika sa manjkom u odnosu na arapski jezik. Oni nemaju posebna imena za djecu, kuće, glasove i drugo što se pripisuje živom biću, nego to koriste putem genitivne veze. Pa da je Adem ﷺ podučen svim nazivima poznavao bi ih odgovarajuće[1]. Također, nema svaki narod knjigu, zatim u njihovim jezicima ne postoje nazivi za dane u hefti nego se u njihovim jezicima nalaze nazivi za dane, mjesece i godine, jer se to spoznaje čulom i razumom pa su mu narodi davali imena, jer izlaganje riječima(imenovanje) slijedi predstavi slike. Što se tiče hefte, ona se ne može spoznati osim slušanjem, i nije poznato da je Allah ﷻ stvorio nebesa i Zemlju u šest dana a zatim se uzdigao iznad Arša, osim što su nas obavijestili vjerovjesnici, kojima je propisao da se sastaju jednom u hefti obožavajući Allaha i pamteći od Njega, i to u prvoj hefti kada je Allah ﷻ otpočeo stvaranje ovog svijeta. Tako da u arapskom i hebrejskom jeziku i u onim koji su preuzeti od njih, dani u hefti su, za razliku od turkmena i njima sličnih, bez imena, u njihovim jezicima nema naziva za dane u hefti, jer to oni ne znaju i to nisu imenovali. Očito da je Allah nadahnuo vrstu ljudi koja će imenovati ono što hoće i što će predstaviti svojim jezikom. Prvi ko je tome podučen je bio njihov otac Adem ﷺ a oni znaju kao što je znao iako su se jezici razlikovali. Allah ﷻ je objavio Musau ﷺ na hebrejskom, a Muhammedu ﷺ na arapskom, ali sve to je Allahov govor, Allah je time pojasnio šta je htio

[1] U podnapisu Indijskog izdanja stoji 'slično'.

Svojim stvaranjem i djelom. Iako ovaj jezik nije što i onaj. Hebrejski najbliži jezik arapskom, bliži mu je nego što su strani jezici bliski drugima.

U svakom slučaju mi nemamo za cilj dokazivati da to nije moguće, nego je dovoljno da se kaže: Ovo je nepoznato postojanje, nego je nadahnuće dovoljno u govoru jezicima bez prethodnog dogovaranja o postavljanju naziva, pa ako se to naziva šerijatski određenim neka se tako i zove. Tada, ko se pozove na prethodno postavljanje naziva u upotrebi svih rodova, on je rekao nešto o čemu nema znanja, ali je poznato, bez sumnje, da postoji upotreba. Zatim oni kažu: Činjenica (stvarnost) se razlikuje od metafore zadovoljavajući se terminom. Pa ako sam termin ukaže na željeno onda je činjenica, a ako ne ukaže osim sa pomoćnom riječju onda je metafora, međutim, ova stvar je vezana za upotrebu termina u značenju, a ne u prethodnom postavljanju naziva.

Zatim će se reći drugo: Ova podjela nema svoju stvarnost, a onaj ko među njima napravi razliku nema ispravne granice da odvoji ovo od ovoga (tj. činjenicu od metafore), tako da je ova podjela nepravilna. Ovo je podjela od strane onoga koji nema predstavu o onome o čemu govori, naprotiv on govori bez znanja. Oni su novotari u pogledu šerijata. Suprotstavljaju se razumu, zato što kažu: Stvarnost(činjenica) je riječ koja je upotrijebljena za ono za šta je postavljena. Metafora je riječ upotrijebljena na mjestu za koje nije postavljena. Tako da imaju potrebu za postavljanjem riječi prije upotrebe, što je nemoguće. Zatim činjenicu dijele na jezičku i tradicionalnu, dok je većina dijeli na tri vrste: jezičku, šerijatsku i tradicionalnu.

Tradicionalna činjenica je ono na šta ukaže od značenja u tradiciji a ne jezikom. To značenje će ponekada biti općenitije nego jezičko, a nekada posebnije, ponekada će biti neutralno ali će među njima ostati veza radi koje je upotrijebljen taj termin. Prvi je poput termina 'vrat' ili 'glava' i slično. Koristi se za upotrebu naziva određenog organa da bi se poslije upotrijebio kao naziv za čitavo tijelo. Drugi je poput naziva 'životinja' i slično, koristilo se za sve ono što hodi po zemlji, da bi se u tradiciji nekih ljudi ova riječ koristila za ono što hodi na četiri noge, a u tradiciji drugih ljudi se koristi za konja,

a kod trećih za magarca. Treći je poput riječi izmet, jahalica, mazga ili opskrba.

Izmet u arapskom (gait), je naziv korišćen za manju udolinu na zemlji, ali pošto su ga koristili za obavljanje nužde, ono što izlazi iz čovjeka nazvali su (gait), tj. izmet. Jahalica (zaine), se koristilo kao naziv za devu, zatim su je upotrijebili kao naziv za ženu, jer ju je ona jahala, i slični primjeri tome.

Dakle, ovo je tradicionalna činjenica, ali nije postala činjenica među grupom koja se dogovorila o njenom prenošenju, nego su je neki ljudi koristili u želji da se izraze ovim tradicionalnim značenjem. Nakon toga upotreba se proširila u jeziku, tako da je tradicionalna činjenica postala u ovakvoj upotrebi. Zato su pojedinci među njima proširili granicu tradicionalne činjenice u jeziku kojim govore, zatim su je podučavali i govorili: Nad nekim riječima prevlada upotreba, tako da tradicionalno značenja postane u njemu poznatije, tako da kod izgovora ukazuje samo na njega. Na taj način tradicionalna činjenica derogira jezičku činjenicu, dok je upotrijebljena riječ u ovoj upotrebi tradicionalna pojava, a to je činjenica, bez da je za upotrebu iste moralo postojati prethodno postavljanje, tako da je očito nepravilno tumačiti činjenicu na ovaj način.

Ako kažu da misle za ono što je postavljeno i za što je upotrijebljeno prvotno. Reći će se: Odakle se zna da ove riječi kojima su se koristili Arapi u vremenu objave Kur`ana i prije, nisu korištene prije toga za neko drugo značenje. Ako ne poznajete ovu negaciju, onda se ne zna da li je to činjenica, a to je suprotno od onoga što su se dogovorili oko naziva pojmova. Također, na osnovu ovoga nužno je da se ne može tvrditi za bilo koju riječ da je činjenična, a ovako nešto neće reći razuman čovjek. Zatim oni koji su tvrdili ovako nešto, uzmu neku od riječi za koje se ne zna da je korištena osim kao ograničen pojam, te je upotrijebe bez ikakvih ograničenja, zatim tvrde da je to činjenica neznajući da je izgovorena neograničena, ili da je postavljena neograničena. Kao da kaže suština ili činjenica je da se 'oko' u arapskom jeziku koristi za dio tijela kojim se gleda. Zatim je njime nazvana sunčeva zraka, zatim izvorište vode, čisto zlato, zatim za sličnost. Ali, većina njih kaže da se ovo odnosi na sinonime, a ne na činjenicu ili metaforu. Tako da navodi primjer drugim stvarima kao što je riječ 'glava'. Kažu da je činjenica da se odnosi na čovjekovu

glavu. Zatim kažu: Glava (predvodnik), glava (početak) vrela, glava naroda - za njihovog predstavnika (poglavar), glava stvari - za nešto glavno, glava mjeseca ili glava godine (početak) i drugi primjeri u svojstvu metafore. Ali, oni uopće ne znaju da se termin glava koristi neograničeno, nego smatraju da se koristi sa ograničenjima kao za čovjekovu glavu. Kao što Uzvišeni kaže:

وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِ

"a glave svoje potarite – i noge svoje do iza članaka" (El-Maide, 6)

I slično tome, ali ovo ograničenje ne dozvoljava da se druga značenja odnose na ovaj termin.

Ako se kaže: glava izvora, glava generacije, glava naroda, glavna stvar. Ovaj ograničeni termin se razlikuje od onog ograničenog termina koji ukazuje na značenje, dok je višeznačajni termin ovdje različit od onoga višeznačajnog termina koji ukazuje na značenja u onom slučaju, a ujedinili su se u nekim riječima kao što se svi određeni pojmovi ujedinjuju određenim članom. Ako se pretpostavi da onaj ko govori jezikom, upotrijebi riječ glava početno za čovjeka, jer se čovjekova glava predstavi u mislima prije nečeg drugog, onda je obrazlaganje riječima ono što se prvo zamisli. Tako njihovo izgovaranje je dodano prvotno i to ne spriječava da se ne izgovori, ako se doda nečemu drugome. No ovo neće biti metafora, kao što je slučaj u ostalim primjerima dodavanja termina jednih drugima. Ako se kaže prvotno Ademov sin, nećemo time misliti na mladunče konja, mladunče magarca kroz metaforu. Ako se kaže: Čovjekova kći, nećemo misliti time na žensko mladunče konja, putem metafore. Ako se prvotno kaže: Čovjekova glava, time nećemo misliti na konjsku glavu putem metafore. Isto je sa svim terminima koji se dodaju drugima, kao što je njegova ruka ili noga.

Ako se kaže: ovo je činjenični naziv u onome što se pripiše životinji, reći će se: nazivanje ovoga činjenicom nije preče od onoga što je učinjeno činjenicom pripisivnjem glave čovjeku. Zatim, to može biti pripisano nečemu o čemu većina ljudi nema predstavu, kao što su sitne životinje koje ne padaju na pamet običnim ljudima koji govore tim jezikom. Ako se kaže: Ovo je činjenični naziv u ovome, zašto onda to ne biva činjeničnim nazivom kad se kaže glava brda, put i izvori?! Isti je slučaj sa svim onim što se pripiše čovjeku od njegovih organa,

djece, stanovanja, isto to će se pripisati i drugima kao što se može pripisati i predmetima. Pa će se reći: glava brda, glava izvora, ili će se reći: nos brda ili usta doline, trbuh doline, poleđina brda, trbuh i leđa Zemlje, a upotrijebljava se sa elifom, tako da se odnosi i na vanjštinu i unutarnjost u mnogim stvarima. Ali, u svim slučajevima poleđina je ono što se očito vidi, dok je unutrašnjost ono što je skriveno i što se ne vidi. Čovjekova leđa su nazvana leđima zato što se vide, dok je stomak nazvan stomakom radi njegove unutrašnjosti. Ako se kaže: ovo je činjenica a ono metafora, ovo neće imati nikakvu prednost u odnosu na suprotan slučaj, dok su imenice ono što se koristi među jednim narodom samostalno kao što je riječ 'čovjek' i slično, ili se može upotrijebljavati ograničeno u genitivnoj vezi. Kao što se kaže: određeni čovjek, igla konca i slično tome, i sa pretpostavkom da u jeziku postoji činjenica i metafora, neki su tvrdili da se ovo odnosi na metaforu. Međutim to je pogrešno. Jer, metafora je riječ koja je upotrijebljena za nešto radi čega nije postavljena prvobitno. Ovdje nije upotrijebljena riječ nego je kompletirana sa drugom riječju, tako da se radi o drugoj kompletiranoj postavci. Pa ako se upotrijebi kroz genitivnu vezu za neko značenje, zatim se ta genitivna veza upotrijebi za nešto drugo, onda će to biti metafora. Čak iako su Beal-bek i Hadre-mevt i njima slični nazivi kompletirani i spojeni nakon postojanja osnove genitivne veze, neće se reći da je to metafora, a ono što se ne upotrijebljava u govoru kroz genitivnu vezu preče je da se ne nazove metaforom.

Što se tiče onih koji su napravili razliku između činjenice i metafore, tako što činjenica ukazuje na samostalno značenje bez indicija, dok je metafora ono što ne ukazuje na to značenje osim sa indicijama. Ili kaže: činjenični naziv je ono što na njegovo značenje ukaže opći pojam, dok je metafora ono što ne ukaže osim sa ograničenjem. Ili kaže: činjenični naziv je značenje koje se najprije pojavi u mislima kod njihovog izgovora, dok je metafora ono što se ne pojavi odmah u mislima. Ili se kaže: metafora je ono što se može negirati dok je činjenica nešto što je nemoguće negirati. Reći će se: šta podrazumijevaš pod odvajanjem indicija ili vezanje uz indicije?

Ako se time misli na terminološke indicije, ako se zna da se ime koristi u smislu indicija kroz genitivnu vezu, ili sa određenim članom, te se tako ograničava činiocem ili objektom, subjektom i predikatom,

onda se kod autora u govoru neće nikada naći imenica osim ograničena. Isti je slučaj sa glagolom, ako se njegovim ograničenjem misli da mora imati činioca onda će se odrediti sa objektom ili priloškim odredbama za vrijeme i mjesto, ili kroz dativ ili instrumental, ili kroz stanje, jer se glagol ne upotrijebljava osim ograničen. Što se tiče čestica, veznika i slično onda je to potpunije, jer se oni uporijebljavaju da ukažu na značenje u nekom drugom. Tako da u globalu, u potpunom govoru ne postoji imenica, glagol ili prijedlog a da neće biti upotrijebljen kao ograničen granicama koje će mu oduzeti svojstvo općenitosti. Ako je indicija ono što spriječava općenitost svake prepreke, onda u govoru ljudi, kojim govore svih ljudi, ne postoji općenita riječ bez svih ograničenja, bez razlike da li se radi o imeničnoj ili glagolskoj rečenici. Zato je riječ govor ili riječ u arapskom, čak i u drugim jezicima, nije bila korišćena osim sa ograničenjem, a to je potpuna imenička rečenica, ili glagolska, ili da bude u vokativu, ako se kaže da je ovo treći dio.

Što se tiče samostalne upotrebe imenice, glagola ili prijedloga, koji su došli za značenje koje nije ni imenica ni glagol, ovo se nikad u arapskom jeziku ne naziva riječ. Nego je naziv ovoga riječima, gramatička terminologija, kao što su neke riječi nazvali glagolima, pa su ga podijelili na glagol prošlog vremena, sadašnjeg i imperativ. Arapi nikada nisu nazvali riječ glagolom, nego su to gramatičari uzeli u svojoj terminologiji, tako da su imenicu nazvali po onome na što ukazuje na nju. Riječ koja ukazuje na događanje nečega u prošlom vremenu, nazvali glagolom u prošlom vremenu, i tako sa ostalim riječima. Također, gdje god se nađe u Kur`anu i sunnetu, ili u govoru arapa u književnosti ili pjesništvu 'riječ' misli se na ono što gramatičari nazivaju potpunom rečenicom. Kao što Uzvišeni kaže:

وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾ مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا

"i da opomene one koji govore: 'Allah je Sebi uzeo sina.' O tome oni ništa ne znaju, a ni preci njihovi. Kako krupna riječ izlazi iz usta njihovih! Oni ne govore drugo do laži!" (El-Kehf, 4–5)

Ili gdje kaže:

وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ

"...i činio da riječ nevjernika bude donja, a Allahova riječ - ona je gornja." (Et-Tevba, 40)

I kaže:

تَعَالَوْاْ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ

"...dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke..." (Ali-Imran, 64)

I kaže:

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"On to učini riječju trajnom za potomstvo svoje, da bi se vratili." (Ez-Zuhruf, 28)

I kaže:

وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓاْ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ

"...i obavezao ih na Riječ bogobojaznosti - a oni i jesu najpreči i najdostojniji za to" (El-Feth, 26)

Vjerovjesnik ﷺ kaže:
"Najistinitija riječ koju su arapi rekli: 'Zar nije sve ono što je mimo Allaha neistina.' "[1]

[1] Mutefekun alejhi. (Ovo je od pjesništva Lubejda b. Rabije u njegovom Divanu str 132. Postoje druge predaje ovog hadisa od koji je: "Najveća riječ pjesništva koju su rekli Arapi." A Buharija i Muslim se slažu oko vjerodostojnosti i osnove hadisa. A strofa u potpunosti je: *A svaka blagodat, će sigurno, proći.* Šejh Albani je posumnjao u vjerodostojnost predaje od Eš'ara. Pa je u Muhtesar šemail str. 130 rekao: Nije vjerodostojno da je stih u potpunosti: A svaka blagodat, će sigurno, proći. Jer u njoj ima nečega ne spomenutog. Ovo je čudno od njega, jer je ovaj dio sigurno nastavak stiha, kao što stoji u svim izvorima, do te mjere da se možda radi o mutevatir predaji od pjesnika. A što se tiče Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao tu postoji prekid u lancu. Od Poslanika ﷺ se prenosi da je rekao: "Najistinitija riječ koju su rekli Arapi". A stih ne biva stihom osim ako se ne upotpuni i prvi dio i drugi dio stiha!!
A predaja ulagivanja pjesnika: Blagodat dženneta neće proći. Je također isprekidana predaja i koju također šejh Albani nije ocjenio vjerodostojnom. Ermevi u knjizi Tahsil str. 350 kaže: Njegovo ulagivanje bi bilo valjano da se odnosilo na općenitost.
Pogledaj Sahihul Buhari br. 3841, Sahihu Muslim br. 2256, Sahih Sunen od Tirmizija sa skraćenim lancem br. 2285, Skraćenu verziju Buharine zbirke 2/515, Fethul Bari 7/153, Iršadu sari 6/178, Siru od Ibn-Hišama 1/391. Postoje i desetine knjiga književnosti i jezika koje bilježe ovaj stih od kojih su: Hazanetul edeb, 1/221 i 337, Šiar ve šuara str. 231, Evdahul mesalik 2/74, Siban ala Ešmuni 3/134 i mnoga druga djela.

I kaže:
"Dvije riječi, lahke jeziku, teške na Vagi, drage Milostivom: Subhanallahi ve bi hamdihi, subhanallahil Azim." [1]

I kaže:
"Čovjek kaže riječ zadovoljavajući Allaha, ne misleći da će daleko dospjeti, a Allah mu radi nje zapiše Svoje zadovoljstvo sve do Sudnjeg dana. Ili čovjek progovori riječ od Allahove srdžbe, ne misleći da će daleko dospjeti. Allah mu Svoju srdžbu zapiše radi nje do Sudnjeg dana." [2]

I kaže:
"Poslije tebe sam rekao četiri riječi, kada bi se izvagale sa onim što si rekla pretegle bi ih: Subhanallahi adede halkihi, suhbanallahi zinete Ašrihi, subhanallahi rida Nefsihi, subhanallah midade kelimatihi."

(Neka je slavljan Allah brojem Njegovih stvorenja, ukrasom Njegovog Arša, zadovoljstvom Njegove duše, i onoliko koliko je

---

Razlog ovog opširnog govora o ovom stihu je to da kada sam uredio i pročistio knjigu Sahih džamia sagir ve zijadetuh, naslovio sam sva Poglavlja od poglavlja fikha.
Stavio sam podnapis kod predaje 'Najveća riječ pjesništva...' u hadisu br. 1004 str. 232 a ovo je bio prvi dio strofe dok je u potpunosti: *A svaka blagodat, će sigurno, proći.* Pogledaj Divan od Lubejda b. Rabije El-Amirija str. 132, Fethul Bari 7/152 – 153, Iršadu sari 6/178, a ono što je među zagradama je dodatak od nas. Pripremljene stranice knjige sam – prije štampe – pokazao šejhu Albaniju, pa ih je sve odobrio i dodao, Zuhejr je inspirisan. Pa je dodao rukopisom: Zuhejre, uradi ono što misliš da je dobro, i bit ćeš pomognut i podržan. Nakon šest godina – a knjiga je već štampana tri puta – šejh Albani je obolio od bolesti u kojoj je do dan danas (ovo je dakle prije njegove smrti Allah mu se smilovao o.p.) – da ga Allah ozdravi – rekao nam je, i drugim ljudima, nešto što nismo mislili da će ikada reći. Ja sam prešao preko odgovora na njegove riječi i stavove, a što se tiče novčanih ulaganja, to je preuzelo šerijatsko sudstvo, kao što mu je prethodilo da je odbio isto suđenje koje je sproveo šejh Nafia Šami i drugi. Tako da je stvar došla do zakonskih sudnica do mjere da bi se oduljio govor o tome. Pogledaj Burhan we ardu hakaik vel vekai'a. Ali ono što nije dozvoljeno da se prešuti je ono što je rekao o podnapisu ovog hadisa, i da je u njemu laž o Vjerovjesniku ﷺ pored negovog zaborava i negiranja našeg govora ispred njega. Od njegovog zaborava je bilo i to da je dodao Allahu ﷻ ime koje nije od Njegovih imena. Allahova imena su zasnova na šerijatskim izvorima i to samo Kur'anu i sunnetu. Pa je rekao: El hamdu lillahi. I njegove tvrdnje da je otac od Enesa b. Malika klanjao iza Poslanika ﷺ iako je umro u Šamu prije Poslankove ﷺ hidžre u Medinu. I desetine govora u koje je pao u pokušajima da proglasi ljude džahilima i neuračunljivima u svojim stavovima. A mi nećemo reći osim da mu Allah poboljša stanje, i da oprosti nama i njemu.

[1] Mutefekun alejhi.

[2] Bilježi ga Buharija sa malom razlikom u pojedinim riječima.

mastila da se ispišu Njegove riječi).[1] Ako je svaka imenica, glagol i prijedlog prisutan u govoru, onda je ograničen a ne općenit. Nije dopušteno reći za riječ da je činjenica ono što se kaže sa neograničenošću i nepostojanjem svakakve druge indicije.

Ako se kaže: ovdje se misli na neke indicije mimo drugih. Njemu će se reći: Napravi razliku između indicije sa kojom će riječ biti činjenica, i indicije sa kojom će biti metafora. I nikada nećeš uspjeti u tome da nađeš neku ispravnu i razumnu razliku ili podjelu. Dokaz tome je što su se ljudi razišli po pitanju općeg pojma ako se odredi posebno, da li će njegova upotreba, u onome što je ostalo, biti činjenica ili metafora? Postoje dva mišljenja svih skupina: Ahmedovi učenici imaju dva stava, šafije dva i malikije dva.

Ima ljudi koji misle da se ova razlika odbacuje kada dođe do povezanog određivanja, kao što su svojstvo, uslov, cilj i zamjenica. Pa su o tome spomenuli mišljenja onih koji pojašnjavaju ovako nešto. Kao što postoji kod određenih pisaca u osnovama fikha, ali ovo nije poznato da je iko rekao. Tako da je opći pojam ograničenim učinio u pogledu svojstava, ciljeva i uslova metaforom. A kada su neki rekli da ako se opći termin odredi, postaje metaforom, prenosioc je pomislio da se radi povezanom određivanju. Ali, u njihovom govoru nije postojalo nešto što je opće određeno osim ako se ne odredi odvojenim riječima. Što se tiče povezanih, termin ne nazivaju opće određenim nikada, jer, on ne ukazuje na značenje osim ako je povezan, dok povezivanje spriječava opće značenje. Ovo je stav mnogih pravnika, i to je ispravno. Za ono što je ograničeno uslovom ili svojstvom se neće reći da je unutar onoga što je određeno od općih pojmova, niti u općem određenom pojmu, nego će se odrediti pa reći: povezano određivanje, i ovo je ograničeno tako da ne ulazi u neograničeno određivanje.

U globalu će se reći: ako je ovo metafora, pa će se određivanje općeg glagola učiniti objektom, priloškom odredbom za mjesto ili vrijeme, biti metafora, ili stanjem. Isto tako će biti sa svakim ograničenjem kojim se ograniči, onda to uslovljava da je svaki govor metafora, gdje je onda činjenični naziv?

---

[1] Bilježi ga Muslim.

Ako se kaže: odvojit će se spojene i odvojene indicije, pa ono što je sa spojenom indicijom je činjenica a ono što je sa odvojenom to je metafora. Reći će se: da li pod onim spojenim podrazumijevaš ono što je već u riječi ili ono što postoji kod obraćanja? Ako misliš na prvo, onda to uslovljava da ono što se zna je od stanja govornika ili slušaoca prvobitno biva odvojena indicija, a ono što se upotrijebi sa određenim članom, to nisu znali. Kao da kaže: Vjerovjesnik ﷺ kaže, a kod svih muslimana je poznat kao Allahov Poslanik. Ili kaže Siddik, a kod njih je Ebu-Bekr. Ako čovjek kaže: Idi kod emira ili kadije, ili kod namjesnika, time misli ono što znaju obojica, i da to bude metafora. Također, zamjenice se odnose na poznate imenice i koje nisu spomenute. Kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّا أَنزَلْنَٰهُ

"Mi smo ga objavili..." (El-Kadr, 1)

I kaže:

حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ

"I oni se izgubiše iz vida" (Sad, 32)

I drugi primjeri, da ovo bude metafora. Ovo niko neće reći. Isto tako ako se kaže za hrabrog: Ovaj lav je danas učinio tako i tako. Ili za glupog da se kaže: Ovaj magarac je rekao danas to i to. Ili da se za učenjaka ili plemenitog kaže: Ovo more, iz njega je danas poteklo to i to. Da ovo bude činjenica, jer je njegova indicija terminološka, i nikada neće biti metaforom.

Ako se kaže: povezane indicije su općenitije od toga, a to je ono što postoji u trenutku obraćanja, reći će se: ovo je od tebe gore od onoga prije. Jer, svako ko koristi metaforu u govoru sa njim mora biti indicija o stanju govora što će pojasniti ono što želi reći, a ako ne onda nije dopušteno da govori metaforom.

Ako se kaže: ja dopuštam odgađanje pojašnjenja u odnosu na izvor govora do potrebnog vremena. Reći će se: većina ljudi ne dopušta da se govori riječima koje ukazuju na značenje, i to ono koje on ne želi, osim ako ne pojasni. Nego dozvoljavaju zakašnjenje pojašnjenja ako riječ ne ukaže na to, kao što su riječi sa više značenja. Zatim kažemo: ako dopuštaš odgađanje pojašnjenja, pojašnjenje se može dobiti potpunom rečenicom, ili postupcima od Poslanika ﷺ, i na

druge načine. Tako da pojašnjenje neće biti odgođeno osim što neće biti samostalno po sebi, i nije od onoga za što mora postojati odvojena indicija ili pokazatelj. Ako ovo smatraš metaforom, onda će to usloviti da ono što ima potrebu za faktorom za pojašnjenje, bude matafora. Kao što Uzvišeni kaže:

خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ

"Uzmi od dobara njihovih zekat i milostinju, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš" (Et-Tevba, 103)

Zatim se kaže: predat ćemo se da je to moguće na osnovu razuma, ali da je nepostojeće u osnovi šerijata, te da sve ono što se od toga spominje, je netačno, kao što je pojašnjeno na drugom mjestu. Kažu da očiti termini kojima se ne želi ono na šta ukazuje njihova očitost može mu se odgoditi pojašnjenje. Dokaz im je ajet u kojem Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً

"Allah vam doista naređuje da kravu zakoljete" (El-Beqare, 67)

Tvrdili su da je bila posebno određena krava. Dok je pojašnjenje odgođeno čime se odredila ista. Ali, ovo je suprotno od onoga što se prenijelo od selefa među ashabima i onima koji su ih slijedili u dobročinstvu, a to da im je bilo naređeno da zakolju bilo koju kravu. Pa da su uzeli neku kravu i zaklali je, to bi bilo dovoljno kao postupak koji im je naređen, ali su oni otežavali pa im je Allah otežao. Ajet govori u smislu negacije ili neodobravana postupka u obliku potvrde. Tako da je ajet općenit, dok Kur`an ukazuje da ih je pokudio radi njihovog pitanja **'kakva je ona?'** Da im je naređeno bilo nešto određeno, ne bi bili pokuđeni radi zapitkivanja. Zatim tako nešto se nije pojavilo u Allahovoj ili Poslanikovoj ﷺ naredbi, tj. da robovima naredi nešto određeno, a onda da im to malo po malo otežava da shvate, niti da mu spomene, početno, neku od posebnih karakteristika. Kao dokaz su uzeli to što je Allah ﷻ odgodio pojašnjenje namaza, zekata i hadža, jer ovi pojmovi u jeziku imaju drugačije značenje nego što je u šerijatu. No ovo je greška, jer im je Allah naredio namaz nakon što im je bio naređen. Isto tako i hadž. Allah ﷻ nikada nije odgodio pojašnjenje nečega od ovih naređenih stvari, a ovo pitanje je pojašnjeno na drugom mjestu.

Stav onih koji kažu da je činjenica ono što se prvo nađe u razumu kod njenog spomena, je jedno od najgorih mišljenja. Ako se kaže da riječ nije izgovorena osim kao ograničena, onda će se u razumu pojaviti u svakom mjestu na koje ukaže ta riječ, ali ako se izgovori, a nikada se ne koristi u govoru, onda njoj neće ostati stanje kod pukog izgovora pa će reći: da li se pojavljuje u razumu ili ne.

Tako se može reći: koji razum?! Onda se u razumu jednog Arapa ili onoga ko razumije arapski jezik, pojavljuje ono što se neće pojaviti u razumu Nabatejca koji koristi riječi za nešto drugo a ne za njihova značenja. Polazeći odavde veliki broj ljudi griješi. Oni su navikli na ono što su naučili, dali iz govora njihovih običnih ljudi, ili iz govora njihovih učenjaka u upotrebi termina u tom značenju. Pa ako čuju da se u Kur`anu ili hadisu koristi isti ovaj tremin oni će pomisliti da se koristi za to značenje. Pa će Allahov i Poslanikov govor shvatiti onako kao što se shvata u njihovom nabatejskom jeziku, ili pojavljenom običaju. Radi ovoga su se uvukle greške u sekte. Nego je potrebno poznavati jezik, običaj i tradiciju u kojoj su objavljeni Kur`an i sunnet, i ono što su ashabi shvatali od Poslanika ﷺ kada su slušali ove riječi. Tako da će biti da im se tim jezikom, terminima i tradicijom, obraćao Allah i Njegov Poslanik ﷺ, a ne onim što se desilo poslije toga.

Također, mi smo pojasnili na drugim mjestima, da Allah ﷻ i Poslanik ﷺ nikada nisu ostavili nešto od Kur`ana i hadisa a da nisu pojasnili njegovo značenje onima kojima su se obraćali, i nije im bilo potrebno nešto drugo, što smo pojasnili na drugom mjestu. Jasno je da je ono što ovi smatraju, da opći termin bez bilo kakvih ograničenja ne postoji osim određen u mislima, a ne da je prisutan u upotrijebljenom govoru. Kao što logičari tvrde od općeg značenja bez bilo kakvih ograničenja, da ne postoji osim određeno u mislima, te da u vanjštini ne postoji ništa što je van bilo kojeg ograničenja. Zbog toga su njihove tvrdnje od podjele znanja na predstavu i potvrdu, tj. da je predstava predstavljanje pukog značenja bez ikakvog ograničenja koje nepostoji. Isto tako tvrde da se od prostih riječi sklapaju značenja, te da su to opće stvari u odnosu na ograničenja koja ne postoje. Te da je obavezno postojanje opće postojanje u odnosu na potvrdnu stvar, koja ne postoji. Ova opća svojstva u odnosu na sva ograničenja treba poznavati onaj ko sagledava ove nauke. Radi pretpostavke njenog

postojanja su zabludjele mnoge sekte u pogledu razumskih i očevidnih dokaza. Čak ako učenjaci kažu: neograničen i ograničen, time misle neograničen u odnosu na ova ograničenja, ili ograničen ovim ograničenjem. Kao što kažu: vrat je opći pojam u ajetu koji govori o otkupu za zakletvu, dok je ograničen pojam u ajetu o ubistvu. Tj. neograničen pojam od ograničenja zakletve, a rečeno je:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ

"...on mora osloboditi(vrat) roba vjernika.." (En-Nisa, 92)

Dakle ograničen je time da se radi o jednom vratu, također da postoji i da je moguće osloboditi ga. Oni koji zastupaju da postoji totalno neograničeni pojam kažu: to je ono što se ne može opisati kao jedninom ili množinom, niti postojanjem ili ne postojanjem. Niti nečim drugim mimo toga. Nego je to činjenica sama po sebi, kao što to navodi Razi prenoseći od Ibn-Sine i drugih njemu sličnih filozofa. Mi smo pojasnili govor o ovoj ograničenosti i neograničenosti, cjelovitim i pojedinačnim pojmovima, na drugom mjestu, kao što smo i pojasnili greške ovih po tom pitanju i nije mjesto da o tome govorimo ovdje.

Ovdje se govori o neograničenosti termina, a to je da se govori neograničenim terminom u odnosu na bilo koje ograničenje, a ovo je nepostojeće. Tako da niko neće govoriti osim autoriziranim, ograničenim i povezanim govorom. I da će ga ta ograničenja spriječiti od neograničenosti. Time postaje jasno, da oni koji su napravili razliku među činjenicom i metaforom, nemaju razumno postavljenu razliku kojom bi se razdvojile ove dvije vrste. Tako da je ova podjela nepravilna, jer bi u tom slučaju svaka riječ u Kur`anu ili hadisu bila ograničena onim što pojašnjava njeno značenje, a ništa u tome nema od metafore, jer su sve činjenice. Zbog toga, kada su kasnije generacije tvrdile da u Kur`anu postoji pojmovi prenešenog smisla te naveli dokaze za to, odgovorili su im oni koji su se tome suprotstavili na sve tvrdnje i dokaze.

Najpoznatije što su spomenuli su riječi Uzvišenog:

فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ

"naiđoše na zid koji je htio da se sruši" (El-Kehf, 77)

Kažu: zid nije životinja (ili čovjek), jer volja i htijenje bivaju kod životinje, tako da upotreba ove riječi za nagetost zida je u stvari

metafora. Reći će im se: termin htijenja je upotrijebljen za nagetost sa kojom postoji osjećaj a to je nagetost živog bića. Ili u nagetosti onoga što nije od živih bića, a to je nagetost predmeta. Što je poznato u jeziku. Pa se kaže: ovaj krov hoće da padne. Ova zemlja hoće da bude obrađena. Ovi usjevi hoće da budu zaliveni. Ovi plodovi hoće da budu ubrani. Ova odjeća hoće da se opere. I slični primjeri ovome.

Ako se termin upotrijebi za dva značenja ili više, može se u jednom upotrijebiti kao činjenično značenje, a u drugom kao metafora. Ili kao činjenica u oba slučaja za ono što je specifično za svaki od njih. Tako da će imati zajedničko terminološko značenje, ili činjenično u onolikoj mjeri koliko postoji zajedničkog među njima, a to su podudarna imena. To su sve opće imenice. Na osnovu prvog mora postojati metafora, a na osnovu drugog mora postoji zajedništvo, a svaki od njih su suprotni osnovi, tako da se mora svrstati u podudarne riječi, na osnovu čega se poimaju opće imenice. A ako ne, onda ako neko kaže: želja u pogledu predmeta je činjenica dok u pogledu živih bića metafora, onda između ove dvije tvrdnje neće postojati neka razlika osim radi češće upotrebe za živa bića. Ali (termin),će biti upotrijebljen ograničeno u tom smislu što će pojasniti da se njime želi želja kod živog bića, a ovdje je upotrijebljen ograničeno, što pojašnjava da se odnosi na želju predmeta. Zajednička stvar među nazivima sinonima je opća cjelokupna stvar a ne postoji kao opća cjelovitost osim u mislima, dok ovo predstavlja izvor podjele među vrstama. Jezičari nisu imali potrebu da govore o općem cjelovitom značenju, jer oni trebaju ono što postoji u vanjštini i ono što je po običaju u srcima, a ono čega nema u vanjštini osim što će biti u genitivnoj vezi sa nečim drugim, u mislima se neće naći neovisno, za razliku od termina čovjek i konj. Pošto se u vanjštini nalazi ne pripisan nečemu drugom, misli su se navikle da sebi predstave sliku čovjeka, ili naziv za konja za razliku o predstavi naziva volje, naziva znanja, naziva moći, naziva postojanja općeg neograničenog značenja. Ovo u jeziku nema općeg termina koji bi ukazao na njega. Čak šta više, nepostoji termin volja osim ograničen sa onim što se želi, niti naziv znanje osim sa onim što zna, niti termin moć osim nad čime se to ima moć. I sve druge pojave ne postoje osim kao ograničene na ovaj način. U jeziku za njih ne postoji termin osim ovako.

U jeziku ne postoje termini bjelina i crnina, dužina i kratkoća, osim ograničeno crnim i bijelim, dugim i kratkim i slično tome, niti kao neovisno od bilo kojeg ograničenja. Ali se može naći neovisno u govoru kod onih koji pišu o jeziku, jer oni shvaćaju, među lingvističarima, ono što postoji od zajedničkih stvari među terminima.

Od toga su riječi Uzvišenog:

فَأَذَاقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ

"...pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah." (En-Nahl, 112)

Od ljudi ima onih koji kažu da je 'iskusiti' činjenica koja se odnosi na ukus u ustima, a odjeća je ono što se odjeva na tijelo. Ali su 'posuđeni' i ovaj i onaj termin. Međutim nije tako, jer Halil kaže: Ukus u jeziku arapa se odnosi na prisustvo okusa nečega, a njegova upotreba to dokazuje. Uzvišeni kaže:

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"A mi ćemo, doista, dati da iskuse kaznu manju prije kazne velike, da bi se oni povratili" (Es-Sedžda, 21)

ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ

"Okušaj, ta ti si, uistinu, 'moćni' i 'poštovani'?!" (Ed-Duhan, 49)

I kaže:

فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَـٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا

"Oni su pogubnost postupaka svojih iskusili, a propast je bila – i bit će – njihov kraj." (Et-Talaq, 9)

I kaže:

فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ

"Pa iskusite patnju zato što niste vjerovali!" (Ali-Imran, 106)

I kaže:

فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ

"Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" (El-Kamer, 39)

I kaže:

لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا

"u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrele vode i hladne kapljevine" (En-Naba' 24-25)

Vjerovjesnik ﷺ kaže:
"Slast imana će okusiti onaj ko se zadovolji da mu Allah bude gospodar, Islam vjera, Muhammed poslanik."[1]

U nekim dovama stoji:
"Daj nam da okusimo hladovinu Tvog prelaska preko loših djela i slast Tvog oprosta."

Termin okus se koristi u svemu onome što se njime osjeća, slast i bol. Dok onaj ko tvrdi da se ovaj osjećaj odnosi na osjećaj u ustima je samo njegovo donošenje suda, a ovo je ovisno i ograničeno pa će se reći: Okusio si tu hranu, okusio si to piće, što znači da će sa njim postojati ograničenja koja će ukazati na to da se odnosi na kušanje ustima. Ali, ako se odnosi na kušanje onoga što čovjek osjeća svojim stomakom ili vanjštinom, čak i vodu ključalu, reći će se kušao ju je. Jer, piće ako je toplo ili hladno kažeš: Osjetio si njegovu toplotu ili hladnoću.

Što se tiče termina odjevanja, on se koristi za sve ono što prekriva čovjeka i čime se odjeva. Uzvišeni kaže:

وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا

"i noć odjećom učinili" (En-Naba', 10)

I kaže:

وَلِبَاسُ ٱلتَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ

" ali, odjeća bogobojaznosti, to je ono najbolje" (El-A'raf, 26)

I kaže:

هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ

"...one su odjeća vaša, a vi ste odjeća njihova..." (El-Beqare, 187)

U tom smislu se kaže: Odjeća istine i laži, i to onda kada se pomiješa i prekrije ga da ne može razlikovati među njima. Glad je ono što obuhvati njegovu cjelinu tj. i dušu i tijelo, isto tako je i sa strahom koji se odjene na tijelo. Ako bi se reklo: Allah im je dao da okuse glad i

[1] Bilježi Muslim.

strah, to ne bi ukazalo da se odnosi na sve dijelove gladnog. Za razliku ako se kaže: Odjeću gladi i straha. A da je rekao odjenuo ih je; to ne bi ukazalo na to da su okusili osim da su osjetili razumom, za razliku od onoga što ukazuje da gladni i prestrašeni osjećaju bol što je različito od kušanja gladi i straha. Ovaj termin ukazuje na osjećaj kod onoga ko osjeća bol. Ako se pripiše osjećaju slasti, onda će ukazati na taj osjećaj. Kao što Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Slast imana će okusiti onaj ko se zadovolji da mu Allah bude gospodar, Islam vjera, Muhammed poslanik."

Ako bi se reklo: Zašto onda blagodati dženneta nije opisao kušanjem? Reći će se: Zato što kušanje ukazuje na vrstu osjećaja, pa se kaže: Kušao je hranu, za onoga ko osjeti njen ukus iako je ne jede. Stanovnici dženneta će uživati u potpunim blagodatima, i to se neće odnositi samo na kušanje. Čak šta više, termin kušanje se koristi u smislu negacije kao što Uzvišeni o stanovnicima Vatre kaže:

لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا

"U njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti" (En-Naba', 24)

Tj. od njega neće osjetiti ni ukus. O stanovnicima dženneta kaže:

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ

"u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti" (Ed-Duhan, 56)

Također, i ono što tvrde da u Kur`anu postoji metafora, kao što su termini spletkarenje, ismijavanje, ponižavanje kao pripisano Allahu i tvrde da ono što je nazvano imenicom je suprotno od onoga što je nazvano prenešenim smislom, to nije tako, jer nazivi ovih imenica, ako budu učinjeni sa onim koji ne zaslužuju kaznu, biva nepravda prema njemu. Ali, ako budu učinjeni onima koji su učinili nedjelo prema žrtvi, to biva kao kazna radi njegovog postupka, to će onda biti pravda. Kao što Uzvišeni kaže:

كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ

"Mi poučismo Jusufa da tako varku izvede" (Jusuf, 76)

Dakle pripremio je varku za njega kao što su njegova braća pripremila njemu kada mu je otac rekao:

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقۡصُصۡ رُءۡيَاكَ عَلَىٰٓ إِخۡوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيۡدًاۖ

"O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost" (Jusuf, 5)

I kaže:

إِنَّهُمۡ يَكِيدُونَ كَيۡدٗا ۝١٥ وَأَكِيدُ كَيۡدٗا

"Oni zbilja prave spletke, a i Ja pravim spletke onima koji to Meni rade" (Et-Tarik, 15-16)

I kaže:

وَمَكَرُواْ مَكۡرٗا وَمَكَرۡنَا مَكۡرٗا وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ۝٥٠ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكۡرِهِمۡ

"I smišljali su spletke, pa i Mi smo, a oni to nisu osjećali, pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve – i njih i narod njihov."(En-Neml, 50-51)

I kaže:

ٱلَّذِينَ يَلۡمِزُونَ ٱلۡمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهۡدَهُمۡ فَيَسۡخَرُونَ مِنۡهُمۡ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنۡهُمۡ

"One koji vjernike dobrovoljce ogovaraju što zekat i sadaku daju, a rugaju se i onima koji ga s mukom daju – Allah će poruzi izvrgnuti..."(Et-Tevba, 79)

Zato je ismijavanje sa njima postupak koji zaslužuje ovaj naziv, kao što se prenosi od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: *"Biće im otvorena vrata dženneta a oni će biti u Vatri, pa će požuriti prema vratima a ona će se zatvoriti, pa će im se otvoriti druga vrata pa će prema njima požuriti a ona će se zatvoriti, a mu'mini će im se smijati"*. Uzvišeni kaže:

فَٱلۡيَوۡمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنَ ٱلۡكُفَّارِ يَضۡحَكُونَ ۝٣٤ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ۝٣٥ هَلۡ ثُوِّبَ ٱلۡكُفَّارُ مَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ

"Danas će oni koji su vjerovali nevjernicima se podsmijavati, sa divana će gledati da li su nevjernici nagrađeni za ono što su radili!?" (El-Mutaffifin, 34-36)

Od Hasana Basrija se prenosi da je rekao: Kada bude Sudnji dan vatra će im se utišati kao što se formira kora od masnoće u zdjeli

kada se ohladi, a oni će krenuti pa će u Vatru propasti. Od Mukatila se prenosi da je rekao: Kada se među njima postavi:

فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ

"I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja." (El-Hadid, 13)

Pa će ostati u tami a onda će im se reći:

ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا

"Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!" (El-Hadid, 13)

Neki kažu da će Allahovo izigravanje sa njima biti to što će ih pustiti da postepeno tonu u grijesima. Kaže se da će izigravanje sa njima biti takvo što će se njihove spletke i prevare upotrijebiti protiv njih. ili kaže se da im se na dunjaluku pričinjava drugačije nego što je priprijemljeno na Ahiretu, ili se kaže da neće znati i da će pogriješiti u onome što su učinili. Sve ovo je istina, a to je, da je izigravanje ili ismijavanje sa njima činjenica.[1]

Od poznatih primjera onih koji potrvđuju postojanje metafore u Kur`anu su riječi Uzvišenog:

وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ

"Upitaj selo..." (Jusuf, 82)

Kažu da se ovo odnosi na mještane, tako da je uklonjen prvi član genitivne veze a ostavljen drugi na njegovom mjestu. Reći će im se: termin sela, grada, rijeke ili oaze, i stvari slične njima u kojima postoji nešto što se zove stanje i mjesto, oba ulaze u naziv. Zatim se propis može odnositi na stanje a to su stanovnici, a nekada na mjesto ili predio a isto se može reći za rijeku, pa se kaže: kopao sam rijeku, iako je to mjesto. Ili potekla je rijeka, a ustvari to je voda. Ili postavio

---

[1] U podnapisu Indisjkog izdanja stoji:
U nekim predaja stoji: Da će Allah ﷻ narediti da se jedna skupina od ljudi odvede prema džennetu, a kada ga vide i ugledaju šta je u njemu od počasti, Allah će Svojim melekima reći: *Vodite ih od njega, oni u njemu nemaju udjela. Reći će: Gospodaru naš, da si nas uveo u Vatru prije nego što si nam pokazao ovo bilo bi nam blaže i lakše bi podnijeli. Allah će reći: To sam htio, jer kad ste se susretali sa ljudima susretali ste ih ponizno i pognuti. A kad bi ste se osamili, predamnom ste pokazali svoju veličinu. Ljude ste poštovali a Mene niste. Ljude ste veličali a Mene niste. Bojali ste se ljudi a Mene niste. Danas ću vam dati da okusite bol Mojeg azaba, kao što sam vam uskratio veliku nagradu Svoju.* Navode ga Ibn Ebu-Dunja i drugi.

sam oazu, a to je mjesto, ili potekla je oaza, dok je u stvari to voda. Isto tako je i sa selom. Uzvišeni kaže:

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً

"Allah navodi kao primjer selo, bezbjedno i spokojno" (En-Nahl, 112)

I kaže:

وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَٰتًا أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ ۝ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ

"Koliko smo Mi samo gradova razorili, i kazna im je Naša dolazila noću ili danju kad bi prilegli, a kada bi ih kazna Naša zadesila, jadikovanje njihovo svodilo se samo na riječi: Nasilnici smo, zaista bili!" (El-A'raf, 4-5)

I kaže:

أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ

"A zar su stanovnici sela sigurni da ih Naša kazna neće snaći noću ok budu spavali?" (El-A'raf, 97)

Tako da je sela imenovao na mjesto stanovnika. I kaže:

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ

"A koliko smo gradova uništili, mnogo moćnijih od tvoga grada koji te protjerao, i nije bilo nikog da im pomogne." (Muhammed, 13)

A to su bili stanovnici. Isto tako Uzvišeni kaže:

وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰٓ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا

"A ona sela smo razorili zato što stanovnici njihovi nisu vjerovali i za propast njihovu bismo tačno vrijeme odredili" (El-Kehf, 59)

I kaže:

أَوْ كَٱلَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا

"Ili za onoga koji je prolazeći pored jednog do temelja porušenog sela...." (El-Beqare, 259)

Ovo su mjesta a ne mještani. Ali, mora se obratiti pažnja na to da su bila naseljena, jer se neće nazvati selom ako u njemu nije bilo stanovnika, a riječ sêla je množina, kao što se kaže u arapskom voda se naselila u posudi ako se sakupi u njoj.

Slično tome je termin čovjek, što obuhvata tijelo i dušu. Zatim se propisi nekada odnose na ovo nekada na ovo drugo, tako da bivaju nužno jedno sa drugim. Također i selo, ako se njegovi stanovnici kazne ono biva uništeno, a ako je ono porušeno, to biva patnja za njegove stanovnike. Ono što pogađa jedno od njih dvoga od zla, pogađa i ono drugo. Kao što obuhvata tijelo i dušu ono što pokađa jedno od njih. Uzvišeni kaže: **"Upitaj selo"** (naselje). Ili kao što kaže u drugom ajetu: **"selo, bezbjedno i spokojno".** Termin selo se odnosi na njegove stanovnike bez lične zamjenice ili skrivenih dijelova u rečenici, sa pretpostavkom da u jeziku postoji metafora, ali u Kur`anu ne postoji metafora. Čak podjela jezika na činjenicu i metaforu je inovacija u jeziku, o čemu nisu govorili selefi, dok su kasnije generacije (halef), zastupale dva mišljenja, no, ovdje se ne radi o terminološkom razilaženju, nego se kaže: ova podjela je sama po sebi nepravilna, jer ne postoji razlika kojom se mogu raspoznati jedno od drugog. Zbog toga, ono što su naveli od razlika, pojašnjava da su nepravilne razlike. Kad god bi neko naveo neku od razlika, onaj drugi bi je pobio. Kao što logičari tvrde da se svojstva koja postoje u opisanim stvarima dijele na nužna unutar njihove kakvoće, potvrdna u odnosu na njihovu vanjštinu i ona koja su odvojena od njih ali nužna u njihovoj kakvoći i nužna van postojanja.[1] Zatim su naveli tri razlike od kojih ni jedna nije valjana. Zato što je i ova podjela nepravilna, i nema svoje stvarnosti. Jer, ono što su učinili unutar stvari, može im se pripisati i u njihovoj vanjštini, i suprotno, kao što je već pojašnjeno na drugom mjestu.

Kažu da termin ako ukaže na indiciju biva činjenicom, a ako ne ukaže osim sa njom onda je metafora. Time se pojavljuje nepravilnost ovog stava. Jer, u riječima ne postoje pokazatelji koji ukazuju na ono značenje neovisno od svih vrsta indicija, niti onoga među njima što bi imalo nuždu za sve vrste indicija. Najpoznatiji primjeri metafore su termini: lav, magarac i more i sl. tome. Pa kažu da se ovo posudilo za upotrebu u zamjenu za hrabrog, glupog i plemenitog. Ovi termini se ne koriste osim kao spojeni i ograničeni terminološkim ograničenjima. Kao što se upotrebljavaju u činjenicama. Ebu-Katade prenosi od Ebu-Bekra es-Siddika ﷺ, kada mu je tražio neko drugi udio ubijenog

[1] U Indijskom izdanju: postojećem.

borca, rekao je: *"Ne tako Allaha, neće niko uzeti od lava od Allahovih lavova koji se bori radi Allaha i Njegovog Poslanika da ti dadne njegov udio."* Dakle kaže: 'uzeti od lava od Allahovih lavova koji se bori radi Allaha i Njegovog Poslanika', opisao ga je sa snagom radi džihada[1] na Njegovom putu. Odredio ga je na takav način da uklanja svaku nejasnoću. Isto tako Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Halid je sablja od Allahovih sablji koju je Allah isukao protiv mušrika."[2]

I slični primjeri tome.

Ako bi neko rekao: Terminološke indicije su postavljene, dok su njihovi pokazatelji na značenja, činjenice, ali su indicije u odnosu na stanje, metafora. Reći će se; da se termin nikada ne upotrijebljava osim sa terminološkim postavljenim ograničenjima, dok je stanje, stanje govornika, a slušalac mora imati to u vidu u cijelom govoru. Jer, ako spozna govornika, iz njegovog govora će shvatiti ono što neće moći ako ga ne poznaje, na taj način on zna njegov običaj u obraćanju. Termin ukazuje na značenje, ako se poznaje jezik govornika kojim se koristi, a to je njegov običaj i tradicija na koje se navikao u svojim obraćanjima. Pokazatelj termina na značenje je namjenski, željeni i odabrani. Govornik želi svojim terminom ukazati na značenje. Pa ako se navikne da za to koristi termin, to će biti njegov jezik. Zbog toga svako onaj ko je proučavao termine koje je koristio Allahov Poslanik ﷺ, i ono što su značili, spoznat će njegov običaj u njegovom obraćanju, tako da će mu se u tome pokazati ono što se neće pokazati nekom drugom.

Zbog toga se mora imati namjera, da kada se spomene termin u Kur`anu ili hadisu, da spomene slične termine tom terminu[3] - šta su to značile Allahove ili Poslanikove riječi. Tako da će, na osnovu toga, spoznati jezik Kur`ana i hadisa, a i Allahov i Poslanikov običaj u obraćanju Allahovim robovima, a radi se o poznatom običaju u Njegovom jeziku. Zatim, ako se u govoru nađu slični primjeri tome, a tih primjera bude mnogo, znat će se da su to zajednički običaj i jezik

---

[1] I Indijskom izdanju stoji: sa snagom u džihadu.

[2] (Ovo je predaja kod Asakira. Pogledaj Silsile sahiha br. 1237. Rečenica: *sablja od Allahovih sablji.* se nalazi kod Buharije br. 3757).

[3] U Indijskom izdanju stoji kao i u riječima kopije: od sličnih termina.

svih općenito. Dakle, neće biti samo specifičan za Allahovog Poslanika ﷺ, nego je to jezik njegovog naroda, i nije dozvoljeno navoditi njegov govor na osnovu običaja koji su se pojavili poslije njega u govoru a što nije bilo poznato u njegovom govoru i govoru njegovih ashaba, kao što to čini veliki broj ljudi. Možda ne znaju za nepostojanje toga u njegovom vremenu, zbog toga je upotreba analogije u jeziku postojala, iako je dozvoljeno upotrijebljavati je, ali nije dozvoljeno upotrijebljavati je u smislu onoga na šta ukazuje, jer je možda čovjeku dopušteno da koristi termin koji je sličan u značenju onome kojeg su oni koristili sa pojašnjenjem onoga u čemu postoji razilaženje, ali nije dopušteno da se namjeri na termine čija je upotreba poznata u određenim značenjima, pa da ih prenese na neka druga značenja za razliku od ovih. Zatim da kažu da su time htjeli primijeniti analogiju u odnosu na one, ali u stvarnosti ovo je falsifikacija i izmjena. Ako se kaže: *"Komšija ima najveće pravo na komšiluk"*[1] Komšija je komšija a ne ortak, ovo nije poznato bilo u njihovom jeziku, ali u terminu nema pokazatelja koji bi ukazao na to da on ima pravo na zajednički udio kao ortak, no ukazuje da je preče njemu prodati.

Što se tiče vina, potvrđeno je mnogobrojnim dokazima i vjerodostojnim predajama da se odnosilo na sve što opija. Natopljeno grožđe se nije analogijom zvalo vino. Također su pljačkaša grobova nazivali kradljivcem. Kao što Aiša ؓ kaže: *"Onaj ko krade naše mrtve kao da krade naše žive"*. Homoseksualac kod njih je bio gori od onoga koji bludniči sa ženama. U tefsiru Kur`ana i hadisa mora postojati ono što će ukazati na to šta znače Allahove ili Poslanikove riječi, te kako će se razumjeti Njegov govor. Naše poznavanje arapskog jezika, kojim nam se obraća, je ono što će nam pomoći da shvatimo značenje onoga što su Allah i Njegov Poslanik ﷺ, htjeli reći svojim govorom. Isto tako, poznavanje onoga na šta ukazuju termini od značenja je pomâgālo. Ovo je bio razlog zablude mnogih sekti. Oni su primjenjivali Allahov i Poslanikov govor na ono na šta su misli da ukazuje značenje. Ali stvar nije takva. Zatim su ova značenja smatrali činjenicama, dok se radilo o metafori. Kao što su murdžije pogriješile u značenju termina *iman,* tako što su iman smatrali činjenicom, kao puko potvrđivanje, a da ga djela obuhvataju metaforom.

[1] Bilježi ga Buharija.

Reći će se da ako podjela na činjenicu i metaforu nije pravilna, onda nema potrebe za tim, a ako je pravilna onda vam neće koristiti, niti će biti vama u korist nego protiv vas. Jer je, činjenica termin koji ukazuje bez ograničenja i indicije, dok metafora ukazuje na značenje sa indicijom. Pojašnjeno je da termin *iman* ako se spomene u Kur`anu ili sunnetu, u njega ulaze djela, dok će se tvrditi da su djela van njega kod njegovog ograničenja. Ovo pokazuje da je činjenica u njegovim riječima:

"Iman se dijeli na sedamdeset i nekoliko dijelova."

Što se tiče Džibrilovog عليه السلام hadisa, ako misli na *iman* ono što se spominje sa *islamom*, on i jeste takav. Ovo je to značenje koje je sigurno htio Allahov Poslanik ﷺ. Kao što je mislio na *ihsan* kada se *ihsan* spomenuo sa *imanom* i *islamom*. Ako bi se pretpostavilo da je sa teminom *iman* htio istaći puko potvrđivanje, to se ne bi desilo osim sa indicijom, i to bi moralo biti metaforično. Ovo je nužno poznato i nije nam omogućeno da se oko toga razilazimo nakon razmišljanja o Kur`anu i hadisu. Za razliku od termina *iman* u jeziku koji odgovara potvrđivanju. Tvrdnja da ga Zakonodavac nije izmijenio niti prenio, nego da je njime htio ono što hoće lingvističari, bez posebnog značenja ili ograničenja, pa nije moguće bilo koju od ovih teza potvrditi. Dakle, ne suprotstavalja se ubjeđenju, a kako i bi, kada se otkrila nepravilnost bilo koje od ove dvije teze, te da su to najnepravilniji stavovi.

Također, termin *iman* nije u svom značenju ukazao na naređena djela, bez termina namaz, post, zekat i hadž, u odnosu na značenje u šerijatskom namazu, šerijatskom postu ili šerijatskom hadžu, bez razlike, ako se kaže: zakonodavac ga je prenio, ili je htio iskazati propis bez naziva, ili je htio naziv i upotrebu u njemu, kao što to imaju lingvističari, ili da se obratio sa ograničenim ili neograničenim nazivom.

Ako se kaže da namaz, hadž i slično, ako se ispusti nešto od njih bivaju nevaljani, za razliku od *imana*, koji, kod ashaba, ehli-sunneta i džemata, neće biti nevaljan radi grijeha. To se kaže, ako se nevaljanošću misli na to da se neće izbaciti iz imana totalno. Isto tako obavezni iman, ako se nešto od njega izostavi, neće se u potpunosti izaći iz njega. Iako se njime podrazumijeva obavezno nadoknađivanje.

Ali i ovo nije bez ograničenja, jer, u sklopu hadždža postoje vadžibi, koji ako se propuste, neće se moći ponoviti, nego se moraju nadoknaditi klanjem žrtve. Isto tako je sa namazom, ako ga osoba propusti iz zaborava ili općenito, mora ga nadoknaditi, obaveznim biva ako ga je moguće ponoviti, jer ono što nije moguće ponoviti ostaje traženo od njega, poput džume namaza i sličnog. Ako se time misli to, da neće biti nagrađen za ono što je učinio, a nije tako, jer je Vjerovjesnik ﷺ pojasnio u hadisu onoga koji je nepravilno obavljao namaz, iako ne upotpuni namaz da će biti nagrađen za ono što je učinio, ali neće biti ni na stupnju onoga koji ga nikako ne obavlja. U mnogobrojnim hadisima stoji da će se farzovi na Sudnjem danu upotpunjvati od nafila. Ako su farzovi nadoknađeni iz nafila, to znači da će mu se pisati ono što je obavio od njih. Isto tako je sa imanom, ako nešto propusti od njega, imat će nagradu za ono što je obavio. Ako se radi o zabrani pokajat će se od toga, a ako je vadžib onda će to primjeniti, a ako ne obavi, onda sa njega ne spada ta dužnost, nego će biti nagrađen za ono što je učinio kao što biva nagrađen za sve ostale ibadete. Dokazi ukazuju na to da će izaći iz Vatre svako onaj u čijem se srcu nađe trun imana.

Murdžije su skrenule u pogledu ove osnove u pojašnjavanju Kur`ana i sunneta u govora ashaba i onih koji su ih slijedili u dobročinstvu, te su se oslonili na svoje mišljenje, i na ono što su protumačili na osnovu svog shvatanja jezika. Ovo je način novotara, zato je Imam Ahmed govorio: Najviše ljudi prave greške radi tumačenja i analogije.

Zbog toga ćemo vidjeti da muatezile, murdžije, šije i drugi tumače Kur`an na osnovu svog mišljenja i razuma, te na osnovu onoga što tumače u jeziku. Također, vidjet ćeš da se kod tumačenja ne oslanjaju na Vjerovjesnikove ﷺ, hadise, niti na govor ashaba, tabiina ili muslimanskih imama. Oni se ne oslanjaju ni na sunnet, niti na konsenzus selefa i na njihove predaje, nego se oslanjaju na razum i jezik, a ne oslanjaju se na knjige pisane o tefsiru na osnovu šerijatskih izvora i hadisima ili predajama od selefa. Nego se oslanjaju na knjige iz književnosti i dogmatike, koje su napisali iz svojih glava. Ovo je način ateista u razmišljanju, služe se onim što je u filozofskim, književnim i literarnim djelima, dok se ni ne osvrću na knjige pisane o Kur`anu, hadisima i predajama. Oni se okreću od vjerovjesničkih

dokaza, jer oni kod njih nemaju vrijednosti i ne koriste znanju. Oni Kur`an tumače po svom nahođenju bez oslonca na Vjerovjesnika ﷺ, ili njegove ashabe, a spomenuli smo Ahmedov govor o ovome, i njegovo negiranje njihovog postupka, obrazlažući ga kao način novotara.

Ako pogledaš u njihove dokaze, vidjet ćeš da se njihove tvrdnje ne zasnivaju na dokazima. Kadi Ebu-Bekr el-Baklani je podržao stav Džehma u pogledu *imana* slijedeći u tome Ebu-Hasana el-Eš'arija i većinu njegovih prijatelja. Što se tiče Ebu-Abbasa el-Kalansija, Ebu-Alija es-Sekafija, Ebu-Abdullaha b. Mudžahida šejha od Kadija Ebu-Bekra i prijatelja od Ebu-Hasana, oni su podržali stav selefa. Isto tako i Ibn-Kullab, Husejn b. Fadl el-Bedželi i njima slični su govorili da je on (*iman*): potvrda i riječ, slažući se pri tome sa onima koji su to rekli od kufljana, kao što je Hamad b. Ebu-Sulejman i oni koji su ga slijedili kao što je Ebu-Hanife i drugi.

POGLAVLJE

EL-EŠ'ARI I VEĆINA NJEGOVIH ISTOMIŠLJENIKA SU PODRŽALI DŽEHMOV STAV U POGLEDU IMANA, KAO I NJIHOVA POZNATA PODRŠKA EHLI-SUNNETU U POGLEDU IZNIMKE KOD IMANA, I RAZLOG OVE KONTRADIKTORNOSTI

Ebu-Hasan el-Eš'ari je podržao stav Džehma u pogledu imana, iako je podržao poznati stav ehli-sunneta i džemata, osim što se izdvaja u pogledu imana. Pa kaže: Ja sam mu'min inša-Allah. Zato što je podržao mezheb ehli-sunneta i džemata u pogledu toga, da se niko od sljedbenika Kible neće proglasiti kafirom, niti da će neko od njih vječno boraviti u Vatri, te da će se za njega prihvatiti šefaat i slično tome. On je uvijek podržavao muhadise, ako se nađe nekakvo razilaženje među muhadisima i drugima, ali on nije bio naučen njihovoj znanosti(nije bio od muhadisa), nego je podržavao muhadise na osnovu onoga što je naučio od drugih. Tako da se pojavljivala kontradiktornost koju su negirali i oni i muhadisi. Kao što je učinio u pogledu pitanja imana. Tu je podržao stav Džehma, pored podrške(ehli-sunnetu i džematau), u vezi iznimke. Zbog toga mu se suprostavio veliki broj njegovih prijatelja, radi iznimke, mi ćemo navesti njegovu grešku po tom pitanju. Dok ga je većina njegovih prijatelja slijedila u podršci Džehmu u ovom pitanju(tj imanu). Onaj ko nije proučavao druge - osim knjîga dogmatike - i ne bude znao ono što su rekli selefi i imami ehli-sunneta u ovom poglavlju, on će pomisliti da je ono što su rekli (ovi), baš to stav ehli-sunneta, a u stvari je stav kojeg niko od imama ehli-sunneta nije rekao. Čak šta više, Ahmed b. Hanbel, Vekia i drugi su proglašavali kafirom onoga ko zastupa stav Džehma u pogledu imana, a u tome ga je podržao Ebu-Hasan el-Eš'ari. Po njima(Ahmed b. Hanbelu, Vekiu i dr.) je ovaj stav bio gori od stava murdžija, i zbog toga je veliki broj onih koji su cijenili Šafiju, od zejdija (šitska sekta) i muatezila i njima sličnih, a potvarali su mnoge od onih koji se se pripisivali njemu. Govorili su: Šafija nije bio filozof niti murdžija, dok su ovi filozofi, eš'arije i murdžije. Imali su za cilj pokuditi akidu murdžija, dok mi navodimo

njihov osnovni oslonac koji je poznat kod mnogih kasnijih generacija koje se pripisuju ehlu-sunnetu.

Kadi Ebu-Bekr u Temhidu kaže: Ako kažu: Obavijesti te nas šta je po vama *Iman*? Reći će se: *Iman* je vjerovanje u Allaha a to je znanje. Vjerovanje se nalazi u srcu. Ako kaže: Šta je dokaz vaše tvrdnje? Reći će se: Konsenzus lingivstičara da je *iman* prije slanja Vjerovjesnika ﷺ, i objave Kur`ana bio vjerovanje. U jeziku nisu poznavali drugog imana osim ovakvog. Na to ukazuju riječi Uzvišenog:

وَمَآ أَنتَ بِمُؤۡمِنٖ لَّنَا

"A ti nama nećeš vjerovati" (Jusuf, 17)

Tj. nećeš nam povjerovati. Također oni kažu: Čovjek vjeruje u šefaat. Čovjek ne vjeruje u kabursku patnju. tj. ne potvrđuje to. Tako da je nužno prihvatiti da iman koji se koristi u šerijatu jeste isti onaj koji se koristi u jeziku. Allah ﷻ nije izmijenio arapski jezik niti njegovo srce, a da je to učinio o tome bi postojale mutevatir predaje, a postojali bi i uslovi ummeta da se to prenese. Iznošenje toga u javnost bi prevladalo nad njegovim skrivanjem, a mi znamo da to nije učinio. Nego, odobravanje naziva za stvari i obraćanje njima je ostalo onako kako je bilo. Dokaz da je iman u šerijatu naziv kao što je i u jeziku su riječi Uzvišenog:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوۡمِهِۦ

"Mi nismo poslali ni jednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga" (Ibrahim, 4)

I kaže:

إِنَّا جَعَلۡنَٰهُ قُرۡءَٰنًا عَرَبِيًّا

"Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku" (Ez-Zuhruf, 3)

Allah ﷻ obavještava da je Kur`an objavio na arapskom jeziku, te da je stvari nazvao njihovim nazivima, i nije moguće zanemariti bez dokaza ove ajete u odnosu na ono na šta ukazuju, a posebno pored tvrdnje o njihovoj općenitosti. Pošto je šerijatski dokazano da je Kur`an objavljen na njihovom jeziku, to dokazuje da je *iman* ono čime smo ga opisali mimo ostalih vidova pokornosti od nafila i farzova.

Ovo su njegove riječi (tj. Ebu-Bekra).

Ovo je oslonac onih koji su podržali stav džehmija po pitanju imana. Islamski učenjaci od ehli-sunneta i drugi imaju na ovo mnoge odgovore od kojih su:

Prvi: Mišljenje onih koji se suprotstavljaju tome da je iman sinonim u jeziku ili potvđivanju. Nego kažu da *iman* znači odobravanje i drugo.

Drugi: Stav onih koji kažu: Ako je u jeziku potvrđivanje, onda to biva srcem, jezikom i ostalim udovima. Kao što Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***"Polni organ će to potvrditi ili negirati."***[1]

Treći: Da se kaže da ovo ne podrazumijeva neograničeni pojam potvrđivanja, nego se radi o ograničenom potvrđivanju sa ograničenjima vezanim za termin. Ovo nije prenošenje termina niti njegovo mijenjanje. Jer, Allah ﷻ, nam nije naredio neograničeni iman, nego posebno specifičan iman, opisavši i pojasnivši nam ga.

Četvrti: Da se kaže: Ako je ovo potvrđivanje, onda je potpuno potvrđivanje stalno prisutno u onome što mora postojati od srčanih djela i djela udova. Ovo su nužne stvri potpunog imana, a ako nema nužnoga onda to znači nepostojanje i onoga radi čega je nužno. Reći ćemo: Ove nužne stvari ponekada ulaze unutar termina a ponekad se izdvajaju od njega.

Peti: Stav onih koji kažu: Termin ostaje na onom značenju na kojem je u jeziku, ali mu je Zakonodavac dodao propise.

Šesti: Stav onih koji kažu: Zakonodavac ga je upotrijebio u metaforičnom značenju, tako da predstavlja šerijatsku činjenicu, a jezičku metaforu.

Sedmi: Stav onih koji kažu da je prenešen.

Ovo je sedam mišljenja.

Prvo: Neslaganje onih koji kažu da, njegovo značenje u jeziku nije potvrđivanje, i kažu: to nije potvrda, nego odobravanje i drugo. I kažu da je to stav svih lingvističara, tj. da je iman prije objave Kur`ana podrazumijevao potvrđivanje. Reći će se: Ko je prenio ovaj

[1] Ovo je dio hadisa kojeg bilježe Buharija i Muslim od Ebu-Hurejre رضي الله عنه. (Pogledaj Skraćenu verziju Sahih Muslim br. 1850 i Sahih džamias-sagir br. 1797).

konsenzus? Odakle se zna za ovaj konsenzus? U kojoj knjizi je spomenut ovaj konsenzus?

Drugo: Da se kaže: Da li pod lingvističarima podrazumijevaš prenosioce jezika? Kao što su Ebu-Amr, Esmei, Halil i drugi, ili one koji govore ovim jezikom? Ako misliš na prve, oni nisu prenijeli sve ono što je bilo prije islama sa lancima prenosilaca, nego prenose ono što su čuli od arapa i drugih bez lanaca prenosilaca. Ne znamo odakle su prenijeli termin *iman,* a posebno da ne govorimo o konsenzusu oko toga. Ako misliš na one koji su govorili njime prije islama, njih nismo zapamtili, niti nam je neko prenio od njih takav stav.

Treće: Nije poznato da su svi ovi rekli: Iman u jeziku znači potvrđivanje, niti je to preneseno od pojedinih među njima. Ako bi se pretpostavilo da je neko od njih to i rekao, jedan ili dvojica, to onda nije konsenzus.

Četvrto: Da se kaže: Oni nisu prenijeli od arapa da su rekli: Značenje ovog termina je tako i tako, nego su prenosili govor koji su čuli od arapa, te da se od njega razumije tako i tako. Ako bi se tada pretpostavilo da su prenijeli od arapa govor koji bi mogao značiti da je iman potvrđivanje, to neće biti prihvatljivije od onoga što su prenijeli muslimani od Kur`ana i od (govora)Vjerovjesnika ﷺ. Iako će pored toga biti onih koji će pomisliti da je time htio značenje koje nije htio, tako da su ovi to pomislili da je preče da je to tako preneseno od arapa.

Peto: Ako bi se pretpostavilo da su tako rekli, oni su pojedinci i njima se ne može potvrditi tevatur, jer je uslov tevatura da budu isti broj prenosilaca u svim skupinama prenosilaca, a gdje je taj tevatur od svih arapa prije objave Kur`ana, tj. da nisu poznavali termin *iman* osim sa značenjem potvrđivanja?

Ako bi se reklo: Ovo je potvaranje znanja o jeziku prije objave Kur`ana. Reći će se: Nek bude. Mi pored onoga što nam je pojasnio Vjerovjesnik ﷺ od onoga sa čime ga je Allah poslao od Kur`ana, nemamo potrebu da znamo za jezik prije objave Kur`ana. Kur`an je objavljen jezikom kurejšija. Oni kojima se njime obraćalo su bili arapi i znali su šta se njime hoće reći, a to su ashabi. Zatim su ashabi dostavili Kur`an i njegovo značenje tabiinima, sve tako dok nije doprlo do nas.

Tako da nemamo potrebu da nam se prenese taj jezik tevaturom, pored tevatur prenošenja Kur`ana. Pa pošto je Kur`an prenešen nama tevaturom riječima i značenjem, i znamo da je objavljen na njihovom jeziku, znamo da su u njihovom jeziku postojali termini nebo, Zemlja, noć, dan, sunce, Mjesec i slično tome, onako kao što su ta značenja u Kur`an, a da nije tako i kada bi smo se obavezali na mutavatir predaje o pojedinim ovim terminima, mimo Kur`ana, to bi nam bilo onemogućeno u pogledu svih termina, a posebno ako bi se zahtijevalo da se dokaže da su svi arapi dotičnim terminom mislil na to značenje. O tako nečemu ne bi se našlo znanje, a znanje o značenjima iz Kur`ana nije vezano ni za šta od toga. Nego, ashabi su dostavili značenja Kur`ana, kao što su dostavili njegove riječi. Ako bismo pretpostavili da su ljudi čuli nearapski govor, i da su nam ga preveli svojim jezikom, mi ne bi smo imali potrebu za poznavanjem jezika kojim im se obratilo prvobitno.

Šesto: Ne postoji svjedočenje iz govora arapa za ono što se za njih tvrdi, nego se iz drugih izvora mimo Kur`ana uzeo dokaz za govor ljudi. Čovjek vjeruje u šefaat. Čovjek vjeruje u Džennet i Vatru. Čovjek vjeruje u kabursku patnju. Čovjek ne vjeruje u to i slično tome. Poznato je da ovo nije od govora arapa prije objave Kur`ana, nego je to ono što su ljudi koristili u govoru poslije vremena ashaba. Pošto su se među ljudima pojavili novotari koji su nijekali postojanje šefaata i kaburske patnje, a oni su podrazumijevali pod tim: Čovjek vjeruje u Džennet i Vatru. Čovjek ne vjeruje u to i to. A onaj ko je to rekao, iako je potvrđivanje srcem unutar njegove namjere, nije time mislio samo na to. Nego je time mislio, potvrđivanje srcem i jezikom. Jer, samo potvrđivanje srcem, bez jezika, neće biti poznato sve dok ne obavijesti o tome.

Sedmo: Da se kaže: Onaj ko je ovo rekao, time nije mislio na potvrđivanje onim što podrazumijeva nadanje i strah bez straha i nade. Nego, potvrđuje kabursku patnju i boji se iste. Kao što potvrđuje postojanje šefaata i nada se za njega. Jer, ako bi potvrdio da postoji kaburska patnja, a ne bude se od toga bojao u osnovi, oni ga ne bi nazvali mu'minom. Kao što, onaj koji vjeruje u Džennet i Vatru, ne nazivaju osim onoga ko žudi za Džennetom i koji se boji Vatre. A ne onoga koji se okrene od svega toga u potpunosti, pored njegovog znanja da je to istina. Kao što ni Iblisa ne nazivaju vjernikom u Allaha,

iako je potvrdio Allahovo postojanje i vlast. Faraona ne nazivaju vjernikom iako je znao da je Allah poslao Musaa, i da je On spustio znakove, jer su oni unutar svojih duša bili ubijeđeni, dok su ih negirali svojim jezicima. Oni jevreje ne nazivaju vjernicima - u Kur`an i Poslanika ﷺ - iako su znali da je istina, kao što su poznavali svoje sinove. U arapskom jeziku ne postoji ništa (što potvrđuje), da onaj ko zna za postojanje nečega od onoga od čega se boji ili čemu se nada, da to mora voljeti i cijeniti, a da on i pored toga to ne voli niti cijeni, niti ga se boji niti se nada od njega, nego ga negira i niječe njegovo postojanje svojim jezikom. Kažu: On je vjernik u njega. Ili kad bi ga spoznao srcem ali ga negira jezikom, ne bi rekli: On ga je potvrdio. Kada bi ga potvrdio sa djelima za razliku od onoga na šta ukazuju, ne bi rekli: On je vjernik u njega. Tako da u arapskom jeziku ne postoji ni jedan dokaz za njihovu tvrdnju. A riječi Uzvišenog: **A ti nama nećeš povjerovati.** O ovome smo govorili na drugom mjestu, a to je da je ovo dokazivnje Kur`anom, i u ajetu nema dokaza da je onaj ko potvrđuje isto što i mu'min. Jer pravilnost značenja sa jednim nazivom ne ukazuje da se to podrazumijeva onim drugim. Što smo pojasnili na njegovom mjestu.

Osmi način: Kaže: "U jeziku nisu poznavali drugi pojam imana osim ovoga." Odakle je njemu ova negacija, iako nije moguće to znati? Nego je ovo govor bez znanja.

Deveti: Stav onih koji kažu: Osnova imana je uzeta od emna (sigurnost), kao što će doći njihovi stavovi o tome inša-Allah. U jeziku su prenijeli značenje mimo ovog, kao što je rekao šejh Ebul-Bejjan u jednom od stavova.[1]

Deseti način: Kada bi se pretpostavilo da iman u jeziku znači potvrđivanje, onda je poznato da iman nije potvrđivanje svega, nego nečega posebnoga, a to je ono o čemu je obavijestio Poslanik ﷺ. Tako da će termin iman, u govoru zakonodavca, biti posebnijeg značenja nego u jeziku. A poznato je da se posebnim terminima dodaju ograničenja koja se ne nalaze u svim općim značenjima. Kao što je

[1] Ovdje u originalu je Bejad. I tako je napisano u svim vrzijama kod nas. (Ovoga je mnogo u knjigama velikih autora od koji je i Ibn-Tejmijje. Nemože da se sjeti riječi koje je htio navesti kao dokaz puštajući ih da će ih se sjetiti poslije. Zatim mu to Allah ne odredi. – Zuhejr).

termin 'životinja' ako se uzme jedna njegova vrsta kao što je čovjek, u njemu će se naći opće značenje. Tako da potvrđivanje koje se odnosi na iman, onda on biva njegovo najniže stanje tj. da bude vrsta od potvrđivanja kao općeg značenja. Na taj način mu neće odgovarati u općenitosti ili posebnosti bez izmjene jezika niti njegovog izokretanja, nego će iman, u terminologij zakonodavca, biti sastavljen od općeg i posebnog pojma, kao što je čovjek opisan da je životinja i da govori.

Jedanaesti: U Kur`anu nepostoji spomen imana kao neograničenog pojma a da nije pojašnjen. Nego termin iman u njemu se navodi kao ograničen ili kao neograničen ali protumačen. Ograničen, kao što Uzvišeni kaže:

ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ

"Onima koji u gajb vjeruju" (El-Beqare, 3)

I kaže:

فَمَا ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ

"I ne povjerova Musau niko, osim malo njih ..." (Junus, 83)

A kao neograničen protumačen, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El-Enfal, 2)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

I slično tome kao što kaže:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće vjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, a potom u dušama svojim tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!" (En-Nisa, 65)

I drugi slični ajeti ovima. Svaki put kada se spomene iman, kao neograničen, pojašnjeno je da čovjek neće biti vjernikom osim sa djelima pored vjerovanja. U Kur`anu je pojašnjeno da u vjerovanju moraju postojati djela, pored potvrđivanja. Kao što je isto ovo spomenuto pored naziva namaza, posta i hadža.

Ako se kaže: to su ostala imena, ali su nazivu dodana djela u propisu ne u nazivu. Kao što Kadi Ebu-Je'ala i drugi kažu: (Ako je ovo tačno isto to će se reći za iman), pojedinci su naveli ovo pitanje, zatim na njega se ne odgovori ispravnim odgovorom, nego tvrdi da u Kur`anu ništa od toga nije spomenuto. Ali nije tako, nego su Kur`an i sunnet ispunjeni onim što ukazuje da se čovjeku neće potvrditi propis imana osim sa djelima koja ga potvrđuju. Ovoga je u Kur`anu više nego što je govora o značenju namaza i zekata. Zatim, ove stvari je sunnet protumačio, dok je značenje imana pojašnjeno u Kur`anu, sunnetu i konsenzusu selefa.

Dvanaesti: Ako se kaže: Zakonodavac se ljudima obratio na arapskom jeziku, obratio im se poznatim jezikom, a tradicionalno je da naziv biva neograičenim i općim, zatim u njega ulazi ograničenje, koje je posebnije od njegovog značenja. Kao što kažu: Otišao je kod kadije, namjesnika ili emira. Želeći posebno određenu osobu, koju poznaju,[1] na što ukazuje određeni član određujući ga kao poznatog. Ova imenica u jeziku je vrsta i ne ukazuje na posebnu osobu, i slično tome. Isto tako je sa imanom, namazom i zekatom, obratio im se sa ovim nazivima sa određenim članom, a prije toga ih je upoznao šta se pod imanom podrazumijeva, čija su svojstva takva i takva. Šta je to dova čija su svojstva takva i takva. Sa pretpostavkom da je u njihovom jeziku postojala riječ potvrda, On je pojasnio da nije dovoljno potvrditi samo sa srcem i jezikom, a kamoli samo sa srcem. Nego mora raditi na osnovu onoga što jezik potvrdi, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟

[1] U Indijskom izdanju stoji kao i u rukom pisanom izvoru: njegovu presudu poznatu po njemu.

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju" (El-Hudžurat, 15)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El-Enfal, 2)

Poslanik ﷺ kaže: *"Nećete vjerovati sve dok ne budete tako i tako..."*

Ili kao što je u riječima Uzvišenog:

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ

"Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju" (El-Mudžadele, 22)

I kaže:

وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ

"A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali..." (El-Maide, 81)

Ovakvih primjera je mnogo u Kur`anu i sunnetu, kao što Poslanik ﷺ kaže: *"Dok bludnik čini blud nije vjernik."* Ili kada kaže: *"Nije mu'min onaj od čijih uvreda nije sačuvan njegov komšija."* I slično tome.

Pojasnio im je da potvrđivanje, bez kojeg čovjek neće biti mu'min, mora biti potvrđivanje na ovakav način. Ovo je pojašnjeno u Kur`anu i sunnetu bez izmjene ili prenošenja jezika.

Trinaesti: Da se kaže da je jezik izmijenjen i prenešen. On kaže da je prenešeno tevatur predajama. Reći će se: Da, tevaturom je prenešeno da je On pod namazom, zekatom, postom i hadždžom mislio na poznata značenja, a pod imanom je podrazumijevao ono što je pojasnio u Kur`anu i sunnetu Njegovog Poslanika ﷺ, tj. ono bez čega čovjek ne biva mu'minom. Kao što Uzvišeni kaže:

Vjernici su uistinu oni... Ovo je mutevatir u Kur`anu i sunnetu. Također je mutevatirom prenešeno, da se nikome nije pripisao iman osim ako obavi farzove. Mutavetirom je prenešeno, da onaj ko umre kao mu'min ulazi u Džennet bez patnje, te da griješnici ne zaslužuju

takav položaj, nego da će biti predočeni patnji. Od njega se tevaturom prenose značenja imana i njegovih propisa što nije preneseno od njega o nečemu drugom u tolikoj mjeri. Koje su onda predaje potpunije od ovog tevatura!? Postojale su potrebe da se to prenese i pokaže, hvala Allahu. Niko nije mogao prenijeti predaju koja bi pobila ove predaje od Poslanika ﷺ, nego je obavijestio da će iz Vatre izaći onaj u čijem srcu bude bilo koliko od imana, ali nije rekao: mu'min će ući Vatru. Niti je rekao: Griješnici su mu'mini, a spomenuo ih je unutar naziva imana na pojedinim mjestima. Kao što je munafike spomenuo u pogledu naziva imana na određenim mjestima ali sa ograničenjima. Što se tiče neograničenog naziva, kojim je mu'minima obećao Džennet, u taj naziv ne ulaze ni oni ni oni, (ni griješnici ni i munafici).

Četrnaesti: Kaže: Nema mogućnosti da se okrene od očitih značenja – sa ajetima koji ukazuju da je (termin)arapski . Reći će mu se: Ajeti koji tumače značenje riječi mu'min, i koji negiraju iman onome ko nema djela, direktniji su, jasniji i više ih je nego što je ovih ajeta. Zatim ako ukažu da je arapski, ono što se navede neće ga isključiti da opet bude arapski. Pa kada im se obratio sa nazivima kao što su namaz, hadždž i slično oni nisu rekli: ovo nije arapski. Nego im se obratio sa nazivima munafici, a lingvističari navode da ovaj naziv nije bio poznat u paganskom dobu tj. džahilijetu. Oni nisu rekli za ovo da nije arapski jezik, jer, riječ munafik, je uzeta od riječi nefeka tj. izađe. Iako je termin uzet od njihovog jezika, a govornik ga je upotrijebio na svoj način, kao što je već običaj kod njih u njihovom jeziku, i to ga nije izvelo iz domena arapskog jezika.

Petnaesti: Ako uzmemo kao pretpostavku da ovi termini nisu arapski, onda posebno određivanje općenitosti ovih termina nije veličanstvenije od izdvajanja termina imana iz okvira u kojima se ukazuje na njega, kao na značenje kroz Kur`an, sunnet i konsenzus selefa. Dokazi koji negiraju iman onome ko ne voli Allaha i Njegovog Poslanika, niti se boji Allaha niti strahuje od Njega, niti čini nešto od vadžiba, ne izostavlja ništa od zabrana, su mnogobrojni i dikretni. Pa ako se pretpostavi da im se suprotstavio jedan ajet, onda je određivanje malobrojnog općeg termina, preče nego da se odbace mnogobrojni direktni tekstovi.

Šesnaesti: Ovi koji se zaustavljaju kod općenitosti termina ne zastupaju njihovu općenitost. Selefi kažu: Poslanik ﷺ, nas je zaustavio kod značenja imana, pojasnio nam ih, podučio nas šta nužno znače, i podučio nas njegovom nužnom znanju: Da onaj ko kaže da je povjerovao, ali nije progovorio jezikom o imanu, iako je imao za to mogućnost, i nije klanjao, niti postio, niti je volio Allaha niti Njegovog Poslanika, nego je mrzio Poslanika ﷺ, neprijateljski se postavio protiv njega i borio se protiv njega, da ovakva osoba nije mu'min. Kao što znamo da su to učinili nevjernici od mušrika i kitabija, koji su znali da je Allahov Poslanik. On ih je smatrao kafirima a ne mu'minima. Ovo je kod nas poznato prije i nužnije nego što znamo da u Kur`anu nema drugih termina osim arapskih. A ako bi se i pretpostavila kontradiktornost, davanje prednosti ovom nužnom znanju bi opet bilo preče.

Ako kažu: (Onaj ko zna da ga je Poslanik ﷺ, proglasio kafirom zna za nepostojanje potvrde[1] u njegovom srcu.)

Reći će im se da je ovo umišljenost, ako time misle da su oni bili sumnjičavi i nesigurni u to, a ako misli na potvrdu sa kojom se nije pojavilo djelo, onda je on nepotpun kao i nepostojeći, onda je ovo tačno. Zatim, ako potvrdi da je iman pûko potvrđivanje i spoznaja srcem, a to potvrđuje kada prihvati ove teze, od kojih je i ova, ali neće potvrditi tvrdnju o kufru onoga ko to učini. Zatim će se reći: Mi sigurno znamo, da su jevreji i drugi znali da je Muhammed ﷺ Allahov poslanik, a on ih je smatrao kafirima, isto tako ćemo znati da će se kufrom presuditi svakoj osobi koja vjeruje srcem u njegovo vjerovjesništvo, a ne bude djelovala na osnovu ovog vjerovanja, tako što će ga voljeti i poštovati te prihvatiti ono sa čime je došao.

Ono čime se suprotstavljaju da se kaže: Ovo što ste naveli, ako je tačno, više dokazuje nego što kažu murdžije, ili nego što kažu kerramije[2] od njihovog govora, a to je, ako je iman onako kao što ste naveli, onda je potvrda jedna od vrsta govora. Tako da upotreba termina govora i riječi i sličnog tome u značenju i terminu, čak šta više, u terminu ukazuje na značenje više nego što se koristi u jeziku od značenja koja nisu vezana za termine. Također, ne postoji

[1] U indijskom i rukopisnom izdanju stoji: zna za nepostojanje njegovog imana.
[2] U Indijskom i rukopisnom izdanju stoji: Kirramije kažu: on je samo izgovor jezikom.

neograničeni izgovor naziva, govora niti njegovih vrsta - kao što je vijest, potvrda, negiranje, naredba ili zabrana - samo kao puka značenja bez ičega što bi bilo sa njima kao indicija kroz rečenicu ili pokazatelj ili nešto drugo, nego da se koristi kao ograničen pojam. Ako je Allah objavio Kur`an na arapskom jeziku, onda jezik ne poznaje potvrdu ili negiranje i druge pojmove u govoru, osim što je značenje i termin istodobno, ili kao termin koji će ukazati na značenje. Zato Allah ﷻ nikoga ko je povjerovao u Poslanika ﷺ samo znanjem ili potvrdom koja je u njihovim srcima, nije učinio vjernikom sve dok to ne potvrde svojim jezicima. U arapskom jeziku se ne može reći: Čovjek je povjerovao čovjeku ili ga smatra lašcem, ako zna svojim srcem da govori istinu ili da laže i da to ne izrekne. Ka što se neće reći: naredio mu je ili mu zabranio, ako u njegovom srca postoji potražnja koja nije vezana za ono što može biti sa njim kao indicija od termina, pokazatelja i slično. Kada je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"U ovom našem namazu nije dozvoljeno ništa od ljudskog govora."[1]

I kaže:

"Allah ﷻ u Svoju vjeru unosi ono što želi, a od onoga što je uveo jeste da ne govorite u namazu."[2]

Učenjaci se slažu, ako čovjek progovori u namazu, namjerno bez potrebe ili koristi namaza, da mu je namaz pokvaren. Isto tako su se složili da ono što se u srcu nađe od potvrde od dunjalučkih stvari i potreba, ne kvari namaz, nego ga kvari ako o tome bude govorio. Tako da se slaganjem muslimana zna da ovo nije govor.

Isto tako u oba Sahiha se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Allah je prešao preko onoga što moj ummet bude pomislio u sebi sve dok ne progovore ili ne primjene."[3]

Obavijestio nas je da Allah prašta govor unutar sebe, sve dok ne progovori. Dakle, napravio je razliku između govora unutar sebe i govora jezikom, i obavjestio je da čovjek neće biti kažnjen za njega sve dok ne progovori, a to znači sve dok ne progovori jezikom, oko čega

---

[1] Bilježi ga Muslim. (Skraćena verzija Sahih Muslim br. 333, provjera od šejha Albanija, šerijatsko izdanje od Islamske knjižnice).
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 1892).
[3] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 1730).

se slažu svi učenjaci. Tako da postaje jasno, da je ovo govor u jeziku, jer nam se zakonodavac, kao što je potvrđeno, obratio na arapskom jeziku.

Također, u Sunnenima se bilježi da je Muaz ﷺ rekao: ***"Allahov Poslaniče, hoćemo li biti pitani za ono što govorimo? Pa je rekao: Pa da li će ljudi biti bačeni u Vatru na lica, Ili je rekao: na nozdrvama, osim zbog onoga što su njihovi jezici stekli."***[1]

Dakle, pojasnio je da je govor ono što se izrekne jezikom. U Sahihu se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Najistinitija riječ koju su Arapi rekli jest riječ pjesnika Lebida: Sve što je mimo Allaha je neistina."***

U oba Sahiha se bilježi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: ***"Dvije riječi lahke na jeziku, teške na Vagi, drage Milostivom: Subhanallahi ve bi hamdihi, subhanallahil Azim."***[2]

Uzvišeni kaže:

وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۝ مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا

"i da opomene one koji govore: "Allah je Sebi uzeo sina."O tome oni ništa ne znaju, a ni preci njihovi. Kako krupna riječ izlazi iz usta njihovih! Oni ne govore drugo do laži!" (El-Kehf, 4 - 5)

u Sahihu se bilježi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: ***"Najvrijednije riječi poslije Kur'ana su četiri riječi, a one su u Kur'anu: Subhanallah, elhamdulillah, ve la ilahe illallah, vallahu ekber"***

Bilježi ga Muslim. Uzvišeni kaže:

إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ

"K Njemu se dižu lijepe riječi, a dobra djela ih uzdižu" (Fatir, 10)

I mnogo ovakvih primjera.

U globalu, gdje je Allah spomenuo za jedno od Svojih stvorenja od vjerovjesnika ili njihovih sljedbenika, ili onih koji su ih negirali, da

[1] Hadis je sahih sa svojim lancima kao što sam pojasnio u komentaru na knjigu El-Iman od Ibn Ebu-Šejbe br. 1 i 2. (A ova knjiga je od izdanja Islamske knjižnice).

[2] (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 1904, i Sahih džamia sagir br. 4572).

su rekli i govore, a ovo je njihov stav, i slično tome, a to je da njihovim značenjem misli na značenja sa terminima. Ovaj termin i ono što je sa njim učinio od glagola u prošlom, sadašnjem vremenu ili imperativu, u izvoru ili glagolskoj imenici, od termina kazivanja i govora, i sličnog tome, biva poznato u Kur`anu, sunnetu i govoru arapa. Ako je to termin ili značenje, isto tako i njihove vrste, kao što je potvrđivanje i negiranje, imeprativ i zabrana, i druge stvari mimo ovih. Ovo niko ne može poreći, jer je toga više nego što se može nabrojati. U nazivu govora među ashabima i onima koji su ih slijedili u dobročinstvu niti onih koji su njih slijedili, nije bilo razilaženja, ni među ehli-sunnetom niti među novotarima. Nego prvi, za kojeg se zna da je u islamu tvrdio da govor ima samo značenje, je bio Abdullah b. Seid b. Kulab. On se pojavio na kraju iskušenja koje je pogodilo Ahmeda b. Hanbela. Njegove stavove su osporili učenjaci ehli-sunneta i učenjaci među novotarima. Tako da nije moguće da govor bude – kao najočitije svojstvo u čovjeku kao što Uzvišeni kaže–:

فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ

"i, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite!" (Ez-Zarijat, 23)

kao njegovi termini – čiji se mnogobrojni oblici ne mogu izbrojati. Ni za koga od ashaba, tabiina i njihovih tabiina se ne zna da je rekao nešto što nije rekao niko prije njega, od muslimana i drugih.

Ako kažu: Uzvišeni je rekao:

وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ

"...i među sobom govore" (El-Mudžadele, 8)

I kaže:

وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ

"I spominji Gospodara svoga u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem" (El-A'raf, 205)

Reći će se: Ako se misli time da su oni svojim jezicima rekli u tajnosti, onda u tome nema dokaza, i to je ono što su spomenuli mufesiri. Kažu: Govorili su (jevreji): Neka je smrt na tebe. A kada bi izašli (od Poslanika ﷺ) govorili bi među sobom tj. jedni drugima: ako bude vjerovjesnik kaznit će nas za ono što smo rekli.

A ako se pretpostavi da su to govorili u svojim srcima, onda je ovo govor ograničen u sebi. Kao što Poslanik ﷺ kaže: "*Za ono što budu u sebi govorili.*" Ili kao što Uzvišeni kaže:

لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ

"Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!" (El-Mudžadele, 8)

Ovdje su izgovorili termin govora, a misli se na ono što su rekli svojim jezicima a to je bilo sašaptavanje i pozdrav koji su im bili zabrajeni. Uzvišeni o tome kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ
ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ

"Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se zatim vraćaju onome što im je zabranjeno i sašaptavaju se o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku. A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio, i među sobom govore: 'Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!'" (El-Mudžadele, 8)

Iako prvo mišljenje zastupa većina mufesira i na što ukazuju slični ajeti. Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Allah ﷻ kaže: Onaj ko Me spomene u sebi Ja ga spomenem u Sebi. Onaj ko Me spomene u društvu Ja ga spomenem u društvu boljem od njegovog."[1]

Ovo ne znači da to nije izgovorio svojim jezikom, nego baš da je spomenuo Allaha svojim jezikom.

Također, riječi Uzvišenog:

وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ
ٱلْغَٰفِلِينَ

"I spominji Gospodara svoga u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas – ujutro i navečer, i ne budi nemaran" (El-A'araf, 205)

---

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim, br. 1886).

Ovo je govor jezikom koji se ograničava u sebi, a u hadisu kaže: Govor sa sobom. A od njih ne postoji prenešeno da su rekli: Govor sa sobom je isto što i zamišljanje. Zato se ovaj termin upotrijebio za snove tj. ono što se vidi u trenutku spavanja. Kao što Jakub ﷺ kaže:

وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ

"...i tumačenju snova te naučiti" (Jusuf, 6)

Ili kada Jusuf ﷺ reče:

وَعَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ

"... i naučio me tumačenju nekih snova" (Jusuf, 101)

Dok je ono govor u sebi, ne biva sa jezikom, jer termin razgovora može biti ograničen da bude u sebi, za razliku od termina govora, jer nije poznato da se odnosi samo na govor u sebi.

Što se tiče riječi Uzvišenog:

وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا بِهِۦٓ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ

"Govorili vi tiho ili glasno – pa, On sigurno zna šta grudi kriju!" (El-Mulk, 13)

Ovim se misli na govor koji se ponekad izgovori tajno pa ga čovjek ne čuje, a nekad se izgovori na glas tako da ga čuje. Kao što se kaže: Učio je glasno ili u sebi. Ili: Namaz na glas ili u sebi. Zato nije rekao: Recite to svojim jezicima i svojim srcima. Jer, ono što je u srcu ne može se zamisliti glasno, nego se predstavalja glasno ono što je na jeziku.

Uzvišeni kaže: **"On sigurno zna šta grudi kriju!"** Da bi upozorio, tj. kaže da zna ono što je u prsima, pa kako neće znati za ono što se ozgovori. Kao što u drugom ajetu kaže:

وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ۝٧

"Ako se ti glasno moliš, pa On zna i što je tajno i što je još skrovitije." (Taha, 7)

Ovim je upozorio da zna za javno izgovoreno, a na to ukazuju također Njegove riječi: **Govorili vi tiho ili glasno – pa, On sigurno zna svačije misli!** A da je pod govorom podrazumijevao ono što je u duši pored toga što je spomenuo znanje o onome što je u prsima, ne bi onda spomenuo znanje o onoj drugoj vrsti, a to je znanje o onom što

se izgovori na glas. Ako se kaže: Opomenuo je time. Reći će se da je opomenuo o obije vrste. Zatim Allah ﷻ kaže:

قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمۡزٗاۗ

"Znak će biti", reče on, "što tri dana s ljudima nećeš govoriti, osim znakovima!" (Ali-Imran, 41)

Ovo je naveo u ajetu:

قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمۡزٗا

"...tri noći nećeš s ljudima razgovarati, a zdrav ćeš biti" (Merjem, 10)

Ovdje nije ništa izdvojio, iako se radi o istoj priči. Što znači da postoji prekid u pravljenju iznimke. A to znači: Tvoj znak će biti da nećeš govoriti sa ljudima, nego ćeš im davati znakove, kao što postoje drugi primjeri slični ovom u Kur`anu. Kaže:

فَأَوۡحَىٰٓ إِلَيۡهِمۡ

"i znakom im dade na znanje" (Merjem, 11)

Ovo je znak, a ako se pretpostavi da je znak povezana iznimka, onda bi u govor ušao kao ograničena iznimka. Kao što je u riječima Uzvišenog:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحۡيًا أَوۡ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ أَوۡ يُرۡسِلَ رَسُولٗا فَيُوحِيَ بِإِذۡنِهِۦ مَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٞ

"Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća, osim vahjom, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika, pa da objavi ono što On hoće" (Eš-Šura, 51)

To ne znači da u termin mora ući neograničen govor. U jeziku naroda nema u osnovi ništa što bi pokazalo da ono što je unutar čovjeka mora obuhvatiti govor i razgovor, a kamoli ako se radi o potvđivanju ili negiranju, te da se zna da onaj ko ne povjeruje jezikom, pored mogućnosti, u jeziku naroda se neće nazvati mu'minom. Kao što su se oko toga složili selefi ummeta, ashabi i oni koji su ih slijedili u dobročinstvu.

Omer ؓ kaže: *"U sebi sam smislio govor kojeg sam htio reći."* Ovo je dokaz protiv njih. Ebu-Ubejd kaže: smišljanje je poboljšavanje i pripremanje govora. Kaže: Ebu-Zejd kaže: Dotjerati ili nakiti je isto, a to je učiniti ga lijepim i ispravnim. Drugi kažu: U sebi sam nakitio

govor, tj. pripremio sam da ga kažem. Termin ukazuje da je pripremio u sebi ono što je htio reći, ali nije rekao. Tako da postaje očito da ono što se ne izrekne jezikom ne biva govorom i da prije toga također nije bio govor, nego je bio pripremljen u sebi za izgovor. Kao što čovjek u sebi napravi pripremu da obavi hadž ili klanja, pa otputuje na drugo mjesto ne na ta mjesta, tako da ono što je htio, od djela ili govora, ostaje slika u mislima pripremljena u sebi. No to se ne naziva govorom ili djelom osim ako se ne nađe u vanjštini. Kao što se neće nazvati hadžijom ili musalijom sve dok se ova djela ne nađu u njegovoj vanjštini. Zbog toga ono što čovjek naumi od zabranjenih djela i riječi, ne biva mu zapisano, sve dok to ne kaže ili ne učini, a ono što naumi od dobrog govora ili dobrog djela, za to mu se piše jedno dobro, kao dobro učinjeno djelo. A ako bude, riječ i djelo, onda mu se upiše deset dobrih djela pa sve do sedamstotina. A bit će kažnjen za njega (ako kaže ili učini)[1] kao što Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Allah je prešao preko onoga što moj ummet bude govorio u sebi sve dok to ne kažu ili ne učine."[2]

A što se tiče strofe koja se pripisuje Ahtalu da je rekao:

Govor je u srcu, a jezik je učinjen dokazom onoga što je u srcu.

Pojedinci su negirali da su ovo njegove riječi, i kažu da su pretražili njegove eseje ali da ništa nisu našli. Ovo se prenosi od Ebu-Muhammeda b. Hišaba. Drugi kažu da je rekao:

Pojašnjenje je u srcu...

Kada bi neko uzeo kao dokaz hadis koji je zabilježen u oba Sahiha od Vjerovjesnika ﷺ rekli bi: ovo je jedan hadis i oko njegove vjerodostojonosti su se složili učenjaci i prihvatili ga tačnim. Međutim, nije potvrđeno da je ovaj stih prenešen vjerodostojnim lancem, ni putem jednog niti više lanaca, niti su ga lingivstičari arapskog jezika prihvatili. Pa kako bi onda u šerijatu bilo potvrđeno nešto manje od toga, a kamoli naziv govora. Zatim kaže: Naziv govora i razgovora i njima slični nazivi, nisu nešto što treba potvrditi govorom pjesnika. Ovo je nešto o čemu su govorili preci i oni poslije njih od linvističara.

[1] Dodatak na podnapis Indijskog izdanja.
[2] Mutefekun alejhi. (prethodio je govor o ovom hadisu).

Znali su njegovo značenje u svom jeziku, kao što su znali nazive za glavu, ruku ili nogu.

Također, oni koji govore ovim jezikom, za dokaz se uzima ono što koriste u potrebi od termina za značenja, a ne ono što navode u granicama. Linvističari, koji govore ovim jezikom, ne kažu: Glava je ovo, ruka je ovo, govor je ovo, boja je ovo. Nego govore ovim terminima koji ukazuju na ta značenja, tako da se njihov jezik upoznaje kroz njihovu upotrebu istog.

Stoga je poznato da Ahtal nije htio ovim imenovati naziv govora, niti je to neko od pjesnika pokušao učiniti. Nego je htio – ako je to on uopće rekao – ono što su protumačili oni koji poznaju pjesništvo, tj. da je osnova govora iz srca, a to su značenja, pa ako čovjek kaže jezikom ono što nije u njegovom srcu, onda mu se neće vjerovati. Ovo su tvrdnje kao one što ih je Allah naveo o munaficima, navodi da su govorili jezicima ono što nije u njihovim srcima. Zato kaže:

Neka ti se ne svidi od hatiba[1] hutba

Sve dok ne bude govor iz korijena

Govor je u srcu a jezik je učinjen

Kao dokaz onoga što je u srcu.

Zabranjuje mu da se čudi njegovom govoru ako ga izgovori, sve dok ne upozna šta je u njegovom srcu u osnovi. Zato je rekao: Sve dok ne bude govor iz korijena. I kaže: 'govor iz' je dokaz da termin ima svoje očito značenje koje je nazvao govor. Iako se još nezna za položaj istoga u srcu onoga ko ga je izrekao. Ovo je dokaz protiv njih, jer njegove pjesme sadrže i jedno i drugo. Čak kad kaže 'govor iz' je neograničen, a kada kaže: 'Govor je u srcu' time je htio njegovu osnovu i značenje na koje se misli, a jezik je dokaz toga.

U globalu, onaj ko ima potrebu da sazna za naziv govora u jeziku arapa, perzijanaca, rimljana, turkmena, i svih drugih vrsta ljudi na osnovu pjesnika, on je najudaljenija osoba od načina spoznaje. Zatim, Ahtal je od mladih pjesnika a ne od starih uglednih. Također on je bio kafir, kršćanin sa vjerovanjem u trojstvo. Zvao se Ahtal, a

[1] (U originalu stoji 'esir' ali je ispravno ono što smo gore naveli. Pogledaj pjesme od Ahtala str. 508).

'hatl' u jeziku znači nepravilnost izgovora. Dakle bio je kršćanin, a kršćani su pogriješili u nazivu govora, i to što su Mesiha samostalnog po sebi nazvali isto što je i Allahova riječ.

Tako da je jasno, ako je iman potvrđivanje u jeziku i da je Kur`an njegovim spomenom htio samo puko potvrđivanje tj. izgovor, dok djela nije nazvao potvrdom, onda niko nije u pravu osim murdžija koji kažu da se odnosi na termin i značenje ili pak stav kirramija koji kažu da je iman sam govor jezikom. Imenovanje govora, jezikom, je poznatiji stav u jeziku nego što je stav koji značenja u srcu naziva govorom. Kao što Uzvišeni kaže:

يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

"Oni govore jezicima svojim ono što nije u srcima njihovim" (El-Feth, 11)

I kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici!" (El-Beqare, 8)

I mnogo drugih sličnih primjera, za razliku od govora u sebi, koji se naziva razgovorom sa sobom. Kirramije[1] kažu: Munafik je mu'min, ali će boraviti u Vatri, zato što je vjerovao u vanjštini ali ne i srcem. Ali, u Džennet će ući onaj ko bude vjerovao vanjštinom kao i svojom unutrašnošću.

Kažu: Dokaz obuhvatanja imana ovim, jeste to što se odnosi na ovosvjetske propise, koji su vezani za naziv imana, kao što Uzvišeni kaže:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ

"...on mora osloboditi jednog roba vjernika!" (En-Nisa, 92)

[1] U podnapisu indijskog izdanja stoji: Kerramije – kaf sa fethom i tešdidom na ra', pripisivajući ih njihovom imamu Ebu-Abdullahu Muhammedu b. Kiramu Nejsaburiju. Njegov otac je čuvao grožđe pa je nazvan Kiramom. Ovaj Ebu-Abdullah je bio od stanovnika Nejsabura pa su ga njegovi stanovnici protjerali, zatim se preselio u Bejtul-Makdis gdje se nastanio i umro 244 h. Ali b. Hadžer, Ahmed b. Harb i drugi su bili oni od kojih je čuo znanje. Prenosi od Ibrahima b. Muhammeda b. Sufjana, Ibrahima b. Hadžadža i drugih. Ibn-Hibban kaže: Griješio je tako što je od mezheba izabrao najgori, a od hadisa najslabije. Zehebi kaže: Neprihvatljivih hadisa radi njegove novotarije.

U očitom se obraća za džumu, čistoću, i drugim stvarima kojima se obraća onima koji vjeruju.

A onaj ko povjeruje srcem a ne iskaže to jezikom, za njega se ne veže ništa od propisa, ni na dunjaluku niti na Ahiretu. Niti ulazi u Allahovo obraćanje Njegovim robovima kada kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟

"O vjernici..." (El-Beqare, 104)

Tako da stav kerramija u pogledu imana iako je nepravilan i novotarski u njemu ih niko nije prestigao, ali je stav džehmija još gori od njihovog stava, jer su ovi bili bliži upotrebi dokaza Kur`ana, sunneta i razuma, nego što su džehmije.

Kerramije se slažu sa murdžijama i džehmijama u tome da je iman svih ljudi jednak i da se tu niko ne izdvaja. Šta više, kažu za onoga ko ispolji iman da je istinski mu'min, a ako je munafik onda će boraviti u Vatri po njihovoj teoriji, jer u Džennet će ući samo onaj ko bude vjerovao u sebi i bude to ispoljavao. A onaj koji prenosi da su rekli da munafik ulazi u Džennet, slagao je na njih. Nego kažu, munafik je mu'min, a ne da je iman očito izgovaranje, kao što ih (munafike) drugi mimo njih nazivaju muslimanima. Jer je islam vanjsko potčinjivanje i nema sumnje da je stav džehmija gori od njihovog stava, iz mnogih razloga na osnovu šerijata, jezika i razuma.

Ako se kaže da je stav kirramija daleko od konsenzusa muslimana, reći će se da je stav Džehma u pogledu imana daleko izvan konsenzusa muslimana bio mnogo prije. Selefi su proglašavali kafirom onoga ko zastupa stav Džehma u pogledu imana. Ljudi su uzeli ispravne dokaze nevalidnosti stava kirramija ali je mnogo više takvih dokaza koji ukazuju na nevaljanost Džehmovog stava. Kao što Uzvišeni kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici!" (El-Beqare, 8)

Allah je negirao postojanje imana kod munafika.

Reći ćemo da je ovo istina, jer munafik nije mu'min, a zalutao je onaj ko ga nazove mu'minom. Isto tako je i sa onim u čijem se srcu pojavi vjerovanje i znanje ali negira Poslanika ﷺ i bori se protiv njega,

kao što su jevreji i drugi. Allah ih je imenovao kafirima, i nikada ih nije imenovao mu'minima, niti su ušli u bilo koje propise vezane za iman. Za razliku od munafika koji ulazi u očite propise imana na dunjaluku. Allah je negirao iman onome ko kaže jezikom i srcem a ne primjeni praktično, kao što kaže:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša." – Allah, uistinu, prašta i Milostiv je. Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 14 – 15)

Tako da je negirao iman osim kod ovih. Uzvišeni kaže:

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ

"A licemjeri govore: "Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se", zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici." (En-Nur, 47)

Ovo je okretanje glave od pokornosti kao što Uzvišeni kaže:

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"Reci beduinima koji su izostali: 'Bit ćete pozvani protiv naroda žestoke snage, da se protiv njih borite, ili će islam primiti. Pa ako poslušate, Allah će vam lijepu nagradu dati, a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, kaznit će vas bolnom kaznom.'" (El-Feth, 16)

Uzvišeni kaže:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Nije vjerovao i nije klanjao, nego je poricao i okretao se" (El-Kijame, 31 – 32)

Uzvišeni također kaže:

فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١٥﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Zato vas opominjem razbuktalom vatrom, u koju će ući samo najveći nesretnik, onaj koji bude poricao i okretao se" (El-Lejl, 14-16)

Musa i Harun ﵉ su također rekli:

إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

"Nama se objavljuje da će sigurno stići kazna onoga koji ne povjeruje i ko glavu okrene." (Taha, 48)

Što znači da okretanje glave nije isto što i negiranje. Nego je okretanje glave od nepokornosti. Jer, ljudi su obavezni da povjeruju Poslaniku ﷺ ono o čemu ih je obavijestio i da mu se pokore u onome što im je naredio. Suprotno povtđivanju je negiranje, dok je suprotno pokornosti okretanje glave. Zato je Uzvišeni rekao: **Nije vjerovao nije molitvu obavljao, nego je poricao i leđa okretao.** Ili u suri En-Nur: **"A licemjeri govore: "Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se", zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici."** Dakle, negira iman onome ko se okrene od pokornosti, iako je priznao riječima. Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ

Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. (En-Nur, 62)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El-Enfal, 2)

Mnogo je mjesta u Kur`anu i sunnetu gdje se negira iman onome ko ga ne primijeni praktično. Kao što je u njima negirao iman munafika. A što se tiče onog koji je spoznao srcem, pored neprijateljstva i očitog suprotstavljanja, ovaj nikad nije bio imnovan mu'minom. Po džehmijama, ako postoji znanje u srcu, on je mu'min potpunog imana, čak šta više, tvrde da je njegov iman poput imana vjerovjesnika. A da kaže i radi po tome, šta bi (tek) onda radio i

govorio? Oni ne mogu sebi predstaviti da mu se negira iman, osim ako nestane tog znanja iz srca.

Zatim, većina kasnije pridošlih, koji su podržali Džehmov stav, zastupaju iznimku[1] u pogledu imana. Kažu da je iman u šerijatu ono u čemu se rob pokori Gospodaru. Iako je u jeziku općenitiji pojam od ovog. Tako da su zaobišli jezik. A da su dao Bog ovo učinili sa djelima. Jer, šerijat ukazuje na to, da su obavezna djela od potpunosti imana, i nije ih moguće nabrojati radi mnoštva. Za razliku od njegovog ukazivanja na naziv imana. Osim onoga na čemu čovjek umre. U šerijatu nema ničega što bi ukazalo na ovo. Nego je to izmišljen stav i niko ga od selefa nije zastupao, a ovi su podržavali ono što se pojavilo i što su prihvatili od stavova među dogmatičarima od džehmija i njima sličnih novotara. Tako da ostaje očit stav selefa, a skriven stav džehmija koji su po pitanju imana zastupali najgori stav. A mi ćemo, inša-Allah, spomenuti stav selefa po pitanju iznimke imana. Radi toga se nekim sljedbenicima Ebu-Hasana činilo da je stav Džehma u pogledu imana nepravilan. Veliki broj njih mu se suprotstavio dok su drugi među njima slijedili selefe.

Ebul-Kasim el-Ensari šejh Šehrestanija u knjizi El-Iršad od Ebul-Me'alija, nakon što je naveo stavove svojih prijatelja kaže: Sljedbenici predaja kažu da iman predstavlja sve vrste pokornosti, farzove i nafile. Obrazložili su ga time da je on sve što se učini od farzova i nafila. Kao i to da se čovjek kloni svega što je zabranio kao haram ili iz edeba.[2] Kaže: Ovo je govorio i Ebu-Ali es-Sekafi od prvaka među našim prijateljima i Ebu-Abbas el-Kalansi.

Ovom mezhebu je težio Ebu-Abdullah b. Mudžahid i kaže: Ovo je stav Malika b. Enesa, imama grada hidžre, kao i većine imama selefa - da Allah bude zadovoljan njima. Oni su govorili: *Iman je spoznaja srcem, potvrda jezikom i djelovanje udovima.*

Neki od njih su zastupali stav murdžija koji kažu da je iman potvrda jezikom i srcem. Od njih su pojedinci rekli: Ako zapostavi potvrdu jezikom iz inata on je kafir u pogledu šerijata, iako se u njegovom srcu nađu potvrda i znanje. Isto to je rekao i Ebu-Ishak el-Isfirajini.

---

[1] Tj upotreba riječi inša-Allah kod spomena imana. (o.p.)
[2] U indijskom izdanju: kao haram i dopuštenje.

El-Ensari kaže: U njegovim djelima sam vidio da mu'min biva mu'minom uistinu, ako se njegov iman potvrdi sa dobrim djelima. Isto kao što alim biva alimom ako radi po onome što zna. Kao dokaz je naveo riječi Uzvišenog Allaha:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici" (El-Enfal 2- 4)

Ebu-Ishak je također rekao: "Suština imana u jeziku je potvrda i ne biva ostvarena osim sa spoznajom i poslušnošću. Dok će pokazatelj išaretom i pokornost biti umjesto rečenice".

Također, Ebu-Ishak u knjizi *Esma ve siffat* kaže: "Složili su da onaj koji stekne naziv imana, u šerijatu, ima za to mnoga svojstva, različita vjerovanja, iako su se oko njih razišli, što su u tančine svako naveli. Zatim su se razišli u dodavanju onoga što ulazi u globalni smisao potvrđivanja, radi pravosnažnosti naziva. Od njih je ostavljanje borbe protiv Poslanika, ne vrijeđanje, ostavljanje veličanja idola. Ovo sve je od ostavaljanja. Od djela pomaganja Poslanika i njegove odbrane. Kažu: sve to se dodaje potvrđivanju sa šerijatskog aspekta. Drugi kažu: To je od velikih grijeha, pri čemu čovjek suprotno tome neće biti izveden iz imana".

Kažem; Ova dva mišljenja nisu Džehmova, ali, ko god da ih je rekao, priznao je da iman nije puko potvrđivanje srcem, ali također, on nije jedna stvar. Kaže: Šerijat je imao posredovanje u njemu, ali ovo će porušiti njihovu osnovu. Zbog toga su pogriješili među njima oni poput Džehma, Salihija, Ebu-Hasana i Kadija Ebu-Bekra, da se neće negirati naziv imana u čovjeku dok ne nestanje znanja o njemu iz njegovog srca.

Ebul-Me'ali navodi poglavlje *Spomen imena i propisa,* "Znaj da nam cilj u ovom poglavlju nalaže da damo prednost spomenu suštine imana". Kaže: "Oko ovoga ima različitih pravaca među pripadnicima

islama". Zatim je naveo stav haridžija, muatezila, kerramija itd., a onda rekao: "Naši istomišljenici, iz reda valorizatora tekstova, muhaddisi i teoretičari, smatraju da je iman samo potvrda, što je zastupao i naš šejh Ebu-Hasan, rahimehullah. Ali, sâmo njegovo mišljenje oko značenja potvrde nije usaglašeno. Nekada kaže: 'Potvda je spoznaja o Njegovom postojanju, praiskonu i Njegovoj božanstvenosti.' Drugi put kaže: 'Potvrda je govor duhovne nutrine, ali i pored toga obuhvata spoznaju, i potvrda nije valjana ukoliko ne postoji ovo drugo (spoznaja), jer potvrda iziskuje spoznaju.' Potvrda i poricanje, istinoljubivost i laž su prikladniji verbalnim izrekama. Dakle, potvrda je nutarnji govor koju ovjerava jezik. Ibadetu je dato svojstvo potvrde, jer označava ovjeru onoga što se nalazi u srcu. Neki naši istomišljenici kažu: 'Potvrda se ostvaruje samo govorom i istinoljubivošću zajedno, a kada se spoje postaju jedinstvena potvrda'.

Neki od njih su se (pri definiciji imana) zadovoljili ostavljanjem inata (protivljenja vjerskim postavkama), tako da priznanje nisu učinili ni jednim od dva rukna (temelja) imana. Kažu: 'Iman je potvrda srcem, dok je ostavljanje inata obavezno Šerijatom'. Shodno ovome, moguće je da kafir spozna Allaha, ali postane nevjernik zbog inata, a ne zato što je ostavio ono što je najbitnije vezano za iman."

Na osnovu ovoga će se reći da su jevreji znali za Allaha i Muhammedovo ﷺ vjerovjesništvo, osim što nisu povjerovali iz inata, tiranije i zavisti. Kaže: "Prema mišljenju našeg šejha Ebu-Hasana, za svakoga onoga koga ocijenimo nevjernikom, kažemo: 'On u osnovi nije spoznao Allaha, niti je spoznao Njegovog poslanika niti Njegovu vjeru.' "

Ebu Kasim el-Ensari, njegov učenik, kaže: "Kao da to znači da njegov iman a ni spoznaja sa šerijatskog gledišta nemaju nikakve težine."

Kažem: Nije onako kako kaže ovaj El-Ensari, već kako oni kažu: "Inadžija (protivnik) je sa šerijatskog aspekta nevjernik". Tako kufr nastupa zbog nepostojanja vjerovanja u srcu, a nekada radi namjernog protivljenja (inata). Ovakav se, shodno Šerijatu, uzima kao nevjernik, iako se sa njim nalazi osnovica imana koja ustvari predstavlja potvrdu. To nalaže da postaje nevjernik iz šerijatskog aspekta, iako ima vjerovanje poput vjerovjesnika i meleka. Vični zastupnici ovog pravca, kao što su Ebu-Hasan, Kadi i oni koji su bili

prije njih od Džehmovih sljedbenika, znali su da ova oprečnost ruši osnovu. Zatim su rekli: "Niko neće biti nevjernik sve dok iz njegovog srca ne nestane potvrde." Prihvatili su se teze koja kaže svaki onaj ko je Šerijatom osuđen za nevjerstvo, u svom srcu nema nimalo spoznaje o Allahu i Njegovom poslaniku. Međutim, svi razumom obdareni ljudi su negirali ovaj njihov stav, pa su rekli da je ovo oholost i zanemarivanje istine.

Kao dokaz svojih tvrdnji uzeli su riječi Uzvišenog:

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ
أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ
جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ
حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

"Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni su zadovoljni Njime. Oni su Allahova stranka a, doista, Allahova su stranka oni koji će sigurno uspjeti." (El-Mudžadele, 22)

Kažu: Iz ovoga se shvata da onima koji ne djeluju prema onome što ovaj ajet nalaže nije zapisano vjerovanje u njihovim srcima.

Kažu: Ako bi se reklo: To znači da oni ne vjeruju ispravnim i dovoljnim imanom. Ili je značenje: Ne izvršavaju prava imana, niti rade po onome što iman nalaže. Reći ćemo: Ovo je opće pravilo i neće se podrobnije određivati osim sa dokazom.

Njima će se reći: Ovaj ajet negira iman onome ko prijateljuje sa onim koji se neprijateljski postavljaju prema Allahu i Poslaniku ﷺ.

Također, u njemu stoji da je onima koji nisu prijatelji onima koji se suprostavljaju Allahu i Njegovom poslaniku, u njihova srca usadio iman i pomogao ih svjetlom od Sebe. Prema pravcu Selefa nužno je potrebno imati srčanu ljubav prema Allahu i Poslaniku, i mržnju prema onome ko se suprotstavalja Allahu i Njegovom poslaniku.

Zatim, ajet ne ukazuje da spoznaja u njihovim srcima o tome da je Muhammed Allahov poslanik nestaje tako da od nje u srcima ništa ne preostane. Iman koji im je usadio u srca nije puko znanje i potvrda, nego je ustvari potvrda i djelo srca. Zato je Uzvišeni rekao: **"i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni su zadovoljni Njime. Oni su Allahova stranka a, doista, Allahova su stranka oni koji će sigurno uspjeti."** Obećao im je Džennet, a svi se slažu da obećanje za džennet neće doći osim ako se ispuni ono što je naređeno da bi se Džennet zaslužio i kloni onoga što je zabranio. Iz ovoga se zna da su, oni kojima je u srca usadio iman i koje je osnažio Svojim svjetlom, ispunili obaveze kojima će zaslužiti ono što je Allah obećao Svojim bogobojaznim robovima. Ovo dokazuje da griješnici ne spadaju pod ovo obećanje. Ovaj ajet dokazuje da ne postoji mu'min koji prijateljuje sa kafirima. Poznato je da mnogi ljudi znaju da se u njihovim srcima nalazi potvrda, ne negiraju Poslanika ﷺ, ali oni i pored toga vole pojedine kafire. Selefi kažu: Ostavljanje vadžiba u vanjštini je dokaz nepostojanja nužnog imana u srcu. Ali, to može biti zbog nestanka djela u srcu, tj. ljubavi prema Allahu i Njegovom poslaniku, kao i zbog nestanka bojazni od Allaha i slično. Međutim, to ne uslovljava da se u srcu ne nađe potvrda. Prema ovima (koji kažu da je iman potvrda i spoznaja) svaki onaj kome šerijat negira njegov iman ukazuje da u njegovom srcu u osnovi nema potvrde. Ovakva tvrdnja je nebuloza kod svih razumnih ljudi.

Također, Ibn-Fevrek prenosi od Ebu-Hasana da je rekao: "Iman je ubjeđenje u istinoljubivost onoga koji donosi vijest, prema onome o čemu obavještava, s čvrstim uvjerenjem, a ono je znanje... Ima uvjerenja koja ne predstavljaju znanje. Vjerovanje (Iman) u Allaha predstavlja uvjerenje u Njegovu istinitost, i to uvjerenje biva valjanim ako zna za Njegovu istinitost u onome o čemu obavijesti. Tako će biti tek ako zna da On govori, a znanje o tome da On govori dolazi nakon znanja da je On Živi, a znanje da je On Živi je nakon znanja da On čini, a znanje o tome da On čini je nakon znanja o samom činuj, tj. On zna za Svoje djelo. Zatim kaže: To sadrži znanje o tome da je Moćan i da ima moć, da zna i ima znanje, da hoće i da ima htijenje, te sve ono radi čega znanje o Allahu biva pravilno samo poslije znanja o svim uslovima imana."

Kažem: Oko ovoga se razišao stav El-Eš'arija, a glasi: Da li je neznanje o nekim svojstvima neznanje o onome ko je opisan? Postoje dva mišljenja. A ispravno je, i ono na čemu je mišljenje većine učenjaka, ovo drugo tj. da nije uslov da ne poznaje onoga ko je opisan, te da je potvrda svojstava dio imana u čemu se El-Eš'ari suprotstavio Džehmu. Zato što je Džehm zastranio u pogledu negiranja Allahovih svojstava, pa čak i imena.

Ebu-Hasan kaže: "Dokazi koji se prenose slušanjem su navedeni priključeni drugim uslovima, tj. da se za te dokaze ne veže ono što ukazuje na nevjerstvo onoga ko ga praktikuje ili izostavlja. Šerijat je naredio izbjegavanje robovanja i klanjanja kipovima, a ako to učini, onda je to dokaz njegovog kufra. Isto je ko ubije vjerovjesnika ili ga ismijava, to će ukazati na njegov kufr. Isto tako, ako izostavi poštivanje Mushafa ili Kabe, to će ukazati na njegov kufr." Kaže "Najpreciznija činjenica kojom smo dokazali njegov kufr jeste ta da je šerijat spriječio da ga veže za iman ili je obavezao njegovo priključivanje imanu ukoliko postoji. To nam je ukazalo da je potvrda, koja predstavlja vjerovanje, izgubljena iz njegovog srca. Isto tako, sve ono u što suparnik ne vjeruje iz aspekta tumačenja mi ga zbog toga proglašavamo nevjernikom, zato što to ukazuje da je izgubio vjerovanje iz svog srca zbog nemogućnosti da slušni dokazi donesu presudu nevjerstva za onoga ko ima iman i potvrdu u svom srcu."

Reći će se da nema sumnje da Zakonodavac neće proglasiti kafirom onoga u čijem je srcu iman. Ali, vaša tvrdnja da je iman potvrda, iako sa njim ne budu postojala ostala srčana djela, je pogrešna. Zato su rekli:" Djela su potvrda a spoznaja je iz srca". Zar ne vidiš da je šerijat proglasio ovakvu osobu kafirom? Šerijat neće proglasiti kafirom istinskog mu'mina. Zato kažemo da je kufr prokletog Iblisa bio gori od kufra svakog kafira i da on uopće nije poznavao Allaha sa Njegovim svojstvima, niti je vjerovao u Njega istinskim imanom unutar sebe, iako su se kod njega našli govor i ibadet. Isto tako, jevreji, kršćani, vatropklonici i drugi nevjernici, u njihovim srcima se ne nalazi ništa od istinskog imana koji bi se prihvatio u trenutku kada ih ocjenjujemo kafirima." Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ كَانُواْ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِيِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ

"A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali, ali, mnogi su od njih grješnici." (El-Maide, 81)

I kaže:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće vjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, a potom u dušama svojim tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!" (En-Nisa, 65)

Allah je ove stvari učinio uslovima za potvrdu imana, tako da se zna da je iman spoznaja sa uslovima bez kojih ga nema."

Reći će se: Ako bi vi rekli: "Srčanoj spoznaji su priključeni uslovi za potvrdu propisa ili naziva", to neće biti stav Džehma, već onih koji kažu da je iman poput namaza ili hadždža. Iako se u jeziku hadždž odnosi na namjeru i dovu, Zakonodavac mu je dodao stvari, od kojih su neke u vidu propisa ili u vidu propisa i naziva. Ovo je stav onoga ko je prihvatio da propis imana, koji je spomenut u Kur`anu i sunnetu, nije ustanovljen pukom potvrdom srca. Nego moraju se ispuniti ovi uslovi. A na osnovu ovoga fasika nije moguće smatrati mu'minom, osim sa dokazom koji će to dokazati, a ne samo sa njegovim pukim riječima da ima potvrdu u srcu. Oni koji smatraju iman srčanom potvrdom kažu: Svaki kafir je u Vatri i u njegovom srcu nema potvrde o Allahu, niti je ima Iblis niti neko drugi od njih. Uzvišeni kaže:

وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

"I kada se u Vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo vama bili sljedbenici, možete li nas makar malo vatre osloboditi?', onda će glavešine reći: 'Doista smo svi u njoj! Allah je presudio među robovima.'" (El-Mu'min, 47– 48)

Uzvišeni kaže:

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ

"Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvaratl i čuvari će ih upitati: 'Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali, i opominjali vas da ćete ovaj svoj dan doživjeti?' 'Jesu', reći će oni, 'ali su se obistinile riječi kazne za nevjernike.'" (Ez-Zumer, 71)

Oni su priznali da su im poslanici dolazili, i da su im kazivali ajete od Allaha objavljene, i da su ih upozoravali od dolaska ovog Dana. Oni su znali za Allaha, Poslanika i Sudnji dan, a na Ahiretu će biti kafiri. Uzvišeni kaže:

كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُواْ بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ

"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?" "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao", odgovorit će, "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'" (El-Mulk, 8-9)

Oni su negirali Allahovo postojanje i Njegovu objavu, ali na Ahiretu će spoznati oboje. Uzvišeni kaže:

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُواْ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۚ قَالُواْ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُواْ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ

"A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarem svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E, pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (El-En'am, 30)

I kaže:

وَجَآءَتۡ سَكۡرَةُ ٱلۡمَوۡتِ بِٱلۡحَقِّۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنۡهُ تَحِيدُ ۝ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِۚ ذَٰلِكَ يَوۡمُ ٱلۡوَعِيدِ ۝ وَجَآءَتۡ كُلُّ نَفۡسٖ مَّعَهَا سَآئِقٞ وَشَهِيدٞ ۝ لَّقَدۡ كُنتَ فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا فَكَشَفۡنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلۡيَوۡمَ حَدِيدٞ

"Smrtne muke će zbilja doći – to je nešto od čega ne možeš pobjeći, i u rog će se puhnuti – to je Dan kojim se prijeti. I svako će doći, a s njim vodič i svjedok. "Ti nisi mario za ovo pa smo ti skinuli koprenu tvoju, danas ti je oštar vid." (Kaf, 19–22)

I mnogi drugi ajeti koji dokazuju da će kafiri na Ahiretu spoznati svog Gospodara, a da je iman puka spoznaja oni bi bili mu'mini i na Ahiretu.

Ako kažu: Iman na Ahiretu neće koristiti, nego je nagrada za iman na dunjaluku.

Reći će se da je ovo tačno, ali ako iman nije ništa osim puko znanje, onda se ova činjenica ništa neće razlikovati. Ako djelo nije dio imana, onda onaj koji Ga je spoznao neće ništa izgubiti na Ahiretu. Najviše se pozivaju na činjenicu da kada takav umre u njegovom srcu ne preostaje ništa od imana u Gospodara. Međutim, Kur`anski tekstovi na više mjesta ukazuju da su nevjernici na dunjaluku vjerovali u Gospodara, čak i Faraon koji je obznanio svoje nevjerovanje u svojoj nutrini je vjerovao. Uzvišeni kaže:

وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita" (En-Neml, 14)

Ili kao što je Musa ﷺ rekao Faraonu:

قَالَ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ بَصَآئِرَ

"Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja" (El-Isra, 102)

Ali i pored ovoga on nije bio mu'min, nego kaže:

رَبَّنَا ٱطۡمِسۡ عَلَىٰٓ أَمۡوَٰلِهِمۡ وَٱشۡدُدۡ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ فَلَا يُؤۡمِنُواْ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ

"Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!" (Junus, 88)

Allah ﷻ kaže:

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا

"Uslišena je molba vaša!" (Junus, 89)

Faraon reče:

ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓاْ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ

"Ja vjerujem da nema boga osim Onoga u Kojeg vjeruju sinovi Israilovi" (Junus, 90)

Allah ﷻ kaže:

ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ

"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?!"(Junus, 91)

Opisao ga je grijehom a nije ga opisao znanjem unutar sebe kao što kaže:

فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ

"ali Faraon nije poslušao poslanika..." (El-Muzzemil, 16)

Ili kao što kaže za Iblisa:

فَسَجَدَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ فَسَجَدَٱلْكَـٰفِرِينَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ

"Meleki su, svi do posljednjeg, zajedno sedždu učinili osim Iblisa; on se uzoholio i postao nevjernik." (Sad, 73-74)

Dakle, nije ga opisao osim po odbijanju i suprotstavaljanju naredbi. Nije ga opisao time što nezna, a Allah ﷻ na više mjesta u Kur`anu potvrđuje da su kafiri priznavali postojanje Stvoritelja, kao što je u ajetu:

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ

"A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!'" (Ez-Zuhruf, 87)

Zatim će im se reći: Ako vi kažete da je iman potvrda srcem, ili jezikom, ili sa oboje, da li je onda potvrđivanje rezimirano(konačno)? Ili se mora pojasniti? Ako povjeruje da je Muhammed Allahov poslanik, ali ne spozna svojstva Istinitog, da li će pored toga biti mu'min? Ako ga smatraju mu'minom, reći će im se: Ako to dospije do njega pa ne povjeruje, on neće biti mu'min po slaganju svih

muslimana. Tako da će jedan dio imana biti potpuniji od onoga drugog. A ako kažu da nije mu'min, onda ih to obavezuje na stav da niko nije mu'min sve dok ne bude poznavao sve u tančine ono o čemu je Poslanik ﷺ obavijestio, a poznato je da većina ummeta ne poznaju to. Tako da se kod njih iman ne razlikuje osim po stalnom postojanju.

Ebul-Me'ali kaže: Ako bi neko rekao: Vaša osnova vas obavezuje da iman bude stopljen u njegovom griješenju kao što je iman Vjerovjesnika ﷺ.

Reći ćemo da: Čiji iman prevazilazi iman nekog drugog, mimo njega, sa stalnim vjerovanjem i Allahovom zaštitom, da ne podpadne u sumnje i nesigurost mišljenja. A potvđivanje je pojava od pojava koja ne ostaje. On prihvata Vjerovjesnika ﷺ kao prijatelja ali to potvrđuje i drugima u pojedinim trenutcima, kao što ponekada to nestane kod njega. Tako da Vjerovjesniku potvrdi mnogobrojno vjerovanje, dok drugima mimo njega ne potvrđuje osim jedan dio. Na taj način njegov iman će biti bolji i veći. Kaže: Ako bi iman opisao sa povećanjem ili manjkom, i ako time bude podrazumijevao ovo, bit će u pravu.

Kažem da je ovo ono u čemu Vjerovjesnik ﷺ ima prednost nad drugima u pogledu imana po njima. Poznato je da je ovo vrhunac iskvarenosti mišljenja kao što je pojašnjeno na drugom mjestu.

POGLAVLJE

POGLAVLJE O ONIMA KOJI SU PODRŽALI DŽEHMOV STAV I KOJI SU IMAN UČINILI DIJELOM ISLAMA, NEPRAVILNOST OVOG STAVA I POJAŠNJENJE NJEGOVE KONTRADIKTORNOSTI

Oni koji su podržali Džehmov mezheb – od onih kasnijih kao što je Kadi Ebu-Bekr – koji kaže:

Ako bi neko rekao: Šta je islam po vama? Reći će mu se da je islam pokoravanje i predaja. Svaki vid pokornosti sa kojim se rob pokori Gospodaru i preda se Njegovoj naredbi je islam. Iman je dio od dijelova islama. Svaki vid imana je islam, ali nije svaki vid islama iman.

Ako kaže: Zašto ste rekli da je značenje islama to što ste opisali? Reći će se: Zato što Allah ﷻ kaže:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'" (El-Hudžurat, 14)

Negirao im je postojanje imana ali im je potvrdio postojanje islama. A onim što im je potvrdio htio je time pokornost i predanost. U tom smislu su Njegove riječi:

وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ

" nego vam ponude mir " (En-Nisa, 90)

Svako onaj ko se nečemu preda on je prihvatio mir, iako se to u većini slučajeva koristi za onoga ko se predao Allahu i Njegovom vjerovjesniku.

Kažem: Ovo što su naveli pored toga što je nepravilno i suprotno Kur`anu i sunnetu je samo po sebi kontradiktorno. Oni su iman učinili dijelom od dijelova islama. Svi vidovi pokornosti su islam, a u njima nema od imana osim potvrda. Murdžije iako su rekli da iman sadržava islam, oni kažu da je iman potvrda srcem i jezikom. Džehmije iman smatraju potvrdom srca, tako da ni šehadet, ni namaz, ni zekat, niti šta drugo ne spadaju u iman. A prethodilo je ono što su

pojasnili Allah i Njegov Poslanik ﷺ, a to je da je islam unutar pojma imana. Čovjek neće biti mu'minom sve dok ne bude musliman. Isto tako iman ulazi u pojam ihsana, pa se (čovjek), neće ubrojati među muhsine sve dok ne bude mu'min.

Što se tiče kontradiktornosti(u njihovom govoru), oni kažu da je iman dio od dijelova islama, a onaj ko prihvati iman prihvatio je dio od dijelova islama ali ne i sa obaveznim cjelovitim islamom, i takav ne biva muslimanom sve dok ne primjeni islam u cjelosti. Kao što ne biva mu'minom dok ne primjeni iman u cjelosti. Jer, po njima, ko dođe sa dijelom imana ne biva mu'minom niti je u njemu nešto od imana. Isto tako su morali reći i za islam. No, rekli su da je svaki vid imana islam a da nije svaki vid islama iman. A ovo, ako su time mislili *'da je svaki vid imana islam kojeg je naredio Allah'*, je kontradiktornost njihovog stava tj: *'da je iman dio od dijelova islama'*. Tako da su islam smatrali njegovim dijelom ali njega nisu smatrali dijelom od ovog drugog. A ako kažu da je svaki vid imana islam, tj. pokornost Allahu, ali je u stvari samo dio obaveznog islama. A to je ono što oni žele reći, njima će se reći: na osnovu ovoga islam biva brojan sa brojnošću vidova pokornosti, tako da će i sam šehadet po sebi biti islam, namaz sam po sebi će biti islam, zekat će biti islam. Čak svaki novčić koji udijeliš siromacima će biti islam, svaka sedžda će predstavljati islam, svaki dan koji postiš će sam po sebi prestavljati islam, svaki put kada budeš veličao Allaha u namazu ili drugim prilikama, sve će to predstavljati islam samo po sebi. Zatim, ako musliman nije musliman osim sa svim djelima koja ste nazvali islam, onda to znači da griješnici nisu muslimani iako su mu'mini, time ste mu'mine sa potpunim imanom učinili da nisu muslimani, po vama, što je gori stav od stava kirramija. To znači, da griješnici od pripadnika Kible nisu muslimani, a ovo je gore od stava haridžija i muatezila i drugih. Čak, onaj ko ostavi dobrovoljne ibadete ne biva muslimanom, tj. ako su dobrovoljni ibadeti vid pokornosti Allahu, ako ste svaki vid pokornosti, farz ili nafilu, učinili islamom.

Zatim, ovo što ste uzeli kao dokaz je suprotno govoru o beduinima: **Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'**, potvrdio im je islam ali ne i iman. Zatim, to što ste izbacili griješnike iz okvira islama, ako ih izbacite, veća je sramota nego ako ih izbacite iz naziva imana, ali ste pali u gori stav nego onaj radi koga ste napali na muatezile.

Tekstovi iz Kur`ana i sunneta negiraju naziv imana više nego što negiraju naziv islama, a naziv imana u Kur`anu i sunnetu je veličanstveniji.

Ako kažete: Ne, nego svako ko učini vid pokornosti naziva se muslimanom. Onda bi to značilo da svako onaj ko učini bilo koje dobro djelo smatra se muslimanom čak iako ne izgovori šehadet, ili povjeruje sa srcem ali ne izgovori jezikom, on bi po vama bio musliman. Jer, iman je kod vas islam, pa onaj ko dođe sa ovim, došao je i sa islamom. Pa će musliman po vama biti onaj ko izrekne šehadet, iako nije ništa učinio od djela.

Zatim, vaš dokaz u riječima: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'"**, kažete da im je negirao iman ali da im je potvrdio islam. Pa će se reći da je ovaj ajet dokaz protiv vas. Jer, kada im je potvrdio islam sa negacijom imana, to je ukazalo da iman nije dio islama, jer da je bio njegov dio ne bi bili muslimani, ako ne dođu sa njim(imanom). Ako kažete: Mi smo svojim stavom htjeli reći da im je potvrdio islam tj. određeni islam, jer je svaki vid pokornosti u islamu islam po nama. Onda će vas to prinuditi da ono što je prethodilo od dana posta bude islam, sadaka od novčića islam, i slično tome.

Oni kažu: "Svaki mu'min je musliman, ali nije svaki musliman mu'min". Kažu da je ovo neograničen pojam, jer pojašnjeno je ono što smo naveli da je iman dio od dijelova islama i vjere, ali on nije cjelokupan islam i vjera. Jer je islam predanost Allahu, u činjenju svakog dobrog djela koje odgovara naredbi, a iman je najveličanstveniji dio islama. Naziv islam, obuhvata svaki vid pokornosti sa kojom se rob potčini Allahu, od imana, potvrđivanja, farzova, sunneta i drugih vidova. Osim što nije važeće približavati se Allahu djelima - osim imana kao vida pokornosti - prije nego što se da prednost imanu. Kažu: "Vjera je uzeta od pobožnosti, a to je blisko značenju islama".

Reći će im se: Ako je ovo vaš stav, onda vaše riječi: 'Svaki mu'min je musliman a svaki musliman nije mu'min', kontriraju ovome. Jer, musliman je pokoran Allahu, a nije ispravna pokornost ni od koga osim sa imanom. Tako da je nemoguće da neko učini nešto od islama a da ne bude mu'minom, makar to bio najmanji vid pokornosti.

To bi značilo da svaki musliman mora biti mu'minom, bez razlike da li je pod islamom podrazumijevao sve vidove pokornosti, ili učinio samo jedan od njih, a ni jedan od njih nije valjan osim sa imanom. Onda je ajet dokaz protiv vas a ne vama u korist.

Zatim, vi kažete da je svaki mu'min musliman; pa ako pod imanom podrazumijevate samo potvrđivanje srcem, onda bi to značilo da je čovjek musliman iako ne izgovori šehadet, niti učini bilo šta od djela koja su mu naređena. Ovo je ono za šta se nužno od islama zna da je nevaljano. Jer, svi jevreji i kršćani znaju da čovjek ne može biti musliman dok ne izrekne šehadet ili dok ne učini ono što mijenja šehadet. Vaša tvrdnja da je svaki mu'min musliman, ne misli se time da je donio šehadet ili da je učinio bilo šta od pet stubova islama, nego je došao sa vidom pokornosti, ali je ta pokornost nevidljiva, međutim, ovaj nije onaj poznati musliman u Kur`anu i sunnetu, niti kod prethodnika među imamima ili onih poslije njih. Zatim ste kao dokaz naveli ajet, ali su beduini došli sa očitim islamom izgovarajući šehadet, bez razlike da li govorili istinu ili lagali, pa im je Allah potvrdio islam, mimo imana. Pa će onaj, ko ne zna suštinu stvari, pomisliti da je ovo stav selefa na kojeg ukazuju Kur`an i sunnet tj. da je svaki mu'min musliman, ali nije svaki musliman mu'min, jer među njima postoji veća razlika nego što je u stavu selefa.

Stav muatezila u pogledu imana i islama je mnogo bliži od stava džehmija, međutim, njihov stav o vječnom boravku pripadnika Kible u Vatri, je mnogo udaljeniji od stava selefa, nego što je stav džehmija. Kasnije generacije od onih koji su podržali stav Džehma, u pogledu imana, ispoljavaju stav selefa po ovom pitanju i u pogledu iznimke, kao i u pogledu negiranja imana koji je u srcu, kao što ga je negirao Kur`an i slično tome.

Sve ovo je odgovarajuće stavu selefa ali samo u pogledu termina. Jer, u suštini, njihov stav je totalno različit od stava selefa, i ne postoji ni jedan različitiji stav od stava selefa nego što je njihov. Stav muatezila, haridžija i kirramija po pitanju naziva imana i islama je bliži stavu selefa nego stav džehmija. Muatezile i haridžije tvrde da će griješnici vječno boraviti u Vatri. Ovo je najudaljeniji stav od stava selefa. Oni su najbliži u pogledu naziva ali najudaljeniji u pogledu propisa. Džehmije iako su u svom stavu, da griješnici neće vječno boraviti u Vatri, najbliži selefima, ipak je njihov stav u pogledu naziva

islama i imana, te njihove suštine, udaljeniji od bilo kojeg stava u odnosu na Kur`an i sunnet. U njihovom stavu je toliko suprotnosti razumu, šerijatu i jeziku, što se ne može naći u drugim mišljenjima.

POGLAVLJE

KUR'AN DOKAZUJE DA NEOGRANIČENI (APSOLUTNI) POJAM IMANA NALAŽE DJELA

Ono što u Kur`anu dokazuje da neograničeni pojam imana nužno nalaže postojanje djela su riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَـٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

"U Naše riječi vjeruju samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tlo padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole" (Es-Sedžda,15)

Negira iman onima mimo ovih, a onaj ko, kada se opomene Kur`anom, ne učini ono što mu je Allah naredio od sedžde neće biti od mu'mina. Sedžda u pet dnevnih namaza je farz po slaganju svih muslimana, a što se tiče sedžde kod učenja Kur`ana tu postoji razilaženje, no ovo nije mjesto za pojašnjavanje ovog pitanja. Ovaj ajet je poput ovog drugog u koje Allah ﷻ kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَـٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّـٰدِقُونَ

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El Enfal, 2)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ

"Pravi vjernici samo su oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom važnom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju." (En-Nur, 62)

U tom smislu su riječi Uzvišenog:

عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَتَعْلَمَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ

"Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu. Oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet neće od tebe tražiti dozvolu da se bore zalažući imetke svoje i živote svoje – a Allah dobro zna one koji su pobožni. Od tebe će tražiti dozvolu samo oni koji ne vjeruju u Allaha i onaj svijet, i čija se srca kolebaju, pa su u sumnji svojoj neodlučni." (Et-Tevba, 43 – 45)

Ovaj ajet je poput onog gdje Uzvišeni kaže:

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ

"Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi s onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju"(El-Mudžadela, 22)

I kaže:

وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ

"A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali... " (El-Maide, 81)

Uzvišeni pojašnjava da iman povlači za sobom nužne stvari, kao što postoje i one koje mu se suprotstavljaju, i što se mora potvrditi od onoga njegovog nužnog i odbiti od onoga što mu je suprotno. Od onoga što mu je suprotno npr. je prijateljevanje sa onima koji se suprotstavljaju Allahu i Njegovom Poslaniku ﷺ, ili traženje dozvole za izostanak iz borbe. Zatim je to očito istakao tj. da traženje dopuštenja dolazi od onih koji ne vjeruju u Allaha i Sudnji dan. A riječi Uzvišenog: **Allah dobro zna bogobojazne**, ukazuju na to da su bogobojazni mu'mini.

Od ovog poglavlja su Vjerovjesnikove ﷺ, riječi:

"Bludnik nije vjernik dok čini blud."[1] Ili: *"Ne vjeruje onaj ko ne čuva svog komšiju od svojih smetnji."*[2] Ili gdje kaže: *"Nećete vjerovati sve dok se ne bude voljeli.*[3] I kaže: *"Niko od vas neće vjerovati sve dok mu ne budem draži od njegovog djeteta, roditelja i svih ljudi."*[4] Ili: *"Niko od vas neće vjerovati sve dok ne bude volio od dobra svom bratu on što voli sebi."*[5] I kaže: *"Onaj ko nas vara nije od nas. Onaj ko ponese oružje protiv nas nije od nas."*[6]

---

[1] Mutefekun alejhi. Prethodio je govor o ovom hadisu.
[2] Mutefekun alejhi. Prethodio je govor o ovom hadisu.
[3] Bilježi ga Muslim.
[4] Mutefekun alejhi.
[5] Mutefekun alejhi.
[6] Bilježi ga Muslim.

POGLAVLJE

AKO SE OGRANIČI IMAN PA SE SPOMENE SA ISLAMOM ILI DOBRIM DJELOM, NJIME SE MISLI NA ONO ŠTO JE U SRCU, PREMA SAGLASNOSTI SVIH LJUDI, I DA LI SE NJIME MISLI NA ONO ŠTO JE VEZANO ZA NJEGA

Ali ako se iman ograniči, pa se spomene sa islamom ili dobrim djelom, njime se misli na ono što je u srcu od imana po slaganju ljudi. Da li se pod njim podrazumijeva i ono što se veže za njega, tako da će to biti sa strane dodavanja posebnog općem, ili neće biti u trenutku vezanja unutar njegovog naziva? Po mezhebu ehli-sunneta će biti obavezan, ili neće biti dio od njega niti nužno sa njim. U tom pogledu kod ljudi postoje tri mišljenja, što će inša-Allah doći. Ovo je prisutno kod svih naziva, pri čemu se razlikuju njihovi nazivi kod neograničenosti ili ograničenosti. Primjer toga su nazivi 'me'aruf' dobro i 'munker' zlo, ako se spomene neograničeno kao što je u riječima Uzvišenog:

يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ

"...koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati ih" (El-A'raf, 157)

I kaže:

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ

"Vi ste najbolji narod koji se ikada pojavio: tražite da se čini dobro, a odvraćate od zla "(Ali-Imran, 110)

I kaže:

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ

"A vjernici i vjernice prijatelji su jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju" (Et-Tevba, 71)

Unutar termina ma'ruf ulazi svako dobro, a u munker svako zlo. Zatim se može spomenuti sa onim što je posebnije od njega kao što Uzvišeni kaže:

لا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ

"Nema dobra u mnogim njihovim potajnim govorima, osim u govoru onog ko traži da se sadaka udjeljuje, ili dobro čini, ili uspostavlja mir među ljudima!" (En-Nisa, 114)

Napravio je razliku među dobrim djelima, milostinjom i uspostavljanjem sloge među ljudima. Kao što je napravio razliku među nazivima iman i dobro djelo, i nazivima iman i islam. Također, riječi Uzvišenog:

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ

"...namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno"(El-Ankebut, 45)

Napravio je razliku među njima iako razvrat ulazi u ono što je ružno. Ili kao što je u gore navedenom ajetu u suri Et-Tevba: **a od nevaljalih odvraćaju.** Zatim je sa munkerom spomenuo dva naziva:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ

"Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje" (En-Nahl, 90)

Ovdje je nasilje spomenuo različito od ova dva naziva, a oba djela ulaze unutar munkera tj. odvratnog.

Od ovog poglavlja je termin ibadet. Ako se naredi ibadet Allahu, kao neograničen pojam, onda u njega ulazi svaki vid ibadeta, od svega onoga što je Allah naredio. Oslanjanje na Njega je ono što je naredio, traženje pomoći od Njega je ono što je naredio. Sve to ulazi u domen Njegovih riječi:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"Džine i ljude sam stvorio samo zato da Meni u ibadetu budu"(Ez-Zarijat, 56)

I kaže:

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

"I Allahu ibadet činite i ništa Mu ne pridružujte" (En-Nisa, 36)

I kaže:

إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ

"Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, s istinom, pa u ibadetu Allahu budi, ispovijedajući Mu čistu vjeru." (Ez-Zumer, 2)

I kaže:

قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى

"Reci: 'Samo Allahu ibadet činim ispovijedajući Mu čistu vjeru"(Ez-Zumer, 14)

I kaže:

قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا ٱلْجَٰهِلُونَ

"Reci: 'Zar od mene tražite da nekoga drugog, osim Allaha, obožavam, o neznalice!'" (Ez-Zumer, 64)

Zatim za njega može vezati drugi naziv kao što kaže:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

"Samo Tebi ibadet činimo i samo od Tebe pomoć molimo" (El-Fatiha, 5)

I kaže:

فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

"...zato se samo Njemu ibadet čini i samo se u Njega uzdaj!" (Hud, 123)

Ili kad Nuh reče:

أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ

"Allahu u ibadetu budite i Njega se bojte i meni poslušni budite" (Nuh, 3)

Također, ako se naziv pokornosti Allahu navede samostalno, u njega ulazi svaki vid pokornosti kojeg je Allah naredio, a pokornost Poslaniku ﷺ biva unutar pokornosti Allahu ﷻ.

Isto tako je sa nazivom bogobojaznosti, ako se spomene samostalno, u nju ulazi sve ono što je naređeno od djela, kao i ostavljanje svega zabranjenog. Ibn-Habib je termin bogobojaznost spomenuo neograničeno pa kaže: Bogobojaznost je da radiš u pokornosti Allahu, na svjetlosti od Allaha i da se nadaš Allahovoj milosti, i da se kloniš Allahovih zabrana na svjetlosti od Allaha i da se bojiš Allahove kazne. A ovo je kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ۝ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍۭ

"Oni koji su se Allaha bojali bit će u džennetskim baščama i pored rijeka na mjestu Istine, kod Vladara Svemoćnoga." (El-Kamer, 54 - 55)

Ili da se za nju veže drugi naziv, kao što Uzvišeni kaže:

وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ۝ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥ

" a onome koji se Allaha boji, On će izlaz dati i opskrbit će ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta" (Et-Talak, 2-3)

I kaže:

إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ

"ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine." (Jusuf, 90)

I kaže:

وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ

"Bojte se Allaha, Čijim imenom jedni druge molite, i čuvajte rodbinske veze!" (En-Nisa, 1)

I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo Istinu" (El-Ahzab, 70)

I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ

"O vjernici, boj te se Allaha i budite s onima koji su iskreni." (Et-Tevba, 119)

I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

"O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani!" (Ali-Imran, 102)

I slično tome.

Uzvišeni kaže: **bojte se Allaha i govorite samo istinu.** Ili kao što kaže:

ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ

"Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam je dao da naslijedite," (El-Hadid, 7)

I kaže:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici, svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi među poslanicima Njegovim ne pravimo podjelu!" I govore: "Čujemo i pokoravamo se. Molimo Te za oprost, Gospodaru naš, i Tebi se vraćamo!" (El-Beqare, 285)

Nadovezao je njihov govor na iman, kao što je nadovezao njihov govor sa istinom. Također, ako se iman navede neograničeno, u njega ulazi poslušnost i pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku ﷺ. Zato je Uzvišeni rekao: **Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova.** Ako se vjerovanje u Allaha navede u kontekstu Muhammedovog ﷺ, ummeta, u to ulazi iman u Poslanika ﷺ. Uzvišeni takođe kaže: **svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove.** Ako se spomene iman u Allaha sa njim se navode i ovi sljedbeni nazivi. Također, riječi Uzvišenog:

وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ

"...i onima koji vjeruju u ono što je objavljeno tebi i što je objavljeno prije tebe" (El-Beqare, 4)

I kaže:

قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ

"Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu,..." (El-Beqare, 136)

Ako se kaže da u riječima Uzvišenog:

فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ

"...zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati..." (El-A'raf, 158)

u iman u Njegovog Poslanika, ulazi iman u sve Njegove knjige i poslanike. Također, kada kaže:

وَءَامِنُواْ بِرَسُولِهِۦ يُؤۡتِكُمۡ كِفۡلَيۡنِ مِن رَّحۡمَتِهِۦ

"...i u Poslanika Njegova vjerujte. On će vam dvostruku milost Svoju darovati" (El-Hadid, 28)

Ili ako se kaže: **Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam je dao da naslijedite,** tad u iman u Allaha i Njegovog Poslanika ulazi iman u sve ovo. Dok udjeljivanje u Njegovim riječima u drugom ajetu: **Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova.** Kao što ulazi u istinit govor u drugom ajetu:

وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ

"Mi smo onima kojima je dana Knjiga prije vas, a i vama, već zapovjedili" (En-Nisa, 131)

Također, termin dobročinstvo, ako se spomene obuhvata sve ono što je Allah naredio. Kao što je u riječima Uzvišenog:

إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۝١٣ وَإِنَّ ٱلۡفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ

"Čestiti(dobročinitelji) će sigurno u Džennet a grješnici sigurno u Džehennem" (El-Infitar, 13-14)

I kaže:

وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰۗ

"nego je dobročinitelj onaj koji se Allaha boji"(El-Beqare, 189)

I kaže:

وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ۝١٧٧

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su

strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." (El Beqare, 177)

Kada se spomene dobročinstvo, ovaj neograničeni termin obuhvata i bogobojaznost. A kada se spomene naziv bogobojaznosti, ovaj neograničeni termin obuhvata dobročinstvo. Zatim nekada spoji između njih kao što je u riječima Uzvišenog:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى ٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ

"pomažite u dobročinstvu i bogobojaznosti" (El-Maide, 2)

Također, kada se navede termin grijeh u njeg ulazi svaki pojam grijeha. Ili se može spomenuti sa terminom neprijateljstva. Kao što Uzvišeni kaže:

وَلَا تَعَاوَنُوا۟ عَلَى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ

"...a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu" (El-Maide, 2)

Također, kada se spomene termin (zenb) grijeh, u njega ulazi svaki izostavljeni vadžib, kao i učinjeni haram. Kao što Uzvišeni kaže:

قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ

"Reci: 'O robovi Moji, koji ste protiv sebe u grijesima pretjerivali, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti." (Ez-Zumer, 53)

Ili da se spomene sa nekim drugim terminom kao što je u ajetu:

رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا

"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i rasipnost našu u postupcima našim" (Ali-Imran, 147)

Također, termin 'uputa' kada se spomene obuhvata znanje sa kojim je Allah poslao Svog Poslanika, i djelovanje po svemu tome. U njega ulazi sve ono što je Allah naredio, kao što kaže: **Uputi nas na Pravi put.** A to je traženje znanja o istini i djelovanje po svemu tome. Također, Uzvišeni kaže: **On je uputa za bogobojazne** tj. oni znaju za ono što je u njemu i rade po njemu. Radi toga su postali uspješni. Također, riječi stanovnika Dženneta:

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَٰذَا

"Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na pravi put uputio" (El-A'raf, 43)

Uputio ih je time što ih je naveo na korisno znanje i dobra djela. Zatim uputa može biti spomenuta sa odabirom kao što Uzvišeni kaže:

وَٱجْتَبَيْنَـٰهُمْ وَهَدَيْنَـٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ

"...njih smo odabrali i na Pravi put im ukazali" (El-En'am, 87)

Ili kao što kaže:

ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ

"I bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na Pravi put uputio." (En-Nahl, 121)

I kaže:

ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ

"Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati." (Eš-Šura, 13)

Ili ajet u kojem kaže:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ

"On je poslao Poslanika Svoga s Uputom i vjerom Istine" (El-Feth, 28)

Uputa u ovom ajetu je iman, a vjera istine je islam. A kada se izgovori uputa, kao neograničen termin, onda neograničeni pojam imana ulazi i u ovaj i onaj smisao.

Termin zablude, ako se spomene neograničen, onda obuhvata onoga ko je zabludio ili zalutao od upute, bez razlike da li je to bilo namjerno ili iz neznanja, ali mora biti kažnjen. Allah ﷻ kaže:

إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ

"Oni su očeve svoje u zabludi zatekli, pa i oni stopama njihovim nastavili" (Es-Saffat, 69 – 70)

I kaže:

وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا

"I govorit će: 'Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravog puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!'" (El-Ahzab, 67 – 68)

I kaže:

فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ

"i onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti" (Taha, 123)

Nekada se spominje zajedno sa lutanjem i srdžbom kao što Uzvišeni kaže:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

"vaš drug nije s Pravog puta skrenuo i nije zalutao!" (En-Nedžm, 2)

I kaže:

غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ

"A ne onih na koje se srdžba izlila i koji su zalutali" (El-Fatiha, 7)

I kaže:

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ

"Zločinci su doista u zabludi i patnji bili" (El-Kamer, 47)

Također termin zavođenje ako se spomene neograničeno obuhvata svaki vid nepokornosti prema Allahu, kao što je u riječima Uzvišenog o šejtanu:

وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ

"i potrudit ću se da ih sve zavedem, osim Tvojih robova iskrenih među njima" (El-Hidžr, 39 – 40)

Ili se spomene sa zabludom kao što kaže:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ

"vaš drug nije s Pravog puta skrenuo i nije zalutao!" (En-Nedžm, 2)

Također, termin siromah(fukara) obuhvata termin nevoljnik(miskin), a kada se spomene termin nevoljnik obuhvata siromaha, a ako se spoje zajedno onda prvi nije isto što i drugi. Prvi primjer je kada Uzvišeni kaže:

وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

"...ali je za vas bolje ako to prikrijete i date siromasima"(El-Beqare, 271)

I kaže:

فَكَفَّـٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَـٰكِينَ

Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset nevoljnika nahranite (El-Maide, 89)

A drugi je primjer kada Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلصَّدَقَـٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَـٰكِينِ

"Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima..." (Et-Tevba, 60)

Ovo su nazivi čiji se pokazatelji razlikuju kod neograničenog i ograničenog spomena, sa i bez indicija. Pa nekada, kada se spomene jedan samostalno, biva općenitiji od onog drugog, kao što je naziv iman, dobro, sa djelima i istinoljubivošću, ili kao zlo, sa razvratom i silništvom, i slično. Nekada bivaju podjednaki, u općenitosti ili posebnosti, kao što je termin iman, sa čestitošću i bogobojaznošću. Isto tako termin čitanje, ako se spomene kao što je u riječima Uzvišenog:

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ

"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno" (El-Beqare, 121)

Obuhvata i djelovanje po njemu kao što su to protumačili ashabi i tabiini, poput Ibn-Mesuda, Ibn-Abbsa, Mudžahida i drugih. Kažu da: **pa je čitaju istinito i ispravno,** slijede je istinskim slijeđenjem, pa dozvoljavaju ono što je dozvolila a zabranjuju ono što je zabranila, rade po jasnim ajetima a vjeruju u one koji su manje jasni. Kaže se da je od značenja čitanja, praćenje. Kao što Uzvišeni kaže:

وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا

" I Mjeseca kada ga prati" (Eš-Šems, 2)

U ovo značenje ulazi i onaj koji je nije čitao. Dok drugi kažu da je od potpunosti njenog čitanja, da shvati njena značenja, i da radi po njoj. Kao što je Ebu Abdur-Rahman es-Silmi rekao: Oni koji su nas podučavali učenju Kur`ana, Osman b. Affan, Abdullah b. Mesud i drugi su nam govorili: da kada bi od Allahovog Poslanika ﷺ, naučili deset ajeta, ne bi preko njih prešli na druge sve dok ne nauče ono što je u njima od znanja i djela. Kažu: Pa smo naučili Kur`an, znanje i djelo zajedno.

Uzvišeni kaže: **"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno"**. Ovaj ajet je protumačen tako što se odnosi na Kur`an, a drugi kažu da se odnosi na Tevrat. Muhammed b. Nasr sa potvrđenim lancem prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: **pa je čitaju istinito i ispravno,** *"to su Muhammedovi ashabi, povjerovali su u Allahovu knjigu i potvrdili je takvom. Dozvolili su ono što je dozvolila a zabranili su ono što je zabranila, radili su po onome što je u njoj"*. Spomenuto nam je da je Ibn-Mesud rekao: *"Čitanje istinito se odnosi na to da dozvole ono što je dozvolila a da zabrane ono što je zabranila, tako da je čitamo onako kako ju je Allah objavio, i da ne izvrćemo njene riječi sa njihovih mjesta"*. Od Hasana Basrija se prenosi da je za riječi Uzvišenog: **"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno"** Rekao: Rade po onim njenim jasnim ajetima a vjeruju u one manje jasne, a ono što im nije jasno to prepuštaju onima koji je poznaju. Od Mudžahida se prenosi da je rekao: Slijede je istinskim slijeđenjem. A u drugoj predaji: Rade po njoj istinskim radom.

Zatim se može spomenuti sa čitanjem i drugim terminima, kao što kaže:

ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ

"Kazuj Knjigu koja ti se objavljuje i obavljaj namaz – namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno" (El-Ankebut, 45)

Ahmed b. Hanbel i drugi kažu: Čitanje Knjige je izvršavanje svih vidova pokornosti Allahu, ali je namaz spomenut u tom kontekstu u posebnom obliku, kao što kaže:

وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَـٰبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ

"A oni koji se čvrsto drže Knjige i koji obavljaju namaz" (El-A'raf, 170)

I kaže:

فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ

"pa Meni ibadet čini i kada Me se sjetiš, namaz obavljaj!" (Taha, 14)

Također, termin slijeđenje onoga što je Allah objavio, obuhvata sve vrste pokornosti. Kao što Uzvišeni kaže:

ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ

"Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika!" (El-A'raf, 3)

I kaže:

فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ

" i onaj ko bude slijedio Uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti" (Taha, 123)

I kaže:

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"...i doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova"; "eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili" (El-En'am, 153)

Ili se sa njim može spomenuti nešto drugo, kao što Uzvišeni kaže:

وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"A ova Knjiga koju objavljujemo jest blagoslovljena, zato je slijedite i grijeha se klonite, da bi vam se milost ukazala" (El-En'am, 155)

I kaže:

ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ

"Ti slijedi ono što Gospodar tvoj objavljuje – drugoga boga osim Njega nema! – i mnogobošce izbjegavaj" (El-En'am, 106)

I kaže:

وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ

"Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najbolji!" (Junus, 109)

Također, kada se spomenu čestiti u njih ulaze svi bogobojazni, od onih koji prednjače i onih umjernih u činjenju dobrih djela. A ako se spomene sa bliskima, onda biva posebnijeg značenja. Uzvišeni o prvom kaže:

إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ

"Čestiti će sigurno u Džennet, a grešnici sigurno u Džehennem" (El-Infitar,13 - 14) A za drugog kaže:

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ

"Uistinu! Knjiga čestitih je u Ilijjunu, a znaš li ti šta je Ilijjun? Knjiga čestitih je ispisana! nad njoj bdiju oni Allahu bliski" (El-Mutaffifin, 18-21)

Ovo je veoma opširno poglavlje i nije ga moguće obuhvatiti.

Najbolji način da se spoznaju termini, u njihovom neograničenom ili posebnom značenju, su termini iz Kur`ana i sunneta. I sa njima će se ukloniti mnoge sumnje oko kojih su se ljudi razišli. Od njih su također termini iman i islam. Razilaženje oko ova dva pojma i njihovim nazivima je ono prvo što se desilo, i radi njih se ummet razišao. Tako da su se razišli oko shvatanja Kur`ana i sunneta. Jedni druge su proglašavali kafirima, ubijali su jedni druge, kao što smo to pojasnili na drugom mjestu. Dakle ovdje se mora istaći pojašnjavanje značenja Allahovog govora i govora Njegovog Poslanka, na način koji će pokazati da je cijela uputa uzeta iz Allahovog govora i govora Njegovog Poslanika, sa iznošenjem dokaza koji ukazuju na to, a ne navođenjem mišljenja koja će biti prihvaćena ili odbijena bez dokaza, ili da se njima misli podržati neko drugi mimo Allaha i Poslanika ﷺ. Obaveza je imati namjeru da se spozna ono sa čime je došao Allahov Poslanik ﷺ, i njegovi sljedbenici, sa dokazima koji će ukazati na ono što je pojasnio Allah i Njegov Poslanik ﷺ.

Od ovog poglavlja su stavovi selefa i imama sunneta o tumačenju imana. Pa nekada kažu: On je govor i djelo. Drugi kažu: On je govor, djelo i nijet. Ili kažu: Govor, djelo, nijet i slijeđenje sunneta. Ili: Govor jezikom, ubjeđenje srcem i djelo organima. Svi ovi stavovi su ispravni. Pa ako kažu da je on govor i djelo, pa u govor ulazi govor srca[1] i jezika zajedno. I ovo je ono što se razumije od termina kazivanja i govora, i slično tome ako se navede neograničeno. Ljudi u pogledu kazivanja i govora, kada se spomenu neograničeni, o njihovom značenju imaju četiri stava. Ono na čemu su selefi, pravnici i većina učenjaka, da on obuhvata termin i značenje zajedno. Kao što

---

[1] U podnapisu indijskog izdanja stoji: A govor srca je njegovo odobravanje, spoznaja i potvrđivanje. A njegovo djelo je njegovo potčinjavanje onome u šta je povjerovao.

termin čovjek obuhvata dušu i tijelo zajedno. A kaže se: Ne, nego je on njegov naziv a to je termin, dok značenje nije dio njegovog naziva, nego je ono na šta ukazuje njegov naziv. Ovo je stav većine dogmatičara od muatezila i drugih mimo njih, koji se pripisuju sunnetu. Ovo je stav i gramatičara, jer je njihov zanat vezan za termine. Neki kažu da je njegov naziv njegovo značenje, dok je neograničeni spomen kazivanja o terminu, metafora, zato što ukazuje na njega. Ovo je stav Ibn-Kullaba i njegovih sljedbenika. Drugi kažu: On je zajednički između naziva i značenja. Ovo je stav pojedinih kasnijih generacija među kulabijama. Oni imaju i treće mišljenje koje se prenosi od Ebu-Hasana da je to metafora u Allahovom govoru, a činjenica u govoru ljudi. Zato što slova su svojstvena unutar ljudi, tako da kazivanje neće postojati ako nema govornika. Za razliku od kur`anskog kazivanja, jer on nije svojstven Allahu, tako da nije ni moguće da je to Njegov govor. No, ovo pitanje je pojašnjeno na drugom mjestu.

Ovdje se misli da ono što su rekli pojedini od selefa: Iman je govor i djelo, da je time htio govor srca i jezika, i djelo srca i organa. A onaj ko je time mislio ubjeđenje, smatra da se od termina govora ne shvata osim njegov očiti govor. Ili se pobojao toga pa je dodao ubjeđenje srca. Oni koji kažu da je on djelo i govor. Kažu da govor obuhvata ubjeđenje i govor jezika, a što se tiče djela od njega se ne shvata i nijet, pa su dodali i to. Oni koji su dodali slijeđenje sunneta, zato što svi ti postupci neće biti dragi Allahu osim sa slijeđenjem sunneta, oni time nisu mislili na svaki vid govora i djela, nego su htjeli istaći ono što je propisano od djela i govora, a imali su za cilj da odgovore murdžijama, koji su iman smatrali samo govorom. Pa su rekli: Ne, on je govor i djelo. Oni koji su ga učinili na četiri dijela, protumačili su svoj stav, kao što je Sehl b. Abdullah et-Tusteri bio upitan o imanu, šta je on? Pa je rekao: On je govor, djelo, nijet i sunnet. Jer, ako je iman govor bez djela, onda je kufr, a ako je govor i djelo bez nijeta onda je licemjerstvo, a ako je govor, djelo i nijet bez sunneta onda je novotarija.

POGLAVLJE

AKO SE NEŠTO SPOMENE NAKON VEZNIKA SA NEČIM U KUR`ANU I SVIM GOVORIMA SE ODNOSI NA RAZLIČITOST IZMEĐU PRVOG I DRUGOG ČLANA VEZE I U PROPISU KOJI JE SPOMENUT RADI NJIH

Kada se nešto veže za drugo u Kur`anu, i svim drugim vidovima govora, onda se želi napraviti razlika između onoga što je prije veznika i onoga što je poslije njega, sa zajedničkim propisom kojim se vežu jedan za drugog i radi kojeg su spomenuti. A razlika može biti klasificirana na stupnjeve od kojih je najviši taj da budu odvojeni jedan od drugog, tako da nije jedan nije isto što je onaj drugi, niti je dio njega, niti se zna da mora biti nužno sa njim. Kao što Uzvišeni kaže:

ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ

"Onaj Koji je za šest Dana nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio" (El-Furkan, 59)

I slično tome. I kaže:

وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ

"...i Džibrilu i Mikailu..." (El-Beqare, 98)

I kaže:

وَأَنزَلَ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ۝ مِن قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلْفُرْقَانَ

"...a i Tevrat i Indžil je objavio, još prije kao putokaz ljudima, a objavio je i Furkan" (Ali-Imran, 3 – 4)

I ovo je preovladavajuće.

Njemu slijedi to da između njih postoji nužna veza, kao što Uzvišeni kaže:

وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَـٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ

"I ne miješajte istinu s neistinom, tajeći istinu iako vi znate." (El-Beqare, 42)

I kaže:

وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put, i slijedi put koji nije put vjernika..." (En-Nisa, 115)

I kaže:

وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ

"A onaj koji ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove" (En-Nisa, 136)

Dakle oni su nužno jedan od drugog, jer od miješanja istine sa neistinom čineći je prikrivenom, od istine će se prikriti toliko koliko se bude laž isticala. Onaj ko skriva istinu, mora ojačati ono o čemu laže, tako da će istinu sa laži pomiješati. Zbog toga su svi sljedbenici Knjige, koji su krili ono što je Allah objavio, morali istaći laži.

Isto tako je sa novotarima, niko od njih nije zapostavio nešto od sunneta, u koji se mora vjerovari i primijenjivati, a da nije zapao u novotariju. Niti ćemo vidjeti jednog novotara a da nije nešto zapostavio od sunneta. Kao što je došlo u hadisu:

"Ni jedan narod neće uvesti neku novotariju a da neće isto tako zapostaviti jedan sunnet."

Bilježi ga Imam Ahmed.[1] Uzvišeni kaže:

فَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَاوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ

"...ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana ubacili..." (El-Maide, 14)

Kada su zapostavili dio onoga čime su bili opominjani, zamijenili su ga sa drugim, tako da se među njih ubacila mržnja i neprijeteljstvo. Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ

---

[1] (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda, 4/105, - br. 16941. A njegov tekst je: *Neće ni jedan narod uvesti neku novotariju a da se neće za nju podići jedan sunnet.* Pogledaj Daif džamijas-sagir, br. 4983.

"Onome ko se bude slijepim pravio pred Opomenom Svemilosnog, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati" (Ez-Zuhruf, 36)

Tj. od opmene koju je objavio Milostivi. Uzvišeni kaže:

فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ

"...i onaj ko bude slijedio Uputu Moju neće zalutati i neće nesretan biti. A onaj ko se okrene od Opomene Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti." (Taha, 123 – 124)

I kaže:

ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ

"Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika! - A kako vi malo pouku primate!" (El-A'raf, 3)

Naredio je da se slijedi ono što je objavljeno, kao i da se kloni onoga što je suprotno tome, a to je slijeđenje nekih drugih zaštitnika mimo Njega ﷻ, jer, onaj ko ne bude slijedio jednog slijedit će drugog. Zato kaže:

وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"...i slijedi put koji nije put vjernika..." (En-Nisa, 115)

Učenjaci kažu: Onaj ko ne slijedi njihov put, onda će slijediti neki drugi koji nije njihov. Ovo su uzeli kao dokaz, da je slijeđenje njihovog puta vadžib. Tako da, niko nema pravo izaći iz domena onoga oko čega su se oni složili.

Isto tako, onaj ko ne učini ono što je naređeno, učinit će ono što je zabranjeno. A onaj ko učini zabranjeno, neće učiniti sve što mu je naređeno. Dakle, nemoguće je da čovjek učini sve što mu je naređeno, ako čini nešto od onoga što mu je zabranjeno. Niti je moguće da ostavi nešto od onoga što mu je zabranjeno, sa izostavljanjem dijela onoga što mu je naređeno. Pa ako se kloni zabranjenog, od svega onoga što mu je naređeno, onda mu je to naređeno. Od zabranjenog je zapostavljanje naređenog. Sve ono što ga odvrati od obavljanja vadžiba ono je haram, a sve bez čega je nemoguće obaviti vadžib na njemu je da ga učini. Zbog toga je neogranični spomen, termina

naredbe, obuhvatio i zabranu. Ako se ograniči zabranom, onda je zabrana ravna onome što je maločas navedeno. Pa ako Uzvišeni kaže o melekima:

لا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ

"...koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati" (Et-Tahrim, 6)

U to ulazi, da ako im nešto zabrani, oni će se toga kloniti. Što se tiče Njegovih riječi:

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"...i koji će ono što im se naredi izvršiti." (Et-Tahrim, 6)

Neki su rekli da ne prelaze ono što im je naređeno, i kaže se da to obavljaju u njegovom naređenom vremenu, ne prije niti poslije.

Neko će reći: On nije rekao: Ne čine osim ono što im je naređeno, ali na ovo su ukazale Njegove riječi:

لا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ

"Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi." (El-Enbija, 27)

Kaže se da to znači, da Mu se ne opiru za ono što im je prije naredio i čine ono što im je naređeno u budućnosti. Možda će neko reći: Ovaj ajet je vijest o onome što će se desiti, a ono što im je naređeno je u prošlom vremenu, tako da obuhvata sve što je u budućnosti. Uzvišeni kaže: **Čuvajte sebe i svoje porodice Vatre.** Ono od čega se treba čuvati je u budućnosti. Ili se kaže da, zapostavljanje naređenog nekada biva nepokornost narêđenom, a nekada radi njegove nesposobnosti. Pa ako je mogućan i poima, onda mora postojati naređeno i ono što može učiniti. Kao što Allah ﷻ kaže: **neće opirati,** tj. neće odbijati pokornost, kao što kaže: **...i koji će ono što im se naredi izvršiti.**

Tj. oni to mogu, i ništa od toga im nije teško, nego ga u potpunosti izvršavaju. Tako da mora postojati sve ono što im je naređeno, a uz to može biti da oni ne rade osim ono što im se naredi. Kao što bi neko rekao: Ja radim ono što mi je naređeno, tj. obavljam ga, ali ga ne prelazim ni dodavanjem niti oduzimanjem.

Također, riječi Uzvišenog:

"...koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati." Ako im je zabranio neku drugu stvar, to će biti od Njegove naredbe, a ako im nije zabranio, onda neće biti pokuđeni ako učine ono što im nije zabranjeno.

Dakle, ako se navede neograničen termin naredbe, on obuhvata i zabranu. Kao što Allah ﷻ kaže:

وَأَطِيعُوا ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ

"...pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i nadležnim između vas!" (En-Nisa, 59)

Tj. naredbodavcima, a onaj ko naređuje on može i zabraniti. Tako da mu se mora pokoriti u jednom i drugom, jer zabrana ulazi u naredbu. Musa ﵇ je rekao Hidru:

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْـَٔلْنِي عَن شَيْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا

"Vidjet ćeš da ću biti strpljiv, ako Bog da!", reče Musa, "i da ti se neću ni u čemu suprotstavljati." "Ako ćeš me već pratiti", reče onaj, "onda me ni o čem ne pitaj dok ti ja o tome prvi ne kažem." (El-Kehf, 69 – 70)

Dakle, zabranio mu je da ga pita o bilo čemu sve dok mu on o tome prvi ne kaže. A kada je probušio lađu Musa ﵇ mu reče:

أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا

"Zar je probuši da potopiš one koji na njoj plove?"(El-Kehf, 71)

Pa ga je upitao prije nego što mu je ovaj sam rekao. Za dječaka kaže:

أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ

"Što ubi dijete bezgriješno, koje nije nikoga ubilo!" (El-Kehf, 74)

Pa ga je upitao prije nego što mu je ovaj sam rekao. Za zid reče:

لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا

"Mogao si uzeti za to nagradu." (El-Kehf, 77)

Ovo je pitanje o samom značenju. Jer, pitanje i traženje mogu nekada biti u smislu uslova, kao kada kažeš: Ako dođeš nama, mi

ćemo te počastiti. Ako prespavaš noć kod nas, učinit ćeš nam uslugu. U tom smislu su riječi Adema ﷺ:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"Gospodaru naš" – rekoše oni – "sami smo sebi zulum učinili, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (El-A'raf, 23)

Ili kada Nuh ﷺ reče:

قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"Gospodaru moj", reče, "Tebi se ja utječem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen." (Hud, 47)

A ovakvih primjera je mnogo, kao što je i Musa ﷺ rekao:

إِن سَأَلْتُكَ عَن شَىْءٍۭ بَعْدَهَا فَلَا تُصَٰحِبْنِى

"Ako te i poslije ovoga za bilo šta upitam', reče,'onda se nemoj sa mnom družiti." (El-Kehf, 76)

Zatim se pokazalo da ga je upitao tri puta prije nego što mu je Hidr rekao bilo šta o tome. A ovo je nepokornost radi njegove zabrane. Što se odnosi na njegove riječi:

وَلَا أَعْصِى لَكَ أَمْرًا

"i da ti se neću ni u čemu suprostavljati." (El-Kehf, 69)

Što dokazuje da onaj ko je nepokoran zabrani, biva nepokoran naredbi. U tom smislu Uzvišeni kaže:

أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ

"Samo On stvara i upravlja!" (El-A'raf, 54)

Zatim zabrana ulazi u naredbu, pa kaže:

فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ

"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu" (En-Nur, 63)

I kaže:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

"Ni vjernik ni vjernica nemaju izbora da, kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, po svom nahođenju postupe." (El-Ahzab, 36)

A njegova zabrana ulazi u ovo.

Pravnici su se razišli oko toga ako čovjek kaže ženi: "Ako se suprotstaviš mojoj naredbi onda si puštena". Pa ako joj nešto zabrani, da li će to ući unutar njegove naredbe? Postoje dva mišljenja. Jedni kažu da ne ulazi, zato što je suština naredbe drugačija od suštine zabrane. Dok drugi kažu da ulazi, zato što je nepokornost naredbi i zabrani poznata u običajnom pravu. Ovo je ispravno, jer ono što se spomene u običaju biva činjenicom u jeziku i šerijatu. Naredba je neograničena kod svakog govornika. Ako kažeš: Poslušaj naredbu tog i tog. Ili: Taj i taj sluša naredbe od tog i tog. Ili: Ne pokazuje neposlušnost njegovim naredbama. U to ulazi i zabrana. Jer, onaj ko zabranjuje naređuje zabranu nečega. Allah ﷻ kaže:

وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ

"I ne miješajte istinu s neistinom, tajeći istinu iako vi znate." (El-Beqare, 42)

Dakle, nije rekao: Nemojte istinu tajiti, tako da nije zabranio svakom od njih zato što su oni nužno jedan sa drugim. Ovaj veznik (i- و), nije veznik spajanja ili kao što ga kufljani nazivaju rastatavni 'vav', kao što su to mislili pojedinci. Onda bi značenje bilo: Nemojte spojiti među njima tako da će jedan od njih biti samo onaj zabranjeni.

Također, ovo će doći kada se pojavi razlika, kao što Uzvišeni kaže:

وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ وَيَعْلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ

"...a da Allah ne zna one od vas koji se bore, i zna one koji su strpljivi!" (Ali-Imran, 142)

I kaže:

أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ

"ili ih potopi, zbog onog što su zaradili – a mnogo toga On i oprosti. Da bi oni koji raspravljaju o dokazima Našim znali da im nema kud umaći." (Eš-Šura, 34 – 35)

Od nužnog veznika su riječi Uzvišenog:

وَأَطِيعُوا ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِى ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ

"...pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i nadležnim između vas!" (En-Nisa, 59)

A oni ako se pokore Poslaniku pokorili su se Allahu. Kao što Allah ﷻ kaže:

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ

"Ko se pokori Poslaniku, pokorio se i Allahu" (En-Nisa, 80)

Onaj ko se pokorava Allahu, a do njega je došlo Muhammedovo ﷺ, poslanstvo, onda se on mora pokoriti Poslaniku ﷺ. Jer, nema pokornosti Allahu ako nema pokornosti Poslaniku ﷺ.

Treći je, veznik jednog dijela za drugi dio nečega. Kao što Uzvišeni kaže:

حَٰفِظُوا عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ

"Čuvajte namaz, naročito srednji namaz..." (El-Beqare, 238)

I kaže:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ

"Kad smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina" (El-Ahzab, 7)

I kaže:

مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ

"Ko je neprijatelj Allahu, melecima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu " (El-Beqare, 98)

I kaže:

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا

"I dao vam je da naslijedite zemlje njihove i domove njihove i bogatstva njihova, i zemlju kojom prije niste hodali..." (El-Ahzab, 27)

Četvrti je, vezanje nečega sa drugim, radi razlike dvaju svojstava. Kao što Uzvišeni kaže:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝١ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝٢ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝٣ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg Koji sve stvara i čini skladnim, i Koji sve s mjerom određuje i upućuje, i Koji čini da rastu pašnjaci" (El-E'ala, 1 – 4)

I kaže:

ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

"Onima koji u gajb vjeruju i koji namaz obavljaju i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili i onima koji vjeruju u ono što je objavljeno tebi i što je objavljeno prije tebe, i koji u ahiret čvrsto vjeruju. (El-Beqare, 3 – 4)

U pjesništvu se nalazi spomen veznika iako se razlikuju samo termini, pa kaže:

Pa je vidio da je njen govor laž i izmišljotina [1]

Pojedini ljudi tvrde da je isto ovako došlo u Allahovoj Knjizi, kao što kažu za ajet gdje Allah ﷻ kaže:

شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

"...zakon i pravac..." (El-Maide, 48)

Ali to je pogrešno mišljenje, jer ovako nešto ne postoji u Kur`anu, niti u književnom govoru. A najviše što ljudi spominju jeste razlikovanje značenja od termina. Kao što pojedini tvrde da je ovo kao što pjesnik kaže:

Zar nije najbolja Hinda i zemlja u kojoj je Hinda

A mimo Hinde je došla udaljenost i daljina.[2]

Pa misle da je ovo jedno značenje. Dokaz tome su naveli da je zakon isto što i pravac. Oni koji su im se suprotstavili kažu: Udaljenost je općenitija od daljine, jer udaljenost koliko god da se smanji ili poveća osjeća se kao rastanak. Dok je, daljina, upotrijebljena za nešto što je daleko, količnske odvojenosti. Uzvišeni kaže:

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ

"Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju" (El-En'am, 26)

---

[1] (Ovo je stih od Adija b. Zejda, a njegov početak je: Tražila si vođu da mu pokažeš da si darežljiva. Pogledaj Lisanul arebil-muhit, 3/560).

[2] (Ovo je od pjesnika Hatie. Pogledaj Lisanul arebil-muhit, 3/560)

Oni su pokuđeni radi bježanja i odvraćanja od njega, bez razlike da li oni bili blizu ili daleko od njega fizički. Jera nije svako bio udaljen od njega, a posebno kod onih koji kažu: Spustio sam se kod Ebu-Taliba. Ili kao što Nabiga kaže:

Daljina je ko tamni i ukočeni sud [1]

Ovo se odnosi na rupu koja se kopa pored šatora da se u nju sakuplja voda i da ne ulazi u šator. Tj. postala je kao ta rupa, iako je pored šatora i nije daleko od njega.

[1] (Pogledaj Divan od Nabige Ez-Zibjanija sa provjerom dr. Šukrija Fejsala, str. 3).

POGLAVLJE

AKO SE SPOMENE TERMIN IMAN NEOGRANIČENO NJIME SE PODRAZUMIJEVA ISTO ONO ŠTO SE PODRAZUMIJEVA DOBROČINSTVOM, BOGOBOJAŽNOŠĆU, VJEROM, PA OBUHVATA SRČANA DJELA KAO I DJELA ORGANIMA, A O TOME JE MNOGO DOKAZA U KUR`ANU

Ako je ovo postalo jasnim, onda kada se spomene termin imana neograničeno u Kur`anu i sunnetu, onda se njime misli ono što se misli terminom čestitost, terminom bogobojaznost i terminom vjera, kao što je prethodilo. Vjerovjesnik ﷺ, je pojasnio da se iman dijeli na sedamdeset i nekoliko ogranaka. Najbolji od njih je reći La ilahe illallah, a najmanji je da se ukloni smetnja sa puta. Dakle sve ono što Allah voli ulazi u naziv imana. Isto tako i termin dobročinstvo, ako se navede neograničeno, u njega ulazi sve spomenuto. Isto je sa terminom bogobojaznosti i terminom vjera ili vjera islam. Prenosi da su pitali o imanu(ashabi), pa je Allah objavio ovaj ajet: **Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja...** pa je dobročinstvo protumačeno imanom, protumačeno je bogobojažnošću, protumačeno je djelima koja približavaju Allahu, i sve to je istina. Prenosi se kao merfua predaja da je Poslanik ﷺ, protumačio dobročinstvo sa imanom.

Muhammed b. Nasr kaže: Govorio nam je Ishak b. Ibrahim, govorio nam je Abdullah b. Zejd el-Mukri i El-Melai pa kažu: Govorio nam je Mesudi[1] prenoseći od Kasima da je rekao: Došao je čovjek kod Ebu-Zerra ﷺ, i upitao ga o imanu pa je proučio:

لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَٰهَدُوا۟ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ

---

[1] On je Abdur-Rahman b. Abdullah ali je pomiješao hadise.

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." (El-Beqare, 177)

Čovjek reče: Ja te nisam pitao o dobročinstvu. Pa je rekao: Jedan čovjek je došao kod Vjerovjesnika ﷺ pa ga je upitao o onome o čemu si me ti pitao pa mu je proučio ono što sam ja tebi proučio, pa mu je rekao ono što si ti meni rekao. Pa kad se nije zadovoljio, reče mu: *"Mu'min je onaj koji kada učini dobro djelo ono ga razveseli a ponada se njegovoj nagradi. A kada učini neko zlo ono ga rastuži pa se boji njegove kazne."*

I kaže: Govorio nam je Ishak, govorio nam je Abdur-Rezak, govorio nam je Mumer prenoseći od Abdul Kerima El Džezerija, od Mudžahida da je Ebu Zerr r.a. upitao Vjerovjesnika ﷺ o imanu pa mu je proučio:

لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ
وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ
ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ
وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." (El-Beqare, 177) [1]

[1] Kažem da je lanac ove predaje sahih, a doći će 232 drugim lancima od Mudžahida, koji su potpuniji od ovog.

Također, svojim lancem od Ikrimeta prenosi da je rekao: Husejn b. Ali b. Ebu-Talib ﷺ, kada se vraćao iz Šama, bio je upitan o imanu, pa je proučio: **Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu...** Ibn-Batta svojim lancem od Mubareka b. Hasan prenosi da je rekao: Rekao sam Salimu Eftasu: "Čovjek se pokori Allahu i ne iskazuje Mu nepokornost, i čovjek koji se nepokori Allahu i pokazuje Mu pokornost, zatim Mu postane pokoran pa ga uvede u Džennet ili postane nepokoran pa ga uvede u Vatru. Da li se njih dvojica razlikuju po imanu?" Kaže: 'Ne'. Kaže: "Pa sam to spomenuo Ataiju, pa reče: 'Upitaj ih, da li je iman lijep ili loš? Jer Allah ﷻ kaže':

لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ

"da bi Allah dobre od nevaljalih odvojio i da bi nevaljale jedne na druge naslagao, a onda ih sve u gomilu zbio i u Džehennem bacio. Oni će doista biti izgubljeni." (El-Enfal, 37)

Pa sam ih upitao ali mi ništa nisu rekli, a neki od njih rekoše: 'Iman je skriven i sa njim nema djela'. Pa sam to spomenuo Ataiju, a on reče: 'Subhanallah, zar ne čitaju ajet u suri El-Beqare: **"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike,...**Kaže: 'Zatim je Allah opisao sa ovim nazivom ono što mora postojati od djela'. Pa kaže: **"te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje."** (El-Beqare, 177). Pa kaže: 'Upitaj ih, da li su ova djela ušla u ovaj naziv'. I kaže:

وَمَنْ أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ

"A onaj koji želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je," (El-Isra, 19)

Tako da je učini nužnim naziv sa djelom i djelo sa nazivom."

Dakle, treba istaći to da nikada nije potvrđena hvala sa imanom a da nije sa njim iman naveden, a ne iman sa kojim nema djela. Pa ako

se zna da kuđenje i kazna idu sa ostavljanjem djela, nakon toga njihovo suprotstavljanje ili razilaženje nema koristi. Tako da će ostati samo terminološka rasprava, pored toga što oni griješe u pogledu samog termina, i suprotstavljaju se Kur`anu i sunnetu. Ako kažu da mu neće našteti ostavljanje djela, ovo je očiti kufr. Neki ljudi od njih prenose da su i ovo rekli: "Allah je robovima propisao farzove, ali od njih nije htio da ih čine, niti da im našteti ako ih ostave". Ovo je možda mišljene većine onih koji kažu: "Od pripadnika tevhida niko neće ući u Vatru", ali ne znam nikoga određeno ko je izrekao ovaj stav. Nego ga ljudi spominju u knjizi bez spominjanja ko mu je zastupnik. Može se desiti da je ovo mišljenje nemoralnih griješnika i munafika koji kažu: "Pored imana ili sa tevhidom grijesi neće naštetiti". Neki govore kao odgovor murdžijama pa ih opisuju ovako. Na to ukazuju riječi Uzvišenog:

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ

"To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje" (El Beqare, 177)

Kaže: Iskreni tj. u svojim riječima. Ili kad kažu: Vjerujemo, kao što kaže:

قَالَتِ ٱلۡأَعۡرَابُ ءَامَنَّاۖ قُل لَّمۡ تُؤۡمِنُواْ وَلَٰكِن قُولُوٓاْ أَسۡلَمۡنَا وَلَمَّا يَدۡخُلِ ٱلۡإِيمَٰنُ فِي قُلُوبِكُمۡۖ وَإِن تُطِيعُواْ

ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتۡكُم مِّنۡ أَعۡمَٰلِكُمۡ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ

وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša." – Allah, uistinu, prašta i Milostiv je. Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 14–15)

Tj. oni su iskreni u svom govoru, vjerujemo u Allaha, za razliku od lažova koji lažu i za koje Allah ﷻ kaže:

إِذَا جَآءَكَ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ قَالُواْ نَشۡهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشۡهَدُ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ

لَكَٰذِبُونَ

"Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov Poslanik!', i Allah zna da si ti, zaista, Njegov Poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci." (El-Munafikun, 1)

I kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici!Oni misle da varaju Allaha i one koji vjeruju, iako, ne osjećajući to, sami sebe varaju. U srcima njihovim je bolest i Allah im povećava bolest. Njih čeka patnja bolna za ono što su lagali." (El-Beqare, 8 - 10)

O riječi 'lažu' postoje dva poznata kiraeta[1], jer su oni slagali u svom govoru: Vjerujemo u Allah i Sudnji dan, a u sebi su lagali da vjeruju u Poslanika iako su očitovali da vjeruju u njega. Uzvišeni kaže:

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ

"Elif-lam-mim. Zar misle ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni? A mi smo u iskušenje doveli i one prije njih, pa će Allah, doista, znati ukazujući na one koji govore istinu i one koji lažu. (El-Ankebut, 1-3)

Pojašnjava da ljudi moraju biti stavljeni na kušnju, tj. da ih iskuša i ispita i provjeri. Kao što se kaže: Provjerio sam zlato pa sam ga stavio u vatru da se vidi sa čime je pomiješano. U tom smislu su riječi Muse عليه السلام:

إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ ۖ

"To je samo iskušenje Tvoje kojim Ti, koga hoćeš, u zabludu stavljaš, a kome hoćeš, na pravi put ukazuješ"(El-A'raf, 155)

Tj. Tvoj ispit i kušnja, kao što Si Svoje robove ispitao dobrim i lošim stvarima, da bi se razlikovali strpljivi i zahvalni od drugih. Iskušao si ih slanjem poslanika, objavom knjiga, da se raspoznaje

[1] Kiraet svih učenjaka je 'oni lažu' sa tešdidom, dok su kufljani čitali osim Ebana od Asima bez tešdida sa fethom na harfu 'ja'. Pogledaj Zadul mesir, 1/31, izdanje Islamske knjižnice.

vjernik od kafira, iskreni od lažova, istiniljubivi od munafika. Tako da je to učinio razlogom zablude jednih a upute drugih ljudi.

U Kur`anu je mnogo primjera u kojim opisuje mu'mine sa iskrenošću i istinom, munafike sa laži. Zato što su obije skupine svojim jezicima rekle: Vjerujemo. Onaj čija djela potvrde riječi, on je iskreni mu'min˙, a onaj ko kaže jezikom ono što mu nije u srcu, on je lažljivi munafik. Uzvišeni kaže:

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ

"Ono što vas je zadesilo kada su se dvije skupine sukobile, bilo je Allahovom voljom i da bi znao ko su vjernici! I da bi znao ko su licemjeri. Njima je rečeno: "Dođite, borite se na Allahovom putu, ili se branite!", a oni su kazali: "Da znamo da će biti borbe, mi bismo vas slijedili!" Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju, jer su ustima svojim govorili ono što nije bilo u srcima njihovim! A Allah najbolje zna što oni kriju! (Ali-Imran, 166-167)

A kada je u ajetu o dobročinstvu rekao: **To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje,** to ukazuje da **'oni koji su iskreni'** znači da su istinu rekli svojim govorom - 'vjerujemo'. Ovo je govor koji im je naređen, i kojeg su izgovarali, ali nije im bilo naređeno da jezicima kažu: Mi smo vjernici, mi smo dobri. Nego, kada čovjek kaže: Ja sam čestit. On hvali sam sebe. Zato dok se Zejneb bint Džahš zvala Čestita, rečeno je da sama sebe hvali, pa ju je Vjerovjesnik ﷺ imenovao Zejneb. Za razliku od forme imana, kada kažu: Vjerujemo. Zato što je to nešto što im je naredio kao farz da kažu. Allah ﷻ kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ

"Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dano Musau i Isau, i u ono što je dano vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima i mi se Njemu predajemo." (El-Beqare, 136)

Isto tako i u suri Ali-Imran kaže:

قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ

– Reci: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što je objavljeno nama, i što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu i potomcima, i u ono što je dano Musau i Isau i vjerovjesnicima od Gospodara njihovoga;" (Ali-Imran, 84)

I kaže:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ

– Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici, svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi među poslanicima Njegovim ne pravimo podjelu!" (El-Beqare, 285)

Kada kaže: **"Mi među poslanicima Njegovim ne pravimo podjelu!"** je dokaz da su rekli: Vjerujemo i ne pravimo razliku. Zato je rekao: **Čujemo i pokoravamo se**. Tako da su spojili između: vjerujemo, čujemo i pokoravamo se, a na kraju ajeta čestitosti(dobročinstva) kaže: **To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje.** Tako da je dobročinitelje(čestite), učinio sa onima koji se Allaha boje i to u kontekstu neograničenog i samostalno navedenog pojma, ali je razdvojio među njima kod spajanja sa drugim terminom i ograničenog navođenja. Kao što kaže: **Pomažite se na dobročinstvu i bogobojaznosti.** Tako da je ovaj ajet ukazao kako su naziv imana, naziv dobročinstva (čestitosti) i naziv bogobojaznosti, jedno ako su navedeni neograničeno, pa su mu'mini bogobojazni i dobročinitelji (čestiti).

Zato je u vjerodostojnim hadisima o šefaatu došlo: *Iz Vatre će biti izveden svako onaj u čijem se srcu nađe trun imana.* A u nekim: *Koliko i trun dobra.* Ovo odgovara riječima Uzvišenog:

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio i koliko trun zla – vidjet će ga." (Ez-Zilzal, 7-8)

Tako da je taj trun dobra isti onaj trun imana. Čestiti (dobročinitelji) i bogobojazni mu'mini su oni koji zaslužuju neograničenu sreću. Oni su stanovnici Dženneta kojima je obećan ulazak u njega bez patnje. A oni za koje Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Onaj ko nas vara nije od nas. Onaj ko ponese oružje na nas nije od nas."[1]

Ne pripadaju ovima, nego su oni griješnici predočeni prijetnji, kao loš primjer.

[1] Bilježi ga Muslim.

POGLAVLJE

DOKAZNA STRANA NAZIVA IMAN, ZA POTVRĐIVANJE SRCEM I NJEGOVIM DJELIMA I DJELIMA ORGANA JE KAO DOKAZNA STRANA ALLAHOVIH IMENA NA NJEGOVO BIĆE I NJEGOVA SVOJSTVA, ILI KAO NAZIVI KUR`ANA, IMENA VJEOVJESNIKA...ITD.

Ovo je vrsta Allahovih imena, nazivi Njegovih knjiga, poslanika i nazivi Njegove vjere. Uzvišeni kaže:

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا

"Reci: 'Zovite: 'Allah', ili zovite: 'Svemilosni', a kako Ga god budete zvali, Njegova su imena najljepša." (El-Isra, 110)

I kaže:

وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ

"Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima, a klonite se onih koji iskreću Njegova imena" (El-A'raf, 180)

I kaže:

هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ

"On je Allah, nema drugog boga osim Njega, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Svemilostan, Milostiv! On je Allah, nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka, Onaj Koji svakog osigurava, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Uzvišen i Čist je Allah od onoga što mu pridružuju! On je Allah, Tvorac, Onaj Koji iz ničega stvara, Onaj Koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega slavi i veliča sve što je na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri." (El-Hašr, 22–24)

Sva Njegova imena su složena oko toga da ukažu na Njegovu svetost. Zatim svako ime ukazuje na neko od značenja u Njegovim svojstvima, i to nije značenje na koje je ukazalo neko drugo ime. El-Aziz ukazuje na Njega sa Njegovom silom, El-Khaliq ukazuje na Njega sa Njegovim stvranjem. Er-Rahim ukazuje na Njega sa Njegovom milošću. A Njegova bit nužno povlači za sobom sva Njegova svojstva. Tako da svako ime ukazuje na Njegovo biće, dok je svojstvo specifično za Njega putem skladnosti. Ili na jedan od njih putem međusobnog slaganja ili na drugo svojstvo putem neophodnosti.

Isto tako je i sa nazivima Njegovih knjiga; Kur`an, Furkan, Kitab, Huda, Bejjan, Šifa', Nur i slično je u ovom smislu. Isto tako imena Njegovog Poslanika; Muhammed, Ahmed, El-Mahi, El-Hašir, El-Mukafi, En-Nebijju rahmeti, En-Nebijju tevbeti, En-Nebijjul melhameti. Svako ime ukazuje na jedno od pohvalnih svojstava koje je drugačije od onog drugog. Isto tako, ono što ga hvali, od priča u Kur`anu, kao što je priča o Musau ﷺ i druge. Nije bitno da svaka od njih bude poput neke akcije ili atrakcije ali je bitno da dadne neku pouku. Kao što Uzvišeni kaže:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ

"U kazivanju o njima pouka je za one koji su razumom obdareni" (Jusuf, 111)

Ako se desilo nešto, i to jedno, i ono ima svojstva, pa se o tome govori sa različitim rečenicama, svaka rečenica će ukazati na jedno od njegovih svojstava kroz rečenice koje će reći oni koji to opisuju. I to nije ponavljanje nečega.

Isto tako je sa nazivima Njegove vjere, koju su naredili Allah i Njegov Poslanik da se naziva Iman, Čestitost, Bogobojaznost, Dobro, Vjera, Dobro djelo, Pravi put i slično tome, ali je u suštini jedna stvar. Svaki naziv ukazuje na svojstvo koje nije ono drugo, a to svojstvo biva osnovom u terminu, dok su ostali kao njegovi pratioci, i koji postoje nužno uz njega, zatim na njega ukazuju putem slaganja. Jer, osnova imana je onaj iman koji je u srcu. Tu se moraju naći dvije stvari: potvrda srcem, njegovo odobravanje i spoznaja. Za ovo će se reći: Govor srca. Džunejd b. Muhammed kaže: Tevhid je govor srca, tevekul je djelo srca, tako da u njemu mora postojati govor i djelo srca. Zatim govor tijela i njegovo djelo, i u njemu mora postojati djelo srca.

Kao što je ljubav prema Allahu i Njegovom poslaniku, strah od Allaha, ljubav prema onome što voli Allah i Njegov poslanik, mržnja prema onome što mrzi Allah i Njegov poslanik, iskrenost u djelima da budu samo radi Njega, oslonac srca samo na Allaha, i druga djela srca koja je naredio Allah i Njegov Poslanik i koja su učinili od imana.

Zatim, srce je osnova, pa ako u njemu postoji htijenje i spoznaja to će se preliti sigurno u tijelo, i nije moguće da tijelo zaostane iza onoga što hoće srce. Zato je Vjerovjesnik ﷺ, u sahih hadisu, rekao:

"U tijelu ima jedan komad mesa, ako je on ispravan ispravno će biti cijelo tijelo. Ako je on pokvaren onda će se cijelo tijelo pokvariti. A to je srce."[1]

Ebu-Hurejre ﷺ kaže: *"Srce je poput kralja, a udovi su njegova vojska. Ako je kralj dobar, dobra je i njegova vojska. Ako je kralj iskvaren, onda je iskvarena i njegova vojska."* Ebu-Hurejrin govor približava značenje, dok su Vjerovjesnikove riječi ljepše obznanile stanje, jer kralj, iako je dobar, vojska ima vlastito opredjeljenje, pa se mogu uzjoguniti i biti napokorni kralju i obrnuto. Tako će u njima pored njegove dobrote biti zla, i obrnuto, tj. da on bude zao, dok su oni dobri. Međutim, nije isto sa srcem, jer tijelo slijedi srce i nikada ne izlazi iz okvira onoga što srce želi. Kao što je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

„...ako je ono ispravno, ispravno će biti cijelo tijelo. Ako je ono iskvareno onda će se cijelo tijelo pokvariti."

Ako je srce valjano sa onim što je u njemu od imana, po srčanom znanju i djelu, onda to nužno iziskuje ispravnost tijela prema vanjskom govoru i djelima sa općenitim imanom. Tako su muhadisi govorili: Iman je govor i djelo, javan i tajan govor, a, također, javno i tajno djelo. Vanjska manifestacija je popratna za nutarnja uvjerenja i slijedi ih. Ako je unutrašnjost valjana, onda će biti valjana i vanjština, a ako se iskvari, iskvarit će se i vanjština. Zato su neki ashabi, koji su govoreći o klanjaču koji nije smiren u namazu, rekli: "Da mu se srce smirilo, smrili bi mu se i udovi."[2] Neophodno pri imanu srca mora biti

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 3193, a njegov početak je: *Halal je jasan, haram je jasan...* A prethodilo je da smo govorili o ovom hadisu na početku knjige.

[2] Ne poznajemo mu osnove od bilo kojeg među ashabima, a poznato je – kao što Iraki kaže – da je ovo od govora Seida b. Musejjiba. Ibn-Mubarck ga bilježi u knjizi Zuhd i Ibn Ebi-Šejbe u Musanefu, sa slabim lancima, zato što je naveden čovjek bez imena. Također se pripisuje kao merfua predaja Vjerovjesniku ﷺ, ali se u njegovom lancu nalazi prenosliac koji je

ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, tj. da Allah i Poslanik čovjeku vjerniku budu draži od svakog drugog. Uzvišeni Allah kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ

"Ima ljudi koji umjesto Allaha kumire prihvaćaju; vole ih kao što se Allah voli! Ali oni koji vjeruju, još više Allaha vole!" (El-Beqare, 165)

Onima koji vjeruju dao je epitet da više vole Allaha nego što mušrici vole svoje idole.

O ovom ajetu postoje dva stava. Jedni kažu da ih oni vole kao što mu'mini vole Allaha, a oni koji vjeruju više vole Allaha nego oni svoje kipove. Drugi kažu da ih vole kao što se voli Allah, a oni koji vjeruju više vole Allaha od njih. I ovo je ispravno mišljenje. Prvo mišljenje je kontradiktorno i nevaljano, jer mušrici ne vole idole kao što mu'mini vole Allaha. Htijenje se postavlja kao uslov, a potpuno htijenje uz postojanje mogućnosti iziskuje djelo. Tako je nemoguće da čovjek voli Allaha i Poslanika, da želi ono što vole Allah i Poslanik, sa sigurnim htijenjem i mogućnošću za to a da to ne učini. Ako čovjek ne izrazi vjerovanje, iako ima mogućnost da to učini, to će pokazati da u njegovom srcu nema obaveznog imana kojeg mu je naredio Allah ﷻ.

Odatle se nazire greška Džehma b. Safvana i njegovih sljedbenika, jer su mislili da je iman puka potvrda srcem i njegovo djelovanje, a srčana djela nisu smatrali dijelom vjerovanja. Mislili su da čovjek može biti mu'min potpunog imana samo kada vjeruje srcem, ali on pored toga vrijeđa Allaha i Njegova poslanika, protivi se Allahu i Poslaniku, napada na Allahove evlije, izražava počast kafirima sa vrhuncem poštivanja, dok mu'mine krajnje ponižava. Kažu da su ovo sve grijesi koji ne negiraju iman koji se nalazi u srcu i da ovo čini dok je u nutrini kod Allaha mu'min. Kažu da je time takvome na dunjaluku potvrđen propis nevjerstva, jer takvi stavovi ukazuju na kufr, što predstvalja presudu po vanjštini, kao što se presuda donosi potvrdom i svjedočenjem, iako u nutrini može biti suprotno od onoga što je potvrdio i posvjedočio. Ako im se dokaže Kur`anom, sunnetom i konsenzusom da je takva osoba kafir i da će biti kažnjena na Ahiretu, oni će reći: To je dokaz prestanka potvrde i znanja u njegovom srcu. Tako da je kufr po njima zasebna stvar, a on

podmetao hadise. (Pogledaj Daif džamias-sagir sa pripremom od Zuhejra Šaviša br. 4821, a govor o ovom je prethodio prije).

je neznanje, a iman zasebna stvar, a on je znanje ili nijekanje i potvrda srca. Oni se razilaze u tome da li je potvrda srca nešto različito od znanja ili je ta potvrda znanje?

Ovo je mišljenje, iako najgore mišljenje o imanu, zastupao veliki broj dogmatičara iz reda murdžija. Selefi, kao što su Vekia b. Džerah, Ahmed b. Hanbel, Ebu-Ubejd i drugi, su proglašavali kafirom onoga ko je zastupao ovaj stav. Rekli su: "Iblis je kafir na osnovu kur`anskih dokaza, ali je njegov kufr bio radi oholosti i odbijanja da učini sedždu Ademu ﷺ, a ne radi toga što je negirao vijest. Isto to se odnosi na Faraona i njegov narod. Uzvišeni o njima kaže:

وَجَحَدُوا بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا

" I oni ih, nepravedni i oholi porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita " (En-Neml, 14)

Musa ﷺ je Faraonu rekao:

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ

"A Musa odgovori: 'Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja' " (El-Isra, 102)

Nakon što je Allah ﷻ rekao:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾

"Mi smo Musau devet očevidnih znamenja dali, pa upitaj sinove Israilove kad je precima njihovim došao i kada mu je faraon rekao: 'Ja mislim, o Musa, da si ti doista opčinjen'", a Musa odgovori: 'Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja, i ja mislim da ćeš ti, o Faraone, sigurno nastradati.'" (El-Isra, 101–102)

A Musa ﷺ kaže, i istinu je govorio,: **Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja**. To ukazuje da je Faraon znao da je Allah dao znamenja ali pored toga on je bio najveće Allahovo stvorenje koje se inatilo i oholilo iz nepravednosti, zato što je za time žudio i to htio učiniti a ne da nije znao za to. Uzvišeni kaže:

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْيِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ

"Faraon se u zemlji bio uzdigao, i stanovnike njezine na stranke izdljelio; jedne je tlačio, mušku im djecu klao, a žensku u životu ostavljao, doista je smutljivac bio" (El-Kasas, 4)

I kaže: **I oni ih, nepravedni i oholi porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita.** Isto tako su učinili jevreji o kojima Allah ﷻ kaže:

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ

"Oni kojima smo dali Knjigu znaju ga kao što sinove svoje znaju" (El-Beqare, 146)

Isto tako i mušrici o kojima Allah ﷻ kaže:

فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

"Mi znamo da tebe zaista žalosti što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego zulumćari poriču Allahove riječi." (El-En'am, 33)

Oni su pogriješili u dvije osnove:

Jedna je: Njihova pretpostavka da je iman puka potvrda i znanje, a da djelo, stanje, pokret, htijenje, ljubav, strah u srcu nemaju sa njim nikakve veze. Ovo je općenito najveća greška murdžija, jer djela srca, koja neke sufije nazivaju stanjima, stepenima, staništima na putu do Allaha ili stepenima spoznajnika (arifa) i sl. od svega onoga što su propisali Allah i Njegov Poslanik ﷺ, je od obaveznog imana. Od toga je ono što voli, ali nije naredio, i to spada u poželjni iman. Prvi mora postojati kod svakog mu'mina, a onaj ko se zadovolji njime spada u čestite i sretne. Onaj ko učini ovaj prvi vid, a sa njim i drugi, on pripada 'bliskima' i 'onima koji prednjače po dobru'. Zapravo, to znači ljubav prema Allahu i Poslaniku, tj. da čovjeku Allah i Poslanik budu draži od svakog drugog, ili da mu Allah, Poslanik i džihad na Njegovom putu budu draži od njegovog imetka i porodice, da strahuje samo od Allaha bez straha od bilo koga od Njegovih stvorenja, da se nada od Allaha bez nade u Njegova stvorenja, da traži oslonac jedino na Njega bez oslonca na Njegova stvorenja, da se utječe Njemu sa strahom od Njega, kao što Uzvišeni kaže:

هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَـٰنَ بِٱلْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ

"Ovo je ono što vam je obećano, svakome onome koji se kajao i čuvao. Koji se Svemilosnog u osami bojao, iako Ga nije vidio i koji je srce odano donio" (Kaf, 32–33)

Isto tako je ljubav radi Allaha, mržnja radi Allaha, prijateljevanje radi Allaha i iskazivanje neprijateljstva radi Allaha.

Druga je: Njihovo mišljenje, da svako onaj kojem Zakonodavac odredi Vatru, da će u njoj ostati vječno, i da je to radi toga što u njegovom srcu nije bilo ništa od znanja i potvrde. Ovim mišljenjem su se suprotstavili osjećaju, razumu i šerijatu, i onome oko čega su se složili ljudi ispravne prirode i svi učeni. Čovjek može znati da je istina sa nekim drugim mimo njega, ali da to može negirati radi zavisti prema tom čovjeku. Ili zbog toga što se želi uzdići iznad njega, ili radi hira u duši. Zatim ga ta strast ponese da napadne na ovoga, i da odbije na sve načine ono što kaže. No, on u srcu zna da je istina sa njim, kao što je većina onih koji nisu vjerovali u poslanike, znala da je istina sa njima(vjerovjesnicima), i da govore istinu. Ali, iz zavisti, ili radi želje da se uzdignu ili radi vodstva, ili radi ljubavi prema svojoj vjeri na kojoj su bili i radi onoga što su imali koristi od te vjere, kao što je imetak, vlast i pokornost ljudi i drugo; vidjeli su da zbog poslanika moraju ostaviti te strasti za kojima su žudjeli, ili radi toga što su im se mogle desiti neželjene stvari, pa su ih poricali i iskrazivali neprijateljstvo, tako da su postali najgori nevjernici među ljudim, kao što su Iblis i Faraon. Iako su znali da su na laži a da su poslanici na istini. Zato kafiri nikada nisu naveli ni jedan valjan dokaz koji bi opovrgao vjerodostojnost poslanika, nego su se oslanjali da je to suprotno njihovim strastima. Kao što su rekli Nuhu ﷺ:

أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ

"Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?" (Eš-Šua'ra, 111)

Zna se da to što su ga slijedili neugledni ne smeta njegovoj vjerodostojnosti, ali su mrzili da se udruže sa njima, kao što su mušrici zahtijevali od Vjerovjesnika ﷺ, da udalji slabe, kao što su Sa'd b. Ebi-Vekas, Ibn-Mesud, Habbab b. Eret, Ammar b. Jasir, Bilal i drugi. To je bilo još u Mekki kada među ashabima nije bilo stanovnika sofe. Allah ﷻ kaže:

وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝ وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ

"I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole u želji za licem Njegovim – ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih ti otjerao, nasilnik bio. I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' – A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni!" (El-En'am, 52 – 53)

Ili kao što je Faraon rekao:

أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ

"Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi, a narod njihov je roblje naše?" (El-Mu'minun, 47)

Ili kada Faraon reče:

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ۝ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ

"Zar te među nama nismo odgajali dok si dijete bio i zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?', reče Faraon, i uradio si nedjelo koje si uradio i još si nezahvalnik!" (Eš-Šua'ra, 18–19)

Ili kao što su arapski mušrici govorili:

إِن نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ

"...Ako s tobom budemo Pravi put slijedili, bit ćemo brzo iz rodnog kraja protjerani..." (El-Kasas, 57)

Uzvišeni kaže:

أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

"Zar im nismo uspostavili Harem sigurnim gdje se, kao opskrba od Nas, slivaju plodovi svakovrsni, međutim, većina njih ne zna." (El-Kasas, 57)

Ili kao što je Šuajbov narod njemu rekao:

أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِيٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَـٰٓؤُاْ

"da li molitva tvoja traži od tebe da napustimo ono što su preci naši obožavali ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja?" (Hud, 87)

A svi mušrici su govorili:

إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم مُّقْتَدُونَ

"Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi tragove njihove slijedimo." (Ez-Zuhruf, 23)

Ove i slične stvari nisu dokazi koji bi opovrgli vjerodostojnost poslanika, nego ukazuju da se oni suprotstavljaju njihovom hiru i običajima, zbog čega ih i nisu slijedili. Svi oni su bili kafiri, čak Ebu-Talib i drugi su voljeli Vjerovjesnika ﷺ, voljeli su da se njegova riječ istakne, i nisu mu zavidjeli, kao i to što su znali za njegovu istinitost. Ali, znali su ako ga budu slijedili da će se time odvojiti od vjere svojih očeva, i da će ih Kurejšije kuditi radi toga. Njihove duše nisu mogle podnijeti da zapostave te običaje ili da podnesu ova kuđenja. Oni nisu zapostavili iman radi toga što nisu znali potvrditi iman, nego, radi duševnih strasti, pa kako se onda može reći da je svaki nevjernik učinio kufr radi toga što ne poznaje Allaha. Džehmije se nisu zadovoljili time što su za svakog kafira rekli, kafir je zato što ne poznaje Istinu, pa su rekli: On ne zna da Allah postoji u istinu. Kufr po njima nije neznanje o bilo kojoj istini, nego neznanje o ovoj određenoj Istini.

Mi i ostali ljudi vidimo druga stvorenja od kafira koji znaju u svojoj tajnosti da je islam vjera istine. Pa navode šta ih to spriječava od imana.

Što se tiče neprijateljstva prema njegovim sljedbenicima(sljedbenicima poslanika i istine), ono može biti, radi imetka kojeg stiču tim neprijateljstvom i radi toga što prekidaju odnose sa njima, ili zbog bojazni ako povjeruju da neće izgubiti položaj kod muslimana a kojeg su imali u svojoj vjeri, kao i drugi razlozi koji ih spriječavaju od imana, iako znaju da je islam istina, a njihova vjera laž. Ovo je prisutno u svim stvarima koje predstavljaju istinu. One postoje u srcu onog ko zna da su istina ali u javnosti on ih negira. Zatim se

suprotstavlja zastupnicima istine, misleći da će mu to donijeti korist a otkloniti štetu. Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ
مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ
نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ
أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ
حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah, uistinu, neće ukazati na pravi put ljudima zulumćarima. Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima prijateljstvo sklope, govoreći: Bojimo se da nas kakva nevolja ne zadesi. A Allah će sigurno pobjedu ili nešto drugo od Sebe dati, pa će se oni zbog onoga što su u dušama svojim krili kajati, oni koji vjeruju reći će: Zar su to oni koji su se zaklinjali Allahom, svojom najtežom zakletvom, da su, zaista, s vama? Djela njihova bit će poništena, i oni će nastradati." (El-Maide, 51-53)

Mufesiri se slažu da je ovaj ajet objavljen o ljudima koji su ispoljavali islam a u srcu im je bila bolest. Bojali su se da će vjernici biti savladani, tako da su se približavali kafirima od jevreja i kršćana i drugih, zbog straha u njihovim srcima, a ne radi ubjeđenja da je Muhammed lažov a jevreji i kršćani tobože istinoljubivi. Najpoznatija predaja o tome je bila da je Ubade b. Samit rekao: *"Allahov Poslaniče, ja imam prijetelje među jevrejima a pred Allahom se odričem da prijateljujem sa jevrejima. Pa Abdullah b. Ubejj reče: Ja sam čovjek koji se boji da ga šta ne pogodi od nesreće i ne odričem se prijateljstva sa jevrejima"*. Pa je objavljen ovaj ajet.

Murdžije su rekle da je iman potvrda srcem i govor jezikom, a da djela ne ulaze u njegov sastavni dio. Od njih su bili pojedinci među pravnicima i pobožnjacima Kufe, ali, njihov stav nije bio poput stava Džehma. Oni su spoznali kako čovjek neće biti mu'min, ako ne izrekne iman a za to ima mogućnost. A znali su da su Faraon i Iblis i drugi kafiri, pored toga što što su svojim srcima potvrđivali istinu. Ali, ako djela svojih srca ne uvedu u iman, onda će ih to prisiliti na

Džehmov stav. A ako ih uvedu, onda će ih to prisiliti da uvedu i djela ostalih organa. Oni imaju šerijatska obrazloženja radi kojih su im se stvari pomiješale. Vidjeli su da je Allah ﷻ, razdvojio u Svojoj Knjizi između imana i djela. Pa je na drugim mjestima rekao:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

"Onima koji vjeruju, i dobra djela čine" (El-Beqare, 277)

Oni smatraju da se Allah ﷻ ljudima prvo obratio sa imanom prije prisutnosti djela. Pa kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ

"O vjernici, kada hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza laktova operite"(El-Maide, 6)

I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ

"O vjernici, kad se u petak na namaz pozove" (El-Džum'a, 9)

Kažu da, ako čovjek povjeruje u Allah i Poslanika ujutro, pa umre prije nego što mu postane nešto od djela obaveznim, umrijet će kao mu'min i bit će od stanovnika Dženneta. To dokazuje da djela nisu od imana. I kažu: Mi se slažemo da se iman povećava. Što znači, da kad god Allah objavi ajet, u njega se mora povjerovati, pa se to vjerovanje doda onom vjerovanju otprije. Ali, pošto je upotpunjeno Allahovo objavljivanje, nakon toga, po njima, iman se kod ljudi više nije razlikovao. Nego je iman svih ljudi, predaka i potomaka, isti, kao što je iman Ebu-Bekra i Omera رضي الله عنهما, pa čak i iman najvećih zlikovaca među ljudima, kao što je iman Hadžadža, Ebu-Muslima el-Horasanija i drugih.

Dogmatičari i pravnici među murdžijama, kažu da se djela mogu nazvati metaforično imanom, zato što je djelo njegov plod i produkt, a ne zato što je dokaz njega. I kažu: Poslanikove riječi: *"Iman se dijeli na šezdeset i nekoliko ili sedamdeset i nekoliko dijelova. Najbolji je reći La ilahe illallah, a najniži je ukloniti smetnju sa puta."*

Ovo je po njima metafora.

Murdžije se dijele na tri vrste:

Prva; Oni koji kažu da je iman puko vjerovanje u srcu. Zatim među njima ima onih koji u to uvode srčana djela, i oni predstavljaju

najmnogobrojniju skupinu među murdžijama, kao što je spomenuo Ebu-Hasan el-Eš'ari njihova mišljenja u svojoj knjizi. On je naveo mnoge sekte i teško ih je nabrojati ali smo naveli samo njihov zajednički stav. Od njih ima onih koji djela ne uvode u iman kao što je bio Džehm i njegov pristaša Salihi. Ovo mišljenje su najviše podržali on i većina njegovih prijatelja.

Druga; Oni koji kažu da je iman puko izgovaranje jezikom. Ne zna se da je iko zastupao ovo mišljenje prije kirramija.

Treća; Oni koji kažu da je iman potvrda srcem i izgovor jezikom. Ovo je poznato među njihovim pravnicima i pobožnjacima, a oni su pogriješili iz više razloga:

Jedan[1]je taj, što su mislili da je iman kojeg je Allah naredio Svojim robovima jednak kada je riječ o robovima, te da je iman, koji je obavezan jednoj osobi, isti takav obavezan svim ljudima. Međutim stvar nije takva, jer je Allah ﷻ, sljedbenicima prethodnih vjerovjesnika propisao ono što nije propisao Muhammedovom ummetu, a Muhammedovom ummetu je propisao ono što nije propisao nekom drugom mimo njih. Iman kojim ih je obavezao prije nego što se upotpunila objava Kur`ana, nije onaj iman kojim ih je obavezao nakon potpune objave Kur`ana. Iman koji je obavezan onome ko zna za ono o čemu je Poslanik ﷺ obavijestio u tančine, nije isti kao iman onome ko je obaviješten općenito. U imanu mora postojati vjerovanje Poslaniku ﷺ u svemu onome o čemu je obavijestio. Onaj ko povjeruje Poslaniku, pa nakon toga umre, njemu se neće ništa nametnuti drugo kao obaveza od imana osim toga. Ali, onaj do koga dopru Kur`an i hadisi i ono što je u njima, od obavještenja i pojašnjenih naredbi, na njemu je obaveza da vjeruje u tančine, u vijest kao vijest, a u naredbu kao naredbu, kao i ono što je obaveza i ono što nije obaveza, mimo općeg imana, radi njegove smrti, prije nego što do njega dođe nešto drugo.

Također, ako uzmemo u obzir da će živjeti, moramo znati da nije obaveza svakom običnom čovjeku da zna za sve ono što je Poslanik ﷺ naredio ili zabranio i ono o čemu nas je obavijestio. Nego je njegova obaveza, da zna šta je njemu obaveza i šta mu je zabranjeno. Onaj ko nema imetka, on ne mora poznavati propise zekata u tančine. Onaj ko nema mogućnosti da ode na hadždž, on ne mora poznavati

[1] Drugi će biti spomenut nakon nekoliko stranica.

njegove obrede u tančine. Onaj ko se nije oženio, on ne mora poznavati sve ono što je dužan prema ženi. Tako da je obavezno od imana, kao potvrde i djela, poznavati onoliko koliko je njemu potrebno a ne što je obavezno drugim ljudima.

Odavde se nazire odgovor na njihovu tvrdnju, da im se obratio imanom prije djela, pa ćemo reći: Vi kažete da im se obratio imanom prije nego što im je propisao ova djela. Tako da prije nego što su postala vadžibima nisu bila od imana. Nego su prije nego im je bilo propisano (nešto od ovih djela)bili mu'mini do onog stupnja imana koji im je naređen. Pa kada je objavljen ako ne potvrde njegovu obavezu neće biti mu'mini. Zato Uzvišeni kaže:

وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

"Hodočastiti Kabu, radi Allaha, dužan je svako ko bude u mogućnosti do nje doći. A ko ne vjeruje - pa, Allah je, doista, neovisan o svjetovima!" (Ali-Imran, 97)

Zbog toga spomen hadždža nije došao u većini hadisa u kojima se spominju islam i iman. Kao što je hadis o delegaciji Abdul-Kajsa. Zatim u hadisu o čovjeku iz Nedžda za kojeg se kaže da se zvao Hemmam b. Sealebe i drugi. Nego je hadždž spomenuti u hadisu od Ibn-Omera i Džibrilovom hadisu. Zato što je hadž bio zadnji propisan od pet stubova islama. Tako da prije njegovog propisivanja nije ulazio u islam niti iman, a nakon što je propisan Allahov Poslanik ﷺ ga je uveo u iman, ako se navede samostalno. A u islam ga je uveo ako se spomene zajedno sa imanom i ako se spomene samostalno. Mi ćemo inša-Allah navesti kada je hadždž propisan.

Također, njihove tvrdnje (onaj ko povjeruje pa umre prije nego što mu nešto od djela postane obaveznim umire kao mu'min), je ispravno. Zato što je on posvjedočio imanom koji je njemu obavezan, a djela mu još nisu bila obavezna. Ovo je ono što se mora znati, jer će se time otkloniti sumnje koje su nastale kod obije skupine.

Pa ako se kaže da su djela obavezna od imana, onda je obavezni iman različit i ništa od njega se ne odnosi podjednako na sve ljude. Ehli-sunneti i muhadisi kažu: Sva dobra djela, obavezna i poželjna, su od imana. Tj. od potpunog imana u poželjna djela, a ne od obaveznog imana. Tako da se mora napraviti razlika između obaveznog imana i potpunog imana u poželjna djela. Kao što pravnici

kažu: Kupanje se dijeli na ono koje je dovoljno i potpuno. Ono koje je dovoljno je ono u kojem primijeni sve vadžibe. A potpuno je ono u kojem primijeni i mustehabe. Termin potpunost se može odnositi na obaveznu potpunost, ili na poželjnu potpunost.

Što se tiče onoga kada kažu: "Allah je razdvojio između imana i djela na mjestima". Ovo je tačno, jer smo mi pojasnili da ako se iman navede neograničeno u to Allah i Poslanik ﷺ uvode djela koja su naređena. Ili da se sa njim spoje djela. Mi smo naveli za to mnogo sličnih primjera. A to je, da je osnova imana ono što je u srcu, a da su očita djela nužno postojeća sa njim. Nije moguće predstaviti obavezni iman u srcu ako ne postoje sva djela ostalim organima. Nego, kada nedostaju očita djela, to će biti radi nedostatka imana u srcu. Tako da je iman obuhvatio ono što je nužno i što povlači za sobom od nužnoga. Iako je njegova osnova ono što je u srcu. Pa kada povežeš sa njim djela, time se želi da nije dovoljno ono što je u srcu od imana, nego sa njim moraju postojati dobra djela.

Zatim ljudi u ovom pogledu imaju dva mišljenja. Jedni kažu da je prvobitno, prvi član genitivne veze ušao u okvir onog drugog, zatim se spomenuo njegov posebni naziv radi njegove određenosti da se ne pomisli da nije ušao u prvi. Kažu: Ovo se odnosi na sve ono što se veže genitivnom vezom od posebnog na opće. Kao što Uzvišeni kaže:

مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ

"Ko je neprijatelj Allahu, melecima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu..." (El-Beqare, 98)

I kaže:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ

"Kad smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina..." (El-Ahzab, 7)

I kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَءَامَنُوا۟ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ

"A onima koji vjeruju i dobra djela čine i vjeruju u ono što se objavljuje Muhammedu, a to je Istina od Gospodara njihova..." (Muhammed, 2)

Iman je posebno odredio onim što je objavljeno Muhammedu ﷺ nakon što kaže: **onima koji vjeruju.** Ovo je objavljeno o ashabima i drugim vjernicima. I kaže:

حَـٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ

"Čuvajte namaz, naročito srednji namaz..." (El-Beqare, 238)

I kaže:

وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ

"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju;..." (El-Bejjine, 5)

A namaz i zekat su od ibadeta. Tako kada kaže: **A onima koji vjeruju i dobra djela čine** je isto kao što kaže: **a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju.** Prvo je htio istaći da je ibadet samo radi Allaha ﷻ i ni radi kog drugog. Zatim je naredio namaz i zekat, da bi se znalo da su njih oboje obavezni ibadeti. Tako da se neće zadovoljiti samo sa općim iskrenim ibadetom mimo njih. Također, iman spominje prvobitno, zato što je on nužna osnova. Zatim navodi dobro djelo, zato što je ono od potpunosti vjere i zato što mora postojati. Zato, neka niko ne misli da je dovoljan iman sa kojim ne postoje dobra djela. Također, Allah ﷻ kaže:

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَـٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْـَٔاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"Elif-lam-mim. Ova Knjiga, u koju nema sumnje, Uputa je onima koji se Allaha boje. Onima koji u gajb vjeruju i koji namaz obavljaju i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili; i onima koji vjeruju u ono što je objavljeno tebi i što je objavljeno prije tebe, i koji u ahiret čvrsto vjeruju. To su oni koji su na uputi Gospodara svoga i to su oni koji su spašeni." (El-Beqare, 1 – 5)

Kaže se da se ovo odnosi na kitabije koji su povjerovali u ono što je njemu objavljeno i u ono što je objavljeno prije njega, kao što su

Ibn-Selam i drugi. Oni su druga vrsta u odnosu na prethodne tj. one koji su povjerovali u nevidljivi svijet. A kaže se da se ovo odnosi na sve one koji su prethodili među onima koji su vjerovali u ono što je objavljeno Poslaniku ﷺ i u ono što je objavljeno prije njega. To su oni koji vjeruju u nevidljivi svijet. Oni su jedna vrsta, ali su spomenuti u genitivnoj vezi radi različitosti između dva svojstva, kao što Allah ﷻ kaže:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝١ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝٢ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝٣ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ۝٤

فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg Koji sve stvara i čini skladnim, i Koji sve s mjerom određuje i upućuje, i Koji čini da rastu pašnjaci, a potom čini da postanu suhi, potamnjeli" (El-A'la, 1-5)

On, Allah ﷻ, je jedan ali je nadovezao više svojstava jedno na drugo. Kao što je u Njegovim riječima: **naročito srednji namaz** tj. ikindiju namaz.

A svojstva ako su određena bivaju radi pojašnjenja a mogu sadržavati pohvalu i kuđenje. Kažeš: Ovaj čovjek je taj koji je uradio to i koji je uradio to i uradio to. Tako da nabrojiš njegova dobra djela. To biva sa popratnim stvarima, koje se dodaju u genitivnoj vezi. Ali, nekada bivaju u nominativu a nekada u akuzativu. Ovo mišljenje je ispravno. Oni vjernici koji ne povjeruju u nevidljivi svijet i u ono što je objavljeno njemu i u ono prije njega, neće biti na putu upute svog Gospodara, niti će uspjeti niti će biti bogobjazni. Također, oni koji vjeruju u ono što je objavljeno njemu i u ono što je objavljeno prije njega, ako ne budu od onih koji vjeruju u nevidljivi svijet i ne budu obavljali namaz i ne budu udjeljivali od onoga čime ih je Allah opskrbio, neće biti od uspjelih i od bogobojaznih. To ukazuje na sva svojstva upućenih i bogobojaznih, koji su upućeni Knjigom koja je objavljena Muhammedu ﷺ. Ovo svojstvo se vezalo za ovo drugo, iako ono ulazi u ovo drugo, ali je ciljano svojstvo njihovog imana, te da oni vjeruju u sve ono što je Allah ﷻ objavio Svojim vjerovjesnicima. Oni ne prave razlike između bilo kojeg od njih. Jer da nije tako, onda ne bi spomenuo vjerovanje u nevidljivi svijet, a onaj ko vjeruje u jedan dio a nevjeruje u drugi, ne bi mogao reći mi vjerujemo u nevidljivi svijet.

Pošto je sura El-Beqare srž Kur`ana, a kaže se da je ona prva sura koja je objavljena u Medini, Allah ﷻ ju je otpočeo sa četiri ajeta o svojstvima mu'mina, sa dva o svojstvima kafira, i više od deset o svojstvima munafika. Jer, kada je Vjerovjesnik ﷺ učinio hidžru, ljudi su se podijelili na tri vrste: na mu'mine, kafire očitog kufra i munafike. Za razliku od onoga na čemu su bili u Mekki, gdje nije bilo munafika. Zato su Ahmed b. Hanbel i drugi rekli: "Među muhadžirima nije bilo munafika, nego su se munafici pojavili u plemenima ensarija, jer su u Mekki kafiri imali prevlast nad njom. Tako da nije vjerovao niti hidžru činio osim mu'min. Nije bilo potrebe da se pojavi nifak (limjerstvo). Dok su u Medini povjerovali moćnici, tako da su mu'mini zadobili snagu i zaštitu sa ensarijama. Onaj ko nije ispoljio iman, oni bi ga ubili, tako da su munafici imali potrebu da ispolje iman, iako njihova srca nisu povjerovala". Allah ﷻ je otpočeo El-Beqare, spomenuo u sredini i završio sa govorom o imanu u sve ono sa čime su došli vjerovjesnici. Pa na početku je rekao ono što je prethodilo malo čas. U sredini kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

"Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dano Musau i Isau, i u ono što je dano vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima i mi se Njemu predajemo. Pa, ako oni budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na Pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda daleko od Pravog puta i Allah će te sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i zna." (El-Beqare, 136-137)

A na kraju kaže:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا

إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۖ وَاعْفُ عَنَّا
وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۚ أَنتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici, svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi među poslanicima Njegovim ne pravimo podjelu!" I govore: "Čujemo i pokoravamo se. Molimo Te za oprost, Gospodaru naš, i Tebi se vraćamo!" Allah ni jednu osobu ne opterećuje preko mogućnosti njene; njoj u korist je ono dobro koje je stekla, a na njenu štetu je ono zlo koje je stekla! "Gospodaru naš, ne uzmi nam u grijeh ako zaboravimo ili nehotice pogriješimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga natovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne opterećuj nas onim za što nemamo snage! Ti preko grijeha nam pređi, oprosti nam i smiluj nam se! Ti si Gospodar naš, pa pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!" (El-Beqare, 285–286)

U oba Sahiha se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Dva ajeta u suri El-Beqare, ko ih prouči u noći bit će mu zaštita."***[1]

A srednji ajet je potvrđen u Sahihu da ga je Poslanik ﷺ učio na sabahskom namazu kao i:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا
يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko riječi, i nama i vama zajedničke, da nikoga osim Allaha ne obožavamo, da Mu ništa ne pridružujemo, i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne smatramo!" Pa, ako se oni okrenu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!" (Ali-Imran, 64)

A nekada bi učio:

Reci: O nevjernici. Ili: **Reci: On, Allah je Jedan.** Nekada bi učio ajete u kojima se spominje iman i islam, ili ono u čemu se spominje tevhid i iskrenost.

Tako da na osnovu mišljenja ovih se kaže da su dobra djela vezana za iman i da ulaze u iman. Te da su za njega vezana kao veza posebno određenog na opći pojam. Da li radi spomena posebnog

[1] (Pogedaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 2097).

nakon općeg, ili radi toga što kada se veže biva dokazom da ne ulazi u opći pojam. Kaže se da djela u osnovi nisu od imana, jer osnova imana je ono što je u srcu, ali bivaju nužno od njega. Onaj ko to ne učini, njegov iman biva nepostojećim, jer je nepostojanje ili negacija nužna i za sobom povlači ono što ga čini nužnim. Ali je po običaju Zakonodavca, postala poznatom kao svojstvena unutar naziva imana, ako se spomene neoganičeno, kao što je prethodilo u Vjerovjesnikovom ﷺ govoru. Pa ako se veže za njega, spomene se da ne bi neko pomislio da puki iman, bez dobrih djela, biva nužnim za ono što iman povlači od sebe kao obećanje. Tako da je njeno spominjanje radi posebnog određivanja i navođena dokazada bi se znalo da je obećana nagrada na Ahiretu a to je Džennet, bez patnje, i koji ne biva osim za one koji budu vjerovali i dobra djela činili, a ne biva onome ko tvrdi da vjeruje ali ništa ne čini. Allah ﷻ je pojasnio na više mjesta da onaj ko govori istinu, mora izvršiti i obavezu. Tako da zadržavanje imana u ovima ukazuje na njegovo nepostojanje u nekom mimo njih.

Džehmije imaju ovdje pitanje koje je Ebu-Hasan naveo u *El-Mudžizu*, a to je da je Kur`an negirao iman drugima mimo ovih:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El-Enfal, 2)

Ali nije rekao: Ova djela su od imana. Kažu: "Mi kažemo: Onaj ko ne učini ova djela nije mu'min, jer njihovo nepostojanje je dokaz nepostojanja znanja u njegovom srcu".

Odgovor na ovo biva na više načina:

Jedan je: Vi ste prihvatili da su ova djela nužna u srčanom imanu. Pa ako nestanu onda u srcu ne ostaje iman. To je ono što se traži, jer nakon toga što su nužna ili dio od njega, je terminološko neslaganje.

Drugi je: Tekstovi jasno ukazuju da se radi o tome da su dio od njega, kao što Poslanik ﷺ kaže: ***"Iman se dijeli na sedamdeset i nekoliko ili šezdeset i nekoliko dijelova".***

Treći je: Ako kažete da nepostojanjem ovih stvari čovjek biva kafirom bez ikakvog imana, vaš stav će biti stav haridžija, a vi ste na

jednoj strani, a haridžije na drugoj. Pa kako će te se onda složiti sa njima?! Od ovih stvari je obavljanje namaza, davanje zekata, post Ramazana, hadždž, džihad, odaziv Allahovim i Poslanikovim presudama i druge stvari mimo ovih, radi kojih ne proglašavate kafirom one koji ih zapostave. A ako ih proglasite kafirima vaš stav će biti poput stava haridžija.

Četvrti je: Da onaj ko kaže da nepostojanje nekih od ovih djela nužno povlači za sobom da u čovjekovom srcu ne biva ništa od potvrde da je Gospodar istina. Ovo je stav čija se neispravnost nužno raspoznaje.

Peto je: Ako se ovo potvrdi u ovome, bit će potvrđeno u ostalim vadžibima, tako da će nestati neslaganja oko značenja.

POGLAVLJE

NJIHOVA GREŠKA DA IMAN KOJI SE NAĐE U SRCU JE POTPUNI IMAN POPUT IMANA DŽIBRILA I EBU-BEKRA BEZ BILO ČEGA OD DJELA

Drugi oblik[1]onoga u čemu su pogriješile murdžije, je njihovo mišljenje da ono što je u srcu od imana nije ništa drugo osim samo potvrda, bez djela srca, kao što je prethodilo o džehmijama od murdžija.

Treći je taj što su mislili da iman koji je u srcu biva potpun bez ikakvih djela. Zbog toga oni djela smatraju plodom imana i njegovim produktom. Isto kao što postoji uzrok i uzrukovano, ali ga ne čine nužnim od njega. Međutim provjera potvrđuje da potpuni iman u srcu povlači za sobom očita djela shodno njemu, bez iznimke, i nije moguće da se u srcu nađe potpuni iman bez očitih djela. Radi toga su počeli ocjenjivati stvari da nije moguće da se dese radi nemogućnosti postojanja veze koja je između srca i tijela. Kao što kažu: U čovjekovom srcu je onoliko imana koliko je u Ebu-Bekrovom i Omerovom srcu. A on nikada nije učinio Allahu sedždu, niti posti u Ramazanu, čini blud sa majkom i sestrom, opija se alkoholom i to u Ramazanu. Oni kažu: Ovo je vjernik sa potpunim imanom. Ovo će ostali mu'mini negirati vrhuncem negiranja.

Ahmed b. Hanbel kaže: Govorio nam je Halef b. Hajjan[2] govorio nam je Meakil b. Ubejdullah el-Abesi, kaže: "Došao nam je Salim el-Estas sa teorijom murdžija, pa su se naši prijatelji od njega razbježali. Među njima su bili Mejmun b. Mehran i Abdul-Kerim b. Malik, a on je dao Allahu prisegu da ga neće zaštiti i da neće ući pod kućni krov osim u džamiju. Pa je Meakil rekao: "Obavio sam hadždž, pa sam ušao kod Ataija b. Ebi-Rebaha sa skupinom mojih prijatelja a on je učio:

---

[1] Ovo je ono što smo najavili prethodno u fusnoti.

[2] Od prenosilaca u ovom lancu nisam našao ime Halef b. Hajjan pa čak ni u djelu Teadžil menfea, od Ibn-Hadžera, nego sam vidio u Tarihul Bagdad 8/330, ono što je naveo: Halef b. Hajjan b. Sadaka otac od Kadija Vekie. Ahmed b. Kamil navodi da je bio jedan od opisanih po inteligentnosti. A prenosi od Jezida b. Haruna i da od njega prenosi njegov sin Muhammed poznat kao Vekia. Ja kažem da je on Ahmedovog sloja. Tako da nije moguće da je on bio od njegovih šejhova, pored toga što nije poznat sa predajama, a Allah najbolje zna.

إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟

"I kad bi poslanici gotovo nadu izgubili i pomišljali da će ih lašcima proglasiti" (Jusuf, 110)

Rekao sam: Trebamo nešto pa nam se pridruži, pa je i učinio. Obavijestio sam ga da su neki ljudi prije nas uveli neku novotariju i da su govorili i rekli": 'Namaz i zekat nisu od vjere'. Pa je rekao: 'Zar Allah ﷻ ne kaže:

وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ

"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju; a to je – ispravna vjera." (El-Bejjine, 5)

tako da su namaz i zekat od vjere'. Kaže: "Rekao sam: Oni kažu da se iman ne povećava". Kaže: "Zar Allah ﷻ nije rekao u onome što je objavio:

لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ

"da bi vjerovanje(iman) na vjerovanje svoje povećali" (El-Feth, 4)

Ovo je iman". Rekao sam: "Oni su te prisvojili". "Čuo sa da je Ebu-Zerr sa svojim prijateljima došao kod tebe, pa su ti predočili svoju teoriju i da si je ti prihvatio, pa si rekao ovo". Pa reče: "Ne, tako mi Allaha osim kojeg drugog boga nema. (ponovio je to dva ili tri puta)". Zatim reče: "Došao sam u Medinu i ušao sam kod Nafie, pa sam rekao: 'Ebu-Abdullahu, trebaš mi nešto'. Pa je rekao: 'Tajno ili javno?' Rekoh: 'Ne, nego tajno'. Kaže: 'Malo je tajnih u kojima nema dobra'. Pa sam rekao: 'Nije od toga'. Pa kada smo klanjali ikindiju ustao je uzevši me za dio odjeće. Izašao je kroz otvor i nije čekao govornika. Pa je rekao: 'Šta ti je trebalo?' Kaže: Rekoh: 'Ovi su me uzeli za prijatelja'. Pa kaže: 'On se nakašlja'. Kaže: Pa sam mu spomenuo njihovu teoriju. Pa reče: 'Allahov Poslanik ﷺ je rekao':

"Naređeno mi je da ih udaram sa sabljom sve dok ne povjeruju da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha. Pa ako kažu: La ilahe illallah, od mene će zaštiti svoju krv i imetke osim sa pravom, a njihov račun je kod Allaha."

Kaže: Rekoh: 'Oni kažu: Mi znamo da je namaz farz ali ne klanjamo. I da je alkohol haram ali se opijamo. I znamo da je brak sa

majkama haram ali sa njima općimo'. On otrgnu svoju ruku iz moje, i reče: 'Onaj ko to učini on je kafir'.

Meakil kaže: "Vidio sam Zuhrija i obavijestio ga o njihovoj teoriji. Pa reče: 'Subhanallah, ljudi su ovim uzeli Hadramevt. Allahov Poslanik ﷺ kaže:'

"Dok bludnik čini blud nije vjernik. Dok pijanica pije alkhol, nije vjernik ..."

Meakil kaže: Sreo sam Hakema b. Utejbu, pa sam mu rekao: "Abdul-Kerim i Mejmun su čuli da su kod tebe došli neki od murdžija pa su pred tebe predočili svoju priču te da si ti to prihvatio". Kaže: "A prije mene su prihvatili Mejmun i Abdul-Kerim?!" "Kod mene je ušlo dvanaest ljudi a bio sam bolestan. Pa su rekli: 'Ebu-Muhammede, je li do tebe doprlo da je kod Allahovog Poslanika ﷺ ušao čovjek sa crnom ropkinjom ili sa abesinkom. Pa je rekao: Allahov Poslaniče, ja moram osloboditi ropkinju vjernicu. Je li ona vjernica? Pa joj je Allahov Poslanik ﷺ rekao':

"Svjedočiš li da nema drugog boga osim Allaha? Pa je rekla: Da. Kaže: I da li svjedočiš da je Muhammed Allahov Poslanik? Kaže: Da. Kaže: Svjedočiš li da je Džennet istina i da je Vatra istina? Kaže: Da. Kaže: Svjedočiš li da će te Allah proživiti poslije smrti? Kaže: Da. Kaže: Oslobodi je ona je vjernica."

A oni su izašli pripisujući ovo sebi."

Meakil kaže: Zatim sam sjedio kod Mejmuna b. Mehrana, pa sam rekao: "Ebu-Ejjube, bil' nam ti pročitao suru i protumačio nam je. Kaže: Pa je učio:

إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ

"Kada se Sunce smota i izgubi sjaj" (Et-Tekvir, 1)

Sve dok nije došao do riječi Uzvišenog:"

مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ

"Kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!" (Et-Tekvir, 21)

Kaže: "To je Džibril, a teško onome ko kaže da je njegov iman kao iman Džibrila". Ovo je prenio i Hanbel od Ahmeda, a također je to prenio od Ibn Ebi-Mulejke. Kaže: "Ja sam doživio duboku starost a vidim da neki ljudi kažu: 'Ja sam mu'min sa potpunim imanom'.

Zatim se ne zadovolji i kaže: 'Moj iman je kao iman Džibrila i Mikaila'. A šejtan ih se nije okanio dok nisu pojedinci među njima rekli: 'Ja sam mu'min, iako opći sa svojom sestrom, majkom ili kćerkom'. Tako mi Allaha ja sam zapamtio tog i tog od ashaba Allahovog Poslanika ﷺ, ni jedan od njih nije umro a da se nije bojao za sebe od licemjerstva." Ovako je i Buharija od njega zabilježio u svom Sahihu. Kaže: "Zapamtio sam trideset ashaba Allahovog Poslanika ﷺ, svaki od njih se bojao od licemjerstva i niko od njih nije rekao: 'Moj iman je kao Džibrilov iman'."

Begavi prenosi od Abdullaha b. Muhammeda od Ibn[1]Mudžahida da je rekao: Bio sam kod Ataija b. Ebi-Rebaha, pa je došao njegov sin Jakub i rekao: "Oče, neki od mojih prijatelja tvrde da je njihov iman poput Džibrilovog imana". Pa je rekao: "Sine, nije iman onoga ko se pokori Allahu kao iman onoga ko se ogriješi o Allaha". Rekoh: "Njegove riječi su o murdžijama koji kažu: 'Namaz i zekat nisu od *vjere*'. To može biti od pojedinaca među njima, jer oni svi kažu da nisu od *imana*. Ali što se tiče da nisu od vjere, prenosi se samo od pojedinih među njima, i da ne prave razliku između vjere i imana. Od njih neki kažu: 'Da, jesu od vjere'; i prave razliku između naziva imana i naziva vjera. Ovo je poznato mišljenje koje govore o sebi. I ni kod jednog od njih u njihovim knjigama nisam vidio da su rekli da djela nisu od vjere. Nego kažu da nisu od imana. Također se prenosi od Ebu-Ubejda, da je rekao onima koji su se sa njim raspravljali od njih. Kao dokaz da su djela od vjere navode riječi Uzvišenog:

ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي

"Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio" (El-Maide, 3)

Ovaj ajet je objavljen na oprosnom hadždžu. Ebu-Ubejd kaže: "Obavijestio je da je vjera sad upotpunjena na kraju islama u vrijeme hadždža Allahovog Poslanika ﷺ". Oni su tvrdili da je islam bio potpun prije toga i to prije dvadeset godina i od početka od kako mu je objavljeno u Mekki kada je ljude pozvao da posvjedoče. Sve dok nije rekao: Neki od njih su bili prisiljeni kada im je došao ovaj hadždž...

---

[1] U indijskom izdanju stoji: Ebu-Mudžahida.

dok nije rekao: "Iman nije cijela vjera. Nego se vjera sastoji od tri dijela: Iman je dio, farzovi su dio i nafile su dio".

Kažem: Ovo što je rekao je njihov stav u mezehbu. Ebu-Ubejd kaže: "Ovo je nešto drugo nego ono o čemu govori Kur`an, zar nisi čuo riječi Uzvišenog:"

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ

"Vjera je kod Allaha, doista, islam!" (Ali-Imran, 19)

I kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ

"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena" (Ali-Imran, 85)

I kaže:

وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا

"i zadovoljan sam da vam islam bude vjera" (El-Maide, 3)

"Obavijestio je da je islam vjera u cjelosti a oni tvrde da je islam trećina vjere".

Kažem: Oni su rekli da je iman trećina, a nisu rekli da je iman trećina vjere. Također su napravili razliku između naziva vjere i naziva imana. A mi ćemo inša-Allah navesti govor o ovom i onom nazivu. Prenosi se od pojedinih među njima da su rekli: Nisu od vjere i ne razlikujemo među nazivima vjera i iman. Neki kažu: Ne, oboje su od vjere, (namaz i zekat). A Šafija r.h.m. je poštovao Ataija b. Ebi-Rebaha i kaže: Među tabiinima niko više nije pratio hadise od njega. Isto tako i Ebu-Hanife kaže: Nisam nikog vidio kao što je Ata'. Ovo je Šafija uzeo dokaz za Ataija. Ibn Ebi-Hatim u *Vrijednostima Šafije* prenosi: Govorio nam je moj otac, govorio nam je Abdul-Melik b. Abdul-Hamid el-Mejmuni, govorio nam je Osman b. Muhammed b. Muhammed Šafija, jedne noći sam čuo oca da govori Humejdiju: "Najjače što se može nad njima (murdžijama) iznijeti dokaz jesu riječi Uzvišenog:"

وَمَا أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعْبُدُواْ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ

"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju; a to je – ispravna vjera." (El-Bejjine, 5)

Imam Šafija r.h.m. u knjizi El-Umm, u poglavlju o nijetu u namazu kaže: "Dokazuje se da namaz nije dovoljan bez nijeta hadisom od Omera b. Hattaba ﷺ od Vjerovjesnika ﷺ: "*Djela se vrijednuju prema namjerama.*"[1]" Zatim kaže: "Postojao je konsenzus među ashabima, tabiinima i onima poslije njih i koje smo zapamtili da su govorili: 'Iman je govor, djelo i nijet. I nijedan nije važeći osim sa onim drugim'."

Hanbel kaže: Humejdi nam je govorio, kaže: "Čuo sam da neki ljudi kažu: Onaj ko potvrdi namaz, zekat, post i hadžhž, ali od toga ništa ne učini sve do smrti, ili pak klanja okrećući leđa Kibli do smrti, ali potvrđuje farzove i okretanje Kibli, on je mu'min, osim ako ne negira ili ako se zna da je u njegovom ostavljanju njegov iman". Rekao sam: "Ovo je očiti kufr, suprotno Kur`anu i sunnetu Njegovog Poslanika ﷺ i učenjacima muslimana. Allah ﷻ kaže:" **"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju.** Hanbel kaže: Čuo sam Ebu-Abdullaha, Ahmeda b. Hanbela da kaže: "Onaj ko ovo rekne učinio je kufr, a njegova stav će se vratiti Allahu i Poslaniku na ono sa čime je došao od Allaha".

Kažem: Što se tiče njihovog dokaza hadisom o ropkinji: *Oslobodi je ona je vjernica* to je poznat njihov dokaz. Ovaj dokaz je uzeo i Ibn-Kulab. On je govorio: "Iman je potvrda i govor zajedno". Njegov govor je bio bliži od Džehmovog i njegovih prijatelja, ali u ovome nema dokaza, jer očiti iman, na osnovu kojeg se grade ovosvjetski propisi, je sasvim drugačiji iman od onog koji je u nutrini, čiji će nosilac biti od sretnika na Ahiretu. Munafici su rekli: **Mi vjerujemo u Allaha i Sudnji dan, ali oni nisu vjernici.** Oni su očigledno mu'mini, klanjaju sa ljudima, poste, idu na haddždž, bore se, a muslimani se sa njima tazbine naslijeđuju isto onako kao što su to činili munafici u vrijeme Allahovog Poslanika ﷺ. Vjerovjesnik ﷺ nije presudio munaficima kao što je presudio kafirima koji su ispoljavali kufr. Ni u pogledu brakova sa njima niti u pogledu miraza ili nečeg drugog. Nego kada je Abdullah b. Ubejj b. Selul umro – a bio je najpoznatiji

[1] Pogledaj Sahih džamias-sagir, a prethodio je govor o ovom hadisu na početku knjige.

čovjek po licemjerstvu – njega je naslijedio njegov sin Abdullah a bio je među najboljim mu'minima. Isto tako i ostali koji su umirali od njih, njihova rodbina od muslimana su ih naslijeđivali.

Pravnici su se razišli u pogledu munafika heretika, koji prikriva svoju herezu (otpadništvo od islama), da će biti naslijeđen ili ne? Postoje dva mišljenja, a ispravno je da će biti naslijeđen i da naslijeđuje iako bi se znalo da je u nutrini munafik. Isto onako kao što su bili ashabi u Vjerovjesnikovo ﷺ vrijeme. Zato što se miraz gradi na očitoj ljubavi, a ne na ljubavi koja je u srcu. Jer kada bi se vezalo za to, ne bi bilo moguće doći do njegove spoznaje. Mudrost ako je skrivena ili proširena njen propis se veže za pretpostavku, a to je ono što se ispolji od ljubavi prema muslimanima. Tako kada Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Musliman neće naslijediti kafira niti će kafir naslijediti muslimana."[1]

Ovo se ne odnosi na munafike, iako će oni biti u najdubljem ponoru Džehennema. Nego su bili naslijeđivani i naslijeđivali su druge. Isti položaj im je bio u ostalim pravima i šerijatskim kaznama kao što se odnosi na muslimane. Allah ﷻ je obavijestio o njima da klanjaju i da daju zekat, ali i pored toga to im neće biti prihvaćeno. Pa kaže:

وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ

"A prilozi njihovi neće biti primljeni zato, što u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju, što lijeno namaz obavljaju i što samo preko volje udjeljuju." (Et-Tevba, 54)

I kaže:

إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

[1] Bilježe ga oba šejha. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 994, i Sahih džamias-sagir i njegov dodatak br. 7685).

"Licemjeri nastoje prevariti Allaha, a On će njih nadmudriti. Kada ustaju da namaz obavljaju, lijeno se dižu i prikazuju se svijetu, a Allaha samo malo spominju." (En-Nisa, 142)

U Muslimovom Sahihu se od Vjerovjesnika ﷺ prenosi da je rekao:

"To je namaz munafika, to je namaz munafika, to je namaz munafika, to je namaz munafika. Prati sunce, pa kad bude između šejtanovih rogova, usta puhne kroz nos četiri puta, i ne spomene Allaha osim nešto malo."

Oni su sa Vjerovjesnikom kretali u bitke, kao što je Ibn-Ubejj pošao u bitku poznatu kao bitka protiv Benu-Mustalika, a Allah ﷻ o njoj kaže:

يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَآ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ ٱلْأَعَزُّ مِنْهَا ٱلْأَذَلَّ

"Oni govore: 'Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!" (El-Munafikun, 8)

U oba Sahiha od Zejda b. Erkama se prenosi da je rekao: *"Krenuli smo sa Vjerovjesnikom ﷺ na putovanje u kojem su se ljudi napatili. Pa je Abdullah b. Ubejj svojim prijateljima rekao:* **"Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!"** *Pa sam došao Vjerovjesniku ﷺ i obavijestio ga. Pa je poslao po Abdullaha b. Ubejja i upitao ga o tome a on se besprijekorno kleo da nije rekao. Pa je rekao: Zejd je slagao Allahovom Poslaniku pa je na moju dušu pala tegoba radi toga što su rekli. Pa je Allah objavio ono što je potvrdilo moju istinu.* ***I kada ti dođu munafici.*** *Kaže: Zatim ih je Vjerovjesnik ﷺ pozvao da moli oprost za njih, pa su pogeli glave."*

U bici na Tebuku, Allahov Poslanik ih je pozvao na pohod kao što je pozvao ostale muslimane. Neki od njih su izašli sa njim, dok su drugi ostali. Među onima koji su izašli sa njim je bilo onih koji su namjeravali da ga ubiju. Htjeli su odvezati uzde njegove deve da se strovali tamo u dolinu. Pa mu je došla objava. On je obznanio njihova imena Huzejfi. Zato se kaže da je on čuvar tajne koju niko ne zna osim njega kao što je potvrđeno u Sahihu. Ali i pored toga na njih su se odnosili propisi na osnovu očite strane mu'mina.

Odavde se nazire odgovor mnogim sumnjama koje se pojavljuju na ovom mjestu. Među većinom kasnijih generacija nije

ostalo od onih koji su ispoljavali islam, po njima, osim pravedan ili fasik. Tako da su zapostavili propise o munaficima, a munafici su uvijek postojali i postojat će sve do Sudnjeg dana. Mnogo je dijelova nifaka, a ashabi su se bojali od nifaka.

U oba Sahiha se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Tri su dokaza licemjerstva: Kada govori laže, kada obeća iznevjeri, a kada mu se povjeri on pronevjeri."

U Muslimovoj verziji:

"Makar klanjao i postio i mislio da je musliman."

U oba Sahiha se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"U kome se nađu četiri stvari on je očiti munafik, a u kome se nađe jedna od njih njemu je dio nifaka sve dok je se ne kloni: Kada govori laže, kada mu se povjeri on pronevjeri, kada se dogovori on prevari a kada se svađa oholi se(pretjeruje)."

Prvobitno Vjerovjesnik ﷺ im je klanjao dženazu i molio oprost za njih, sve dok mu Allah ﷻ nije zabranio i kaže:

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ

"I nijednom od njih, kad umre, nemoj dženazu obaviti, i nemoj nad kaburom njegovim stajati" (Et-Tevba, 84)

I kaže:

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ

"Molio ti oprosta za njih ili ne molio, molio čak i sedamdaset puta, Allah im neće oprostiti" (Et-Tevba, 80)

Tako da poslije toga nije klanjao nikome od njih niti je molio za njihov oprost. Ali, njihova krv i imetci su bili zaštićeni, i od njih nije dozvoljeno ono što je bilo dozvoljeno od kafira koji ne očituju da su mu'mini. Nego su ispoljavali kufr mimo imana. Poslanik ﷺ kaže:

"Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne posvjedoče da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da sam ja Njegov Poslanik. Pa ako to reknu od mene će zaštiti svoju krv i imetke osim sa pravom, a njihov račun je kod Allaha."[1]

[1] Mutefekun alejhi. (Nalazi se u skraćenoj verziji Sahih Muslim br. 5)

A kada je Usami b. Zejdu rekao: *"Da li si mu srce rasporio?"* I kaže. *"Meni nije naređeno da otvorim srca ljudi niti da rasporim njihove stomake."*[1] A kada bi se zatražila dozvola za nečije ubistvo on bi rekao: *"Zar ne klanja i ne svjedoči."*[2] Ako bi mu se reklo: On je munafik. On bi rekao: *"On je to?"*[3] Poslanik ﷺ je u pogledu njihove krvi i imetaka propisivao ono što u pogledu drugih ljudi, ne dopuštajući ništa od toga osim ako se očituje. Iako je on poznavao licemjerstvo većine njih, ali među njima je bilo onih za čije se licemjerstvo nije znalo. Uzvišeni kaže:

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ

"Među beduinima, oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu uporni – ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni." (Et-Tevba, 101)

A oni od njih koji bi umrli, muslimani bi im klanjali dženazu, ne znajući da su munafici. Za koga bi znali da je munafik ne bi mu je klanjali. Omer b. Hattab ne bi klanjao dženazu nikome od njih sve dok ne vidi Huzejfu da mu je klanja, jer je Huzejfe znao za njih pojedinačno. Allah ﷻ kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ

"O vjernici, kad vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih, a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo, pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima" (El-Mumtahina, 10)

Dakle, naredio je da se ispita njihov iman i kaže: - **a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo.**

Kada je Allah ﷻ naredio da se za otkup oslobodi rob mu'min, ljudi nisu bili obavezni da oslobađaju osim one za koje su znali da je u njihovim srcima iman. Ovo je isto kao i ono što kažu: Ubijte svakoga,

[1] Bilježi ga Muslim. (Nalazi se u skraćenoj verziji Sahih Muslim br. 7)
[2] Mutefekun alejhi.
[3] Mutefekun alejhi i ovo je dio prethodnog hadisa.

osim onih za koje znate da je u njihovim srcima iman. Njima nije bilo naređeno da raspore njihova srca i otvore njihove stomakove. Pa ako bi vjedjeli čovjeka da ispoljava iman bilo bi dozvoljeno da ga oslobode. Vlasnik one ropkinje, kada je upitao Poslanika ﷺ da li je ona vjernica. Htio je time pitati o očitom imanu, kojim se pravi razlika između muslimana i kafira. Isto je i sa onim ko se zavjetuje, neće mu biti obavezno da oslobodi osim onoga za kojeg se zna da mu je iman u srcu. A to nikada neće biti moguće otkriti. Čak, niko od stvorenja ne zna za to. A Poslanik ﷺ je bio najučenije stvorenje ali Allah ﷻ njemu kaže:

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ

"Među beduinima, oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu uporni – ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti,..." (Et-Tevba, 101)

O njima je Vjerovjesnik ﷺ sudio kao i o ostalim mu'minima. Kada bi se zatekao na nečijoj dženazi od njih, klanjao bi, i nije mu bilo zabranjeno da klanja dženazu osim onima za čiji se nifak znalo. A da nije tako, onda bi mu bilo obavezno da otvori ljudska srca i da prodre u njihove tajne. Međutim ljudi nemaju mogućnost da učine nešto tako.

Zato, kada ih je Allah razotkrio sa surom Et-Tevba, (**i od njih i od njih**)[1] tako da se na osnovu ovih ajeta spoznalo za nifak pojedinih, za čiji se nifak nije znalo prije. Allah ﷻ ih je opisao svojstvima po kojima su ih ljudi prepoznavali, ali ljudi nisu obavezno pripisivali njima ova svojstva kao nifak, iako se za neke od njih mislilo a za druge znalo da su takvi. Njihov nifak nije bio poznat kod svih, za razliku od njihovog stanja kada je objavljen Kur`an, a posebno kada se objavila sura Et-Tevba, oni su tada počeli skrivati svoj nifak. Tako da im nije ostala mogućnost da ga ispoljavaju ponekada kao što su to mogli prije toga. Allah ﷻ je objavio:

[1] Sura Et-Tevba, ajeti 49. 58. i 75. a to su: **Ima ih koji govore: 'Dozvoli mi i ne dovedi me u iskušenje!'** (49.) **Ima ih koji ti prigovaraju zbog raspodjele zekata** (58.) **Ima ih koji su se obavezali Allahu: 'Ako nam iz obilja Svoga dade, udjeljivat ćemo** (75)

لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ۝ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ۝ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا

"Ako se licemjeri i oni čija su srca bolesna i oni koji po Medini šire laži – ne okane, Mi ćemo ti vlast nad njima prepustiti i oni će samo kratko vrijeme kao susjedi tvoji u njoj ostati, prokleti neka su! Gdje god se nađu, neka budu uhvaćeni i ubijeni prema Allahovu zakonu koji je vrijedio za one koji su bili i nestali! A ti nećeš u Allahovu zakonu izmjene naći!" (El-Ahzab, 60-62)

Ali kada im je zaprijećeno da će biti ubijeni ako ispolje nifak počeli su ga skrivati.

Radi toga su se pravnici razišli oko dopuštanja heretiku da se pokaje. Pa su neki rekli da će mu se dati prilika na pokajanje, pri čemu su uzeli dokaz to što je Vjerovjesnik ﷺ od munafika prihvatio njihovu očitu stranu imana, a da je suštinu prepustio Allahu. Njemu će se reći: Ovo je bilo na početku islama, nakon čega je Allah objavio: **prokleti neka su! Gdje god da se nađu, neka budu uhvaćeni i ubijeni.** Znali su da ako ga ispolje da će biti ubijeni pa su ga skrivali.

Heretik (zindik) je munafik, ali će ga ubiti onaj ko (treba da) ga ubije ako se ispostavi da skriva svoj nifak. Kažu da se neće znati za njegovo pokajanje jer je kod njega vrhunac da ispolji ono što već ispoljava. Jer, ispoljava iman, a on je munafik. A kada bi se prihvatilo pokajanje heretika, onda ne bi bilo razloga za njihovo ubijanje. Dok im je Kur`an zaprijetio ubijanjem.

Dakle, Poslanik ﷺ je obavijestio o tom narodu očitog imana, za kojeg se vežu očiti propisi. Jer sa druge strane kada je Sa'd posvjedočio čovjeku da je mu'min, Poslanik ﷺ reče: *Ili musliman.* On je od svog imana ispoljavao ono što ispoljava ummet ili više. Tako da se mora razdvojiti među očitim propisima mu'mina po kojima se ljudima sudi na dunjaluku, i između presude na Ahiretu, sa nagradom ili kaznom. Onaj ko je mu'min i koji zaslužuje Džennet, sigurno mora biti mu'min u svojoj nutrini, po slaganju svih pripadnika Kible. Čak i kirramije koji munafika nazivaju mu'minom tj. kažu *iman* je riječ; Kažu da na Ahiretu neće pomoći osim unutarnji iman. Neki su od njih prenijeli da su munafike svrstali među stanovnike Dženneta, ali je ovo

bila njihova greška. Oni su se razišli u pogledu naziva a ne u pogledu propisa, i to radi sumnje murdžija u tome što se po njima iman ne dijeli niti se povećava. Zbog toga je većina onoga što su pravnici uslovili, u pogledu roba koji se može osloboditi za otkup, jest njegovo očito postupanje. Pa su se razišli da li je dovoljno da oslobodi nepunoljetnog roba? Postoje dva poznata mišljenja među selefima, a obije predaje su od Ahmeda. Pa se kaže: Nije dopušteno osloboditi ga, zato što je iman govor i djelo, a nepunoljetni rob nije još povjerovao sam sobom nego se njegovi očiti propisi vežu za njegove roditelje, i niko nije uslovio da on bude mu'min u svojoj nutrini. Drugi kažu da je dovoljno osloboditi ga, zato što je oslobađanje roba od očitih propisa a to je sljedbeno njegovim roditeljima. Pa kao što on njih naslijeđuje i klanja im dženazu, a nije dopušteno klanjati osim mu'minu, onda će biti dovoljno da se oslobodi.

Isto tako i munafici koji nisu ispoljavali svoj nifak, ako umru klanjat će im se dženaza i bit će ukopani u muslimanskim mezarlucima, još od perioda Vjerovjesnika ﷺ. U mazarlucima u njegovom vremenu, i za života njegovih halifa i ashaba, ukopavali su se svi oni koji su ispoljavali iman, iako su bili unutar sebe munafici. Munafici nisu imali mezarje sa kojim bi se razdvojili od muslimana ili u bilo čemu u islamskoj zemlji. Kao što su recimo imali jevreji ili kršćani svoje groblje sa kojim su se razdvajali od muslimana. Onaj ko je ukopan u mezarje muslimana njemu bi se klanjala dženaza, a dženazu, na osnovu Kur`anskog teksta, nije bilo dopušteno klanjati onome za čiji se nifak znalo. Tako da se zna da je to na osnovu očitog imana, a Allah ﷻ na Sebe preuzima tajnu stranu. Vjerovjesnik ﷺ im je klanjao dženazu i molio za njihov oprost, sve dok mu to nije bilo zabranjeno. To je bilo obrazloženo njihovim kufrom. Tako da se znalo da svako onaj za koga se ne zna da je kafir u svojoj nutrini, bilo je dozvoljeno klanjati mu dženazu i tražiti oprosta za njega, iako je u njemu bilo novotarija ili grijeha.

Ako imam, učeni ili pobožni ostave klanjanje dženaze pojedinima koji ispoljavaju u javnosti novotarije ili grijeh, kako bi odvratili od tog grijeha, to neće značiti da je zabranjeno klanjati im dženazu ili moliti za njihov oprost. Nego je Vjerovjesnik ﷺ, za one koji su odbijali da klanjaju dženazu, onima koji su zastranjivali i izvršili samoubistvo ili prezaduženom koji nije ostavio mogućnost da se vrati

dug za njega, rekao: ***"Klanjajte dženazu vašem prijatelju."***[1] Prenosi se da je molio u sebi za čovjeka iako je to skrivao da se ne očituje kako bi odvratio od njegovog puta, kao što je preneŝeno u hadisu o Mahlemu b. Džusami.

U Kur'anu i sunnetu ne postoje oni koji su ispoljavali islam osim dvije skupine: mu'min ili munafik. Munafici su u najdubljem ponoru Džehennema. Sa druge strane su mu'mini. Međutim može se desiti da je kontrirao imanu tako da ga neće obuhvatiti neograničeni naziv imana. A može biti potpunog imana. Govor o ovome će inša-Allah doći kada se bude govorilo o imanu i islamu, kao i nazivima griješnika od pripadnika vjere, ali je cilj naglasiti da se niko neće, radi grijeha kojeg počini ili novotarije koju učini, makar u nju ljude pozivao, nazvati kafirom u nutrini. Osim ako nije munafik. Onaj ko u svom srcu bude vjerovao u Poslanika i u ono sa čime je došao - neki su pogriješili radi loše inerpretacije novotarije - ovakva osoba u osnovi nije kafir. Haridžije su najviše među ljudima ispoljili novotarije i borbu protiv ummeta proglašavajući ih kafirima, ali među ashabima nije bilo nikoga ko ih je proglasio kafirima. Čak ni Alija b. Ebu-Talib niti neko drugi. Nego su o njima sudili kao o muslimanima, kao nepravednicima i onima koji su prešli granice, kao što postoje predaje o tome na drugim mjestima.

Isti je slučaj sa ostalih sedamdeset i dvije grupe. Onaj ko je od njih munafik on je kafir u nutrini, a onaj ko ne bude munafik nego vjernik u Allaha i Njegovog Poslanika u nutrini, on također neće biti kafir u nutrini. Čak iako bi pogriješio kad je riječ o tumačenju tekstova ma kakva god da je njegova greška. U pojedincima među njima se može naći svojstvo od svojstava nifaka, ali u njemu se neće naći nifak, radi kojeg će onaj u kome se kao takav nađe, biti u najdubljem ponoru Vatre. Oni koji kažu da je svaka skupina od sedamdeset i dvije skupine počinila kufr koji je izvodi iz vjere, suprotstavio se Kur`anu, sunnetu i konsenzusu ashaba - radijjallahu anhum. Ili čak i konsenzusu četverici imama i drugima mimo njih. Među njima nema nikoga ko je proglasio kafirima sve sedamdeset i dvije grupe. Nego su jedni druge proglašavali kafirima sa pojedinim izjavama. Kao što je o njima pojašnjen govor na drugom mjestu.

---

[1] (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 999, i Sahih Sunen od Nesaija br. 1855 i Daif od Ibn-Madže br. 625).

Imami su se izjasnili za kufr ovoga, zato što je to prepostavka onoga što se ne dešava. Tako da je nemoguće da čovjek ne učini ništa od onoga što mu je naređeno od namaza, zekata, posta i hadžadž. Dok sa druge strane čini harame od onoga što može, kao što je namaz bez abdesta ili okretanje na neku drugu stranu mimo Kible, brak sa mahremima, ali pored toga on ostaje mu'min u svojoj nutrini. Međutim, on to ne čini osim radi ne postojanja imana u njegovom srcu. Radi toga su Ebu-Hanifini prijatelji proglašavali nevjernikom onoga ko učini to i to, radi toga što je u tom načinu postojalo zastrašivanje od takvih postupaka. Pojedine među njima su smatrali murtedima (otpadnicima od vjere), radi pojedinih ovih vrsta i sa terminološkim razilaženjima između njegovih prijatelja i ostalih učenjaka oko djela, da li ulazi u sastavni naziv imana ili ne? Zbog toga su kasnije generacije učenjaka pretpostavile jedan slučaj, koji se ne može desiti, a to je da, ako čovjek potvrdi obaveznost namaza, zatim se pozove na njegovo obavljanje međutim, odbije i ponudi mu se mogućnost tri puta na pokajanje pod prijetnjom da će biti ubijen, i nakon toga on ne obavlja namaz, da li će umrijeti kao kafir ili fasik? Postoje dva mišljenja.

Ovo je nepravilna pretpostavka, jer u prirodi čovjekovog stvaranja je nemoguće, da čovjek bude ubijeđen da mu ga je Allah ﷻ propisao, i da će ga kazniti za njegovo propuštanje, i da se strpi da bude ubijen, i da pored toga ne učini ni jednu sedždu Allahu ﷻ, bez ikakvog opravdanja za to. Ovo je nemoguće da neko od ljudi učini, jer niko od onih koji prihvataju obavezu namaza, neće biti udarani zato što će obavljati namaz i bez toga. Niti će ga ta stvar dovesti do ubistva. Razlog tome je što je ubistvo velika šteta i čovjek se ne može kod toga strpiti, osim možda, ako je prisiljen na vjeru radi koje, ako je napusti, biva ubijen, tako da se radi toga strpi i bude ubijen, bez razlike da li ta vjera bila istinita ili lažna. Ali da bude ubjeđen u nešto što mora učiniti u svojoj nutrini i javnosti, onda obavljanje namaza neće mu biti ništa teže od podnošenja ubistva.

Slično ovome je da se kaže: Čovjeku od ehli-sunneta je rečeno: Da li si zadovoljan sa Ebu-Bekrom i Omerom, pa on to odbije i bude ubijen, iako ih voli i vjeruje u njihove vrijednosti, kao i pored nepostojanja razloga radi čega nije zadovoljan sa njima. Ovo se ne

može desiti. Isto tako kada bi se reklo: Čovjek svjedoči u javnosti i tajnosti da je Muhammed ﷺ Allahov poslanik i to je od njega traženo. I nepostoji ništa što bi ga odvratilo ili prisililo radi čega bi bio spriječen, ali on to odbije pa bude ubijen. U ovom slučaju je nemoguće da je on u svojoj nutrini vjerovao u Allahovog Poslanika ﷺ. Zbog toga je očiti govor, bez kojeg rob nema spasa od imana, i ovo je stav svih selefa i halefa od prvih i kasnijih generacija osim džehmija, Džehma i onih koji su se sa njim složili. Ali ako se pretpostavi da ima ispriku kao da je nijem, ili da se boji naroda, ako ispolji islam, da će mu naštetiti i slično. Ovaj može da ne govori pored imana u srcu. Kao što je recimo prisiljeni na riječ kufra. Uzvišeni kaže:

إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"...osim ako na to bude primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri – čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika" (En-Nahl, 106)

Ovaj ajet ukazuje na nepravilnost Džehmovog stava. Jer je On[1], svakoga ko je progovorio kufrom, učinio od onih kojima predstoji prijetnja kafira, osim za one koji su prisliljeni ali njihova srca ostanu čvrsta u vjeri.

Ako se kaže: Uzvišeni je rekao: **One kojima se nevjerstvo mililo.** Kaže se da ovo odgovara onom prvom dijelu, jer onaj ko učini kufr, bez prisile, on je svoja prsa ispunio kufrom. A da nije tako onda bi prvi dio kontrirao drugom dijelu ajeta. Jer, da je značenje onaj ko počini kufr a ima raširena prsa, to bi bilo bez prisile, onda prisila ne bi bila izuzeta. Ali, ako bi samovoljno izgovorio riječ kufra, onda bi njom ispunio svoje grudi a to je kufr. Na to su ukazale riječi Uzvišenog:

يَحْذَرُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ

[1] Tj. Allah ﷻ.

تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ بِأَنَّهُمْ
كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ

"Licemjeri se plaše da se vjernicima ne objavi sura, koja bi im otkrila ono što je u srcima licemjera. Reci: 'Samo se vi rugajte.' Allah će, doista, na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite. Ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: 'Mi smo samo razgovarali i zabavljali se.' Reci: 'Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovom rugali?' Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici. Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci." (Et-Tevba, 64-66)

Allah ﷻ kaže da su počinili kufr, nakon imana, pored njihovih tvrdnji: Mi smo se izjasnili kufrom bez da smo ubijeđeni u njega, ali smo igrali i zabavljali se. Zatim je pojasnio da je izigravanje sa Allahovim ajetima kufr. I ovo se ne odnosi osim na onoga koji je ispunio svoje grudi ovakvom pričom. A da je postojao iman u njegovom srcu, on bi ga spriječio da to učini.

Kur`an ukazuje na to da srčani iman nužno povlači za sobom očita djela shodno njemu, kao što Allah ﷻ kaže:

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟
إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ
هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ

"A licemjeri govore: 'Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se' – zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici. Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki od njih odjednom leđa okrenu; samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno. Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno, nego su oni zulumćari. Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im On presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!' – oni će uspjeti." (En-Nur, 47-51)

Negira iman onome ko odbije poslušnost Poslaniku, a isto tako obavještava o vjernicima da kada se pozovu Allahu i Njegovom poslaniku da im se presudi, slušaju i pokoravaju se. Tako da je pojasnio da je ovo od nužnih stvari imana.

POGLAVLJE

RASPRAVA SA ONIM KO KAŽE: "AKO NEOGRANIČENI IMAN OBUHVATA SVE ONO ŠTO SU NAREDILI ALLAH I NJEGOV POSLANIK, ONDA AKO NEDOSTAJ JEDAN NJEGOV DIO NESTAT ĆE IMAN U CJELOSTI". OVO BI NAS PRISLILO DA PROGLASIMO KAFIROM SVAKOG KO POČINI GRIJEH... I POJAŠNJENJE DA AKO NESTANE JEDAN DIO IMANA DA TO NE ZNAČI DA JE NESTAO U CJELOSTI

Ako bi se reklo: Ako neograničeni pojam imana obuhvata sve ono što su naredili Allah i Njegov Poslanik, onda ako nedostaje jedan dio toga, iman će biti pokvaren. Što znači, da se griješnici moraju proglasiti kafirima, kao što to zastupaju haridžije, ili da će vječno ostati u Vatri, te da im se u cijelosti oduzme naziv imana, kao što to kažu muatezile. Svako od ovih mišljenja je gore od mišljenja murdžija. Jer, među murdžijama, njihovim učenjacima i pobožnjacima, bilo je onih koji su u ummetu bili spomenuti po dobru. Ali što se tiče haridžija i muatezila, svi pripadnici ehli-sunneta u svim generacijama se slažu oko njihove pokuđenosti.

Reći će se: Prvo što treba znati jeste to da mišljenje sa kojim se ehli-sunneti nisu složili sa haridžijama i muatezilama, jeste tvrdnja o vječnom boravku griješnika u Vatri. Ovo mišljenje je od poznatih novotarija. Ashabi i oni koji su ih slijedili u dobročinstvu, i svi ostali imami muslimana, zastupali su stav da neće ostati vječno u Vatri onaj u čijem srcu bude i trun imana. Također su se složili, da će se naš Vjerovjesnik ﷺ zauzimati za one za koje Allah ﷻ dadne dopuštenje, od počinioca velikih grijeha iz njegovog ummeta. U oba Sahiha se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Svaki vjerovjesnik ima dovu na koju mu se Allah odaziva. Ja sam svoju dovu šefaata ostavio za moj ummet na Sudnjem danu."

Ovi hadisi su spomenuti na drugim mjestima, iako su neki ljudi od ashaba po tom pitanju prenijeli neslagalnje. Kao što se prenosi od Ibn-Abbasa ﵁ da za ubicu ne postoji pokajanje. Ovo je greška koja se prenosi o njima, jer niko od ashaba nije rekao da se Vjerovjesnik ﷺ neće zauzimati za počinioce velikih grijeha. Niti je rekao: Oni će

vječno boraviti u Vatri. Ali u jednoj od predaja od Ibn-Abbasa ﷺ stoji da je rekao: "*Nema pokajanja za ubicu.*" Od Ahmeda se prenose dvije predaje o pokajanju ubice. Razilaženje oko ubice je nešto sasvim drugo od razilaženja oko vječnog boravka u Vatri, a to je zato što se za ubistvo veže ljudsko pravo, zbog čega je nastalo razilaženje.

Što se tiče riječi: Ako nestane dio imana nestaje sav u cjelosti, to je nemoguće. Ovo je osnova na kojoj su se razgranale novotarije u pogledu imana. Oni su pomislili da, ako nestane jedan njegov dio da je nestao iman u cjelosti, i da od njega nije ostalo ništa. Zatim su haridžije i muatezile rekle: On je cjelina koju su naredili Allah i Njegov Poslanik, i on je neograničeni pojam imana kao što su to rekli muhadisi. Kažu: pa ako jedan njegov dio ode, od imana neće ostati u čovjeku ništa, i zbog toga će vječno boraviti u Vatri. Murdžije su zastupale suprotan stav ovima: Veliki grijesi i ostavljanje očitih obaveza neće ukloniti ništa od imana. Jer, ako bi jedan dio otišao a drugi ostao onda ne bi ostalo ništa, tako da bi postali jednaki, pri čemu bi se izjednačili čestiti i zlikovac. Tekstovi od Poslanika ﷺ i ashaba ukazuju da ako ode jedan dio imana da ostaje drugi. Kao što kaže: *Iz Vatre će izaći svako onaj u čijem se srcu nađe trun imana.* Zbog toga su ehli-sunnet vel džema'ati zastupali stav da se on razlikuje. Svi su govorili da se povećava i smanjuje. Neki su rekli: Povećava se ali nije rekao da se smanjuje, kao što se prenosi u jednoj od dvije predaje od Malika. Neki od njih su govorili da se razlikuje, kao što je bio Abdullah b. Mubarek. Termin povećavanja i smanjivanja imana je potvrđen od ashaba, i ne zna se za nekoga da se suprotstavio ashabima. Veliki broj ljudi prenose više predaja od Hamada b. Seleme, od Ebu-Džafera, od njegovog djeda Umejra b. Habiba el-Hatmija ﷺ, a on je bio također od Poslanikovih ﷺ ashaba. Kaže: "*Iman se povećava i smanjuje.*" Pa mu je rečeno: Šta je to njegovo povećavanje a šta smanjivanje? Kaže: "*Ako spomenemo Allaha, zahvalimo Mu se, veličamo Ga, to će biti njegovo povećavanje. Ako zaboravimo na Allaha i zanemarimo Ga, to je njegovo smanjivanje.*" Ismail b. Ajjaš prenosi od Hurejza b. Osmana[1] od Harisa b. Muhammeda od Ebu-Derda'a ﷺ da je rekao: "*Iman se povećava i smanjuje.*"

[1] U nekim izdanjima stoji Džerira – ali ga nisam našao.

Ahmed b. Hanbel kaže: Govorio nam je Jezid, govorio nam je Hurejz b. Osman pa kaže: Čuo sam naše šejhove ili neke od naših šejhova da je Ebu-Derda' rekao: *"Od robovog shvatanja je da se zavjetuje na povrat imana od onoga što se od njega umanji. Od robovog shvatanja je da zna da li mu se iman povećava ili smanjuje? Od čovjekovog shvatanja vjere je da zna odakle mu dolaze šejtanska nagovaranja."* Ismail b. Ajjaš prenosi od Safvana b. Amra od Abdullaha b. Rabie el-Hadremija od Ebu-Hurejre ﷺ da je rekao: *"Iman se povećava i smanjuje."*

Ahmed b. Hanbel kaže: Govorio nam je Jezid b. Harun govorio nam je Muhammed b. Talha od Zubejda od Zerra[1] da je rekao: Omer b. Hattab ﷺ je govorio ashabima: *"Dođite da povećavamo iman."* Pa su spominjali Allaha ﷻ.[2] Ubejd u djelu *Garib* u Alijinom hadisu kaže: *"Iman počinje sa bijelom tačkom na srcu, pa kad god se poveća iman poveća se i ta bijela tačka."* Ovo se također prenosi od Osmana b. Abdullaha od Amra b. Hinda el-Džemelija od Alije da je Esmei' rekao: Bijela tačka je poput pjege i slično.

Ahmed b. Hanbel kaže: Govorio nam je Vekia od Šerika od Hilala od Abdullaha b. Akima da je rekao: Čuo sam Ibn-Mesuda ﷺ da u svojoj dovi kaže: *"Allahu povećaj nam iman, ubjeđenje i shvatanje."* Sufjan Sevri prenosi od Džamie b. Šidada od Esveda b. Hilala da je rekao: Muaz b. Džebel ﷺ je rekao jednom čovjeku: *"Sjedi sa nama da vjerujemo, da spominjemo Allaha ﷻ."* [3] Ebul-Jeman prenosi: Govorio nam je Safvan od Šurejha b. Ubejda da je Abdullah b. Revaha ﷺ uzimao čovjeka među svojim prijateljima za ruku i govorio mu: *"Ustani sa nama da vjerujemo trenutak, pa da sjedemo u sijelo gdje se spominje Allah."*[4] Ovaj dodatak su ashabi potvrdili nakon Allahovog Poslanika ﷺ i nakon što je Kur`an objavljen u cjelosti.

Od Ammara b. Jasira ﷺ se prenosi da je rekao: *"U kome se nađu tri stvari njegov iman je upotpunjen: pravednost prema sebi, udjeljivanje u neimaštinji, i nazivanje selama učenom."* Buharija ga navodi u svom

---

[1] On je Zerr b. Abdullah el-Merhebi el-Hamdani el-Kufi.
[2] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe također u knjizi El Iman a prenosioci su mu povjerljivi. Ali je prekinut između Omera i Zerra. (pogledaj 41 i 108 str. izdanje Islamske knjižnice).
[3] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe od Eameša od Džamie b. Šidada istog ovakvog. Lanac mu je sahih. (Pogledaj str. 41, 105 i 107).
[4] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe od Sabita da je rekao: Abdullah b. Revaha je...hadis je poput onoga spomenutog. (Pogledaj str. 43 i 116).

Sahihu.[1] Džundub b. Abdullah i Ibn-Omer ﷺ i drugi kažu: "*Naučili smo iman, zatim smo naučili Kur`an pa nam se iman povećao.*" O tome postoje mnogbrojne predaje i koje su učenjaci zabilježili u ovom poglavlju od ashaba i tabiina i to u mnogim poznatim knjigama.

(Malik b. Dinar kaže: Iman se u srcu pokaže kao slaba i mala povrtka, ako joj se njen vlasnik posveti i bude zalijevao korisnim naukama i dobrim djelima, i od nje otkloni korov i travu i ono što slabi njen rast, onda će možda narasti i povećati se. Tako da će ona pustiti korijenje i grane, a zatim plod i hlad sve bez prestanka dok ne postane poput brda. Ali, ako je njen vlasnik zapostavi i neposveti joj se, doći će joj koza i pojesti je ili dijete i odnijeti je. Ili će se oko nje namnožiti korov i trava pa je oslabiti i uništiti ili pak osušiti. Isto tako je sa imanom.

Hajseme b. Abdur-Rahman kaže: "Iman se deblja u svojoj plodnosti a gubi se u svojoj suši. Njegova plodnost su dobra djela a suša su mu grijesi i nepokornost".

Nekom od selefa je bilo rečeno: "Da li se iman povećava i smanjuje?" Kaže: "Da, povećava se sve dok ne postane poput brda, i smanjuje se sve dok ne postane poput trunčice pepela".

U vjerodostojnom hadisu od Huzejfe ﷺ se bilježi:

"Sve dok se ne kaže čovjeku: Kako je dobar, kako je pametan, kako je razuman, a u njegovom srcu neće biti ni koliko je trun gorčice imana."

A u drugom vjerodstojnom hadisu stoji:

"Smutnje se pred srcem preplijeću kao što se hasure preplijeću, slamka po slamka. Pa koje god srce da ih upije, one ostave na njemu crnu tačku. A koje ih srce odbije na srcu mu se stavi bijela tačka. Sve tako dok ne postanu samo dvije vrste srca: bijelo poput Safe, kojem ne može naškoditi smutnja sve dok postoje nebesa i Zemlja. I drugo koje je crno garavo, poput lonca sagorjelog. Ne poznaje dobro niti negira zlo osim od onoga što mu upije njegov hir."

U hadisu o sedamdeset hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa je dovoljan dokaz. Ovo je jedan od najvećih dokaza

---

[1] Tj. kao komentar ali bez lanca. Ibn Ebi-Šejbe ga je povezao sa vjerodostojnim lancem od Ammara kao mevkuf predaju od njega. Također se prenosi kao merfua predaja pored hadisa koji ga jačaju i kao što je Hafiz rekao u Fethu. (Pogledaj skraćenu verziju Sahihul Buhari, od Albanija str. 12, izdanje Islamske knjižnice).

o povećavanju i smanjivanju imana, kroz svojsta koja pokazuju na povećavanje i smanjivanje imana. Zato što ih je opisao snagom imana i njegovim povećanjem kroz te osobine, koje ukazuju na snagu imana, kao i njihov oslonac na Allaha u svim stvarima.

Ebu-Nuajm od Lejsa b. Sa'da prenosi a on od Jezida Abdullaha el-Jeznija od Ebu-Rafie da je čuo čovjeka kako mu govori da je pitao Allahovog Poslanika ﷺ o imanu, pa mu je rekao:

"Želiš li da te obavijestim o direktnom imanu? Kaže: Da. Kaže: Ako nekome učiniš nešto nažao ili nepravdu, svom robu ili ropkinji, ili nekom od ljudi, pa te to rastuži i loše se osjećaš. A ako udijeliš sadaku ili učiniš dobro, bude ti drago i to ti se svidi."

Neki ga prenose od Jezida od nekih koji su čuli Vjerovjesnika ﷺ da ga je upitao o povećanju i smanjivanju imana u srcu, pa je naveo hadis sličan ovome. Bezzar kaže: Govorio nam je Muhammed b. Ebu-Hasan el-Basri govorio nam je Hani b. Mutevekil govorio nam je Abdullah b. Sulejman prenoseći od Ishaka od Enesa merfua hadis:

"Onaj u kome se nađu tri stvari zaslužio je nagradu i upotpunio je iman: moral sa kojim živi među ljudima, pobožnost koja ga odvraća od griješenja prema Allahu, i blagost kojom će odbiti neznanje džahila. A četiri su osobine od nesreće: ukočenost oka, tvrdokornost srca, velike nade i borba za dunjaluk."

Prve osobine ukazuju na povećanje i smanjenje imana, dok četiri druge ukazuju na njegovu slabost i manjkavost.

Ebu Je'ala el-Mevsili[1] kaže: Govorili su nam Abdullah el-Kavariri i Jahja b. Seid pa su rekli: govorili su nam Jezid b. Zeria i Jahja b. Seid pa su rekli: govorio nam je Auf govorio mi je Ukbe b. Abdullah el-Muzeni, Jezid u svom govoru u džamiji u Basri je rekao: Govorio mi je čovjek, kojeg je imenovao, ali mu je Auf zaboravio ime, pa je rekao: Bio sam u džamiji u Medini gdje je bio i Omer b. Hattab ﷺ, pa je nekima od onih koji su sa njim sjedili rekao: *"Šta ste čuli od Allahovog Poslanika ﷺ da kaže o islamu? Pa je rekao: Čuo sam ga da kaže:* ***'Islam je počeo na pojedincu, zatim se udvostručio, zatim na četverici, zatim na šesterici a onda ojačao'.*** *Omer reče: Poslije jačanja nema ništa*

---

[1] (Br. 192, izdanje štamparije El-Ma'mun, također kod Ahmeda 3/463 i 5/52. Hajsemi 7/279, kaže: U njegovom lancu je prenosilac čije ime nije spomenuto dok su ostali prenosioci povjerljivi).

osim slabljenja." Ovako ga je Ebu Je'ala naveo u Omerovom Musnedu, a u Musnedu se nalazi i ovaj nepoznati ashab koji je naveden na početku.

Ebu-Sulejman kaže: "Onaj ko učini dobro po noći bit će zaštićen po danu, a onaj ko učini dobro po danu bit će zaštićen u noći". Šejh kaže) [1]

Kur`an je povećanje imana spomenuo u mnogo ajeta. Kao što kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju" (El-Enfal, 2)

Ovo povećanje je u vremenu kada im se ajeti kazuju, i to se ne odnosi na njihovo potvrđivanje istinitosti ovih ajeta kod objave. Ovo je stvar koju mu'min osjeti kada mu se kazuju ajeti, što u njegovom srcu poveća shvatanje o Kur`anu i njegovim značenjima od imana, koja do tada nisu postojala. Kao da nikada nije čuo taj ajet do tada, a u njegovom srcu se pojavi želja za dobrom i strah od lošeg što do tada nije postojalo. Tako da je njime povećao svoju ljubav i pokornost i znanje o Allahu, i to je povećanje imana. Allah ﷻ kaže:

ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ

"Onima kojima se – kada su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, pa pazite ih se!" - vjerovanje povećalo, pa su kazali: "Nama je Allah dovoljan, a divan je On Zaštitnik!" (Ali-Imran, 173)

Ovo je povećanje imana kada su ih drugi plašili neprijateljima i nije postojalo kod ajeta kada je objavljen pa im je povećalo ubjeđenje i oslonac na Allaha, ustrajnost na džihadu i tevhidu tako što se ne boje stvorenja. Nego se boje samo Jedinog Stvoritelja. Uzvišeni kaže:

---

[1] Ono što se našlo između zagrada je dodatak od strane 292 sve dovde iz posebno pisane verzije u Islamskoj knjižnici. Iako se na nalazi u verzijama koje su pred nama i u prošlim izdanjima.

وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَٰفِرُونَ

"A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: 'Kome je od vas ova povećala vjerovanje?' Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje i oni se raduju. A što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju i oni kao nevjernici umiru." (Et-Tevba, 124–125)

Ovo povećanje imana nije puko vjerovanje u to da je Allah objavio ove ajete, nego im je povećao iman shodno onome na šta se odnosi. Ako se radi o naredbi na džihad to im poveća želju, a ako je zabrana nečega oni se toga klone i mrze to. Zato je rekao: **i oni se raduju.** A radovanje nije samo radi vjerovanja. Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ

"Neki od onih kojima smo dali knjigu raduju se svemu što objavljujemo tebi, ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave..." (Er-Ra'd, 36)

Radovanje tome je od povećanja imana. Uzvišeni kaže:

قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟

"Reci: 'Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju..." (Junus, 58)

I kaže:

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ ٱللَّهِ

"... i tada će se vjernici radovati Allahovoj pomoći " (Er-Rum, 4–5)

Uzvišeni kaže:

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا ۙ

"Mi smo čuvarima Vatre samo meleke postavili i odredili njihov broj kao iskušenje onima koji ne vjeruju – da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje poveća..." (El-Muddessir, 31)

I kaže:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ

"On je Onaj Koji je smiraj u srca vjernika spustio da bi vjerovanje na vjerovanje svoje povećali ..." (El-Feth, 4)

Ovaj ajet je objavljen kada su se Vjerovjesnik ﷺ i ashabi vratili sa Hudejbije, tako da je njihovu smirenost učinio nužnom za povećanje imana. Smirenost je staloženost u srcu i nešto sasvim različito od srčanog znanja i potvrđivanja. Zato je Allah ﷻ na dan Hunejna rekao:

ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا

"Zatim je Allah na Poslanika Svoga i na vjernike smiraj Svoj pustio, i vojske koje vi niste vidjeli poslao..." (Et-Tevba, 26)

I kaže:

إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا

"...kad su njih dvojica bili u pećini, i kad je on rekao drugu svome: 'Ne brini Allah je s nama!' Pa je Allah spustio smiraj Svoj na njega i pomagao ga vojskom koju vi niste vidjeli ..." (Et-Tevba, 40)

Na dan Hunejna ili na dan boravka njih dvojice u pećini ovi ajeti nisu bili spušteni nego je bio spušten smiraj i staloženost od straha od neprijatelja. Pa kada je spustio smiraj u njihova srca kada su se vraćali sa Hudejbije, da bi im to pored njihovog imana povećalo još više iman, to je ukazalo da je povećanje imana jedno od srčanih stanja, njegovih svojstava, i djelo kao što su smiraj i staloženost i njegovo ubjeđenje. Ubjeđenje se može odvijati sa djelom i smirajem kao što biva sa znanjem. Sumnja je suprotna ubjeđenju, kao što sumnja biva u znanju ili sumnja u smirenosti srca. Zato u sunnetom potvrđenoj dovi stoji:

"Allahu podari nam strah prema Tebi što će nas razdvojiti od grijeha da ih ne počinimo prema Tebi. I od pokornosti Tebi ono što će nas dovesti do Tvog Dženneta. I od ubjeđenja što će nam olakšati dunjalučke nedaće."[1]

U Siddikovom hadisu kojeg bilježe Ahmed, Tirmizi i drugi od Vjerovjesnika ﷺ se prenosi da je rekao:

[1] (Sahih Sunen od Tirmizija, br. 2783).

"Tražite od Allaha oprost i ubjeđenje. Nikome, poslije ubjeđenja nije ništa dato bolje od oprsota, pa ih tražite od Allaha ﷻ."[1]

Ubjeđenje kod nedaća, poslije znanja o tome da ih je Allah odredio, je smiraj srca, smirenost i predanost. Ovo je od potpunog imana u kader njegovo dobro i zlo. Kao što Uzvišeni kaže:

مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ

"Nikakva nevolja ne pogađa osim s Allahovom dozvolom! A ko u Allaha vjeruje, On će uputiti njegovo srce,..." (Et-Tegabun, 11)

Alkame kaže: Prenosi se od Ibn-Mesuda ؓ da je rekao: *"To je čovjek kojeg pogodi nedaća, pa zna da je od Allaha, zadovolji se i preda."* Allah ﷻ kaže: **On će uputiti njegovo srce,** uputit će ga sa njegovim srcem a to je povećanje imana. Kao što Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ

"A one koji su na Pravom putu, On će im Uputu i povećati..." (Muhammed, 17)

I kaže:

إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى

"... Tu su bili mladići, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im Uputu još više povećali." (El-Kehf, 13)

Termin iman u Kur`anu se najviše spominje kao ograničen, tako da taj termin neće obuhvatiti sve ono što je naredio Allah. Nego će ga učiniti obaveznim za potpunost onoga što mu je naređeno, nakon toga će obuvatiti neograničeni naziv. Allah ﷻ kaže:

ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ

"Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam je dao da naslijedite, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika. Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga – a On je od vas već zavjet uzeo – ako

[1] Hadis je sahih a u Musnedu se bilježi sa više lanaca. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 2821, Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3104, Musned od Imama Ahmeda br. 5 i 17, Miškatu mesabih br. 2489, Sahih džamia br. 3632 i Irvaul galil br. 917).

želite biti vjernici. On robu Svome objavljuje jasne ajete, da bi vas iz tmina na svjetlo izveo "(El-Hadid, 7-9)

Na kraju sure Allah ﷻ kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَءَامِنُواْ بِرَسُولِهِۦ يُؤۡتِكُمۡ كِفۡلَيۡنِ مِن رَّحۡمَتِهِۦ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ نُورٗا تَمۡشُونَ بِهِۦ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

"O vi koji vjerujete – Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte. On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i dat će vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostit će vam, jer Allah prašta i milostiv je" (El-Hadid, 28)

Neki mufesiri su o prvom ajetu rekli da se njime obraća Kurejšijama, a drugim se obraća jevrejima i kršćanima. Ali nije tako, jer Allah ﷻ ni u jednom slučaju nije rekao kafirima **O vi koji vjerujete...** nakon toga kaže:

لِّئَلَّا يَعۡلَمَ أَهۡلُ ٱلۡكِتَٰبِ أَلَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَيۡءٖ مِّن فَضۡلِ ٱللَّهِ

"i neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu Allahovu blagodat neće dobiti" (El-Hadid, 29).

Ova sura je po slaganju Medinska, i njome se Allah nije obratio mušricima u Mekki. A kaže:

وَمَا لَكُمۡ لَا تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلرَّسُولُ يَدۡعُوكُمۡ لِتُؤۡمِنُواْ بِرَبِّكُمۡ وَقَدۡ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ

"Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga – a On je od vas već zavjet uzeo – ako želite biti vjernici" (El-Hadid, 8)

Ovaj ajet se ne odnosi na kafire, jer od Mekkanskih kafira nije uzeo zavjet. Nego je zavjet uzeo od mu'mina kada su mu dali prisegu. Svako onaj ko je bio musliman i muhadžir davao je prisegu Vjerovjesniku ﷺ, kao što su mu ensarije dale prisegu u noći na Akabi. A pozvao ih je na obistinjenje imana i njegovo upotpunjavanje, tako što će obaviti ono što je obavezno od njegove potpunosti u tajnosti i javnosti. Kao što molimo Allaha na svakom namazu da nas uputi na Pravi put. Iako je uputio mu'mine na potvrdu onoga sa čime je došao Poslanik ﷺ u globalu. Ali, uputa utančine u svemu onome što govore i obavljaju u svojim poslovima, nije postignuta. I ova pojašnjena posebna uputa u cjelosti je od naređenog imana. Radi toga ih Allah izvodi iz tame na svjetlo.

POGLAVLJE
POVEĆANJE IMANA SE MOŽE SPOZNATI NA NAČINE

Povećanje imana koje je Allah ﷻ naredio i koje biva kod Njegovih robova mu'mina, spoznaje se na razne načine od kojih su:

Jedan: Globalnost i pojašnjenost u onome što im je naređeno. Jer, ako je obaveza svim stvorenjima da vjeruju u Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ, onda je obaveza cijelom ummetu da se u globalu pridržavaju onoga što je naredio Poslanik ﷺ. Poznato je, da na početku islama nije bilo obavezno ono što je bilo obavezno nakon objave Kur`ana u cjelosti. Niti je obavezno od nužnog i u tančine pojašnjenog imana svakom robu od onoga što je Poslanik ﷺ obavijestio, kao što je obavezno onome do koga je to doprlo. Onaj ko se upozna sa Kur`anom i sunnetima i njihovim značenjem, njemu postaje obavezno od pojašnjenog imana ono što ne biva nekom drugom mimo njega. Ako bi čovjek povjerovao u Allaha i Poslanika u javnosti i tajnosti, a onda umre prije nego što se upozna sa zakonima vjere, umire kao vjernik sa onim što mu je bilo obavezno od imana. I nije isto ono što je njemu bilo obavezno i što mu se nije desilo, kao što je iman onoga ko se upozna sa zakonima pa povjeruje u njih i djeluje po njima. Iman ovog (drugog)čovjeka je potpuniji u pogledu obaveze i u pogledu onoga što se desilo. Jer, ono što je njemu bilo obavezno od imana je potpunije, i ono što je on primijenio je potpunije.

Allah ﷻ kaže:

ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

"Danas sam vam vjeru vašu usavršio" (El-Maide, 3)

Tj. u pogledu propisivanja i zabrane u vjeri. To ne znači da se svakom pojedincu u ummetu stavlja u obavezu ono što je obavezno ostalom ummetu i da to mora učiniti. U oba Sahiha se bilježi da je Allahov Poslanik ﷺ opisao žene sa nedostatkom razuma i vjere. Nedostatak njenog razuma je obrazložio svjedočenjem dviju žena kao svjedočenje jednog muškarca, a nedostatak njene vjere je da ako uđe u menstrualni ciklus ona ne posti i ne klanja. Ali, ovaj nedostatak nije nedostatak u onome što joj je naređeno te da je to izostavila, tako da

za njega neće biti kažnjena. Međutim, onaj kome se naredi namaz i post pa on to i obavi, njegova vjera će biti potpunija u odnosu na ovu sa nedostatkom razuma i vjere.

Drugi način: Globalnost i pojašnjenost u onome što primijene. Onaj ko povjeruje općenito u ono sa čime je došao Poslanik ﷺ i nikada ne bude to smatrao neistinom, ali odbije da spozna njegove naredbe, zabrane, vijesti i traženje obaveznog mu znanja, tako da ne spozna ono što mu je obavezno i ne radi po njemu, nego se povodi za strastima, i drugi koji bude tražio znanje o onome što mu je naređeno i bude po tome postupao i treći koji bude tražio znanje pa spozna, povjeruje u njega ali ne primjeni ništa od toga, ovi iako su istovjetni po obaveznosti, međutim onaj ko traži znanje o pojedinostima i radi po tome, njegov iman je potpuniji od imana onoga ko to spozna drži do toga, prizna ga ali ne radi po svemu tome. Ovaj priznaje Poslanika i ono sa čime je došao, svjestan je svog grijeha i boji se kazne radi onoga što je propustio od djela. On je potpunijeg imana od onih koji ne traže da spoznaju ono što je naredio Allahov Poslanik ﷺ, niti žele to da primijene, niti se boje da će biti kažnjeni, nego žive u nemaru u odnosu na ono sa čime je došao Poslanik ﷺ, iako u svojoj vanjštini i nutrini svjedoče istinitost Allahovog Poslanika ﷺ.

Kad god srce spozna ono o čemu je Poslanik ﷺ obavijestio i povjeruje u to, i ono što je naredio te se drži toga, to će biti povećanje njegovog imana, što mu se do tada nije desilo. Iako se sa njim nalazilo opće pridržavanje i priznavanje toga.

Isto tako, onaj ko spozna Allahova ﷻ, imena i njihova značenja, pa povjeruje u njih, njegov iman će biti potpuniji od imana onoga ko ih ne spozna, nego vjeruje u njih globalnim imanom ili da spozna neka od njih. Sve što više čovjek poveća znanje o Allahovim imenima, svojstvima i Njegovim dokazima, njegov iman biva potpuniji.

Treći: Sâmo znanje i vjerovanje bivaju jači jedno od drugoga, čvršći i udaljeniji od sumnje. Ovo je stvar koju svako može primijetiti kod sebe. Isto kao što je očiti osjećaj kod ljudi jedan, kao što je recimo uočavanje mladog mjeseca; mada su se udružili u jednoj stvari, ipak neki ga vide potpunije od drugih. Isto tako je sa slušanjem jednog glasa, osjećajem jednog mirisa, kušanjem jedne vrste hrane. Također, spoznaja srca i njegovo vjerovanje se razlikuju više od toga, na mnogobrojne načine. Ljudi se razlikuju u spoznaji značenja u koja se

vjeruje, kao što su značenja Gospodarevih imena i Njegovog govora, i to više nego što se razlikuju u spoznaji nečega drugog.

Četvrti: Vjerovanje sa sobom povlači nužno djelovanje srca, i ono biva potpunije od onog vjerovanja sa kojim nema djela. Jer, znanje po kojem njegov nosilac postupa je potpunije od znanja onoga koji ne radi po njemu. Ako postoje dva čovjeka koji znaju da je Allah Istina, da je Poslanik istina, da je Džennet istina, da je Vatra istina. Ovo njegovo znanje ga je obavezalo na ljubav prema Allahu i strah od Njega, želju za Džennetom, strah od Vatre, ali onog drugog, znanje nije dovelo do toga. Onda je znanje onog prvog potpunije. Snaga uzročnika ukazuje na snagu samog uzroka. Ove stvari su nastale od znanja, jer znanje o voljenom nalaže potragu za njim, znanje o onome od čega se boji nalaže bježanje od njega. Pa, ako se ne nađe to nužno onda će to ukazati na slabost onoga što nužno povlači za sobom. Radi toga je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Nije isti onaj ko čuje kao i onaj ko vidi."[1]

Zato kada je Musaa obavijestio njegov Gospodar da njegov narod obožava tele nije bacio ploče, ali kada ih je vidio kako mu se klanjaju bacio ih je. Musa عليه السلام, nije posumnjao u vijest svog Gospodara. Jer, iako je onaj ko obavještava siguran u ono o čemu govori, obaviješteni ne može pred sobom napraviti sliku kao onaj koji obavještava, kao što to može učiniti ako vidi. Njegovo srce će biti obuzeto onim o čemu je obaviješten, iako vjeruje u njega, a poznato je da kod gledanja dolazi do slike o onome o čemu je obaviješten, što nije bilo u trenutku vijesti. Ovo vjerovanje je potpunije od onog vjerovanja.

Peti: Srčana djela, kao što je ljubav prema Allahu i Poslaniku ﷺ, strah od Allaha i nada u Njega i slično tome, su postupci od imana. Kao što su na to ukazali Kur`an, sunnet i konsenzus selefa. U ovome se ljudi mnogo razlikuju.

Šesto: Očita djela, zajedno sa skrivenim, su također od imana, i ljudi se u tom pogledu razlikuju.

[1] Bilježe ga Ahmed i drugi sa dobrim lancem riječima: *Nije vijest što i vidjeti.* (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 1841 i 2446, Komnetar Tahavijeve akide 401, Mišaktu Mesabih 5738 i Sahih džamias-sagir 5374).

Sedmo: Čovjekovo spominjanje srcem onoga što mu je Allah ﷻ naredio i stvranje slike pred sobom o tome, tako što neće to zanemariti, je potpunije od onoga ko povjeruje ali zanemari. Zato što se nemar suprotstavlja potpunom znanju, vjerovanju i spomenu. Dok, stvranje slike pred sobom, upotpunjuje znanje i ubjeđenje. Radi toga je Omer b. Habib ﵁ od ashaba rekao: "*Kada spomenemo Allaha, zahvalimo Mu se i veličamo Ga, to je povećanje imana, a ako zanemarimo, zaboravimo i izgubimo se to je nedostatak imana.*" Muaz b. Džebel ﵁ je govorio svojim prijateljima: "*Sjedite sa nama da vjerujemo trenutak*". Allah ﷻ kaže:

وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا

"i ne slušaj onoga čije smo srce da Nas spominje nehajnim učinili, koji strast svoju slijedi" (El-Kehf, 28)

I kaže:

وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"Opominji! Doista, opomena vjernicima koristi!" (Ez-Zarijat, 55)

I kaže:

سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى

"dozvat će se onaj koji se Allaha boji, a izbjegavat će je onaj najgori" (El-E'ala, 10–11)

Zatim, kad god se čovek sjeti onoga što je znao prije toga, i radi po tome, spoznat će nešto više, a što nije znao prije toga. Spoznat će Allahova ﷻ imena i znamenje koje do tada nije znao. Kao što je u jednoj predaji: ***"Onaj ko radi po onome što zna Allah će mu dati da naslijedi spoznaju onoga što ne zna"***.[1] Ovo je stvar koju svaki mu'min osjeća sam po sebi.

U Sahihu se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Primjer onoga ko spominje svog Gospodara i onoga koji ne spominje svog Gospodara je kao primjer živog i mrtvog."***

Uzvišeni kaže:

وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا

"a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju..." (El-Enfal, 2)

[1] O ovoj predaju će biti govora nešto kasnije.

To je zato što im ti dokazi povećavaju znanje, koje do tada nisu imali. Zatim im tim znanjem povećava i djela. Povećava im prisjećanje na ono što su zaboravili i djelo po tom prisjećanju. Isto tako, ono što pobožni vide od vidljivih dokaza i u njima samima, kao što Uzvišeni kaže:

سَنُرِيهِمْ ءَايَـٰتِنَا فِى ٱلْـَٔافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ

"Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u krajevima Zemlje, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je on istina." (Fussilet, 53)

Tj. da je Kur`an istina, zatim Uzvišeni kaže:

أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ

"A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj svemu svjedok?" (Fussilet, 53)

Allah ﷻ je svjedok svega onoga o čemu je u Kur`anu obavijestio. Tako da mu'min vjeruje u to. Zatim im je dao da vide znamenja u prostranstvima i u sebi samima, kao dokaze za ono o čemu ih je obavijestio u Kur`anu. Ovi dokazi su im pojasnili da je Kur`an istina, sa onim što su prije imali kod sebe od vjerovanja i znanja.

Allah ﷻ kaže:

أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَـٰهَا وَزَيَّنَّـٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ۝٦ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَـٰهَا وَأَلْقَيْنَا

فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٧ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ

"A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe? – kako smo ga sazidali i ukrasili i kako u njemu nema pukotina. A Zemlju smo rasprostrli i po njoj nepomična brda pobacali i dali da iz nje niče raznovrsno, prekrasno bilje. Da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća." (Kaf, 6-8)

Dokazi su stvoreni a neki kazivani, u njima je jasna istina i u njima je opomena. Jasnoća od sljepila, a opomena od gafleta. Tako da vidi onaj ko nije znao do trenutka kada je saznao, i da se podsjeti onaj ko je znao pa zaboravio. Čovjek čita jednu suru više puta, čak i Fatihu, tako da mu se, shodno stanju, pojave neka od značenja za koja nije znao do tada, kao da je tog trenutka objavljena. Tako da on vjeruje u ta značenja, što mu poveća znanje i djela. Ovo će se naći kod svakog onog ko čita Kur`an sa razmišljanjem. Za razliku od onoga ko ga čita u

nemaru. Zatim, kad god učini nešto što mu je naređeno, pred sobom stvori sliku da mu je to naređeno i povjeruje u tu naredbu, u tom trenutku u njegovom srcu se pojavi vjerovanje u to, dok je prije toga bio u nemaru, iako to nije smatrao lažnim.

Osmi: Čovek nekada ne vjeruje i negira stvari za koje ne zna da je Poslanik ﷺ obavijestio o tome ili da ih je naredio, ali da zna za to on to ne bi negiraom, niti bi smatrao lažnim. Čak šta više, njegovo srce je sigurno da on ﷺ ne obaviještava osim istinom i da ne naređuje osim istinu, zatim čuje ajet ili hadis, i razmisli o tome, ili mu se protumači njegovo značenje, ili mu se to pokaže na neki od načina, pa povjeruje u ono što nije vjerovao i spozna ono što je negirao. Ovo je novo vjerovanje, novi iman, koji mu je povećao iman, ali prije toga on nije bio nevjernik, nego neznalica. Ovaj čovjek (je vjernik), iako je pomiješao među globalnim i pojašnjenim vjerovanjem, zato što je njegovo srce sačuvano od negiranja i vjerovanja u nešto pojašnjeno u tančine. Ili od spoznaje i negacije nečega od toga. Zatim mu pojašnjenje dođe nakon globalne spoznaje na svježe srce. Kod velikog broja učenih i pobožnih, u srcima se pojavi pojašnjenje za mnoge stvari koje su suprotne onome sa čime je došao Poslanik ﷺ, ali oni ne znaju da su ta njihova pojašnjenja suprotna tome, pa kada saznaju povrate se. Svako ko je u vjeri inovirao mišljenje, sa kojim je pogriješio, ili da je učinio nešto pa pogriješio, a vjeruje u Poslanika ﷺ, ili spozna ono što je rekao pa povjeruje u to i ne napušta ga, spada u ovo poglavlje. Svaki novotar ima namjeru da slijedi Poslanika ﷺ i spada u ovo poglavlje. Onaj ko spozna ono sa čime je došao Poslanik ﷺ i djeluje po tome, je potpuniji od onoga ko pogriješi. A onaj ko spozna ispravno, nakon greške, je potpuniji od onoga ko to nije.

POGLAVLJE

GDJE JE ALLAH POTVRDIO U KUR`ANU ISLAM BEZ IMANA U RIJEČIMA: "NEKI BEDUINI GOVORE: 'VJERUJEMO' ", ILI POSLANIKOVE ﷺ RIJEČI "ILI MUSLIMAN" DA LI JE OVO ISLAM ZA ČIJE SLJEDBENIKE JE ALLAH NEGIRAO IMAN I ZA KOJEG ĆE BITI NAGRAĐENI ILI JE TO OD VRSTE IMANA MUNAFIKA

Allah ﷻ je u Kur`anu potvrdio islam ne navodeći iman kao što je u Njegovim riječima:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَـٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَـٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَـٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša." (El-Hudžurat, 14)

U Sahihima se od Sa'da b. Ebi-Vekkasa ؓ prenosi daje rekao: *"Vjerovjesnik ﷺ je jednoj skupini ljudi dao"*. A u drugoj predaji: *"Izvršio podjelu, pa je među njima ostavio one kojima nije dao ništa, a meni se jedan od njih najviše svidio, pa sam rekao: Allahov Poslaniče, zašto nisi dao tom i tom? Tako mi Allaha ja ga smatram mu'minom. Pa je Allahov Poslanik ﷺ rekao:" '**Ili muslimanom**'. Pa sam ponovio tri puta a Poslanik ﷺ mi je sva tri puta odgovorio isto. Zatim reče: '**Ja dadnem nekom čovjeku iako nekog drugog volim više od njega, bojeći se da ga Allah ﷻ ne baci licem u Vatru**'.* U drugoj predaji: Pa me udario između vrata i plećke, i rekao: ***'Jel radi ubijanja Sa'de?'*** "

Ovaj islam, radi kojeg je Allah ﷻ negirao ulazak imana u srca njegovih nosilaca, da li je to islam za koji će biti nagrađeni ili je ovaj islam od vrste nifaka? Postoje dva poznata mišljenja o tome od selefa i halefa. Jedno je da će biti nagrađeni za ovaj islam, i da ih on izvodi iz kufra u nifak. Ovo se prenosi od Hasana, Ibn-Sirina, Ibrahima Nah'ija, Ebu-Džafera el-Bakira. Također je ovo stav Hamada b. Zejda, Ahmeda b. Hanbela, Sehla b. Abdullaha Testerija, Ebu-Taliba Mekija i mogih drugih među ehlul hadis, sunneta i činjenica.

Ahmed b. Hanbel kaže: govorio nam je Muemil b. Ishak b. Ammar b. Zejd, kaže: čuo sam Hišama da kaže: "Hasan i Muhammed su govorili: 'Musliman'. Bojali su se reći mu'min tj. bojali su se reći da je mu'min". Ahmed b. Hanbel kaže: govorio nam je Ebu-Seleme Huzai, kažu: Malik, Šerik, Ebu-Bekr b. Ajjaš, Abdul-Aziz b. Ebu-Seleme, Hamad b. Seleme i Hamad b. Zejd su rekli: "Iman je spoznaja, potvrda i djelo". Osim što je Hamad b. Zejd pravio razliku između islama i imana, tako što je iman smatrao posebnim pojmom a islam općenitim.[1]

Drugo mišljenje je, da je ovaj islam predaja iz straha od porobljavanja ili ubijanja, kao što je bio islam munafika. Kaže: "Oni su kafiri, jer iman nije ušao u njihova srca, a onaj u čije srce ne uđe iman on je kafir". Ovo su odabrali Buharija i Muhammed b. Nasr el-Mervezi, iako su se selefi razišli oko toga.

Muhammed b. Nasr kaže: "Govorio nam je Ishak, obavijestio nas je Džerir od Mugire, kaže: Došao sam kod Ibrahima Naha'ija pa sam rekao: "Sa mnom se raspravlja čovjek po imenu Seid el-Anberi, pa je Ibrahim rekao: 'Nije Anberi nego je Zubejdi'. Allah ﷻ kaže: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Mi se pokoravamo!'** Kaže: 'To je predanost'. Ibrahim reče: 'Ne, nego islam'."

I kaže: Govorio nam je Muhammed b. Jahja, govorio nam je Muhammed b. Jusuf, govorio nam je Sufjan prenoseći od Mudžahida da **"Neki beduini govore: "Mi vjerujemo!" Reci: "Vi ne vjerujete, ali recite 'Mi se pokoravamo!'** je rekao: "Predali smo se iz straha od porobljavanja i ubijanja". Ali ovaj lanac je isprekidan, jer Sufjan nije zapamtio Mudžahida. Oni koji kažu da je ovo islam poput islama munafika i za kojeg neće biti nagrađeni, kažu zato što je Allah negirao postojanje imana u njima, a onaj kome se negira iman on je kafir. Oni kažu: "Islam je iman, svaki musliman je mu'min, ali svaki mu'min nije musliman, a onaj ko je svrstao griješnike od muslimana među mu'mine to će ih prisliti da ih svrsta među one za koje je Allah ﷻ rekao:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ

"O vjernici, kada hoćete namaz obaviti..." (El Maide, 6)

[1] U podnapisu indijskog izdanja stoji: Islam je smatrao posebnim a iman općenitim pojmom.

I kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ

"O vjernici, kad se u petak na namaz pozove ..." (El-Džum'a, 9)

I slično tome. Oni su pozvani nazivom imana a ne nazivom islama, a onaj ko nije mu'min ne ulazi u ovaj poziv".

Odgovor na ovo je: Oni među selefima koji su rekli da su iz imana izašli u islam, nisu rekli da sa njima od imana nije ništa ostalo. Nego, ovo je stav haridžija i muatezila. Ehli-sunneti vel džema'ati su rekli: Griješnici će izaći iz Vatre posredstvom šefa'ata, i sa njima postoji iman radi kojeg će biti izvedeni iz Vatre, ali se neće nazivati nazivom imana, jer neograničeni iman, za kojeg njegov nosilac zaslužuje nagradu i ulazak u Džennet - a ovi nisu njegovi pripadnici- oni ulaze u obraćanje sa nazivom imana, jer je obraćanje time onome koje ušao u iman iako ga nije upotpunio. Njemu se obraća da bi upotpunio svoj iman, a kakav je onda ako ga je upotpunio još prije?! Jer, u suprotnom mi smo pojasnili da je ovo naređeno od imana prije obraćanja, ali je postalo od imana nakon što im je bilo naređeno. A obraćanje je bilo u: **O vi koji vjerujte.** Osim riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju..." (El-Hudžurat, 15)

I slični ajeti ovome. Jer u obraćanje: **O vi koji vjerujete** ulazi svako onaj ko je ispoljio iman, makar bio munafik u svojoj nutrini. Pa kako onda u njega neće ući onaj ko nije munafik, iako u stvarnosti nije od mu'mina?! A njegova činjenica je da onaj ko nije u stvari od mu'mina, da se za njega kaže: on je musliman, a sa njime je iman koji će ga zaštititi od vječnog boravka u Vatri. Ovo je tačka slaganja među ehli-sunnetom. Ali da li će se on nazvati nazivom imana? Ovo je ono oko čega su se razišli. Pa će se reći da je musliman, ali se neće reći mu'min, dok neki kažu da će se ipak reći mu'min.

Ali ispravno je da se kaže da je on mu'min sa nedostatkom u imanu. On je mu'min sa svojim imanom. Sa druge strane će se reći da je fasik sa svojim velikim grijehom, tako da mu se neće dati potpuni neograničeni naziv imana. Kur`an i sunnet su mu negirali

neograničeni naziv, ali ga naziv imana obuhvata sa onim što su naredili Allah i Njegov Poslanik. Zato što mu je to stavljano u obavezu ili zabranjeno, i to je nužno od njega. Isto kao što je nužno nekom drugom. Ali ovdje se govori o negoraničenom nazivu pohvale. Na osnovu ovoga u iman ulaze tri skupine: u njega ulazi istinski mu'min, u njega ulazi munafik sa očitim propisima, iako će na Ahiretu biti u najdubljem ponoru džehennema, ali, u suštini na njega se ne odnosi naziv imana niti islama. U njega također ulaze oni koji su primili islam ali suština imana nije ušla u njihova srca. Sa njima postoji dio imana i islama za koje će biti nagrađeni. Također, oni mogu zakazati u pogledu onoga što im je naređeno, ali da ne počine velike grijehe, radi koji bi bili kažnjeni kao što su veliki griješnici. Međutim oni će biti kažnjeni radi zapostavljanja obaveza, i oni su poput beduina i drugih spomenutih u ajetu. Oni su rekli da vjeruju, ali nisu obavili ono što im je naređeno u nutrini i vanjštini. Tako da, suština imana nije ušla u njihova srca. Niti su se borili na Allahovom putu, a Vjerovjesnik ﷺ ih je pozvao na džihad. Oni će možda biti predočeni prijetnji kao oni koji klanjaju, daju zekat, bore se, ali čine velike grijehe. Oni neće izaći iz okvira islama, oni su muslimani, ali među njima postoji terminološko razilaženje. Da li će se reći: Oni su mu'mini? Kao što ćemo inša-Allah spomenuti. Što se tiče haridžija i muatezila, oni ih izvode iz naziva imana i islama. Jer su iman i islam po njima jedna stvar. Pa ako su kod njih izvedeni iz imana, onda su izašli i iz islama. Haridžije kažu za njih da su kafiri, dok muatezile tvrde da nisu ni muslimani niti kafiri nego da su na među poziciji. A dokaz da će za islam, koji je spomenut u ajetu, biti nagrađeni i da nisu munafici, su riječi Uzvišenog: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca.** Zatim kaže: **A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša."** Ajet ukazuje na to da, ako se pokore Allahu i Poslaniku sa ovim islamom, Allah će ih nagraditi za ovo pokoravanje, dok su djela munafika poništena na Ahiretu.

Također, On ih je opisao suprotno svojstvima munafika, jer je munafike opisao kufrom u njihovim srcima, te da oni kriju suprotno od onoga što ispoljavaju. Kao što Uzvišeni kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَـٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا
يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟
يَكْذِبُونَ

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici! Oni misle da varaju Allaha i one koji vjeruju, iako, ne osjećajući to, sami sebe varaju. U srcima njihovim je bolest i Allah im povećava bolest. Njih čeka patnja bolna za ono što su lagali." (El-Beqare, 8-10)

I kaže:

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ
لَكَـٰذِبُونَ

"Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov Poslanik!', i Allah zna da si ti, zaista, Njegov Poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci." (El-Munafikun, 1)

Munafike je u Kur`nu opisao da lažu, i da oni svojim ustima govore ono što nije u njihovim srcima. Te da je u njihovim srcima kufr radi kojeg će biti kažnjeni. Dok ove ničim od toga nije opisao. Ali kada su pozvani u iman Poslaniku je rekao: **"Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša."**

Negiranje neograničenog pojma imana ne uslovljava to da oni budu munafici, kao što Allah ﷻ kaže:

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَصْلِحُوا۟ ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥٓ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾
أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَـٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

"Pitaju te o plijenu. Reci: 'Plijen pripada Allahu i Poslaniku.' Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i

Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici. ravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici - njih kod Gospodara njihova čekaju počasti, i oprost, i obilje plemenito." (El-Enfal, 1-4)

Poznato je da onaj ko nije takav(kao ovi spomenuti u ajetu), ne biva munafikom, tj. od stanovnika najdubljeg ponora Vatre. Ili čak ako ne dođe sa obaveznim imanom, pa mu se negira(iman), kao što se negiraju svi ostali nazivi onima koji zapostave nešto od obaveza. Isto tako ni beduini nisu došli sa obaveznim imanom, pa im ga je negirao iako su bili muslimani. Oni su imali nešto imana za kojeg će biti nagrađeni.

Ovo je stanje većine onih koji tek uđu u islam. Ili čak stanje većine onih koji ne spoznaju suštinu imana. Jer, ako se bude borilo protiv čovjeka sve dok ne prihvat islam, kao što se borilo protiv kafira dok nisu primili islam, ili su prihvatili islam nakon što su bili zarobljeni, ili su čuli za islam pa su došli i prihvatili ga; on je musliman koji je pokoran Poslaniku ﷺ, ali u njegovo srce nije ušla suština imana. Ovo će se desiti onome kome se olakšaju uzroci za to. Možda će to biti sa shvatanjem Kur`ana, ili sa susretom pripadnika imana, poistovjećujući se sa njima u govoru i djelima, ili sa posebnom uputom kojom ih uputi Allah ﷻ. Čovjeku se mogu svidjeti neke od ljepota islama koje ga privlače da prihvati islam. Ili da je bio rođen u islamu, odgojen i odrastao među muslimanima, pa ga voli, uvidjevši neke od njegovih ljepota, i vidjevši neke od nedostataka kafira. Većina njih sumnjaju ako čuju nešto od potvora protiv islama, ali se ne bore na Allahovom putu i oni ne ulaze u one koje je Allah spomenuo u ajetu: **"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni."** Ovakav nije munafik, u svojoj nutrini, koji krije kufr. Niti je u suštini mu`min, ali nije ni munafik niti pripada velikim griješnicima. Jer, obavlja očite obaveze, ali ne obavlja činjenice imana sa kojima bi postao istinski mu`min. Kod ovoga postoji iman, ali on nije istinski mu'min, a bit će nagrađen za ono što učini od dobrih djela. Zato Uzvišeni kaže: **ali recite: 'Islam smo primili!'** Zato je Allah ﷻ rekao:

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُم ۖ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

"Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: 'Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.'" (El-Hudžurat, 17)

Tj. u njihovim riječima: Vjerujemo. Pa kaže: Ako ste iskreni u onome što tvrdite. Allah je vama podario to što vas je uputio u iman. A to znači da oni mogu biti iskreni u onome što tvrde svojim riječima: Vjerujemo. Zatim je potvrdio njihovu istinitost. A to može značiti da ih je opisao tako da: **"...oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu Imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni."** Ili to može značiti da nisu bili munafici, nego je sa njima iman, iako se pored njega nisu mogli pozvati na neograničeni pojam imana. Ovo je najpribližnije, a Allah najbolje zna. Zato što za ispitane žene, za koje je Allah ﷻ rekao: **"...pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima"**. Nije negirao sumnju u budućnosti. Zato što je Allah ﷻ munafike proglasio lašcima a ne nekog drugog. Međutim, ove nije proglasio lašcima nego kaže: **"Vi ne vjerujete, ..."** Kao što kaže: ***"Niko od vas neće vjerovati sve dok ne bude želio svom bratu ono što želi sebi."*** Ili kada kaže: ***"Nebi činio bludnik blud dok ga čini da je mu'min."*** I: ***"Neće vjerovati onaj koji ne čuva svog komšiju od svojim smetnji."*** Tako da ovi nisu munafici.

Kontekst ajeta ukazuje na to da ih je Allah ﷻ pokudio, zbog toga što su prigovarali radi svog islama radi džehla, suhoparnosti i zbog toga što su ispoljili ono što je u njima iako je Allah ﷻ znao za to. Allah ﷻ kaže:

قُلْ أَتُعَلِّمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Reci: 'Zar vi da obavještavate Allaha o vjerovanju svome, kad Allah zna sve što je na nebesima i na Zemlji! Allah sve zna.'" (El-Hudžurat, 16)

A da u njihovim srcima nije bilo ništa od vjere oni ne bi obavještavali Allaha o svojoj vjeri. Jer, očiti islam poznaje svako. Čestica 'o' je nadovezana na riječi: **Zar vi da podučavate Allaha o vjerovanju svome.** Jer je to isto što i obavještavanje i govor. Kao da

kaže: Zar Ga obavještavate i govorite Mu o svom vjerovanju, a On dobro zna šta je na nebesima i na Zemlji. Kontekst ajeta, o onome o čemu su obavještavali Allaha, ukazuje na ono što je Allah ﷻ spomenuo o njima i njihovim riječima: Vjerujemo. Oni su obavijestili o onome što je u njihovim srcima.

Mufesiri navode, da kada su objavljena ova dva ajeta, oni su došli kod Poslanika ﷺ zaklinjući mu se da su iskreni mu'mini. Pa je Allah objavio: **Zar vi da podučavate Allaha o vjerovanju svome.** Ovo ukazuje na to da su na početku svog ulaska u vjeru bili iskreni, jer nakon objave nije se pokazalo da su ponovo ulagali trud da dokažu to čime bi ušli u ajet. Nego je to govor kojeg su izrekli. Allah ﷻ kaže: **a iman još nije ušao u vaša srca.** A termin 'još nije' negira ono što se u skoro vrijeme nije desilo, ali se u većini slučajeva desi. Kao što je u riječima Uzvišenog:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ

"Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne zna one od vas koji se bore, ..." (Ali-Imran, 142)

Suddi je rekao: "Ovaj ajet je objavljen u povodu beduina iz Muzejne, Džuhejne, Eslema, Ešdžea i Gaffara. Njih je Allah ﷻ spomenuo u suri El-Feth. A oni su govorili: Vjerujemo u Allaha. Da bi bili sigurni za sebe. Ali kada su pozvani u pohod na Hudejbiju zaostali su pa je ovaj ajet objavljen o njima".

Od Mukatila se prenosi da je rekao: "Njihova staništa su bila između Mekke i Medine. Pa kada bi pored njih naišla izvidnica od Poslanikovih ﷺ izvidnica oni bi rekli: Vjerujemo. Da bi time bili sigurni za svoju krv i imetke. Kada je Poslanik ﷺ krenuo na Hudejbiju pozvao ih je ali se oni nisu odazvali".

Mudžahid kaže: "Ovaj ajet je objavljen u povodu beduina iz plemena Benu-Esed b. Huzejme. Drugi su opisali njihovo stanje. Pa kaže: Došli su u Medinu sušne godine. Pa su obznanili islam ali nisu bili mu'mini. Medinske puteve su zapoganili izmetom, povećali su cijene a Allahovom Poslaniku ﷺ su prigovarali i govorili: Došli smo ti sa teretom i porodicama. Pa je ovaj ajet objavljen". O riječima Uzvišenog: **Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: "Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.** Katade kaže: "Prigovarali

su Poslaniku ﷺ kada su došli govoreći: 'Mi smo primili islam bez borbe, i nismo se protiv tebe borili kao što su se borila ta i ta plemena'. Pa je Allah ﷻ Svom Vjerovjesniku ﷺ rekao: **Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: "Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio."**

Mukatil b. Hajjan kaže: "To su beduini iz plemena Benu Esed b. Huzejme. Rekli su: 'Allahov Poslaniče, došli smo ti bez bitke, a ostavili smo imetke i porodice, a sva arapska plemena su se borila protiv tebe dok nisu ušli silom u islam. Tako da mi kod tebe imamo pravo; pa je Allah ﷻ objavio: **"Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: 'Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.'"** Tako da on može vama prebacivati. O njima je Allah ﷻ objavio:

وَلَا تُبْطِلُوٓاْ أَعْمَـٰلَكُمْ

"...i ne ništite djela svoja!" (Muhammed, 33)

A kaže se: Sa velikim grijesima sa kojima se zapečatila Vatra, i to svaki od onih grijeha koji sigurno vodi u Vatru, ako ga počini i ne pokaje se od njega.

Sve ovo pojašnjava da oni nisu bili kafiri u svojoj nutrini, niti su ušli u onaj obavezni iman. Sura El-Hudžurat je spomenula ove vrste, pa kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

"Zbilja, oni koji te dozivaju iza soba – većina njih ne shvata." (El-Hudžurat, 4)

Nije ih opisao kufrom ili nifakom, ali se za njih bojalo od kufra i nifaka. Zbog toga su neki od njih otpali zato što iman nije obuzeo njegovo srce. Nakon toga kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقُۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓاْ أَن تُصِيبُواْ قَوْمًۢا بِجَهَـٰلَةٍ فَتُصْبِحُواْ

"O vjernici, ako vam nekakav razvratnik donese kakvu vijest, dobro je provjerite, ..." (El-Hudžurat, 6)

Ovaj ajet je objavljen u povodu Velida b. Ukbe, jer je lagao o onome o čemu je obavještavao.

Mufesiri kažu: Ovaj ajet je objavljen povodom Velida b. Ukbe. Allahov Poslanik ﷺ ga je poslao plemenu Benu-Mustalik da prikupi porez od prihoda, a između njega i njih u džahilijetu je bilo nesporazuma. Pa je jedan dio puta prešao a onda se vratio Allahovom Poslaniku ﷺ i rekao: Oni su odbili da mi dadnu porez i htjeli su me ubiti. Pa je Allahov Poslanik ﷺ odlučio da krene sa vojskom prema njima, ali je Allah ﷻ objavio ovaj ajet. Ova priča je poznata na mnogo načina. Zatim Allah ﷻ u njenoj potpunosti kaže:

وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ فِيكُمۡ رَسُولَ ٱللَّهِۚ لَوۡ يُطِيعُكُمۡ فِي كَثِيرٖ مِّنَ ٱلۡأَمۡرِ لَعَنِتُّمۡ

"I znajte da je među vama Allahov Poslanik; kad bi vas on u mnogo čemu poslušao, doista biste nastradali,..." (El-Hudžurat, 7)

I kaže:

وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱقۡتَتَلُواْ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَاۖ فَإِنۢ بَغَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا عَلَى ٱلۡأُخۡرَىٰ فَقَٰتِلُواْ ٱلَّتِي تَبۡغِي حَتَّىٰ تَفِيٓءَ إِلَىٰٓ أَمۡرِ ٱللَّهِۚ فَإِن فَآءَتۡ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَهُمَا بِٱلۡعَدۡلِ وَأَقۡسِطُوٓاْۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni, onda ih nepristrano izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli." (El-Hudžurat, 9)

Zatim im je zabranio da se jedni drugima ismijavaju, rugaju ili ružnim nadimcima nazivaju. A onda kaže:

بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ

"...O kako je ružno grješničko ime nakon vjerovanja!.." (El-Hudžurat, 11)

Neko kaže da ovo znači: Nemoj ga nazivati kafirom niti fasikom poslije njegovog imana. Ali ovo mišljenje je slabo. Nego je značenje: Ružno li je ime da budete fasici nakon vašeg imana. Kao što je Allah ﷻ, za onoga što je lagao, rekao: **ako vam nekakav (griješnik)razvratnik donese kakvu vijest dobro je provjerite,** Pa ga je nazvao griješnikom.

U oba Sahiha se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Vrijeđanje muslimana je grijeh, a njegovo ubistvo je kufr."***[1]

[1] (Ovo je nažalost od nemorala kojim su se mnogi zadovoljili čak i među učenima – samo se Allahu može požaliti – Zuhejr).

Kaže: Ako vrijeđate muslimana, ismijavate mu se, i nazivate ga ružnim nadimcima, onda zaslužujete da se nazovete fasicima. Allah ﷻ u ajetu o potvori kaže:

وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَـٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ

"...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi" (En-Nur, 4)

Kaže: Ako dođete sa ovim stvarima, sa kojima zaslužujete da budete nazvani fasicima, onda zaslužujete naziv fasika poslije imana. Jer, oni iako nisu upotrebljavali naziv fasik, kafir i sl. Vjerovjesnik ﷺ ih je zatekao u Medini kako jedni druge nazivaju nadimcima.

Skupina mufesira o ovom ajetu kažu: U islamu nema naziva čovjeka po grijehu kojeg je učinio prije islama. Kao da se jevreju koji je primio islam kaže: jevreju. Ovo se prenosi od Ibn-Abbasa ؓ i skupine tabiina kao što su Hasan, Seid b. Džubejr, Ata' Horasani i Kurtubi. Ikrime kaže: "To je kao da čovjek kaže: 'Kafire, munafiče'." Abdur-Rahman b. Zejd kaže: "To je da se neko nazove po djelu, kao da kaže: 'Bludniče, kradljivče ili griješniče'." U Aufijevom tefisiru od Ibn-Abbasa ؓ se prenosi da je rekao: *"To je da se kudi pokajnik grijesima koje je nekad učinio."* Poznato je da nazivi kufr, jevejstvo, bludnik, kradljivac i drugi nazivi radi loših djela nije isto što i naziv fasika. Tako da se zna da su Njegove riječi: **O kako je ružno grješničko ime nakon vjerovanja!** Nije se odnosilo na onoga ko se vrijeđa tako što će se imenovati fasikom, jer nazivanje istog kafirom je mnogo gore. Nego onaj ko vrijeđa postaje fasikom, kao što Poslanik ﷺ kaže: ***"Vrijeđanje muslimana je grijeh a njegovo ubidtvo je kufr."*** Zatim kaže:

وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ

"A oni koji se ne pokaju – sami sebi čine nepravdu." (El-Hudžurat, 11)

Nazvao ih je nepravednicima ako se ne pokaju od toga iako nisu isključeni iz naziva mu'mina. Zatim je naveo zabranu o ogovranju, a onda zabranu o hvalisanju radi porijekla, da bi potom rekao:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ

"Najugledniji od vas kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji" (El-Hudžurat, 13)

Zatim je naveo govor beduina: **Vjerujemo.**

Sura zabranjuje ove grijehe i vidove nepokornosti u kojima je napad na Poslanika ﷺ i na mu'mine. Beduini koji su spomenuti u njoj spadaju među ostale koji vrijeđaju i griješe i od onih koji prizivaju Poslanika ﷺ iza soba i njima sličnim, ali nisu munafici. Radi toga su mufesiri rekli: To su oni koji su pozvani na pohod u godini Hudejbije. A oni iako su počinil veliki grijeh u svojoj nutrini nisu bili kafiri ili munafici.

Ibn-Ishak kaže: "Kada je Poslanik ﷺ htio da obavi umru – umru kada se desila Hudejbija – pozvao je okolna plemena oko Medine na pohod, među stanovnicima dolina i beduine, da krenu sa njim bojeći se od svog naroda da ga ne spriječe ili da ga ne napadnu. Međutim veliki broj njih je zaostao, i to su oni na koje se odnose riječi Uzvišenog:"

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا

"Govorit će ti beduini koji su izostali: 'Zadržali su nas imeci i porodice naše, pa zamoli za nas oprost?'" (El-Feth, 11)

Tj. moli Allaha da nam oprosti to što smo izostali iza tebe, a u nastavku ajeta kaže:

بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ

"Oni govore jezicima svojim ono što nije u srcima njihovim." (El-Feth, 11)

Tj. nije njih briga hoćeš li ti ili nećeš tražiti oprosta za njih. Ovo je slučaj sa fasikom kojeg se ne tiče njegov grijeh. A o munaficima kaže:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ لَوَّوْا۟ رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ

"A kad im se rekne: 'Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti?', oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju. Isto im je – molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti." (El-Munafikun, 5-6)

Ali nije isto ovo rekao za beduine, jer, ajet ukazuje da su oni bili iskreni u svom zahtjevu da im Poslanik ﷺ moli to bi im koristilo. Zatim kaže:

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَـٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

"...'Bit ćete pozvani protiv naroda žestoke snage, da se protiv njih borite, ili će islam primiti. Pa ako poslušate, Allah će vam lijepu nagradu dati, a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, kaznit će vas bolnom kaznom.'" (El-Feth, 16)

Allah ﷻ im obećava nagradu, ako se odazovu onome ko ih pozove na džihad, ali im je također zaprijetio ako se ne odazovu na pokornost.

Ovo obraćanje je isto kao i obraćanje onima koji počine velike i male grijehe, za razliku od onoga ko je kafir u svojoj nutrini. Jer, on ne zaslužuje nagradu samo radi pokornosti sve dok prvobitno ne povjeruje. A prijetnja koja mu je upućena nije samo radi toga što je odbio pokornost i pohod u džihad, jer je njegov kufr mnogo veći od toga.

Sve ovo dokazuje da oni spadaju među griješnike ove vjere. Jer, sam fisk nekada biva radi zapostavljanja farzova, a nekada radi činjenja harama. A ovi kada su zapostavili ono što im je Allah propisao od džihada i kada se kod njih pojavila sumnja koja im je oslabila iman, nisu spadali među iskrene koje je opisao. Iako su se oni unutar sebe pridržavali vjere islama.

Mufesiri kažu: Oni nisu bili negirani mu'mini, kada im je Allah negirao iman, kao što je negirao bludniku, kradljivcu ili pijanici, ili onome ko smeta svom komšiji, ili onome ko ne voli svom bratu dobro koje voli sebi, ili onome koji se ne odaziva Allahovoj i Poslanikovoj presudi i njima sličnima. To će se možda dokazati riječima Uzvišenog: **O kako je ružno grješničko ime nakon vjerovanja!** Kao što je rekao Poslanik ﷺ: ***"Vrijeđanje muslimana je grijeh, a njegovo ubistvo je kufr"***. Pokudio je onoga ko je nakon imana zamijenio svoj naziv fasikom. Također to ukazuje da se fasik ne naziva mu'minom. Tako da ajet dokazuje kako su ovi beduini od počinilaca velikih grijeha ali nisu munafici.

A što se tiče onoga što je prenešeno da su primili islam iz straha da ne budu porobljeni i poubijani, pa takav je islam bio svih ljudi osim muhadžira, a ensarije su primile islam iz želje i straha, kao što su to

učinili oslobođeni od Kurejšija kad ih je Poslanik ﷺ savladao. I islam onih čija su srca zadobijena od stanovnika Nedžda je ovakav. I nije svako onaj ko je primio islam iz želje ili straha munafik koji će biti u najdubljem ponoru džehennema. Nego, oni ulaze u islam i pokornost. U njihovim srcima se ne nalazi negiranje i neprijateljstvo prema Poslaniku ﷺ. Ali njihova srca nisu obasjana svjetlošću imana niti su ga još shvatili. Među njima može biti onih čiji se islam ojača pa da postane kao što je većina onih koji su oslobođeni na dan osvojenja Mekke. Ili da ostane među griješnicima vjere. Dok će neki ostati munafici kojima kada Munkir i Nekir kažu: Šta ćeš reći za onog čovjeka koji vam je poslan? Pa će reći: Ha, ha, nemam pojma. Čuo sam da nešto ljudi govore pa sam i ja tako govorio.[1]

Prethodio je govor onoga što kaže: Oni su primili islam bez borbe, tako da su oni bili boljeg islama od drugih. Ali ih je Allah pokudio radi njihovog prebacivanja o islamu pa je Allah objavio: **"...i ne ništite djela svoja!"** Da spadaju u počinioce velikih grijeha.

Također, Allah ﷻ kaže: *Reci:* **Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca.** Tako da riječi 'još nije' je negacija za ono čiji se događaj očekuje i što će se desiti ubrzo. Kao što Uzvišeni kaže: **"Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne zna one od vas koji se bore, i zna one koji su strpljivi!"** I kaže:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم

"Zar mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji prije vas minuše..." (El-Beqare, 214)

A ajet u kojem kaže: **"a iman još nije ušao u vaša srca"** ukazuje na to da se ulazak imana u njihova srca očekuje od njih. Onaj ko uđe u islam, prvobitno iman se ne nađe u njegovom srcu, nego se pojavi kasnije. Kao što je u hadisu:

"Čovjek je na početku dana znao doći i primiti islam radi ovosvjetske koristi, pa ne dođe kraj dana a islam mu bude draži od onoga nad čim sunce izađe".

Tako da je kod većine onih koji su prihvatili islam, iz želje ili straha, iman ušao tek nakon toga. Uzvišeni kaže: *ali recite 'Mi se*

[1] (Pogledaj Propise dženaze str. 156, i skraćenu verziju Sahihul Buhari br. 669).

pokoravamo!' naredio im je da to kažu, dok se munafiku ništa ne naređuje. Zatim kaže: **"A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša."** Dok munafiku ne koristi poslušnost Allahu i Poslaniku dok prvobitno ne povjeruje.

Ovaj ajet je Ahmed b. Hanbel uzeo za dokaz da se pravi iznimka u imanu mimo islama te da se počinioci velikih grijeha izvode iz imana u islam. Ejmuni[1] kaže: "Pitao sam Ahmeda b. Hanbela o njegovom mišljenju o riječima: Ja sam mu'min inša-Allah. Pa je rekao: 'Kažem: Mu'min inša-Allah, ali ako kažem musliman onda ne pravim iznimku'. Kaže: Rekao sam Ahmedu: Razdvajaš između imana i islama? Pa mi je rekao: 'Da'. Pa mu rekoh: Šta ti je dokaz? Reče mi: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'"** Pa je spomenuo neke stvari."

Šalnedži kaže: "Upitao sam Ahmeda o onome ko kaže: 'Ja sam mu'min po sebi u pogledu propisa i nasljedstva, ali ne znam šta sam kod Allaha?' Kaže: 'Nije murdžija'."
Ebu-Ejjub Sulejman b. Davud el-Hašimi kaže: "Iznimka je dozvoljena. A onaj ko kaže: 'Ja sam uistinu mu'min'; i ne kaže: 'kod Allaha', neće se praviti iznimka. To je po meni dopušteno i ne spada u murdžije." Ovo je zastupao i Ibn-Hajseme i Ibn Ebi-Šejbe. Šalnedži je spomenuo da je upitao Ahmeda b. Hanbela o onome ko ustrajava na velikim grijesima i trudi se pri tome. tj. trudi se da pronađe grijeh, ali ne zapostavlja namaz, post i zekat. Da li je on ustrajao ako to čini? Kaže: "On je ustrajao u tome kao što Poslanik ﷺ kaže: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik..."***

Tj. izvodi ga iz imana ali pada u islam. Isto tako kaže: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik. Dok pijanica pije alkhol, nije vjernik. Dok kradljivac krade nije vjernik".*** Isto tako Ibn-Abbas رضي الله عنه, je rekao o riječima Uzvišenog:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ

[1] (Pogledaj Mesail Ibn-Hani' od Imama Ahmeda b. Hanbela i Mesail od Abdullaha b. Ahmeda b. Hanbela. U ova dva djela su sakupljene mes'ele od Imama Ahmeda o ovoj temi. Oba djela su od moje provjere. Izdanje Islamske knjižnice – Zuhejr).

"...A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." (El-Maide, 44)

Pa sam mu rekao: "Kakav je ovo kufr?" Kaže: "*Kufr koji ne izvodi iz vjere.*" Isto kao što je jedan dio imana mimo drugog, također je i kufr, sve dok ne dođe sa tom stvari u čemu nema razlike. Ibn Ebi-Šejbe kaže: " '***Dok bludnik čini blud nije vjernik...***' tj. on nije upotpunio iman, nego mu nedostaje od imana."

Šalnedži kaže: "Pitao sam Ahmeda o imanu i islamu. Pa je rekao: 'Iman je govor i djelo, a islam je potvrda'. Kaže: Ovo je rekao i Ebu-Hajseme."

Ibn Ebi-Šejbe kaže: "Islam ne može biti osim sa imanom, niti iman može biti osim sa islamom. Ako je u smislu obraćanja, pa kaže: 'Prihvatio sam iman'; on je ušao u islam. Ako kaže: 'Prihvatio sam islam'; znači da je ušao u iman."

Muhammed b. Nasr el-Mervezi kaže: "Drugi su pripovijedali da su pitali Ahmeda b. Hanbela o riječima Allahovog Poslanika ﷺ: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik..."***, pa kaže: 'Onaj ko učini ove četiri stvari, ili manje ili više od toga, on je musliman, ali ga nećemo nazvati mu'minom, a onaj ko učini manje grijehe od ovih - misli na male u odnosu na velike - nazvat ćemo ga mu'minom sa nedostatkom imana'."

Kažem da je Ahmed b. Hanbel nekada govorio praveći ovu razliku, nekada bi spomenuo razlikovanje ali bi se tu zadržao, što je zadnje od njeg prenešeno. Ebu-Bekr el-Esrem u *Es-Sunne* kaže: "Čuo sam da je Ebu-Abdullah bio upitan o iznimci u pogledu imana, šta kaže o tome? Pa je rekao: 'Što se tiče mene ja ga ne mogu pokuditi, tj. ima ljudi koji će ga pokuditi.' Ebu-Abdullah kaže: "Ako je govorio: 'Iman je govor i djelo, povećava se i smanjuje', ali je napravio iznimku radi bojazni i sigurnosti, nije isto kada je riječ o sumnji, ali se iznimka pravi samo za djela." Ebu Abdullah kaže: "Uzvišeni je rekao:

لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ

"Vi ćete ući u Mesdžidul Haram, inša-Allah."[1] (El-Feth, 27)

[1] Prijevod ajeta je od Besima Korkuta.

Tj. ova iznimka je bez sumnje. A Vjerovjesnik ﷺ obraćajući se stanovnicima kaburova kaže: ***"Mi ćemo vam se uskoro, inša-Allah, pridružiti."***[1] Tj. nije sumnjao u ovo, zato je napravio iznimku. Također, navodi riječi Vjerovjesnika ﷺ kada kaže: ***"I na njemu ćemo biti, inša-Allah, proživljeni."***[2] Tj. iz kabura. Također je spomenuo Vjerovjesnikove ﷺ riječi: ***"Ja se nadam da ću biti najbogobojazniji među vama."***[3] Kaže: "Sve ovo je da bi se pojačala iznimka u pogledu imana."

Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Kao da ti smatraš da nema smetnje praviti iznimku?" Pa je rekao: "Ako je od onih koji kažu: 'Iman je govor i djelo, povećava se i smanjuje', po meni je lakše." Zatim je Ebu-Abdullah rekao: "Kod iznimke, srca pojedinih ljudi oslabe, kao da se čude." Čuo sam da je rečeno Ebu-Abdullahu: "Šta kažeš za Šebabu?" Kaže: "Šebabe se pozivao na akidu murdžija." Kaže: Pa je od Šebabe prenio stav koji je mnogo gori od ovih mišljenja, što nisam čuo od nekog drugog. Ebu-Abdullah kaže: "Šebabe je rekao: 'Ako kaže, učinio je to jezikom, kao što kažu: Ako kaže, onda je učinio djelo organom, tj. jezikom kada je progovorio'. Zatim je Ebu-Abdullah rekao: "Ovo je veoma loše mišljenje, nisam čuo nikoga da kaže nešto tako, niti je do mene kad doprlo takvo što." Pa je bilo rečeno Ebu-Abdullahu: "Da li si bio nešto napisao o Šebabi?" Pa kaže: "Da, napisao sam nešto o Šebabi, kratko prije nego što smo saznali da je rekao ovo." Pa sam upitao Ebu-Abdullaha: "Da li si o njemu pisao poslije?" Kaže: "Ne, niti slovo."[4] Ebu-Abdullahu je rečeno: "Tvrde da je Ebu-Sufjan koristio iznimku u pogledu imana?" Pa je rekao: "Ovo je Sufjanov mezheb, poznat je bio po iznimci." Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Ko to prenosi od Ebu-Sufjana?" Pa je rekao: "Svako ko je prenosio od Ebu-Sufjana ovu priču o iznimci." Kaže: "Vekia je prenio od Sufjana da je

---

[1] Bilježe ga Muslim, Ahmed i drugi kod selamljenja mrtvih. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 129, Musned od Imama Ahmeda br. 7975, 8853, 9365, 22979, 23033, 25458 i 25844, Komentar Tahavijeve akide br. 636 i 638, Propisi o dženazama str. 181 – 183, 189 – 190).

[2] Bilježe ga Ahmed i Ibn-Madže sa dobrim lancem, a doći će govor o njemu pred kraj knjige, u potpunijoj verziji. (Pogledaj Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3443, Musned od Imama Ahmeda br. 25080, Miškatu mesabih br. 139, Sahih džamias-sagir br.1968).

[3] Bilježi ga Muslim a autor će ga ponoviti u potpunosti.

[4] Kažem da je Šebabe bio povjerljiv i od njega se prenosi u oba Sahiha. El-Hatib u svom Tarihu o njegovoj biografiji piše 9/299, od Ebu-Zur'e da se pokajao od akide murdžija, pa je rekao: Iman je govor i djelo.

rekao: 'Ljudi su po nama vjernici u pogledu propisa i nasljednog prava, ali ne znamo šta su oni kod Allaha'." Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Šta ti kažeš o tome?" Pa je rekao: "Mi zastupamo postojanje iznimke."

Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Ako se kaže: 'Ja sam musliman i ne napravi iznimka?' Pa je rekao: "Da, neće napraviti iznimku ako kaže: 'Ja sam musliman'." Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Kažem: Ovo je musliman, a Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani.*** A ja znam da muslimani nisu sačuvani od njega'. Zatim je naveo hadis od Muamera od Zuhrija, tako da smatramo da je islam riječ a da je iman djelo. Ebu-Abdullah reče: "Prenio nam ga je Abdur-Rezak od Muamera od Zuhrija. Ebu-Abdullahu je rečeno: 'Da li mi kažemo da se iman povećava i smanjuje?' Kaže: 'Vjerovjesnikov ﷺ hadis ukazuje na to, pa je naveo njegove riječi: ***Izvedite iz Vatre onoga u čijem se srcu nađe koliko je trun toga, u čijem je srcu trun toga***. Tako da ovaj hadis ukazuje na to'." Kod Ebu-Abdullaha je bio spomenut Isa el-Ahmer, i njegove riječi o akidi murdžija, pa je rekao: "Da, to je onaj poganih riječi." Ebu-Abdullah kaže: "Govorio nam je Muemil, govorio nam je Hamad b. Zejd čuo sam Hišama da kaže: "Muhammed i Hasan su govorili: 'Musliman, bojeći se da kažu mu'min'."

Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Da li ga prenosi neko drugi osim Suvejda?" Kaže: "Ne znam za to." Čuo sam Ebu-Abdullaha da kaže: "Iman je govor i djelo." Pa sam rekao Ebu-Abdullahu: "A hadis: ***Oslobodi je ona je mu'minka."*** Kaže: "Ne može svako reći: Ona je mu'minka." Kažu: "Oslobodi je. Kaže: 'Malik je čuo ovaj hadis od Šejha Hilala b. Alija da ne kaže: Ona je mu'minka.' [1]" Neki kažu da je ona mu'minka, jer kada je to priznala na nju se odnose propisi mu'minke. To bi bilo pravo značenje. Rekao sam Ebu-Abdullahu: "Da li praviš razliku između imana i islama?" Pa je rekao: "Ljudi su se po tom pitanju razišli." Hamad b. Zejd je tvrdio da postoji razlika između

[1] Kažem: Prenosi ga Jahja b. Ebu-Kesir od Hilala b. Alija, a on je Ibn Ebu-Mejmune sa dodatkom: Ona je mu'minka. Bilježe ga Muslim, Ahmed i drugi. Jahja je bio povjerljiv a njegovi hadisi se smatraju dokazom. Tako da je njegov dodatak prihvatljiv. Također se prenosi od skupine ashaba drugim lancima čije je hadise naveo Zehebi na početku knjige El-Uluv. Tako da je ovo vjerodostojan dodatak, sigurno potvrđen kao i to da se u to ne može sumnjati. (Pogledaj skraćenu verziju knjige El-Uluv, hadis br. 1. izdanje Islamske knjižnice).

imana i islama. Pa mu je rečeno ko su murdžije? Kaže: "Oni koji kažu da je iman govor bez djela."

Kažem: Ahmed b. Hanbel nikada nije htio reći da mu je nestao totalni iman, tako da sa njim ništa ne ostane od njeg, kao što to kažu haridžije i muatezile, jer je na više mjesta naglasio da sa počiniocima velikih grijeha postoji iman koji će ih izbaviti iz Vatre. Pa je kao dokaz naveo riječi Allahovog Poslanika ﷺ: ***Izvedite iz Vatre svakog onog u čijem se srcu nađe i trun imana.***[1] Ovo nije njegov stav(tj. da mu je nestao totalni iman), niti stav bilo koga od imama ehli-sunneta, nego se svi slažu da griješnici, koji nisu munafici, sa njima postoji iman sa kojim će biti izvedeni iz Vatre, i to je razlika između njih, kafira i munafika. Ali, ako sa njim bude prisutan jedan dio imana to ne znači da će ući u potpuni pohvaljeni naziv. I zakonodavac je negirao naziv ovima, pa je rekao: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik...",***[2] I kaže: ***"Niko od vas neće vjerovati sve dok ne bude želio svom bratu muslimanu od dobra ono što bude želio sebi."***[3] I kaže: ***"Neće vjerovati onaj ko ne sačuva svog komšiju od svojih smetnji".*** Pa se na to zakleo više puta, i kaže: ***"Mu'min je onaj od koga su ljudi sačuvani u svojoj krvi i imetcima."***[4]

Muatezile mu negiraju u potpunosti naziv imana, isto tako i naziv islama. Pa kažu: Sa njim nema ništa od imana niti islama. Kažu: Mi ćemo ga smjestiti na međupoziciju. Pa kažu: On će boraviti u Vatri i nikada iz nje neće biti izveden posredstvom šefaata. Ovo je ono što im je odbačeno, jer da nije tako i da su negirali potpuni naziv, ali da su mu ostavili nešto od imana sa kojim će izaći iz Vatre, ne bi radi toga bili proglašeni novotarima. Svi od ehli-sunneta se slažu da mu je oduzet potpuni obavezni iman. Tako da se od njeg odvojio obavezni iman, ali kao takav spada u one kojima slijedi prijetnja. Ovo je

[1] Ovaj hadis je prethodio a bilježe ga oba šejha.

[2] ovaj hadis je prethodio, a bilježi se kod obadvojice šejhova.

[5] Hadis je sahih a bilježe ga Ahmed i drugi u hadisu od Ebu Hurejre, Enesa i Fadale b. Ubejda. A sahihom ga je ocjenio Tirmizi. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 2118, Sahih Sunen od Nesaija br. 4622, Sahih Sunen od Ibn Madže br. 3178, Musned od Imama Ahmeda br. 23960, Sahih džamia sagir br. 6658, Silsiletu ehadis sahiha, 2/549, izdanje Islamske knjižnice).

suprotno onome ko kaže: Iman se ne participira - kod džehmija i murdžija - pa kažu: On je potpunog imana. Jer, onaj ko negira potpuno neograničeni pojam imana kaže: Neograničeni naziv je povezan sa pohvalom i zaslugom nagrade. Kao što mi kažemo: Bogobojazan, čestitost, na Pravom putu, pa ako se radi o fasiku onda se ovaj naziv neće upotrijebiti za njega. Isto tako je naziv imana, ali samo obraćanje se odnosi na njega, jer se obraćanje imana odnosi na svakog onoga u kome ima nešto od imana, jer je to naredba koja se odnosi na njih, a njihovi grijesi neće biti uzrokom da se ovo ne odnosi na njih.

Što se tiče onoga što je Ahmed spomenuo o islamu, i u čemu ga je slijedio Zuhri, kada kaže: Islam su smatrali riječju, a iman djelom, u hadisu od Sa'da b. Ebi-Vekasa, se može sagledati na dva načina. Može se misliti na riječ sa njenim propratnim stvarima od očitih djela. I to je onaj islam kojeg je Vjerovjesnik ﷺ pojasnio kada kaže:

"Islam je da svjedočiš da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljaš namaz, daješ zekat, postiš Ramazan i obaviš hadž Allahovoj kući."[1]

Ili se može odnositi samo na riječ bez obavljanja očitih obaveza. I ovo nije to što je Poslanik ﷺ smatrao islamom. Ali možda će se reći: Islam beduina je bio ove vrste. Pa će se odgovoriti da su beduini i drugi na početku primanja islama, u vrijeme Allahovog Poslanika ﷺ, bili obavezani na očita djela: namaz, zekat, post i hadž, i niko nije bo ostavljan samo na osnovu riječi, nego je to predstavljalo najočitiji grijeh radi kojeg su bili kažnjavani. A Ahmed, iako je u ovoj predaji mislio da se (islam), odnosi samo na šehadet, pa onda svako ko ga izrekne je musliman. Ovo je jedna od njegovih predaja. U drugoj kaže da neće biti musliman sve dok ne izrekne šehadet i dok ne bude klanjao, a ako ne bude klanjao onda je kafir. Treća predaja je, da je kafir ako izostavi također zekat. Četvrta predaja je, da je kafir ako izostavi zekat i na osnovu toga se bude borio protiv vladara (imama), ali ne iako se ne bori. Također od njega se prenosi da je rekao: Ako čovjek kaže da daje zekat ali neće da ga dadne imamu onda imam nema pravo da ga ubije. Također, postoji predaja od njega da čovjek

[1] Mutefekun alejhi a o njemu je prethodio govor.

postaje kafirom ako ostavi post i hadž, i to ako se zarekne da nikada neće obaviti hadž. Poznato je, na osnovu mišljenja, da je kafir onaj koji izostavi stub od stubova islama, ne moguće je da je islam samo riječ. Nego se misli, da ako kaže riječ da ulazi u islam. I ovo je ispravno, jer će mu se posvjedočiti sa islamom, ali ne i sa imanom koji je u srcu. Ovdje se neće napraviti iznimka u pogledu islama, jer je stvar poznata, ali što se tiče islama u kojem se nađe obavljanje pet ruknova, kako mu je naređeno, onda će se napraviti iznimka. A islam u kojem se ne prihvata iznimka je onaj islam koji se odnosi samo na šehadet jezikom. Jer se po tom pitanju ne može dodati ili oduzeti tako da nema iznimke u tom pogledu.

U pogledu naziva islam, ljudi su se podijelili na tri mišljenja. Jedni kažu da je on iman i da su to dva različita naziva za jednu stvar. Drugi kažu da je to riječ. Oba ova mišljenja imaju svoj oblik, što ćemo spomenuti. Ali je provjera pokazala da je Vjerovjesnik ﷺ pojasnio, kada je bio upitan o islamu i imanu, tumačeći islam očitim djelima, dok je iman vjerovanje u pet osnova. Tako da mi nemamo pravo spajati između islama i imana odgovarajući na to drugačije nego što je odgovorio Vjerovjesnik ﷺ. Ali, ako se naziv imana spomene samostalno, on obuhvata i islam, a ako se spomene islam samostalno, on može biti mu'min bez razilaženja. I ovo je ono obavezno. I da li će on biti musliman ali da mu se neće reći mu'min? O tome je prethodio govor. Također, da li je islam nužan od imana? Oko ovoga postoji poznato razilaženje što ćemo spomenuti kasnije. Obećanje džennetom u Kur`anu i spas od patnje je vezano za naziv imana. Ali što se tiče samostalnog naziva islam, za njeg nije vezan u Kur`anu ulazak u Džennet, ali Allah ﷻ ga je propisao i rekao da neće osim njega ni jednu drugu vjeru prihvatiti. Sa islamom je Allah poslao sve vjerovjesnike. Allah ﷻ kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na drugom svijetu biti među gubitnicima." (Ali-Imran, 85)

I kaže:

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ

"Vjera je kod Allaha, doista, islam! " (Ali-Imran, 19)

Nuh ﵇ kaže:

يَٰقَوۡمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيۡكُم مَّقَامِي وَتَذۡكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلۡتُ فَأَجۡمِعُوٓاْ أَمۡرَكُمۡ وَشُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ
لَا يَكُنۡ أَمۡرُكُمۡ عَلَيۡكُمۡ غُمَّةٗ ثُمَّ ٱقۡضُوٓاْ إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَمَا سَأَلۡتُكُم مِّنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ
إِلَّا عَلَى ٱللَّهِۖ وَأُمِرۡتُ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡمُسۡلِمِينَ

"...'O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, a ja se stalno uzdam u Allaha, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i neka vam vaša odluka ne bude nejasna; zatim nada mnom izvršite i ne odgađajte! 'A ako glave okrenete, pa ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman.'" (Junus, 71 – 72)

Također, obavještava da se od patnje neće sačuvati niko osim mu'mina, pa kaže:

ٱحۡمِلۡ فِيهَا مِن كُلّٖ زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِ وَأَهۡلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيۡهِ ٱلۡقَوۡلُ وَمَنۡ ءَامَنَۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا
قَلِيلٞ

"...Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju – osim onih o kojima je prethodila Riječ odredbe – i vjernike, a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali." (Hud, 40)

I kaže:

وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤۡمِنَ مِن قَوۡمِكَ إِلَّا مَن قَدۡ ءَامَنَ

"I Nuhu bi objavljeno: Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati,..." (Hud, 36)

Nuh ﵇ također kaže:

وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ

" I ja neću otjerati vjernike." (Hud, 29)

Allah ﷻ obavještava o Ibrahimu da je također njegova vjera islam, pa kaže:

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ
ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ
يَـٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

"Ko drugi vjeru Ibrahimovu izbjegava do onaj koji ne drži do sebe! Mi smo njega na ovome svijetu odabrali, pa će on i na drugom svijetu biti među dobrima. Kada je njemu Gospodar njegov rekao: "Predan budi!", on je odgovorio: "Ja sam predan Gospodaru svjetova." I Ibrahim je, kao i Jakub, to ostavio u amanet sinovima svojim: "Sinovi moji, Allah je vama vjeru odabrao, i nipošto nemojte umrijeti drukčije nego kao muslimani." (El-Beqare, 130-132)

I kaže:

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا

"Ko je bolje vjere od onoga ko je predao svoje lice Allahu, a dobročinitelj je i slijedi vjeru Ibrahimovu, koji je bio vjere čiste? A Allah je uzeo Ibrahima za prijatelja." (En-Nisa, 125)

Zajedno sa ova dva svojstva je spojio sreću, pa kaže:

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

"A nije tako! Onome ko se bude Allahu predao i usto dobra djela činio, pripada nagrada kod Gospodara njegova; takvi se neće ničega bojati, niti će za bilo čim tugovati." (El-Beqare, 112)

Isto kao što je povezao vjerovanje u Sudnji dan i dobra djela u riječima:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا
فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"One koji su vjerovali, te one koji su bili židovi, kršćani i Sabejci, a koji su vjerovali u Allaha i drugi svijet i dobra djela činili - doista čeka nagrada od Gospodara njihova; za njih nema straha i oni neće tugovati." (El-Beqare, 62)

Ovo ukazuje na to da islam, koji je iskreno ispoljavanje vjere Allahu, sa ihsanom predstavlja dobro djelo koje je Allah ﷻ naredio. On i iman povezani sa dobrim djelom su nerazdvojivi. Jer, obećanje dolazi sa dva svojstva, jedno je nagrada i nestanak kazne, a nestanak

straha je uzrokovan nestankom onoga od čega se boji. Zato je Allah ﷻ rekao: **takvi se neće ničega bojati, niti će za bilo čim tugovati.** Nije rekao: ne boje se, jer za njih neće postojati bojazan a oni se boje Allaha. Također im je negirao tugu, jer tuga biva za onim što je prošlo. Ali oni neće tugovati ne u kaburu niti na Sudnjem danu. Za razliku od straha prije nego što uđu u Džennet. Ali u suštini za njih neće biti straha, kao što Uzvišeni kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ

"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali" (Junus, 62-63)

Ali, što se tiče neograničenog i samostalno spomenutog naziva islam, Allah ﷻ za njega nigdje u Kur`anu ne veže ulazak u Džennet, kao što je vezan ulazak u Džennet za neograničeni i samostalno spomenuti iman. Kao što su riječi Uzvišenog:

سَابِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ

"Nadmećite se da u Gopodara svoga zaslužite oprost i Džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani, i pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju..." (El-Hadid, 21)

I kaže:

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ

"A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" (Junus, 2)

Halila Ibrahima ﷺ i one koji ga slijede je opisao imanom pa kaže:

فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ

"Pa mu je povjerovao Lut." (El-Ankebut, 26)

Također ga je time opisao pa kaže:

فَأَيُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَـٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَـٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ

"I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran?Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje sa zulumom ne miješaju: oni će biti na pravom putu. To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov." (El-En'am, 81-83)

Opisao ga je najvećim stupnjevima, kao i to da je on najbolje stvorenje poslije Muhammeda ﷺ. Allahov prijatelj Ibrahim ﷺ je dovio za opskrbu samo mu'minima, pa kaže:

رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ

"Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim boravištem i snabdij plodovima stanovnike njegove, one između njih koji budu u Allaha i drugi svijet vjerovali!" (El-Beqare, 126)

I kaže:

رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ

"Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim muslimanima, i porod naš neka bude Tebi odan, ..." (El-Beqare, 128)

Musa ﷺ kaže:

يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ

"...'O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!'" (Junus, 84)

Nakon što je rekao:

فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ

"I ne povjerova Musau niko, osim malo njih iz naroda Faraonova, iz straha da ih Faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati" (Junus, 83)

I kaže:

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ

وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ

"I mi objavismo Musau i bratu njegovu: 'U Misiru narodu svome kuće izgradite i bogomoljama ih učinite i u njima namaz klanjajte! A ti obraduj vjernike!'" (Junus, 87)

Mi smo spomenuli opće radovanje za muslimane, kao što je u riječima Uzvišenog:

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

"...Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za muslimane." (En-Nahl, 89)

Allah ﷻ je sahire opisao islamom i imanom zajedno pa kažu:

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ

"Mi vjerujemo u Gospodara svjetova" - povikaše, "Gospodara Musaova i Harunova!" (El-A'raf, 121-122)

I kažu:

وَمَا تَنقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْنَا

"Ti nam zamjeraš samo to što smo u dokaze Gospodara našeg povjerovali kad su nam oni došli..." (El-A'raf, 126)

I kažu:

إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَن كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

"Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti zato što smo prvi vjernici." (Eš-Šu'ara, 51)

I kažu:

رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

"Gospodaru naš, obaspi nas strpljivošću i učini da kao predani vjernici umremo!" (El-A'raf, 126)

Allah ﷻ je vjerovjesnike Israilovih sinova opisao islamom pa kaže:

إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا

"Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i pobožni ljudi, i učeni, " (El Maide, 44)

A svi vjerovjesnici su bili mu'mini. A Isaove عليه السلام pomagače je opisao imanom i islamom, pa kaže:

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ

" i kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!" – oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani." (El-Maide, 111)

I kaže:

قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"Mi smo pomagači Allahove vjere", rekoše učenici, "mi u Allaha vjerujemo", a ti budi svjedok da smo mi muslimani!- " (Ali-Imran, 52)

Suštinska razlika je u tome što je islam vjera (din), a din je korijen od riječi 'dane' što znači pokoriti se i potčiniti se. 'Din islam' je ona vjera sa kojom je Allah zadovoljan i sa kojom je poslao poslanike a to je predanost samo Allahu. Njegova osnova je u srcu a odnosi se na potčinjavanje Jedinom Allahu ﷻ, robovanjem samo Njemu ﷻ mimo svakog drugog. A onaj ko Njemu robuje i pored Njega drugom bogu robuje, nije musliman. Onaj ko Mu ne robuje, nego se oholi i ne pokorava Mu se, nije musliman. Islam je predanost Allahu ﷻ, potčinjenost Njemu, i robovanje samo Njemu. Ovako su rekli lingvističari: čovjek je primio islam tj. predao se. Islam je u osnovi izdvojen od djela, djela srca i organa.

Što se tiče imana, njegova osnova je vjerovanje, potvrda i spoznaja. On je izdvojen od srčanog govora koji sadrži srčano djelo. Njegova osnova je vjerovanje dok ga djela slijede. Zbog toga je Vjerovjesnik ﷺ opisao iman vjerovanjem srca i njegovim potčinjavanjem, a to je iman u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike. Dok je islam protumačio posebnom predajom koja predstavlja pet osnova. Ovako je i u ostalim njegovim govorima gdje Vjerovjesnik ﷺ tumači iman prvom vrstom, a islam drugom, a prva je uzvišenija vrsta. Zato je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Islam je očit a iman je u srcu".*** Ljudi vide očita djela, a ono što je u srcu od vjerovanja, spoznaje, straha i nade je skriveno, ali sa njim postoje popratne stvari koje ukazuju na njega. A nešto što je nužno neće ukazati na nešto drugo osim na obavezno. Od onoga što je nužno je ono što čine mu'min i munafik, tako da ne ukazuje...[1]

U hadisu od Abdullaha b. Amra i Ebu-Hurejre رضي الله عنهما zajedno stoji da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani. A mu'min je onaj od koga su sigurni ljudi u svojoj krvi i imetcima."

---

[1] U originalu, u svim verzijama je samo bjelina na listovima. (Već smo rekli da je to možda od samog autora).

Muslimana je okarakterisao očitom stvari, a to je da su ljudi sačuvani od njega. Dok je mu'mina okarakterisao skrivenom stvari, a to je da su sigurni od njega u pogledu svoje krvi i imetaka. Tako da je drugo svojstvo uzvišenije od prvog. Onaj od koga su ljudi sigurni bit će i sačuvani od njega. Dok, ne mora značiti da će biti sigurni od svakoga onoga od koga su sačuvani. On može izostaviti nanošenje smetnji ljudima - ali to ne znači da imaju povjerenje u njega - iz straha da se toga kloni, radi bojazni ili želje, a ne zbog imana u njegovom srcu.

U hadisu od Ubejda b. Umejra i Amra b. Abese od Vjerovjesnika ﷺ se prenosi da je čovjek rekao Vjerovjesniku ﷺ:

"Šta je islam? Kaže: 'Hraniti druge i blag govor'. Kaže: Šta je iman? Kaže: 'Praštanje i strpljivost'."

Hraniti druge je očit postupak kojeg čovjek obavlja iz različitih razloga. Isto tako je sa blagim govorom. Što se tiče praštanja i i strpljivosti, to su dva svojstva unutar duše. Uzvišeni kaže:

وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ

"...koji jedni drugima strpljivost preporučuju i koji jedni drugima milosrđe preporučuju" (El-Beled, 17)

Ovo je uzvišenije od onoga, a to je da bude strpljiv i zahvalan u čemu je praštanje sa milosrđem prema ljudima. Strpljivost u nedaćama, što je suprotno od:

إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا

"Čovjek je uistinu stvoren lahkomim: kada ga nevolja snađe – očajan je, a kada ga zadesi dobro, on ga uskraćuje" (El-Mearidž, 19-21)

Kod ovakvog čovjeka nema praštanja ako je u blagodati, niti strpljivosti kod nedaća.

A hadis u potpunosti je:

"Koji je islam najbolji? Kaže: 'Onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvano drugi muslimani'. Kaže: Allahov Poslaniče, koji je mu'min najpotpunijeg imana? Kaže: 'Onaj najboljeg morala'. Kaže: Allahov Poslaniče, koje je ubistvo najčasnije? Kaže: 'Onaj čija se krv prospe a konj mu se prekolje'. Kaže: Allahov Poslaniče, koji je džihad najbolji? Kaže: 'Džihad onih koji se bore na Allahovom putu sa svojim životima i imetcima'. Kaže: Allahov Poslaniče, koja

je sadaka najbolja? Kaže: 'Udjeljivanje u oskudici'. Kaže: Allahov Poslaniče, koji je namaz najbolji? Kaže: 'Dužina bdijenja'. (kunuta). Kaže: Allahov Poslaniče, koja je hidžra najbolja? Kaže: 'Odbacivanje zla.' "[1]

Ovo je sačuvano od Ubejda b. Umejra prenoseći ga nekada kao mursel a nekada kao musned predaju. U drugoj predaji: ***"Koji je trenutak najbolji? Kaže: 'Dubina tamne (prašnjive) noći'"***. Prethodno je rekao: ***'Najbolji iman je praštanje i strpljivost'.***

Prenosi se na drugi način od Džabira od Vjerovjesnika ﷺ.[2]

Ovako je u svim hadisima gdje tumači islam predanošću Allahu sa srcem i sa očitim djelima, kao što je u poznatom hadisu kojeg bilježi Ahmed[3] od Behza b. Hakima od njegovog oca od djeda da je rekao:

"Tako mi Allaha, Allahov Poslaniče nisam ti došao prije nego što sam se zakleo brojem ovih mojih prstiju da ti neću doć. Tako ti Onog Koji te poslao sa istinom, sa čime te je poslao. Kaže: 'Sa islamom'. Kaže: Šta je to islam? kaže: 'Da se predaš svojim srcem Allahu i da se okreneš svojim licem Allahu, i da klanjaš propisane namaze, daješ obavezni zekat - dva brata pomognuta, Allah neće prihvatiti od roba koji učini širk poslije islama'. U drugoj predaji: ***"Da kažeš: Predao sam lice Allahu i samo Njemu, da obavljaš namaz, daješ zekat. Svaki musliman je drugom zabranjen".*** A u drugoj verziji: ***"Da kažeš: Predao sam dušu Allahu i svoje lice samo Njemu."***

Muhammed b. Nasr u hadisu od Halida b. Meadana od Ebu-Hurejre ؓ, prenosi da je rekao:

"Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Islam ima svoja znamenja i svetionike kao svetionici na putu. Od toga je da obožavaš Allaha i da mu ne pripisuješ ništa. Da obavljaš namaz, daješ zekat, postiš

---

[1] Bilježi ga Ahmed 4/385 i 16998 od Šehra b. Hovšiba od Amra b. Abese ؓ sa skraćenim lancem. Ali u Šehru ima slabosti. Bilježi ga 4/114 i 19382 od Ebu-Kulabe od Amra b. Abese ؓ sa vjerodostojnim lancem ako ga je Ebu-Kulabe čuo od Amra, jer je potvoren za indirektno prenošenje. Ali u svakom slučaju hadis je sahih, jer ga jačaju drugi hadisi sa svojim različitim dijelovima.

[2] Bilježi ga Ibn Ebi-Šejbe u El-Iman od Hasana od Džabira ؓ i Ibn-Adijj drugim lancem od njega. (pogledaj str. 25/43)

[3] Lanac mu je dobar. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 19965).

Ramazan, naređuješ dobro i spriječavaš zlo. Da poselamiš ljude kada ih sretneš, pa ako ti odgovore, i tebi i njima odgovaraju meleci. A ako ti ne odgovore tebi će odgovoriti meleci a njih će proklinjati ako ti prešutiš. I da poselamiš svoje ukućane kad uđeš kod njih. Onaj ko od njih oduzme nešto, to je dio islama kojeg je izostavio, a ko ih izostavi, onda ja zabacio islam iza svojih leđa.'"[1]

Allah ﷻ kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟ فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً

"O vjernici, uđite u islam potpuno..." (El-Beqare, 208)

Mudžahid i Katade kažu: Ovaj ajet je objavljen muslimanima naređujući im da u potpunosti uđu u sve islamske propise. Ovo se ne suprotstavlja stavu onoga ko kaže: Objavljen je kitabijama koji su prihvatili islam ili onima koji još nisu prihvatili islam. Jer, svima njima je isto to naređeno. Svi islamski učanjaci kažu: (fi silmi) tj. u islam. skupina učanjaka kažu da se odnosi na pokornost. Međutim oba mišljenja su prenešena od Ibn-Abbasa ؓ i oba su ispravna. Jer je islam, kao što je prethodilo, pokornost i da je od djela. Što se tiče riječi 'u potpunosti' neki kažu da znači uđite svi vi. Dok drugi kažu: uđite u islam u cjelosti. Ovo je ispravnije. Jer, čovjeku nije naređeno djelo nekog drugog, osim njegovih. Nego mu se naređuje ono što može. Kao što kaže: uđite, to je obraćanje svima njima. Kao što kaže: u potpunosti, jer ako bi se odnosilo na sve, onda bi čovjek morao ostaviti islam dok se svi ljudi ne slože da uđu u njeg, tako da ulazak u islam ne bi bio naređen osim pod uslovom da se svi drugi slože sa njim kao skupina. Ovako nešto neće reći musliman. A ako se misli u potpunosti, tj. uđite u cjelosti, u to će ući sve naredbe Kur`ana kao što kaže:

ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ

" Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova" (En-Nisa, 136)

I kaže:

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ

"Namaz obavljajte, zekat dajite" (El-Beqare, 43)

[1] Također ga bilježi Hakim ocjenjujući ga sahihom sa čime se složio Zehebi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 2162, i Silsiletu ehadis-sahiha br. 333).

Sve ove naredbe su od ovog poglavlja, a ono što je rečeno o riječi 'kafeten' kao što je u riječima Uzvišenog:

وَقَـٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً

" Borite se protiv svih mnogobožaca" (Et-Tevba, 36)

Tj. borite se protiv svakog mušrika ne izostavljajući niko od njih. Ovaj ajet je objavljen nakon što su odbačeni ugovori. A ne znači: borite se svi zajedno ili svi vi. Jer, ovo nije vadžib, nego se bori svako shodno koristi, a džihad je farz kifaje. A ako se radi o farzi ajnu, onda ne bi potvrdio one kojima je naređeno sa riječi 'svi', pa kako onda da to naredi ako se radi o farzi kifaje?! Nego se ima za cilj obuhvatiti sve one protiv kojih se borba vodi. Kao što kaže:

كَمَا يُقَـٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً

"kao što se oni svi bore protiv vas" (Et-Tevba, 36)

Tu postoje dvije mogućnosti.

Dakle, Allah naređuje da se uđe u islam u cjelosti, kao što je na to ukazao ovaj hadis. Sve ono što postoji u islamu u to se mora ući. Ako je obaveza svakom pojedincu, onda je mora obaviti. Ako je obaveza koja se odnosi na skupinu, on vjeruje u tu obavezu, a biva spreman da je izvrši ako mu se propiše, ili želi da učini dobro pa to izvrši. A ako se radi o mustehabu (poželjnom), vjeruje u njegovo dobro i voli da to čini. U hadisu od Džerira se prenosi da je neki čovjek rekao:

"Allahov Poslaniče, opiši mi islam. kaže: 'Da posvjedočiš da nema drugog božanstva koje usitinu zaslužuje ibadet osim Allah i da vjeruješ u sve ono što je došlo od Allaha. Da obavljaš namaz, daješ zekat, postiš Ramazan i obaviš hadždž Allahovoj kući.' Kaže: Svjedočim."[1]

A u dugačkoj priči stoji da je upao u provaliju kod Džerzana, i da je ubijen a bio je gladan, pa su mu meleci stavljali u usta plodove iz dženneta. Poslanik ﷺ kaže: ***"Da vjeruješ u sve ono što je došlo od Allaha"***, a to je vjerovanje da je Muhammed Allahov poslanik, jer je on došao sa svim tim obavezama.

[1] (Musned od Imama Ahmeda 4/359, br.19127).

U hadisu kojeg prenosi Ebu-Sulejman ed-Darani, u hadisu o delegaciji koja je rekla:

"Mi smo mu'mini. Kaže: "Šta je znak vašeg imana? Kažu: 'Petnaest karakteristika: pet su nam naredili tvoji izaslanici da ih obavljamo, pet su nam naredili tvoji izaslanici da vjerujemo u njih, i pet na koje smo navikli u džahilijetu i njih se držimo u islamu, osim ako nešto od njih ne pokudiš'. Kaže: Kojih je to pet koje su vam naredili moji izaslanici da ih obavljate? Kažu: 'Da svjedočimo da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha, i da je Muhammed Resulullah, obavljamo namaz, dajemo zekat, postimo Ramazan i obavimo hadždž Allahovoj kući'. Kaže: Kojih je to pet koje sam vam naredio da vjerujete u njih? Kažu: 'Naredio si nam da vjerujemo u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i proživljenje nakon smrti'. Kaže: Kojih je to pet na koje ste navikli u džahilijetu i kojih se držite i u islamu. Kažu: 'Strpljivost u nedaći, zahvalnost u izobilju, zadovoljstvo sa gorčinom odredbe, iskrenost na mjestima susreta i ne dopustiti neprijatelju da se raduje našem porazu'. Pa je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Učenjaci, mudraci koji su svojom iskrenošću zamalo postali vjerovjesnici". Pa je Poslanik ﷺ rekao: "Ja ću vam dodati pet pa će vam se upotpuniti u cjelosti dvadeset ako ste onako kako kažete: Nemojte gomilati ono što jedete, nemojte graditi ono što ne mislite nastaniti, nemojte se nadmetati u nečemu što će sutra proći i odakle će te se sutra preseliti. Bojte se Allaha Kojem će te se vratiti, i nemojte se od Njeg okretati, i priželjkujte ono čemu će te doći i u čemu ćete vječno boraviti."[1]

Pa su napravili razliku između pet stvari koje se obavljaju pa su ih učinili od islama, i pet u koje se vjeruje, pa su ih učinili od imana. I svi prenešeni hadisi od Vjerovjesnika ﷺ ukazuju na isto.

U hadisu kojeg bilježi Ahmed[2] u hadisu od Ebu-Kulabe od čovjeka iz Šama od njegovog oca da mu je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

---

[1] Kažem: Ovaj hadis je lažan, bilježi ga Ebu Nuajm i drugi, u njegovom lancu se nalazi Alkame b. Jezid b. Suvejd prenoseći ga od oca od djeda. Zehebi kaže: Nije poznat i navodi lažne hadise, tako da se ne uzima za dokaz. Kažem: Pa kao da je htio ukazati na ovo.

[2] Kod njeg ga nisam našao osim putem Ejjuba od Ebu Kulabe od Amra b. Abese pa kaže: Neki čovjek je rekao: Allahov Poslaniče, šta je to islam... hadis. Bez da je rekao: Prihvati islam bit ćeš spašen. Kaže: Ne zastranjuj i ne uskraćuj. Ove riječi su potvrđene na drugim mjestima, a prethodio je govor o ovom lancu. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 16998).

"Prihvati islam bit ćeš spašen. Kaže: 'Šta je islam?' Kaže: Da predaš svoje srce Allahu i da od tvog jezika i ruke budu sačuvani drugi muslimani. Kaže: 'Koji je islam najbolji?' Kaže: Iman. Kaže: 'Šta je iman?' Kaže: Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i proživljenje poslije smrti. Kaže: 'Koji je iman najbolji?' Kaže: Hidžra. Kaže: 'Šta je hidžra?' Kaže: Da izbjegavaš zlo. Kaže: 'Koja je hidžra najbolja?' Kaže: Džihad. Kaže: 'Šta je džihad?' Kaže: Da se boriš protiv kafira kada se susretneš sa njima, da ne pretjeruš a ni da budeš kukavica." Zatim je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Zatim dva djela koja su najbolja djela, osim ako neko uradi isto tako. Zatim je tri puta ponovio: Primljen hadždž ili umra."

Kaže: *dva djela koja su najbolja djela.* Tj. poslije džihada, jer kaže '*dva djela*' i zato što je u ovom hadisu iman učinio posebnim od islama dok je islam općenitiji od njega. Kao što je hidžru učinio posebnom u odnosu na iman i iman općenitiji od nje, a džihad je učinio posebnim u odnosu na hidžru, a hidžra je općenitija od njega.

Islam je da obožavaš jedino Allaha ﷻ, Koji ortaka nema iskreno Mu ispoljavajući vjeru. Ovo je Allahova vjera osim koje drugu Allah neće prihvatiti, ni od predaka niti od potomaka. A ispravno robovanje Njemu neće biti osim sa onim što narede Njegovi poslanici. Ni sa onim što je suprotno tome, a suprotno tome je nepokornost. Allah ﷻ je zapečatio poslanike sa Muhammedom ﷺ, i niko ne može biti musliman sve dok ne posvjedoči da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik. Sa ovom rečenicom čovjek ulazi u Allahovu vjeru. Onaj ko kaže: Islam je riječ, i onaj ko time misli na ovo svjedočenje istinu je rekao. Zatim je obavezno pridržavati se onoga što je naredio Poslanik ﷺ od očitih djela. Kao što su pet osnova. A onaj ko zapostavi nešto od toga u tolikoj mjeri, dakle ono što je propustio, će mu nedostajati od imana. Kao što je u hadisu: *"Onaj ko od njih oduzme nešto, to je dio islama kojeg je izostavio."* A ova djela, ako ih čovjek obavi iskreno radi Allaha za njih će biti nagrađen. A to neće biti osim ako srcem potvrdi da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik. Tako da će sa njim od njegovog imana biti ova potvrda. Ali ova potvrda ne uslovljava da sa čovjekom bude ubjeđenje koje ne remeti sumnja. Niti da bude mudžahid niti bilo šta od onoga čime bi se razlikovao mu'min od muslimana koji nije

mu'min. Veliki broj muslimana, u nutrini i vanjštini, su sa ovim islamom, sa nužnim stvarima od imana. Ali, oni nisu dospjeli do ubjeđenja i džihada. Oni će u globalu biti nagrađeni za svoj islam i priznavanje Poslanika. Možda oni neće znati da je došao sa Knjigom, ili možda neće znati da mu je došao melek (Džibril عليه السلام). Niti da je obaviješten tim i tim. Pa ako do njih ne dopre da je Poslanik ﷺ, obaviješten o tome, na njima nije dužnost da priznaju to sve u tančine, ali moraju priznati da je on Allahov Poslanik, i da govori istinu u svemu onome o čemu prenosi od Allaha ﷻ.

Zatim, onaj iman sa kojim se ljudi razlikuju i koji se pojašnjava u tančine, u njemu je smiraj i ubjeđenje. Ovi se razlikuju imanski shodno kvalitetu i kvanitetu. Jer, ovi posjeduju iman u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike, i pojašnjenje o proživljenju i kader za što neznaju ovi drugi.

Također, u njihovim srcima je od ubjeđenja, stabilnosti i nužnog vjerovanja toliko koliko se ne može naći kod ovih drugih. I oni su istinski mu'mini. A svaki mu'min mora biti musliman, jer iman povlači za sobom djela. Dok nije svaki musliman mu'min sa neograničenim imanom. Zato što se predanost Allahu i činjenje djela Njemu ne zaustavlja kod ovog posebnog pojma imana. Ovo je razlika koju svaki čovjek može naći kod sebe i primijetiti kod nekog drugog. Većina ljudi nakon što prihvate islam poslije kufra, ili se rode u islamu pa se pridržavaju njegovih propisa, i budu od onih koji su pokorni Allahu i Njegovom poslaniku, su muslimani i u njima se nalazi islam u globalu. Ali, suština imana će ući u njihova srca malo po malo, i to ako im Allah to podari. Jer, sa druge strane većina njih ne dospije do ubjeđenja, a kamo li do džihada. Kada bi im se nametnula sumnja posumnjali bi. A kada bi im se naredio džihad, oni se ne bi borili. Ali, i pored toga ne spadaju u kafire niti munafike. Međutim u njima se ne nalazi srčano znanje, spoznaja i ubjeđenje, sa čime bi potisnuli sumnju. Niti posjeduju ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, čemu bi dali prednost nad porodicama i imetcima. Ovi ako bi iskusili kušnju i umrli na tome opet će ući u Džennet, makar bili iskušani onima koji im nabacuju sumnje, što bi ih navelo da posumnjaju. Ako im Allah ne podari blagodat sa kojom će odagnati sumnje, postat će od onih koji sumnjaju, tj. od vrste munafika.

Isto tako, ako im se propiše džihad pa ne krenu u borbu, bit će od onih koji zaslužuju prijetnju. Zato, kada je Vjerovjesnik ﷺ došao u Medinu, većina njenih stanovnika je prihvatila islam, ali kada je došla kušnja i teški ispit iskazao je licemjerstvo onaj ko ga je iskazao, a da su umrli prije ove kušnje, umrli bi u islamu i ušli bi u Džennet, mada ne bi bili poput istinskih mu'mina, koji su bili iskušani pa se pokazala njihova istina. Uzvišeni kaže:

الٓمٓ ۝ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ۝ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَـٰذِبِينَ

"Elif-lam-mim. Zar misle ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni?A mi smo u iskušenje doveli i one prije njih, pa će Allah, doista, znati ukazujući na one koji govore istinu i one koji lažu." (El-Ankebut, 1–3)

I kaže:

مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ

"I ne može biti da Allah vjernike ostavi u stanju u kojem ste vi, dok loše od dobrih ne odvoji!" (Ali-Imran, 179)

I kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ

"Ima svijeta koji Allahu robuje kolebljivo, na ivici: ako ga zadesi dobro, smiri se, a ako ga zadesi iskušenje, vrati se svom nevjerovanju, pa tako izgubi i onaj svijet. To je, uistinu, očiti gubitak." (El-Hadždž, 11)

Allah ﷻ je pokudio munafike zato što su ušli u iman a zatim izašli iz njega, pa kaže:

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَكَـٰذِبُونَ ۝ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ

"Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov Poslanik!', i Allah zna da si ti, zaista, Njegov Poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci. Oni su svoje zakletve štitom uzeli, pa od

Allahova puta odvraćaju. Ružno je, doista, kako postupaju. To je zato što su vjernici bili, pa nevjernici postali, i onda su im srca zapečaćena, pa ne shvaćaju." (El-Munafikun, 1-3)

U drugom ajetu kaže:

يَحْذَرُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا
تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَـٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ
تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ بِأَنَّهُمْ
كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ

"Licemjeri se plaše da se vjernicima ne objavi sura, koja bi im otkrila ono što je u srcima licemjera. Reci: 'Samo se vi rugajte.' Allah će, doista, na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite. Ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: 'Mi smo samo razgovarali i zabavljali se.' Reci: 'Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovom rugali?' Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici. Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci." (Et-Tevba, 64–66)

Allah ﷻ mu je naredio da im kaže: Učinili ste kufr poslije vašeg imana. Mišljenje onih koji kažu, u vezi ovog ajeta, da su počinili kufr svojim jezicima, poslije svog imana sa prethodnim kufrom svojim srcima, nije ispravno mišljenje. Jer, iman jezikom sa kufrom srca se povezao sa kufrom. Tako da se ne bi moglo reći: **"učinili ste kufr poslije vašeg imana"**, jer u suštini i istvremeno oni su i bili kafiri. A ako se time misli da su ispoljili svoj kufr poslije imana, oni ga nisu ispoljili pred ljudima, osim pred svojim odabranima, i pred tim svojim odabranima su ostali takvi. Ali, kada su postali licemjeri, upozoravajući da se boje da ne bude sura objavljena, kako ne bi obavijstila o njihovom nifaku, pričali su o tome ismijavajući se. Pa su postali kafiri poslije imana, ali termin ne dokazuje da su i bili kafiri. Uzvišeni kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَـٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ
بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَـٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ

أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى

ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi prema njima strog! Prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozno je on boravište. Licemjeri se zaklinju Allahom da nisu govorili, a sigurno su govorili nevjerničke riječi i pokazivali da su nevjernici, nakon što su javno islam bili primili, i htjeli su učiniti ono što nisu uspjeli. A prigovaraju samo zato što su ih Allah, iz obilja Svoga, i Poslanik Njegov, imućnim učinili. Pa ako se pokaju, bit će im dobro, a ako glavu okrenu, Allah će ih na ovom i na onom svijetu na muke nesnosne staviti, a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati." (Et-Tevba, 73-74)

Ovdje je rekao: **i pokazivali da su nevjernici, nakon što su javno islam bili primili.** Ovaj islam može biti od one vrste kao što je kod beduina. Tako da će Njegove riječi: poslije njihovog imana, i poslije njihovog islama biti jednakosnažne. Ili to može značiti da su još uvijek munafici. Tako da oni nisu bili u stanju u kojem je sa njima bilo nešto od imana. Zato što su pokazali svoj kufr i odmetništvo radi čega ih je Allah pozvao na pokajanje, pa kaže: **Pa ako se pokaju, bit će im dobro, a ako glavu okrenu, Allah će ih na ovom i na onom svijetu na muke nesnosne staviti.** Ovo je poput onoga ko ispolji svoj kufr pa se bori protiv Poslanika radi izvršenja kazni. Zato je ovo u kontekstu spomenuo: **bori se protiv nevjernika i licemjera i budi prema njima strog!** A na kraju kaže: **a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati.**

Ova skupina koja je počinila kufr poslije njihovog islama je drugačija od one koja je počinila kufr poslije svog imana. Jer su se oni zakleli Allahu da nisu rekli, a izrekli su riječ kufra nakon svog islama, i žudjeli su za onim što nisu uspjeli, što dokazuje da su se trudili u tome. Ali nisu dospjeli do svog cilja. Tako da Allah ﷻ nije rekao: htjeli su ono što nisu učinili, nego pošto im to nije uspjelo onda se od njih pokazala druga priča i djelo. Uzvišeni kaže:

وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ

"Ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: 'Mi smo samo razgovarali i zabavljali se.'" (Et-Tevba, 65)

Pa su priznali i obrazlagali to isprikama, ali im je Allah odgovorio:

لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ

"Ne ispričavajte se! Jasno je da ste postali nevjernici nakon vašeg imana." (Et-Tevba, 66)

Ovo dokazuje da nisu bili pri sebi kada su počinili kufr, jer su mislili da to nije kufr, ali je pojašnjeno da je ismijavanje sa Allahom i Njegovim ajetima i Poslanikom kufr, koji čovjek počini poslije svog imana. To opet ukazuje da je sa njima postojao slab iman. Počinili su ovo zabranjeno djelo priznavajući da je haram, ali oni nisu pretpostavili da je to kufr, pa su ga počinili takvim. Oni nisu vjerovali da je to dozvoljeno. Ovo je reklo više učenih od selefa o svojstvima munafika o kojima je naveden primjer u suri El-Beqare, da su vidjeli a zatim da su oslijepili, da su spoznali a zatim negirali, da su povjerovali a zatim počinili kufr. Također su Katade i Mudžahid rekli: Naveo je primjer o tome kako hrle mu'minima, i da slušaju ono sa čime je došao Poslanik ﷺ, kao i to da će izgubiti svoju svjetlost, pa kaže:

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

"Oni su slični onima koji potpale vatru, a kada ona osvijetli njihovu okolicu, Allah im oduzme svjetlo i ostavi ih u mraku, pa ništa ne vide. Gluhi, nijemi i slijepi su oni! Nikako da se povrate!" (El-Beqare, 17-18)

Sve dok nisu postali ono što su bili.

Što se tiče stava onih koji kažu da se pod svjetlošću podrazumijeva ono što se prilijevalo od krvi i trošilo od njihovih imetaka, pa kada umru ta im se svjetlost oduzme kao što je oduzeta svjetlost onome koji je imao svjetlo. Termini u ajetu ukazuju suprotno tome, pa kaže: **i ostavi ih u mraku, i oni ništa ne vide! Gluhi, nijemi i slijepi su, nikako da se povrate**. A na Sudnjem danu će biti u patnji kao što Uzvišeni kaže:

يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ

أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَـٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ

"Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: 'Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!' – 'Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite?' – reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. 'Zar nismo s vama bili?' – dozivat će ih. – 'Jeste' – odgovorit će – 'ali ste se pritvornošću upropastili i iščekivali ste i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova objava, a šejtan vas je o Allahu obmanuo." (El-Hadid, 13-14)

Veliki broj selefa su rekli da će se na Sudnjem danu munafiku dati svjetlost a onda da će mu se ugasiti. Zato Allah ﷻ kaže:

يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ

"..., na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih s njihove desne strane. 'Gospodaru naš', govorit će oni, 'učini potpunim svjetlo naše..." (Et-Tahrim, 8)

Mufesiri kažu: Kada mu'mini na Sudnjem danu vide munafike da im se svjetlost gasi, zamolit će Allaha da im upotpuni svjetlost koja će ih dovesti do Dženneta.

Ibn-Abbas ﷺ kaže: *"Nema nikoga od muslimana a da mu se neće dati svjetlost na Sudnjem danu, ali kod munafika će se svjetlost ugasiti. A kada mu'mini vide da se kod munafika svjetlost gasi, to će ih zaprepastiti. Allah ﷻ kaže:* **učini potpunim svjetlo naše**". A tako je kao što je rekao. U oba Sahiha se prenosi od Ebu-Hurejre i Ebu Seida ﷺ, hadis koji je potvrđen kao vjerodostojan u više verzija, od Vjerovjesnika ﷺ, a Muslim ga bilježi od Džabira ﷺ kao što je poznat od Ibn-Mesuda ﷺ i koji je u najdužoj veriziji. Također se prenosi u dugačkom hadisu od Ebu-Muse ﷺ u kojem spominje da:

"Na Sudnjem danu će se pozvati da svaki narod slijedi ono što je obožavao. Oni koji su obožavali Sunce slijedit će Sunce. Onaj ko je obožavao Mjesec slijedit će Mjesec. Oni koji su obožavali idole slijedit će idole. Pa će ostati ovaj narod u kojem će biti munafici. A

Allah će im doći u liku, ali ne u onom u kojem bi Ga poznali. Pa će reći: 'Ja sam vaš Gospodar'. A oni će odgovoriti: 'Utječemo se Allahu od tebe. Ovo je naše mjesto dok nam ne dođe naš Gospodar. A ako dođe naš Gospodar mi ćemo Ga prepoznati'. Pa će im Allah doći u liku koji im je poznat. Pa će reći: 'Ja sam vaš Gospodar'. Pa će reći: 'Ti si naš Gospodar', i slijedit će Ga".

U drugoj predaji stoji: ***"Pa će im pokazati potkoljenicu".***

U trećoj predaji stoji:

"Pa će reći: 'Jel ima između vas i Njega kakav znak pa da Ga prepoznate'. Reći će: 'Da'. Pa će otkriti Svoju potkoljenicu, nakon čega niko ko je dobrovoljno padao Allahu na sedždu neće ostati a da mu se neće dopustiti da je i tada učini. Niti će neko od onih koji su padali na sedždu iz pretvaranja i licemjerstva biti a da mu se leđa neće ukočiti kao da su ravna ploča. Kad god neko od njih bude htio učiniti sedždu past će na lice, tako da će njihova leđa ostati poput kravljih ukočenih rogova. Pa će podići glave a ono svjetlost ispred njih i na njihovim desnim stranama. A svjetlost munafika će se ugasiti a oni će povikati: Sačekajte da se malo okoristimo o vašu svjetlost".

Pojasnio je da će munafici očito biti proživljeni sa mu'minima, kao što su sa njima bili na dunjaluku. Zatim će se desiti istina, pa će mu'mini pasti na sedždu, dok se ovima neće omogućiti da je učine. Oni Mu nisu padali na sedždu dok su bili na dunjaluku. Nego su imali za cilj pretvarati se pred ljudima. Međutim, nagrada na Ahiretu je shodna učinjenim djelima na dunjaluku. Zato će im se podariti svjetlost a potom će se ugasiti. Zato što su na dunjaluku ušli u iman, a zatim su iz njega izašli. Zbog toga im je Allah ﷻ naveo onaj primjer. Taj se primjer odnosio na one među njima koji su vjerovali a zatim počinili kufr. To su oni kojima će se na Ahiretu podariti svjetlost a zatim će se ugasiti. Zato je rekao: **"Nikako da se povrate"**. Katade i Mukatil kažu: Neće da se povrate od svoje zablude. Suddi kaže: Neće da se povrate u islam, tj. u svojoj nutrini, jer su ga oni ispoljavali. Ovo je primjer koji se dešava na dunjaluku. Također, ovaj primjer je naveden za pojedince među njima, to su oni koji su povjerovali zatim su počinili kufr. A oni koji nisu prestajali biti munafici, za njih je Allah ﷻ naveo drugi primjer, pa kaže:

أَوۡ كَصَيِّبٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٞ وَرَعۡدٞ وَبَرۡقٞ

"Ili su oni slični onima koji za vrijeme silnog pljuska s neba, u kojem su tmine, tutnjava i munje zbog gromova, ..." (El-Beqare, 19)

Ovo je ispravnije mišljenje od postojeća dva mišljenja, zato što su se mufesiri razišli da li su ova dva primjera navedena za sve njih, ili je ovaj primjer za pojedine među njima? Dakle, postoje dva mišljenja, tako da je drugo ispravno. Jer kaže: **"Ili su oni slični onima koji za vrijeme silnog pljuska"**. Čime se potvrđuje jedna od dvije stvari, što je dokazalo da su oni isti poput ovoga i ovoga. Oni neće izaći iz okvira ova dva primjera. Nego će neki od njih nalikovati na druge, a oni drugi će ličiti na ove. A da su svi ličili na oba primjera, ne bi spomenuo 'ili'. Nego bi se spomenuo 'i' kao veznik.

Drugo je mišljenje onih koji kažu: 'ili' je ovdje kao odabir, kao što se kaže: Sjedi Hasan ili Ibn-Sirin. Međutim to nema smisla, jer, odabir biva u smislu naredbe ili zahtijevanja a nikada se neće naći u smislu vijesti. Isto tako ko kaže: 'ili' ima značenje sumnje u odnosu na onoga kome se obraća, ili da bi im se napravila nejasnoća. Također, ovo mišljenje nema smisla, jer Allah ﷻ primjerima želi navesti na razumijevanje i pojašnjenje, a ne stvaranje sumnje i nejasnoće.

Time se misli razumijevanje mu'mina svog stanja, a to dokazuje ono što je naveo u prvom primjeru: **"Gluhi, nijemi i slijepi su"**. A u drugom kaže:

يَجۡعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِۚ وَٱللَّهُ مُحِيطُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوۡاْ فِيهِ وَإِذَآ أَظۡلَمَ عَلَيۡهِمۡ قَامُواْۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ

"..., stavljaju prste u uši bojeći se smrti! A Allah obuhvaća nevjernike! Munja samo što ih ne zaslijepi: kad god im ona blijesne, oni krenu, a čim utonu u tamu, zastanu! A da Allah hoće, On bi im oduzeo i sluh i vid! Allah, uistinu, sve može!" (El-Beqare, 19-20)

U drugom primjeru je pojasnio da oni vide i čuju, a da Allah hoće, mogao bi im oduzeti i sluh i vid. Dok u prvom primjeru, su vidjeli, zatim su upali u tame u kojima ne vide. Gluhi, nijemi i slijepi

su. A u drugom, ako im munja bljesne oni krenu, ako utonu u mrak zastanu. Tako da se nalaze u dva stanja: stanje svjetlosti i stanje tame. Prvi su ostali u tami, tako da je prvi onaj ko je bio na svjetlosti pa je utonuo u tamu. Dok u drugom stanju nisu ostali ni na svjetlosti ni u tami, nego mu se stanja mijenjaju shodno njegovom položaju i sumnjanju. Ovo također pojašnjava da je Allah ﷻ naveo dva primjera za kafire također sa riječju 'ili', pa kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِندَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ ۗ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ

"A djela nevjernika su kao priviđenje u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe – a zateći će kod njega Allaha i On će mu potpuno isplatiti račun njegov, jer Allah veoma brzo obračunava, ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedne iznad drugih, prst se pred okom ne vidi – a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati." (En-Nur, 39-40)

Prvi je primjer kufra čiji nosilac misli da je na istini, međutim je na laži. Kao što je: **onaj kome su njegova ružna djela prikazana lijepim, a i on ih smatra lijepim...** Tako da on ne zna i ne zna da ne zna. Zato mu je naveden primjer poput fatamorgane. Dok je drugi kufr čiji nosilac nema nikavog ubjeđenja, nego je u tminama, jedne iznad drugih. Onaj čije neznanje postane ogromno sa njim se neće naći ubjeđenje da je na nečemu. Ili čak šta više, on će uvijek ostajati u tminama koje su nagomilane jedne iznad drugih.

Također, nekada se može desiti da su munafik i kafir opisani ovim svojstvom. Tako da će podjela u oba primjera biti radi razlikovanja ličnosti, ili razlikovanja njihovog stanja. U svakom slučaju, ono što je navedeno kao primjer za ovoga, neće biti isto što je navedeno kao primjer za ovog drugog. Zato što se oba primjera razlikuju u obliku i značenju. Zbog toga za iman nije naveo osim jedan primjer, i zato što je istina jedna, pa ju je nazvao svjetlošću. Dok je onima naveden primjer svjetla koje nema svoje stvarnosti, tj. poput

fatamorgane ili poput nagomilanih tmina. Isto tako se navodi primjer za munafika, kao onog koji je vidio zatim oslijepio ili da on gleda i sluša ono što mu ne koristi. Tako da postaje jasnim da je među munaficima bilo onih koji su povjerovali zatim su u svojoj nutrini počinili kufr. Ovo je ono što se moglo prenijeti od učenih u hadisu, tefsiru i Poslanikovoj biografiji. Tj. da je bilo ljudi koji su vjerovali zatim su postali licemjeri. A to se dešavalo iz više razloga, od kojih su: izmjena Kible, radi čega se grupa odmetnula od vjere. To je bila kušnja kojom je Allah iskušao ljude. Allah ﷻ kaže:

وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً
إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۗ

"...I Mi smo promijenili kiblu prema kojoj si se okretao samo zato da bismo znali pokazujući one koji slijede Poslanika od onih koji ne vjeruju, jer to je doista teško bilo svima, izuzev onih kojima je Allah ukazao na Pravi put. ..." (El-Beqare, 143)

Kaže: tj. kada se izmijenila, a to znači da je Kaba bila Kibla u Našem znanju da je učinimo vašom Kiblom. Jer, Kaba, njen mesdžid i Harem su sigurno vrijedniji od Bejtul-Makdisa. Ona se naziva Bejtul-Atik. Ona je bila Ibrahimova kibla kao i ostalih vjerovjesnika. Allah ﷻ nikome nikada nije naredio da se okreću prema Bejtul-Makdisu. Ni Musau, niti Isau, niti nekom drugom mimo njih dvojice. Tako da je nismo htjeli učiniti stalnom kiblom. Ali smo je učinili početno kiblom da bi iskušali ljude tvojim okretanjem od nje. Time će se pojasniti ko to slijedi Poslanika ﷺ, a ko će se vratiti svojim stopama. Tako da je ova mudrost bila radi njenog propisivanja.

Također, kada su muslimani bili poraženi na Uhudu, i kada je ranjeno Poslanikovo ﷺ lice, i kada su mu bili izbijeni sjekutići, od vjere je otpala skupina munafika. Uzvišeni kaže:

وَلَا تَهِنُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ
مِّثْلُهُۥ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَيَمْحَقَ ٱلْكَٰفِرِينَ

"Ne klonite duhom, i ne žalostite se! Vi ćete gornji biti, ako vjernici budete! Ako vas rane dopadnu – pa i drugi rana takvih dopadaju – i te dane pobjede Mi naizmjenice dajemo ljudima, da bi Allah znao one

koji vjeruju, i odabrao neke od vas za šehide. A Allah ne voli nasilnike! I da bi vjernike očistio, a nevjernike uništio!" (Ali-Imran, 139 - 141)

I kaže:

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ

"Ono što vas je zadesilo kada su se dvije skupine sukobile, bilo je Allahovom voljom i da bi znao ko su vjernici! I da bi znao ko su licemjeri. Njima je rečeno: "Dođite, borite se na Allahovom putu, ili se branite!", a oni su kazali: "Da znamo da će biti borbe, mi bismo vas slijedili!" Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju, jer su ustima svojim govorili ono što nije bilo u srcima njihovim! A Allah najbolje zna što oni kriju!" (Ali-Imran, 166-167)

Tako da Njegove riječi: **I da bi znao ko su licemjeri**, očito ukazuje na one koji su bili licemjeri prije, kao i to da obuvata one koji nisu bili licemjeri otprije, kao i one koji su bili licemjeri pa su obnovili svoje licemjerstvo. Kaže: **Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju**, pojašnjava da oni prije toga nisu bili ništa bliži od njih, nego su bili ili jednaki ili su bili bliži imanu. A tako su bili. Jer, kada je Ibn-Ubejj napustio na dan Uhuda Allahovog Poslanika ﷺ, sa njime se odvojila trećina ljudi. Pa se kaže da ih je bilo oko tri stotine. Međutim, nisu svi prije toga bili munafici u svojoj nutrini, jer nije postojao razlog koji bi ih naveo na licemjerstvo. Ibn-Ubejj je ispoljavao pokornost Allahovom Poslaniku ﷺ, a ono što je bilo u njegovom srcu nije ispoljavao osim malom broju, ako im je u opće to pokazivao. Bio je poštivan u svom narodu. Oni su ga htjeli krunisati i postaviti ga za svog kralja, ali kada se pojavilo vjerovjesništvo to mu je propalo. Tako da ga je zavist navela na licemjerstvo. Jer, prije toga on nije imao vjeru u koju je pozivao, nego je to bilo prisutno među jevrejima. Pa kada je Vjerovjesnik ﷺ došao sa svojom vjerom i kada se pojavila njena ljepota i svjetlost, srca su u nju pohrlila, a posebno nakon što ga je Allah pomogao u bitci na Bedru. Ili kada ga je pomogao protiv jevreja Benu-Kajnuka'a. Sa njime se našla vjera i dunjaluk. Tako se je kod ensarija našao razlog za prihvatanje imana. Ali veliki broj njih su cijenili Ibn-Ubejja i prijateljevali su sa njim. Ibn Ubejj na početku nije pokazivao

svoje suprotstavljane, što bi ukazalo na razlikovanje. No, kada je na dan Uhuda napustio Vjerovjesnika ﷺ, i kada je rekao: Ostavlja moje i svoje mišljenje a uzima mišljenje djece – ili kako je već rekao. Sa njim se odvojila velika skupina, a među njima je bilo onih koji nisu bili munafici prije toga.

U globalu, u predajama koje govore o licemjerima nakon njihovog imana ima mnogo toga, oduljilo bi se kada bi smo sve to navodili. Oni su bili muslimani i sa njima je postojao iman. To je ono svjetlo koje je Allah ﷻ, naveo kao primjer. Pa da su umrli prije iskušenja i prije licemjerstva, umrli bi u islamu za koji bi bili nagrađeni. Iako nisu bili od istinskih mu'mina koji su bili iskušani i koji su ostali čvrsto u imanu, a niti od munafika koji su otpali od islama radi iskušenja. Ovo je stanje velikog broja muslimana u našem vremenu.[1] Većinu njih ako pogode iskušenja u kojima slabe mu'mini, njihov iman veoma oslabi. Tako da većina ili veliki broj njih postanu licemjeri. Pojedinci među njima ispoljavaju svoje odmetništvo od vjere ako je neprijatelj pobjednik. Mi, a i drugi ljudi su od ovoga vidjeli što zaista može biti pouka. Ako su muslimani jači od svog neprijatelja staju na stranu muslimana, dok u svojoj nutrini i vanjštini vjeruju u Poslanika ﷺ, ali njihov iman nije čvrst u slučaju nedaća.

Zbog toga većina njih zapostavlja obaveze i čini harame. To su oni koji su rekli: **Mi vjerujemo.** Pa je rečeno: **Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' – a iman još nije ušao u vaša srca.**Tj. neograničeni pojam imana, čiji su nosioci uistinu mu'mini. To je taj iman koji se spominje u Allahovoj Knjizi, kao što je dokazano Kur`anom i sunnetom. Zato Allah ﷻ kaže: **"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni."** Tako da se u njihovim srcima nije pojavila sumnja kod nedaća, koje umanjuju iman u srcima. Nesigurnost se može pojaviti u srčanom znanju, kao i srčanim djelima za razliku od sumnje, jer se ona ne može pojaviti osim u znanju. Zbog toga se staloženošću neće opisati osim onaj čije se znanje i djela stalože. Ako poznaje istinu, ali mu nedaća ili

[1] Šejh – rahimehullah – govori o stanju prije sedam vijekova, pa kakvo je onda naše današnje stanje??? (o.p.)

strah nametnu veliku tugu, on se neće nazvati ubjeđenim. Uzvišeni kaže:

هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا

"Tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni i ne mogu biti gore potreseni." (El-Ahzab, 11)

Mnogo je slučajeva kada se mu'minu nametne neko od svojstava nifaka. Zatim mu Allah oprosti. Ili se u njegovom srcu pojavi nešto što nalaže nifak, pa mu ga Allah otkloni. Mu'min biva iskušavan šejtanskim smetnjama (vesvesama), ili sumnjama koje nameće kufr, od kojih mu se stežu prsa. Kao što su ashabi govorili: ***"Allahov Poslaniče, neko od nas osjeti u srcu nešto, radi čega bi radije pao sa nebesa na zamlju nego da o tome progovori. Pa je rekao: 'To je očiti iman.'"***[1]

A u drugoj predaji: Što mu se čini veličanstvenim da o tome govori. Kaže: ***"Hvala Allahu koji je odbio njegovu spletku pa je učinio (šejtanskom) smetnjom."***[2]

Tj. pojava ovih šejtanskim smetnji, pored ovog veličanstvenog negodovanja i odbijanja srcem je od očitog imana. Poput mudžahida kojem dođe neprijatelj, pa ga odbija sve dok ga ne pobijedi. Očiti je i čist poput čistog mlijeka. A postao je čistim od onoga trenutka kada su im omrzle te šejtanske smetnje i kada su ih odagnali od sebe. Tako da su očistili svoj iman čime je postao očito čist.

Ove vesvese se moraju pojaviti kod svih stvorenja. Među njima ima onih koji im se odazovu pa postanu kafiri ili munafici. Nečija srca, od njih, su utopljenja u strasti i grijehe, do te mjere da njima ne osjećaju ništa osim ako se traži vjera. Tako da postane ili mu'minom ili munafikom. Isto tako se ljudima nameću mnogobrojne vesvese u toku namaza koje se neće pojaviti ako nisu u namazu. A to je zato što se šejtan nameće robu kada rob želi da se približi svom Gospodaru, da

---

[1] Bilježi ga Ahmed 2/397, Muslim 1/83, isti hadis od Ebu-Hurejre. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 9129, skraćenu verziju Sahih Muslim br. 45, također Komentar Tahavijeve akide br. 257, Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 4263, Es-Sunne od Ibn Ebi-Asima, br. 654, 657, 662).

[2] Bilježi ga Ahmed 1/235, sa vjerodostojnim lancem od Ibn-Abbasa, i Ebu-Davud isto tako. (Pogledaj Musned od Imana Ahmeda br. 2096, Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 4264, i Es-Sunne od Ibn Ebi-Asima br. 658).

Mu se povrati i da se poveže sa Njim. Zato se šejtan nameće klanjačima više nego nekom drugom. Isto tako se nameće odabranima među učenima i pobožnima više nego što se nameće običnim ljudima. Zbog toga će se kod učenika i pobožnjaka pojaviti vesvese i sumnje koje se neće pojaviti kod nekog drugog koji nije krenuo Allahovim šerijatom i pravcem. Jer se takav prihvatio svog hira i zbog čega je u nemaru da bi se prisjetio svog Gospodara. To je ono što šejtan od njih traži, za razliku od onih koji su se okrenuli svom Gospodaru sa znanjem i ibadetom. Dok je on(šejtan) njihov neprijatelj, koji želi da ih odvrati od Allaha. Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte!" (Fatir, 6)

Zato je Allah naredio učaču Kur'ana da traži kod Njeg utočište od porokletog šejtana. Jer učenje Kur'ana, na naređeni način, usađuje u srce veličanstven iman. Povećava mu ubjeđenje, smiraj i lijek. Uzvišeni kaže:

وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast." (El-Isra, 82)

I kaže:

هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ

"To je objašnjenje ljudima, i putokaz i pouka za one koji se Allaha boje!" (Ali-Imran, 138)

I kaže:

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

"Uputa je onima koji se Allaha boje" (El-Beqare, 2)

I kaže:

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

"Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje i oni se raduju." (Et-Tevba, 124)

Ovo je nešto što svaki mu'min nalazi u svojoj duši. Šejtan svojim vesvesama želi zaokupiti njegovo srce kako se ne bi okoristio o

Kur`anu. Pa je Allah učaču naredio, kada uči Kur`an, da se utječe od njeg, pa kaže:

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ

"Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži u Allaha zaštitu od šejtana prokletog, on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju, njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju." (En-Nahl, 98-100)

Onaj ko traži kod Allaha utočište, on Njemu pribjegava, kod Njeg traži zaklon, kod Njeg traži zaštitu od šejtana. A onaj ko traži utočište kod nekog drugog, njemu i pribjegava. Kada rob zatraži utočište kod Allaha, time traži zaštitu kod Njega, oslanjajući se na Njega, pa će ga Allah sačuvati i zaštititi od šejtana. Zato je Allah ﷻ rekao:

وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

"Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni. A kad te šejtan pokuša na zle misli navesti, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna." (Fussilet, 34 - 36)

U oba Sahiha se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Ja znam riječ, koju kada bi izrekao, ono što osjeća bi ga napustilo. Euzu billahi mine šejtan niradžim.(Utječem se Allahu od prokletog šejtana)."

Allah ﷻ naređuje da se traži utočište kada rob želi dobro, kako mu ga šejtan ne bi osporio. A kada mu se nametne sa zlom, rob ga treba otkloniti ako želi učiniti kakva dobra ili kada ga šejtan želi navesti na kakvo zlo. Zato je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Šejtan neće prestati dolaziti jednom od vas govoreći mu: Ko je stvorio ovo? Ko je stvorio ovo? Sve dok mu ne kaže: Ko je stvorio Allaha? A onaj ko to osjeti neka zatraži od Allaha utočište i nek prestane."[1]

Dakle, naređuje da se traži utočište kod Allaha kada ga šejtan želi navesti na zlo, ili kada ga želi odvratiti od dobra. Isto onako kao što neprijatelj čini sa neprijateljem.

Sve što čovjek bude više želio znanje i ibadet, i bude sposobniji u tome od nekog drugog, tako što će njegova snaga biti jača od druge, a njegova volja i želja potpunija, ono što mu se desi - ako ga Allah sačuva od šejtana - će biti veličanstvenije. A ono sa čime bude iskušan - ako šejtan uspije - isto tako će biti veličanstvenije. Zato je Ša'bi rekao: "Učenjaci svih naroda su zli osim kod muslimana, jer su njihovi učenjaci najbolji među njima."

A ehli-sunneti u islamu su kao islam u odnosu na ostale vjere. To je zato što je svaki narod osim muslimana u zabludi. Njih zavode njihovi učenjaci, jer su njihovi učenjaci najgori među njima. Dok su muslimani na uputi, a uputa se može prepoznati u njihovim učenjacima. Isto tako je sa ehli-sunnetom. Njihovi imami su najbolji među njima. Dok su vođe među novotarima, štetniji ummetu od griješnika. Zbog toga je Vjerovjesnik ﷺ, naredio da se haridžije ubijaju, a zabranio je da se ubijaju nepravedni namjesnici, iako oni imaju udjela u nauci i ibadetu. Ali se njima nameću vesvese koje ih zavode – a oni misle da su to upute - pa im se pokoravaju. Tako nešto se neće nametnuti nekom drugom. Onaj ko se spasi od toga biva od imama koji upućuju na pravi put, poput svjetiljki u tminama, izvori nauke. Kao što je Ibn-Mesud رضي الله عنه govorio svojim prijateljima: *"Budite izvori znanja, svjetiljke mudrosti, svjetla noći, obnovitelji srca, ukrasi kuća, odjeveni u moral, poznati među stanovnicima nebesa, skriveni među stanovnicima Zemlje".*

---

[1] Bilježe ga oba šejha.

POGLAVLJE

POSTOJEĆI TERMINI KOJI SE NAĐU U KUR`ANU ILI SUNNETU, AKO SE NJIHOVO ZNAČENJE I ONO NA ŠTA SE ODNOSE ZNA IZ POSLANIKOVOG ﷺ GOVORA, ONDA NEMA POTREBE DA SE NJIHOVA DOKAZNA STRANA POJAŠNJAVA NA OSNOVU STAVOVA LINGVISTIČARA ILI DRUGIH

Ono što je potrebno znati da ako u Kur`anu i hadisu dođu termini, čije se tumačenje i značenje zna i ono što se njima htjelo reći od strane Vjerovjesnika ﷺ, za to neće biti potrebno koristiti stavove lingvističara za ono na šta ukazuju ti termini. Zato su pravnici rekli: Imenice se dijele na tri vrste: vrsta čije se granice poznaju šerijatom, kao što su namaz, zekat i sl., vrsta čije se granice poznaju jezikom kao što su sunce, Mjesec i sl., i vrsta koja se poznaje kroz tradiciju kao što je termin preuzimanje ili termin 'dobro', kao što Allah ﷻ kaže:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ

"I prema njima se ophodite dobro" [1]. (En-Nisa, 19) i sl. tome.

Prenosi se od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: *"Tefsir Kur`ana biva na četiri načina: Tefsir kojeg poznaju arapi iz svog govora. Tefsir za koji se nikome neće oprostiti za njegovo nepoznavanje. Tefsir kojeg poznaju samo učeni i tefsir kojeg poznaje samo Allah. A onaj ko bude tvrdio da poznaje taj tefsir, laže."*

Nazive namaz, zekat, post, hadždž i slično tome, je pojasnio Poslanik ﷺ, šta se time htjelo reći u Allahovom i Poslanikovom govoru. Isto tako termin vino i slično. Otuda se poznaje njihovo značenje, pa kada bi ga neko htio protumačiti drugačije nego što ga je opisao Poslanik ﷺ, od njeg se to ne bi prihvatilo. Ali, što se tiče govora o njegovim izvorima, (tj. termina), to je od nauke pojašnjavanja, obrazloženja propisa, to je dodatak u nauci. Ili pojašnjenja mudrosti u Kur`anskim terminima, ali poznavanje njihovog značenja se ne temelji na ovome.

---

[1] Prijevod Besima Korkuta

Nazivi iman, islam, nifak i kufr, je veličanstvenije od svega toga. Vjerovjesnik ﷺ je pojasnio ove riječi na takav način što nije potrebno obrazlagati korijenima riječi i onoga što bi mogle značiti u upotrebi kod arapa i sl. tome. Zbog toga se potrebno kod tih naziva povratiti Allahu i Njegovom Poslaniku. To je lijek i dovoljno. Jer su u globalu ovi nazivi poznati običnim i učenim ljudima. A, svako ko bude razmislio o onome što murdžije i haridžije govore o značenju imana, sigurno će shvatiti da je suprotno onome što je rekao Poslanik ﷺ. Također će spoznati da je poslušnost Allahu i Poslaniku od potpunosti imana, te da nije svakoga ko učini grijeh proglasio kafirom. I da se zna ako pretpostavimo da jedna skupina ljudi došla kod Poslanika ﷺ rekavši mu: "Mi svojim srcima vjerujemo bez sumnje u ono sa čime si došao i svjedočimo šehadet svojim jezicima, osim što te mi nećemo poslušati ni u čemu što si naredio ili zabranio, tako da nećemo klanjati, niti postiti, niti obavljati hadždž, niti ćemo istinu govoriti, niti ćemo izvršavati emanet, niti ispuniti ugovor, nećemo vezati rodbinske veze, niti ćemo išta od dobra koje si naredio učiniti. Pit ćemo alkohol, općit ćemo se sa mahremima očitim bludom, a ubijat ćemo koga god budemo mogli od tvojih ashaba i od tvog ummeta. Otimat ćemo njihove imetke. Borit ćemo se protiv tebe sa tvojim neprijateljima." Da li može pametna osoba pomisliti da će im Vjerovjesnik ﷺ reći: Vi ste mu'mini potpunog imana, vi ćete zaslužiti moj šefaat na Sudnjem danu. Nadati se je da niko od vas neće ući u Vatru. Nego svaki musliman zna da bi im rekao: Vi ste najveći nevjernici u pogledu onoga sa čime sam došao. Te da bi ih poubijao ako se ne bi pokajali od toga.

Isto tako svaki musliman zna da Poslanik ﷺ, nije svakog ko pije alkohol, bludnika, potvoritelja ili kradljivca proglasio murtedima koje treba ubiti, jer su Kur`an i sunnet vjerodostojnim mutevatir predajama pojasnili da su za njih određene drugačije kazne nego što zaslužuje otpadnik od islama. Kao što je Kur`an naveo bičevanje onoga ko potvori i za bludnika, odsijecanje kradljivcu (ruke). Ovo je preneseno mutevatir predajama od Vjerovjesnika ﷺ. A da su bili murtedi on bi ih ubio. Tako da je na osnovu Poslanikve ﷺ, vjere moguće otkriti nepravilnost obiju stavova.

Međutim, kod novotara su se uvukla ovakva mišljenja jer su oni skrenuli sa ovog puta. Radi toga što su pojašnjavali vjeru na

tezama misleći da su ispravne, da li po onome na što su ukazivale od termina ili od logičkih značenja a nisu razmišljali o Allahovim i Poslanikovim pojašnjenjima. Sve teze koje se suprostavlaju Allahu i Poslaniku su zabluda. Zbog toga je Ahmed govorio u jednom od djela kao odgovor onome ko se drži očitoga iz Kur`ana, bez da navodi dokaze pojašnjene od Poslanika ﷺ, ashaba i tabiina. Također u tom svom djelu je spomenuo Ebu Abdur-Rahmanu el-Džerdžaniju u odgovoru murdžijama, što je metod svih imama među muslimanima, da ne smiju zapostaviti Poslanikova pojašnjenja ako za to ne nađu načina. A onaj ko skrene sa njihovog puta zapast će u novotarije koje će ga navesti da govori o Allahu i Poslaniku ono što ne zna, ili čak neistinu. Ovo je nešto što su zabranili Allah i Njegov Poslanik. Uzvišeni o šejtanu kaže:

إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"On vas navraća na grijeh i razvrat, i da o Allahu govorite ono što ne znate." (El-Beqare, 169)

I kaže:

أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَٰقُ ٱلْكِتَٰبِ أَن لَّا يَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ

"Zar od njih nije uzet zavjet u Knjizi da će o Allahu samo istinu govoriti" (El-A'raf, 169)

Ovo se odnosi na tumačenje Kur`ana po svom mišljenju, kao što se bilježi u jednom hadisu:

"Onaj ko o Kur'anu kaže po svom mišljenju neka sebi pripremi mjesto u Vatri."[1]

Primjer toga je da, kada su murdžije odstupile od spoznaje Allahovog i Poslanikovog govora počeli su govoriti o nazivima imana i islama na načine koje su oni izmislili. Kao što su rekli: Iman je u jeziku potvrđivanje, a Poslanik ﷺ se obraćao ljudima na arapskom jeziku i nije ga mijenjao. Tako da će se njegovo značenje odnositi na potvrđivanje. Zatim su rekli da potvrđivanje biva na jeziku i u srcu, ili

[1] Ovaj hadis nema svoje postojanje, nego je sastavljen iz dva hadisa. Prvi je od Ibn-Abbasa u kojem kaže: Onaj ko o Kur'anu kaže bez znanja neka sebi pripremi mjesto u Vatri. (Pogledaj Daif džamias-sagir br. 5737).

srcem. Tako da djela nisu od imana. Zatim njihov oslonac da je iman potvrđivanje su riječi Uzvišenog: **A ti nam nećeš vjerovati**. Tj. Nećeš potvrditi naše riječi.

Reći će im se: naziv imana se ponavlja u Kur`anu i sunnetu više nego neki drugi termin. On je osnova vjere, njime se ljudi izvode iz tmina na svjetlost, njime se razdvaja između sretnika i nesretnika. Njime se prijateljuje i neprijateljuje prema drugima. Njega slijedi cijela vjera. Svaki musliman mora poznavati iman. Pa zar je moguće da je Poslanik ﷺ izostavio ovako nešto važno a da ga nije pojasnio, te da je to prepustio da se pojasni sa ove dvije teze? A dokaz kojim su pokušali dokazati svoj stav da je iman potvrđivanje i da je iz Kur`ana, reći će se da je značenje imana prenešno mutevatir predajama od Vjerovjesnika ﷺ što je veličanstvenije od jedne riječi. Onda je potrebno da iman poznaje cijeli ummet te da taj termin prenesu za razliku od jedne riječi iz sure. Većina mu'mina ne znaju ovu suru napamet, tako da nije dozvoljeno da se učini pojašnjenje osnove vjere na ovim tezama. Zbog toga se umnogostručilo razilaženje među onima koji su odstupili sa Pravog puta, pa su krenuli drugim putevima, te su podijelili svoju vjeru i postali frakcijama od onih koji su se razišli i razjedinili nakon što su im došli jasni dokazi. Ovo je neograničen i opći govor.

Zatim će se reći: svaka od ovih teza je nemoguća. Ko je taj ko kaže da je termin iman isto što i potvrda? I zašto je ispravno značenje ako se upotrijebi na ovom mjestu, i zašto si rekao da među njima postoji sličnost? Kada bi rekao: Ti se nećeš nama predati, ili ti nama nećeš povjerovati, značenje bi bilo ispravno. Ali zašto si rekao da je ovo značenje riječi mu'min? Ako Allah ﷻ kaže: **Obavljajte namaz.** Ako bi neko rekao: Upotpunite namaz, značenje bi bilo ispravno. Ili držite se namaza, pridržavajte se namaza. Tako da ako termin odgovara terminu to biva radi njegovog ukazivanja na to.

Zatim će se reći: on mu ne odgovara, i to na više načina: Jedan je: da će se onome ko se obavijesti, ako povjeruje, reći: povjerovao mu je. Ali neće se reći povjerovao ga ili povjerovao je u njeg. Nego se kaže povjerovao mu je. Kao što Allah ﷻ kaže:

فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ

"I Lut mu jedini povjerova!" (El-Ankebut, 26)

I kaže:

فَمَآ ءَامَنَ لِمُوسَىٰٓ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِۦ

"I ne povjerova Musau niko, osim malo njih iz naroda Faronova" (Junus, 83)

Faraon kaže:

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ

"Zar povjerovaste njemu prije dopuštenja moga?!" (Eš-Šu'ara, 49)

Nuhu je njegov narod rekao:

قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ

"...oni rekoše: 'Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?" (Eš-Šu'ara, 111)

Uzvišeni kaže:

قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Reci: 'On čuje ono što je dobro, vjeruje u Allaha i ima vjere u vjernike'" (Et-Tevba, 61)

أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ

"Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi, a narod njihov je roblje naše?" (El-Mu'minun, 47)

I kaže:

وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ لِى فَٱعْتَزِلُونِ

"a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite!" (Ed-Duhan, 21)

Ako bi se reklo: Rečeno je: "Da ti ne bi potvrdio riječi naše". Reći će se: u arapskom jeziku slovo lam ulazi u onu riječ koja prelazi svojim značenjem na drugu ako joj se oslabi faktor, možda radi toga što se postavi na kraju rečenice, ili zato što je glagolska imenica, ili korijen, ili zato što su spojeni. Pa će se reći: "Čovjek obožava Allaha, boji Ga se i strahuje od Njeg". Zatim ako se spomene u glagolskoj imenici reći će se: "On je obožavaoc svog Gospodara". "Bojažljiv od svog Gospodara". "Strašljiv od svog Gospodara". Ako spomeneš glagol, pa ga staviš na kraju rečenice, njega će ojačati slovo lam. Kao što Allah ﷻ kaže:

وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ

"...on uze ploče na kojima je bilo ispisano uputstvo na pravi put i milost za one koji se Gospodara svoga boje." (El-A'raf, 154)

I kaže:

فَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ

"I samo se Mene bojte" (En-Nahl, 51)

Tako da je značenje upotpunjeno bez upotrebe slova lam. Dok se u prethodnom ajetu nalazi lam. Jer, riječ 'ijjaj' je potpunija od riječi 'fe – lijje', kao što je tamo riječ 'koji se Gospodara svoga' je potpunija od riječi gospodara njihova. Jer, lična zamjenica ako je povezana i u akuzativu arapskog jezika, bit će potpunija od lične zamjenice koja dođe u genitivu. Tako, tamo se nalazi očita imenica koju jača slovo lam što je bolje i potpunije nego da se navede samostalno. U tom slislu su riječi Uzvišenog:

إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ

"Ako snove znate tumačit". (Jusuf, 43)

Pa se kaže: tumačio sam njegov san. Ili gdje kaže:

وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ

"i oni nas doista srde" (Eš-Šu'ara, 55)

Dakle, kaže se: 'rasrdio sam ga', a ne kaže se 'rasrdio sam mu'. Primjera ima mnogo. Tako ako neko kaže: Ti nam nećeš povjerovati. U arapskom jeziku bi u tom slučaju upotrijebio lam, zato što se radi o glagolskoj imenici. Jer, u suprotnom bi rekao: povjerovao si mu. A ne kaže se povjerovao si njemu. A da su spomenuli glagol onda bi rekli: Nisi nam povjerovao. Ovo je različito od termina iman, jer on sa ličnom zamjenicom i upotrebom slova lam uvijek prelazi preko značenja. Tako da se nikada neće reći: Povjerovao sam, nego povjerovao sam mu. Kao što se kaže: Odobrio sam mu. Tako da će njegovo tumačenje sa terminom odobravanja biti približnije nego termin potvrđivanja. Iako među njima postoji razlika.

Drugi način: On ne odgovara terminu potvrđivanje u samom značenju, jer, svako onaj ko je obaviješten o nečemu što vidi ili ne, za

njeg se kaže: istinu si rekao. Kao što se kaže: Lažeš. Kao što bi neko rekao: Nebesa su iznad nas. Reći će mu se da je rekao istinu. Kao što se kaže: Slagao je. Dok se termin iman ne koristi osim kod obavještavanja o odsutnom. I ne koristi se u upotrebi za nešto što se vidi. Kao da se kaže: Sunce je izašlo i zašlo. Pa da se kaže: Vjerujemo u to, kao što će se reći istinu je rekao. Zato se za govornike, svjedoke i njima slične kaže: Istinu su rekli. Ali se ne kaže: Vjerujemo u njih. Jer je iman uzet iz riječi '*emn*', ali se koristi za obavještavanje od onoga u kog se ima povjerenje. Kao što je nešto nevidljivo pa se vjeruje onome ko o njemu obavještava. Tako da u Kur`anu niti na drugim mjestima ne postoji termin 'vjeruje u njega' osim za ovu vrstu. Ako se dvojica spoje u spoznaji nečeg, reći će se: Jedan drugom su povjerovali. Ali neće se reći vjeruje u njeg. Zato što on nije bio odsutan od njega, pa da očekuje povjerenje od njega. Zato je Allah ﷻ rekao: **I Lut mu jedini povjerova!** Ili: **Zar da povjerujemo dvojici ljudi...** ili: **"Zar povjerovaste njemu prije dopuštenja moga?!"** Ili: **vjeruje u Allaha i ima vjere u vjernike**. Tj. Vjeruje u ono što mu kažu i čemu nije prisustvovao. To je kod njeg već povjerljivo. Tako da termin obuhvata potvrđivanje, povjerivanje i povjerenje, što dokazuje upotreba i utemeljivanje na korijenima termina. Zato su rekli: **A ti nam nećeš vjerovati**. Tj. Nećeš odobriti našu vijest, niti imaš povjerenja u nas, niti si smiren kod te vijesti, makar mi istinu govorili. Zbog toga što oni nisu kod njega uživali taj položaj povjerljivih, a da su i istinu rekli on im ne bi povjerovao.

Treći: Termin '*iman*' u jeziku se ne koristi za suprotno od laganja, kao što je potvrđivanje. A poznato je da se u jeziku za svakog, ko o nečemu obavještava, kaže: Rekao si istinu ili slagao. Pa se kaže: Povjerovali smo mu ili mu nismo povjerovali. Ali se ne kaže: Vjerujemo u njeg ili negirali smo ga. Niti se kaže: Ti si vjernik u njeg, ili da ga negiraš. Nego je poznato da suprotno terminu iman stoji kufr. Pa se kaže: On je vjernik ili kafir. Ali se kufr ne koristi posebno za negiranje. Jer ako bi rekao: Ja znam da ti govoriš istinu, ali te neću slijediti, nego ću ti se suprotstaviti i mrziti te, neprijateljski ću se postaviti naspram tebe, neću se slagati sa tobom. Njegov kufr će biti veći. Pa pošto je suprotno od imana kufr i ne odnosi se samo na negiranje, iz toga se može zaključiti da se iman ne odnosi samo na potvrđivanje. Ako se nađe kufr istovremeno će se naći negiranje, ali će

tu biti suprotiranje, neprijateljstvo, odbojnost bez ulaškivanja. Tako da iman mora biti sa potvrđivanjem, prihvatanjem, prijeteljstvom i poslušnošću. I nije dovoljno samo potvrditi, tako što će islam biti samo dio njegovog naziva, kao što je odbijanje pokornosti sa potvrdom bila dio naziva kufra. Tako da svaki mu'min mora biti musliman koji se potčinjava naredbi, a to su djela.

Ako bi se reklo da je Poslanik ﷺ, protumačio iman sa onim što se vjeruje.

Reći će se: Poslanik je naveo ono u šta se vjeruje, a ne ono čemu se vjeruje. Njemu lično se mora vjerovati, kao što se mora vjerovati u njega. Iman u njega je za nas nešto što nismo znali nego smo o tome obaviješteni. I nije naša dužnost da ako povjerujemo u svaki gajb da mu se pokoravamo, ali ono što je nužno jeste da mu vjerujemo. On je taj koji obavezuje pokornost, dok se mora vjerovati Poslaniku i u njega, i to se mora poznavati, jer je poslušnost njemu poslušnost Allahu ﷻ, a poslušnost Allahu je od potpunosti vjerovanja u Njega.

Četvrti: Pojedini ljudi kažu da je osnova termina iman od sigurnosti suprotno strahu. Siguran tj. ušao je u sigurnost, pa su spjevali...[1]

Što se tiče druge teze[2], ako se pretpostavi da je iman sinonim potvrđivanja, onda njihov stav o tome da potvrđivanje ne biva osim srcem i jezikom, postoje dva odgovora: Jedan je nemogućnost, jer se i djela nazivaju potvrdom. Kao što je potvrđeno u oba Sahiha od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao:

"Oči čine blud, a njihov blud je pogled. Uho čini blud, a njegov blud je slušanje. Ruka čini blud a njen blud je dodir. Noga čini blud a njen blud je hod. Srce to priželjkuje i želi, a organ to potvrdi ili ga negira."

Isto tako su rekli lingvističari, selefi i halefi. Dževheri kaže: Riječ siddik (istinoljubivi), je kao primjer fassik (onaj ko voli činiti grijehe), tj. sam oblik riječi ukazuje na to da uvijek voli govoriti istinu. Tako da će biti od onih čije se riječi potvrđuju djelima. Hasan Basri kaže: Iman nije kićenjem niti željama, nego je iman ono što se usadi u

[1] U svim verzijama je praznina.
[2] Prva teza je prethodila na strani 346.

srcu, i potvrde ga djela. Ovo je poznato od Hasana i prenosi se na mnogo načina. Kao što ga prenosi Abbas ed-Devri govorio nam je Hadžadž, govorio nam je Ebu-Ubejde en-Nadži, prenoseći od Hasana da je rekao: "Iman nije kićenjem niti nadanjem, nego je iman ono što se usadi u srcu i potvrde ga djela. A onaj ko bude lijepo govorio a činio loše Allah će mu ga vratiti. A onaj ko bude govorio i činio dobro, djelo će ga uzdići. Zato što Allah ﷻ kaže:"

إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّـٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ

"K Njemu se dižu lijepe riječi, a dobra djela ih uzdižu." (Fatir, 10)

Ibn-Batta ga prenosi u dvije verzije. Hasan kaže: Iman nije nadanjem, tj. samo govorom, i kićenjem – tj. ne samo da mu bude vanjski očiti ukras, pa da ga on pokazuje bez njegove stvarnosti u srcu. A to znači da on nije ono što se očituje od govora, niti od očitog ukrašavanja, nego ono što se potvrdi u srcu i što potvrde djela. Djela potvrđuju da u srcu postoji iman. Ako ne postoje djela, osoba laže da se u njenom srcu nalazi iman. Zato ono što je u srcu nalaže postojanje djela u javnosti. Ako ne postoji uslov neće postojati ni uslovljeno.

Muhammed Nasr el-Mervezi svojim lancem prenosi da je Melik b. Mervan napisao Seidu b. Džubejru pitajući ga ova pitanja. Pa mu je odgovorio: Iman je potvrda i to da čovjek vjeruje u Allaha, Njegove meleke, i ono što je Allah objavio od Knjige, i one koje poslao od poslanika, Sudnji dan. Pitao si o potvrđivanju. Potvrđivanje je da rob radi po onome u šta vjeruje iz Kur`ana, a ono što ga slabi i što propušta od njeg, neka zna da je to grijeh, ali ako zatraži od Allaha oprost i pokaje se, i ne ustraje na njemu to je onda potvrđivanje. Pitaš o vjeri, vjera je ibadet, i nećeš nikada vidjeti čovjeka da zapostavlja ibadet naroda kojem vjera pripada. Zatim, neće ući u drugu vjeru a da neće ostati bez vjere. A to je da se pokori Allahu u onome što mu naredi i što mu zabrani. On će upotpuniti svoj ibadet. Onaj ko se pokori šejtanu u svojoj vjeri i djelima, time obožava šejtana. Zar nisi vidio da je Allah, za one koji su zapostavili djela, rekao:

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَـٰنَ

"O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne obožavajte šejtana, on vam je neprijatelj otvoreni" (Jasin, 60)

Njihovo obožavanje šejtana se odražavalo time što su mu se pokorili u svojoj vjeri.[1] Esed b. Musa kaže: govorio nam je Velid b. Muslim prenoseći od Evzaija govorio nam je Hasan b. Atije, kaže: Iman je u Allahovoj Knjizi postao djelom, Allah ﷻ kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene" (El-Enfal, 2)

Zatim ih je naveo na djelo:

ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ

"Onima koji u gajb vjeruju i koji namaz obavljaju i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili." (El-Beqare, 3)

Kaže: Čuo sam Evzaija da kaže: Allah ﷻ kaže:

فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ

"Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri ..." (Et-Tevba, 11)

Vjerovanje u Allaha jezikom a njegovo potvrđivanje je djelom.

Muamer prenoseći od Zuhera kaže: "Mi smo govorili: Islam je potvrda, iman je djelo. A iman je riječ i djelo zajedno. Ako su mu djela teža od riječi, uzdiće se Allahu, ako su mu riječi teže od djela onda se neće uzdići Allahu". Ebu-Omer et-Talmenki ga prenosi sa poznatim lancem. Muavija b. Amr kaže: prenosi se od Ebu-Ishaka el-Fazarija od Evzaija da je rekao: "Iman se neće uspostaviti osim sa riječima, a iman i riječi se neće uspostaviti bez djela. A iman, riječi i djela se neće uspostaviti osim sa nijetom koji odgovara sunnetu".

Oni koji su prije bili od naših selefa nisu razlikovali između imana i djela. Iman je od djela a djela su od imana. Nego je iman naziv koji ih sakuplja kao što ove vjere sakupljaju njihovi nazivi. A djela ga potvrđuju. Onaj ko povjeruje svojim jezikom, i spozna svojim srcem, i potvrdi to svojim djelom, to je ono čvrsto uže koje se ne može raskinuti. Onaj ko kaže jezikom, ali ne spozna srcem, nti potvrdi djelom, na Ahiretu će biti od propalih. Ovo je poznato od većine selefa

[1] Pogledaj knjigu Namaz str. 73 od Muhammeda b. Nasra el-Mervezija.

i halefa. A to je da su djela smatrali potvrdom riječi su prenosili od Vjerovjesnika ﷺ, kao što prenosi Muaz b. Esed, govorio nam je Fudajl b. Ijjad prenoseći od Lejsa b. Ebu-Selima[1] od Mudžahida, da je Ebu-Zerr ؓ upitao Vjerovjesnika ﷺ o imanu. Pa je rekao:

"Iman je priznavanje i potvrda djelom. Zatim je proučio:

لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ
وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَـٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينَ وَٱبْنَ
ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا۟ ۖ
وَٱلصَّـٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." (El-Beqare, 177)

Kažem: Ovaj hadis od Ebu-Zerra ؓ je prenešen u više verzija, a ako su ovo Poslanikove riječi onda više o tome nema rasprave. Ako su ih prenijeli značenjem, to će ukazati na to da je u njihovom jeziku bilo poznato da se kaže: Njegova djela su potvrdila njegove riječi. Isto tako je naglasio Šejhul-islam El-Herevi: Iman je potvrđivanje svega od njeg.

Isto tako, drugi odgovor, ako je njegova osnova potvrđivanje, ali je njegovo potvrđivanje posebno, kao što je namaz posebna vrsta dove, hadž je posebna namjera, post je posebno sustezanje a ovo potvrđivanje ima sa sobom nužne stvari koje su postale sastavni dio njegovog naziva, ako se spomene kao neograničeni pojam, ako ne postoji on, neće postojati ni te popratne stvari. Tako da će ostati samo terminološko razilaženje. Da li iman ukazuje na djelo sa shodnošću ili nužnošću?

[1] Kažem: on je slab, njegove predaje je povezao Abdul-Kerim el-Džezeri od Mudžahida, skraćenim lancima a prethodio je prije šest poglavlja.

Ono što se treba znati, da je u većini slučajeva razilaženje među ehli-sunnetom terminološko. Jer, oni koji kažu da je iman riječ, od pravnika kao što je Hammad b. Ebu-Sulejman – a bio je prvo koji je zastupao ovaj stav - i od onih koji su ga slijedili od kufljana i drugih, su se slagali sa ostalim od ehli-sunneta da će počinioci grijeha ući u sklop pokuđenosti i prijetnje, osim što su rekli da je njihov iman potpun kao što je Džibrilov iman. Oni kažu: Iman bez obaveznih djela i sa prekoračivanjem zabrana, onaj ko to učini je predočen pokuđenosti i kazni, kao što to kažu ehli-sunnet vel džema'ati. Također, kažu da će počinioci velikih grijeha ući u Vatru, isto kao što to kažu ehli-sunnet vel džema'ati. Oni od ehli-sunneta koji su negirali naziv imana fasiku, se slažu da kao takav neće vječno boraviti u Vatri. Među pravnicima naše vjere ne postoji razilaženje o počiniocima grijeha - ako u sebi potvrđuju i u vanjštini iznose ono sa čime je došao Poslanik ﷺ, i ono što je od njeg prenešeno tevaturom - da zaslužuju prijetnju, te da će od njih ući u Vatru oni za koje su Allah i Njegov Poslanik ﷺ, obavijestili da će ući, ali da od njih u njoj neće niko vječno boraviti. Međutim, time oni nisu murtedi čiju krv bi bilo dozvoljeno prosuti. A iskrivljen je stav onih koji kažu da će ostati u Vatri vječno, kao što su to zastupale haridžije i muatezile, ili stav zastranjele sekte među murdžijama koji kažu: Ne znamo ni za koga od njih da će ući u Vatru, nego ćemo se kod svega toga zaustaviti.

Od nekih zastranjelih murdžija se prenosi da su zastupali opće negiranje. Haridžijama će se reći: Onaj ko je kradljivcu, bludniku i pijanici negirao iman, nije ih učinio otpadnicima od islama. Nego je onoga kaznio bičevanjem, onoga odsijecanjem, i nikoga nije ubio osim oženjenog bludnika, ali ni njega nije ubio kao murteda, jer se murted ubija sabljom, nakon što mu se dadne šansa na pokajanje, dok ovaj biva ubijen kamenovanjem bez mogućnosti na pokajanje. A to ukazuje, iako im je negirao iman, da kod njega nisu bili murtedi - iako su njihovi grijesi bili očiti, niti su bili poput munafika koji su obznanjivali islam a skrivali kufr. Njih nije kažnjavao osim za očite grijehe.

Razlog govora o pitanju imana i razilaženja ljudi je radi toga, da li je zakonodavac šerijatske nazive prenio iz jezičkih naziva? Ili su ostali u šerijatu onako kakvim su bili u jeziku, pa im je zakonodavac dodao određene propise, bez izmjene značenja naziva. Ovako su rekli

za naziv namaza, zekata, posta i hadža. Tj. da su ostali u govoru zakonodavca na jezičkom značenju, ali im je dodao propise. Njihov cilj je da istaknu da je iman samo potvrđivanje, što se postiže srcem i jezikom. Dok je treća skupina otišla dotle pa su rekli da se u tome zakonodavac ponio poput tradicionalista, tako da je u odnosu na jezik metafora dok je u odnosu običajnog prava zakonodavca činjenica.

Proučavanje dokazuje da ih zakonodavac nije prenio niti ih je izmijenio. Nego ih je upotrijebio ograničene a ne neograničene. Isto onako kao što se koriste njima slični termini. Kao što Uzvišeni kaže:

وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ

"Hodočastiti Kabu, radi Allaha, dužan je svako " (Ali-Imran, 97)

Navodi poseban hadždž, a to je hadždž Allahovoj kući. Isto tako kaže:

فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ

"Zato onaj ko Kabu hodočasti ili umru obavi" (El-Beqare, 158)

Termin hadždž, nije obuhvatao svaki vid namjere, nego posebnu namjeru na koju je ukazao sam termin, bez izmjene jezika. A pjesnik kada kaže:

Gledao sam od Aufa mnoga dobra

Tražili su čalme od zirbekana i muzafrana[1]

Govorio je jezikom, a svoje riječi je ograničio posebnom riječju tj. hadždžom radi čalme od zirbekana i muzafrana. Poznato je da se radilo o posebnom hadžu, na što ukazuje sama genitivna veza. Isto tako je sa posebnim hadždžom kojeg naređuje Allah ﷻ, na što ukazuje genitivna veza i određeni član. Ako se kaže: Hadždž je tebi farz, onda će određeni član pojasniti da se odnosi na hadždž Bejtullahu. Isto je sa terminom zekat - naziv za ono čime se pročišćava duša -pročišćenje duše biva porastom njenog dobra a nestankom njenog zla. Dobročinstvo prema ljudima je nešto najveličanstvenije čime se duša može pročistiti. Kao što Uzvišeni kaže:

[1] Strofa od Muhbila Sa'dija, a zirbekan i muzafran su vrste mirišljivih tkanina.

خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا

"Uzmi od dobara njihovih zekat i milostinju, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš" (Et-Tevba, 103)

Također, izbjegavanje razvrata je od njenog pročišćenja. Uzvišeni kaže:

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio" (En-Nur, 21)

Osnova njenog pročišćenja je tevhidom i iskrenim ispoljavanjem vjere Allahu ﷻ. Uzvišeni kaže:

وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۝ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ

A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju(mušricima), koji zekat ne daju ..." (Fussilet, 6 – 7)

Ovo je po mišljenju mufesira tevhid.

Vjerovjesnik ﷺ je pojasnio obaveznu količinu, pa ju je nazvao obaveznim zekatom. Pa kada se spomene termin zekat sa određenim članom, odnosi se na nešto vremenski određeno. Od naziva ima onih koje su tradicionalisti prenijeli, ali su to pripisali zakonodavcu. Kao što je naziv tejemmum. Allah ﷻ kaže:

فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ

"...onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite"(El-Maide, 6)

Termin tejemum se u jeziku koristi za poznato značenje. Ovdje se radi o naredbi doticanja čiste zemlje zatim je naredio da se njima potare po licu i rukama. Tako da je kod pravnika, u tradiciji, ostalo poznato korištenje ove vrste tejemuma za ovo potiranje. Ali to nije jezik zakonodavca, jer, zakonodavac je razdvojio između doticanja (tejemuma) čiste zemlje i prelaženja preko lica i ruku koje biva nakon toga. Termin iman je naređen ograničeno sa imanom u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike. Isto tako i termin islam sa predanošću Allahu Gospodaru svjetova. Isto tako je sa terminom kufra koji je upotrijebljen ograničeno. Ali, što se tiče termina nifak,

kaže se da ga arapi nisu koristili, nego je uzet iz njihovog govora. Jer, 'nafeka' se odnosi na nešto što izađe. Pa kada se kaže 'nafakat dabe', tj. umre ili duša joj izađe. Tuneli od skočimiša, tj. tuneli u zemlji. Uzvišeni kaže:

فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى ٱلْأَرْضِ

"...ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji" (El-En'am, 35)

Munafik je onaj ko je izašao u tajnosti iz imana, nakon što je ušao u njeg u javnosti. Nifak se ograničio time što se kaže da je izlazak iz imana. Neki, onoga ko izađe iz poslušnosti kralju, nazivaju munafikom. Ali kada se u Kur'anu govori o nifaku misli se o nifaku izlaska iz poslušnosti Poslaniku. Tako da je Allahovo i Poslanikovo obraćanje ljudima ovim terminima je poput obraćanja ljudi drugim terminima. Tako da je ovo ograničeno obraćanje a ne neograničeno što bi moglo da se odnosi na vrste.

Poslanik ﷺ, je pojasnio te specifičnosti, nazivi ukazuju na njih. Tako da se neće reći da su preneseni, niti da je dodano u propisu mimo naziva, nego su se nazivi upotrijebili na poseban način za ono što je zakonodavac htio, ali se nisu upotrijebili neograničeno. A On ﷻ kaže: **Obavljajte namaz** - nakon što ih je upoznao sa naređenim namazom - tako da je definicija skrenuta na namaz kojeg oni poznaju. Termin namaza nije bio objavljen o nečemu što ne znaju. Zato svako ko kaže za termin namaza, da je općenit za jezičko značenje, ili da je globalnog smisla između jezičkog i šerijatskog značenja i tome sl., njihovi stavovi su slabi. Jer, ovaj termin je naveden kao vijest ili naredba. Vijest kao što Uzvišeni kaže:

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ۝ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ

"Vidje li ti onoga koji sprečava roba kad klanja?" (El-Aleq, 9 - 10)

Sura Ikre je bila prvo što je objavljeno od Kur`ana, a neki od kafira, da li Ebu-Džehl ili neko drugi, su spriječavali Poslanika ﷺ da klanja, pa kaže: Ako ga vidim da klanja zgazit ću mu vrat. Pa kada ga je ugledao na sedždi, ugledao je strahotu, što ga je natjeralo da se povrati unatrag. Ako se kaže: **Vidje li ti onoga koji sprečava roba (da**

namaz obavi[1])kad klanja? Taj namaz je morao biti poznat bez globalizacije u samom terminu, ili njegove općenitosti.

Zatim, kada je propisano pet dnevnih namaza, u noći Miradža, Vjerovjesnik ﷺ im je od tog jutra obavljao pet dnevnih namaza u njihovo vrijeme. Džibril ﷺ, je predvodio Poslanika ﷺ, dok su se muslimani povodili za Poslanikom ﷺ. Pa kada im se kaže: **Obavljajte namaz,** oni su znali da je to taj namaz. A kaže se da su Poslaniku prije toga bila propisana dva namaza, na krajevima dana. Tako da im se nije obraćalo ni sa jednim od ovih naziva a da je taj naziv već prethodno bio poznat kod njih. I nema globalnog značenja u tome, niti obuhvata sve ono što se naziva hadžom, dovom, postom, jer se to može desiti ako je termin neograničen, ali tako se nigdje neće naći.

Isto tako nazivi iman i islam, su kod njih bile najočitije stvari. Džibril ﷺ, je za to pitao Poslanika ﷺ, a oni su slušali, pa je rekao: ***"Ovo je Džibril došao je da vas poduči vašoj vjeri",*** da bi im pojasnio potpunost ovih naziva i njihovu suštinu, za koje se mora imati namjera kako se ne bi odnosili na najniži nivo naziva. Ovo je poput onoga što je došlo u sahih hadisu da je rekao:

"Nije nevoljnik onaj koji među vama kruži i kojem se dadne zalogaj ili dva, hurma ili dvije, nego je nevoljnik onaj koji ne nađe ništa, niti se neko na njeg osvrće pa da mu se udijeli, niti dosađuje ljudima tražeći od njih."[2]

Oni su poznavali da je nevoljnik (miskin), onaj sa potrebom, i on je kod njih bio poznat kao onaj koji iznosi svoju potrebu prošenjem. Pa je Vjerovjenik ﷺ, pojasnio da onaj koji pokazuje svoju potrebu prošenjem i ljudi mu udjeljuju, te da njegovo siromaštvo prestaje sa tim davanjem, njegovo prošenje je poput zanimanja, a on iako je miskin zaslužuje od zekata da mu se dadne, ako mu nije dato sa druge strane, ono što mu je dovoljno. Ako nađe nekoga ko će mu dati onoliko koliko mu je dovoljno, neće ostati miskinom, nego je miskin – nevoljnik - onaj koji ne prosi, niti je poznat pa da mu se udijeli. Njemu se treba dati prednost kod davanja. On je sigurno nevoljnik, a njegova nevolja će se otkloniti davanjem onoga od koga traži. Isto tako

[1] U prijevodu kod Besima Korkuta.

[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahihul Buhari br. 735, skraćenu verziju Sahih Muslim br. 562, izdanje Islamske knjižnice).

njegove riječi: *"Islam je u pet stvari"*, hoće reći da su ovo sve vadžibi i da ulaze islam. Čovjek se ne može zadovoljiti samo šehadetom. Isti je slučaj sa imanom koji mora biti na ovako pojašnjen način. Ne može se zadovoljiti globalnim smislom imana radi čega je islam opisan ovako.

Muslimani su se složili oko toga da je onaj koji ne izgovori šehadet kafir. Što se tiče ostala četiri djela, razišli su se po pitanju proglašavanja takvog čovjeka kafirom. Ako kažemo da se ehulisunneti slažu da se čovjek neće proglasiti kafirom radi grijeha, time podrazumijevamo grijehe kao što su blud ili opijanje. Ali, što se tiče ovih temelja oko njih postoji veoma poznato razilaženje. Od Imama Ahmeda u tom razilaženju i u predaji od njeg se prenosi da će se proglasiti kafirom onaj ko ostavi bilo šta od temelja. Ovo odabrano mišljenje Ebu-Bekra i pojedinih Malikovih prijatelja, kao što je Ibn-Habib. U drugoj predaji od njeg se prenosi da se neće proglasiti kafirom osim ako ostavi namaz ili zekat. U trećoj predaji da će se proglasiti kafirom ako ostavi namaz samo, a i zekat ako se bude borio protiv imama ne želeći ga dati. Četvrta predaja je da neće učiniti kufr ako bilo šta od toga izostavi. Ovo su poznata mišljenja među selefima. El-Hakem b. Utejbe kaže: "Onaj ko namjerno ostavi namaz je kafir. Onaj ko namjerno ostavi zekat je kafir. Onaj ko namjerno ostavi hadž je kafir. Onaj ko namjerno ostavi post u Ramazanu je kafir." Seid b. Džubejr kaže: "Onaj ko namjerno ostavi namaz je kafir. Onaj ko namjerno ostavi zekat je kafir. Onaj ko namjerno ostavi hadž je kafir. Onaj ko namjerno ostavi post u Ramazanu je kafir." Dahhak kaže: "Namaz se neće uzdići osim sa zekatom." Abdullah b. Mesud ﷺ kaže: *"Onaj ko klanja a ne daje zekat nema mu namaza."* Ove predaje prenosi Esed b. Musa.

Abdullah b. Amr kaže: "Onaj ko se bude napio alkohola noću osvanut će kao mušrik. Ako ga se napije ujutro omrknut će kao kafir." Ibrahimu Neha'iju je bilo rečeno: "Kako je to moguće?" Kaže: "Zato što ostavlja namaz." Ebu Abdullah el-Ahnes u svojoj knjizi kaže: "Onaj ko se napije opojnih pića stavlja se pred ostavljanje namaza. Onaj ko ostavi namaz izašao je iz imana." Ono što će to pojasniti je Džibrilov hadis kada je upitao Vjerovjesnika ﷺ o islamu, imanu i ihsanu, zadnje od toga je bilo propisivanje hadža, a hadž je propisan devete ili desete godine po hidžri.

Ljudi se slažu da hadž nije bio propisan prije šeste godine. I zna se da Poslanik ﷺ, nije naređivao ljudima iman, i da im njegovo značenje nije pojasnio do tog vremena. Nego su poznavali osnovu njegovog značenja, a ova pitanja su pojašnjena na drugom mjestu.

Ovim se želi reći da onaj kome Poslanik ﷺ, negira naziv imana ili islama, to mora biti zato što je izostavio neke od vadžiba, dok su drugi još postojeći. Zato su ashabi i selefi govorili da se u robu nađu iman i nifak. Ebu-Davud Sidžistani kaže: Govorio nam je Ahmed b. Hanbel govorio nam je Vekia prenoseći od E'ameša od Šekika od Ebul-Mikdama od Ebu-Jahje, kaže: Huzejfe ؓ je bi oupitan o munafiku? Kaže: *"On je onaj koji poznaje islam ali ne radi po njemu."* Ebu-Davud kaže: Govorio nam je Osman b. Ebi-Šejbe, govorio nam je Džerir prenoseći od E'ameša od Amra b. Murre od Ebul-Buhterija od Huzejfe ؓ da je rekao: *"Četiri su vrste srca: Okorejelo srce, to je srce kafira. Rascijepljeno srce, to je srce munafika. Čisto srce a u njemu je svjetiljka koja sija, to je srce mu'mina. I srce u kojem se nađu iman i nifak. Primjer imana u njemu je kao primjer drveta iz kojeg izlazi ukusan sok. A primjer nifaka u njemu je kao čir iz kojeg izlazi gnoj i krv. Pa koji od njih prevlada nadjačat će drugog"*. Ova predaja se prenosi kao mevkuf. A u Musnedu je merfua.[1]

Ovo što je rekao Huzejfe potvrđuju riječi Uzvišenog:

هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ

"Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju(kufru) nego vjerovanju (imanu)". (Ali-Imran, 167)

U njima je tada postojao prevladavajući nifak, ali kada je došao dan Uhuda nifak je prevladao njima u cjelosti tako da su postali kafiri.

Abdullah b. Mubarek prenosi od Aufa b. Ebu-Džemile, od Abdullaha b. Amra b. Hinda od Alije b. Ebu-Taliba ؓ da je rekao: *"Iman se pojavi kao bijela tačka na srcu, pa što rob više poveća iman poveća se bjelina. Pa kada se iman upotpuni srce postane bijelim. A nifak se pojavi kao crna tačka na srcu. Što više rob poveća nifak poveća se crnilo. Pa kada se nifak upotpuni, srce postane crno u potpunosti. Tako mi Allaha, kada bi ste rasporili srce mu'mina vidjeli bi ste da je bijelo, a kada bi ste rasporili srce*

[1] Kažem da je kao mefrua slabog lanca prenosilaca, ali je sahih kao mevkuf predaja. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 11113, a hadis je od Ebu-Seida).

munafika i kafira vidjeli bi ste da je crno". Ibn-Mesud ﷺ kaže: *"Pjevanje u srcu proniče nifak kao što voda proniče travu"*. Bilježe ga Ahmed i drugi.[1] Ovoga je mnogo u govoru selefa. Pojašnjavaju da se u srcu može naći iman i nifak, a Kur`an i sunnet ukazuju na to. Vjerovjesnik ﷺ, je naveo ogranke imana a spomenuo je i ogranke nifaka. I kaže:

"Onaj u kome se nađe jedan od ovih ogranaka u njemu će se naći ogranak nifaka sve dok ga se ne kloni".

A sa ovim ogrankom se može naći mnogo ogranaka imana, zato je rekao:

"Iz Vatre će izaći svako u čijem se srcu nađe koliko je trun imana".

Tako da se zna da onaj u kome se nađe i najmanji vid imana da neće boraviti vječno u Vatri. Na osnovu toga su riječi Uzvišenog o onome što su rekli beduini: **Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca.** Negira stvarnost ulaska imana u njihova srca, ali to ne sprječava da se u njima nađe neki od njegovih dijelova. Kao što je negirao iman u pogledu bludnika ili kradljivca, ili onome ko ne želi svom bratu muslimanu ono što ne želi sebi, ili onome ko ne pazi na komšiju da ga ne ometa, kao što je prethodilo. U Kur`anu i hadisu je mnogo primjera gdje se negira iman onima koji izostave neke od vadžiba.

Tada ćemo reći da ima selefa koji kažu: Predali smo se tj. potčinili smo se bojeći se sablje. Ili neki kažu: To je islam. A sva mišljenja su ispravna. Ovim se htjelo iznijeti ulazak u islam a u očiti islam ulaze i munafici. Tako da u njeg ulazi onaj u čijem se srcu nađe iman i nifak. A poznato je da će iz Vatre izaći svako onaj u čijem se srcu nađe trun imana. Za razliku od pukog munafika čije je srce u potpunosti crno. To je onaj koji će biti u najdubljem ponoru Džehennema. Zbog toga su se ashabi bojali nifaka. Nisu se bojali toga da neće ko zanegirati Allaha ili Poslanika ﷺ, jer mu'min sam po sebi zna da neće negirati Allaha ili Poslanika iz ubijeđenosti. Ovo je oslonac onih koji kažu: Ja sam usitinu mu'min. Time se misli na ono što sigurno zna u sebi od potvrde. Ali, moraju postojati srčana djela

[1] Kažem da ga također bilježi Ibn Ebi-Dunja u 'Pokuđenost pjesama', od Ibn-Mesuda ﷺ kao merfua predaju, ali je lanac prenosilaca slab. (Pogledaj Daif džamias-sagir br. 3936, i Miškatu mesabih 4810).

koja će se očitovati u vanjštini kao što je prethodilo. Ljubav prema Allahu i Poslaniku je od imana, ljubav prema onome što je Allah naredio, mržnja prema onome što je Allah zabranio, je od posebnih osobina imana. Zato je onaj ko namjerno ostavi namaz kafir. Onaj ko namjerno ostavi zekat je kafir. Onaj ko namjerno ostavi hadždž je kafir. Onaj ko namjerno ostavi post u Ramazanu je kafir. Zato je Vjerovjesnik ﷺ, u velikom broju hadisa spomenuo da:

"Onaj ko se obraduje svom dobrom djelu a rastuži ga njegovo loše djelo on je mu'min.[1]

Ovakav čovjek voli dobro djelo i raduje mu se, a mrzi loše djelo i radi njega biva ožalošćen. Iako ga je učinio sa prevladavajućom strašću. Ova ljubav i mržnja su od imana.

Poznato je da kada bludnik čini blud da to čini iz ljubavi prema tome, a da se u njegovom srcu našao strah od Allaha koji bi savladao ovu strast, ili ljubav prema Allahu koja bi je pobijedila, ne bi počinio blud. Zato je Allah ﷻ o Jusufu عليه السلام, rekao:

كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ

"...tako bi, da odvratimo od njega zlo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob." (Jusuf, 24)

Onaj ko je uistinu iskren prema Allahu neće počiniti blud. Ali on je počinio blud zato što u njemu to ne postoji. To je taj iman koji mu se oduzme. Ali od njeg nije oduzeto vjerovanje u smislu potvrde. Zato se kaže: On je musliman ali nije mu'min. Jer, musliman koji zaslužuje nagradu mora biti od onih koji potvrđuju istinu, a ako nije takav onda je munafik. Ali, nije svako onaj u čijem se srcu nađe vjerovanje od obaveznih imanskih stanja kao što je potpunost ljubavi prema Allahu i Njegovom poslaniku, ili kao što je strah od Allaha, iskrenost prema Njemu u djelima i osloncu na Njeg. Ili čovjek vjeruje u ono sa čime je došao Poslanik ﷺ, ali on se pored toga pretvara u djelima. Njegova porodica i imetak su mu draži od Allaha, Poslanika i borbe na Njegovom putu. Ovim se obratio mu'minima na kraju sure El-Beqare (kao što u suri Et-Tevbe o.p.), pa kaže:

---

[1] (Pogledaj Silsiletu ehadis-sahiha 550, i Sahiha Sunen od Tirmizija br. 1758).

قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ
ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ

"Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prohođe imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate – miliji od Allaha i Poslanika, i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put.'" (Et-Tevba, 24)

Poznato je da je većina muslimana sa ovim svojstvima.

Potvrđeno je da čovjek neće biti mu'minom sve dok mu Allah i Poslanik ﷺ, ne budu draži od svega drugog. Mu'min je onaj ko ne sumnja, i koji se bori sa svojim imetkom i životom na Allahovom putu. Onaj u čijem se srcu ne pojave nužna srčana stanja od imana, on je taj kome je Poslanik ﷺ, negirao iman, iako sa njim ostaje potvrda. Potvrda je od imana, a sa potvrdom mora postojati nešto od ljubavi prema Allahu i straha od Njega. Jer, u suprotnom, ako se radi o potvrđivanju sa kojm nema ništa od imana, nego je to potvrđivanje kao što je Faraon u sebi potvrdio, ili jevreji ili Iblis, ovo je ono što su selefi pokudili i negirali kod džehmija. Humejdi kaže: Čuo sam Vekiju da kaže: Ehli-sunnet kažu: Iman je riječ i djelo. Murdžije kažu: Iman je riječ. Džehmije kažu: Iman je spoznaja. A u drugoj predaji: Ovo je kufr. Muhammed b. Omer el-Kulabi kaže: Čuo sam Vekiju da kaže: Džehmije su gore od kaderija. Kaže: Vekija je rekao: Murdžije kažu da je priznanje dovoljno u odnosu na djela. Onaj ko ovo kaže je propao. A onaj ko kaže: Nijet je dovoljan u odnosu na djelo, je kafir. To je stav Džehma. Isto ovako je rekao Ahmed b. Hanbel o njima.

Zato je stav: "Iman je kod ehli-sunneta riječ i djelo". Kao i od slogana sunneta. Mnogi su o tome prenijeli konsenzus. Mi smo spomenuli od Šafije konsenzus po tom pitanju. Kao što kaže u El Umm: "Konsenzus je postojao među ashabima i tabiinima, i onima koje smo zapamtili, da su govorili: 'Iman je riječ, djelo i nijet'. I ni jedan od njih ne važi bez ona dva." Ibn Ebi-Hatim u Menakibu kaže da je čuo Hermeleta da kaže: "Susreli su se Hafs el-Fard i Mislak el-

Ibadi kod Šafije u Darul Dženevi, pa se raspravljo sa njim oko imana. Mislak je navodio dokaze o njegovom povećavanju i smanjivanju, a Hafs el-Fard je dokazivao da je iman samo govor. Pa se Hafs el-Fard uzdigao i pobijedio Mislaka, a Mislak je oslabio. Tako da se Šafija zanio u pogledu imana kao djela i riječi i njegovog povećavanja i smanjivanja. A el-Fard je samljeo i presjekao Hafsa."

Ebu-Omer Telmenki prenosi sa poznatim lancem od Muse b. Haruna el-Hammala da je rekao: "Govorio nam je Ishak b. Rahavejh da je iman riječ i djelo, povećava se i smanjuje." I nema sumnje da je to onako kako smo opisali. Ovo smo spoznali na osnovu vjerodostojnih predaja i općih prenešenih riječi i određenih stavova. I mnogi među Poslanikovim ﷺ ashabima i tabiinima, su išli ovim pravcem. Poslije tabiina od učenih se nije niko razišao. Isto tako je bilo u Evzaijevom vremenu u Šamu, u vrijeme Sufjana Sevrija u Iraku, Malika b. Enesa u Hidžazu, Muamera u Jemenu, onako kako smo pojasnili i protumačili. A to je da je iman riječ i djelo, povećava se i smanjuje. Ishak kaže: "Onaj ko propusti namaz namjerno tako da prođe njegovo vrijeme, podne do akšama, akšam do ponoći, on je nevjernik u Veličanstvenog Allaha. Dat će mu se šansa triput na pokajanje, iako se ne povrati nego kaže da njegovo propuštanje nije kufr, bit će ubijen." Tj. onaj ko ga propusti i kaže ovo. Ali, ako bude klanjao i to rekao, ovo je pitanje idžtihada, a oni koji su najbolje slijeđeni onako kako smo opisali poslije njih u našem vremenu su učeni, osim onih koji su se odvojili od džemata. I onaj ko bude slijedio različite strasti, je od onih kojima Allah neće oprostiti radi toga što su se odvojili od džemata.

Ebu-Ubejd Kasim b. Selam imam, a napisao je djelo o imanu[1] pa kaže: "Ovo je naziv za onoga ko je rekao: Iman je riječ i djelo, povećava se i smanjuje".

Od stanovnika Meke: Ubejd b. Umejr el-Lejsi, Ata' b. Ebi-Rebbah, Mudžahid b. Džebr, Ibn Ebi-Mulejke, Amr b. Dinar, Ibn Ebi-Nedžih, Ubejdullah b. Omer, Abdullah b. Amr b. Osman, Abdul-Melik b. Džurejdž, Nafia b. Džubejr, Davud b. Abdur-Rahman el-Attar, i Abdullah b. Redža'. A od stanovnika Medine: Muhammed b. Šihab ez-Zuhri, Rabia b. Ebi Abdur-Rahman, Ebu Hazim el-E'aredž, Sa'd b. Ibrahim b. Abdur-Rahman b. Auf, Jahja b. Seid el-Ensari,

[1] Nije nađeno ovako u djelu El Iman ali se može shvatiti iz konteksta.

Hišam b. Urve b. Zubejr, Abdullah b. Omer el-Umri, Malik b. Enes, Muhammed b. Ebi-Zi'b, Sulejman b. Bilal, Abdul-Aziz b. Abdullah tj. Madžišon i Abdul-Aziz b. Ebi-Hazim. Od stanovnika Jemena: Tavus el-Jemani, Vehb b. Munebih, Muamer b. Rašid, i Abdur-Rezzak b. Hemmam. A od stanovnika Egipta i Šama: Mekhul, El-Evzai, Seid b. Abdul-Aziz, El-Velid b. Muslim, Junus b. Jezid el-Ejli, Jezid b. Ebi-Habib, Jezid b. Šurejh, Seid b. Ebi-Ejjub, El-Lejs b. Sa'd, Abdullah b. Ebu-Džafer, Muavija b. Ebi-Salih, Hajve b. Šurejh i Abdullah b. Vehb. Od onih koji su stanovali u glavnim gradovima i drugi na poluotoku: Mejmun b. Mehran, Jahja b. Abdul-Kerim, Meakil b. Ubejdullah, Ubejdullah b. Amr Er-Rikkij, Abdul-Melik b. Malik, El-Me'afi b. Imran, Muhammed b. Seleme el-Harrani, Ebu-Ishak el-Fezzari, Muhaled b. Husejn, Ali b. Bekkar, Jusuf b. Esbat, Ata' b. Muslim, Muhammed b. Kesir i El-Hajsem b. Džemil. Od stanovnika Kufe: Alkame, El-Esved b. Jezid, Ebu-Vail, Seid b. Džubejr, Er-Rabia b. Husajjim, Amir Eš-Ša'bi, Ibrahim En Neha'i, El-Hakem b. Utejbe, Talha b. Musarif, Mensur b. El-Mua'temir, Seleme b. Kuhejl, Mugire ed-Dabbi, Ata' b. Saib, Ismail b. Ebu-Halid, Ebu-Hajjan, Jahja b. Seid, Sulejman b. Mihran el-Eameš, Jezid b. Ebi-Zijjad, Sufjan b. Seid Es-Sevri, Sufjan b. Ujejne, Fudajl b. Ijjad, Ebul-Mikdam, Sabit b. El-Adžlan, Ibn-Šubrume, Ibn Ebi-Lejla, Zuhejr, Šerik b. Abdullah, El-Hasan b. Salih, Hafs b. Gajjas, Ebu-Bekr b. Ajjaš, Ebul-Ahves, Vekia b. Džerah, Abdullah b. Numejr, Ebu-Usame, Abdullah b. Idris, Zejd b. Habbab, Husejn b. Ali el-Dža'fi, Muhammed b. Bišr el-Abdi, Jahja b. Adem, Muhammed, Ja'la i Amr sinovi od Ubjeda.

Od stanovnika Basre: Hasan b. Ebi-Hasan, Muhammed b. Sirin, Katade b. De'ame, Bekr b. Abdullah el-Muzeni, Ejjub es-Sahtijani, Junus b. Ubejd, Abdullah b. Aun, Sulejman et-Tejmi, Hišam b. Hassan ed-Distivai, Šu'be b. Hadžadž, Hamad b. Seleme, Hamad b. Zejd, Ebul-Ešheb, Jezid b. Ibrahim, Ebu-Avane, Vuhejb b. Halid, Abdul-Varis b. Seid, Muatemir b. Sulejman et-Tejmi, Jahja b. Seid el-Kattan, Abdur-Rahman b. Mahdi, Bišr b. Mufedal, Jezid b. Zurej'a, El-Muemil b. Ismail, Halid b. Haris, Muaz b. Muaz i Ebu Abdur-Rahman el-Mukri.

Od stanovnika sredozemlja: Hušejm b. Bešir, Halid b. Abdullah, Ali b. Asim, Jezid b. Harun, Salih b. Omer i Asim b. Ali.

Od stanovnika istoka: Ed-Dahhak b. Muzahim, Ebu-Džemre, Nasr b. Imran, Abdullah b. Mubarek, En-Nadr b. Šemil i Džerir b. Abdul-Hamid ed-Dabbi.

Ebu-Ubejd kaže: "Svi oni su govorili da je iman riječ i djelo, povećava se i smanjuje. To je stav ehli-sunneta po čemu mi radimo."

Kažem: Spomenuo je od kufljana više nego što su drugi to rekli, zato što je akida murdžija među kufljanima bila zastupljena na početku više nego drugdje. Prvi koji je to zastupao je bio Hammad b. Sulejman, pa su učenjaci imali potrebu da to negiraju. Tako da se među njima pojavilo mnoštvo onih koji su to rekli. Kao što su se stavovi džehmija i onih koji negiraju svojstva (muatile), pojavili prvobitno među stanovnicima Horosana, pa je među učenjacima Horosana bilo mnogo onih koji su negirali stav džehmija, što se nije našlo nikada ondje gdje se ova vrsta novotarije nije pojavila, niti je čuo za nju. Kao što je došlo u hadisu:

"Allah kod svake novotarije koja se spremi protiv islama i njegovih pripadnika ima one koji govore o znakovima islama. Pa se jagmite za ta društva, jer se milost spušta na prisutne."

Ili kao što je već rekao.

Iako su neki od selefa rekli da se u čovjeku mogu naći iman i nifak, isto tako se može naći u njemu iman i kufr. I tu se ne radi o kufru koji izvodi iz vjere kao što su Ibn-Abbas ﷺ i njegovi prijatelji govorili o riječima Uzvišenog:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ

"...A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." (El-Maide, 44)

- da je to kufr koji ne izvodi iz vjere, u čemu su ih slijedili Ahmed i drugi imami od ehli-sunneta.

Imam Muhammed b. Nasr el-Mervezi, u knjizi 'Namaz' kaže: "Ljudi su se razišli u tumačenju ovog Džibrilovog hadisa, pa su neki od naših prijatelja rekli da su Vjerovjesnikove ﷺ riječi: ***"Iman je da vjeruješ u Allaha"***, i ono što je spomenuo sa time, sažet govor koji ima pozadinu. Murdžije su pogriješile u njegovom tumačenju, pa su ga

protumačili drugim značenjem, ali radi oskudnog znanja o arapskom jeziku kao i, o suštini ili pozadini Poslanikovog govora, kojem je dat sažet i jezgrovit govor, i tako što mu je govor bio skraćen. A što se tiče njegovih riječi: "***Iman je da vjeruješ u Allaha***" tj. da vjeruješ u Njegovo jedinstvo, da vjeruješ u Njeg svojim srcem i jezikom. Da Mu se pokoriš u onome što je naredio, davajući od sebe sav svoj trud u namjeri da to učiniš. Kloneći se odurnosti, oholosti i inata pri tome. Ako to učiniš, to će te navesti na ljubav prema Poslaniku, time ćeš se kloniti Njegove srdžbe.

A što se tiče njegovih riječi: ***i Njegove meleke,*** tj. da vjeruješ u one koje je Allah spomenuo u Svojoj Knjizi od njih, i da vjeruješ da Allah ima meleke mimo njih, i da njihova imena i broj ne zna osim Onaj Koji ih je stvorio.

A što se tiče: ***i knjige,*** tj. da vjeruješ u one koje je Allah imenovao od Svojih knjiga u Kur`anu: Tevrat, Indžil i Zebur posebno. I da vjeruješ da Allah ima druge knjige mimo njih koje je objavio Svojim vjerovjesnicima i čija imena i broj ne zna osim Onoga Koji ih je objavio. I da vjeruješ u Furkan, te da tvoje vjerovanje u njeg bude mimo vjerovanja u druge knjige. Tvoje vjerovanje u druge knjige mimo njega je srcem i jezikom, a tvoje vjerovanje u Furkan je potvrđivanjem onoga što je u njemu i slijeđenje istog.

Što se tiče riječi: ***i poslanike,*** tj. da vjeruješ u one koje je Allah imenovao u Svojoj Knjizi od poslanika. Te da Allah ima mimo njih poslanike i vjerovjesnike čija imena ne zna osim Onoga Koji ih je poslao. I da vjeruješ u Muhammeda, a tvoje vjerovanje u njeg je drugačije nego vjerovanje u druge poslanike. Tvoje vjerovanje u ostale poslanike je time da to potvrdiš. A tvoje vjerovanje u Muhammeda, je da to potvrdiš, priznaš ga i da slijediš ono sa čime je došao. Ako budeš slijedio ono sa čime je došao izvršit ćeš obavezu. Dopustit ćeš halal, zabranit ćeš haram i zaustavit ćeš se kod sumnjivih stvari, a natjecat ćeš se u činjenju dobra.

Što se tiče njegovih riječi: ***i Sudnji dan,*** tj. da vjeruješ u proživljenje nakon smrti, u račun i vagu, nagradu i kaznu, Džennet i Džehennem, i u sve ono sa čime je Allah opisao Sudnji dan.

Što se tiče riječi: ***i da vjeruješ u kader, njegovo dobro i zlo.*** Tj. da vjeruješ da ono što te pogodilo nije te moglo zaobići, a ono što te zaobišlo nije ti se moglo desiti. I nemoj reći: Da nije tako i tako...bilo bi tako i tako. A da je bilo tako i tako...ne bi bilo tako i tako. Kaže: Ovo je vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i Sudnju dan."[1]

[1] (Šejh Nasiruddin Albani kaže): Pogledaj knjigu Namaz od Muhammeda b. Nasra el-Mervezija, str. 88, kopija Islamske knjižnice.

POGLAVLJE

O ONOME O ČEMU SE ČESTO POSTAVLJA PITANJE: AKO JE ONO ŠTO JE ALLAH OBAVEZAO OD VANJSKIH DJELA VIŠE OD OVIH PET, PA ZAŠTO JE REKAO DA SE ISLAM GRADI NA OVIH VANJSKIH PET ?

Između ostalog postavlja se pitanje, a to je da ako je Allah propisao druge stvari od očitih djela mimo ovih pet, zašto je onda rekao: Islam se temelji na ovih pet. Neki ljudi su odgovorili da su ovo najočitije i navjeličanstvenije stvari islama, i kada ih rob izvrši upotpuni se njegova predanost, a njegovo zanemarivanje istih podsjeća na slabljenje užeta potčinjenosti.

Provjera ukazuje na to da je Vjerovjesnik ﷺ, spomenuo vjeru koja je u stvari predanost roba svom Gospodaru, u neograničenom smislu. I ono što se mora jeste robovanje Allahu od svakog pojedinačno. I to je obaveza svakome onome ko može da obožava Allaha iskreno Mu ispoljavajući vjeru. Ovo su tih pet temelja. A što je ostalo mimo toga, mora se obaviti radi razloga i koristi. Njihova se obaveza ne odnosi na sve ljude, tako da može biti ili farz kifaje, kao što su džihad, naređivanje dobra, spriječavanje zla, i on što slijedi tome od uprave, presuda donošenja fetvi, čitanja i govora i sličnog tome. Ili se može obaveza odnositi na ljudsko pravo, i odnosi se na onoga kome je obaveza ili čija je obaveza, ili ono što se može opovrgnuti ako to on želi. Pa, ako se postigne korist ili spadne obaveza, time što je se odrekne ili bude postignuta, kao što su prava ljudi od vraćanja dugova, povrata otetoga, pozajmljenog i pohranjenog, te pravednosti u pogledu nepravde učinjene u krvi, imetcima i časti - to su ljudska prava - pa ako ih se odreknu, ona spadaju. Tako da su obavezna nekoj između osoba i u stanju mimo drugih stanja. Ali ne bivaju poput pukog robovanja Allahu ﷻ, koje se odnosi na svakog sposobnog čovjeka. U tome su udruženi muslimani, jevreji i kršćani. Za razliku od onih pet osnovnih koje se odnose samo na muslimane.

Isto tako, od onoga što je obavezno od vezanja rodbinskih veza, prava supruge, djece, komšija, ortaka, siromaha i od obaveza

svjedočenja, fetvi, suđenja, uprave, naređivanja dobra, spriječavanja zla, džihada i ostalog; sve to biva obaveznim, radi nametnutih razloga, nekim ljudima mimo drugih, radi pridobijanja koristi ili potiskivanja štete. A ako bi se postigle bez ljudskog pokušaja, onda ne bi bile obaveznima. Ono što je zajedničko je farz kifaje, a ono što je posebno obavezno, odnosi se na Zejda ali ne i Amra. Ljudi se neće udružiti u obaveznosti nekog djela, kao obaveze svakom pojedincu, osim u ovih pet stvari. Jer, Zejdova žena i rodbina nisu isto što i Amrova žena i rodbina. Tako da obaveza ovoga nije ista kao u onoga. Za razliku od Ramazanskog posta, hadždža Bejtullahu, pet namaza, zekata. Jer zekat, iako je pravo u imetku, odnosi se na Allahovo pravo, kao što se odnosi na osam kategorija kojima će se dati. Zbog toga je u njemu potreban nijet, i nije dozvoljeno da to neko obavi umjesto njega, osim sa njegovim dopuštenjem ali se (zekat), ne traži od kafira. Dok se za ljudska prava ne zahtijeva nijet, i ako bi ih neko izvršio mimo njega i bez njegove dozvole on bi bio od njih čist. A ono što se mora radi Allaha izvršiti, od otkupnine, je sa razlogom od samog roba. U to ulaze kazne, a tri su obaveze prema Allahu: potpuni ibadet - kao što su namazi (ibadat), potpune kazne - kao to su šerijatski određene kazne (hudud) i ono što im liči od otkupnina (kefarata).

Isto se odnosi na otkupnine za vrijeme hadždža, i onoga što je vadžib radi zavjeta. To je obavezno radi samog postupka roba, i to ostaje vadžibom u njegovoj obavezi. Što se tiče zekata, to je obaveza Allahu u robovom imetku. Zato se kaže: *"U imetku nema drugog prava osim zekata"*[1] tj., nema u njemu obaveze koja je radi imetka osim zekata. Jer, sa druge strane u imetku postoje druge obaveze, kao što je izdržavanje bližnjih, žene, robova, stoke, nadoknade otkupnine ako neko od bližnjih počini ubistvo. Obaveza je vratiti dugove, platiti najamninu, obaveza je nahraniti gladnog i odjenuti golog, kao farzi kifaje, i druge obaveze u imetku mimo toga, ali sa nametnutim razlozima. Tako da je imetak uslov obaveze, kao što je mogućnost obavljanja hadždža. Zato što je tijelo razlog obaveze a mogućost je uslov. Imetak je razlog zekata i obaveza je sa njime. Čak iako se u njegovom kraju ne bi našao onaj ko ga zaslužuje odnijet ćega u drugi

[1] Kažem: ovo se prenosi kao merfua predaja od Vjerovjesnika ﷺ, ali joj lanac nije valjan. Zbog čega je autor skrenuo pažnju time što je rekao: Zato se kaže. (Pogledaj Daif Sunen od Ibn-Madže br. 397, Daif džamias-sagir br. 4909 i Miškatu mesabih br. 1914).

kraj. To je pravo koje se mora obaviti radi Allaha. Zato su neki pravnici rekli: Obaveznost je uslov u zekatu, tako da se ne odnosi na maloljetnika ili nenormalnog. Ali što se tiče svih ashaba i ostalih učenjaka, kao što su Malik, Šafija i Ahmed, oni su to smatrali obavezom čak i u imetku maloljetnika i nenormalnog. Jer je njihov imetak isti kao i imetak drugih ljudi. A njihov staratelj zastupa njih dvojicu, za razliku od njihovih tijela, jer on postupa umjesto njihovog razuma, i zato što je njihov razum sa nedostatkom. Ovo je isto kao i kod onih od kojih se mora uzeti desetina od njihove ljetine, iako se odnosi na osam kategorija koje to zaslužuju. Isti je slučaj i sa otkupninama u njihovom imetku. Namaz i post spadaju radi nedostatka razuma, tako da ne bivaju obaveza njima dvojici. A posebno ako se tome doda tjelesna nemoć, kao što je kod maloljetnika. Ovo značenje ne postoji kada je riječ o imetku, jer će njihov staratelj zastupati njihovo shvatanje. Kao što će učiniti u pogledu svega onoga što je obavezno u imetku. Ali što se tiče njihovih tijela u tome ne postoji nikakva obaveza.

POGLAVLJE

U KOJEM MUHAMMED B. NASR KAŽE: ZA DOKAZ DA JE IMAN ONO ŠTO SU NAVELI OD AJETA SU UZELI...

Muhammed b. Nasr kaže: "Oni su uzeli za dokaz imana one ajete koje smo naveli kod spomena Allahovih naziva, o namazu i ostalih vidova pokornosti od imana, islama i vjere. Također, dokaz im je ono što je Allah govorio o Iblisu, kada je odbio pokornost da učini jednu sedždu Ademu عليه السلام. Da li je time Iblis negirao svog Gospodara kada kaže:

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي

"Gospodaru moj" – reče – "zato što si me u zabludu doveo"(El-Hidžr, 39)

Ili kada kaže:

قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ

"Gospodaru moj" – reče on – "daj mi vremena do Dana kad će oni biti oživljeni!" (El-Hidžr, 36)

Vjerujući u proživljenje, vjerujući u to da će mu dati od Svog kadra, to što će ga ostaviti do dana kada će biti proživljeni. Ili, da li je negirao i jednog od Allahovih vjerovjesnika? Ili, da li je negirao nešto od Njegove moći, a zaklinje se Njegovom silom? Ili, da li je njegov kufr bio samo radi jedne sedžde koja mu je bila naređena pa je odbio da je učini?" Kaže: "Također su naveli za dokaz ono što je Allah spomenuo u priči o Ademova dva sina:

إِذۡ قَرَّبَا قُرۡبَانٗا فَتُقُبِّلَ مِنۡ أَحَدِهِمَا وَلَمۡ يُتَقَبَّلۡ مِنَ ٱلۡأٓخَرِ قَالَ لَأَقۡتُلَنَّكَۖ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡمُتَّقِينَ
﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقۡتُلَنِي مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٖ يَدِيَ إِلَيۡكَ لِأَقۡتُلَكَۖ إِنِّيٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّيٓ
أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثۡمِي وَإِثۡمِكَ فَتَكُونَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُاْ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتۡ لَهُۥ نَفۡسُهُۥ قَتۡلَ
أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصۡبَحَ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ

"...kad su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kad je od jednog bila primljena a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!' – 'Allah prima samo od onih koji su bogobojazni – reče onaj. "I kad bi ti pružio ruku svoju

prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova. Ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh i da budeš stanovnik u Vatri. A ona je kazna za sve nasilnike." " I duša njegova navede ga da ubije brata svoga, pa ga on ubi i postade jedan od izgubljenih." (El-Maide, 27-30)

Kažu: Da li je negirao svog Gospodara? Kako će Ga negirati kad mu je prinio žrtvu? Kažu: Allah ﷻ kaže:

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ

"U Naše riječi vjeruju samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tlo padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole." (Es-Sedžde, 15)

I nije rekao: 'Ako budu njima opomenuti oni ih potvrde, samo'. I kaže:

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ

"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno, to su oni koji u nju vjeruju." (El-Beqare, 121)

tj. slijede je istinski."

Ako bi se reklo: Da li je pored onoga što si spomenuo, u potvrđenom sunnetu, nešto što pojašnjava da djela ulaze u sastavni dio imana u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike? Reći će se: Da, jer opće svi hadisi i predaje govore o tome. Od kojih je hadis delegacije Abdul-Kajs, a spomenuo je hadis od Šu'be i Kureta b. Halida o Ebu-Džemre od Ibn-Abbasa ؓ, kao što je prethodilo. A u njemu stoji:

"Naređujem vam iman u jedinog Allaha. Zatim je rekao: Znate li šta je iman u jedinog Allaha? Kažu: Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju. Kaže: Svjedočenje da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhamed Allahov poslanik. Obavljanje namaza, davanje zekata, post mjeseca Ramazana, i da dajete petinu od onoga što zaplijenite."

I spomenuo je mnoge hadise koji nalažu ulazak djela u iman, kao što je u hadisu od (Ebu-Zerra ؓ), kada je upitao Vjerovjesnika ﷺ (o imanu, pa je proučio:

لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَـٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَـٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَـٰهَدُوا۟ ۖ وَٱلصَّـٰبِرِينَ فِى ٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلْبَأْسِ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje." /El-Beqare, 177/) [1]

Zatim je Ebu-Abdullah Muhammed b. Nasr rekao: "Naši prijatelji su se razišli oko tumačenja Poslanikovih ﷺ riječi: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik"***. Skupina među njima kaže: Vjerovjesnik ﷺ, je time htio oduzeti mu naziv imana a ne izvesti ga iz islama, niti će se od njega oduzeti njegov naziv, pa su napravili razliku između imana i islama. Zatim kažu: Ako čini blud nije mu'min ali je musliman. A njihovo razlikovanje među imanom i islamom dokazuju riječima Uzvišenog:

قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَـٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَـٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَـٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša." - Allah, uistinu, prašta i Milostiv je." (El-Hudžurat, 14)

Pa kažu: Poseban pojam imana će potvrditi naziv sa djelom i tevhidom. Dok opći naziv islama će biti potvrđen sa tevhidom i izlaskom iz vjera kufra. To su dokazali hadisom od Sa'da b. Ebi-Vekasa

[1] U originalu je bjelina ali se preuzelo iz knjige Namaz od Muhammeda b. Nasra str. 95 prvi dio. A prenosioci hadisa su povjerljivi. Osim što je lanac prekinut. Jer, Mudžahid nije zapamtio Ebu-Zerra ﷺ. A hadis je kod Ibn-Nasra spomenut sa drugim lancima koji su također isprekidani.

ﷺ, a u njemu Sa'd spominje kako je Poslanik ﷺ nekim ljudima dao, dok drugima nije dao ništa. Pa sam rekao: "Allahov Poslaniče dao si tom i tom, a nisi dao tom i tom a on je mu'min." Pa kaže: ***"Ili musliman."*** Ponovivši to tri puta. A Vjerovjesnik ﷺ, je uvijek ponavljao ***'ili musliman'*** zatim reče: ***"Ja dajem neki ljudima a uskratim drugima, što mi je draže nego njima da budu bačeni licima u Vatru."***[1] Zuhri kaže: Smatramo da je islam riječ a iman djelo.

Muhammed b. Nasr kaže: "Također, od dokaza koriste to što je Abdullah b. Mesud ﷺ, negirao onima koji su sebi svjedočili iman pa kažu: Ja sam mu'min, bez da kaže inša-Allah. Isto tako su postupili njegovi prijatelji poslije njega. Kao i svi učenjaci među kufljanima. Pri tome su koristili hadis od Ebu-Hurejre ﷺ, u kojem kaže: *"Iz njega će se izvaditi iman a ako se povrati vratit će mu se."* I onime što liči na ove predaje. I kao što se prenosi od Hasana i Muhammeda b. Sirina da su rekli, *musliman,* bojeći se da kažu *mu'min.* Za ovo su naveli dokaz riječi od Ebu-Džafera u onome što mu je rekao Ishak b. Ibrahim obavijestio ga je Vehb b. Džerir b. Hazim da mu je rekao otac prenoseći od Fudajle b. Jesara od Ebu-Džafera Muhammeda b. Alija da je bio upitan o Poslanikovim ﷺ riječima: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik."*** Pa je Ebu-Džafer rekao: " 'Ovo je islam', pa je napravio veliki krug. Zatim kaže: 'Ovo je iman'. Onda je nacrtao mali krug u onome velikom. Pa ako počini blud ili ukrade, izađe iz imana u islam. A iz islama ga neće izvesti osim nevjerovanje u Allaha." Također, kao dokaz su uzeli to što se prenosi od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao:

"Ljudi su primili islam a povjerovao je Amr b. As."

Govorio nam je Jahja b. Jahja govorio nam je Ibn-Luhej'a od Mušriha b. Ha'ana[2] od Ukbe b. Amira el-Džuhenija da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

"Ljudi su primili islam a povjerovao je Amr b. As"[3]

---

[1] Bilježi ga Buharija (Skraćena verzija Sahihul Buhari br. 21 izdanje Islamske knjižnice).

[2] U originalu: Šurejh b. Hani' što je greška, a ispravka je uzeta iz knjige 'Namaz' od Ibn-Nasra str. 114, kao i iz drugih izvora koji prenose hadis.

[3] Bilježe ga Ahmed i Tirmizi a prenosioci su u njihovim musnedima od Ibn-Luhej'e od Mušriha. Tirmizi kaže: Garib, nije nam poznat osim u hadisu od Ibn-Luhej'e iako je slabo pamtio. Ali je hadis sahih ako od njega prenosi jedan od Abdullaha, a to su Ibn-Vehb, Ibn-Jezid el-Mukri i Ibn-Mubarek. I kao što ga je provjerio Ibn-Kajjim u E'alamu muvekiin, tako da su ga prije njega

Spominje se od Hamada b. Zejda da je razlikovao između imana i islama, tako da je iman učinio posebnim a islam općim. Kaže: Mi u njima imamo primjer i uzor, pored toga što će se potvrditi od proučavanja, a to je što Allah ﷻ koristi naziv mu'min kao pohvalu i nešto pozitivno što će mu garantovati Dženet, pa kaže:

وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَـٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا

"...On je prema vjernicima Milostiv, a na Dan kad Ga oni susretnu, On će ih pozdraviti sa: 'Selam vama!', i On im je pripremio nagradu plemenitu." (El-Ahzab, 43–44)

I kaže:

وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا

"I obraduj vjernike da će Allah na njih veliku milost prosuti" (El-Ahzab, 47)

I kaže:

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ

"A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!"(Junus, 2)

I kaže:

يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَـٰنِهِم

"Na dan kad budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo..." (El-Hadid, 12)

I kaže:

ٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَـٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju, izvodi ih iz tmina na svjetlo..." (El-Beqare, 257)

O kaže:

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ

"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj da njima pripadaju džennetske bašče kroz koje rijeke teku!" (El-Beqare, 25)

zabilježila njih dvojica te je hadis, elhamdulillah, potvrđen. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 3020, Musned od Imama Ahmeda br. 17381, Sahih džamias-sagir br. 971, Miškatu mesabih br. 6245 i Ehadis-sahiha br. 155).

Kaže: Zatim je Allah zagarantovao Vatru radi velikih grijeha, što ukazuje na to da sa onga koji počini veliki grijeh spada naziv imana. Kažu: ali nismo našli nigdje da je zagarantovao Džennet radi islama. Što znači da mu je naziv islama potvrđen radi njegovog stanja, dok je naziv imana oduzet od njega.

Ako bi im se u ovom njihovom mišljenju reklo: Iman nije suprotno od kufra. Kažu da je kufr suprotno od osnove imana. Jer, iman ima svoje osnove i ogranke. Tako da nije moguće potvrditi nečiji kufr osim ako nestane osnove imana, koji je suprotno od kufra. Ako im se kaže: Vi koji tvrdite da im je Allahov Poslanik ﷺ oduzeo naziv imana, da li je u njemu ostalo išta od imana? Kažu: Da, njegova osnova je potvrđena, a da nije toga bili bi kafiri. Zar nisi vidio da je Ibn-Mesud ﵁, negirao riječi onoga koji je svjedočio da je mu'min, zatim je rekao: *"Nego mi vjerujemo u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike."* Čime te obavještava da vjeruje u pogledu toga i da govori istinu. Te da ne zaslužuju naziv mu'mina ako ima nedostaka u tom pogledu. Jer, kod njega ne zaslužuje naziv imana osim onaj ko obavi vadžibe i ko se kloni onoga što mu je zabranjeno od onoga što ga može odvesti u Vatru, a to su veliki grijesi.

Kažu: Pošto je Allah pojasnio da je ovo naziv kojeg zaslužuje onaj ko zaslužuje Džennet, i pošto znamo da vjerujemo i da smo potvrdili to, jer se iz laži neće izvući osim sa potvrdom i govorom istine, i pošto ne sumnjamo niti negiramo išta od toga, onda isto tako znamo da ako griješimo zaslužujemo kaznu, koja je suprotna od nagrade koju je Allah propisao mu'minima, sa nazivom imana. Znamo, da ako vjerujemo i zadržimo naziv kojim je Allah potvrdio propis zasluge Dženneta i naziv koji je kod Allaha za pohvalu i preporuku, zabranio nam je da sami sebe hvalimo, i naredio nam je da se bojimo za sebe. Pa nam je zaprijetio kaznom ako ne budemo poslušni, tako da znamo da ne zaslužujemo da se nazivamo vjernicima, jer je Allah ﷻ, zagarantovao sa nazivom imana pohvalu, berićet, milost, samilost, praštanje i Džennet. Kao što je sa velikim grijesima zagarantovao Vatru, a ovo su dvije suprotne stvari.

Ako se kaže: Kako ste se suzdržali od naziva imana da se po njemu nazovete, a tvrdite da je osnova imana u vašim srcima, što je u stvari potvrda da je Allah istina i da je ono što kaže istina? Kažu: Allah, Njegov Poslanik i skupina muslimana su stvari nazvali sa onim što u

njima prevladava od naziva, tako da su bludnika imenovali fasikom (grješnikom), onoga koji potvara druge fasikom, pijanicu fasikom, i nikoga od njih nisu nazvali bogobojaznim niti pobožnim iako su se muslimani složili da u njemu postoji osnova bogobojaznosti i pobožnosti. A to je da se boji da ne počini širk Allahu ili kufr. Isto tako se boji Allaha da ne zapostavi kupanje od džunupluka ili radi namaza. Boji se da ne počini blud sa majkom, u svemu tome je bogobojazan. Muslimani su se složili, od onih koji su jednog ili različith stavova, da ga neće imenovati bogobojaznim niti pobožnim ako čini velike grijehe. Ali pošto su se složili da u njemu postoji osnova bogobojaznosti i pobožnosti ili da mu se u ograncima nakon osnove poveća bogobojaznost da ne počini blud sa mahramima, ali ga ne nazivaju bogobojanznim niti pobožnim radi velikih grijeha, ipak su ga nazvali griješnikom i zlikovcem iako znaju da je učinio nešto od bogobojaznosti i pobožnosti. Od toga ih je spriječilo to što su nazivi bogobojaznosti i pobožnosti nazivi pohvale i preporuke. I to što mu je Allah kao takvom zagarantovao Džennet i oprost. Pa kažu: Zato ga nećemo nazvati mu'minom, nego ćemo ga nazvati bludnikom, griješnikom. Iako se u njegovom srcu nalazi osnova naziva imana, jer je iman naziv kojim je Allah pohvalio mu'mine. Njime ih je preporučio i njime im je zagarantovao Džennet. Na osnovu ovoga kažemo da je musliman ali ne mu'min. Kažu: Ako bi bio neko od muslimana, koji vjeruju u tevhid, a da mu se u srcu ne nađe nešto od imana ili islama, on bi bio preči da uđe u Vatru od bilo koga drugog među ljudima koji će ući u nju. Pa kada vidimo da Poslanik ﷺ kaže da je Allah ﷻ rekao: ***"Izvadite iz Vatre svakoga u čijem se srcu nađe koliko i trun imana."*** To potvrđuje da se i kod najgorih muslimana nalazi nešto od imana. Pa pošto smo našli narod koji sudi prema propisima koje im je Allah stavio u obavezu i ne čine kufr, ali im ne svjedoče zaslugu Dženneta, a složili su se oko toga da su muslimani i da će nad njima primijeniti sve propise koji se odnose na muslimane, i da ne zaslužuju da budu nazvani mu'minima. Ako je islam potvrda vjere kojom čovjek izlazi iz svih ostalih vjera. Tako da će u njegovom pogledu se ukloniti svi nazivi vjera osim naziva islama. A nad njim će se potvrditi propisi islama, dok će se sa njega ukloniti propisi ostalih vjera.

Ako bi im neko rekao: Zašto niste rekli: Kafir inša-Allah. Želeći time istaći potpunost kufra. Kao što ste rekli: Mu'min inša-Allah. Želeći

time istaći potpunost imana? Kažu: Zato što kafir negira istinu, dok je kod mu'mina osnova potvrđivanje, te da se u njemu ne nalazi negiranje ni na početku ni na kraju. Pa da ga u tome sačekaju činjenice. Osnova imana je potvrda, dok činjenice čekaju da budu potvrđene i da budu izvršene za ono što je potvrdio i da realizuje ono u što vjeruje. To je poput dvojice ljudi nad kojima jedan čovjek ima pravo. Jedan od njih ga upita za svoje pravo a ovaj mu odgovori da nema kod njeg ništa od toga što traži. Čime negira i odbija priznanje, tako da mu ne ostane prilika ili ne bude u položaju da dokaže ono što je rekao, jer ovaj odbija i negira. Drugi ga upita za svoje pravo a on kaže da ima kod njega to i to. A njegovo priznanje kojim će ovaj doći do svog prava nije ništa drugo osim ono čime će se to ispuniti. On očekuje od njega da ispuni ono što je potvrdio. Te time potvrdi svoje priznanje. A, ako bi potvrdio a zatim ne ispuni svoje priznanje, bit će poput onoga koji je negirao njegovo pravo u značenju, jer su isti u pogledu izvršenja. Tako da, provjera onoga što je rekao da će ispuniti od njegovog prava, pa ako ispuni jedan dio onda je ispunio dio onoga što je rekao, i dio onoga što je potvrdio, a dužnost mu'mina je da ispuni zauvijek ono što potvrdi, sve do smrti. A na osnovu toga kažemo: mu'min inša-Allah, a ne kažemo: kafir inša-Allah.

Muhammed b. Nasr el-Mervezi kaže: "Druga skupina od muhadisa kažu isto što su rekli ovi, osim što su ga oni nazvali muslimanom radi toga što je izašao iz ostalih vjera kufra i zato što priznaje Allaha i radi onoga što je sam rekao, ali ga nisu nazvali mu'minom. Međutim, tvrde, pored toga što su ga nazvali po islamu, da je kafir. Ne kafir u pogledu Allaha, nego da je kafir u pogledu djela. I kažu da je to kufr koji ne izvodi iz vjere. Ovo obrazlažu time da je nemoguće da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik"*** A kufr je suprotno od imana, tako da se od njega neće oduzeti naziv imana, osim što će mu se obavezno dodati naziv kufra. Zato što je kufr suprotan imanu. I osim toga što su kufra dvije vrste: Kufr ili nevjerovanje u Allah i negiranje onoga što je rekao - ovo je suprotno potvrdi Allaha i priznavanja Njega i onoga što je rekao - I kufr u smislu djela, koji je suprotan imanu i koji se odnosi na djela. Zar ne vidiš ono što se prenosi od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao: ***"Neće vjerovati onaj ko ne sačuva svog komšiju od svojih smetnji."*** Kažu: ako ga ne sačuva onda je počinio kufr, i ništa mimo toga nije dozvoljeno dodati, jer je počinio kufr sa strane djela, jer ne vjeruje sa strane djela. I zato što ne zanemaruje ono

što mu je obaveza, a ne čini velike grijehe osim radi toga što se malo boji. Nego je njegova bogobojaznost umanjena radi toga što ne veliča Allaha, onako kako bi trebao i ne boji se Njegove prijetnje onako kako bi trebao. On je propustio od imana veličanje koje je bi kod njega rezultiralo strahom, bogobojaznošću od straha. Pa se Vjerovjesnik ﷺ, zakleo da neće vjerovati ako ne sačuva komšiju od svojih smetnji."

Zatim, skupina prenosilaca prenose od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao: ***"Vrijeđanje muslimana je grijeh a njegovo ubistvo je kufr.***[1] I kaže: ***Ako musliman kaže svom bratu: Kafire. A on ne bude takav, kufr će se vratiti na njega."***[2]

Vjerovjesnik ﷺ, ga je radi ubijanja brata muslimana i radi njegovog nazivanja kafirom nazvao kafirom. Ova riječ je slabija od riječi blud, krađa i opijanje. Kažu: Što se tiče stava onih koji su protiv nas uzeli za dokaz, tvrdeći da smo ga mi nazvali kafirom te da to znači da mu moramo suditi po propisima kafira u pogledu Allaha ﷻ, tako da ćemo mu dati pravo na pokajanje i otkazati mogućnost izvršenja šerijatske kazne nad njim. Jer, ako je počinio kufr, nad njim se više neće primjenjivati propisi i kazne koje se primjenjuju nad mu'minima. Pri čemu će se dokinuti šerijatske kazne i propisi koji se odnose na mu'mine nad svakim ko počini veliki grijeh. Ali mi nećemo krenuti onamo kamo su oni otišli nego kažemo: Iman ima svoju osnovu i ogranak, a suprotno od imana je kufr sa svim značenjima. Osnova imana je priznavanje i potvrđivanje. A njegov ogranak je njegovo upotpunjavanje djela srcem i tijelom. Suprotno priznanju i potvrdi - što je osnova imana - je nevjerovanje u Allaha i u ono što je rekao, kao i zanemarivanje vjerovanja u Njega i radi Njega. A suprotno od imana - koji je djelo a ne priznavanje - je kufr koji nije isto što i nevjerovanje u Allaha koje izvodi iz vjere, nego kufr koji poništava djela. Kao što je djelo bio iman, ali to nije iman koji znači priznavanje Allaha ﷻ. Pa pošto je kafir onaj ko ostavi iman koji znači priznanje Allaha ﷻ, dat će mu se prilika na pokajanje. A onaj ko ostavi iman koji predstavlja djelo, kao što su zekat, hadždž i post, ili zanemari odbojnost prema alkoholu i bludu, od njega će nestati jedan dio imana, i nije potrebno davati mu priliku na pokajanje po našem mišljenju, niti kod drugih od onih koji su nam se

[1] Bilježe ga oba šejha.
[2] Bilježe ga oba šejha.

suprotstavili među ehli-sunnetom i novotarima, od onih koji su rekli - Iman je potvrda i djelo; osim jedino haridžija. Također, neće biti obavezno od naših riječi za kafira u pogledu poništavanja djela da mu se daje prilika na pokajanje. Niti će sa njega spasti šerijatske kazne, isto kao što sa nestankom imana, koji predstavlja djelo, nije bilo pokajanja niti opovrgavanja šerijatskih kazni. A to je zbog toga što u njemu nije nestala osnova imana. Isto tako, nije nam obaveza da ga prisilimo na pokajanje, opovrgnemo kazne ili propise, ako mu se potvrdi naziv kafira sa strane djela. Ako nije počinio osnovu kufra, tj. negiranje Allaha ﷻ, ili onoga što je rekao.

Kažu: Pošto je znanje o Allahu iman, a neznanje za Njega kufr, a znanje o farzovima iman, ne znanje o njima prije njihovog objavljivanja nije kufr, jer su ashabi Allahovog Poslanika ﷺ, priznali Allaha na samom početku, kada im je Allah poslao Svog Poslanika ﷺ, ali nisu poznavali farzove koji im do tada još nisu bili propisani, međutim njihovo neznanje u tom pogledu nije bilo kufr. Zatim im je Allah objavio ove farzove. A njihovo priznavanje i izvršavanje istih je predstavljalo iman, kafirom se proglasio onaj ko ih je negirao jer je negirao ono što je objavljeno od Allaha. A da nije od Allaha došla objava o tome on radi tog neznanja ne bi bio okarakterisan kao kafir. Ali, nakon dolaska objave, oni muslimani koji nisu čuli za nju, ne bi radi svog neznanja bili kafiri. Dok je neznanje o Allahu u svakom slučaju kufr prije ili poslije objave.

Kažu: Na osnovu ovoga ćemo reći da, zanemarivanje vjerovanja u Allaha je kufr, a zapostavljanje obaveza sa vjerovanjem u Allaha i da ih je On obavezao je kufr, ali ne kufr ili nevjerovanje u Allaha, nego je to kufr sa strane zapostavljanja prava. Kao što bi neko rekao: Ne vjeruješ ili negiraš moje pravo ili moju blagodat nad tobom, tj. zanemario si moje pravo i zahvalu za moju blagodat spram tebe. Kažu: U tom pogledu mi imamo primjer u onima od kojih je prenešeno od ashaba Allahovog Poslanika ﷺ, i tabiina. Tako što su kufru postavili ogranke mimo njegove osnove. I onaj ko ga ponese ne izlazi iz vjere islama. Kao što su potvrdili imanu, sa strane djela, ogranke na njegovu osnovu, čije izostavljanje neće izvesti iz vjere islama. U tom smislu su Ibn-Abbasove ؓ riječi o ajetu u kojem Allah ﷻ, kaže: **A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici**. Muhammed b. Nasr kaže: govorio nam je Ibn-Jahja, govorio nam je Sufjan b. Ujjejne, prenoseći od Hišama tj. Ibn-

Hudžejra od Tavusa od Ibn-Abbasa ﷺ da: " **'A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici'**, *to nije kufr kojeg oni podrazumijevaju."*[1]

Govorio nam je Muhammed b. Jahja i Muhammed b. Rafia govorio nam je Abdur-Rezzak obavijestio nas je Muamer prenoseći od Ibn-Tavusa od njegovog oca da je rekao: "Ibn-Abbas ﷺ je bio upitan o riječima Uzvišenog: **'A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici'**; Kaže: *"To je kufr"*. Da bi Tavus, nakon toga, dodao: "Ali nije kufr kao onaj ko ne povjeruje u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike." [2]

Govorio nam je Ishak obavijestio nas je Vekija prenoseći od Muamera od Ibn-Tavusa od njegovog oca od Ibn-Abbasa ﷺ da je rekao: *"To je kufr, ali nije kao onaj ko nevjeruje u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike."*[3] O tome nas je obaveijestio Vekija prenoseći od Sufjana od Muamera od Ibn-Tavusa od njegovog oca, kaže: Rekao sam Ibn-Abbasu: **A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio,** je li on kafir? Kaže: *"On je u tom pogledu počinio kufr, ali nije kao nevjerstvo u Allaha, Sudnji dan, Njegove meleke, knjige i poslanike."*[4]

Govorio nam je Muhammed b. Jahja govorio nam je Abdur-Rezzak prenoseći od Sufjana od čovjeka od Tavusa od Ibn-Abbasa ﷺ da je reao: *"To je kufr koji ne izvodi iz vjere."*

Govorio nam je Ishak obavijestio nas je Vekija prenoseći od Sufjana od Seida el-Mekkija od Tavusa da je rekao: "To nije kufr koji izvodi iz vjere."

Govorio nam je Ishak obaviestio nas je Vekija prenoseći od Džurejdža od Ataija da je rekao: "Kufr mimo kufra, nepravda mimo nepravde i griješenje mimo griješenja."

Muhammed b. Nasr kaže: Kažu: Istinu je rekao Ata', jer se kafir može biti nazvan nepravednikom, a neposlušni od muslimana se naziva nepravednikom. Tako da ima nepravde koja izvodi iz vjere i one koja ne izvodi iz vjere. Uzvišeni kaže:

---

[1] Kažem da je ovaj lanac sahih.
[2] Lanac mu je također sahih.
[3] Također sahih.
[4] Sahih.

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ

"Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje sa zulumom ne miješaju..." (El-En'am, 82)

I kaže:

ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ ﴿١٣﴾

"...širk je, zaista, velika nepravda" (Lukman, 13)

Zatim je naveo hadis, mutefekun alejhi, od Ibn-Mesuda ﷺ u kojem kaže:

"Kada je bilo objavljeno: **koji vjeruju i vjerovanje svoje s zulmom ne miješaju,** *to je teško palo ashabima Allahovog Poslanika ﷺ, pa su rekli: 'Ko od nas nije nepravdu sebi učinio?' Allahov Poslanik ﷺ, reče:* ***'Nije to, zar niste čuli za riječi dobrog roba kada kaže: širk je, zaista, velika nepravda. To je širk."***

Muhammed b. Jahja nam je govorio govorio nam je Hadžadž b. Minhal Hamada b. Seleme od Alija b. Zejda[1] od Jusufa b. Mihrana prenoseći od Ibn-Abbasa ﷺ da je Omer b. Hattab ﷺ kad bi ušao u kuću otvorio bi mushaf i onda učio, pa kada je došao do ovog ajeta:

ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ

"Biće sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s zulmom ne miješaju; oni će biti na pravom putu." (El-En'am, 82)

Obuo bi se i uzeo svoj ogrtač, zatim bi došao kod Ubejja b. Ka'ba i rekao bi: *"Ebu-Munzire, prije sam pročitao ovaj ajet:* **i vjerovanje svoje s zulmom ne miješaju.** *A ti vidiš da mi sebi činimo nepravdu i da griješimo.* Pa je rekao: *"Vođo pravovjernih, ne odnosi se na to, Allah ﷻ kaže:* **širk je, zaista, velika nepravda.** *To je širk."*

Muhammed b. Nasr kaže: Isto tako se fisk (griješenje) dijeli na dvije vrse: fisk koji izvodi iz vjere i fisk koji ne izvodi iz vjere. Tako da se kafir može nazvati fasikom a griješnik od muslimana se može nazvati fasikom. Allah ﷻ je spomenuo Iblisa pa kaže:

فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓ

[1] On je Ibn-Džed'an a slab je.

"...I zato se ogriješio o zapovijest Gospodara svoga" (El-Kehf, 50)

Tako da je ovaj vid griješenja od Iblisa bio kufr. Allah ﷻ kaže:

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ

"a one koji su bili buntovni – čeka Vatra " (Es-Sedžde, 20)

Ovo se odnosi na kafire što potvrđuju riječi Uzvišenog:

كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ

"...kad god pokušaju da iz nje iziđu, bit će u nju vraćeni i bit će im rečeno: 'Iskusite kaznu u Vatri koju ste poricali'" (Es-Sedžde, 20)

Onoga koji iznosi potvoru, iako je musliman, nazvao je fasikom, ali ga to nije izvelo iz islama. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَـٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَـٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَـٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ

"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča ih izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi" (En-Nur, 4)

Uzvišeni kaže:

فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ

"pa onaj ko se obaveže u toku njih obaviti hadž ne može imati spolni odnos, ružno što činiti, niti ulaziti u prepirke u toku hadža" (El-Beqare, 197)

Učenjaci su ovaj vid fiska protumačili griješenjem.

Kažu: pošto su nepravde dvije vrste i fiska dvije vrste, također su kufra dvije vrste. Jedna je ona koja izvodi iz vjere, a druga je koja ne izvodi iz vjere. Isto tako su dvije vrste širka: širk u tevhidu koji izvodi iz vjere. I širk u djelima koji ne izvodi iz vjere. A to je pretvaranje. Uzvišeni kaže:

فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَـٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا

"Pa ko se nada susretu s Gospodarom svojim, neka čini dobra djela i neka u ibadetu Gospodaru svome ne smatra Njemu ravnim nikoga" (El-Kehf, 110).

Ovo se odnosi na pretvaranje u toku obavljanja dobrih djela. Vjerovjesnik ﷺ kaže: "***Praznovjerje je širk.***"[1]

Muhammed b. Nasr kaže: Oba ova pravca se prenose od Ahmeda b. Hanbela i onih koji se sa njim slažu od muhadisa. Šalnedži Ismail b. Seid kaže da je upitao Ahmeda b. Hanbela o onome koji ustraje na velikim grijesima trudeći se da ih pronađe, ali ne ostavlja namaze, zekat niti post. Da li može ustrajati onaj čije je ovako stanje? Kaže: On je ustrajan, kao što Poslanik ﷺ kaže: "***Bludnik nije vjernik dok čini blud.***" Izvodi ga iz imana ali padne u islam. U istom smislu su njegove riječi: "***niti je vjernik dok pije alkohol, niti je vjernik dok krade.***" Isto tako i Ibn-Abbasove riječi u pogledu ajeta u kojem Uzvišeni kaže: **'A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici'**. Pa sam mu rekao: Šta je ovo nevjerstvo? Pa je rekao: Kufr koji ne izvodi iz vjere. Isto kao što je iman mimo imana. Isto tako je sa kufrom, dok se ne desi ono oko čega nema razilaženja. Ibn Ebi-Šejbe kaže: ***Bludnik nije vjernik dok čini blud,*** tj. da nije potpunog imana, nego mu od imana nedostaje. Kaže: Pitao sam Ahmeda b. Hanbela o islamu i imanu. Pa je rekao: "Iman je riječ i djelo, a islam je potvrda." Kaže: Ovo je rekao i Ebu-Hajseme. Ibn Ebi-Šejbe kaže: "Islam neće biti osim sa imanom, niti iman osim sa islamom."[2]

Kažem da je prethodio potpun govor o nužnosti ova dva pojma iako naziv jednog nije isto što i naziv drugog. Veliki broj je onih koji su prenijeli konsenzus od ehli-sunneta i hadisa da je iman riječ i djelo.

Ebu-Omer b. Abdul-Berr u Temhidu kaže: "Pravnici i muhadisi su se složili da je iman riječ i djelo i da ne postoji djelo bez nijeta. Po njima se iman povećava pokornošću a smanjuje griješenjem i svi vidovi pokornosti po njima su iman. Osim onoga što se prenosi od Ebu-Hanife i njegovih prijatelja a to je da su smatrali da se vidovi pokornosti ne nazivaju imanom. Kažu: Iman je vjerovanje i potvrda. Neki od njih su povećali spoznaju pa su naveli ono što imaju za dokaze...," Sve dok ne reče: "Što se tiče ostalih pravnika među sljedbenicima mišljenja i predaja u Hidžazu, Iraku, Šamu i Egiptu, od kojih su Malik b. Enes, Lejs b. Sa'd, Sufjan Sevri, El-Evzai, Šafija, Ahmed b. Hanbel, Ishak b. Rahevejh, Ebu-Ubejd el-Kassim b. Selam, Davud b. Ali i Taberi i oni koji su išli

[1] Sahih. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 3960).
[2] Pogledaj knjigu Namaz str. 115 – 120 od Ibn-Nasra el-Mervezija.

njihovim putem, pa su rekli: Iman je riječ i djelo. Riječ jezikom a to je potvrda, i ubjeđenje srcem te djelo udovima sa iskrenošću istinskog nijeta. Kažu: Sve ono sa čime se pokorava Allahu od farzova ili nafila, je od imana. Iman se povećava dobrim djelima, a smanjuje se grijesima. Po njima su griješnici - vjernici koji nisu upotpunili iman radi svojih grijeha - ali im se pojavio nedostatak imana radi velikih grijeha. Zar ne vidiš Poslanikove ﷺ riječi: ***Bludnik nije vjernik dok čini blud.*** Hadis se odnosi na onoga koji je upotpunio iman a ne da bi negirao iman u potpunosti onome ko počini ovako djelo. Sa dokazom da se naslijeđuje bludnik, kradljivac i alkoholičar ako se okreću prema Kibli, ako prihvate islamsku davu, od njihovih rođaka mu'mina koji nisu u takvom stanju. Za to su naveli dokaz"; Da bi poslije rekao: "Većina Malikovih prijatelja smatraju da su iman i islam jedna stvar."

Kaže: "Što se tiče stava muatezila, iman se po njima odnosi na sve vidove pokornosti. A onaj ko u nečemu zakaže on je fasik. Nije mu'min niti kafir. Oni smatraju da je on na stupnju među dvije pozicije..." Sve dok nije rekao: "Osim što se iman povećava i smanjuje. Povećava se pokornošću a smanjuje se griješenjem. Na ovome je skupina muhadisa i pravnika među muftijama u svim krajevima. Ibn Kasim prenosi od Malika da se iman povećava, ali je zastao po pitanju njegovog smanjenja. Abdur-Rezzak i Mein b. Isa te Ibn-Rafia od njega prenose da se povećava i smanjuje. Ovo je pravac skupine među muhadisima, hvala Allahu."

Zatim je naveo dokaze murdžija, zatim dokaze ehli-sunneta, pa je odgovorio haridžijama otkupom šerijatskim kaznama koje su navedene za griješnike o bludu, krađi i sličnom. Zatim naslijeđivanjem i hadisom od Ubade: ***"Onaj koga pogodi nešto od toga to će mu biiti otkup na ovom svijetu."***[1] I kaže: "Iman je na stupnjevima, jedni iznad drugih. Nije isti onaj sa nedostatkom imana kao onaj čiji je iman potpun. Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene..." (El-Enfal, 2)

Tj. uistinu i zato kaže:

[1] (Buharija 7213, i skraćena verija Sahih Muslim 1050).

أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا

"...Oni su, zbilja, pravi vjernici" (El-Enfal, 4)

Ili kada Poslanik ﷺ kaže: ***"Mu'min je onaj od koga su sačuvani ljudi a musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani."*** Tj. uistinu. Ili kao što kaže: ***"Najpotpuniji vjernik imana..."*** poznato je da ovaj ne može biti potpunijeg ako neko nije manjeg.

Ili gdje kaže: ***"Najjače uže islama je ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha."*** I kaže: ***"Nema iman onaj u koga se nema povjerenja."***[1] Ukazuje da je jedan dio imana čvršći od drugog. Zatim je spomenuo hadis kojeg bilježi Tirmizi i drugi: ***"Ako bude volio radi Allaha i mrzio radi Allaha."***[2] Također je Ebu-Omer Talmenki naveo konsenzus ehli-sunneta da je iman, govor, djelo nijet i shodnost sunnetu."

Ebu-Talib Meki kaže: "Pet je stubova islama: tj. šehadeti, pet namaza, zekat, post mjeseca Ramazana i hadž. Sedam je ruknova imana: tj. pet navedenih u Džibrilovom hadisu, i iman u kader i iman u Džennet i Džehennem. A obije stvari su spomenute u Džibrilovom hadisu kao što će inša-Allah doći.

Kaže: I iman u Allahova imena i svojstva, iman u Allahove knjige i vjerovjesnike, iman u meleke i šejtane, tj. Allah najbolje zna za razliku između imana u njih, jer neki ljudi smatraju ih jednom vrstom vjerovanja ali se razlikuje shodno djelima, kao što se razlikuju dobri od zlih ljudi. Iman u Džennet i Džehennem tj. da su stvoreni prije Adema. Iman u proživljenje poslije smrti, iman u sva Allahova određenja, dobra i loša, slatka i gorka. Te da su od Allaha odredbom i određenjem, Njegovom voljom i mudrošću. Te da je to pravda od Njega, potpuna mudrost čije je znanje i značenje zadržao za sebe.

Kaže: Pojedinci kažu: Iman je islam, što je uklonilo razliku i stupnjeve. Ovo je približnije pravcu murdžija. Drugi kažu: Islam nije što i iman, tako da su uveli suprotnost i različitost. Ovo je približnije stavu ibadija. Ovo je problematično pitanje te ga treba pojasniti i obrazložiti.

---

[1] Ovi hadisi su sahih, a prva dva su prethodila.

[2] Hadis je sahih, kod Tirmizija se bilježi od Muaza b. Enesa smatrajući ga hasen hadisom. Kod Ebu-Davuda se prenosi od Ebu-Umame. (Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 3915, Sahih Sunen Tirmizi br. 2046, Musned od Imama Ahmeda br. 15616, Sahih džamias-sagir br. 5965 i Ehadis-sahiha br. 380).

Primjer islama u odnosu na iman je kao primjer šehadeta jednog na spram drugog u značenju i propisu. Svjedočenje Poslanika nije isto što i svjedočenje o Allahovoj jednoći. Dakle radi se od dvije različite stvari za nešto određeno dvoje, ali su jedno vezano za drugo u značenju i propisu jedne stvari. Isto tako su iman i islam vezani jedan za drugog. Tako da su kao jedna stvar, nema imana kod onoga ko nema islama, niti ima islama ko nema imana. Jer se ne može odreći musliman imana niti mu'min islama, što će mu potvrditi iman kao uslovljena djela od Allaha koja odgovaraju imanu. Pa je za iman uslovio dobra djela kao što kaže:

فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ

"Ko bude dobra djela činio i uz to vjernik bio, trud mu neće lišen nagrade ostati, ..." (El-Enbija, 94)

A u realizaciji imana sa djelima kaže:

وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَـٰتُ ٱلْعُلَىٰ

"a one koji pred Njega dođu kao vjernici, a koji su dobra djela činili, njih čekaju visoki stepeni" (Taha, 75)

Onaj čija djela u očitosti budu od islama i ne vraća se na vezanje za iman u tajnosti, on je munafik nifakom koji izvodi iz vjere. A onaj ko u sebi veže iman u tajnosti, i ne postupa po propisima imana, niti islamskim zakonima, on je kafir kufrom sa kojim se ne potvrđuje tevhid. A ko bude mu'min u tajnosti u pogledu onoga o čemu su vjerovjesnici obavijestili prenoseći od Allaha, postupajući po onome što je Allaha naredio - on je musliman. A da nije tako, onda bi bilo dozvoljeno da se mu'min ne naziva muslimanom, kao što bi bilo dozvoljeno da se musliman ne naziva mu'minom u Allaha.

Pripadnici Kible su se složili da je svaki mu'min musliman, a svaki musliman je onaj ko vjeruje u Allaha, Njegove meleke i knjige. Kaže: Primjer imana u djelima je kao primjer srca u tijelu, nije moguće odvojiti jedno od drugog. Nemoguće je da je tijelo živo ako nema u njemu srca. Niti je moguće da posjeduje srce ako nema tijela, ali također su dvije samostalne stvari. U pogledu propisa i značenja su odvojeni. Njihov primjer je kao primjer zrnke, koja ima svoju nutrinu i vanjštinu, tj. tvore jednu stvar. Neće se reći dvije zrnke, radi različitosti njihovih

svojstava. Isto tako i djela od islama su od očitog imana - to su djela udova, a iman je skriven u islamu - to su srčana djela.

Prenosi se[1] da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Islam je u javnosti a iman je u srcu."*** U drugoj verziji: ***"Iman je tajna."*** Islam su djela od imana, a iman je vezanje za islam, tako da nema imana osim sa djelima. Niti ima djela bez namjere. Primjer ovoga je kao primjer očitog i skrivenog znanja. Jedan je vezan za drugog od srčanih djela i od djela udova. Isto kao što Poslanik ﷺ kaže: ***"Djela se vrijednuju prema namjerama."*** Tj. nema djela osim sa namjerom i odlukom. Zato što riječ u hadisu 'innema' ukazuje na realizaciju nečega a negaciju drugog mimo toga. Tako da je time potvrdio djela udovima, kao što su poslovanje, i srčana djela, kao što su nijeti. Primjer djela u odnosu na iman je kao primjer usana u odnosu na jezik. Nije moguće govoriti osim sa njima, zato što usne sakupljaju slova, dok jezik ispoljava govor. Ako jedan ne postoji neće biti moguće ni govoriti. Isto tako je kod nepostojanja djela nestanak imana. Zato kada je Allah ﷻ nabrajao blagodati koje je podario čovjeku spomenuo je jezik sa usnama pa kaže:

أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ

"Zar mu nismo dali oka dva i jezik i usne dvije" (El-Beled, 8-9)

Tj. zar ga nismo učinili da vidi i priča, pa je govor okarakterisao jezikom i dvjema usnama, zato što je to mjesto nastanka govora, pa je spomenuo dvije usne zato što govor koji je nastao njima neće se upotpuniti osim sa njima.

Primjer imana i islama je poput razapetog šatora na zemlji koji ima svoju vanjštinu i nutrinu. U njegovoj nutrini je stub. Šator je poput islama, on ima svoje stubove od očitih djela i od organa. To su stubovi koji drže ćoškove šatora a onaj u sredini stub je poput imana bez kojeg šator ne bi mogao stajati. Šator ima potrebu za njim, jer ne bi imao snage niti mogućnost stajanja osim pomoću njega. Isto je sa islamom u pogledu očitih djela organima, koja ne mogu opstati osim sa imanom. Iman je od srčanih djela, neće koristiti osim sa islamom, a to su dobra djela.

---

[1] Ukazuje na slabost hadisa iako smo o tome govorili na početku knjige.

Također, Allah ﷻ je suprotno imanu i islamu učinio jednu stvar, a da nisu jedno u propisu i značenju onda im ne bi suprotnom učinio jednu stvar, pa kaže:

كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ

"Allah neće uputit na pravi put narod koji su poslije imana počinili kufr." [1] (Ali-Imran, 86)

I kaže:

أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ

"Zar da vam naređuje kufr nakon što ste postali muslimani." (Ali-Imran, 80)

Tako da im je suprotno učinio jednu stvar a to je kufr. Kaže: "Isto tako je obavijestio Poslanika ﷺ o imanu i islamu kao jednoj vrsti, pa je u hadisu koji prenosi Ibn-Omer ؓ rekao: ***"Islam se gradi na pet stvari."*** A u hadisu od Ibn-Abbasa ؓ i delegaciji Abdul-Kajsa, kada su ga upitali o imanu, spomenuo je ovih pet stvari. Što je pokazalo da nema imana u tajnosti ako nema islama u javnosti, niti ima islama u javnosti ako nepostoji iman u tajnosti, te da su iman i djela zajedničke stvari, ne koriste jedno bez drugog.

Kaže: "Što se tiče Poslanikovog ﷺ razlikovanja u Džibrilovom hadisu između imana i islama, je pojašnjenje između srčanih djela i njihovoj namjeri i onog što nalaže ova značenja, koja smo opisali takvima da su namjere od djela organa, što opet nalaže očita djela koja smo opisali da bivaju u javnosti a ne da je time htio razdvojiti između imana i islama u značenju različitosti i suprotnosti. U njemu nema dokaza da se razlikuju po propisu." Kaže: "Naći će se u jednom robu muslimanu mu'minu. Tako da će ono što srce namjeri biti od svojstava srca, a od onoga što je spomenuo od očitih stvari je od opisa njegovog tijela."

Kaže: "Također, ummet se slaže da kada bi rob povjerovao u sve ono što je spomenuto od namjera srca u Džibrilovom hadisu od opisa imana a ne radi po onome što je spomenuo od opisa islama, da se takav ne bi nazvao mu'minom. A, kada bi radio po svemu onome što se naziva islam, a ne bude ubjeđen u ono što je opisano imanom, ne bi bio

[1] Prijevod Besima Korkuta

muslиman. A Vjerovjesnik ﷺ je obavijestio da se ummet neće složiti na zabludi."

Kažem: Kao da je time htio skrenuti pažnju na konsenzus ashaba i onih koji su ih slijedili, te da se neće nazvati mu'minom u propisima, niti da će biti muslimanom ako negira nešto od ovih ruknova. Ili da zna da je Poslanik obavijestio o njima ali ne povjeruje u njih. Ili, ako se ne bude suprotstavljao sljedbenicima strasti i ne bude to smatrao obveznim. Jer, da nije tako, onda možemo reći da je Ebu-Talib znao za njihova mišljenja, a ovo je, Allah najbolje zna, to što je htio reći. Jer je oslonio trideset i treće poglavlje(svoje knjige) o pojašnjenu imana i islama. Pa je pojasnio namjere srčanim odnosom kao pravcem ehli-sunneta i džema'ata. Ovo je najblaže što je rekao u odnosu na ono što su rekli drugi ljudi, ali će mu se suprotstaviti u dvije stvari: Jedna je ta što, musliman koji zaslužuje nagradu mora sa sobom imati obavezni iman, o pojedinostima koje su spomenute u Džibrilovom hadisu. Druga je ta što je Poslanik ﷺ, nazvao mu'minom mimo muslimana, kao što je u primjeru gdje Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***Ili musliman,*** zato što nije od posebnih mu'mina i onih najboljih među njima. Pa kao da kaže: 'nije od onih koji su prethodili i bili bliski nego je od umjerenih i pokornih'. Ovo je ono oko čega su se razišli svi učenjaci, pa kažu: Vjerovjesnik ﷺ nije rekao tom čovjeku ***ili musliman,*** zato što nije bio od odabranih mu'mina i onih najboljih među njima, među prethodnicima i bliskima, jer da je tako negirao bi neograničeni pojam imana u pogledu umjerenih i bogobojaznih, kojima je obećan Džennet bez kazne, ako su od onih sretnih (ashabul jemin), ili da ne budu od onih koji su prednjačili i koji su bili među bliskima. Ali stvar nije takva, nego će svaki sretnik biti među onima koji su prednjačili i bili bliski. Svi su oni vjernici kojima je obećan Džennet bez patnje i svako ko bude takav će biti od vjernika, po slaganju muslimana od ehli-sunneta i novotara. Ako bi bilo dozvoljeno da se nekome negira iman, zato što je neka druga osoba bolja od njega u pogledu imana, onda bi se iman negirao kod većine Allahovih bogobojaznih evlija. Ili čak, kod većine vjerovjesnika, što je vrhunac nepravilnosti. Ovo je kao što pojedinci kažu: Negiranje naziva je negiranje njegove poželjne potpunosti.

Mi smo naveli da se ovako nešto neće naći u Allahovom ili Poslanikovom govoru, nego je ovaj hadis specifičan za one za koje se kaže: Musliman je ali nije mu'min. Tako da mora imati nedostatak u

odnosu na stupanj umjerenih i pobožnih od stanovnika Dženneta. Tako da će mu nedostajati od imana u odnosu na iman ovih niti će doći sa imanom u potpunosti koji je naređen ovima. Zatim, ako je sposoban da dođe sa imanom ali zapostavi obavezno, onda zaslužuje kuđenje. Ako se pretpostavi da nije sposoban za taj iman, sa kojim su se okitili ovi, on će biti nesposoban da dopre do njihovog imana, ali mu to neće biti obaveza, nego – i ako uđe u Džennet – neće biti poput onoga za koga se pretpostavi da je vjerovao globalnim imanom i umre prije nego što je spoznao pojedinosti imana i prije nego što je uspio da realizuje ili bilo šta učini u tom pravcu. On će ući u Džennet ali neće biti poput njih.

Ali se može reći: Sretnici među pokornima će također biti na stupnjevima. Kao što je došlo u sahih hadisu od Vjerovjesnika ﷺ da kaže: ***"Jak mu'min je bolji i draži Allahu od slabog mu'mina, a u obojici je dobro."***[1] Allah ﷻ kaže:

لَا يَسْتَوِى ٱلْقَـٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

"Vjernici koji se ne bore, osim onih koji su nesposobni, ne mogu se izjednačiti s onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim! One koji se bore imecima svojim i životima svojim Allah je odlikovao za stupanj nad onima koji se ne bore, i svima Allah obećava lijepu nagradu! Allah je odlikovao borce nad onima koji se ne bore velikom nagradom!" (En-Nisa, 95)

Stupanj jakog mu'mina u Džennetu je veći iako je kod obojice od njih upotpunjeno ono što je obavezno. Možda su Ebu-Talib i drugi svojim riječima htjeli reći: Ovo se nije odnosilo na određene mu'mine kao značenje, tj. njegov iman nije kao iman onoga posebno određenog, koji je realizovao iman bez razlike da li on bio od pokornih ili bliskih. Iako nije propustio vadžib radi nemogućnosti da ga izvrši ili zbog toga što njemu nije bio naređen, neće biti pokuđen, niti će biti pohvaljen kao što su pohvaljeni ovi. Niti znači da će pripasti onima bliskima.

[1] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj Skraćenu verziju Sahih Muslim br. 1840).

Pa će se reći: Ovome se također neće negirati iman, nego će se reći: On je musliman ali ne i mu'min, kao što se kaže: Nije učenjak niti muftija, niti je od mudžtehida. Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Kada bi neko od vas potrošio koliko je brdo Uhud ne bi postigao ni koliko je nagrada za pregršt jednog od njih niti pola."[1]

Ovoga je mnogo, i nije sve ono u čemu se neko istakne u odnosu na druge mimo njega da to bude njima omogućeno. Isto tako je od suštinskih stvari imana, ono što se onemogući velikom broju ljudi, ili čak većini. Oni će ući u Džennet, iako ne realizuju suštinske stvari imana sa kojima je Allah dao prednost drugima nad ovima. Niti su izostavili svoje obaveze iako su se te obaveze odnosile na nekog drugog. Zbog toga su neke stvari od imana darovi i prednosti koje je Allah darovao pojedincima. To je također od roda nauke i očitog islama što je od očitih djela. Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ

"A one koji su na Pravom putu, On će im Uputu i povećati i dati im njihovu bogobojaznost." (Muhammed, 17)

I kaže:

وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ هُدًى

"Allah će povećati uputu onima koji su na Pravom putu!" (Merjem, 76)

I kaže:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ

"On je Onaj Koji je smiraj u srca vjernika spustio da bi vjerovanje na vjerovanje svoje povećali, ..." (El-Feth, 4)

Možda je ova smirenost upravo ono nešto za što se nema mogućnost, međutim, Allah ﷻ je učini u srcu kao dar od Njega i nagradu za prethodno učinjeno djelo. Kao što kaže:

وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا۟ مَا يُوعَظُونَ بِهِۦ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّـَٔاتَيْنَـٰهُم مِّن لَّدُنَّآ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾

وَلَهَدَيْنَـٰهُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا

[1] Bilježe ga obadvojica šejhova. (Skraćena verzija Sahih Muslim br. 1746).

"A kada bi onako kako im se savjetuje postupili, bilo bi im bolje i u vjeri čvršće! I tada bismo im Mi, od Nas, veliku nagradu dali! I na Pravi put bismo ih uputili!" (En-Nisa, 66-68)

Ili kao što kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَءَامِنُوا۟ بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"O vi koji vjerujete - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte. On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i dat će vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostit će vam, jer Allah prašta i milostiv je" (El-Hadid, 28)

I kaže:

أُو۟لَـٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ

"...Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio..." (El-Mudžadele, 22)

Zato se kaže: Onaj ko bude radio po onome što zna, Allah će mu podariti znanje o onome što ne zna.[1] Ovo je vrsta nad kojom robovi nemaju moći, iako je ono što su u mogućnosti da učine od javnih i tajnih djela također Allahovim darom, Njegovom pomoći i time što im je omogućio da to učine. Stvari se dijele na dvije vrste: Vrsta koju mogu obaviti, zato što im je Allah darovao tu mogućnost, kao što su stajanje, sjedenje i sl. I vrsta koja im nije omogućena. Ako bi se reklo da Allah ﷻ daje srčanu i tjelesnu snagu onome ko Mu se pokori i sa kojom ima mogućnosti da učini nešto što nije u mogućnosti neko drugi. Ovo je također istina, jer je od ove vrste značenja. Allah ﷻ kaže:

إِذْ يُوحِى رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ أَنِّى مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟

"Kad je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!..." (El-Enfal, 12)

I kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَٱثْبُتُوا۟

"O vjernici, kad se s kakvom četom sukobite, smjeli budite" (El-Enfal, 45)

[1] Ovo se prenosi od Ise عليه السلام ali su neki prenosioci pogriješili pa ovu predaju pripisali Poslaniku ﷺ, tako da se danas proširila kao hadis, ali to nema osnove. Pogledaj Ehadis daife br. 421.

Naredio im je smjelost, a tu smjelost je objavio melecima da je učine u vjernicima.

Dakle, od imana može postojati nešto što je naređeno jednoj skupini ljudi i radi čijeg bi zapostavljanja bili pokuđeni. Dok, sa druge strane neće biti pokuđeni drugi ljudi, koji nisu u mogućnosti to da obave. Zato će Allah dati onima prednost sa ovim imanom, iako onaj nad kime se ima prednost, nije izostavio vadžib. Pa će se reći da je isto tako i sa očitim djelima, naredit će se onome ko ima mogućnost ono što se neće narediti nesposobnom. Ali kod očitih djela se može darovati nagrada čovjeku isto onoliko koliko zasluži onaj koji je učinio to djelo, ako vjeruje u to i priželjkuje je, ali je njegovo tijelo nesposobno. Kao što Poslanik ﷺ u vjerodstojnom hadisu kaže:

"U Medini ima ljudi, vi niste ni jednu razdaljinu prešli niti dolinu prevalili a da nisu bili sa vama. Rekoše: A oni su u Medini? Kaže: A oni su u Medini, zadržao ih je uzrok."[1]

Ili kao što Allah ﷻ kaže:

لَّا يَسۡتَوِي ٱلۡقَٰعِدُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ غَيۡرُ أُوْلِي ٱلضَّرَرِ وَٱلۡمُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلۡمُجَٰهِدِينَ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ عَلَى ٱلۡقَٰعِدِينَ دَرَجَةٗۚ

"Vjernici koji se ne bore, osim onih koji su nesposobni, ne mogu se izjednačiti s onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim! One koji se bore imecima svojim i životima svojim Allah je odlikovao za stupanj nad onima koji se ne bore, ..." (En-Nisa, 95)

U oba Sahiha se od Vjerovjesnika ﷺ prenosi da je rekao:

"Onaj ko bude pozivao na uputu imat će nagradu svakog onoga ko ga bude slijedio bez da se od njihove nagrade nešto umanji. A onaj ko bude pozivao na zabludu imat će kaznu svakog onoga ko ga bude slijedio bez da im se od njihove kazne nešto umanji."

U hadisu od Ebu-Kebše el-Enmarija ؓ se prenosi:

"Oni su po nagradi jednaki, oni su po kazni jednaki".

Bilježi ga Tirmizi[2] i ocjenjuje ga sahihom a njegove riječi su:

[1] Mutefekun alejhi.
[2] (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija sa skraćenim senedom br. 1984).

"Ovaj svijet pripada četvorici (ljudi – robova): Kojem je Allah dao znanje i imetak, pa se on u tom imetku boji svog Gospodara, njime veže rodbinske veze, u njemu zna Allahovo pravo - on je na najboljem položaju. Rob kome je Allah podario znanje ali mu nije podario imetak, ali je iskrenog nijeta, pa kaže: 'Da ja imam imetak postupao bi isto kao i onaj'. On će biti sa svojom namjerom a njih dvojica su isti po nagradi; Rob kome je Allah darovao imetak ali mu nije podario znanje pa on troši imetak bez znanja, u njemu se ne boji svog Gospodara, niti njime veže rodbinske veze - on je na najgorem položaju. I rob kojem Allah nije darovao ni imetak ni znanje, pa kaže: 'Da je meni imetak ja bi sa njime postupao isto kao i onaj'. Pa će biti po njegovom nijetu. Njihov grijeh je isti."

Kod ibn-Madže:[1]

"Primjer ovog ummeta je kao primjer četverice ljudi. Čovjek kojem je Allah darovao imetak i znanje pa on postupa po svom znanju u svom imetku i troši ga sa njegovim pravom. I čovjek kojem je Allah darovao znanje ali mu nije darovao imetak, pa on kaže: 'Da je meni kao što je njemu ja bi radio isto što i on'. Allahov Poslanik ﷺ reče: Oni su po nagradi isti. I čovjek kojem je Allah podario imetak ali mu nije podario znanje pa on rasipa svoj imetak i ne troši ga sa njegovim pravom. I čovjek kojem nije dato ni znanje ni imetak. Pa kaže: 'Da je meni imetak kao što je kod ovog ja bi radio isto što i on'. Oni su po grijehu isti."

Poput dvojice ljudi koji su jednaki po srčanom imanu u pogledu vjerovanja, ljubavi, snage, stanja i položaja. Njih dvojica se mogu poistovjetiti, iako je jedan tjelesno sposobniji da učini nešto što nije sposoban onaj drugi. Kao što je u predaji: *"Mu'minska snaga je u srcu a slabost u tijelu. Dok je snaga munafika u njegovom tijelu a slabost u srcu."* Allahov Poslanik ﷺ je u vjerodostojnom hadisu rekao:

"Nije jak onaj ko je jak u hrvanju nego je jak onaj ko se suzdrži kod srdžbe."[2]

A rekao je:

---

[1] (Pogledaj Sunen od Ibn-Madže sa skraćenim senedom br. 3406).
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 5375).

"Dok sam spavao vidio sam se kod bunara na kojem je bila velika kofa. Nacrpao sam onoliko koliko je Allah htio, a potom je uzeo Ibn Ebi-Kuhafe (Ebu-Bekr), pa je iz nje uzeo jedan ili dva pregršta. Njegovo crpanje je bilo slabo. Allah će mu oprostiti. Potom ju je uzeo Ibn El-Hattab i postala je još veća u njegovoj ruci, a nisam vidio predvodnika koji svoj posao obavlja savršenije. Potom je ponovo isrcpao vode dok se ljudi i deve nisu napojili.[1]

Spomenuo je da je Ebu-Bekr slabiji, bez obzira da li time htio reći da će njegovo vrijeme biti kraće ili je mislio na njegovu slabost u odnosu na Omerovu snagu. Nema sumnje da je Ebu-Bekrov iman jači od Omerovog, dok je Omer bio jači u djelima od njega. Kao što je Ibn-Mesud ؓ rekao: *"Nismo prestali biti jaki otkako je Omer prihvatio islam."* Snaga imana je jača i potpunija od fizičke snage, zato što se onome ko posjeduje iman piše nagrada onoga ko učini neko djelo. Ono što je Omer u svom životu učinio upisano je isto tako Ebu-Bekru, jer je on taj koji ga je ostavio kao naslijednika.

U Musnedu se na dva načina[2] prenosi da se Vjerovjesnik ﷺ vagao sa ummetom pa je pretegao, pa se vagao Ebu-Bekr ؓ, sa ummetom pa je pretegao. Pa se vagao Omer sa ummetom pa je pretegao. A u Vjerovjesnikovom ﷺ životu i poslije njegove smrti se Omeru radi Ebu-Bekra događao ili pojavljivao iman i znanje što nije postojalo kod njega. On ga je pozivao na ono što je činio od dobra i pomogao mu je svojim trudom. A onaj ko pomaže, ako to čini iz ubjeđenja, imat će nagradu kao i onaj ko to čini. Kao što se potvrđuje u sahih hadisu da je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Onaj ko pripremi borca na Allahovom putu kao da se borio. A onaj ko se bude brinuo o njegovoj porodici na lijep način kao da se borio."[3]

I kaže:

"Onaj ko ukaže na dobro ima nagradu onoga ko ga učini."

I kaže:

"Onaj ko iftari postača ima njegovu nagradu."[1]

---

[1] Mutefekun alejhi.

[2] Ispravnije je da je na tri: Prvi je od Ibn-Omera 2/76, drugi je od Ebu-Bekre 5/44 i 50, a kod Ebu-Davuda je na dva načina prenešen br. 4634 – 4635. I treći način od Ebu-Umame 5/259, a hadis je sahih. (Pogledaj Musned od Imama Ahmeda br. 5471, 20393, 20452, 20454, i Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 3875 i 3876).

[3] Ovi hadisi su sahih. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 6193).

Tirmizi bilježi:
"Onaj ko iskaže saučešće pogođenom nedaćom ima njegovu nagradu."[2]

Ovi i drugi primjeri pokazuju kako se dvije osobe mogu poistovjetiti u očitim djelima ili da se među njima može naći razlika i da onaj ko ima prednost ima veću nagradu kod Allaha od onog drugog, jer je bolji sa imanom, koji je u njegovom srcu. Tako da onaj nad kime se ima prednost nikada neće biti bolji kod Allaha, iako Allah njemu nije podario od imana onoliko koliko je podario onome ko ima prednost. Niti je dao srcu razloge, sa kojima je ovaj sa prednošću dospio do onoga što ne može dospjeti onaj nad kime se ima prednost. Zato je Allah dao prednost nekim vjerovjesnicima nad drugima. Iako je onaj kome je data prednost imao bolja djela nego što je onaj sa prednošću. Kao što je Allah dao prednost našem Vjerovjesniku ﷺ, iako je period njegovog vjerovjesništva bio dvadeset i tri godine, nad Nuhom عليه السلام koji je među svojim narodom ostao hiljadu manje pedest godina. Muhammedovom ﷺ ummetu je podario to što rade između ikindijskog namaza do akšamskog, prednost nad onima koji bi to radili od početka dana pa do podnevskog namaza ili od podnevskog namaza pa do ikindijskog namaza, pa je Allah Muhammedovom ummetu podario dvostruku nagradu. A onima prije njih je dao po jednu. Zato što je iman u srcima ovog ummeta jači i potpuniji. Dok su oni više radili. Ali, ovi imaju veću nagradu. A to je Allahova blagodat koju On daruje kome hoće, sa razlozima koje On opet različito daruje kome hoće među njima.

Ovako je sa svima onima kojima je Allah ﷻ podario prednost. On mu daje prednost sa razlozima sa kojima stječe nagradu. Kao što će jednoj od dvije osobe podariti snagu sa kojom će dospjeti do znanja. Ili snagu kojom će dospjeti do ubjeđenja, strpljivosti, oslonca i iskrenosti te druge stvari pomoću kojih će mu Allah podariti prednost. Njegova prednost u nagradi je time što mu je daravao prednost u imanu. Kao što Uzvišeni kaže:

---

[1] Ovi hadisi su sahih. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 6239 i 6414).
[2] Lanac mu je slab. (Pogledaj Daif Sunen od Tirmizja br. 181).

وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامِنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِندَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۗ

"Neki sljedbenici Knjige govore: "Vjerujte u ono što je objavljeno, onima koji vjeruju, u početku dana, a porecite to na kraju dana, ne bi li i oni svoju vjeru napustili! - I nemojte vjerovati i povjerovati se nikome osim onome koji slijedi vašu vjeru! Ti reci: "Doista je prava uputa Allahova uputa!" I govore "Ne vjerujte i ne povjeravajte se ikome, pa da nekome bude dato kao što je dato vama pred Gospodarom vašim!" Reci: "Zaista je sve dobro u ruci Allahovoj i On ga daje kome On hoće!" ..." (Ali-Imran, 72-73)

I kaže:

ٱللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ ۗ

"A Allah najbolje zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje" (El-En'am, 124)

I kaže:

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ

"Allah odabire poslanike među melekima i ljudima." (El-Hadždž, 75)

I kaže:

يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ

"On prašta kome On hoće, a kažnjava koga On hoće!" (Ali-Imran, 129)

Na mnogim mjestima je pojasnio razloge oprosta kao i razloge kazne. Također, On opskrbljuje koga hoće bez računa. Također se zna da koga hoće izdvoji sa razlozima opskrbe.

Pa ako od imana postoji nešto što nije veliki broj ljudi sposoban da učini, a da Allah isto to podari kome hoće, to je ono čime im Allah daje prednost, dok se taj iman negira kod drugih, ne u smislu pokuđenosti nego u smislu prednjačenja. Jer, kuđenje biva radi ostavljanja naređenog ili činjenja zabranjenog. Ali, na osnovu onoga što je Ebu-Talib naveo, reći će se da su oni muslimani, ne kao mu'mini u tom smislu, ali će se za njih reći ipak da su mu'mini na drugačiji način. Tako da će se na osnovu toga negirati iman onome ko je propustio

poželjnu potpunost ili čak potpunost kojom bi prednjačio nad nekim drugim. Iako je bio onemogućen robovima. Ili da mu negira potpunost koja je bila obavezna nekom drugom, dok u njegovom pogledu niti je bila obaveznom niti poželjnom. Ali, ovo nije poznato u govoru zakonodavca. Ili čak, u govoru zakonodavca se ne zna osim za negiranje imana koje prati kuđenje. Ne negira ga osim onome ko počini grijeh. Tako da postaje jasnim da njegove riječi: ***Ili musliman,*** su zbog sustezanja od obavljanja tajnih i javnih obaveza, kao što su rekli svi ljudi.

Zatim, jedna skupina kaže: Može biti munafik sa kojim nema ništa od imana, oni su rekli: Spomenuti beduini su munafici i sa njima ne postoji ništa od imana. Ovo je stav skupine koju je podržao Muhammed b. Nasr i većina njih koji kažu: "Oni nisu bili od munafika od kojih se neće primiti ništa od djela, iako u njima postoji dio nifaka. Ali pored toga u njima postoji vjerovanje radi kojeg će im Allah prihvatiti ono što su radili. Radi toga ih je učinio muslimanima pa kaže: **time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.** Ili kao što su to rekli za bludnika, kradljivca i druge kojima je negiran iman. Iako sa njima ostaje vjerovanje što je najispravnije od prethodna tri mišljenja.

Ebu-Talib je one koji su pokuđeni radi ostavljanja obaveze smatrao kao one čija srca treba pridobiti i kojima nije dato ništa. Tako da je osobu koja je povjerovala učinio boljom od ove. Ali većina njih kažu da je potvrda islama mimo imana, kao potvrda istoj ovoj osobi. Tako da biva muslimanom ali ne i mu'minom a oboje je pokuđeno. Ne samo zato što je neko drugi bolji od njega. Allahov Poslanik ﷺ kaže: ***"Najpotpuniji mu'min imanom je onaj koji je najboljeg morala."***[1] Ali onima koji su mimo ovog nije dokinuo iman. Allah ﷻ kaže:

لَا يَسْتَوِي مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن بَعْدُ وَقَاتَلُوا ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ

"Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili – oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu;" (El-Hadid, 10)

[1] Hadis je sahih a bilježe ga Tirmizi i drugi. (Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda sa skraćenim senedom br. 3916, Sahih Sunen od Tirmizija br. 928 i Sahih džamias-sagir br. 1230).

Dakle, potvrdio je iman i onome ko ima prednost i onome nad kime se ima prednost. Ovo je tačka slaganja među muslimanima. Vjerovjesnik ﷺ je rekao:

"Ako se sudija potrudi pa pogodi u presudi ima za to dvije nagrade. Ako se potrudi u presudi pa pogriješi ima jednu nagradu."[1]

Sa'du b. Muazu ﷺ, kada je presudio u pogledu Benu Kurejze, je rekao: ***"Presudio si im po sudu Vladara iznad sedam stropova."***[2] A onima koje je slao kao vojsku ili izvidnicu je govorio:

"Ako opkoliš nekoga u tvrđavi pa te zamole da im presudiš po Allahovom zakonu, nemoj im suditi po Allahovom zakonu jer ti ne znaš koji je Allahov propis u njihovom slučaju. Nego im presudi po sebi i po sudu svojih prijatelja."[3]

Ova tri hadisa su u Sahihima, a u hadisu od Sulejmana ﷺ:

"Molim te za sud koji odgovara tvom Sudu."[4]

Ovi i drugi tekstovi ukazuju na ono oko čega su se složili ashabi i oni koji su ih slijedili u dobročinstvu, a to je da jednoj osobi Allah ﷻ, posebno odredi idžtihad, te da mu se pojavi od znanja što se neće omogućiti nekom drugom, pa za to zasluži dvije nagrade. Dok onaj drugi kojem nije omogućeno zasluži jednu nagradu, ali nema grijeha. Zato je znanje koje je posebno darovano ovome, te djelovanje po njemu u javnosti i tajnosti, povećanje njegovog imana, i to je onaj iman koji mu je obavezan, jer on ima mogućnost za to. Dok, onaj ko nema mogućnosti, njemu neće biti obavezan. Ovome je data prednost sa njemu obaveznim imanom, dok nije obavezan onome ko nema mogućnosti nad njim.

Ovo je stanje cijelog ummeta, po pitanjima oko kojih su se razišli, bez razike da li se radi o vijestima ili djelima, ako se jednom dadne posebnost u spoznaji istine u jednoj stvari, pored idžtihada onog drugog i njegovom nesposobnošću. Svaki od njih je pohvaljen i mu'min, ali je njemu Allah ﷻ darovao iman koji mu je obavezan i kojim mu je darovao prednost nad ovim drugim. Dok ovaj koji je pogriješio ne zaslužuje

---

[1] Bilježi ga Buharija.
[2] Bilježe ga oba šejha, a strop ili 'erki'a' je naziv za svako od sedam nebesa.
[3] Bilježga Muslim.
[4] Hadis je sahih a nalazi se u Musnedu 2/176 i 6641, i kod Nesaija. (Sahih Sunen od Nesaija br. 669) i kod drugih (?!)

kuđenje niti kaznu. Iako bi za to kada bi učinio što je učinio bio pokuđen i kažnjen. Kao što je Allah ﷻ posebno odredio ovom ummetu šerijat kojim im je dao prednost. Ako bi smo u njemu izostavili nešto od onoga što nam je naređeno, to bi bio uzrok pokuđenosti i kazne. Dok se vjerovjesnici koji su bili prije nas nisu kudili radi izostavljanja istoga. Ali je Allah ﷻ, dao prednost Muhammedu ﷺ, nad ostalim vjerovjesnicima, kao što je dao prednost njegovom ummetu nad ostalim narodima, bez kuđenja nekoga od vjerovjesnika niti naroda koji su ih slijedili.

Također, ako čovjek ne može da ispuni osim ono što mu je naređeno od imana, on će time zaslužiti ono što mu je Allah obećao od dženneta. A kada bi se ovakav nazivao muslimanom a ne mu'minom, onda bi to značilo da je zasluga obećana džennetom pripada svakom onome ko je nazvan muslimanom a ne mu'minom, kao što su beduini. Ili kao osoba za koju je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***Ili musliman.*** Ili, za sve one kojima je negirao iman, iako ostaje muslimanom, kao što je bludnik, pijanica ili kradljivac, ili onaj od čijih smetnji nije sačuvan njegov komšija, ili onaj koji ne želi svom bratu muslimanu ono što želi sebi od dobra. I drugi mimo njih, ali stvar nije takva. Jer, Allah ﷻ je vezao obećanje džennetom za naziv imana, a nije ga vezao za naziv islama, iako je je islam obavezan o čemu je obavijestio da je to Njegova vjera i da je njome zadovoljan te da neće ni jednu drugu vjeru prihvatiti osim njega, no, i pored toga nije rekao: Ja sam Džennet obećao 'muslimanima', nego je to vezao za naziv imana, kao što kaže:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا

"Allah obećava vjernicima i vjernicama džennetske bašče kroz koje će rijeke teći" (Et-Tevba, 72)

Dakle obećanje veže za neograničeni pojam imana, ili određeni sa dotičnim djelom:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا

"A oni koji vjeruju i čine dobra djela – oni su, zbilja, najbolja stvorenja. Njihova nagrada kod Njihova Gospodara je: vrtovi Adna kroz koje će rijeke teći, ..." (El-Bejjine, 7–8)

I kaže:

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ

"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj da njima pripadaju džennetske bašče kroz koje rijeke teku! Kad god se iz njih opskrbe kakvim plodom, oni kažu: 'Ovim smo i prije bili opskrbljeni!'... " (El-Beqare, 25)

I kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Onima koji vjeruju, i dobra djela čine, i namaz obavljaju, i zekat daju, pripada nagrada kod Gospodara njihova. Za njih nema straha i oni ne treba da se žaloste!" (El-Beqare, 277)

I kaže:

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۖ

"Vjernike koji su dobra djela činili On će prema zasluzi nagraditi i još će im, iz obilja Svoga, više dati" (En-Nisa, 173)

I kaže:

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُواْ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا

"One koji budu u Allaha vjerovali i čvrsto Ga se držali On će sigurno u milost Svoju i blagodat uvesti i Pravim putem Sebi uputiti." (En-Nisa, 175)

I kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا

"A one koji vjeruju i dobra djela čine, Mi ćemo uvesti u džennetske bašče ispod kojih rijeke teku. Tamo će zauvijek ostati i žene čiste u njima imati; i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti!" (En-Nisa, 57)

A u drugom ajetu kaže:

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلًا

"... a čije su riječi od Allahovih istinitije!" (En-Nisa, 122)

I kaže:

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ

"A onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, On će punu nagradu dati. A, Allah ne voli nasilnike!" (Ali-Imran, 57)

I kaže:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَأَجۡرٌ عَظِيمٞ

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, Allah obećava oprost i nagradu veliku" (El-Maide, 9)

I kaže:

فَمَنۡ ءَامَنَ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ

"...oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čime neka ne tuguju." (El-En'am, 48)

I kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ

"A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili – Mi nikog ne zadužujemo mimo njegovih mogućnosti – bit će stanovnici Dženneta, u njemu će vječno ostati." (El-A'raf, 42)

A ajeta u ovom smislu je puno.

Obećanje džennetom i milošću na Ahiretu, spasom od patnje, je vezano za neograničeni pojam imana, ili ograničenim sa dobrim djelom i slično tome. U ovo, kao što je prethodilo o neograničenom pojmu, ulazi ono što su naredili Allah i Njegov Poslanik. Ali, nije vezao naziv islama, pa ako bi onaj ko ima mogućnost došao sa imanom ali nemajući mogućnost da spozna pojedinosti bit će nazvan muslimanom ali ne i mu'minom i bio bi od stanovnika dženneta. Onda bi Džennet zaslužio svako ko se naziva muslimanom iako se ne bi nazvao mu'minom. Ali stvar nije takva. Jer se Džennet ne veže osim za naziv imana. Ovo je također dokaz onih koji su rekli da nije svaki musliman istovremeno i mu'min kojem je obećan Džennet. Jer, da je stvar takva, onda bi obećanje dženneta bilo vezano za naziv islama, onako kao što je vezan za naziv

imana, ili kao što je vezan za naziv bogobojaznosti ili naziv čestitosti. Kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ

"Oni koji su se Allaha bojali bit će u džennetskim baščama i pored rijeka" (El-Kamer, 54)

I kaže:

إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ

"Čestiti će sigurno u Džennet" (El-Infitar, 13)

Ili za naziv Allahovih evlija kao što kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْءَاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ

"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici. Oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu – Allahove riječi niko ne može izmijeniti – to će zaista veliki uspjeh biti." (Junus, 62-64)

Ali, pošto naziv islama nije išao ovim pravcem, spoznat će se da njegov naziv nije nužan od naziva imana kao što se za njega nužno veže naziv čestitosti, bogobojaznosti ili Allahovih štićenika. Te da naziv islama obuhvata i one kojima predstoji prijetnja iako će ga Allah nagraditi za njegova djela. Kao recimo da se u njegovom srcu nađe iman, ili nifak za kojeg zaslužuje kaznu. Ovakvog će Allah kazniti ali ga neće ostaviti vječno u Vatri, jer u njegovom srcu postoji trun ili više od truna imana.

Ovakav je slučaj sa svim počiniocima velikih grijeha čiji je iman sa nedostatkom. Ako se u nečijem srcu nađe dio nifaka, bit će kažnjen, ako mu ga Allah ne oprosti, ali ga neće vječno ostaviti da boravi u Vatri. Oni su muslimani, ali nisu mu'mini, iako sa njima ima nešto od imana, međutim, sa njima je također nešto od nifaka što se suprotstavlja imanu. Njihovo nazivanje mu'minima nije bilo preče od naziva munaficima, a posebno ako su bili bliži kufru nego imanu. Oni ulaze u naziv imana u pogledu ovosvjetskih propisa, kao što i munafik ulazi u taj naziv, a ovi su preči. Zato što se u njima nalazi iman i za koje Allah ﷻ kaže: **O vi koji**

vjerujete, jer je to naredba njima u onome što im koristi, kao i zabrana onoga što im šteti. Oni imaju potrebu za tim. Zatim, ako iman koji je sa njima ukaže na obuhvatanje termina u obraćanju njima, onda nema govora, jer nisu goreg stanja nego što je puki munafik. Dok se tom munafiku obraća sa ovim djelima koja će mu koristiti na ovom svijetu i radi kojih će biti sakupljen sa mu'minima na Sudnjem danu, i sa kojima će se razlikovati od ostalih vjera na Sudnjem danu, kao što se od njih razlikovao na ovom svijetu. Ali u trenutku istine udarit će se:

بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ

"...I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. 'Zar nismo s vama bili?' – dozivat će ih. – 'Jeste' – odgovorit će – 'ali ste se pritvornošću upropastili i iščekivali ste i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova objava, a šejtan vas je o Allahu obmanuo. Nikakva se otkupnina danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali; vatra će biti prebivalište vaše, ona vam baš odgovara, a užasno je ona boravište!'" (El-Hadid, 13–15)

Uzvišeni je rekao:

إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

"Licemjeri će, doista, na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš pomagača naći. Osim onih koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, oni će biti s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati." (En-Nisa, 145–146)

Ako rob učini dobro djelo, radi Allaha, to je islam koji predstavlja Allahovu vjeru. A sa njime će se od imana naći ono radi čega će biti proživljen sa Sudnjem danu sa mu'minima. Zatim, ako se sa njim nađe od grijeha ono radi čega će biti kažnjen, kaznit će se a zatim će biti izveden iz Vatre. I to ako se u njegovom srcu nađe koliko je i trun imana. Iako u njemu postoji nešto od nifaka. Zato je o njima Allah ﷻ rekao: **"oni će biti s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku**

nagradu dati" Nije rekao da su oni samo radi toga mu'mini, jer nije spomenuo vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike, ali su sa njima, dok je spomenuo dobro djelo i iskrenost radi Allaha. **Oni će biti s vjernicima.** Tako da će se na njih odnositi njihov propis.

A prednjačenje među mu'minima je naveo na drugim mjestima. Kao i to da onaj ko dođe sa obaveznim imanom zaslužuje nagradu. A onaj u kome se nađe svojstvo od nifaka i učini veliki grijeh, on je od onih kojima predstoji prijetnja, ali, njegov iman u Allaha će mu koristiti i izvest će ga iz Vatre, makar bio koliko i trun gorčice. Mada njime ne zaslužuje neograničeni naziv (imana), za kojeg se veže obećanje ulaska u Džennet, bez patnje. A potpunost toga je da se među ljudima može naći onaj u kome postoji dio imana, i pored toga da se u njemu nađe dio kufra ili nifaka. Pa se naziva muslimanom, kao što je to naveo Ahmed.

Potpunost ovoga je u tome što se u čovjeku može naći dio imana i dio nifaka. Ili, da bude musliman ali u njemu se nađe kufr, mimo kufra koji izvodi iz islama u cjelosti. Kao što su rekli ashabi[1], Ibn-Abbas ﷺ i drugi: '*Kufr mimo kufa*'. Ovo je stav većine selefa, i to je ono što je naveo Ahmed i drugi koji su rekli to o kradljivcu, pijanici i sličnima za koje je Vjerovjesnik ﷺ rekao da nisu mu'mini. Te da će im se reći muslimani ali ne i mu'mini. Za dokaz su uzeli Kur`an i sunnet, da dokažu negiranje naziva imana sa potvrdom naziva islama. Kao i to da čovjek može biti musliman a sa njime da se nađe kufr koji ne izvodi iz vjere. Nego se naziva kufrom mimo kufra, kao što su rekli Ibn-Abbas i njegovi prijatelji za riječi Uzvišenog: **"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio oni su nevjernici."** Kažu: Ovo je kufr koji ne izvodi iz vjere, i kufr mimo kufra, fisk mimo fiska, nepravda mimo nepravde.

Buharija je također ovo uzeo kao dokaz u svom Sahihu, jer, poglavlje Iman je poglavlje sa kojim je Buharija otpočeo svoju zbirku Sahih, gdje potvrdio mezheb ehli-sunneta i džema'ata. Isto sadrži odgovor murdžijama. On je pomogao i podržao sunnet i džema'at, mezheb ashaba i onih koji su ih slijedili u dobročinstvu.

Učenjaci su se složili da se naziv muslimani u očitim djelima odnosi i na munafike, jer su se oni u vanjštini predali. Obavili su ono što se mora od očitih djela, kao što su očiti namaz i zekat, očiti hadž, očiti

[1] U podnapisu indijskog izdanja stoji: Ibn Abbasovi prijatelji.

džihad. I kao što je Vjerovjesnik ﷺ nad njima primjenjivao očite propise islama. Također su se složili, da onaj u čijem se srcu ne nađe ni trun imana da spada među one za koje je Allah ﷻ rekao:

إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ

"Licemjeri će, doista, na samom dnu Džehennema biti ..." (En-Nisa, 145)

Za ovaj ajet postoje dva učenja: 'derk' i 'derek'. Ebul-Husejn b. Faris kaže: "Džennet je od stupnjeva, dok je Džehennem od ponora". Dahak kaže: "Stepeni su jedan iznad drugog dok su ponori niži jedan od drugog". Tako da oni koji očituju islamom bivaju na stepenima u Džennetu, jedni iznad drugih, kao što je Poslanik ﷺ kada kaže:

"Kada čujete muezina, govorite ono što i on govori. Zatim od Allaha tražite za mene vesilet. To je položaj u džennetu koji ne pripada osim robu od Allahovih robova, i ja se nadam da ću ja biti taj rob. A onaj ko bude od Allaha tražio za mene vesilet na Sudnjem danu će zaslužiti šefaat."[1]

Kaže: *Nadam se da ću ja biti...* isto kao što u drugom hadisu kaže:

"Nadam se da sam ja najbogobojazniji pred Allahom od vas i da naj bolje poznajem Njegove granice."[2]

Nema sumnje da je Poslanik ﷺ, bio najbogobojazniji u ummetu i da je najbolje poznavao Allahove granice.

Isto tako kada kaže:

"Sačuvao sam moju dovu za šefaat na Sudnjem danu za moj ummet, a ona će inša Allah obuhvatiti onoga ko je umro a nije ništa Allahu pripisivao od širka."[3]

Ili hadis u kojem kaže:

"Ja se nadam da će polovina stanovnika dženneta biti..."

[1] Bilježi ga Muslim u svom Sahihu u potpunijoj verziji. (A u njoj: *Kada čujete muezina recite ono što govori. Zatim donesite salavat na mene. Jer onaj ko na mene donese jedan salavat Allah donese na njega deset. Zatim od Allaha tražite....* 2/4, Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim, br. 198, izdanje Islamske knjižnice).

[2] Također ga bilježi Muslim 3/138 riječima: *i najbolje znam kako da Ga se bojim.* Ali će ga autor navesti u potpunosti.

[3] Mutefekun alejhi kao i hadis poslije njega.

i slični tekstovi ovima, koje su Ahmed i drugi uzimali za dokaze kod iznimnosti u pogledu imana kao što ćemo navesti na drugom mjestu.

Dakle, najbolji mu'min je onaj na najuzvišenijem mjestu u džennetu. Dok će munafici biti u najdubljem ponoru džehennema. Iako su na ovom svijetu bili poput muslimana i nad njima su se primjenjivali očiti islamski propisi. Onaj u kome se nađe iman i nifak nazvat će se muslimanom. Jer, on nije ništa manje vrijedan od totalnog munafika. Ali, ako je kod njega nifak prevladavajući neće zaslužiti naziv mu'mina, zato što je preče da se nazove munafikom. Jer, ono na čemu se nađe bjelina i crnina, pa ako je crnina prevladavajuća preče je da se nazove po toj crnini nego po bjelini. Kao što Uzvišeni kaže:

هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ

"Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju" (Ali-Imran, 167)

Ali, ako je iman prevladavajući, a u njemu se nađe nifak, zaslužit će prijetnju i neće biti među mu'minima kojima je obećan Džennet. Ovo je dokaz u onome što je Muhammed b. Nasr naveo protiv Ahmeda. Dok ja, na osnovu onoga što je doprlo do mene, ne smatram da je od Ahmedovog govora, niti je to naveo Hallal ili neko drugi. Muhammed b. Nasr kaže, i drugi su pripovijedali da je Ahmed rekao: "Ko počini ove četiri stvari: blud, krađu, opijanje i otimanje kod kojeg ljudi podižu poglede dok otima, ili njima slično ili nešto gore od njih, on je musliman i ne nazivam ga mu'minom. A onaj ko učini manje grijehe, nego što su veliki, on je mu'min sa nedostatkom u imanu. Onaj ko je rekao ovako nešto, kaže: Pošto mu je Vjerovjesnik ﷺ negirao iman, ja mu ga negiram onako kako mu ga je negirao Poslanik ﷺ. Ali, Poslanik nije negirao iman osim onome ko počini veliki grijeh. Jer, mu'min koji počini mali grijeh, njemu su otkup dobra djela i klonjenje od velikih, ali je on sa nedostatkom imana u odnosu na onoga ko se kloni malih grijeha i nije došao sa obaveznim imanom, nego ga je pomiješao sa lošim djelima, koja su mu otkupljena drugima. To će mu umanjiti stepen u odnosu na onog koji to ne počini."

Što se tiče onih kojima je Poslanik negirao iman ja mu ga negiram kao što mu ga je negirao Poslanik ﷺ, jer oni su – iako se sa njima nađe vjerovanje – ostavili ono radi čega su zaslužili da im se iman oduzme. U

robu se može naći iman i nifak, kufr i iman, dok je neograničeni pojam imana kod njih ono što njegov nosilac zaslužuje, obećanje džennetom.

Sekte sljedbenika strasti kao što su haridžije, muatezile, džehmije, murdžije, kiramije i drugi mimo kirramija kažu: u robu se ne može naći iman i nifak. Neki se pozivaju da se ovo može naći u robu. Ebu-Hasan je u svojim pojedinim knjigama naveo konsenzus toga. Odavde su pogriješili i suprotstavili se Kur`anu i sunnetu, predajama od ashaba i onih koji su ih slijedili u dobrcčinstvu, suprotstavljajući se direktnosti logike. Ali su haridžije i muatezile odbile ovu neispravnu osnovu. Pa su rekli: U jednoj osobi se neće spojiti pokornost sa kojom će zaslužiti nagradu, i grijeh za kojeg će zaslužiti kaznu. Nemoguće je da će jedna osoba biti pohvaljena sa jedne strane a pokuđena sa druge. Niti voljen za kojeg će se doviti sa jedne strane, i nad kojim je srdžba i radi čega je proklet sa druge strane. Po njima je nemoguće pojmiti da jedna osoba može ući u Džennet i Vatru. Jer, po njima onaj ko uđe u jedan od njih, neće ući i u onaj drugi. Zbog toga su negirali izlazak bilo koga iz Vatre ili šefaat za bilo koga od stanovnika Vatre. Prenosi se da su se zastranjele skupine murdžija složile oko ove osnove sa njima. Ali su rekli: Počinioci velikih grijeha će ući u Džennet i neće ući u Vatru, suprotno stavu ovih.

Što se tiče ehli-sunneta i džema'ata, ashaba, onih koji su ih slijedili u dobročinstvu, i svih skupina među muslimanima od muhadisa, pravnika, dogmatičara među pravnicima murdžija, kirramija, kulabija, ešarija, šija murdžija i onih koji nisu među njima murdžije, kažu: "Jednu osobu Allah može kazniti Vatrom, zatim da ga uvede u Džennet". Kao što su o tome govorili sahih hadisi. A ova osoba koja ima loša djela bit će kažnjena, kao što ima dobra djela sa kojima će ući u Džennet. On je učinio vidove pokornosti i nepokornosti i po slaganju svih ovih skupina nema razilaženja u njegovom pogledu, ali su se razišli oko njegovo naziva. Tako da su murdžije i njihove džehmije i drugi koji to nisu rekli: "On je mu'min potpunog imana". Dok su ehli-sunneti i džema'at stava da je mu'min sa nedostatkom imana. Jer, da nije tako ne bi bio kažnjen. Isto kao što je sa nedostatkom čestitosti i bogobojaznosti po slaganju svih muslimana. Da li će se on nazvati mu'minom? Oko toga postoje dva mišljenja. Ispravno je pojašnjenje, pa ako se za njeg vežu ovosvjetski propisi kao što je njegovo oslobađanje kod otkupnine reći će

se da je mu'min. Isto tako, ako se pita o njegovom ulasku u obraćanje kao mu'minima.

Ali, ako se radi o njegovom propisu na Ahiretu reći će se: "Ovo nije vrsta onih mu'mina kojima je obećan Džennet, nego je sa njim iman koji će ga zaštititi da ne ostane vječno u Vatri. U Džennet će ući u nakon što bude napaćen u Vatri, ako mu prije svega toga Allah ne oprosti grijehe. Zato je rekao onaj ko kaže: "On je mu'min sa svojim imanom, i griješnik sa svojim velikim grijehom". Ili, "mu'min sa nedostatkom imana". A oni koji ga ne nazivaju mu'minom od ehli-sunneta i muatezila kažu: "Naziv za griješnika se suprotstavlja nazivu imana, kao što Uzvišeni kaže: **Loš li je naziv grijeha poslije imana.** I kaže:

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُونَ

"Zar da vjernik bude isto kao neposlušnik? Ne, oni nisu jednaki" (Es-Sedžde, 18)

Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***"Vrijeđanje muslimana je grijeh a njegovo ubistvo je kufr."***[1]

Na ovoj osnovi u nekim ljudima se može naći dio kufra, ali isto tako i imana, a na osnovu toga se prenosi u velikom broju predaja da je Poslanik ﷺ grijehe nazivao kufrom, pored toga što se u njemu nalazi trun imana, te da neće ostati vječno u Vatri, kao što kaže:

"Vrijeđanje muslimana je grijeh a njegovo ubistvo je kufr. Ili kad kaže: Nemojte se poslije mene vratiti u kufr udarajući vratove jedni drugima."[2]

Ovo je prenešno od Vjerovjesnika ﷺ u Sahihima na mnogo načina, na oprosnom hadžu je naredio da se među masom ljudi ovo razglasi, tako da je one koji jedni drugima udaraju vratove bez prava nazvao kafirima a to djelo nazivano je kufrom. Ali, pored toga Allah ﷻ kaže:

[1] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 66)
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 7276 i 7277).

وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى
حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا
ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni, onda ih nepristrano izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli. Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha da bi vam se milost ukazala." (El-Hudžurat, 9–10)

Pojasnio je da je oni nisu izašli u potpunosti iz domena imana, ali u njima se nalazi nešto što je od kufra, a to je ova osobina. Kao što su neki od ashaba rekli: Kufr mimo kufra. Isto tako njegove riječi: ***"Onaj ko svom bratu kaže: Kafire. Na jednog od njih dvojice će se vratiti."***[1] On ga je imenovao njegovim bratom dok mu se obraća, kao što je obavijestio da će se na jednom od njih dvojice primijeniti. A da je jedan od njih dvojice u potpunosti izašao iz islama onda mu ne bi bio brat, ali je u njemu kufr.

Također, njegove riječi u hadisu:

"Neće se neki čovjeg pozvati po nekom drugom osim svog oca kojeg zna a da neće počiniti kufr."[2]

A u drugom hadisu kaže:

"Počinio je kufr ko se odrekne porijekla makar precizirao."[3]

A od Kur`ana čije su riječi derogirane je bilo: ***"Nemojte se odricati vaših očeva, jer je kufr da se odreknete vaših očeva"***.[4] Zato što je pravo roditelja vezano za Allahovo pravo. Kao što kaže:

أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ

"Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim," (Lukman, 14)

---

[1] Mutefekun alejhi kao što je prethodilo.
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahih džamias-sagir br. 5431).
[3] Hadis je hasen, bilježe ga Ahmed i Ibn-Madže, kao i Taberani u Mu'džemu sagir sa dobrim lancem. (Musned od Imama Ahmeda br. 7017 i Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 2216).
[4] (Prenosi ga Ebu-Ubejd kao što je u Itqanu).

I kaže:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا

"Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njemu robujete i da roditeljima dobročinstvo činite" (El-Isra, 23)

Otac je osnova od koje je stvoren, dok je dijete od njegovog ploda. Kao što kaže:

مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ

"Neće mu biti od koristi blago njegovo, a ni ono što je stekao" (El-Leheb, 2)

Negiranje ili nezahvalnost njima dvoma je ogranak od ogranaka kufra. On je negirao oca zato što ga je od njega njegov Gospodar stvorio, pa kao da je negirao Allahovo stvaranje samog sebe. U jeziku prije nas se Gospodar nazivao ocem, tako da je nevjerovanje u Allaha bilo sa ove strane. Ali, ovo nije isto kao kada neko u poptunosti negira Stvoritelja, a mi ćemo inša-Allah govoriti o svim hadisima.

Dakle, bitno je ovdje istaći osnovu na kojoj se gradi spoznaja tekstova, kao i to da se povrati na na Kur`an i sunnet ono oko čega su se ljudi razišli. U veliko su se ljudi razišli oko naziva imana i islama, zbog njihovog stalnog spomena i radi čestog govora među ljudima o ta dva naziva. Jer, što se više o jednom nazivu govori, govorit će se kao o neograničenom pojmu, ili ograničenom sa oznakom, ili ograničenim sa nekim posebnim dijelom na drugom mjestu. Što je bilo razlogom da se pomiješaju neka od njegovih značenja. Također, neki ljudi čuju samo za neke od njegovih izvora dok ne čuju za ostale. Pa ono što je čuo, biva ograničeno posebnom naznakom, što mu je odredilo posebno značenje. Tako da se pomisli da je to njegovo značenje u svim ostalim prilikama. Onaj ko bude slijedio svoje znanje da bi spoznao mjesta njegove upotrebe, pa spozna mjesta sličnosti, svakom će nazivu dati njegovo pravo. Tako da se zna da je najbolji govor Allahov govor, te da nema potpunijeg pojašnjenja od Njegovog pojašnjenja. Kao i to, da ono oko čega su se složili muslimani, pradstavlja mnogostruko više u odnosu na ono oko čega su se razišli.

Muslimani - ehli-sunnet i novotari među njima - se slažu oko obaveznosti vjerovanja u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i Sudnji dan. Slažu se oko obaveznosti namaza, zekata, posta i hadža.

Slažu se da onaj ko se pokori Allahu i Njegovom poslaniku da će ući u Džennet, a da neće biti napaćen. A onaj ko ne povjeruje da je Muhammed Allahov Poslanik ﷺ, poslan njemu on je kafir. I slične stvari ovima koje predstavljaju osnovu vjere i temelje imana oko kojih se slažu muslimani koji se pripisuju islamu i imanu. Ali, poslije toga je njihovo razilaženje oko pojedinih propisa prijetnje ili nekih značenja i naziva što je neznatna stvar u odnosu na ono oko čega se slažu. Oni koji se suprotstavljaju očitoj istini iz Kur`ana i sunneta, kod svih pripadnika ummeta se nazivaju novotarima, posvjedočeno im je na zabludi. U ummetu nemaju prihvatljivog jezika niti opće prihvaćenosti. Kao što su haridžije, šije, kaderije i njima slični. Međutim, učenjaci i ehli-sunneti se razilaze oko preciznih stvari koje su skrivene pred velikim brojem ljudi. A ono oko čega se razilaze se mora povratiti Allahu i Njegovom Poslaniku ﷺ. Povrat Allahu i Njegovom Poslaniku po pitanju islama i imana, nalaže, da se svaki naziv, ako je njegov naziv obavezan, ne zaslužuje Džennet osim ako čovjek nije mu'min i musliman. Istina u tom pogledu je ono što je pojasnio Poslanik ﷺ, u Džibrilovom hadisu. Tako da je vjeru i njene pripadnike smjestio na tri stepena(staleža). Prvi je islam, središnji je iman a najuzvišeniji je ihsan. Onaj ko dospije do najuzvišenijeg dospio je i do onog koji je bio prije toga. Tako da je muhsin mu'min, a mu'min je musliman, dok musliman nije nužno da je mu'min.

Ovako je došlo i u Kur`anu, pa je ummet učinio ovako na tri staleža. Allah ﷻ kaže:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ
بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

"Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi nasilje učiniti, bit će onih umjerenih, bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti – za to će veliku blagodat dobiti." (Fatir, 32)

Onaj musliman koji ne ispuni obavezu imana se sam prema sebi ogriješio. Umjereni će biti onaj koji je učinio ono što mu je naređeno, i koji se sačuvao onoga što mu je zabranjeno. Dok je onaj ko je prednjačio u dobrim djelima u stvari muhsin koji obožava Allaha kao da Ga vidi. Allah ﷻ je podjelu ljudi na tri skupine spomenuo u suri El-Vakia, El-

Mutafiffin, i El-Insan. Također je spomenuo kafire, ali je ovdje napravio podjelu Svojih odabranih robova.

Ebu-Sulejman el-Hattabi kaže: Koliko je ljudi koji griješe u ovom pitanju. Zuhri kaže: "Islam je riječ, iman je djelo". Pa je za dokaz naveo ajet. Dok su drugi smatrali da su iman i islam jedna stvar, za što su naveli dokaz riječi Uzvišenog:

فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ

"Mi iz njega vjernike izvedosmo, a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo" (Ez-Zarijat, 35-36)

El-Hattabi kaže: "Dvojica učenjaka su razgovarali i svaki od njih je zauzeo jedan od ova dva stava. Pa je jedan od njih odgovorio drugom o čemu je napisao knjigu oko dvijestotine listova". El-Hattabi kaže: "Ispravno je u tom pogledu da se ograniči govor, a ne da se koristi neograničeno. Jer, u nekim slučajevima musliman može biti mu'minom, dok u drugim slučajevima to neće biti. A mu'min je musliman u svakom slučaju. Svaki mu'min je musliman, ali nije svaki musliman mu'min. Pa ako naredbu preneseš na ovo ispravno ćeš shvatiti tumačenje ajeta, ispravan ćeš stav zauzeti, i ni učemu se nećeš razići."

Kažem da prvi od ove dvojica ljudi na koje je El-Hattabi skrenuo požanju jeste prethodno spomenuti Muhammed b. Nasr. Zato što za njega znam da je pojasnio govor o tome da su iman i islam jedno kod ehli-sunneta i muhadisa i ne znam da je neko prije njega pojasnio govor o tome. A za drugog kojeg je spomenuo mislim da je ...[1] ali nisam provjerio njegov odgovor. El-Hattabi je izabrao stav onoga koji je smatrao da među njima postoji razlika. Kao što su to zastupali Ebu-Džafer, Hamad b. Zejd, Abdur-Rahman b. Mehdi, a to je ujedno bio stav Ahmeda b. Hanbela i drugih. I nije mi poznato da se neko prije njih suprotstavio njima. Pa je islam smatrao isto što i iman, dok su svi pripadnici od ehli-sunneta zastupali stav ovih kao što je naveo El-Hattabi.

Također, Ebu-Kasim et-Tejmi el-Isfahani i njegov sin Muhammed, komentator Muslimove zbirke, i drugi navode da je izbor kod ehli-sunneta da se neće kradljivac ili bludnik nazvati mu'minima,

[1] U originalu je praznina.

kao što je to dokazano tekstom. El-Hattabi navodi, u komentaru Buharije, govor koji ukazuje na nužnost razlikovanja između ova dva pojma. Begavi ga navodi u Šerhu sunne[1] pa kaže: "Vjerovjesnik ﷺ je islam učinio nazivom za ono što se očituje od djela. Dok je iman učinio nazivom za ono što je skriveno od ubjeđenja, a to nije[2] zato što djela nisu od imana, ili da vjerovanje srcem nije od islama, nego je to pojašnjenje jedne za rečenicu[3] da je sve to jedna stvar koja ih sakuplja a to je vjera. Zato je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***"Ovo je Džibril došao je da vas pouči vašoj vjeri."*** A vjerovanje i djela obuhvata naziv islama i imana zajedno. Na to ukazuju riječi Uzvišenog:

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ

"Vjera je kod Allaha, doista, islam!" (Ali-Imran, 19)

I kaže:

وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا

"...zadovoljan sam da vam islam bude vjera" (El-Maide, 3)

I kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena,..." (Ali-Imran, 85)

Dakle, pojasnio je da je islam vjera kojom je zadovoljan i koju prihvata, a vjera neće biti na mjestu zadovoljstva i prihvatanja osim ako se tome ne doda vjerovanje uz djela.

Kažem da je Vjerovjesnikovo ﷺ, razdvajanje u Džibrilovom hadisu, iako nalaže da je najuzvišeniji stupanj ihsan, ihsan obuhvata iman, dok iman obuhvata islam, ali ne ukazuje na suprotno tome. Ako bi to ukazalo na nužnost, onda to opet znači da naziv ovoga nije isto što je naziv onoga. Ali, proučavanje pokazuje da se samo ukazivanje razlikuje, na osnovu samostalnog navođenja ili ako se spomene u nekoj drugoj viziji. Kao što smo pojasnili. Onaj ko ovo shvati od njega će se

---

[1] (Izdanje Islamske knjižnice 1/10 i 11).
[2] U štampanoj verziji stoji 'ono' što je greška ali je ispravljeno iz Šerhu sunne.
[3] U štampanoj verziji stoji 'rečenice'.

otkloniti mnogi problemi, na mnogobrojnim mjestima u kojima su skrenule mnoge grupe, po pitanju imana i drugim pitanjima također. Ono što je spomenuo da vjera neće biti na poziciji zadovoljstva i prihvatanja osim ako joj se doda vjerovanje uz djela, ukazuje da sa djelom mora postojati iman. Ovo općenito ukazuje na obaveznost imana, ali ne ukazuje da se djelo, koje predstavlja vjeru naziva islamom. A ako je iman uslov njegovog prihvatanja, ne znači da mora biti nužno uz njega. Jer, kada bi bio nužno od njega ne bi uslovio da bude dio njegovog naziva.

Šejh Ebu-Amr b. Salah kaže: ("Poslanik ﷺ kaže: ***"Islam je da svjedočiš da nema drugog božanstva koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha... "***itd. ***"A iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike..."***itd. Kaže: "Ovo je pojašnjenje osnove imana, a to je vjerovanje u unutrašnjosti, kao i pojašnjenje osnove islama, a to je predanost i potčinjenost u javnosti. Islam se u onome što je očito potvrđuje šehadetom, ali su mu dodane četiri ove druge stvari zato što predstavljaju očita i najveličanstvenija djela islama. Ako njih obavi pokazat će svoju potčinjenost, a ako ih izostavi to će ukazati da se otrgnuo od užeta.

Zatim, naziv iman obuhvata ono sa čime je protumačen islam u ovom hadisu, kao i svi ostali vidovi pokornosti, kao plodovi unutarnjeg vjerovanja koje predstavlja osnovu imana. Isto tako i onoga što ga održava, upotpunjuje i čuva. Zato je Vjerovjesnik ﷺ u 'hadisu delegacije' iman protumačio šehadetom, namazom, zekatom, postom i davanjem petine od plijena. Zato se naziv mu'min neće odnositi na onoga ko počini veliki grijeh ili ko ostavi farz. Jer, potpuni naziv nečega se odnosi za ono što je potpuno od njega. A neće se upotrijebiti za nešto očito sa nedostatkom osim sa ograničenjem. Zato je dopušteno izreći u smislu negacije kao što je u riječima Allahovog Poslanika ﷺ: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik".***

"Naziv islama obuhvata ono što je osnova imana, a to je vjerovanje. Također, obuhvata osnovu vidova pokornosti, a sve to predstavlja predanost". Kaže: "Tako da je na osnovu onoga što smo naveli i provjerili moguće reći da se iman i islam spajaju i razdvajaju. Te da je svaki mu'min musliman, a da svaki musliman nije mu'min". Kaže: "Ova provjera je dovoljna da se nađe zajednička riječ među svim

različitim tekstovima u kojima se spominje islam i iman radi kojih većina ljudi griješi. A ono što smo provjerili odgovara pravcu svih učenjaka među od muhadisa i drugih.")

Reći će se da ono što je spomenuo Šejh - rahimehullah - od slaganja u onome što je pojasnio od stavova imama, i na što su ukazali Kur`an i sunnet iz čega se nazire da su svi učenjaci rekli: "Svaki mu'min je musliman ali nije svaki musliman mu'min". I kaže: "U hadisu je naveo osnovu imana i osnovu islama". Može mu se navesti da je Vjerovjesnik ﷺ odgovorio na iman i islam ono što je od vrste odgovora na najkrajnjoj granici. A ono što je naveo može biti ono što se slaže sa njima a ne samo od njihove osnove. Iman je iman u ono što je spomenuo od njegove nutrine i vanjštine. Ali ono što je spomenuo od imana da sadrži islam, je isto što i ihsan sadrži od imana.

Neko će reći: Osnova predanosti je očiti islam. A islam je predanost Allahu ﷻ, i potčinjavanje Njemu u javnosti i tajnosti. Ovo je vjera islam sa kojom je Allah zadovoljan, kao što su na to ukazali tekstovi iz Kur`ana i sunneta. Onaj ko se preda svojom vanjštinom ali ne i nutrinom je munafik od kojeg će se prihvatiti vanjština. Zato što mu nije bilo naređeno da otvora ljudska srca. Također, ako islam obuhvata unutarnje vjerovanje koje je osnova imana, onda to znači da svaki musliman mora biti mu'min. Što je suprotno od onoga prenešenog od učenjaka. Ali u islamu mora postojati vjerovanje sa kojim će se postići osnova imana. Jer, u suprotnom mu se neće potvrditi. Tako da će biti musliman mu'min, čime će se morati pojasniti musliman koji nije mu'min i njegovog ulazak u islam a Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***"Ovo je Džibril došao je da vas podući vašoj vjeri".*** Kaže da se islam gradi na pet ruknova, to ne znači njihovo izvršenje bez iskrenosti Allahu, vec sa nifakom, nego znači njihovo obavljanje onako kako je naređeno u vanjštini i nutrini. Pa spominje njih pet da su od islama. Zato što su to totalni ibadeti koji su obavezni radi Allaha ﷻ, svakom robu, koji ima mogućnost da ih obavi. A ono što je mimo njih je farz kifaje, shodno koristi koja ako se postigne spada obaveza sa ostalih. Ili, da se odnosi na prava ljudi jednih nad drugima. Što ne spriječava da to ujedno bude djelo koje približava Allahu ﷻ. Jer, ova djela(farz-kifaje) slijede ovima(fard-ajn), kao što Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani drugi muslimani."

Ili:

"Najbolji vid islama je da nahrani drugog i da poselamiš koga znaš i koga ne znaš."[1]

I slično tome. Tako da su ovo pet temelja i ruknova kao što je u imanu.

Ako neko kaže: Vidovi pokornosti su plodovi unutarnjeg vjerovanja. Time se misli na dvije stvari: Jedna je - da su nužno od njega, pa, kada se nađe iman u nutrini naći će se i oni. Ovo je pravac selefa i ehli-sunneta. Druga je – time se misli da iman u nutrini može biti uzrokom, ili da iman u nutrini bude potpun i cjelovit a da se ovi vidovi pokornosti ne nađu. Ovo je stav murdžija, džehmija i drugih. Mi smo u onome što je prethodilo naveli da su pogriješili u tom pogledu iz tri razloga:

Jedan je: Njihovo mišljenje da iman koji se nalazi u srcu može biti potpun bez djela koja su u srcu, kao što je: ljubav prema Allahu, strah od Njega, bojazan, oslonac na Njega, želja za susretom sa Njim.

Drugi: Njihovo mišljenje da iman, koji je u srcu, može biti potpun bez očitih djela; ovo je stav svih murdžija.

Treći: Njihov stav o svakom onome koga je zakonodavac proglasio kafirom, da se to desilo radi nepostojanja srčanog vjerovanja u Gospodara ﷻ. Veliki broj kasnijih generacija ne razlikuju između pravca selefa i mišljenja murdžija i džehmija, zbog pomiješanosti između ovoga i ovoga u govoru većine njih, od onih koji u sebi smatraju ispravnijim stav džehmija i murdžija u pogledu imana. Dok, sa druge strane, poštuje selefe i muhadise. Tako da misli da može spojiti među njima ili da spoji govor njih i govor selefa.

Ebu-Abdullah Muhammed b. Nasr el-Mervezi kaže: "Treća skupina, a to su većina od ehli-sunneta i džemata i muhadisa, kažu: 'Iman u kojeg je Allah ﷻ pozivao Svoje robove i kojeg je propisao njima je islam kojeg je učinio vjerom i sa kojim je bio zadovoljan kao vjerom

---

[1] Bilježe ga oba šejha.

Svojim robova, u šta ih je i pozivao. A to je suprotno od kufra na kojeg se rasrdio, pa kaže:

وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ

"On nije zadovoljan nevjerovanjem(kufrom) Svojih robova" (Ez-Zumer, 7)

I kaže:

وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا

"I zadovoljan sam da vam islam bude vjera" (El-Maide, 3)

I kaže:

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ

"Onome koga Allah želi uputiti – On srce njegovo prema islamu raspoloži " (El-En'am, 125)

I kaže:

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ

"Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklonim islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga?" (Ez-Zumer, 22)

Allah ﷻ, je pohvalio islam istim onim čime je pohvalio iman. Učinio ga je nazivom preporuke i pohvale. Pa je obavijestio da onaj ko se preda je na svjetlosti od Gospodara svoga i na Njegovoj uputi. Obavijestio je da je sa njim zadovoljan, a ono sa čime je zadovoljan znači da ga je zavolio i pohvalio. Zar ne vidiš da su Allahovi vjerovjesnici i poslanici žudili za njim i za njeg molili Allaha ﷻ. Pa su Ibrahim i Ismail rekli:

رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ

"Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim muslimanima, i porod naš neka bude Tebi odan,... " (El-Beqare, 128)

Jusuf عليه السلام je rekao:

تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ

"...daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (Jusuf, 101)

I kaže:

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَـٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

"– I Ibrahim je, kao i Jakub, to ostavio u amanet sinovima svojim: "Sinovi moji, Allah je vama vjeru odabrao, i nipošto nemojte umrijeti drukčije nego kao muslimani." (El-Beqare, 132)

Na drugom mjestu kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

"– Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dano Musau i Isau, i u ono što je dano vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima i mi se Njemu predajemo." Pa, ako oni budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na Pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda daleko od Pravog puta i Allah će te sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i zna." (El-Beqare, 136-137)

Pa je Allah presudio da je onaj koji je prihvatio islam na Pravom putu kao i onaj koji je povjerovao, čime ih je poistovjetio.

Kaže: "Mi smo naveli potpuni dokaz da je islam iman. I da se njih dvoje ne mogu razdvojiti. Niti da se među njima može napraviti razlika na nekom drugom mjesti osim ovoga. Tako da ne bi ponavljali na ovom mjestu kako se ne bi oduljio govor i bezpotrebno ponavljanje. Osim što ćemo ovdje navesti od dokaza što nismo naveli na drugom mjestu. Time ćemo pojasniti grešku njihove inerpretacije. Kao i dokaze koje su naveli iz Kur`ana i predaja kako bi napravili razliku između islama i imana."

Kažem: Muhammed b. Nasr el-Mervezi - rahimehullah - hoće reći da je pohvaljeni musliman pohvaljeni mu'min. Dok je pokuđeni sa nedostatkom imana i islama. Te da je svaki mu'min i musliman a da se kod svakog muslimana mora naći nešto od imana. Ovo je tačno i oko toga postoji slaganje. Ali, on ovdje želi istaći, da onaj ko se prozove sa islamom da se proziva i sa imanom. Oko ovoga postoji terminološko razilaženje. On želi reći, da je naziv jednog isto što i naziv drugog. Ovo

nije poznato ni od koga među selefima. Ako bi se reklo: njih dvojica su nužni jedan sa drugim, ali to ne uslovljava da naziv jednog bude i naziv drugog. Niti je takvo nešto prenešeno od ashaba ili onih koji su ih slijedili u dobročinstvu niti od poznatih islamskih imama tj., da je neko od njih rekao: Naziv islama je isto što i naziv imana, kao što je to on (Mervezi), podržao. Ja ne poznajem nikoga od selefa da je ovako nešto rekao. Nego je poznato od skupine selefa i halefa da mu'min zaslužuje Allahovo obećanje[1] kao što musliman zaslužuje Allahovo obećanje. Onda je svaki musliman mu'min a svaki mu'min je musliman. Oko ovog značenja se slažu selefi i halefi. Ili čak, između sekti u ummetu koji kažu: Onaj mu'min kojem je obećan Džennet mora biti musliman, a musliman kojem je obećan Džennet mora biti mu'min; i svako onaj ko, od prethodnika i potomaka, uđe u Džennet bez patnje je mu'min musliman.

Zatim ehli-sunneti kažu: Oni koji izađu iz Vatre i uđu u Džennet sa njima ima dio toga. Nego je razilaženje kod upotrebe naziva. Mutevatir predaje od selefa ukazuju da je iman riječ i djelo. Ali, od njih ništa nije prenešeno od toga u pogledu islama. Međutim, pošto je većina učenjaka govorila, da je islam vjera u potpunosti, i da nije samo puka riječ, suprotno očitom, kao što je to prenešeno od Zuhrija. Pa su rekli: Namaz, post, zekat i hadž, te druga djela koja su naređena, su od islama kao što su od imana. On (Mervezi) je pomislio da su oni to smatrali jednom te istom stvari. Ali nije tako, jer iman, po njihovom slaganju, povlači za sobom islam. I to ne znači da ako je islam unutar njeg da je on isto što i iman. Što se tiče islama, nema dokaza da se kod njegovog spomena nužno povlači i iman. No, da li nalaže obavezni iman ili potpunost imana? Oko toga postoji razilaženje. On ne posjeduje dokaz da nalaže iman, ali svi vjerovjesnici koje je Allah opisao sa islamom su bili mu'mini. Allah ﷻ ih je opisao imanom makar to i ne spomenuo. A mi smo svi ubjeđeni i sigurni smo da su svi vjerovjesnici bili mu'mini.

Također, prethodnici među prvacima su bili mu'mini. Ako bi se pretpostavilo da islam nužno povlači za sobom nužni iman, onda je vrhunac onoga što se može reći da su nužni jedan drugom, tako da je svaki musliman mu'min i svaki mu'min musliman. Ovo je tačno ako

---

[1] (Kada se spomene obećanje misli se na nagradu i Džennet, dok prijetnja podrazumijeva kaznu i Džehennem. o.p.)

time misli na to da će svaki musliman ući u Džennet, ako se u njemu nađe obavezni iman. Također, to je tačka slaganja, ako se time misli da će svaki musliman biti nagrađen za svoj ibadet, sa njim mora postojati osnova imana. Nema ni jednog muslimana a da nije mu'min, iako to nije onaj iman kojeg je Vjerovjesnik ﷺ negirao onome koji ne želi svom bratu muslimanu ono što želi sebi ili onima koji čine velike grijehe među beduinima i drugima. Ako bi se reklo, da su islam i potpuni iman nužno jedan sa drugim, to neće značiti da je jedan isto što i drugi. Kao što su duša i tijelo. Kod nas ne postoji duša osim sa tijelom. Niti postoji živo tijelo osim sa dušom. I prvo nije isto što i ono drugo. Iman je poput duše, on biva u duši povezan sa tijelom. A islam je poput tijela, a tijelo ne može biti živo osim sa dušom. To, da su nužno jedan sa drugim, ne znači da je naziv jednog isto što i naziv drugog. Islam munâfika je poput mrtvog tijela, bez duše. Jer, nema živog tijela osim sa dušom, ali su duše raznolike. Kao što Vjerovjesnik ﷺ kaže:

"Duše su poput spremne vojske; one koje se prepoznaju, zavole se, a one koje se ne prepoznaju, raziđu se."[1]

Nije svako onaj ko klanja sa svojim tijelom, osvijetljenog srca, sa spomenom Allaha, skrušenosti pred Njim, ili da shvata Kur`an, iako će biti nagrađen za svoj namaz i time će sa njega spasti ovosvjetska obaveza. Isto tako je sa očitim islamom, poput očitog namaza. A iman je, poput onoga što je u srcu u toku namaza, od spoznaje Allaha ﷻ, skrušenosti i shvatanja Kur`ana. Svako onaj čije je srce skrušeno, bit će mu skrušeni i udovi, ali ne mora biti suprotno. Zato se reklo: *"Čuvajte se licemjerne skrušenosti"*. A to je, da tijelo bude skrušeno ali ne i srce. Ako je srce ispravno i tijelo će biti ispravno, ali to ne znači da ako tijelo bude u ibadetu, da će srce obaviti njegova prava.

Ljudi su u imanu i islamu podijeljeni na tri stupnja:

- Onaj koji je učinio nepravdu sebi,

- umjereni, i

- onaj koji prednjači u dobrim djelima.

Musliman, u vanjštini i nutrini, ako je učinio sebi nepravdu, sa njim mora biti nešto od imana, ali, on nije upotpunio obavezni iman, što

[1] Bilježi ga Muslim a Buharija ga spominje kao komentar.

nije suprotan slučaj. Isto tako je sa drugim, o čemu će biti govora inšaAllah.

Ajeti koje je Muhammed b. Nasr naveo ukazuju na obaveznost islama, te da je on Allahova vjera, i da ga Allah voli i da je sa njim zadovoljan i da mimo njega (tj. islama), ne prihvata drugu vjeru. Sve ovo je istina. Ali, u tome nema dokaza koji bi pokazao da je on iman. Nego dokazuje da čovjek sa pukim imanom biva od stanovnika Dženneta. Kao što je to naveo sa dokazom prvog mišljenja. Allah ﷻ, je obećao Džennet mu'minima u više ajeta, ali ovo obećanje nije spomenuo sa nazivom islama. Tako da njegova pohvala, obaveznost, Allahova ljubav prema njemu, ukazuju da ulazi u iman i da je on dio njega. Ovo je tačka slaganja kod ehli-sunneta i svi oni kažu: Svaki mu'min je musliman, i svako ko dođe sa obaveznim imanom došao je sa obaveznim islamom. Ali, u suprotnoj situaciji je razilaženje. Ovo je isto kao što je pitanje namaza kojeg Allah ﷻ voli, naređuje, obavezuje na njega, hvali njega i one koji ga obavljaju na mnogim mjestima, ali to ne ukazuje da je naziv namaza isto što i naziv imana. Nego, namaz ulazi u iman, tako da je svaki mu'min namazdžija(klanjač), dok ne znači da svako ko klanja i čini velike grijehe mora biti mu'min.

Sve ono što je naveo kao dokaz od Vjerovjesnika ﷺ, je za razdvajanje između naziva imana i islama ako se spomenu zajedno. Kao što je u Džibrilovom i drugim hadisima. U njima je (dokaz), da ako se spomene naziv imana u njega ulazi i islam. Ebu-Abdullah b. Hamid, u svojoj knjizi *Musanef* o Osnovama vjere kaže:

Mi smo naveli da je iman - riječ i djelo. Što se tiče islama, Ahmedov govor se može shvatiti sa dvije predaje: jedna je, da je kao iman, a druga je, da je on - riječ bez djela. A ovo je njegov tekst u predaji kod Ismaila b. Seida. Kaže: "Ispravno je u mezhebu jedna predaja a to je, da je iman - riječ i djelo. A to može značiti da je islam - riječ kojom se želi ono što se ne mora u njemu, kao što se mora u imanu od uslovljenih djela. Zato što namaz nije od njegovih uslova, jer se prenosi od njega da neće počiniti kufr onaj ko izostavi namaz".

Kaže: "Odredili smo da su islam i iman nazivi za dva značenja". Zatim smo naveli razilaženje pravnika. A prije toga je navedeno da su islam i iman nazivi za dva različita značenja. To je rekao Malik, Šerik,

Hamad b. Zejd, razdvajajući između islama i imana. Kaže: "Šafijini i Ebu-Hanifini prijatelji su rekli da su to dva naziva čije je značenje jedno". Kaže: "To znači, da se može negirati naziv imana pri čemu će ostati islam sa njim. To je sa činjenjem velikih grijeha, kao što je navedeno u hadisu. On će se izdvojiti iz naziva iman, ali će ostati musliman. Ako se pokaje od toga vratit će se u ono što je bio od imana. Ali, neće mu se negirati naziv imana ako počini male grijehe, nego mu naziv ostaje takvim". Zatim je naveo dokaze za to, ali u onome što je naveo od dokaza je mnogo za onoga ko kaže: Islam je samo riječ, dok mnogi dokazi ukazuju da su djela od islama. Ili, čak šta više, svi tekstovi ukazuju na to. Onaj ko kaže, da očita djela koja su naređena nisu od islama, njegov stav neće biti valjan. Za razliku od vjerovanja koje se nađe u srcu; u tekstovima ne postoji dokaz koji bi ukazao da je od islama, nego je od imana. Islam je vjera, kao što ga je Poslanik ﷺ, protumačio time da preda svoje lice i srce Allahu ﷻ. Iskreno ispoljavanje vjere Allahu je islam, što nije isto kao vjerovanje. Ono je od srčanih djela, dok je ovo od srčanog znanja.

A ako je Ahmed b. Hanbel na ovom mjestu rekao da je islam riječ na drugom mjestu je rekao da su djela od islama, što je ovdje Zuhri – rahimehullah – slijedio. Ako bi neko htio time reći, da je to riječ sa kojom se ulazi u islam ali ne dođe sa potpunim islamom, to je blisko. Ali, ako time misli da mora doći sa potpunim islamom, to je totalna greška. Ahmed je odbio ovaj odgovor, što je mišljenje onih koji kažu: Nazvat će se islamom makar ništa ne činio od djela, slijedeći pri tom Džibrilov hadis. Trebao je onda navesti Ahmedovo mišljenje u cjelosti.

Ismail b. Seid kaže: "Upitao sam Ahmeda o islamu i imanu pa mi je rekao: 'Iman je riječ i djelo, a islam je potvrda'." Kaže: "Upitao sam Ahmeda o onome ko kaže za ono što je rekao Džibril Vjerovjesniku ﷺ, kada ga je upitao o islamu: 'Ako to učinim jesam li musliman?' Pa je rekao: 'Da'. Pa je neko rekao: 'A ako ne učini ono što je rekao Džibril Vjerovjesniku ﷺ, da je on takođe musliman?' Kaže: 'Ovaj se suprostavlja hadisu'."

Ahmed je onoga ko ne učini onih pet stvari smatrao onim ko se namjerno suprostavlja hadisu. Pored toga što je rekao da je islam potvrda. To je pokazalo, da je onaj prvi ušao time u islam, te da neće biti ustrajan u obaveznom islamu dok ne ispuni onih pet obaveza. Kao što

će se nazvati njegovim imenom pod tim uslovom. On je pokudio onoga ko ne slijedi Džibrilov hadis. Također, on u velikom broju svojih odgovora, smatra nevjernikom onoga ko ne obavlja namaz. Ili, čak i neke druge od osnova islama. Tako da, kafir ne može biti musliman po slaganju svih muslimana. Na osnovu toga će se spoznati da on nije smatrao islam pukom riječju bez djela. Ali, ako bi se pretpostavilo da je htio to, onda će to značiti da nije smatrao kafirom nikoga ko ne obavi nešto od ove četiri osnove. Međutim, većina predaja od njega ukazuju na suprotno tome. A oni koji ne smatraju kafirom osobu koja izostavi nešto od ovih osnova, smatraju ih od islama, kao što su bili: Šafija, Malik, Ebu-Hanife i drugi; pa kako ih onda Ahmed neće smatrati od islama?! Njegov stav da ulaze u sastavni dio islama je jači od bilo čijeg stava. Prenosi se da je on Sa'dov hadis suprotstavio Omerovom hadisu, te da je dao prednost Sa'dovom hadisu.[1]

Hasan b. Ali kaže: "Pitao sam Ahmeda b. Hanbela: Šta je potvrđenije iman ili islam? Pa je rekao: 'Došao je ovaj hadis od Omera, dok mi je draži hadis od Sa'da'." Pa kao da je shvatio kako Omerov hadis ukazuje da su djela od naziva islama. Tako da će njegov naziv biti vrijedniji. Dok, Sa'dov hadis ukazuje da je vrijedniji naziv imana. Ali, Omerov hadis je spomenuo islam samo sa očitim djelima. A ovo neće biti iman osim sa imanom u srcu u Allaha ﷻ, Njegove meleke, knjige i poslanike, tako da će tada biti dio imana, a naziv imana će biti vrijedniji kao što je na to ukazao Sa'dov hadis. Tako da među hadisima nema kontradiktornosti.

Što se tiče Ahmedovog razdvajanja između islama i imana, nekada je to zastupao, ali nekada je prenosio razilaženje bez da to potvrdi. Ako bi se spojili, nekad bi rekao: islam je riječ; a nekada to ne bi rekao. Isto tako je sa kufrom onoga ko izostavi temelj od temelja islama, nekada je proglašavao kafirom takvu osobu da bi se naljutio, dok, nekada ne bi smatrao kafirom takvu osobu. Mejmuni kaže: Rekao sam: Ebu-Abdullah, jel razdvajaš između islam i imana? Pa je rekao: 'Da'. Rekoh:

[1] Što se tiče Omerovog hadisa to je hadis u kojem Džibril ﷺ dolazi u liku beduina i na kraju kaže: *Ovo je Džibril došao je da vas poduči vašoj vjeri.* Kao što je prethodio. Što se tiče Sa'dovog hadisa u njemu je Allahov Poslanik ﷺ udijelio jednoj skupini dok je Sa'd sjedio. Pa je Allahov Poslanik ﷺ izostavio čovjeka koji mi se najviše među njima svidio. Pa sam rekao: Allahov Poslaniče, šta ti je pa ne daješ njemu? Tako mi Allaha ja ga smatram mu'minom. Pa je rekao: *Ili muslimanom.* ... hadis. Bilježi ga Buharija. (Također je prethodilo).

Šta ti je dokaz? Kaže: 'Većina hadisa ukazuje na to'. Zatim je rekao: '*Ne bi bludnik činio blud da je vjernik. Niti bi kradljivac krao da je vjernik.* Allah ﷻ kaže: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!'"** Kaže: "Hamad b. Zejd je razlikovao između islama i imana". Kaže: "Govorio nam je Ebu-Seleme el-Huzai, kaže: Malik i Šerik kažu", pa je spomenuo njih i Hamad. b. Zejdov stav u razlikovanju islama i imana.

Ahmed kaže: "Jedan čovjek mi je rekao: 'Da nam o imanu nije došlo osim ovog bilo bi lijepo'. Rekao sam Ebu-Abdullahu: 'Uzimaš očitu stranu Kur`ana sa sunnetima?' Kaže: 'Da'. Rekoh: 'Ako murdžije govore: Islam je riječ'. Kaže: 'Oni to smatraju jednom stvari. Smatraju da je musliman i mu'min jedno te isto, potpunog imana kao da je poput Džibrilovog imana'. Rekoh: Odavde je naš dokaz protiv njih? Kaže: 'Da'. Od njega je spomenuo opću razliku i njegove dokaze u tekstovima."

Salih b. Ahmed je rekao: "Moj otac je bio upitan o islamu i imanu? Kaže: "Ibn Ebu-Zi'b je rekao: 'Islam je riječ a iman je djelo'. Pa mu je rečeno: 'Šta ti misliš?' Kaže: 'Islam nije što i iman'. Zatim je naveo hadis od Sa'da i Vjerovjesnikove ﷺ riječi." On u ovom hadisu nije odabrao stav onih koji kažu da je islam riječ, nego je odgovorio da islam nije isto što i iman, kao što je na to ukazao vjerodostojan hadis sa Kur`anom.

Hanbel kaže: "Obratio nam se Ebu-Abdullah sa hadisom od Burejde:

"Allahov Poslanik ﷺ je kada bi krenuli na mezarje podučavao da kažu: ***"Neka je selam na vas o stanovnici kuća od mu'mina i muslimana. Mi ćemo vam se uskoro, inša-Allah, pridružiti."***[1]

Kaže: "Čuo sam Ebu-Abdullaha da kaže: "U ovom hadisu je dokaz protiv onoga ko kaže da je iman riječ, a onaj ko kaže: 'Ja sam mu'min', suprotstavio se hadisu: '*od mu'mina i muslimana*'". Tako da je razdvojio mu'mina od muslimana i odgovorio je time onima koji su rekli: 'Ja sam mu'min potpunog imana'. Poslanik ﷺ kaže: '***Mi ćemo vam se uskoro, inša-Allah, pridružiti***', a on zna da će umrijeti, podržava stav onih koji kažu: 'Ja sam mu'min inša-Allah', koristeći riječ iznimke na ovom mjestu.

---

[1] Bilježi ga Muslim.

Ebul-Haris kaže: "Pitao sam Ebu-Abdullaha pa sam rekao: Poslanik ﷺ kaže: ***'Dok bludnik čini blud nije vjernik. Dok kradljivac krade nije vjernik'***. Kaže: "Protumačili su ga svako po svom shvatanju. Ata' kaže: 'Od njega će se odvojiti iman. Tavus kaže: Ako to učini ostat će bez imana. Od Hasana se prenosi da je rekao: Ako se vrati vratit će mu se iman. A neki su rekli da će izaći iz imana u islam ali da neće izaći iz islama." Ova pitanja je prenio Salih, jer, pitanja od Ebul-Harisa prenosi također Salih. Salih je upitao njegovog oca o ovoj priči, pa je rekao da se tako prenosi od Ebu-Džafera. "Kaže: ***'Dok bludnik čini blud nije vjernik'***. Izaći će iz imana i ući se u islam. Iman se sadrži u islamu, pa ako počini blud izaći će iz imana u islam." Zuhri, tj. prenoseći hadis od Sa'da, kaže: *Ili musliman*. Smatramo da je islam riječ a da je iman djelo". Ahmed kaže: Hadis je protumačen a Allah najbolje zna.

Naveo je mišljenja tabiina ali nije ni jednom dao prednost, a to je, Allah najbolje zna, zato što sve što su rekli je istina, i on se u tome svemu slaže sa njima. Kao što je na drugim mjestima spomenuo da će izaći iz imana u islam. I slično tome. Ahmed i selefi sa riječju *te'vil* ne misle na izokretanje značenja riječi sa očitog smisla, nego je *te'vil* po njima tefsir i pojašnjenje onoga na šta ukazuje termin.

El-Merruzi kaže: "Ebu-Abdullahu je bilo rečeno: 'Mi smo mu'mini?' Kaže: 'Kažemo da smo muslimani'. Rekao sam Ebu-Abdullahu: Kažemo: 'Mi smo mu'mini?' Kaže: 'Nego ćemo reći mi smo muslimani.' Ovo je zato što je u pogledu imana osnova upotrijebiti iznimku[1], jer ne zna da li je obavio sve ono što je naredio Allah ﷻ. To je kao da kaže: Ja sam čestit, ja sam bogobojazan, ja sam Allahov evlija, kao što spominje u svom srcu od vjerovanja. Ne može biti siguran da je izvršio sve ono što je naređeno. Kao što može tvrditi da voli Allaha i Njegovog poslanika ili da mrzi kufr i slično tome, za što se zna da je u njegovom srcu. Isto tako, ako bude htio reći da je mu'min u vanjštini, neće se spriječiti da tvrdi ono za šta se zna za njega. Nego je pokuđeno ono što je pokuđeno kod većine zastranjelih murdžija kada kažu: Iman je nešto što je podjednako u svima onima u kojima se nađe. Isto kao što svaki čovjek ima glavu. Neko će reći: Ja sam uistinu mu'min. Ja sam mu'min kod Allaha. Kao što čovjek kaže: Ja uistinu imam glavu. Ja

[1] Pod iznimkom se misli korištenje formule inša-Allah kod spomena imana. (o.p.)

uistinu imam glavu u Allahovom znanju. Onaj ko to bude tvrdio, na ovaj način, izdvojit će očita i skrivena djela iz njega (iz imana). Ovo je loš stav i neistina po ashabima i tabiinima, i kod onih koji ih budu slijedili među ostalim muslimanima. A ljudi imaju stavove kod upotrebe iznimke što će biti pojašnjeno na njegovom mjestu.

Cilj je ukazati da postoje stavovi na dvije suprotne strane. Stav onih koji kažu da je islam puka riječ, dok očita djela ne ulaze u sastavni dio naziva imena. I stav onih koji kažu, naziv islama i imana su jedno. Ali oba stava su slaba i suprotni su Džibrilovom hadisu i svim ostalim Vjerovjesnikovim ﷺ hadisima. Zato, kada je Muhammed b. Nasr el-Mervezi, podržao drugi stav sa sobom nije imao dokaz za njegovu pravosnažnost ili vjerodostojnost. Ali je kao dokaz naveo nešto što je obesnažilo prvo mišljenje. Pa je za dokaz naveo riječi Uvišenog:

بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَـٰنِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ

"...naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite." (El-Hudžurat, 17)

Kaže: "Ovo je ukazalo da je islam iman." Ali će se reći da ukazuje upravo na suprotno tome. Zato što oni nisu rekli: **Islam smo primili!** Nego su rekli: **Vjerujemo**. A Allah ﷻ im je naredio da kažu: **Islam smo primili!** Zatim ih je spomenuo sa nazivom islama pa kaže: **naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite**. Kada kažete: **Vjerujemo**. Jer, da je islam iman, onda ne bi bilo potrebno da kaže: **ako iskreno govorite**. Oni bi bili iskreni da su rekli: **Islam smo primili**, međutim to nisu rekli. Ali je Allah ﷻ rekao:

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا۟ ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا۟ عَلَىَّ إِسْلَـٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ

"Oni ti prebacuju što su primili islam. Reci: 'Ne prebacujte mi što ste islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario..." (El-Hudžurat, 17)

Tj. prigovaju ti ono što su učinili od islama, jer je Allah njihova djela nazvao islamom. Međutim, u tome nema dokaza da su ih oni nazvali islamom. Nego su rekli da vjeruju, pa je Allah obavijestio da je prigovaranje sa onim što se desilo od upute u iman. Ali, islam sa kojim nema imana, kojeg su ljudi prihvatili iz straha od sablje. Tako da nema za šta da im se prigovara ako se odnosi na to. Ako im Allah nije podario iman, onda će to biti poput islama munafika, i Allah ga od njih neće

prihvatiti. Ali, ako budu iskreni u svojim riječima: **Vjerujemo**, Allah je Taj Koji im je darovao ovaj iman i ono što u njega ulazi od islama. Prvobitno Allah ﷻ, im je negirao iman, da bi nakon toga vezao Allahovo darovanje istog ako budu iskreni. Što je ukazalo na mogućnost njihove iskrenosti.

Neki kažu da su oni nakon toga bili iskreni, ali će se reći da ono što je vezano za uslov ne mora postojati radi tog uslova. I reći će se da je sa njima bio nekakav iman, ali to nije iman kojeg je drugi put opisao, nego je to dio od dijelova imana.

Muhammed b. Nasr el-Mervezi kaže: "(Allah ﷻ kaže:

وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ

"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju,..." (El-Bejjine, 5)

I kaže:

إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُ

"Vjera je kod Allaha, doista, islam!" (Ali-Imran, 19)

Pa je obavljanje namaza, davanje zekata nazvao ispravnom vjerom, a vjeru je nazvao islamom. Onaj ko ne dadne zekata ostavio je dio ispravne vjere, koju je Allah ﷻ, okarakterisao kao jedinom priznatom vjerom kod Njega, a to je islam. Kaže: Došao je da podrži ovu skupinu koja je napravila razliku između islama i imana. A to je da je iman riječ i djelo. Te da su namaz i zekat od imana. Allah ﷻ, ih je nazvao vjerom. A obavijestio je da je jedina priznata vjera kod Njega islam. Allah je islam nazvao onim čime je nazvao iman a iman je nazvao onim čime je nazvao islam. O tome su došli hadisi od Vjerovjesnika ﷺ. A ko tvrdi da je islam potvrda i da djela nisu od njega, suprotstavio se Kur`anu i sunnetu i između njega i murdžija nema razlike jer su rekli da je iman potvrda bez djela.)"

Reći će se: Što se tiče njegovih riječi, da je Allah namaz i zekat učinio od vjere i da je jedina priznata vjera kod Njega, islam, je lijep govor, što odgovara Džibrilovom hadisu. Zatim je njime odgovorio onome ko je djela učinio izvan islama, što je također lijep govor. Ali, što se tiče njegovih riječi: "(Allah je islam nazvao onim čime je nazvao iman

a iman je nazvao onim čime je nazvao islam)", nije tako, jer je Allah ﷻ, rekao: **"Vjera je kod Allaha, doista, islam!"** I nije rekao da je jedina priznata vjera kod Njeg iman, ali je ova vjera od imana. I nije, ako je od njeg, da je on to isto. Jer je osnova imana, spoznaja srca i njegovo vjerovanje. Kaže: Djelo slijedi ovom znanju i vjerovanju nužno sa njim i rob neće biti mu'min osim sa njima obojicom. Ali, što se tiče islama, islam je totalno djelo sa riječima. Dok, djelo i vjerovanje nisu dio njegovog naziva. A djelo ne može biti osim sa znanjem. Međutim, to ne nalaže u tančine pojašnjeni iman od strane Allaha ﷻ, i Njegovog Poslanika ﷺ. Kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju" (El-Enfal, 2)

Svi tekstovi u kojima se negira iman onome ko se ne okiti onim što je spomenuo su u tom smislu. Veliki broj je muslimana koji su muslimani u nutrini i vanjštini i u njima se nalazi opće vjerovanje, ali se nisu okitili ovim imanom. Allah ﷻ kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ

"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena" (Ali-Imran, 85)

I kaže:

وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا

"Zadovoljan sam da vam islam bude vjera." (El-Maide, 3)

A nije rekao, onaj ko bude htio drugo znanje mimo islama, spoznaju, vjerovanje i iman. Niti je rekao: Zadovoljan sam da vam islam bude vjerovanje i znanje. Jer je islam od vrste vjere, djela, pokornosti, potčinjenosti i predanosti. A onaj ko bude htio neku drugu vjeru, mimo islama, ona mu neće biti prihvaćena. A iman, smirenost i ubjeđenje je osnova od znanja, vjerovanja i spoznaje. Dok je vjera njihov sljedbenik. Pa se kaže: Vjerujem u Allaha i Njemu se predajem. Musa ﷺ kaže:

يَـٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ

"O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!" (Junus, 84)

A da je naziv jedan, onda bi ovo bilo nepotrebno ponavljanje. Također, Allah ﷻ kaže:

إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَـٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ

"Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama" (El-Ahzab, 35)

Kao što je rekao: iskrenim, strpljivim i poniznim. Mu'min se kiti svim ovim osobinama, ali ova imena ne odgovaraju imanu u smislu općenistosti ili posebnosti. Vjerovjesnik ﷺ, je govorio:

"Allahu Tebi se predajem, u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam, Tebi se priklanjam, u Tvoje ime se zauzimam, i radi Tebe sudim."

Kao što je potvrđeno u oba Sahiha da je to govorio kada bi se probudio noću. U Muslimovom Sahihu i drugim izvorima se potvrđuje da je na sedždi govorio: *"Allahu Tebi sedždu činim, u Tebe vjerujem i Tebi se predajem"*. Na ruku'u je govorio: *"Tebi ruku' činim, Tebi se predajem i u Tebe vjerujem"*. Dakle Muhammed ﷺ, je pojasnio da je svaki od njih poseban naziv. Pa kaže:

"Musliman je onaj od čijeg su jezika i ruke sačuvani ostali muslimani. A mu'min je onaj pored kojeg su ostali ljudi sigurni u pogledu svoje krvi i imetaka."[1]

Poznato je, da je sačuvanost od čovjekove nepravde nešto sasvim drugačije od toga da su drugi sigurni od njega u pogledu krvi i imetka.

[1] Hadis je sahih a prethodio je govor o njemu. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 6710).

Ovo je uzvišeniji čin, jer onaj od koga su ljudi sigurni bit će sačuvani i od njegove nepravde, dok od koga su sačuvani ne mora značiti da su i sigurni od njega.

Muhammed b. Nasr kaže: "Onaj ko misli da je islam potvrda, i da djela nisu od njega, suprotstavio se Kur`anu i sunnetu". I ovo je tačno. Jer, svi tekstovi ukazuju da su djela od islama. Kaže: "Između njeg i murdžija nema razlike, jer oni tvrde da je iman potvrda bez djela". Pa će se reći da među njima postoji razlika, jer oni, od ehli-sunneta, koji su rekli da djela ulaze u iman, kao što je Zuhri i oni koji su se sa njim složili, dok je kod njih islam dio imana i iman je po njima potpuniji, što odgovara Kur`anu i sunnetu, i kažu: Ljudi se razlikuju po imanu. Što također odgovara Kur`anu i sunnetu. Murdžije tvrde da je iman dio islama, i da je islam bolji. I kažu: Iman svih ljudi je jednak. Tako da je iman ashaba i najvećih zlikovaca jednak. I kažu: Neće se u nekome naći dio imana mimo ostalih dijelova. Što je suprotno Kur`anu i sunnetu.

Ahmed je odgovorio na ovo pitanje kao što kaže u jednoj od dvije predaje: "Islam je riječ, kaže Zuhri". On se nekada slagao sa onima koji bi to rekli, a nekada ne bi, nego je govorio ono što je odgovaralo Kur`anu i sunnetu, da je islam nešto drugo mimo imana. Ali kada je odgovorio sa mišljenjem Zuhrija, Mejmuni kaže: "Rekao sam: Ebu-Abdullah, Da li praviš razliku između islama i imana? Kaže: 'Da'. Rekoh: Šta nam je dokaz? Kaže: 'Svi hadisi ukazuju na to'. Zatim je rekao: ***"Dok bludnik čini blud nije vjernik, dok kradljivac krade nije vjernik".*** Uzvišeni kaže: **"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!"** Rekoh mu: Uzimaš očitu stranu Kur`ana sa sunnenima? Kaže: 'Da'. Rekoh: Ako murdžije govore: Islam je riječ. Kaže: 'Oni to sve smatraju jednom stvari i smatraju muslimana mu'mina kao jednog, poput Džibrilovog imana, i potpunog imana. Rekoh: Odavde je naš dokaz protiv njih? Kaže: 'Da'." Ahmed je odgovorio da oni griješnika smatraju mu'minom sa poptunim imanom kao što je Džibrilov عليه السلام iman.

Što se tiče njegovih riječi: "Oni ga smatraju muslimanom mu'minom, kao jednog". Ovo je stav onih koji kažu da su vjera i iman jedna stvar. Islam je vjera. Oni islam i iman smatraju jednom stvari. Ovo mišljenje je mišljenje murdžija, kao što to navode mnogi imami poput Šafije, Ebu-Ubejda i drugih. Oni su im se suprotstavili. Od murdžija je poznato da razdvajaju između termina vjera i iman, kao što razlikuju

između imana i islama. Pa kažu: Dio islama je iman a dio su djela. Od djela su farzovi i nafile. Ali je govor selefa bio od onoga što je dopiralo do njih i što im se predočavalo od stavova novotara kao što to možeš naći o džehmija. Kao što govore da je Allah na svakom mjestu, što je stav jedne grupacije među njima po imenu *nedžarije*. To je stav većine njih i njihovih pobožnjaka. Ali, većina njihovih debatanata od džehmija, muatezila, dirarija i drugih kažu: "On nije unutar svijeta niti je van njega, niti je iznad svijeta". Također, njihov govor o kaderijama za koje kažu da su negirali Allahovo prethodno znanje o onome što će robovi učiniti od djela, kao što su negirali da su djela zapisana. Ovo su kaderije za koje je Ibn-Omer ﷺ rekao: *"Ako ih sretneš obavijesti ih da ih se odričem kao i to da se oni odriču mene"*. Oni su govorili: "Allah je naredio i zabranio robovima, ali On ne zna ko će Mu se od njih pokoriti a ko neće. Niti zna ko će od njh ući u Džennet a ko u Vatru sve dok to ne učine. Njegovo znanje je vezano nakon što učine!" Zato su rekli da je stvar prepuštena slučajnosti tj. da se sve događa slučajno. Pa se kaže da je vrt netaknut ako se u njemu nije prije čuvala stoka. Tj. da je nepoznato, što se tiče Njegovog znanja o sretniku ili nesretniku, te da Njegovo znanje počinje nakon toga, bez da je nešto prethodilo prije ili da je zapisano. Što znači, da djela nisu prije određena, pa da se prema njima odnosi na osnovu kadera, nego je stvar netaknuta na samom početku. A ako jedna osoba želi da učini nešto, prvo će u sebi odrediti taj posao kojeg želi, zatim će ga učiniti onako kako je odredio u sebi. Možda će pokazati ono što je u vanjštini stvorio od slike. Tako da ovo određivanje u samom sebi se naziva stvaranje. U tom smislu pjesnik kaže:

Ti prospeš ono što si stvorio dok
Neki ljudi[1] stvaraju a onda ne prospu.

Kaže: Da ako odrediš neku stvar ti je izvršiš ili obaviš za razliku od ostalih mimo tebe, jer nisu sposobni da obave ono što su odredili. Allah ﷻ kaže:

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ

"Mi doista sve s određenjem stvaramo" (El-Kamer, 49)

[1] (Osnova je: 'neki od naroda'. Ovo je strofa od Zuhejra b. Ebu-Silmija. Pogledaj Komentar Zuhejrovog divana od Sealeba str. 94 i Lisanul arabil muhit 2/1092).

Allah ﷻ zna šta će se desiti prije nego što se desi tj. prije nego što ih stvori. On stvara po Svojoj volji. On zna za to i želi to, a Njegovo znanje i volja su u Njemu samom. O njemu može govoriti i obavijestiti, kao što kaže:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

"sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, Džehennem napuniti!" (Sad, 85)

I kaže:

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى

"I da nije prije izrečene riječi Gospodara tvoga, kazna bi već bila neminovna." (Taha, 129)

I kaže:

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ

"A riječ Naša već je rečena Našim robovima, poslanicima! Oni će biti, doista, potpomognuti i vojska Naša će zacijelo pobijediti!" (Es-Saffat, 171-173)

I kaže:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ

"I Musau smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno" (Hud, 110)

Allah ﷻ, je zapisao ono što je odredio od onih stvari što se zapisalo. Kao što kaže:

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi, to je, uistinu, Allahu lahko!" (El-Hadždž, 70)

Ibn-Abbas ؓ kaže: *"Allah je stvorio stvorenja i znao je šta će raditi. Zatim je Svom Znanju rekao: Budi knjiga. Pa je postalo knjiga. Zatim je objavio potvrdu toga u Svojim riječima: 'Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi; to je, uistinu, Allahu lahko!'"*

Uzvišeni kaže:

مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾

"Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi – to je Allahu, uistinu, lahko" (El-Hadid, 22)

I kaže:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ أَنَّ ٱلْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ

"Mi smo u Zeburu, poslije Opomene, napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi naslijediti." (El-Enbija, 105)

I kaže:

يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ

"Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio; u Njega je glavna Knjiga." (Er-R'ad, 39)

Melekima je rekao:

إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"Ja ću na Zemlji halifu postaviti!", oni upitaše: "Zar ćeš na Zemlji postaviti onoga koji će na njoj nered širiti i krv prolijevati?! A mi Tebe veličamo hvalom i kako Tebi dolikuje štujemo!" On reče: "Ja znam ono što vi ne znate." (El-Beqare, 30)

Meleki su znali šta će Ademov rod učiniti od nereda i prolijevanja krvi, pa kako onda da Allah ﷻ, nije znao? Bez razlike da li su to oni znali tako što ih je Allah tome podučio, a to znači da je On bolje znao nego što je njih podučio, kao što kaže većina mufesira. Ili su rekli poredeći ih sa onima koji su bili prije njih, kao što to tvrdi skupina među mufesirima. Ili nešto drugo mimo svega toga, jer Allah ﷻ, zna šta će se desiti od strane Njegovih stvorenja, koja nemaju znanja osim o onome što ih poduči ili od onoga što objavi Svojim vjerovjesnicima i drugima o čemu On najbolje zna. Oni ne posjeduju ništa od Njegovog znanja osim što On hoće.

Također, melekima je rekao: **Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti.** Prije nego što im je naredio da učine sedždu Ademu ﵇ i prije nego što je Iblis odbio da učini sedždu, i prije nego što je zabranio Ademu ﵇ da jede sa drveta, i prije nego što je Adem ﵇ jeo sa njega. A njegovo kušanje zabranjenih plodova je bilo razlog protjerivanja na zemlju. Allah ﷻ, je znao da će ga kao namjesnika ili nasljednika jednih drugima učiniti na zemlji, sa Svojom naredbom njemu i Iblisu, znajući da će njih dvojica postupiti suprotno Njegovoj naredbi. Te da će neposlušnost Njegovoj naredbi biti razlog njihovog protjerivanja i time što će ih učini nasljednicima jedne drugima.

Ovo pojašnjava da je znao šta će se desiti, tj. za njihovo suprotstavljanje naredbi. Iblis je odbio da učini sedždu Ademu ﵇, pa ga je zamrzio i postao mu neprijatelj, zatim ga je ometao i navodio na zlo sve dok nije kušao zabranjeno drvo. Tako da bi i Adem počinio grijeh. On se zarekao da će ih sve zavesti pa je zatražio da bude ostavljen do Sudnjeg dana. On se mnogo trudio da zavede Adema i njegov rod sa svim raspoloživim sredstvima. Ali je Adem dobio od Svog Gospodara riječi, pa mu je Allah prihvatio pokajanje i odabrao ga a zatim uputio vjerovjesništvom. Tako da su Ademovi sinovi spoznali put kojim će se zašititi i krenuti do sreće izbjegavajući šejtana i ono na šta će da ih navrati od zablude. A to (tj. taj put), je pokajanje. Uzvišeni kaže:

لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًۢا

"...da bi Allah licemjere i licmjerke, i mnogobošce i mnogoboškinje kaznio, a vjernicima i vjernicama oprostio. A Allah prašta i Milostiv je." (El-Ahzab, 73)

Allahova odredba je obuhvatila sve ovo prije nego što se desilo. Iblis je ustrajao na grijehu ali je tražio odgodu da uništi druge. Adem se pokajao i povratio, pa su on i njegova supruga rekli:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ

"Gospodaru naš" – rekoše oni – "sami smo sebi zulum učinili, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (El-A'raf, 23)

Allah mu je prihvatio pokajanje, sačuvao ga i uputio. Spustio ga je na Zemlju da bi na njoj radio u pokornosti Allahu ﷻ. A na osnovu toga će mu Allah povećati stupnjeve. Tako da će njegov ulazak u Džennet, nakon ovoga biti potpuniji. Onaj ko od Ademovih sinova pogriješi pa se nakon toga povede za svojim ocem bit će od sretnika. Pa ako se pokaje, povjeruje i bude činio dobra djela Allah ﷻ, će mu loša sa dobrim zamijeniti. Tako da će nakon pokajanja biti bolji nego što je bio prije grijeha. Kao što je slučaj sa većinom Allahovih bogobojaznih evlija. A onaj ko od njih bude slijedio Iblisa, ustrajavajući na grijehu, i kao dokaz bude koristio kader, te bude htio da zavede druge mimo sebe, bit će od onih za koje Allah ﷻ kaže: **"sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, Džehennem napuniti".**

Dakle, ovdje se želi spomenuti kader. U Muslimovom Sahihu je zabilježeno od Abdullaha b. Amra od Vjerovjesnika ﷺ, da je rekao:

"Allah ﷻ je odredio sudbinu Svojih stvorenja prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju na pedeset hiljada godina. A Njegov Arš je bio iznad vode."

A u Buharijinom Sahihu od Imrana b. Husajjina ؓ se prenosi da je rekao:

"Allahov Poslanik ﷺ, je rekao: "Allah je bio i prije Njeg ništa nije postojalo. Njegov Arš je bio iznad vode. Pa je u Spomenu zapisao sve. Zatim je stvorio nebesa i Zemlju".

A u oba Sahiha se od Vjerovjesnika ﷺ, prenosi na više načina da je obavijestio o tome da Allah ﷻ, zna ko su stanovnici Dženneta a ko Vatre, kao i to šta će robovi činiti prije nego što to učine.

U oba Sahiha se od Abdullaha b. Mesuda ؓ prenosi da je rekao: *"Nakon što se stvori tijelo i prije nego što se udahne duša u tijelo, Allah pošalje meleka pa mu on zapiše življenje, nafaku, djela, sretnik ili nesretnik."* Ovi hadisi će doći na svom mjestu inša-Allah. Ovo je vrsta kadera koju su negirale kaderije iz posljednjeg perioda postojanja ashaba. Prenosi se da je prvi koji je zastupao ovu novotariju u Iraku bio neki čovjek iz Basre, po imenu Sejsevejh, od potomaka vatropoklonika. Od njega je ovu teoriju prihvatio Ma'bed El-Džuheni. A kaže se da se prvobitno poajvila ova novotarija u Hidžazu kada se zapalila Kaba. Pa je neki čovjek rekao: "Zapalila se Allahovim određenjem". Drugi reče: "Allah nije ovo

odredio". A u vremenu pravednih halifa niko nije negirao kader. Pa kada su inovirali pojedinci poslije njih odbacivanje i negiranje kadera, odgovorili su im oni koji su još ostali od ashaba, kao što je bi Abdullah b. Omer, Abdullah b. Abbas, Vasile b. Eskea. A najviše se toga pojavilo u Basri i Šamu i nešto malo u Hidžazu. Zato se govor selefa najviše odnosio na kuđenje kaderija. Vekia b. Džerah kaže: "Kaderije kažu: Stvar je budućnosti. Allah nije odredio zapisano niti djela. Murdžije kažu: Riječ je vrijednija od djela. Džehmije kažu: Spoznaja je vrijednija od riječi i djela." Vekia kaže: "Sve ovo je kufr kao što je prenio Ibn..."[1]

Ali kada se proširila priča o kaderu, u nju se upustio veliki broj pobožnjaka i komentatora. Svi među kaderijama su počeli zastupati teoriju postojanja prethodog znanja, ali su negirali općenitost volje i stvaranja. Od Amra b. Ubejda se prenose dvije predaje o negiranju prethodne Knjige. Zbog ovoga njihovog stava kafirima su ih proglasili: Malik, Šafija, Ahmed i drugi. Što se tiče ovih (prethodnika pobožnjaka i komentatora), zna se da su bili novotari i da su zalutalim, ali nisu bili na njihovom stupnju. Među njima je bilo mnogo učenih i pobožnih, od kojih se znanje zapisalo. Buharija i Muslim su zabilježili predaje od jednog broja među njima. Ali onaj ko je pozivao na ovu teorjiu njegove hadise nisu zabilježili u svojim zbirkama. Ovo je mezheb među pravnicima i muhadisima kao što je Ahmed i drugi. A to je da onaj ko poziva na novotariju, zaslužuje kaznu kako bi se njegova štetnost otklonila od ljudi, makar sam u sebi on bio mudžtehid. U najmanju ruku ih je trebalo ignorisati. Čime mu se neće dati položaj u vjeri. Od njega se neće uzimati nauka, niti će se tražiti presuda. Njegovo svjedočenje se neće prihvatiti, i kazne slične ovima. Malikov mezheb je blizu ovog stava. Zbog toga, autori sahiha, nisu bilježi u zbirkama hadise onih koji su pozivali na ove novotarije. Iako su prenosili od njih, oni i svi drugi učenjaci, od onih koji su u sebi imali stav kaderija, murdžija, haridžija i šija.

Ahmed kaže: "Ako bi smo izostavili predaje od kaderija, izostavili bi smo većinu prenosilaca iz Basre". A to je zato, što je pitanje stvaranja djela robova i volja stvorenja problematično pitanje. Pošto su mnogi od kaderija, među muatezilama, pogriješili u ovom pitanju, isto tako je veliki broj ili većina onih koji su im odgovorili pogriješili u

[1] U originalu je praznina što je od autora rahimehullah.

svojim odgovorima. Oni su u svom odgovaranju krenuli putem Džehma b. Safvana i njegovih sljedbenika, pa su negirali Allahovu mudrost u Njegovom stvaranju i naredbi. Negirali su Njegovu milost prema robovima, pa su negirali i uzroke koji su učinjeni za stvaranje i naredbu. Tako da su negirali postojeće činjenice u Njegovim stvorenjima i zakonima, što je bio uzrok odbojnosti velikog broja mudraca koji su njihove stavove shvatili kao sunnet. Jer su mislili da je stav ehli-sunneta, u pogledu kadera, onaj stav kojeg je inovirao Džehm, što je pojašnjeno na drugom mjestu.

Ovdje se želi istaći to, da su selefi u svojim odgovorima murdžijama, džehmijama i kaderijama te drugima, odgovrali na osnovu onoga što je do njih dopiralo, od njihovih stavova, ili što su čuli od pojedinaca među njima. To je mogao biti stav jedne skupine među njima, ili da se radi o izmijenjenoj predaji. Zato su murdžijama, koji smatraju da je vjera i iman jedno, kažu to je riječ. Također, u njihovom vremenu se nije desilo da je neko od murdžija rekao: "Iman je puka riječ, bez vjerovanja i spoznaje u srcu". Ovo je inovirao Ibn-Kirram, sa čime se i izdvojio, a što se tiče ostalih stvari koje je rekao, to su stavovi koji su izrečeni prije njega. Zbog toga El-Eša'ri i oni koji su navodili stavove ljudi o njemu, nisu spomenuli nešto sa čime se izdvojio osim ovoga.

Što se tiče ostalih njegovih mišljenja, oni su ih spominjali u kontekstu stavova ljudi prije njega. Ibn-Kirram nije bio u vremenu Ahmeda b. Hanbela i drugih imama. Zato su prenosili konsenzus ljudi suprotno ovom stavu. Kao što je to spomenuo Ebu-Abdullah Ahmed b. Hanbel, Ebu-Sevr i drugi. Stav murdžija prije njega je bio: "Iman je riječ jezikom i vjerovanje srcem". Džehm je rekao da je on samo vjerovanje srcem. Pošto je Ibn-Kirram rekao da je iman samo puka riječ, time se stav murdžija umnožio na tri. Ali je Ahmed najbolje od svih poznavao stavove ljudi. Znao je za stav džehmija u pogledu imana. Ali, Ebu-Sevr nije znao za to. Nije poznavao od murdžija osim pravnike. Zbog toga je spomenuo konsenzus suprotno džehmijama i kirramijama.

Ebu-Sevr, u odgovoru murdžijama, kako to od njega prenosi Ebu-Kasim Taberi El-Alkai i drugi od Idrisa b. Abdul-Kerima, da je rekao: "Neki čovjek od stanovnika Horosana je upitao Ebu-Sevra o imanu, 'Šta je on, povećava li se i smanjuje li se? Da li je on riječ ili je riječ i djelo? Ili je vjerovanje i djelo?' Pa mu je Ebu-Sevr odgovorio ovim:

"(Pitao si, Allah ti se smilovao, oprostio nama i tebi, o imanu, šta je on, povećava li se i smanjuje li se? Da li je on riječ ili je riječ i djelo? Ili je vjerovanje i djelo? Ja ću te obavijestiti o stavovima grupa i njihovom razilaženju. Znaj, Allah se smilovao tebi i nama, da je iman - vjerovanje srcem, govor jezikom i djelovanje organima. Među učenima nema razilaženja o čovjeku koji kaže: "Svjedočim da je Allah ﷻ Jedan, i da je ono sa čime su došli poslanici istina, i priznajem sve vjerozakone". Zatim je rekao: "Moje srce nije ubijeđeno ni u šta od ovoga, niti vjerujem u to"; da takav nije musliman. Ako bi rekao: Mesija je Allah, i negira stvar islama. Zatim kaže: Moje srce nije ubjeđeno ni u šta od toga. On je kafir radi toga što je to ispoljio i nije mu'min. Pa pošto sa potvrdom bez vjerovanja nije bio mu'min, niti sa vjerovanjem ako se sa njim ne nađe potvrda, nije bio mu'min, niti će biti sve dok ne bude vjerovao srcem i potvrdio jezikom. Pa ako povjeruje srcem i potvrdi to jezikom, po njima će biti mu'min. Po nekima od njih neće biti mu'min dok se sa vjerovanjem ne nađu djela. Pa će, kada se ove stvari sakupe, biti mu'min. Pošto su negirali da će iman biti sa jednom od tih stvari, rekavši: Bit će sa dvije stvari, po mišljenju nekih od njih. Ili sa tri, po mišljenju drugih, neće biti mu'minom osim sa spojem ove tri stvari oko kojih su se složili. Tj. ako dođe sa ove tri stvari, svi oni svjedoče da je mu'min. Pa smo rekli ono oko čega su se složili od vjerovanja srcem, potvrdom jezika i djela organima. Što se tiče skupine koja tvrdi da djelo nije od imana, njima će se reći: Šta je Allah htio od robova kada im je naredio obavljanje namaza i davanje zekata. Da li je tražio od njih da vjeruju u to ili da to obave? Pa ako kažu da je Allah time htio potvrdu a ne djelo, počinit će kufr, po učenjacima oni koji su rekli da je kafir onaj koji kaže: Allah od robova nije htio da klanjaju i daju zekat. Ako kažu: Od njih je htio potvrdu i djelo – reći će se: Ako je od njih htio obije stvari, zašto ste ustvrdili da je mu'min sa jednom od njih bez druge, a htio je obije? Šta mislite kada bi čovjek rekao: Učinit ću sve ono što je Allah naredio ali ništa od toga ne priznajem. Da li će on biti mu'min? Ako kažu: Ne. Reći će im se: Ako kaže: Potvrđujem sve što je Allah naredio ali ništa od toga neću obaviti. Da li će biti mu'min? Ako kažu: Da. Reći će se: Šta je razlika? Vi ste ustvrdili da je Allah htio obije stvari. Pa ako je moguće da bude mu'min sa jednom zapostavljaući drugu, onda će biti isto tako mu'min ako radi ali ne potvrđuje to. I nema između toga razlike. Ako bi dokazivao i rekao: Kada bi čovjek prihvatio islam i

potvrdio sve ono sa čime je došao Vjerovjesnik ﷺ, da li će biti mu'minom prije nego što dođe vrijeme da se obavi to djelo? Reći će se: Na njeg će se odnositi naziv njegovog vjerovanja a djelo mu je dužnost shodno onome što je rekao da će ga obaviti kada dođe njegovo vrijeme. A u ovom trenutku na njemu nije da potvrdi sve ono u šta vjeruje. A kada bi rekao: Neću činiti. Onda se na njeg ne bi odnosio naziv imana.)"

Kažem: Da je Imam Ebu-Sevr – rahimehullah – htio reći da neće biti mu'min ako se pored potvrde ne pridržava djela. Jer, ako potvrdi a ne obavi djela nije mu'min. Ovaj dokaz, kojeg je naveo Ebu-Sevr, dokazuje obaveznost dvije stvari: potvrdu i djelo. A to ukazuje da su obije stvari od vjere. Te da neće biti pokoran Allahu, niti će zaslužiti njegovu nagradu, niti će biti pohvaljen kod Allaha ili Njegovog Poslanika, osim sa obije stvari. Ovo je dokaz protiv onih koji djela smatraju izvan vjere i imana zajedno. Što se tiče onih koji kažu: Djela su od vjere. I kaže: Fasik je mu'min, jer je ispunio dio vjere; a to je po njima iman, dok je sa druge strane izostavio jedan dio. Njemu će se navesti drugi dokaz. Ebu-Sevr i drugi učenjaci ehli-sunneta dokazivali su na ovaj način, a Ahmed je bio bolji poznavalac dokaza i mišljenja od Ebu-Sevra. Zbog toga je govorio o konsenzusu suprotno kirramijama. Zatim se sustegao od izgovora, po njegovom običaju, ali nije tvrdio negaciju suprotstavljanja. Nego je rekao: "Mislim da ovo nije rekao niko". Ovako stoji u njegovom pismu Ebu Abdur-Rahimu el-Dževzedžaniju. Hallal ga je spomenuo u knjizi Es-Sunnet. To je najveća zbirka koja navodi Ahmedove stavove o osnovama vjere, iako je imao dodatne stavove o onome što se nalazi u toj knjizi. Kao što je njegova knjiga o znanju najveća zbirka u kojoj se spominju Ahmedovi stavovi u pravnim osnovama.

El-Merruzi kaže: "Vidio sam Ebu Abdur-Rahima el-Dževzedžanija kod Ebu-Abdullaha, pa kaže: 'Otac mu je bio murdžija', ili je rekao: 'Imao je svoj stav'. Ali što se tiče Ebu Abdur-Rahima, njega je pohvalio. On je pisao Ebu-Abdullahu iz Horosana pitajući ga o imanu. Pismo je naveo na dva načina od Ebu Abdur-Rahima a Ahmedov odgovori je bio:

'U ime Allaha Milostivog Samilosnog. Neka Allah dadne lijepu nagradu tebi i nama u svim postupcima. I neka i nas i tebe sačuva od svakog zla Svojom milošću. Došlo mi je tvoje pismo u kojem si

spomenuo nešto od dokaza koje koriste murdžije. Znaj, Allah ti se smilovao, da rasprava u vjeri nije od metoda ehli-sunneta, niti tumačenje Kur`ana, bez sunneta koji će ukazati na značenje, šta je Allah htio time, ili predajom od ashaba Allahovog Poslanika ﷺ. Tako će se znati i ono što je došlo od Vjerovjesnika ﷺ, ili njegovih ashaba. Oni su vidjeli Vjerovjesnika ﷺ, prisustvovali su objavi, i onome što je Allah ﷻ njemu govorio u Kur`anu, i šta je time htio. Kao i šta je od toga htio općenito ili posebno.[1] Ali onaj ko ga bude tumačio onako kako je već prikazan, bez da na to ukaže Allahov Poslanik ﷺ, ili neko od ashaba, to je tumačenje novotara. Jer, ajet može biti poseban dok je njegov propis općenit. Tako da njegova očitost može ukazati na općenitost, dok se ajet odnosi na nešto posebno. Allahov Poslanik ﷺ, pojašanjava ono šta se time htjelo reći u Allahovoj Knjizi. Njegovi ashabi su to bolje poznavali od nas, zato što su bili očevidci događaja i onoga šta se time htjelo reći. Ajet može biti poseban, tj. njegovo značenje kao što Uzvišeni kaže:

يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ

"Allah vam nalaže u vezi sa djecom vašom da muškom pripadne koliko dvome ženske djece." (En-Nisa, 11)

Očitost ovog ajeta se odnosi na općenito stanje. Tj. na koga se odnosi naziv dijete, njemu pripada ono što je Allah propisao. Pa je došao sunnet Allahovog Poslanika da musliman ne naslijeđuje kafira.

Od Vjerovjesnika ﷺ se prenosi, ali nije potvrđeno, osim toga što oni nisu davali nasljedstvo ubici. Dok je Allahov Poslaink govorio o značenju Kur`ana, a to je da se ajet odnosi na muslimana a ne na kafira. A onaj ko bude tumačio ajet onako kako ga vidi to će ga obavezati da dadne nasljedstvo svakom onome na koga se odnosi naziv dijete, bez razlike bio ubica ili kafir. Isto tako i propisi nasljednika od roditelja i drugih sa mnogim ajetima čiji bi se spomen oduljio u knjizi. Ali je ummet upotrijebio sunnet Allahovog Poslanika ﷺ, i njegovih ashaba. Osim onih koji su to odbili od novotara, haridžija i njima sličnih. Pa sam vidio do čega su dospjeli.

Kažem: Višeznačajni, opći i neograničeni pojam se u terminologiji imama: Šafije, Ahmeda, Ebu-Ubejda, Ishaka i drugih nije koristio osim

[1] Autor je ponovio govor zbog dužine poglavlja. (Ovo je od Šejhovih postupaka koji ukazuju na obilatost njegovog znanja, - rahimehullah – Zuhejr) a odgovor je kasnije o tumačenju novotara.

za ono što su shvatali da je sa više značenja, kao što su to neki od kasnijih generacija učinili u tumačenju istih pa su pogriješili. Višeznačajni dokazi su oni na koje se ne može osloniti u primjeni na njega iako je njegova očitost istina. Kao što Uzvišeni kaže:

خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا

"Uzmi od dobara njihovih zekat i milostinju, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš,..." (Et-Tevba, 103)

Očita strana ovog ajeta i njegovo značenje su jasni, i nije od onoga što se ne može shvatiti. Ali, sam po sebi ukazuje da se ne može primijeniti u djelu, na osnovu onoga na šta ukazuje. Ono što je naređeno jeste sadaka, koja će se uzeti iz njihovih imetaka, čime će se očistiti i biti blagoslovljeni. Ovo će se spoznati kroz Poslanikovo ﷺ, pojašnjenje. Zato je Ahmed, upozoravajući govornika u pravu o ovim dvjema osnovama, rekao: "Višeznačajni dokazi i analogija". I kaže: "Najviše što ljudi griješe je u pogledu tumačenja i analogije". Time želi ukazati da se ne može presuditi na osnovu onoga na šta ukazuju opći i neograničeni dokazi, prije nego što se pogleda u ono što će ga učiniti posebnim, ili će ga ograničiti. Niti će se koristiti analogija (kijas), prije nego što će se pogledati u tekstove da li je odbiti. Najviše što ljudi griješe jeste to, što se hvataju za ono što misle da će na to ukazati termin ili analogija. Pretpostavke se ne primjenjuju sve dok se ne prouče moguće prepreke, na način da bi se duša smirila, makar i pogriješio onaj ko ne učini to. Ovo je slučaj sa onima koji se drže očitosti dokaza i analogije. Zato se korištenje očitosti dokaza smatra suprotstavljanjem onome što je protumačio Vjerovjesnik ﷺ, ili njegovi ashabi, kao načinom novotara. O tome je on napisao veliko djelo.

Također, pridržavanje analogije sa odstupanjem od tekstova i predaja je pravac kojim koračaju novotari. Zbog toga je njihov inovacioni stav bio nepravilan. Nego je ispravno u njihovim mišljenjima ono u čeme su se složili sa selefima od ashaba i onih koji su ih slijedili u dobročinstvu. Uzvišeni kaže: **Allah vam naređuje da od djece vaše.** Nazvao ga je općim, dok je neograničen ajet u pogledu stanja na koja će se odnositi općenito u slučaju zamjene. Kao što obuhvata riječi Uzvišenog:

فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ

Pa oslobađanje roba. (En-Nisa, 91)

Riječ 'reqabe' (vrat), je jednina od 'riqab' (vratovi), što ne obuhvata sve kao što obuhvata termin dijete za djecu.

Onaj ko uzme ovo, neće uzeti ono na što je ukazao Kur`an u očitost. Nego će uzeti na osnovu onoga što je Kur`an prešutio od termina. Zato je očitost kod prešućivanja Kur`ana, ne radi toga što Kur`an ukazuje na njegovu očitost pa su se držali očitog onoga što je u govoru a ne očitog govora. Njihov glavni oslonac je nepoznavanje tekstova u kojima je znanje za ono što je kao ograničenje. Jer, sve ono što je Kur`an predočio i pojasnio je istina. Za razliku od noga što predoči čovjek od drugačijeg značenja mimo samog Kur`ana te to nazove očitost Kur`ana. Kao što su dokazivanja novotara od murdžija, džehmija, haridžija ili šija.

Ahmed kaže: "Onaj ko tvrdi da je iman potvrda, šta će onda reći za spoznaju? Da li postoji potreba za spoznajom pored potvrde? I da li je potrebno da vjeruje u ono što je spoznao? Pa ako kaže da mora spoznati pored potvrde, ustvrdit će da je iman od dvije stvari. A ako kaže da mora potvrditi i povjerovati u ono što zna, onda je od tri stvari. A ako zaniječe i kaže: Nema potrebe za spoznajom i vjerovanjem, rekao je uistinu krupne riječi. Nije poznato da je iko odbio spoznaju i vjerovanje, a također i djela sa ovim stvarima".

Kažem: Ahmed, Ebu-Sevr i drugi od imama su spoznali osnovu stava murdžija. A to je - da neće nestati jedan dio imana dok će drugi ostati. Tako da će(iman), biti samo jedna stvar. I nije ga moguće participirati na dijelove, dva ili tri. Jer, ako je od dijelova, to će omogućiti nestanak jednog a ostatak drugog dijela. Tako da neće biti osim jedno. Zato su džehmije rekle: - To je jedna stvar u srcu. Kirramije kažu: - To je jedna stvar na jeziku. Sve to kako bi izbjegli participaciju i brojčanost imana. Zbog toga su se sa njima raspravljali, na osnovu toga da se ne radi o jednoj stvari. Kao što ste već rekli. Ebu-Sevr je koristio kao dokaz ono oko čega su se složili svi pravnici među murdžijama, a to je da je iman vjerovanje i djelo. Ali do njega nije dopro stav njihovih dogmatičara i džehmija. Ili, njihovo suprotstavljanje nije ubrojao kao razilaženje. Dok je Ahmed spomenuo da mora postojati spoznaja i vjerovanje sa potvrdom. I kaže: "Onaj ko negira spoznaju i vjerovanje, izrekao je krupne riječi". Nepravilnost ovog stava je poznata u islamu!

Zbog toga to nije niko zastupao prije kirramija. Osim što kirramije ne negiraju obaveznost spoznaje i vjerovanja. Ali kažu: - Neće ući u naziv imana. Samo da bi izbjegli njegovo participiranje i brojnost. Jer, smatraju da je nemoguće da nestane jedan dio imana, a da ostane drugi. Nego, to ukazuje da se u srcu može naći kufr i iman, pa su smatrali da postoji konsenzus suprotno tome. Kao što je ovaj konsenzus spomenuo El-Eš'ari a i drugi.

Ovo je sumnja u koju su pali mnogi od njihovih pobožnjaka, pored ljepote njihovog imana i islama. Zbog toga su među murdžije ušle skupine pravnika koji su kod ummeta bili učeni i pobožni. Zbog toga niko od selefa nije proglasio kafirom bilo koga od pravnika među murdžijama. Nego su to smatrali novotarijama od stavova i postupaka. A ne od novotarija u vjerovanju. Jer je većina neslaganja po tom pitanju terminološke prirode. Ali, termin koji odgovara Kur`anu i sunnetu je ispravan. I niko nema pravo da kaže suprotno od Allahovog ili Poslanikovog govora. A posebno kada je to postalo vodičem ka novotarima od murdžija i drugih, što je opet dovelo do pojave griješenja. Zato je mala greška u terminima odvela u mnogo veću grešku u vjerovanju i djelima. Zbog toga su postale velike riječi onih koji su pokudili ubjeđenja murdžija. Tako da je Ibrahim en-Naha'i rekao: "Radi njihove smutnje - tj. murdžija - je postojao veći strah od smutnje ezarika".[1] Zuhri kaže: "Nije se uvela štetnija novotarija u ummet od ubjeđenja murdžija". Evzai kaže: "Jahja b. Kesir i Katade su govorili: 'da ne postoji od novotarija kod njih ništa opasnije za ummet od ubjeđenja murdžija'." Šerik Kadi spominje murdžije pa kaže: "Oni su najpoganiji ljudi. Dovoljno ti je od šija njihov poganluk. Ali murdžije su slagali na Allaha". Sufjan Sevri kaže: "Ostavljanje islama murdžija tanje je nego sabirijska odjeća". Katade kaže: "Ubjeđenje murdžija se pojavilo nakon smutnje Ibn-Eš'asove sekte".

Mejmun b. Mihran je bio upitan o riječima murdžija, pa je rekao: "Ja sam veći od toga". Seid b. Džubejr je rekao Zerru el-Hamzaniju: "Zar se ne stidiš stava od kojeg si ti stariji?!" Ejjub Ahtijani kaže: "Ja sam veći od vjere murdžija". Prvi koji je govorio o ubjeđenju murdžija je bio

[1] Ezarika su haridžije, koji su se pripisali Nafi'i b. Ezreku. Oni su prvi koji su se pobunili protiv našeg uglednika Alije ﷺ da bi se nakon njegovog šehadeta pojačala njihova smutnja. Ali su se povratili nakon Muavinog ﷺ hilafeta.

medinlija od plemena Benu-Hašim po imenu Hasan. Zazan kaže: "Došli smo kod Hasana b. Muhammeda pa smo rekli: 'Kakva je ovo knjiga koju si podmetnuo'. A on je pokazao knjigu murdžija. Pa mi je rekao: 'Ebu Omere, bilo bi mi draže da sam umro prije nego što sam izvadio ovu knjigu'. 'Ili da podmetnem ovu knjigu'." Jer, greška u nazivu iman nije isto što i greška u nazivu novotarije. Niti kao greška bilo kojeg od drugih naziva. Ako se ovosvjetski i Ahiretksi propisi vežu za naziv imana, islama, kufra i nifaka.

A Ahmed – da Allah bude zadovoljan sa njim – je napravio razliku između spoznaje koja je u srcu i vjerovanja u srcu. Vjerovanje jezikom je potvrda, pa je spomenuo tri stvari. To može da se odnosi na dvije stvari: tj. da se razdvoji između vjerovanja i spoznaje srca. Što je stav Ibn-Kulaba, Kalansija, El-Eš'arija i njegovih prijatelja koji su razdvajali između spoznaje srca i vjerovanja srca. Vjerovanje srcem je njegov govor, dok govor srca kod njih nije isto što je znanje. Nego se radi o drugoj vrsti. Zato su Ahmed i drugi rekli: "Da li je potrebna spoznaja pored potvrde? I da li je potrebno da vjeruje u ono što spozna?" Pa ako ustvrdi da je potrebno pored spoznaje potvrditi, onda će tvrditi dvije stvari. A ako misli da treba potvrditi i povjerovati u ono što je spoznao, onda je iman od tri stvari. I kaže: Nema potrebu za spoznajom i vjerovanjem, učinio je krupnu stvar. I ne poznajem čovjeka koji je odbijao spoznaju i vjerovanje.

Oni koji su rekli da je iman potvrda, potvrda sa jezikom sadrži vjerovanje jezikom. Murdžije se nisu razišle u tome da potvrda sa jezikom sadrži vjerovanje jezikom. Tako da se spoznalo kako se time mislilo na vjerovanje i spoznaju srcem, sa potvrdom jezika. Osim da se kaže: htjelo se vjerovanje srcem i jezikom sa potvrdom i spoznajom. A pod potvrdom se podrazumijeva pridržavanje ne vjerovanje kao što je Uzvišeni rekao:

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ

– I kada je Allah od vjerovjesnika obavezu uzeo: "Kad god da vam podarim Knjigu i mudrost, zatim vam dođe Poslanik koji potvrđuje da je

istina ono što je kod vas, da ćete ga sigurno prihvatiti i podržati?!" Reče Allah: "Da li potvrđujete i prihvaćate obavezu prema Meni?" Odgovoriše: "Potvrđujemo." "Budite onda svjedoci!", reče On, "a i Ja s vama svjedočim!" (Ali-Imran, 81)

Uzeta obaveza je vjerovanje u njega kao i njegovo pomaganje. To im je bilo naređeno. Ova potvrda se ne odnosi na vjerovanje. Allah ﷻ, ih nije obavijestio savješću. Nego im je stavio u obavezu, ako im dođe Poslanik, da povjeruju u njega i da ga pomognu. Pa su povjerovali u ovu potvrdu i pridržali su je se. To je bila njihova potvrda. Čovjek može prihvatiti Poslanika tj. da se pridržava svega onoga što je naredio, ali bez spoznaje ili vjerovanja da je on Allahov Poslanik. Ali niko od murdžija nije rekao da je ova potvrda iman. Jer, po njima je ispoljavanje potvrde, kao obavijesti, obavezno. A to je, da prizna riječima da je on Allahov Poslanik, kao što priznaje druga prava. A termin potvrde obuhvata pridržavanje i vjerovanje i ovo oboje moraju postojati. Možda će se pod potvrdom podrazumijevati pridržavanje bez pokornosti. Murdžije ponekad ovo smatraju imanom, a ponekada iman smatraju vjerovanje i pridržavanje zajedno. Ova potvrda, koju zastupaju pravnici od murdžija, je iman. Jer, ako bi rekao: Ja ću mu se pokoriti ali neću vjerovati da je Allahov poslanik, ili ću vjerovati ali se neću pridržavati pokornosti, po njima neće biti ni musliman ni mu'min.

Ahmed kaže: "Sa ovom potvrdom mora postojati vjerovanje, i da zna, te da vjeruje u ono što zna". U drugoj predaji: "Da vjeruje u ono što je potvrdio". Što ukazuje da mora postojati unutarnje vjerovanje. Dok postoji mogućnost da po njemu termin vjerovanja sadrži riječ i djelo zajedno. Kao što smo naveli njegove stavove u kojima kaže: "Vjerovanje u riječ i djelo". Tako da će po njemu, vjerovanje srcem sadržavati srčanu spoznaju da je (Muhammed ﷺ,)Allahov Poslanik, radi čega mu se pokorio i predao. Što znači da mu se pokorio srčanim govorom i djelom, ljubavlju i štovanjem. Ali, što se tiče puke spoznaje srcem da je Allahov poslanik, sa odbijanjem da mu se pokori u onome sa čime je došao, da li radi zavisti, ili oholosti, ili zbog ljubavi prema drugoj vjera, koja mu se suprotstavlja, ili radi nečeg drugog, to neće biti iman. U imanu mora postojati srčano znanje i djelo. Ahmed je pod vjerovanjem podrazumijevao to, da je pored spoznaje srce povjerovalo u njega, slijedeći ga, voleći i štujući ga, jer ovo mora postojati. Onaj ko odbije ovo kao da nije od imana, on je poput onoga ko je odbio spoznaju kao da nije

od imana. Ovo je najbliže čemu bi mu mogao odgovarati Ahmedov govor. Zato što je obaveznost srčanog pokoravanja sa njegovom spoznajom očito i potvrđeno dokazima iz Kur`ana, sunneta i konsenzusa ummeta. Čak šta više, to je od nužno poznatih stvari u vjeri islamu. Onaj ko se suprotstavi od džehmija da pokornost u srcu nije od imana, isti je kao onaj ko se od kirramija suprotstavi da spoznaja u srcu nije od imana. Tako da, ako primijenimo Ahmedov govor, ovo je odgovrajuće da se odnosi na ovom mjestu.

Također, razlika između srčane spoznaje i pukog vjerovanja srcem, bez pokornosti koje se smatra srčanim govorom, je veoma mala. Većina mudraca je odbacuju pored pretpostavke ispravnosti što ne nameće svakom pojedincu dvije stvari između kojih se ne može stvoriti slika o njihovoj međusobnoj razlici. Većina ljudi ne može da shvati razliku između spoznaje srca i njegovog vjerovanja. Kažu: "Ono što su rekli Ibn-Kulab i El-Eš'ari od razlika, je nepravilan govor, bez stvarnosti". Veliki broj njihovih prijatelja su priznali nepostojanje razlike. Njihov oslonac pri tome je da se radi o lažnoj izjavi. Zato što se u njegovom srcu nalazi vijest suprotna njegovom djelu. Što ukazuje na razliku. Pa su im drugi ljudi rekli: "Ta predstava o vijesti i znanju, nije stvarno znanje niti stvarna vijest". A ono što su potvrdili od srčanog govora je suprotno znanju i volji. Što se vraća na znanja i volje ne na drugu vrstu koja im se suprotstavlja.

Zato su rekli: "Čovjek ne može u srcu tvoriti vijest suprotno svom djelu. Nego je moguće da to iskaže jezikom. Ali što se tiče toga da u se u njegovom srcu tvori vijest suprotna onome što zna, to nije moguće". Ovo su uzeli kao dokaz da se u Allahovom ﷻ, Biću ne može naći laž. Jer, On sve zna, tako da je nemoguće da se nađe značenje koje je suprotno znanju poznavaoca. Lažna vijest u duši je suprotna znanju.

Reći će im se da vijest u duši, ako je suprotna znanju, onda bi to značilo da postoji znanje sa onim što mu je suprotno, kao što to tvrde na mnogim mjestima. To je jedan od najvećih dokaza koje navodi Kadi Ebu-Bekr i oni koji se sa njim slažu po pitanju razuma i drugog. Od njih su Kadi Ebu-Ja'la, Ebu-Muhammed Ibn-Lebban, Ebu-Ali b. Šazan, Ebu-Tajjib, Ebul Velid el-Badži, Ebul-Hattab, Ibn-Akil i drugi. Oni kažu: "Razum je vrsta znanja, a nije suprotan njemu, a ako nije vrsta od njega, onda će mu biti suprotan. Ako bi mogao biti suprotan onda bi mogao postojati sa suprotnim od razuma". Ovaj dokaz, iako je slab, kao što su

ga slabim ocijenili svi učenjaci i Ebul-Me'ali el-Džuvejni, da ono što je nužno od nečeg ne može mu biti suprotno. Ako se spoje onda nije od njegove vrste nego je suprotan njemu, na osnovu ove terminologije kojom dijele da sve što je dvoje može biti isto, suprotno ili različito. Ono što je nužno je kao volja sa znanjem, ili kao što je znanje sa životom, i slično tome što mu nije suprotno niti isto. Nego je različito od njega. Ali, pored toga, nije moguće da postoji suprotno od nužnog. Jer, suprotno od nužnog ga negira. A postojanje nužnoga bez onoga što ga prinuđava je nemoguće. Kao što je postojanje volje bez znanja, ili znanja bez života. Ovo su dva razilaženja po njima, i nije moguće da postoji jedno sa suprotnim drugim.

Isto tako znanje nužno nalaže razum, svaki učen je razuman. Razum je uslov u znanju, tako da nije isto što je znanje niti mu je suprotan niti je vrsta od njega. Ali, pored toga, nije moguće da se nađe sa onim što je suprotno razumu. Ovaj dokaz će im se navesti o znanju sa duševnim govorom, koji predstavlja vijest, jer mu ona nije suprotna niti je ista što je on, nego je suprotno od njega. Tako da je moguće da postoji znanje sa suprotnom viješću, istinitom ili lažnom. A ovaj dokaz o nemogućnosti duševne laži u samom poznavaocu je poništen. Ovo je pojašnjeno na nekom drugom mjestu.

Dakle, ako se čovjek povrati sam sebi, bit će mu teško da razlikuje između svog znanja, da je Poslanik istinoljubiv, i između srčanog vjerovanja, vjerovanjem koje ne sadrži pokornost ili neki drugi srčani postupak da je istinoljubiv.

Zatim je Ahmed naveo dokaz da su djela od imana. Pa kaže: "Delegacija Abdul-Kajsa je upitala Allahovog Poslanika ﷺ o imanu, pa je rekao: ***"Svjedočenje da ne postoji drugo božanstvo koje uistinu zaslužuje ibadet osim Allaha i da je Muhammed Njegov Poslanik. Obavljanje namaza., davanje zekata, post Ramazana i da dajete petinu od plijena."***[1] Sve to je učinio od imana. Kaže: Allahov Poslanik ﷺ je rekao: ***Stid je dio imana.***[2] I kaže: ***Najpotpuniji mu'min imana je onaj koji je najboljeg morala.***[3] I kaže: ***Skromnost***[4] ***je od imana***[1]. I kaže: ***Iman***

[1] Mutefekun alejhi.
[2] Mutefekun alejhi.
[3] Bilježe ga Ahmed i Ebu-Davud sa dobrim lancem a neki ga dovode u vezu sa Buharijom, ali je greška.
[4] Tj. ostavljanje uživanja i stalnog ukrašavanja kao što to čini veliki broj omladine danas.

se dijeli na sedamdeset i nekoliko dijelova. Najniži je da se ukloni smetnja sa puta a najuzvišeniji je reći La ilahe illallah.[2] Pored drugih hadisa u kojim kaže: ***Izvedite iz Vatre svakog onog u čijem se srcu naše i trun imana.***[3] Kao i ono što je od Vjerovjesnika ﷺ, prenešeno o svojstvima munafika pa kaže: ***U kome se nađu tri stvari on je munafik.***[4] Sa mnogim dokazima pored ovih koji su prenešeni od Vjerovjesnika ﷺ o onome ko ostavlja namaz, kao i od njegovih ashaba što je prenešeno poslije njega. Zatim ono čime je Allah opisao povećanje imana na mnogim mjestima kao što kaže:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَـٰنًا مَّعَ إِيمَـٰنِهِمْ

"On je Onaj Koji je smiraj u srca vjernika spustio da bi vjerovanje na vjerovanje svoje povećali" (El-Feth, 4)

I kaže:

لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَـٰنًا

"...da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje poveća,..." (El-Mudesir, 31)

I kaže:

وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا

"a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju" (El-Enfal, 2)

I kaže:

فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَـٰذِهِۦٓ إِيمَـٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَـٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

"ima ih koji govore: 'Kome je od vas ova povećala vjerovanje?' Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje i oni se raduju." (Et-Tevba, 124)

I kaže:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَـٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ

أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّـٰدِقُونَ

[1] Hadis je hasen a bilježe ga Ebu-Davud, Ibn-Madže, Taberani i Kudai sa dobrim lancem. (Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 3507, Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3324, Sahihul džamias-sagir br. 2879, Ehadis sahiha br. 341).
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 2799)
[3] Mutefekun alejhi.
[4] Mutefekun alejhi. (Pogledaj Sahihul džamias-sagir br. 3034).

"Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni." (El-Hudžurat, 15)

I kaže:

فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ

"Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru" (Et-Tevba, 5)

I kaže:

فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ

"Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri " (Et-Tevba, 11)

I kaže:

وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعْبُدُواْ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ

"a naređeno im je da samo Allahu ibadet čine, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju; a to je – ispravna vjera." (El-Bejjine, 5)

Ahmed kaže: "To ga prisiljava da kaže da je mu'min sa svojom potvrdom. Pa ako prizna zekat, ali ne dadne od svakih dvije stotine dirhema pet kao zekat, da je mu'min. To ga prisiljava da kaže ako je priznao a zatim poveže svoj kaiš oko pasa i klanja se prema krstu, posjećuje crkve, manastire i čini sve velike grijehe, ali i pored toga priznaje Allaha, on će nužno po njemu biti mu'min. Ovo su najgore stvari na koje su prisiljeni."

Kažem, ovo što je Imam Ahmed naveo kao dokaz, je nešto najbolje što su ljudi iskoristili protiv njih. Tada je on sakupio rečenice koje pojedinci koriste ili neke od njih. Ovo je nužno i oni se ne mogu odbraniti od ovoga. Pa pošto su njihovi dogmatičari, kao što je Džehm i njemu slični, shvatili da je ovo nužno, tako su ga i prihvatili. Pa su rekli: "Ako učini ono što učini od očitih postupaka, radi toga neće biti kafir u svojoj nutrini, ali će to biti dokaz kufra u dunjalučkim propisima." Ako bi im se naveli dokazi da je kafir također na Ahiretu, oni odgovaraju da, isti ti dokazi ukazuju da se u njemu ne nalazi spoznaja o Allahu u bilo čemu. Jer, po njima je to jedna stvar, tako da su se suprotstavili očitoj logici i očitom šerijatu.

Ovo mišljenje, pored njegove neispravnosti sa gledišta razuma i šerijata, i nakon provjere neće potvrditi iman. Oni su iman učinili jednom stvari, koja nema stvarnosti. Kao što su to rekle džehmije i oni koji su se sa njima složili o jedinstvenosti Gospodara, da je Biće bez svojstava. I kažu: Kur`an je stvoren, te da se Allah neće vidjeti na Ahiretu, kao što zastupaju jedinstvenost govora i drugih svojstava.

Njihovi stavovi u pogledu Gospodara, Njegovih svojstava, govora, vjerovanja u Njega, se vraća na totalno obesnaživanje. Ovo se desilo među mnogim skupinama kasnijih generacija koje su se pripisivale sunnetu, fikhu, hadisu i od sljedbenika četverice imama. Kao što su zastranjele skupine džehmija i muatezila, ili čak i murdžija. Ali, zbog nepoznavanja činjenica, radi kojih su novotarije nastale, oni su spojili između suprotnih stvari. No, iz Allahove mislosti prema Svojim robovima muslimanima, je to, da imami koji su u ummetu imali udjela u istini, kao što su četverica imama i drugi, kao Malik, Sevri, Evzai, Lejs b. Sa'd, Šafija, Ahmed, Ishak, Ebu-Ubejd, Ebu-Hanife, Ebu-Jusuf i Muhamed, svi su negirali stav dogmatičara od džehmija, u pogledu Kur`ana, imana i Gospodarevih svojstava. Oni su se slagali sa onim na čemu su bili selefi ummeta, od toga da će se Gospodar vidjeti na Ahiretu, da je Kur`an Allahov govor i da nije stvoren, te da u imanu mora postojati vjerovanje srcem i jezikom. A onaj ko opsuje Allaha ili Njegova poslanika, po njima, će biti kafir u svojoj nutrini i vanjštini. Kao i u pogledu onoga ko se složi sa Džehmom, radi toga što je njegov stav pomogao Ebu-Hasan, tj. stav u pogledu imana, dok je nekada zastupao stav selefa i imama, i dok je nekad zastupao stav dogmatičara koji su se slagali sa Džehmom. Čak sam vidio skupinu hanbelija, šafija, malikija, da u pogledu psovanja Allaha i Njegova poslanika, ako govore o stavovima imama, kažu da je kafir u svojoj nutri i vanjštini. Ako bi govorili o stavovima ovih kažu: "Ovo je u vanjštini kufr, dok je moguće da je unutar sebe mu'min potpunog imana." Jer se iman, po njima, ne može praticipirati. Kada je Kadi Ijjad čuo ovo, od nekih svojih prijatelja, negirao je i podržao Malikov stav i stav ehli-sunneta, čime je učini dobro.

Ja sam spomenuo neke od stvari koje su vezane za knjigu Isukana sablja protiv onoga ko psuje Poslanika,[1] gdje ćeš također naći da o

[1] Pogledaj str. 513 i ono što je poslije nje. Izdanje Islamske knjižnice sa provjerom i komentarom od dr Isama El-Harsetanija, a hadise je verifikovao Šejh Muhammed ez-Zagli).

pitanjima imana spominju stavove imama i selefa. Proučavali su to na način koji odgovara stavu džehmija. A to je zato što su svoje proučavanje utemeljili na knjigama dogmatičara, koji su pomogli Džehmov stav u pitanjima o imanu.

Kada je Razi napisao *Vrijednosti Šafije,* naveo je njegov stav o imanu - stav Šafije, ashaba i tabiina, gdje je Šafija spomenuo da je to konsenzus među ashabima i tabiinima? I od onih koje je sreo - je postavilo problematičnost Šafijinog stava. Jer je sam po sebi postavio sumnju u pogledu novotara o imanu od haridžija, muatezila, džehmija, kirramija, i svih murdžija, a to je, da ako je nešto spojeno od više dijelova, ako mu nedostaje jedan dio to nalaže nestanak cjelokupne stvari. Ali on nije naveo osim očitost njihove sumnje. A odgovor na ono što su spomenuli je veoma lahak. Jer, oblik samog cjelokupnog oblika neće ostati zajednički kao što je bio ali to ne znači da ako nedostaje jedan dio da su nestali svi ostali.

Šafija sa ashabima i tabiinima, i sa ostalim selefima kažu: "Grijeh skrnavi potpunost imana, zbog čega je zakonodavac negirao iman kod ovih. To je zbir koji je iman i koji neće ostati poslije grijeha". Ali kažu: "Ostat će dio, ili njegova osnova ili njegov većinski dio ili nešto mimo toga". Tako da se govor odnosi na to da jedan dio nestati dok će drugi ostati.

Zbog toga su murdžije izbjegavale termin nedostatka više nego što su izbjegavali termin povećavanja imana. Jer, po njima, ako se smanji, ukazuje na njegov totalni nestanak, ako je participiran i brojčan je, po onima koji to tvrde, a to su muatezile i haridžije. Ali, kod džehmija on je jedinstven i ne prihvata brojčanost. Tako da oni potvrđuju jedan, koji nema svoje suštine, isto kao što su to rekli o jedinstvenosti Gospodara i jedinstvenosti Njegovih atributa, od onih koji ih potvrđuju od njih.

Čudno je da ih je ova osnova dovela do ovoga, a to je da se u ljudima ne može spojiti dio imana i dio kufra ili ono što je iman i ono što je kufr, pa su bili ubijeđeni da je ovo slaganje među muslimanima, kao što je to spomenuo Ebu-Hasan i drugi. Zbog njihovog ubjeđenja u ovo slaganje suprotstavili su se onome što je u stvarnosti bio konsenzus. A to je konsenzus selefa, kojeg su spomenuli mnogi od imama. Ili čak šta više, veliki broj njih je izrekao kufr o onome ko zastupa Džehmov stav u pogledu imana.

Mnogo je sličnih primjera ovome. Čovjek kaže stav koji je suprotan dokazu ili već postojećem konsenzusu u stvarnosti, dok je ubjeđen da se drži dokaza i konsenzusa. Ako je ovo vrhunac njegovog znanja i idžtihada, Allah će ga nagraditi za ono u čemu se pokorio Allahu od idžtihada. Oprostit će mu ono pri čemu nije imao mogućnosti da spozna skrivenu istinu. Kada su sebi predstavili da je obavezni iman svim ljudima jedna vrsta, neki od njih su pomislili da je to vrsta na kojoj je on, koja ne prihvata razlikovaje. Jednom prilikom neko od njih mi reče: "Iman kao iman ne prihvata povećanje ili smanjenje". Rekoh mu: Tvoj stav kao tvoj stav je kao što se kaže: Čovjek je sam po sebi čovjek, životinja je sama po sebi životinja, postojanje samo po sebi je postojanje, crnilo samo po sebi je crnilo. I sve slično tome samo po sebi ne prihvata dodatak, ili oduzimanje ili svojstva. Ali, ovo nema svoje stvarnosti u vanjštini. Nego je to nešto što čovjek sebi predstavlja u svojim mislima. Kao što predstavlja nešto postojeće ne oduvijek ili tek nastalo, niti samostalno ili uz nešto drugo. Ili kao što zamisli čovjeka koji i nepostoji niti nepostoji, i kaže: "Kakvoća sama po sebi se ne može opisati sa postojanjem ili nepostojanjem. Kakavoća sama po sebi se zamišlja u mislima. To je nešto što je u mislima postojeće a ne u vanjštini". Ali predstava o nečemu što nepostoji mislima, niti u vanjštini, je nemoguća. Ova predstava neće biti osim u mislima kao što je slučaj sa svim ostalim predstavama koje su nemoguće. Kao što je ispoljavanje svijeta od graditelja, i slično tome. Ove pretpostavke su u mislima.

Ista je predstava imana sa kojim se neće opisati mu'min. Jer je on odvojen od svakog ograničenja. A predstava da čovjek niti postoji niti nepostoji, nego da nema imana osim sa mu'minima, niti postoji čovječanstvo osim sa onim čime se opisao čovjek, jer svaki čovjek ima čovječnost koja je posebna njemu. Svaki mu'min ima iman koji je njemu poseban. Zejdova čovječnost nalikuje na Amrovu, ali nije što je i ona. Pa ako im je zajedničko to u čovječnosti, to znači da nalikuju jedan drugom, u onome što postoji u vanjštini. Kao što se slažu u svakoj neograničenoj stvari koja biva u mislima.

Isto tako ako se kaže: "Zejdov iman je isti poput Amrovog imana, jer je iman svakog od njih nešto što se posebno odnosi na njega". Pa ako bi pretpostavili da je iman jednak, onda bi svaki čovjek imao iman koji se posebno odnosi na njega. A onaj iman koji se posebno odnosi na svaku osobu nije onaj iman pravi iman. Nego je to određeni iman, a taj

iman prihvata povećanje. A oni koji negiraju razliku u ovim stvarima u sebi prave sliku o imanu kao neograničenom pojmu, ili o neograničenom čovjeku, ili neograničenom neovisnom postojanju u odnosu na sva svojstva koja su određena za njega. Zatim za ovo misle da je iman koji je prisutan u ljudima. Što ne prihvata razlikovanje, niti samo po sebi prihvata brojčanost. Jer je to predstava o nečemu što postoji u onome ko ju je zamislio. Zato, većina njih misli da zajedničke stvari u jednom jesu jedno u osobi i stvari. Tako da je znanje skupine među njima od pobožnih i učenih završilo kod toga da su postojanje učinili takvim. Pa su predstavili da su postojeće stvari zajedničke u jednom nazivu. Ovo su zamislili u sebi samima, zatim su pomisli da je to Allah, tako da su Gospodara učinili postojanjem koje ne postoji osim u mislima onoga ko Ga zamisli. A da ne postoji u vanjštini. Ovako su mnogi filozofi zamislili različite jedinke i neovisne činjenice koje su nazivali Platonovim primjerima. Ili, neovisna vremena u odnosu na kretanje i pokretača. Neke su prestavili da su neovisni od tijela i svojstava, zatim su zamislili da to postoji u vanjštini. Svima njima se pomiješalo ono što postoji u mislima i ono što postoji u stvarnosti. Oni dvije stvari smatraju jednom, a jednu dvjema. Nekad prilaze brojnim stvarima, koje su različite u vanjštini, pa ih smatraju jednom ili jednakom, ili prilaze onome što postoji u vanjštini od životinja, mjesta, vremena, pa jedno čine kao dvoje. A oni koji su se smatrali filozofima i džehmije su pali u jedno i drugo. Oni su došli kod Gospodarevih svojstava, koja ukazuju da je On Moćan i da zna, pa su ova svojstva smatrali drugim bićima, te su svojstvo učinili onim ko je njime opisan.

Isto je sa onima koji kažu da je iman jedno, i da je isti u ljudskom rodu. Pogriješili su smatrajući ga jednim i jednakim. Kao što su pogriješili u sličnim pitanjima tevhida, svojstava, Kur`ana i drugo. Džehmova greška i njegovih sljedbenika u imanu je bila isto što je greška u pogledu Gospodarevih svojstva, u Kojeg vjeruju mu'mini. Ili u pogledu Njegovog govora i svojstava, neka je Uzvišen On od onoga što nepravednici iznose krupne riječi.

Također, crnilo i bjelina prihvataju jačanje i slabljenje. Ili čak sva svojstva kojima se opisuju opisani prihvataju povećavanje ili smanjivanje. Zbog toga je razum prihvatio razlikovanje, isto kao što obavezivanje i zabrana prihvataju razlikovanje po samoj pravosnažnosti. Tako da neka obaveza biva jača od druge obaveze,

zabrana biva jača od druge zabrane. Isto tako, srčana spoznaja prihvata razlikovanje po ispravnijem mišljenu kod ehli-sunneta. Ali, oko svega ovoga postoji razilaženje. Skupina onih koji se pripisuju sunnetu negiraju razlikovanje u svemu ovome, kao što je to odabrao Kadi Ebu-Bekr, Ibn-Akil i drugi.

Od Ahmeda se o razlikovanju spoznaje prenose dvije predaje. Negiranje razlikovanja u pogledu ovih svojstava je vrsta osnove stava murdžija. Ali će ga izreći onaj ko se suprostavlja murdžijama. Oni kažu: "Razlikovanje se može naći u djelima, ali što se tiče imana koji je u srcima on se ne razlikuje". Ali stvar nije takva kako su rekli. Nego se sve to razlikuje. Oni će reći: "Srčana djela se razlikuju, za razliku od srčanih spoznaja". Ali nije tako. Nego se iman u srcima razlikuje, sa strane onoga što je obavezno ovome ili što je obavezno onome drugom. Tako da nisu isti po obaveznosti. A Muhammedov ummet, iako im je svima obaveza imana nakon što je ustanovljen šerijat, obaveznost imana u nešto određeno se zadržava na tome da dopre do roba, ako se radi o vijesti, ili da dođe do djela ako se radi o naredbi. Ili da dopre do znanja ako se radi o znanju. Jer, nije dužnost svakom muslimanu da zna za svaku vijest ili svaku naredbu u Kur`anu i sunnetu, te da zna za njegovo značenje i da ga nauči. Jer, niko nema mogućnost da to učini. Obaveznost je ono u čemu se ljudi razlikuju. Zatim, njihova mogućnost u izvršavanju obaveznog se razlikuje. Zatim, sama spoznaja se razlikuje u pogledu globalnosti ili pojašnjenosti u tančine. Snaga, slabost, stalno bivanje sa nemarom, nije nešto pojašnjeno prisutno i potvrđeno čime će Allah učvrstiti njegovog nosioca sa čvrstom riječju na dunjaluku i Ahiretu. Kao globalne stvari koje je zanemario. Ako mu se pojavi nešto radi čega bi sumnjao u njih, sjetit će ih se u srcu a onda će žudjeti ka Allahu da mu otkloni sumnje. Zatim stanja srca, kao što je ljubav prema Allahu i Njegovu poslaniku, strah od Allaha, oslonac na Njeg, strpljenje kod Njegove mudrosti, zahvala Njemu, povrat Njemu, iskrenost u djelima prema Allahu, je ono u čemu se ljudi razlikuju, svako shodno svojoj mogućnosti koju im je odredio Allah ﷻ. Onaj ko negira njihovo razlikovanje u ovome može biti ili neznalica u svom mišljenju ili inadžija.

Imam Ahmed kaže: "Ako misle da neće prihvatiti povećanje imana, radi toga što neznaju šta je njegovo povećanje, ili da je to neodređeno, šta će onda reći za Allahove vjerovjesnike, knjige i

poslanike? Da li ih u globalu priznaju? I da li misle da je od imana ako kažu: 'Da'. Reći će im se: 'Da li ih možete odrediti i da li poznajete njihov broj?' Zar se neće desiti da će ih priznati sve u globalu ali da će počiniti kufr u pogledu njihovog broja?" Ahmed je pojasnio da ne poznaju kraj njegovog povećavanja ali nisu spriječeni da ga priznaju u globalu. Kao što oni vjeruju u vjerovjesnike i knjige iako ne znaju broj knjiga i poslanika.

Ovo, što je naveo Ahmed, i što je spomenuo Muhammed b. Nasr el-Mervezi, i drugi mimo njih, pojašnjava da nisu znali za broj knjiga i poslanika te da hadis od Ebu-Zerra ﵁, po njima o toj temi nije potvrđen.

A stav onih koji su poistovijetili islam i iman i kaže: "Allah je nazvao iman onim čime je nazvao islam, a islam je nazvao onim čime je nazvao iman". Nije tako, jer su Allah i Poslanik ﷺ, protumačili da je iman vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, knjige, poslanike i Sudnji dan. Kao što su pojasnili da djelovanje po onome što su naredili ulazi u iman. A Allah nije nazvao islamom vjerovanje u Njega, Njegove meleke, knjige, poslanike i proživljenje nakon smrti. Nego je islam nazvao predanošću Njemu, sa srcem i namjerom te iskrenom vjerom i djelovanjem po onome što je naredio. Kao što je iskreno obavljanje namaza, davanje zekata samo radi Allahovog Lica ﷻ. Ovo je ono što je Allah nazvao islamom i učinio vjerom. Pa kaže: **Onaj ko bude neku drugu vjeru htio mimo islama neće mu se prihvatiti.** Dok u to nije uveo ono što je specifično za iman, a to je vjerovanje u Njega, Njegove meleke, knjige, poslanike, niti srčana djela, kao što je ljubav prema Allahu i Njegovu poslaniku i slično tome. Ovo je učinio od imana. A musliman mu'min se kiti ovim svojstima, a to ako se njima okiti musliman mu'min, ne znači da nužno moraju biti od islama. Nego su od imana, a islam je obaveza. I islam je unutar njega(tj. imana). Pa onaj ko dođe sa imanom koji mu je naređen onda mora doći sa islamom koji obuhvata sva obavezna djela. A onaj ko dođe sa onim što je nazvano islamom, ne mora značiti da je došao sa imanom, osim sa odvojenim dokazom. Kao što se zna za onog koga je Allah pohvalio radi islama od vjerovjesnika i njihovih sljedbenika i svih pomagača koji su bili mu'mini kao što su bili muslimani. Kao što Allah ﷻ o pomagačima kaže:

ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"mi u Allaha vjerujemo", a ti budi svjedok da smo mi muslimani!" (Ali-Imran, 52)

I kaže:

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـۧنَ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى وَبِرَسُولِى قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ

"i kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!" – oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani." (El Maide, 111)

Zato nam je Allah naredio ovo u jendom obraćanju pa kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ

"– Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dano Musau i Isau, i u ono što je dano vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima i mi se Njemu predajemo." Pa, ako oni budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na Pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda daleko od Pravog puta i Allah će te sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i zna." (El-Beqare, 136-137)

A u drugom ajetu kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ

"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na drugom svijetu biti među gubitnicima." (Ali-Imran, 85)

Ovo znači, da svako ko se pokori nekoj drugoj vjeri, osim islama, njegova djela će biti odbijena, a na Ahiretu će biti od onih koji su propali. Što ukazuje na obaveznost islama i nepravilnost svega drugog mimo njega. Ali ne ukazuje, da ono što je nazvano vjerom, da je nazvano imanom. Nego nam je rekao da kažemo: **Vjerujemo u Allaha**. Kao što nam je naredio da kažemo: **'Islam smo primili!'**. Dakle naredio nam je oboje, pa kako ćemo mi to učiniti jednom stvari?!

Ako oni islam i iman učine jednom stvari, onda će morati reći da je termin isti, što će biti samo puko ponavljanje. A onda će ono, na šta je ukazao ovaj termin, ukazati na ono što je ukazao ovaj drugi. Ili će reći, da jedan od termina ukazuje na svojstvo koje nije ono drugo svojstvo. Kao što je u Allahovim imenima ili imenima Njegovih knjiga. Ali, ovo

ne ukazuje na naredbu i jednog i drugog, nego nalaže, da jednom bude spomenut sa ovim opisom a drugi put sa ovim drugim. Tako da niko neće moći reći: Allah ti je naredio pet namaza, obaveznih namaza, i to je to. A povezivanje svojstava će biti kada se namjeri pojašnjenje svojstava, zato što je u njima pohvala ili kuđenje, kao što kaže:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg, Koji sve stvara i čini skladnim, i Koji sve s mjerom određuje i upućuje" (El-A'la, 1-3)

Ali se ne kaže: Klanjaj se svom Svevišnjem Gospodaru ili Svom Gospodaru koji stvara i čini skladnim.

Muhammed b. Nasr el-Mervezi, rahimehullah kaže: "(Allah ﷻ, je pojasnio u Svojoj Knjizi i Poslanikovom ﷺ, sunnetu, da se iman i islam ne razdvajaju. Onaj ko vjeruje Allahu vjeruje u Njega, a onaj ko vjeruje u Allaha Njemu se potčinjava, Njemu se predaje. A onaj ko posti, klanja, obavlja Allahove farzove, kloni se onoga što je Allah zabranio, upotpunio je iman i islam koji su mu naređeni. A onaj ko izostavi nešto od toga neće se od njega oduzeti naziv imana niti islama. Osim što je on sa nedostatkom u odnosu na onoga u pogledu islama i imana, ko nema nedostatka u pogledu priznavanja Allaha ﷻ, da je istina. Da je ono što je rekao istina, a ne laž. Ko vjeruje i ne negira to isto. Ali će mu nedostajati od imana koji predstavlja uvažavanje i veličanje Allaha ﷻ, od potčinjenosti Njemu i Njegovoj Veličini. Kao i pokornosti onome ko govori istinu a on je Allah. Tako da njihov nedostatak neće biti u pogledu njihovog priznavanja Allaha ﷻ, da je istina niti onoga što je rekao da je istina)."

Reći će se, ono što je naveo, što ukazuje na onoga ko dođe sa obaveznim imanom, da je došao sa islamom, je tačno. Ali, nema dokaza u tome da onaj ko dođe sa obaveznim islamom da je došao sa imanom. Kao što kaže: "(Onaj ko je povjerovao u Allaha Njemu se potčinio i predao)." Je istina, ali, šta je dokaz da ako se predao i potčinio Allahu da je povjerovao u Njeg, Njegove meleke, knjige, poslanike i proživljenje nakon smrti? I kaže: "(Allah i Njegov poslanik su pojasnili da se iman i islam ne razdvajaju)." Ako time misli da je Allah naredio oboje, te da je zabranio njihovo razdvajanje, to je tačno. Ali ako misli da je Allah učinio naziv jednog za naziv ovoga drugog, tekstovi Kur`ana i sunneta

ukazuju nasuprot tome. I nigdje se ne spominje ni jedan tekst koji bi ukazao na slaganje oba naziva.

Također kaže: "(Onaj ko učini ono što mu je naređeno a kloni se onoga što mu je zabranjeno upotpunio je iman i islam)." Ovo je tačno ako učini ono što mu je naređeno, u vanjštini i nutrini. Time će biti da je upotpunio obavezni iman i islam. Ali, to ne prinuđava istog da njegov iman i islam budu isti kao iman i islam izabrane svite poslanika, kao što su Ibrahim i Muhammed, pečat vjerovjesnika, da je spas i blagoslov na obojicu njih. Ali će sa njim biti od islama i imana onoliko koliko neće neko drugi mimo njega moći učiniti ko nije takav, i kome nije naređeno.

I kaže: "(Onaj ko izostavi od toga nešto od njega se neće oduzeti naziv islama ili imana, osim što će biti sa nedostatkom u odnosu na nekog drugog)." Pa će se reći: Ako time misli da je sa njim ostalo nešto od imana i islama, onda je to tačno, kao što su na to ukazali tekstovi. Za razliku od stava haridžija i muatezila. Ali ako time misli da će nazivati bez ograničenja muslimanom ili mu'minom, u smislu pohvale i obećanja džennetom, onda je to suprotno Kur`anu i sunnetu. A kada bi bilo tako onda bi se na njih odnosile riječi Uzvišenog:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ

"Allah obećava vjernicima i vjernicama džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, ..." (Et-Tevba, 72)

I slično tome, što im je obećano od dženneta bez patnje.

Također, zakonodavac im je negirao naziv na više mjesta. Pa kaže: ***"Ubistvo mu'mina je kufr."***[1] I kaže: ***"Nemojte se vratiti poslije mene u kufr udarajući vratove jedni drugima".***[2] Ako uzme za dokaz riječi Uzvišenog: **Ako se dvije skupine vjernika sukobe.** I slično tome, reći će se: Svi oni su nazvani tim nazivom sa ograničenjem, time što su to učinili i da bi bili opomenuti onim što im je naređeno i onim što je naređeno nekom drugom mimo njih.

Također kaže: "(...njihov nedostatak neće biti u pogledu njihovog priznavanja Allaha ﷻ da je istina niti onoga što je rekao da je istina)." Pa će se reći, da će nedostatak biti u imanu koji je u srcu, zbog njihove spoznaje i njihovih djela. Njihova spoznaja i vjerovanje u Allaha, Njegova imena, svojstva, i ono što je rekao od naredbe ili zabrane,

[1] Mutefekun alejhi.
[2] Mutefekun alejhi a prethodio je.

obećanja ili prijetnje, neće biti kao što je spoznaja i vjerovanje nekog drugog. Ni sa strane globalnosti ili pojašnjenosti u tančine, niti sa strane jačine ili slabosti, niti sa strane opomene ili nemara. Sve ovo ulazi u iman u Allaha i u ono sa čime je poslao Svog Poslanika ﷺ. Kako će iman u Allaha, Njegova imena i svojstva biti jednak u srcima?! Ili kako će biti iman da On sve zna i da sve može, da prašta, da je Milostiv, Silan, Mudar, žestoko kažnjava, da to nije od imana u Njega?! Nije moguće da musliman kaže: Vjerovanje u ovo nije od imana u Njega. Niti će se pozivati na poistovjećenost ljudi u tome.

Ali, ono što je spomenuo da se islam umanjuje, kao što se umanjuje iman, je također tačno, kao što su na to ukazali vjerodostojni hadisi. Onaj ko umanji nešto od svog namaza, posta, zekata ili hadždža, umanjio je od svog islama u tolikoj mjeri. A ko kaže: Islam je samo riječ. I time misli da se ne povećava niti smanjuje, njegovo mišljenje je pogrešno. Odgovorit će se onima koji iman i islam smatraju jednakim, što će se odnositi na njih. Njihov stav u pogledu islama liči na stav murdžija u pogledu imana.

Zato su ljudi u pogledu imana i islama podijeljeni na tri mišljenja: Murdžije kažu: Islam je vrijedniji, jer iman ulazi u njega. Drugi kažu: Iman i islam su jednaki. Ovo je stav haridžija i muatezila. A skupina od muhadisa i ehli-sunneta, kao što je rekao Muhammed b. Nasr prenoseći od svih učenjaka, da nije tako.

Treće mišljenje je, da je iman potpuniji i vrijedniji. Ovo je ono na šta su ukazali Kur`an i sunnet na više mjesta. Ovako je prenešeno od ashaba i onih koji su ih slijedili u dobročinstvu.

Zatim među njima ima onih koji kažu: "Islam je puka riječ, dok djela ne ulaze u njegov sastavni dio". Ali je tačno da islam predstavlja sva očita djela. Ahmed je, po stavu Zuhrija, zabranio da se u njegovom pogledu koristi iznimka: pa da se kaže da je riječ. Ovako su Esrem, Mejmuni i drugi prenijeli od njega. Što se tiče njegovog drugog odgovora, koji nije izabran, na stav onih koji kažu - Islam je riječ, da će upotrijebiti iznimku u islamu kao što je koristi u imanu. Jer, čovjek ne može tvrditi da je učinio sve ono što je naređeno islamom. Ako Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***"Musliman je onaj od čijeg su jezika u ruke sačuvani drugi muslimani"***. I: ***"Islam se temelji na pet stvari."*** Njegova tvrdnja da je obavio ovih pet stvari je kao njegova tvrdnja o njegovom imanu. Allah ﷻ kaže:

ٱدۡخُلُواْ فِي ٱلسِّلۡمِ كَآفَّةٗ

"U islam uđite u potpunosti" (El-Beqare, 208)

Tj. predanost u potpunosti, ili u sve islamske propise.

Pojašnjenje Imama Ahmeda, i drugih od selefa, u pogledu onoga što su naveli o imanu će doći i u pogledu islama. Ako se pod islamom misli na riječ, onda tu ne postoji iznimka. Kao što su to naveli Ahmed i drugi. Ako se time misli na obavljanje svih očitih obaveza, onda je iznimka u tom pogledu kao iznimka u pogledu imana. Pa, pošto je svako onaj ko je donio šehadet, postao musliman, razlikujući se od jevreja i kršćana, na njega će se odnositi svi propisi koji se odnose na muslimane. I ovo će biti ono što će se tvrditi bez iznimke u njemu. Zuhri kaže: "Islam je riječ". U ovome se sa njim složio Ahmed, a i drugi. Ali, kada se složio time nije mislio na to da je islam riječ. Jer je Zuhri mnogo pažljiviji da mu to bude skriveno. Zbog toga Ahmed u svom drugom odgovoru nije odgovorio ovim. Bojeći se da se ne pomisli da je islam samo riječ. Zato, kada je Esrem rekao Ahmedu: Ako kaže: Ja sam musliman. Ne koristeći iznimku. Kaže: Da. Neće koristiti iznimku, ako kaže: Ja sam musliman. Pa sam mu rekao: Kažem: Ovaj je musliman, a Vjerovjesnik ﷺ kaže: ***"Musliman je onaj od čijeg su jezika u ruke sačuvani drugi muslimani"***. A ja znam da ljudi nisu sačuvani od njega, pa je naveo hadis od Muamera od Zuhrija kaže: "Smatramo da je islam riječ a da je iman djela".

Ahmed je pojasnio, da ako je islam riječ onda u tom pogledu nema iznimke. Ono što se shvata od termina islam u tome nema iznimke. Ako bi se time htio iman, kao što se htjelo u riječima Uzvišenog: **Oslobađanje roba mu'mina.** Time se misli na onoga ko je ispoljio islam. A iman za kojeg se vežu ovosvjetski propisi je očiti iman, a to je islam. Tako da je u očitim propisima naziv jedan. Zato, kada je Esrem spomenuo Ahmedu dokazivanje murdžija Vjerovjesnikovim ﷺ, riječima: ***Oslobodi je ona je vjernica***. Odgovorio je da je time mislio na njen propis na ovom svijetu tj. propis vjernice. Ali time nije mislio da je ona vjernica kod Allaha, koja zaslužuje ulazak u džennet bez Vatre, ako se susretne, samo na osnovu ove potvrde. Ovo je neograničeni pojam mu'mina u Allahovoj Knjizi. Njemu je obećan Džennet bez Vatre, ako umre u svom imanu. Zato su Ibn-Mesud i drugi selefi tvrdili da onaj ko

za sebe potvrdi iman da sebi tvrdi i Džennet. Misleći time ako umre na tom imanu. Jer, on zna da u Džennet neće ući osim ako umre kao mu'min.

Ako bi čovjek rekao: "Ja sam sigurno mu'min, ja sam kod Allaha mu'min". Reći će mu se: Tvrdiš da ćeš ući u Džennet bez patnje ako umreš na ovom stanju? Jer, Allah je obavijestio da će mu'mini u Džennet. Ahmed b. Hanbel je negirao hadis Ibn-Umejre u kojem se Abdullah vratio od iznimke. Jer, kada je Ibn-Mesudu bilo rečeno: "Ljudi govore: 'Mi smo mu'mini'." Rekao je: *"Da li ste ih pitali jesu li oni u Džennetu?"* U drugoj predaji: *"Zašto nisu rekli: 'Mi smo u Džennetu'."* A u trećoj predaji mu je rečeno: "Ovaj tvrdi da je mu'min." Pa mu je Abdullah rekao: *"Zašto nisi prepustio prvu kao što si prepustio drugu?"* Ko kaže: Ja sam mu'min. On je kafir. A ko kaže: Ja sam učenjak. On je neznalica. Onaj ko kaže: Ja ću u Džennet. On će u Vatru. Od Omera b. Hattaba ﷺ, se prenosi kao mursel predaja u hadisu od Katade i Nuajma b. Ebu-Hinda i drugih.

Pitanje koje murdžije navode od Ibn-Mesuda i kažu: Jezid Ibn-Umejre ga je prenio od njega ali se povratio, smatrajući njime da čovjek zna svoje trenutačno stanje, ali ne zna kako će umrijeti. Zato su o ovom pitanju mnoge skupine rekle: Mu'min je onaj kome je prethodilo u Allahovom znanju da će mu se zapečatiti imanom. A kafir je onaj kome je prethodilo u Allahovom znanju da će mu se zapečatiti kufrom. Te da nema obazira na ono što je bilo prije toga. Zato su iznimku upotrijebili u ovome. A ovo je jedan od stavova Ahmedovih prijatelja i drugih. Ovo je stav Ebu-Hasana i njegovih prijatelja.

Ali Ahmed i drugi selefi nisu imali ovo za cilj, nego su htjeli reći da, neograničeni pojam imana obuhvata obavljanje naredbi. Pa ako kaže: Ja sam mu'min. Kao što bi rekao: Ja sam Allahov evlija. Ja sam bogobojazni mu'min. Ja sam od čestitih. I slično tome, a Ibn-Mesudu ﷺ, nije bilo skriveno da Džennet ne pripada osim onome ko umre kao mu'min. Te da čovjek ne zna na čemu će umrijeti. Ibn-Mesud je vrijedniji od toga. Nego je htio: Upitajte ga da li je u Džennetu ako umre na ovom stanju? Kao da je rekao: Da li će biti od stanovnika dženneta na ovom stanju? Ali kada je rekao: Allah i Njegov poslanik najbolje znaju. Kaže: Zašto nisi prvu prepustio kao što si prepustio drugu? Ovakvo zaustavljanje ukazuje da ne smiješ sebi svjedočiti da si obavio sve naređeno ili da si ostavio sve zabranjeno. Jer, onaj ko to bude tvrdio za

sebe on tvrdi da je od stanovnika dženneta, ako umre na tome. Zbog toga, oni koji ne smatraju da je potrebno koristiti iznimku radi trenutačnog stanja, nego radi smrti, nisu tvrdili da će Allah prihvatiti pokajanje pokajnika. Isto kao što nisu tvrdili da će Allah kazniti griješnika. Jer, ako bi tvrdili da će prihvatiti njegovo pokajanje, onda bi ih to prisilio da tvrde njegovu zaslugu dženneta. Ali oni nikome od pripadnika Kible ne svjedoče sigurno Džennet ili Vatru, osim onome kome je to potvrđeno dokazom.

Ako bi se reklo: Džennet pripada onome ko dođe sa čistim pokajanjem od svih grijeha. Kažu: Iako bi umro na ovom pokajanju neće mu se tvrditi zasluga dženneta. Oni ne koriste iznimku u situacijama, nego tvrde da je mu'min onaj mu'min koji je potpunog imana. Iman kod njih je ono što će kod Allaha biti korisno od imana. A onaj kome tvrde da je umro kao mu'min bez grijeha, njemu će tvrditi zaslugu dženneta. Zato oni ne tvrde prihvatanje pokajanja, da ih to ne bi prisililo na tvrdnju zasluge dženneta. Što se tiče imama selefa, oni nisu tvrdili zaslugu dženneta, zato što nisu mogli tvrditi da je obavio sve obaveze i da se klonio zabrana. A ne zato što je učinio čisto pokajanje. Jer, oni tvrde da onaj ko se iskreno pokaje radi Allaha ﷻ, da će mu Allah prihvatiti pokajanje.

Dakle, jedan naziv će se negirati ili potvrditi na osnovu propisa koji se vežu za njega. Ali, to ne znači da ako mu se negira ili potvrdi u jednom propisu, da se to isto odnosi na ostale propise. Ovako je u govoru arapa i ostalih naroda. Zato što je značenje razumljivo. Isto tako munafici se na nekim mjestima mogu stvrstati među mu'mine, a na drugom mjestu kaže: **oni nisu od njih**. Allah ﷻ kaže:

قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ
فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ
سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
يَسِيرًا

"Allah dobro zna one među vama koji su druge zadržali i prijateljima svojim govorili: 'Priključite se nama!', a samo su neki u boj išli škrtareći prema vama. A kad zavlada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt onesviješćeni. Čim strah mine, oni vas psuju

svojim oštrim jezicima, škrti da učine bilo kakvo dobro. Oni ne vjeruju, i zato će Allah djela njihova poništiti; a to je Allahu lahko." (El-Ahzab, 18-19)

Tamo je munafike predstavio tako što se boje neprijatelja, izbjegavajući džihad, odvraćajući druge od njega i kudeći mu'mine: od njih. A u drugom ajetu kaže:

وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَٰرَٰتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ

"Oni se zaklinju Allahom da su, doista, vaši, a oni nisu vaši, nego su narod kukavički. Kad bi našli kakvo sklonište, ili kakve pećine, ili kakvu jamu, oni bi tamo trkom pohrlili." (Et-Tevba, 56-57)

Grijeh ovih je blaži, jer oni nisu vrijeđali mu'mine, niti su odvraćali od džihada, niti su ih psovali oštrim jezicima. Nego su se zaklinjali Allahom da su mu'mini u nutrini svojih srca. Jer su vjernici znali da su oni od njih u vanjštini, pa im je Allah to negirao i rekao: **Oni nisu od vas.** Dok je tamo rekao: **Allah dobro zna one među vama koji su druge zadržavali.** Obraćanje se odnosi na onoga ko je u vanjštini bio musliman mu'min. A nije mu'min od vas ko je sa ovim svojstvom, niti je u opće mu'min, a Allah mu je poništio djela. Tako da oni pripadaju vama u očitom ali ne i u nutrini.

Zato, kada se od Vjerovjesnika ﷺ, tražilo dopuštenje da se ubiju pojedini munafici rekao je: *"Neću da ljudi poslije pričaju kako Muhammed ubija svoje ashabe."*[1] Oni su u očitom njegovi prijatelji, za onoga ko ne poznaje stvari. A u suštini njegovi prijatelji su oni u kojima nije bilo nifaka. Kao oni što su druge ljude podučili njegovom sunnetu i dostavili ga njima. Oni koji su se borili protiv otpadnika nakon njegove smrti. Oni koji su mu dali prisegu ispod drveta, od učesnika na Bedru i drugih. Ili čak oni koji su bili munafici ili oni koji nisu imali iskustva.

Isti je slučaj sa porijeklom, tj. da se neko pripiše drugom ocu ili bratu. U nekim propisima će se potvrditi dok u nekim slučajevima neće. U oba Sahiha je potvrđeno da kada su se pred Poslanikom ﷺ parničili Sa'd b. Ebi-Vekas i Abd b. Zem'a b. El-Esved, oko sina Velide Zem'a. A u džahilijetu je sa njom Utbe b. Ebi-Vekas počinio blud, pa je od njega rodila sina. Utbe je rekao svom bratu Sa'du: *"Kada dođeš u Mekku potraži*

[1] Bilježi ga Buharija.

sina od Velide Zem'a jer je on moj sin". Pa su se oko njega praničili on i Abd b. Zem'a kod Vjerovjesnika ﷺ. Pa je Sa'd rekao: *"Allahov Poslaniče, ovo je sin mog brata Utbe. Moj brat Utbe mi je naredio da ga potražim, pa je rekao: Kada dođeš u Mekku potraži sina od Velide Zem'a jer je on moj sin. Zar ne vidiš Allahov Poslaniče njegovu sličnost u Utbi?"* Pa je Abd rekao: *"Allahov Poslaniče, moj brat i sin Ibn-Velide je mog oca. Rođen je u postelji mog oca"*. Pa je Poslanik ﷺ, u njemu vidio jasnu sličnost Utbi. Pa je rekao: ***"On pripada tebi Abd b. Zem'a. Dijete pripada krevetu a bludu je kamen, i kloni se od njega Sevda".*** Pošto je Poslanik ﷺ, vidio njegovu jasnu sličnost sa Utbom dao ga je Abdu b. Zem'i jer je rođen u njegovoj postelji. A učinio ga je bratom njegove djece. Rekavši: ***"On pripada tebi Abd b. Zem'a"***. A Sevda je postala njegova sestra, koju može naslijediti i koja ga može naslijediti. Jer je on sin njenog oca Zem'e, jer je rođen u njegovoj postelji. Ali pored toga Vjerovjesnik ﷺ, joj je naredio da se pokriva pred njim zato što je u njemu vidio jasnu sličnost u Utbi. U ovome su se našla dva kontra dokaza: postelja i sličnost. Dok je porijeklo u očitom smislu po postelji, što je jače. I zato što je to očita i dopuštena stvar. Dok je blud skrivena i nepoznata stvar. I treba ga sakriti a ne ispoljavati. Zato je rekao: ***bludu je kamen.*** Kao što se kaže: U tvojim ustima je prašina. Ili: U tvojim ustima je pogan. Tj. na tebi je da šutiš i da ne ispoljavaš svoju sramotu. Jer, Allah to mrzi. Ali pošto je mogla da se pred njih pokrije bez štete, naredio joj je hidžab, jer u tajnosti je bilo jasno da joj on nije brat.

Time je pojašnjeno da je naziv djeteta negiran u propisu dok je potvrđen u drugom propisu. On joj je brat u mirazu, ali ne i u pogledu mahrema. Isto tako i dijete od bluda, po nekim učenjacima, ili dijete od proklinjanja, je dijete osim kod onih koji su se odvojili, ali nije kao dijete u mirazu i sl. ali je dijete u pogledu mahrema u braku ili mahrema u porodici.

Nikah i drugo u naredbi obuhvata potpunost, a to je bračni ugovor i spolni odnos. Kao što Uzvišeni kaže:

فَٱنكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ

"onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene" (En-Nisa, 3)

I kaže:

حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥ

"sve dok se ne uda za drugog muža" (El-Beqare, 230)

Dok se u zabrani odnosi u potpunosti ili sa nedostatkom, pa se zabranjuje ugovor iako se ne odnosi na odnos. Kao što kaže:

وَلَا تَنكِحُوا۟ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ

"I ne ženite se onim koje su oženili očevi vaši ..." (En-Nisa, 22)

A to je zato što onaj ko naređuje iza toga želi da se postigne korist. A to će se postići samo odnosom. Kao što se kaže: Kupi mi hrane. Time se misli na ono što će se kupiti i preuzeti. Dok se zabranom želi otkloniti šteta, u što ulazi svaki njegov dio, jer je njegovo postojanje štetno. Također su porijeklo i miraz vezani za njegovu potpunost. Dok je zabrana vezana za najmanji razlog kao što je dojenje.

Svako onaj ko ima početak i potpunost, nekada će se negirati radi nepostojanja potpunosti, dok će se nekada potvrditi radi postojanje njegove početnosti. Termin: Muškarac se odnosi na muške, iako su maloljetni. Kao što Uzvišeni kaže:

وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ

"A ako su oni braća i sestre, onda će muškarcu pripasti koliko dvjema ženskima. " (En-Nisa, 176)

Ali se ne odnosi na maloljetnike kao što je u riječima Uzvišenog:

وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا

"... za nemoćne, muškarce, žene i djecu koji govore: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada čiji su stanovnici nasilnici, " (En-Nisa, 75)

Džihad i hidžru mogu obaviti oni koji imaju tu mogućnost. Ako bi se samo spomenom nemoćnih odnosilo na muškarce, onda bi se pomislilio da roditelji ne ulaze u ovaj propis. Jer nisu od njih, a slabi su. Zato ih je spomenuo posebnim imenom da bi obrazložilo njihovo izostavljanje hidžre ili ostavljanja džihada. Isto tako iman ima svoj početak, potpunost, očitost i tajnovitost. Ako se za njega vežu ovosvjetski propisi od prava, kazni, nadoknade krvarine, imetka, miraza, ovosvjetskih kazni, vezat će se za njegovu očitu stranu i nije moguće nešto drugo. Jer je vezanje za njegovu nutrinu nemoguće, iako bi se ponekada moglo. Ali je nemoguće zbog znanja i mogućnosti. Tako da se ne zna znanjem koje bi se potvrdilo u javnosti, niti je moguće kazniti onoga za koga se zna to u njegovoj nutrini.

Sa ova dva primjera Vjerovjesnik ﷺ, je zabranjivao kažnjavanje munafika, jer među njima je bilo onih koji ih nisu poznavali - kao što je Allah o tome obavijestio, kao i onih koji su ih znali, ali, kada bi svaki pojedinac kaznio onog drugog, radi njega bi se ljutio njegov narod, a ljudi bi rekli Muhammed ubija svoje drugove. To bi bio veliki razlog izbjegavanja islama. I to ako grijeh nije očit u njegovoj spoznaji, ljudi bi bili poistovjećeni. Kada je htio da kazni one koji nisu obavljali namaza, od toga ga je spriječilo prisustvo žena i djece u kućama. Ali, za sam početak se veže naredba ili zabrana. Pa ako Allah ﷻ, kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ

"O vjernici, kada hoćete namaz obaviti ..." (El-Maide, 6)

i slično tome, to je očita naredba onome ko bude to ispoljavao. Kao što je naredba u nutrini svakom onome ko bude vjerovao u istinitost Poslanika ﷺ. A ako je nepokoran, iako ne obavlja skrivene i očite obaveze, to je zato što što riječi **'o vjernici'**, obuhvata i njih, onda nema govora o tome. A ako ih ne obuhvati, to je radi njihovih grijeha. Ali, njihovi grijesi ih neće priječiti od dobrih djela, koja ako učine, bit će razlogom milosti koja će ih obuhvatiti, a ako to izostave, njihovo kažnjavanje radi tog zapostavljanja će biti radi izostavljanja imana. Ovo je također obaveza i nevjerniku, ali nije ispravno od njega sve dok ne povjeruje. Isto tako, neće biti valjano ni od strane totalnog munafika sve dok ne povjeruje u svojoj nutrini.

A onaj sa kime se nađe početni iman, ovo će biti ispravno. Zato što njegovo unutarnje potvrđivanje nalaže ono što je naredio Poslanik, zabranjuje mu se ono što je zabranio. Što je razlog valjanosti. Ali što se tiče njegove potpunosti, za to se veže obraćanje obećanjem dženneta, pomaganja i spasa od Vatre. Ovo obećanje se odnosi na onoga ko obavi naređeno i kloni se zabranjenog. A onaj ko učini dio a ostavi dio, bit će nagrađen za ono što je učinio, a kažnjen za ono što je izostavio. Tako da u ovaj naziv ne ulazi mu'min koji zaslužuje hvalu i pohvalu bez kuđenja i kazne. A onaj kome Poslanik ﷺ, negira iman, negirat će se iman u ovom propisu, zato što je to spomenuto u kontekstu prijetnje. A prijetnja biva u kontekstu negacije nagrade, iako potiskuje kaznu. Tako da ono što se nađe u Kur`anu i sunnetu, od negiranja imana onima koji su počinili grijehe, je obraćanje prijetnjom i kuđenjem, a ne u smislu obraćanja naredbom ili zabranom niti u ovosvjetskim propisima.

Nazivi iman, islam i ihsan su pohvalni nazivi, i podstaknuto je na njih radi lijepog završetka onih koji se okite njima. Pa je Vjerovjesnik ﷺ, pojasnio da je lijep završetak onome ko se njima okiti, na način kojeg je on pojasnio. Zato, one kojima je negirao iman ili iman i islam zajedno, i nije ih proglasio kafirima, je negirao to u pogledu ahiretskih propisa. A to je nagrada. Ali ih nije negirao u pogledu dunjalučkih propisa. Međutim, muatezile su mislile da ako se negira jedan dio naziva da su nestali svi dijelovi. Tako da sa njima ne ostavljaju ništa od imana ili islama. Nego su ih smatrali da će vječno ostati u Vatri. Ali se ispostavilo da je ovo suprotno Kur`anu i sunnetu i konsenzusu selefa. A da im se ništa nije potvrdilo od imana i islama u njihovom pogledu se ništa ne bi potvrdilo ni od propisa koji se odnose na mu'mine i muslimane, nego bi bili svrstani među munafike. Međutim, u Kur`anu, sunnetu i konsenzusu je potvrđeno razlikovanje među onim koji ne prihvataju Poslanika u pogledu dunjalučkih i ahiretskih propisa i između vjernika koji griješi. Ali su muatezile poistovjetile griješnike i munafike u ovosvjetskim i ahiretskim propisima, kao i negiranju imana i islama u njihovom pogledu. Ili ga čak potvrđuju munafiku u vanjštini. Dok ga griješniku negiraju u vanjštini i nutrini.

Ako bi se reklo: "(Ako je svaki mu'min musliman a svaki musliman nije mu'min sa potpunim imanom, kao što je na to ukazao Džibrilov hadis i drugi hadisi sa Kur`anom, ili kao što su to spomenuli neki prenoseći da su to rekli selefi. Zato što je islam sa očitim vidovima pokornosti predanost i potčinjenost. Jer, islam je u osnovi predanost i potčinjenost. A ovo se odnosi na pokornost i potčinjenost. U značenju imana je smirenost i potvrda. Dok je ovo kao dodatak. Pa šta ćete reći za onoga ko obavlja ono što su naredili Allah i koji se kloni onoga što je zabranio Allah, i to iskreno radi Allaha ﷻ, očito i tajno? Zar on nije musliman u svojoj nutrini i vanjštini, i koji je od stanovnika dženneta. Ako je tako da u Džennet neće ući osim mu'minska duša, onda se za ovog mora reći da je mu'min.)"

Reći ćemo ono što smo rekli u više navrata, da se sa njim mora naći onaj obavezni vid imana. Jer, ako ne obavlja obaveze on je predočen prijetnji. Ali se sa njim može naći iman koji nije obavezan, možda radi toga što se ne odnosi na njega isto obraćanje ili da nema mogućnosti nad njegovim izvršenjem, što je preče. Zato što iman i islam, opisani u Džibrilovom hadisu, nisu bili obavezni u samom početku islama. Ili čak,

nije bio obavezan narodima koji su bili prije nas i koji su slijedili vjerovjesnike, stanovnike dženneta. Iako su pored toga bili mu'mini i muslimani. Iako je islam Allahova vjera pored koje drugu neće prihvatiti. On je Allahova vjera među prvacima i onima koji su došli poslije njih. I zato što islam vjera robovanja samo Allahu ﷻ, Koji ortaka nema, u onome što je naredio. Njegove naredbe u jednom vjerozakonu mogu biti raznolike, a nekamoli i sami vjerozakoni. Tako da će se u islamu naći jedan dio imana koji se neće naći u nekom drugom vremenu. Kao što je bio namaz prema stijeni (Bejtul Makdisu). To je bilo od islama dok je Allah to naredio, ali je izašlo iz okvira islama onda kada je to Allah zabranio.

Poznato je da pet temelja, spomenutih u Džibrilovom hadisu, nisu bili obavezni u samom početku islama. Nego su post, hadž i zekat bili propisani u Medinskom periodu. Pet namaza su bili propisani u noći mi'radža. Mnogo je hadisa u kojima se ne spominje hadž, radi odgođenosti njegove obaveze sve do devete godine ili desete, što je ispravnije mišljenje. Kada je Allah ﷻ, poslao Muhammeda ﷺ, sa njim je bilo sljedbenika koji su vjerovali u ono sa čime je došao, bili su mu'mini i muslimani. Onaj od njih koji bi umro na tome ubjeđenju bi bio od stanovnika dženneta. Ali su se poslije toga islam i iman povećavali. Sve dok Uzvišeni nije rekao: **"Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio"**, Isto tako je sa imanom. Ovaj iman koji je pojašnjen u Džibrilovom hadisu, nije bio naređen na samom početku islama kada je Allah objavio sure El-Aleq i El-Muddesir, nego je to došlo u vremenu kada su objavljene Medinske sure, kao što su El-Beqare ili En-Nisa. Pa ako je bilo tako, onda to ne nalaže da je ovaj pojašnjeni vid imana, bio obavezan onima koji su bili prije nas. Dakle, ako je to tako, čovjek može biti musliman, koji obožava Allaha ne pripisujući mu nikoga od ortaka, i sa njime se nađe iman koji mu je propisan, on će biti od stanovnika dženneta, ali sa njime se neće naći ovaj iman koji je opisan u Džibrilovom hadisu. Ali, za njega će se reći, da se sa njim nalazi ono što je mu je naređeno od imana i islama. Ili, može biti musliman koji obožava samo Allaha kao što mu je naredio, i da ništa drugo pored Njega ne obožava, da Ga se boji i da se od Njega nada, ali se u njegovom srcu ne nađe iskrenost, koja nalaže da su mu Allah i Poslanik draži od svega i svakog drugog, niti da su mu Allah, Njegov poslanik ili džihad na Allahovom putu draži od njegove porodice ili

imetka, ili da voli svom bratu ono što voli sebi, ili da se boji Allaha i da se ne boji nikoga mimo Njega, da se ne oslanja ni na kog osim na Allaha. Sve ovo je od obaveznog imana. Ali nije od potreba islama. Jer je islam predanost koja obuhvata potčinjenost samo Allahu ﷻ, samo Njemu predanost, samo Njemu Jedinom robovanje. Što može u sebi sadržavati strah od Njega i nadu u Njega. Što se tiče srčane smirenosti sa iskazivanjem ljubavi samo Njemu, i da mu Allah i Poslanik budu draži od svakog drugo, i da se oslanja samo na Njega, i da svom bratu želi ono što želi sebi od suštinskih stvarnosti imana koji se njima karakteriše. Onaj ko se time ne okiti, neće biti od istinskih mu'mina, iako ostaje u domenu islama. Isto tako drthanje srca kod Allahovog spomena, kao i povećanje imana ako mu se govore Allahovi ajeti.

Ako bi se reklo: "Da li je propust ovakovog imana od grijeha ili ne?" Reći će se: Ako do čovjeka ne dopre obraćanje onoga što mu je obavezno, onda ono što propusti neće biti od njegovih grijeha. Ali ako do njega dopre obraćanje obaveze, pa to ne učini, njegovo izostavljanje će biti od grijeha ako je bio u mogućnosti da to učini. Kod velikog broja ljudi ili kod većine njih se neće naći ove pojedinosti ili pojašnjenja koja ulaze u sam iman. Iako oni izvršavaju obavezni vid pokornosti u islamu. Pa ako se od njih dese grijesi, oni se od njih pokaju i zatraže oprosta. Ali, činjenične ili suštinske stvari imana, koje se nalaze u srcu, oni ne poznaju njihovu obavezu. Niti da su od imana. Ili veliki broj onih koji znaju za njih, da su od imana, smatraju ih dobrovoljnim i poželjnim činom, ako vjeruje u njihovo postojanje.

Islam obuhvata onoga ko očituje islam, a ako se u njemu ne nađe ništa od imana, on je totalni munafik. Kao što obuhvata onoga ko ispoljava islam sa globalnim potvrđivanjem u svojoj nutrini ali ne obavlja vadžibe u cjelosti ni od onog niti od ovog. To su griješnici u kojima se može naći neko od svojstava nifaka. Kao što obuhvata onoga ko dođe sa obaveznim islamom i onim što se odnosi kao obaveznim na njega od imana, ili da ne dođe sa potpunim obaveznim imanom. Oni nisu griješnici koji su izostavili očitu obavezu. Niti su počinili otvoreni grijeh. Nego su zapostavili nešto od činjeničnih i suštinskih stvari imana u pogledu znanja i djela srcem, kojeg slijede neki od organa, radi čega će biti pokuđeni. Ovo je vrsta nifaka od koje su se bojali selefi. Jer, onaj u kome je ova vrsta imana u njemu se može naći ovaj dio nifaka. Nakon toga je Allah ﷻ, razdvojio između bliskih i sretnih u imanu i onome što

ga prati. A to isto može biti sa strane poželjnih stvari, ili može biti od onoga čime je Allah dao prednost mu'minu od imana i islama, od onoga što je naredio njemu ali ne nekom drugom mimo njega. Zato je Vjerovjesnik ﷺ rekao:

"Onaj ko od vas vidi zlo neka ga spriječi rukom, ako ne može onda jezikom a ako ne može onda srcem a to je najslabiji vid iman."[1] A u drugom hadisu: ***"Iza toga ne postoji vid imana ni kolika je trunčica gorušice."***[2]

Time želi ukazati, da nakon ovog spriječavanja grijeha, ne postoji nešto manje od toga što bi mogao učini mu'min. Nego je negiranje srcem posljednja granica imana. Ali, to ne znači da onaj ko ne negira da se u njemu ne nalazi ni koliko je trun gorušice imana. Zato je rekao: ***'Iza toga nepostoji'***. Tako da je mu'mine podijelio na tri stupnja, i svako od njih je učinio od imana ono što mu je bilo obavezno. Ali, onaj prvi, pošto je bio najsposobniji među njima, njemu je obavezno ono što je potpunije nego što je onom drugom. A ono što je obavezno drugom je potpunije nego ono što je obavezno trećem. Tako da će se na osnovu toga zaključiti da se ljudi razlikuju po imanu, koji im je obavezan, shodno njihovim mogućnostima sa dospijećem obraćanja njima svima.

---

[1] Bilježi ga Muslim (što je prethodilo).
[2] Bilježi ga Muslim. (Pogledaj skraćenu verziju Muslimovog Sahiha br. 35).

POGLAVLJE

STAVOVI UČENJAKA U POGLEDU IZNIMKE (IZUZIMANJA) U IMANU

Što se tiče iznimke u pogledu imana čovjeka koji kaže: Ja sam mu'min inša-Allah. Tu se ljudi dijele na tri mišljenja. Neki smatraju postojećim, dok drugi smatraju oboje pravosnažnim, što je najispravnije mišljenje. Dok oni koji ga zabranjuju su od murdžija, džehmija i njima sličnih, dakle, od onih koji smatraju iman jednom stvari koju čovjek spoznaje u sebi, kao što je potvrđivanje Gospodara ﷻ, i slično tome, što je u srcu. Jedan od njih kaže: "Ja znam da sam mu'min, kao što znam da sam izrekao šehadet, kao što znam da sam proučio fatihu, kao što znam da volim Allahovog Poslanika ﷺ i ja mrzim jevreje i kršćane. Tako da su moje riječi: 'Ja sam mu'min', isto što su moje riječi: 'Ja sam musliman', ili isto što sam rekao da sam izrekao šehadet. Ili isto što su moje riječi: 'Proučio sam fatihu'. Ili isto što sam rekao: 'Ja mrzim jevreje i kršćane'. I druge stvari koje postoje i za koje ja znam i tvrdim. Pa kao što nije dozvoljeno da kažem: 'Ja sam proučio fatihu inša-Allah'. Isto tako neće se reći: 'Ja sam mu'min inša-Allah'. Ali ako bude sumnjao u to reći će: 'Ja sam to učinio inša-Allah. Tako da, onaj ko upotrijebi iznimku u svom imanu, on sumnja, zato su ih nazvali sumnjivima."

Međutim oni koji nalažu iznimku imaju dvije stavke:

Jedna je:[1] Da je iman ono na čemu čovjek umire. A čovjek kod Allaha može biti mu'min ili kafir, shodno stanju na kojem će umrijeti i što je prethodilo u Allahovom znanju da će na njemu biti. A ono što je bilo prije toga nema uticaja. Kažu: - Iman kojem slijedi kufr, i čiji vlasnik umire kao kafir, nije iman. Kao što je sa namazom kojeg namazdžija pokvari prije nego što ga upotpuni. Ili kao što je post u kojem se postač iftari prije zalaska sunca. Tako da onaj ko to učini kod Allaha je kafir radi Njegovog znanja o stanju ovoga na kojem će umrijeti; Isto tako su rekli u pogledu kufra. I ovo je stavka koja je primijećena kod mnogih kasnijih generacija među kulabijama i drugima koji su htjeli podržati poznati stav ehli-sunneta i muhadisa. Kao što kažu: "Ja sam mu'min inša-Allah". Htijući time naglasiti da se iman ne razlikuje. Niti da čovjek

[1] Druga stavka će doći na str. 503.

sumnja u njegovo postojanje. Nego sumnja u budućnost. Tome se dodalo da su rekli: "Allahova ljubav, zadovoljstvo, Njegova srdžba i ljutnja su bespočetni tj. oduvijek postojeći". Zatim da li se to odnosi na htijenje ili su to druga svojstva? U tome oni zastupaju dva stava. Većina njihovih prethodnika kažu: "Allahovo zadovoljstvo, srdžba, ljutnja i slično su svojstva koja nisu od htijenja. Isto kao što slušanje i vid nisu od znanja. Isto tako je sa prijateljevanjem i neprijateljstvom". Sve su to bespočetni oduvijek postojeći atributi, po Ebu-Muhammedu Adbullahu b. Seidu b. Kulabu i onima koji su ga slijedili od dogmatičara i od sljedbenika mezheba hanbelija, šafija, malikija i drugih.

Kažu: "Allah ﷻ, je oduvijek volio onoga ko je bio kafir znajući za njega da će umrijeti kao mu'min. Ashabi su uvijek bili dragi Allahu iako su obožavali kipove jedno vrijeme. A Iblisa je Allah oduvijek mrzio iako je uznevjerovao nešto kasnije". Ovo je jedno od njihovih mišljenja. Tako da zadovoljstvo i srdžba se odnose na htijenje, dok htijenje odgovara znanju. To znači da je Allah oduvijek htio da ih nagradi nakon njihovog imana. A da kazni Iblisa nakon njegovog kufra. Ovo značenje je ispravno. Allah ﷻ, je htio da stvori sve ono za šta je znao da će se naslijeđivati. Tako da onaj ko ovo tvrdi zastupa da postoje druga svojstva. Pa kaže: "Njegova ljubav slijedi onome koga je htio da nagradi". Pa svakog koga je htio nagraditi njega voli a svakoga koga je htio kazniti njega mrzi. Ovo slijedi znanju, tako da po njima se nikada neće zadovoljiti onim nad kime se nekada rasrdio. Niti se raduje pokajanju roba, nakon što mu je prihvatio pokajanje. Nego se oduvijek radovao njegovom pokajanju. A radovanje je po njima ili htijenje ili zadovoljstvo. To znači, da je oduvijek htio da ga nagradi. Također, po njima se neće rasrditi na Sudnjem danu, bez onoga što je bilo otprije. Nego je Njegova srdžba oduvijek sa značenjem htijenja ili sa nekim drugim značenjem.

Oni kažu: "Ako zna da će čovjek umrijeti kao kafir, i oduvijek hoće da ga kazni, pa onaj iman koji se nađe kod njega, nije valjan i beskoristan je. Ili čak njegovo postojanje je kao i njegovo nepostojanje. Tako da ovaj u osnovi nije mu'min. A ako se zna da će umrijeti kao mu'min, oduvijek će željeti da ga nagradi. A onaj kufr kojeg čini je kao nepostojeći". Tako da po njima on u osnovi nije kafir. Oni, u ovom pogledu, prave iznimku u imanu. Isto tako neki od njihovih učenjaka prave iznimku u pogledu kufra. Kao što je bio Ebu-Mensur el-Maturidi.

A ono što su naveli će biti odbačeno u oba slučaja. Većina učenjaka smatraj da se ne pravi iznimka u pogledu kufra. Nego je korištenje iznimke, u pogledu kufra, novotarija, i nije poznato da je to iko od selefa zastupao nego da je kufr njima nužan.

Oni koji su napravili razliku među njima su rekli: "Mi koristimo iznimku želeži od Allaha da nas na tome učvrsti sve do smrti. Dok kufr niko ne želi". Ali se kaže: Tvoj govor: "mu'min", kao što kažeš: "u džennetu". Onda ćeš za kafira reći: "Kafir". Ali, nećeš reći da je u Vatri osim ako ne dodaš da će u Vatru ako umre na kufru. To će ukazati da je sigurno kafir u tom stanju, iako je moguće da postane mu'minom. Isto tako je sa mu'minom. Bez razilke da li obavijestio o sebi ili o nekom drugom. Ako bi se za jevreja ili kršćaninan reklo: 'On je kafir'. Kaže: 'Inša-Allah'. Jer ne zna hoće li umrijeti kao kafir. I po njima niko od njih ne zna za mu'mina da je mu'min, osim ako tako umre. Ovaj stav je zastupao veliki broj dogmatičara i onih koj su slijedili Ebu-Kulaba. Sa njima se složio veliki broj sljedbenika imama. Ali ovo nije stav nikoga od selefa. Ni od četverice imama niti nekog drugog koji su pravili iznimku u pogledu imana, obrazlagaući to ovim, ni Ahmed niti neko drugi prije njega.

Stavku ovog mišljenja je odbila skupina, od onih koji su pravili iznimku u osnovi imana, slijedeći selefe pri tome. Stanovnici Šama su bili strogi prema murdžijama. Muhammed b. Jusuf el-Firjabi, prijatelj od Sevrija, koji je bio povezan sa Askelanom dok je bio nastanjen. To je bilo jedno od najboljih pograničnih mjesta islamske države. Zbog toga su se u njemu našli velikani, radi postojanja priprema na Allahovom putu. Oni su pravili iznimku u pogledu imana, slijedeći pri tome selefe. Isto tako su pravili iznimku u pogledu dobrih djela. Kao što čovjek kaže: Klanjao sam inša-Allah. I slično tome, što znači na prihvatanje. Radi toga što su o tome postojale predaje od selefa. Zatim, nakon njih su došli oni koji su pravili iznimku u svemu. Pa su govorili: "Ovo je moja odjeća inša-Allah". "Ovo je konopac inša-Allah". Ako bi se nekom od njih reklo: "U ovo nema sumnje. Rekao bi: 'Da, nema sumnje, ali ako Allah bude htio da ga izmijeni izmijenit će ga'." Riječima inša-Allah su htjeli reći da je moguće da se izmijeni u budućnosti. A ako se radi o trenutačnom stanju onda nema sumnje. Kao da je kod njih činjenica ono u čemu se ne pravi iznimka i što se ne može izmijeniti. Kao što su to oni govorili u

pogledu imana: "Iman je ono što Allah zna da se neće promijeniti sve dok ne umre onaj ko je bio u njemu."

Ovaj stav su zastupali i neki od učenih i pobožnih, poznatih po trudu i naukovanju. Oni koji su pravili iznimku u svemu su to prihvatili od nekih koji su slijedili svoje šejhove. A šejh kojem su se oni pripisivali se zvao Ebu-Amr Osman b. Merzuk. Ali on nije bio od onih koji su zastupali ovu iznimku, nego je u pogledu iznimke bio na putu onih koji su bili prije njega. Već su to inovirali neki od njegovih prijatelja poslije njega. Njihov šejh se pripisivao Imamu Ahmedu. On je bio od sljedbenika šejha Abdul-Vehaba b. Šejha Ebul-Feredža el-Makdisija. A Ebul-Feredž je bio od učenika Kadija Ebu-Ja'le. A svi oni, iako su se pripisivali Imamu Ahmedu, su se slagali sa Ibn-Kulabom u osnovi koju je Ahmed negirao kulabijama. Pa je naredio prekid veze sa Harisom el-Muhasibijem radi toga, u čemu se sa njime složila skupina od Malikovih, Šafijin i Ebu-Hanifinih prijatelja, kao što su: Ebul-Me'ali el-Džuvejni, Ebul-Velid el-Badži, Ebul-Mensur Maturidi i drugi. A njihov stav u pogledu mnogbrojnih pitanja atributa i onoga što se veže za njih, kao što je pitanje Kur`ana, da li je Allah ﷻ, govorio njime svojom voljom ili moći? Ili je Kur`an nužan Njegovom Biću? A njihovo mišljenje u pogledu iznimke je građeno na ovoj osnovi.

Isto tako su ga gradili El-Eš'ari i njegovi sljedbenici, jer su svi bili od kulabija. Pa su rekli da Allah ﷻ, nije govorio Svojom voljom i moći, niti da je zadovoljan, niti se ljuti na nekog nakon njegovog imana, ili kufra. Niti se raduje pokajanju onoga ko se pokaje. Radi toga su se složili sa selefima da je Kur`an Allahov govori i da nije stvoren. Zatim su rekli: "On je oduvijek postojeći i njime nije govorio ni sa Svojom voljom niti moći". Zatim su se nakon toga razišli u pogledu 'oduvijek', da li je to jedno značenje? Ili su to oduvijek postojeći harfovi koji su postavljeni? Kao što sam njihova mišljenja i mišljenja drugih pojasnio na drugom mjestu.

Ova kasnija skupina odbija da kaže nešto sigurno u pogledu bilo čega od stvari. Iako su zastranili u pogledu iznimke. Tako da je ova riječ postala nepostojeća kod njih. Pa ako nešto žele da ispolje kao sigurno onda tvrde da je Muhammed Allahov Poslanik, da je Allah njihov Gospodar, ali ne kažu: sigurno. Ja sam se susreo sa skupinom od njih pa sam negirao takav njihov stav. Pa sam odbio da učinim ono što su tražili sve dok nisu rekli: sigurno. Nakon toga su mi donijeli knjigu sa

Vjerovjesnikovim ﷺ, hadisima u kojima je zabranio da se kaže: sigurno. Ali su hadisi podmetnuti i različiti, a izmislili su ih neki od kasnijih generacija.

Dakle, ovdje se iznimka u imanu obrazlaže sličnim obrazloženjima. Skupina među ljudima je odbacila ta obrazloženja u stvarima u kojima nisu dopuštena po konsenzusu muslimana. A to je, da sada postojeće stvari, ako su u Allahovom znanju sa promjenjivim stanjem, onda će se iznimka koristiti u pogledu trenutačno postojećih svojstava. Pa će se reći: "Ovaj je mali inša-Allah". Jer ga Allah može učiniti odraslim ili velikim. Ili se kaže: "Ovaj je nenormalan inša-Allah". Jer ga Allah može učiniti razumnim. A murtedu se kaže: "Ovo je inša-Allah kafir". Radi mogućnosti da će se pokajati. Oni koji su napravili iznimku u imanu gradeći se na ovoj stavki su pomislili da je ovo stav selefa. Oni i njima slični od dogmatičara su pomagali ono što je očito od islama, isto onako kao što su to podržavale muatezile i džehmije i drugi od dogmatičara. Podržavali su potvrdu Tvorca, vjerovjesništvo, Sudnji dan i slično, kao što su podržavali ono što je bilo očito od mezheba ehli-sunneta i džemata. Kao što su to činile kulabije, kirramije, eš'arije i drugi. Oni su podržavali stav da je Kur`an Allahov govor i da nije stvoren, te da će se Allah vidjeti na ahiretu. Da pripadnici Kible nisu kafiri radi počinjenog grijeha. Da neće vječno boraviti u Vatri. Da će se Vjerovjesnik ﷺ, zauzimati za počinioce velikih grijeha. Da je kaburska smutnja istina, da je kaburska patnja istina. Da je Vjerovjesnikov ﷺ, Izvor na Sudnjem danu istina. I slično tome, od mišljenja koja su poznata da su od ehli-sunnea i džemata. Kao što su podržavali hilafet četverice pravednih halifa, te vrijednosti Ebu-Bekra i Omera.

Većina dogmatičara u onome što su podržali ne poznaju suštinu islama u tom pogledu. Niti sunnet koji je došao na tu temu. Niti ono na čemu su bili selefi u tom pogledu. Tako da su podržali ono što im se predočilo, bez stavki koje su bile kao stavke u suštini. Nego na osnovu drugih stavki koje su preuzeli od nekih novotara. Tako da se u njihovim stavovima pojavila kontradiktornost, nepodudarnost i greške, radi čega su ih selefi pokudili. Isto kao što je slučaj sa ovim govorom i onim koji su ga zastupali. Mnogo je njihovog kuđenja koje se odnosilo na ovaj govor. A pokuđen govor je onaj koji je suprotan Kur`anu i sunnetu. A sve ono što se suprotstavi Kur`anu i sunnetu je nevaljano, lažno, a istovremeno je suprotno šerijatu i razumu.

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً

"Riječi Gospodara tvoga su vrhunac istine i pravde". (El-En'am, 115)

A kada je postalo poznato da ehli-sunneti zastupaju korištenje iznimke u pogledu imana, ovi su vidjeli da je to nemoguće osim sa imanom na kojem rob umre. I to je ono radi čega se rob odužuje svom Gospodaru. Oni su pomislili da je iman kod selefa ovo. Tako da su ovo prenosili od selefa. Međutim ovaj stav niko od selefa nije zastupao. Ali su ga pojedinci od ovih prenosili od njih. I to radi toga što su smatrali da se ne odnosi osim na ovaj način. Oni tvrde da ono što su podržali od Džehmove osnove u pogledu imana, da je to stav učenjaka i velikana među muhadisima. Mnogo je ovoga u mezhebima selefa u čemu su im se suprotstivili neki naučnici. Pri čemu su predočili njegov dokaz u tom pogledu iako nisu poznavali stav selefa u suštini. Pa su govorili na osnovu onoga što su poznavali od njihovih dokaza a ne od dokaza selefa. Ili od onih koji su ih cijenili radi onoga što su raspoznali da je od njih pa kažu: Ovo su rekli oni koji su provjeravli ili ovo je stav onih koji su provjeravali. Ali se ispostavi da je nepravilan stav suprotan razumu zajedno sa šerijatom. Ovoga se može naći mnogo u govoru novotara i pojedinih ateista. A onaj kome Allah podari znanje i iman, spoznat će da kod kasnijih generacija nije postojala provjera, osim nešto manje od proučavanja selefa. Ni u pogledu znanja niti u pogledu djela. A onaj ko ima iskustva u proučavanju u razumskim stvarima ili djelima, znat će da je mezheb ashaba uvijek bio ispravniji od onih koji su došli poslije njih. Te da niko neće uvesti novo mišljenje u islam a da to neće biti greška. A ispravnost će se naći kod onih koji su bili prije njega.

Ebul-Kasim el-Ensari u onome što je prenio od Ebu-Ishaka el-Isfirajinija, kada je spomenut stav Ebu-Hasana i njegovih prijatelja u pogledu imana, smatrajući ispravnijim da je potvrda srcem rekao je: "Od naših prijatelja ima onih koji su zastupali stav odužívanja, te da je suštinski iman da se rod oduži svom Gospodaru, i da na tome umre. Dok među njima ima onih koji to nisu smatrali uslovom ni kojem slučaju."

El-Ensari kaže: "Kada je navedeno da većina učenjaka među selefima, zastupaju stav da je iman spoznaja srcem, potvrda jezikom i djelo organima. Većina ovih je zastupala teoriju odužívanja. Onaj ko je zastupao ovu teoriju je to govorio o onome za koga nije došla vijest da je od stanovnika dženneta. Ali o kome je došla vijest da je od stanovnika

dženneta, njemu su sigurno tvrdili iman. Kao što je deset obradovanih ashaba džennetom". Zatim kaže: "Ono što su odabrali učenjaci jeste da je iman potvrda, a mi smo spomenuli njihovo razilaženje u mišljenjima u pogledu teorije odužživanja. Te da li je to uslov ispravnosti imana i njegove suštine u tom trenutku, radi toga da li je kod Allaha ubrojan među njih i u propis koji se odnosi na njega? Onaj ko kaže da je to uslov, prave iznimku u izgovoru u tom trenutku. Ali ne da time sumnjaju u suštinu tevhida i spoznaje. Nego kažu: "Ne zna se sa kojim smo mi imanom okarakterisani u trenutku, da li je on prihvaćen kod Allaha? Što znači da ćemo se njime okoristiti na onom svijetu, i da ćemo ubrati od njegovih plodova".

Ako im se kaže: "(Da li ste vi uistinu mu'mini? Ili ćete reći: Inša-Allah? Ili ćete reći: Nadamo se?) pa će reći: 'Mi smo mu'mini inša-Allah'. Podrazumijevajući upotrebom ove iznimke to što su prepustili ovo Allahu ﷻ, na onom svijetu. Dok, iman koji je prihvaćen kod Allaha u propisu biva onda kada se spozna uspjeh i znak spasa. Ako je njegov vlasnik, da nas Allaha sačuva, u Allahovom propisu od nestretnika, onda će njegov iman sa kojim se okitio u trenutku biti kao nepostojeći. Kaže: Kod onih koji su krenuli ovim pravcem nema razlike između toga da kaže: Ja sam sigurno mu'min i od stanovnika dženneta. Ili da kaže: Ja sam uistinu mu'min.

Kažem da će se ovo odnositi na mišljenje onih koji tvrde da iman obuhvata obavljanje obaveza i klonjenje od zabrana. Pa onaj ko umre na ovome bit će od stanovnika dženneta. Ali što se tiče stava džehmija i murdžija, stava kojeg su ovi podržali i koji su podržali Džehmov stav, on će sigurno umrijeti na imanu. Po njima će ovakva osoba biti potpunog imana. Ali i pored toga, on je po njima počinioc velikih grijeha koji će ući Vatru. Ali to ne znači ako se oduži ili ispuni obavezu imana, da je od stanovnika dženneta. Ovaj stav nužnosti je ukazao na njegovu nevalidnost. Zato što je Allah mu'minima obećao džennet. Također su rekli: " posebno jer Allah ﷻ kaže:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ

"Allah obećava vjernicima i vjernicama džennetske bašče" (Et-Tevba, 72)

Kaže: "Oni, misleći na one koji su zastupali teoriju ispunjavanja imana izgradili su potvrdu na ovom vjerovanju. A iman koji smo opisali su rekli da će biti na onom svijetu kao i njegovo ispunjenje na Ahiretu,

kao šerijatski uslov u pogledu imana, a ne u jeziku ili razumu." Kaže: "Ovo je mezheb selefa od muhadisa i većine učenjaka". Kaže: "Ovo je odabir Imama Ebu-Bekra b. Fevreka. A Imam Muhammed b. Ishak b. Huzejme je zastranjivao u tom pogledu, pa je govorio: "Onaj ko kaže: 'Ja sam uistinu mu'min'. On je novotar."

Što se tiče mezheba selefa i muhadisa, kao što su Ibn-Mesud i njegovi prijatelji, Sevri, Ibn-Ujejne, većina učenjaka Kufe, Jahja b. Seid el-Qattan, onako kako prenosi od učenjaka Basre, Ahmed b. Hanbel i drugi od imama sunneta, su pravili ili koristili iznimku u pogledu imana. Ovo je preneseno od njih potvrdnim predajama i lancima, ali niko među njima nije rekao: 'Ja koristim iznimku radi samog odužívanja'. Te da je iman samo naziv za ono čime se rob odužuje svom Gospodaru. Nego su ovi imami rekli da se iznimka koristi zato što iman sadrži obavljanje obaveza. Tako da to nisu sebi svjedočili, kao što nisu svjedočili za sebe da su čestiti i bogobojazni, jer je to nešto što ne znaju a to je hvaljenje ili preporučivanje samog sebe bez znanja. Kao što ćemo, inša-Allah, navesti njihove stavove.

Što se tiče odužívanja[1], nije mi poznato da je bilo ko od selefa obrazložio to iznimkom. Ali veliki broj kasnijih generacija od muhadisa, Ahmedovih i Šafijinih prijatelja te drugih, su obrazlagali iznimkom. Kao i njihovi debatanti kao što je Ebu-Hasan el-Eš'ari i većina njegovih prijatelja, ali ovo nije bio stav selefa i muhadisa.

Zatim je rekao: Ako bi neko rekao: "Ako kažete: 'Iman koji je naređen u šerijatu, je ono što ste opisali, sa uslovima, ali, to nije tačka spajanja u jeziku'. Kako će onda biti ispravan vaš stav: Iman je jezički?" Reći ćemo: Iman je potvrda u jeziku i šerijatu. Osim što je šerijat tom vjerovanju dodao svojstva i uslove koji u cjelosti postaju prihvaćenim dijelovima kao što smo to rekli za namaz, post, hadž i drugo. Namaz u jeziku znači dova, a šerijat joj je dodao uslove.

Pa će se reći da je ovo kontradiktornost u onome što su naveli o nazivu imana. Jer, kada su ustvrdili da je iman u jeziku potvrda, te da ga šerijat nije izmijenio, naveli su ga za sebe.

Ako bi se reklo: Zar namaz, zekat i hadž ne odstupaju od jezika i da su iskorišteni na mjestu kojem ne pripadaju? Reći ćemo: Učenjaci su se u tom pogledu razišli. Ali je tačnije da su potvrđeni u jeziku u svojoj

---

[1] Riječ 'muvafat' ili odužívanje ispunjivanje obaveze i sličnog se odnosi na odužívanje u onome čime je Allah obavezao robove. (o.p.)

upotrebi. Da ukazuju na ono na šta se odnose kod upotrebe. Te da nisu prenešena značenja. Osim što su im dodate određe odlike. A ako bi smo prihvatili stav našeg sugovornika da su ovi termini prenešeni ili ponešeni na značenje u metaforičkom smislu, sa sigurnim dokazom koji bi ukazao na to, na njemu je da navede dokaz da se to desilo u pogledu termina iman. Jer se ne moraju otkloniti očitosti Kur`anskih značenja radi tog uklanjanja samog očitog značenja od termina.

Reći će se: Vi ste u pogledu imana rekli da je šerijat dodao određene stvari. Pa ste ga učinili poput namaza i zekata. Iako niko ne može navesti ni jedan dokaz iz šerijata da je iman nešto čime se ne naziva osim odužívanje njime. Ali, i sa tom pretpostavkom, poznato je da šerijat ako doda tome dodatna djela, biva višebrojnije i poznatije. Pa kako onda u njega nisu ušla djela sa šerijatske strane?

Kaže: Mora postojati siguran dokaz o tome. Postoje dva odgovora:

(Jedan je): Kontradiktornost u pogledu odužívanja, jer ne može biti siguran u njegovom pogledu.

(Drugi je): Da nećemo prihvatiti, nego tvrdimo da su ljubav prema Allahu, Poslaniku, strah od Allaha i slično tome, djela koja ulaze u sastavni naziv imana, u Allahovom i Poslanikovom ﷺ govoru, više nego što možemo tvrditi u pogledu nekih djela kao što su namaz, post ili hadždž, ili u pitanjima oko kojih postoji razilaženje. Zatim Ebu-Hasan, Ibn Fevrek i drugi od onih koji su tvrdili da je iman odužívanje nisu rekli da mu je šerijat išta dodao. Nego je po njima svako onaj kome je zakonodavac oduzeo naziv imana, izgubio je iz svog srca vjerovanje. Kaže: "Od naših prijatelja ima onih koji nisu odužívanje učinili uslovom u imanu, shodno tome da je istinski iman u trenutku. Iako su to učinili uslovom za zasluživanje nagrade". Ovo je stav muatezila i kirramija, a ovo je izabrao i Ebu-Ishak el-Isfirajini, a Kadijev govor ukazuje na to. Kaže: "Ovo je odabir našeg šejha Ebul-Me'alija. Jer on kaže: 'Iman je potvrđen u stanju i u njega nema sumnje. Ali iman koji je znanje uspjeha i dokaz spasa je iman odužívanja. Njemu su selefi davali pažnju pa su ga spojili sa iznimkom. Ali time nisu mislili na stvaranje sumnje u obavljenom imanu'. Kaže: 'Onaj ko je zastupao ovo mišljenje rekao je: Iman je svojstvo iz kojeg se uzima naziv mu'min. A on je spoznaja i vjerovanje. Isto kao što se naziv 'alim' (učenjak), uzima od riječi 'ilm' (nauka). Pa ako to znaš u mom pogledu, tvrdit ćeš to sigurno, kao što

tvrdiš da sam učenjak, poznavalac i da potvrđujem. Iako bi moglo postojati nešto u budućnosti što će to otkloniti. Onda će u tom slučaju izaći iz domena zasluge istoga. Ali se neće reći: Pojasnilo nam se da se nije radilo o imanu koji nam je naređen. Nego se radi o participiranom imanu koji se izmijenio i pokvario. Ali nije tako kada kaže: Ja sam od stanovnika dženneta. Jer je to nešto skriveno od njega i tome se on nada." Kaže: "Onaj ko je zastupao prvo mišljenje držao se određenih stvari. Od njih je da se kaže: 'Iman je ibadet cijelog života. On je kao jedan vid pokornosti. Tako da će ispravnost njegovog početka biti vezana za njegov kraj. Isto onako kao što si to rekao za namaz, post ili hadž'. Kažu: 'Nema sumnje da se u trenutku neće nazvati evlijom, niti sretnikom, niti da je Allah njime zadovoljan. Isto tako se kafir u trenutku neće nazvati Allahovim neprijateljem, niti nesretnikom, osim što će se nad njim primijenjivati propisi koji se odnose na neprijatelje, u tom trenutku, zato što on sam po sebi ispoljava njihove znakove".

Kažem: Ovo što su rekli je bez sumnje stav Ebu-Kulaba, El-Eš'arija i njegovih prijatelja. Kao i onih koji su se sa njima složili od Ahmedovih, Malikovih i Šafijinih prijatelja a i drugih. Ali, većina ljudi kažu: "Ako je kafir onda je Allahov neprijatelj, a ako povjeruje i bude bogobojazan postat će Allahovim evlijom." Uzvišeni Allah kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ
ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ
تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ إِن
يَثۡقَفُوكُمۡ يَكُونُواْ لَكُمۡ أَعۡدَآءٗ وَيَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ وَأَلۡسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمۡ
أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴿٣﴾ قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ
فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا
وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ إِلَّا قَوۡلَ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسۡتَغۡفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمۡلِكُ
لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۖ رَّبَّنَا عَلَيۡكَ تَوَكَّلۡنَا وَإِلَيۡكَ أَنَبۡنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ
وَٱغۡفِرۡ لَنَا رَبَّنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِيهِمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ

ٱلْـَٔاخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ
وَٱللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

"O vjernici! Ne uzimajte Moje neprijatelje i svoje neprijatelje za prijatelje, ljubav im darivajući, a oni poriču Istinu koja došla je vama, i izgone Poslanika i vas zato što vjerujete u Allaha, vašega Gospodara, ako ste već izišli radi džihada na Putu Mojemu i tražeći zadovoljstvo Moje, a vi njima ljubav tajno iskazujete, a Ja najbolje znam što vi skrivate i što obznanjujete. A ko to od vas bude činio, pa – taj je zalutao s Pravog puta. Ako vas se oni domognu, bit će neprijatelji vaši i pružit će prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezičine svoje, i jedva će dočekati da postanete nevjernici. Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti, a Allah dobro vidi ono što radite. Bio vam je dobar uzor u Ibrahimu i u onima koji su s njim kad su narodu svome rekli: 'Mi s vama nemamo ništa, a ni s onim što vi, umjesto Allaha, obožavate, mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će se između nas stalno javljati sve dok ne budete u Allaha, Njega Jedinog, vjerovali!' – ne i u Ibrahimovim riječima ocu svome: 'Ja ću se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti.' 'Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti. Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri.' Bio vam je u njima dobar uzor – onima koji se nadaju Allahu i onome svijetu. A onaj koji se okrene – pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan. Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi; Allah je svemoćan; Allah mnogo prašta i On je Milostiv." (El-Mumtehine, 1-7)

A tako je i bilo. Jer, većina ovih stanovnika Mekke koji su se borili protiv Allaha i Njegovog Poslanika su poslije oslobađanja Mekke povjerovali pa su postali Allahovim i Poslanikovim štićenicima. A Ibn-Kulab i njegovi sljedbenici su na osnovu toga izgradili da je vilajet oduvijek postojano Allahovo svojstvo. A to je volja, ljubav, zadovoljstvo i slično tome. To znači da je postojana i potvrđena volja i nakon njihove smrti. Ovo značenje slijedi Allahovom znanju, pa onaj ko zna da će umrijeti kao mu'min neće prestati biti Allahov štićenik. Jer, Allah nikada nije prestao htjeti uvesti ga u džennet, a isti je takav slučaj sa neprijateljstvom.

Što se tiče ostalih, ili svih učenjaka, oni kažu da je prijateljstvo ili neprijateljstvo, ako sadrži Allahovu ljubav i Njegovo zadovoljstvo,

mržnju i sedžbu, pa On ﷻ, biva zadovoljan sa čovjekom i voli ga nakon što on povjeruje i čini dobra djela. Ali će se rasrditi na njega i mrzit će ga nakon počinjenog kufra. Kao što Allah ﷻ kaže:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُواْ مَآ أَسۡخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُواْ رِضۡوَٰنَهُۥ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ

"To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čime je On zadovoljan prezirali; ..." (Muhammed, 28)

Obavijestio da je da ga neka djela srde. Isto tako Allah ﷻ kaže:

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡ

"A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo" (Ez-Zuhruf, 55)

Mufesiri kažu: Kada su Nas rasrdili. Takođe riječi Uzvišenog:

وَإِن تَشۡكُرُواْ يَرۡضَهُ لَكُمۡۗ

"A ako budete zahvalni, On će tim biti zadovoljan" (Ez-Zumer, 7)

U vjerodostojnom hadisu, koji se nalazi kod Buharije, prenosi se od Ebu-Hurejre ﷺ, da je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

"Allah ﷻ kaže: 'Onaj ko napadne na mog evliju izazvao Me je na rat. Ničim boljim Mi se Moj rob neće približiti osim sa izvršavanjem onoga što Sam mu naredio. A neće Mi se Moj rob prestati pribižavati sa nafilama sve dok ga ne zavolim. A kada ga zavolim bivam njegov sluh kojim sluša. Njegov vid kojim gleda. Njegova ruka koju pruža. Njegova noga kojom korača. M'nom čuje, M'nom vidi, M'nom uzima, M'nom korača. Ako od Mene zatraži Ja ću mu dati. Ako od Mene zatraži zaštitu Ja ću ga zaštiti. Ni oko čega se ne ustežem kao što se ustežem da oduzmem dušu Mom robu mu'minu. On mrzi smrt a Meni je mrsko da ga ražalostim, ali mu se mora desiti."[1]

Obavještava da Mu se neće prestati približavati sa nafilama sve dok ga ne zavoli. Zatim kaže: Kada ga zavolim onda bivam tako i tako. Ovo pojašnjava da se Njegova ljubav odnosi na Njegovog roba, kada taj rob dođe sa onim što On voli. Kur`an je ukazao na ovakve situacije. Allah ﷻ kaže:

---

[1] Bilježi ga Buharija. A Zehebi i drugi su govorili o njegovom lancu. Ali je Hafiz Ibn-Hadžer naveo ga sa hadisima koji ga jačaju u Fethul Bari, zato provjeri njegove lance i tekstove. Pa treba pogledati u hadis koji ga jača i to upotpunosti ili pak neke od njegovih dijelova. I to da li su mu lanci sačuvani od nedostataka do te mjere da se njima ne može ojačati. Možda će nam se to omogućiti inša-Allah.
(Zatim mu je Allah podario mogućnost nad time pa je ocjenio ovaj hadis vjerodostojnim i kaže: Ali riječ 'izazvao' se ne nalazi kod Buahrije nego kod drugih. Pa pogledaj Komentar Tahavijeve akide br. 458 izdanje Islamske knjižnice. I Silsiletu ehadis sahiha br. 1640)

قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

– **Reci: "Ako vi Allaha volite, onda mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti! "** (Ali-Imran, 31)

Pa kada kaže: **i vas će Allah zavoljeti**, je odgovor na naredbu kada kaže: **mene slijedite**. Što je, ustvari, nagrada za uslov, zbog toga je to potvrdno izrekao. A ovo je nagrada za njihova djela, tj. slijeđenje Poslanika ﷺ. Pa ih je radi toga nagradio Svojom ljubavlju, što predstavlja nagradu za sam uslov, nagradu za djelo, uzročnik uzroka, što opet neće biti osim poslije njega a ne prije njega. Ovo je isto što i riječi Uzvišenog:

ٱدْعُونِىٓ أَسْتَجِبْ لَكُمْ

"...'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!..." (Gafir, 60)

Ili gdje Uzvišeni kaže:

يَـٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾

"O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i od patnje vas neizdržive zaštititi!" (El-Ahkaf, 31)

Uzvišeni kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. (El-Ahzab, 70–71)

Ovome sličnih je mnogo ajeta. Isto tako Allah ﷻ kaže:

فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ

"...ispunite ugovore prema njima do ugovorenog roka. Allah zaista voli bogobojazne". (Et-Tevbe, 4)

I kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ

"O vjernici, zašto govorite ono što ne činite? Veoma je prezreno kod Allaha da govorite ono što ne činite! Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su zdanje čvrsto spojeno." (Es-Saff, 2–4)

Oni su upitali Poslanika pa rekli: Kada bi smo znali koje je djelo najdraže Allahu mi bi smo ga učinili. Pa je Allah objavio ove ajete. Također kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَـٰنِ فَتَكْفُرُونَ

"Onima koji nisu vjerovali doviknut će se: 'Allahov prezir prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici – bio je, doista, veći od vašeg prezira sada prema sebi.'" (El-Mu'min, 10)

Ovo ukazuje, da je Njegova ljubav i mržnja kao nagrada za njihova djela. Te da ih On voli, ako Ga se boje i ako se budu borili. Zbog toga ih je podstakao na djelo time kao što ih je podstakao na ostalo ono što im je obećao. A nagrada za djelo je nakon djela. Uzvišeni kaže: **kad ste, pozvani da vjerujete, vi ste ostali nevjernici.** Allah ﷻ, ih mrzio radi toga kada su pozvani da vjeruju a oni su ostali nevjernici. Isto tako je u riječima Uzvišenog:

لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَـٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

"Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli. On je znao šta je u srcima njihovim, pa je spustio smiraj na njih, i nagradit će ih skorom pobjedom." (El-Feth, 18)

Pa Njegove riječi: **Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli.** Pojašnjava da je zadovoljan sa njima u tom vremenu. Jer, prijedlog 'kada', je prilšoka odredba za nešto što je prošlo u vremenu. Pa se spoznalo, da je bio zadovoljan sa njima u tom vremenu, radi tog djela. Radi toga ih je nagradio, a prouzrokovano ne postoji prije uzroka. A ono što je određeno vremenom, neće biti prije svog vremena. Ako je sa jedne strane zadovoljan sa njima, onda je ovo posebno zadovoljstvo postignuto davanjem prisege, što nije bilo do tada. Kao što je potvrđeno u Sahihu da će reći stanovnicima dženneta:

"'Stanovnici dženneta, jeste li zadovoljni?!' Pa će reći: 'Gospodaru naš, zašto ne bi bili zadovoljni kada Si nam dao ono što nisi dao nikome od Svojih robova'. Pa će Allah reći:'Zar ne želite da vam podarim ono što je vrijednije od toga?' A oni će odgovoriti:' Gospodaru naš, šta je to vrijednije od toga?' A On će reći: 'Podarit ću vam Svoje zadovoljstvo, i nikada se poslije ovoga neću rasrditi nad vama'."

Ovo ukazuje, da su postigli to zadovoljstvo u tom trenutku, i to ono poslije kojeg nikada više neće postojati srdžba. A sa druge strane ukazuje, da nečijem drugom zadovoljstvu može uslijediti srdžba.

U oba Sahiha u hadisu o šefa'atu svaki od Poslanika će govoriti:

"Moj Gospodar se danas rasrdio takvom srdžbom kojom se do tada nikada nije rasrdio niti će se poslije nje ikada takvom rasrditi."

A u Sahihu od Vjerovjesnika ﷺ, se na više načina prenosi da je rekao:

"Allah se više raduje pokajanju Svog roba nego li čovjek koji je izgubio u nepoznatoj zemlji jahalicu a na njoj hranu i piće. Pa je traži ali je ne pronađe, a onda legne čekajući smrt. Međutim kada se probudi ugleda svoju jahalicu a na njoj svoju hranu i piće."

A u drugoj predaji:

"'Šta mislite kakva je njegova radost radi nje?' Pa su rekli: 'Veličanstvena, Allahov Poslaniče'. Kaže: 'Allah se više obraduje pokajanju Svog roba nego li ovaj svojoj jahalici'."

Isto tak i Njegovo smijanje dvojici ljudi, jedan ubije drugog a oba uđu u džennet. Kao i Njegovo smijanje onome koji će posljednji od ljudi ući u džennet. Pa će reći:

"Jel' se ismijavaš sa mnom a Ti si Gospodar svjetova? Pa će reći: 'Ne, nego Sam ja nad čim hoću Moćan'."

A sve ovo je u Sahihu.

U kunut dovi[1] ***"Podari mi prijateljstvo onoga koga si Ti zaštitio"***. Dok nešto što je prethodilo nije moguće tražiti. Uzvišeni kaže:

إِنَّ وَلِـۧيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَـٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّـٰلِحِينَ

"moj je zaštitnik Allah, Koji Knjigu objavljuje i On se o dobrima brine." (El-A'raf, 196)

I kaže:

وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُتَّقِينَ

"...a Allah je zaštitnik onih koji Ga se boje..." (El-Džasije, 19)

Ova zaštita koju im pruža je kao nagrada za njihovu dobrotu i bogobojaznost, kao produkt toga. Ali im nije prethodila. A oni iako su postali dobri i bogobojazni Njegovom voljom, moći, darom i

[1] Tj. u vitr namazu, a hadis o tome je vjerodostojan, dok hadis koji o tome govori na sabah namazu nema osnove. Nego će u toku sabah namaza, kao i u ostalim, doviti radi nekakve nedaće čemu će odgovarati dova.

dobročinstvom, ali se ipak zaštita vezala za to što su postali bogobojazni i dobri. Tako da, pokazalo se je kako je ova zaštita došla nakon toga što su postali bogobojazni i dobri, time što ih je pomogao i podržao. Ali to nije bilo prije nego što su postali dobri i bogobojazni. Isto tako je sa milošću. Vjerovjesnik ﷺ, kaže:

"Milostivi će se smilovati milostivima. Smilujte se onima koji su na Zemlj,i vama će se smilovati Onaj Koji je na nebesima."

Tirmizi kaže: hadis je sahih.[1] Također, riječi Uzvišenog: **...a zadovoljan je sa vama ako budete zahvalni.** Vezao je zadovoljstvo kao nagradu za uzrokovano uzročnikom. Tako da se nagrada mora povezati za djelo. Zato je Uzvišeni rekao:

لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

"...da ćete doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao" (El-Feth, 27)

Što ukazuje da će to On htjeti, ali nešto kasnije. Isto tako su i Njegove riječi:

إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

"i zaista Njegova naredba, kada nešto hoće, jeste da samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude." (Jasin, 82)

Čestica 'kada', ukazuje na prilošku odredbu za nešto u budućnosti, što ukazuje da On ako nešto želi kaže: Budi, i ono biva. Također, riječi Uzvišenog:

وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ

"I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti,.." (Et-Tevba, 105)

Pojasnio je da će to vidjeti u budućnosti nakon što to učine.

---

[1] Kažem da su ga također sahihom ocijenili Ebul-Feth el-Hirki, El-Iraki, Ibn-Nasiruddin Dimeški. A u njegovom lancu je Ebul-Kabus koji nije poznat kao što je rekao Zehebi. Ali je Ibn-Nasiruddin rekao: "Ima popratne hadise koje smo prenijeli u Ahmedovom Musnedu i od Abda b. Humejda u hadisu od Ebu-Hedaša Hibbana b. Zejda Šer'abija el-Humsija jednog od povjerljivih prenosilaca od Abdullaha b. Amra sa njegovim značenjem. Allah najbolje zna." (Pogledaj Sahih Sunen od Ebu-Davuda br. 4132, Sahih Sunen od Tirmizija br. 1569, Musned od Imama Ahmeda br. 6491 i Sahihul džamias-sagir br. 3522).

Druga stavka,[1] u pogledu iznimke, je to što je neograničeni iman obuhvatio sve ono što je Allah naredio Svom robu, kao i sve ono što mu je zabranio. Pa ako bi čovjek rekao: "Ja sam mu'min", shodno ovome, on svjedoči za sebe da je od čestitih, bogobojaznih, onih koji čine sve što im je naređeno i koji se klone svega što je zabranjeno. Tako da će biti od Allahovih evlija. Ovo je isto što je hvaljene samog sebe. Ili, svjedočenje za sebe u onome što ne zna, i to ako bi ovo svjedočenje bilo ispravno. Onda bi također trebao sebi posvjedočiti da će biti od stanovnika dženneta, ako umre na ovom stanju. Ali, niko ne može svjedočiti sebi takvo nešto. Tako da je njegovo svjedočenje sebi imanom isto što i svjedočenje sebi džennetom, ako umre na tom stanju. Ovo je stavka koju su izuzimali svi selefi, od onih koji su koristili iznimku. Iako su dopuštali da se izostavi iznimka sa drugim značenjem, što ćemo inša-Allah spomenuti.

El-Hallal u knjizi Es-Sunnet kaže: "Govorio nam je Suljeman b. El-Eš'as - misleći na Ebu-Davuda Es-Sidžistanija, kaže: "Čuo sam Ebu-Abdullaha Ahmeda b. Hanbela da mu je jedan čovjek rekao: "Rečeno mi je: 'Je si li ti mu'min?' Rekoh: 'Da'. 'Jesam li šta za to griješan? I da li su ljudi osim mu'min ili kafir?' Pa se Ahmed naljutio i rekao: 'Ovaj je govor isto što i ubjeđenje murdžija. Allah ﷻ kaže:

وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ

"Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti..." (Et-Tevba, 106)"

Tj. od njih. Zatim je Ahmed rekao: "Zar iman nije riječ i djelo?" Čovjek mu odgovori: 'Naprotiv'. Kaže: 'Došli smo sa riječju?' Kaže: 'Da'. Kaže: 'Došli smo sa djelom?' Kaže: 'Ne'. Kaže: 'Kako ćeš pokuditi da kaže inša-Allah i da napravi iznimku?!'

Ebu-Davud kaže: Obavijestio me je Ahmed b. Ebu-Šurejh da je Ahmed b. Hanbel njemu napisao ovo pitanje, a to je da je iman riječ i djelo. Pa smo došli sa riječju ali ne i sa djelom. Tako da pravimo iznimku u pogledu djela, a Hallal je spomenuo ovaj odgovor u predaji od Fadla b. Zijada i kaže: "Fadl je dodao i rekao: 'Čuo sam Ebu-Abdullaha da kaže: 'Sulejman b. Harb je ovo primjenjivao na prihvatanje djela i govorio bi: 'Mi radimo ali ne znamo hoće li naša djela biti prihvaćena ili ne?!' "

[1] Prva stavka je prethodila na str. 488.

Kažem: Prihvatanje je vezano za samo djelo ako se učini onako kako je naređeno. Svako ko se boji Allaha u svom djelu, pa ga učini onako kako mu je naređeno, bit će mu prihvaćeno. Ali, on ne može sigurno tvrditi da mu je djelo prihvaćeno. Zbog toga što ne može tvrditi sigurno potpunost djela. Kao što Uzvišeni kaže:

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ

"i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, a srca su im puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru" (El-Mu'minun, 60)

Aiša ﵂, je rekla:

"Allahov Poslaniče, je li to čovjek koji čini blud, krade, pije alkohol i koji se boji?" Pa je rekao: ***"Ne kćeri Siddikova, to je čovjek koji klanja, posti i udjeljuje milostinju ali se boji da ne bude prihvaćeno od njega."***[1]

El-Hallal prenosi od Ebu-Taliba da je rekao: "Čuo sam Ebu-Abdullaha da kaže: 'Ne možemo a da ne koristimo iznimku, jer ako kažu 'mu'min' time je došao sa riječima ali je iznimka u djelima a ne riječima.' "

Od Ishaka b. Ibrahima[2] se prenosi da je rekao: "Čuo sam Ebu-Abdullaha da kaže: 'Ja uzimam Ibn-Mesudov hadis o iznimci u pogledu imana, jer je iman riječ i djelo, a djelo je aktivnost. Mi smo došli sa riječju ali se bojimo da nismo propustili šta od djela. Pa mi je drago da se pravi iznimka u imanu pa se kaže: Ja sam mu'min inša-Allah'." Kaže: "Čuo sam Ebu-Abdullaha da je bio upitan o Vjerovjesnikovim ﷺ riječima: ***Mi ćemo vam se uskoro, inša Allah, pridružiti.*** Na šta se ovdje iznimka odnosi? Kaže: 'Na bakije, jer ne zna da li će biti ukopan na mjestu gdje je poselamio ili na nekom drugom mjestu'."

Od Mejmunija se prenosi da je upitao Ebu-Abdullaha o njegovom stavu i mišljenju o riječima: Ja sam mu'min inša-Allah. Kaže: "Ja kažem: Mu'min inša-Allah, mu'min nadam se, jer, on ne zna koliko se odužio za djela koja su mu naređena ili koliko nije". Ovoga se mnogo može naći u Ahmedovom a i u govoru drugih ljudi. A ovo odgovara onome što je prethodilo, a to je, da neograničeni pojam imana jeste onaj koji se odnosi na obaveze i za kojeg se zaslužuje džennet ako se umre na tom stanju.

[1] Bilježe ga Tirmizi i Ahmed a sahihom ga je ocjenio Hakim sa čime se složio Zehebi. (Pogledaj Sahih Sunen od Tirmizija br. 2537, Sahih Sunen Ibn-Madže br. 3384, Musned od Imama Ahmeda br. 25250 i Ehadis sahiha br. 162).

[2] On je prenosilac pitanja od Imama Ahmeda. Provjera Zuhejr Šaviš, Islamska knjižnica.

Te, da je gubitnik onaj ko izostavi naređeno, ili učini zabranjeno. Za takvog se neće reći da je mu'min. Nego da je neograničeni pojam mu'min čestiti, bogobojazni Allahov štićenik. Ako kaže: "Ja sam sigurno mu'min". Onda će te njegove riječi značiti: "Ja sam sigurno čestit, bogobojazan Allahov štićenik".

Ali pored ovoga Ahmed i drugi učenjaci su smatrali pokuđenim da čovjek drugom kaže: "Je si li ti mu'min?" Mrzili su i sam odgovor, jer je to novotarija koju su uvele murdžije kako bi njome dokazali svoj stav. Jer, svaki čovjek zna sam po sebi da nije kafir. Nego osjeća u srcu da vjeruje u ono sa čime je došao Poslanik. Pa kaže: 'Ja sam mu'min'. Tako da će se potvrditi da je iman potvrda. Zato što tvrdiš da si mu'min. Ali netvrdiš da si uradio sve ono što ti je naređeno. Ali kada su selefi shvatili njihov cilj, omrznuli su odgovor. Ili su pak pojašnjavali u tančine odgovor. A to je zato što se u pogledu termina imana može koristiti neograničenost a i ograničenost kod izgovora. Tako da su odgovarali sa ograničenim pojmom imana u kojem se ne mora tvrditi da sam sebi svjedoči potpunost. Zato je ispravno bilo da je dozvoljeno reći: 'Ja sam mu'min'. Bez upotrebe iznimke ako misli na to. Ali, njegov govor mora sadržavati nešto što će ukazati na to da on tim imanom nije podrazumijevao neograničeni poptuni iman. Zato je Ahmed mrzio da odgovori na neograničeni pojam imana bez iznimke koja bi prethodila.

El-Merruzi kaže: "Ebu-Abdullahu je bilo rečeno: 'Mi kažemo: Mi smo mu'mini? Pa je rekao: Mi kažemo: Mi smo muslimani." Također je rekao: "Rekao sam Ebu-Abdullahu: 'Mi kažemo: Mi smo mu'mini?' Kaže: 'Ne, nego kažemo: Mi smo muslimani'." Tako da i pored toga nije negirao stav onih koji ne koriste iznimku, osim ako njihova namjera nije poput one kod murdžia tj. da je iman samo riječ. Nego je dopustio to zato što se zna da u njegovom srcu postoji iman. Iako nije mogao tvrditi potpunost njegovog imana.

El-Hallal kaže: Obavijestio me je Ahmed. Esrem el-Muzeni da je Ebu-Abdullahu rečeno: "Ako bi me pitao čovjek i rekao: 'Da li si ti mu'min?' Kaže: 'Tvoje pitanje je novotarija, ne sumnja se u njegov iman'. Ili je rekao: 'Ne sumnjamo u naš iman'."

El-Muzeni kaže: "Ja sam zapamtio da je Ebu-Abdullah govorio: 'Mi kažemo kao što je govorio Tavus': 'Vjerujem u Allaha, Njegove meleke, knjige i poslanike'."

El-Hallal kaže: "Obavijestili su me Harb b. Ismail i Ebu-Davud: Čuo sam Ahmeda da je rekao: "Čuo sam Sufjana, tj. Ibn-Ujejnu, da kaže: 'Ako neko bude upitan: Da li si ti mu'min? Neće mu odgovoriti. Nego će reći: Tvoje pitanje meni je novotarija, a ja ne sumnjam u svoj iman'. I kaže: 'Ako kaže: Inša-Allah. Neće biti pokuđeno, i u to neće ući sumnja'." Prenosi se da je Ahmed rekao: "Mi ne sumnjamo u naš iman. A i da onaj koji pita ne sumnja u iman onoga koga je upitao je potpunije, jer on tvrdi da je potvrdio, vjeruje u ono sa čime je došao Poslanik, ali ne tvrdi da je došao sa svim obavezama koje su naređene."

Dakle, spoznalo se da su Ahmed i drugi od selefa tvrdili i nisu sumnjali u ono što je u srcima od imana u tom stanju. Ali su smatrali da se iznimka odnosi ako se radi o neograničenom imanu, koji sadrži djela koja su naređena. Također, to su dokazivali upotrebom iznimke u onome u šta se ne sumnja. Ovo je druga stavka, iako mi ne sumnjamo u ono što je u našim srcima od imana. A iznimka u onome za što se zna da postoji je došlo u sunnetu. Zbog same mudrosti u tome.

Od Muhammeda b. Hasana b. Haruna se prenosi da je rekao: "Upitao sam Ebu-Abdullaha o iznimci u pogledu imana pa je rekao: 'Da, iznimka se koristi za značenje u kojem nema sumnje. Iz straha i predostrožnosti radi samih djela. Iznimku su koristili Ibn-Mesud i drugi, to je bio Sevrijev mezheb. Allah ﷻ kaže': "

لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ

"doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni – ako Allah bude htio(inša-Allah) –" (El-Feth, 27)

Vjerovjesnik ﷺ, je svojim ashabima rekao: ***"Nadam se da sam ja najbogobojazniji pred Allahom od vas".*** A o mejitu kaže: ***"Na njemu ćemo biti proživljeni"***. Ahmed je pojasnio da će se iznimka koristiti iz straha i predostrožnosti radi djela. Jer, postoji bojazan da možda nije upotpunio ono što je naređeno. Tako da će se iskoristiti iz predostrožnosti iznimka. I kaže: "Ne u značenju sumnje". Tj. bez sumnje u ono za šta čovjek zna u sebi. Jer, u suprotnom čovjek sumnja u potpunost djela tj. boji se da ih nije upotpunio, boji se radi nedostataka u njima ali ne sumnja u njihovu osnovu.

El-Hallal kaže: Obavijestio me je Muhammed b. Harun da je Hajiš b. Sindi govorio im o ovom pitanju. Ebu-Abdullah je rekao: "Vjerovjesnikove ﷺ, riječi kada je stao nad kaburovima i rekao: ***'Mi ćemo vam se uskoro, inša-Allah, pridružiti'***. Time je mislio na sebe jer je znao

da će umrijeti. U priči o čovjeku iz kabura[1]: ***"Na njemu si živio, na njemu si umro i na njemu ćeš biti proživljen inša-Allah"***. U Vjerovjesnikovim ﷺ, riječima: ***"Ja sam zadržao svoju dovu a ona će, inša-Allah, obuhvatiti onoga ko nije pripisivao Allahu ortaka ni u čemu."***[2] Isto tak u postavljenom pitanju Vjerovjesniku ﷺ, kada je jedan čovjek rekao:

"Neko od nas se probudi džunup pa da li posti? Pa je rekao: 'Ja to učinim pa zapostim'. Pa je rekao: 'Ti nisi kao neko od nas Allah ti je oprostio ono što je prethodilo i što će biti od tvojih grijeha'. Vjerovjesnik ﷺ odgovori: 'Tako mi Allaha ja se nadam da se najviše među vama bojim od Allaha.' "[3]

Ovoga je mnogo i tome je slično sa ubjeđenjem.

Kaže: "Kod njeg je ušao Šejh i upitao ga o imanu, pa mu je rekao: 'Riječ i djelo, povećava se i smanjuje'. Pa mu je rekao: 'Ja kažem: Da li je mu'min inša-Allah?' Kaže: 'Da'. Pa mu je rekao: 'Oni mi kažu da sumnjam'. Kaže: 'Loše li je to što kažu'. Zatim je izašao i rekao: 'Vratite ga'. Pa je rekao: 'Zar ne kažu: Iman je riječ i djelo, povećava se i smanjuje?' Kaže: 'Da'. Kaže: 'Je li oni koriste iznimku?' Pa mu je rekao: 'Kako to Ebu-Abdullah?' Kaže: 'Reci im: Vi tvrdite da je iman riječ i djelo. Vi ste došli sa riječju, ali sa djelom niste. Tako da je ova iznimka za ovo djelo'. Pa mu je rečeno: 'Praviš iznimku u imanu?' Kaže: 'Da, kažem: Ja sam mu'min inša-Allah. Pravim iznimku u ubjeđenju ne u sumnji'. Zatim je rekao: 'Allah ﷻ, kaže: **"doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni inša-Allah"**. Allah ﷻ, je obavijestio da će oni ući u Mesdžidul-Haram'."

Ahmed je u svom govoru pojasnio sa ubjeđenjem u ono što je sada postojeće u njemu. To je rekao svojim jezikom i srcem i u to nije sumnjao. Ali je koristio iznimku zato što su djela od imana, ali nije ubjeđen da ih je upotpunio. Nego sumnja u to. Ali je negirao sumnju i potvrdio ubjeđenje, u pogledu onoga u što je ubjeđen u sebi. A potvrdio je sumnju za šta nije siguran u njegovo postojanje. Zatim je pojasnio da je iznimka u pogledu ovog drugog poželjna, zato što se ne zna je li došao sa njim ili ne. Isto tako je dopušteno i za ono za šta je ubjeđen. Ako bi upotrijebio iznimku za ono što je u njemu bilo bi ispravno. Kao

---

[1] Tj. o ispitu u kaburu a hadis je sahih. (Pogledaj Sahih Sunen od Ibn-Madže br. 3443 i Musned od Imama Ahmeda br. 25080 i 26970).
[2] Mutefekun alejhi. (Pogledaj skraćenu verziju Sahih Muslim br. 95).
[3] Bilježi ga Muslim a prethodio je br. 276.

što je Vjerovjesnik ﷺ, rekao: ***"Tako mi Allaha, ja se nadam da se najviše među vama bojim od Allaha."*** Ova stvar je prisutna u trenutačnom stanju, a ne radi se o budućnosti. Tj. da je on najbogobojazniji među nama. On ne samo da se nada da je najbogobojazniji među nama nego se nada da se najviše boji Allaha u trenutku u kojem je to izgovorio. Isto kao što se mu'min, kada učini neko djelo, nada da će mu ga Allah prihvatiti. Ili se boji da mu ga neće prihvatiti. Kao što je Uzvišeni rekao:

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾

"i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, a srca su im puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru" (El-Mu'minun, 60)

Vjerovjesnik ﷺ, kaže: ***"To je čovjek koji klanja, posti i udjeljuje milostinju i boji se da mu ne bude prihvaćeno"***. Prihvatanje je stvara sadašnjosti ili prošlosti a on se nada i boji se. Zato što će njegov završetak u budućnosti biti pohvaljen ili pokuđen. A čovjek odobrava njegovo postojanje ili nepostojanje. Kaže se: On se nada u njega, a i boji se od toga. Tako da se za sadašnjost ili prošlost veže nada i strah. Zato što će njegov kraj biti poželjan ili pokuđen. On se nada da će Allah prihvatiti njegova djela i nagraditi ga za ista, te da će mu se smilovati u budućnosti. Ili se boji da mu neće prihvatit djela, te da će mu uskratiti nagradu. Isto kao što se boji da će se Allah rasrditi na njega, u njegovoj nepokornosti radi čega će ga kazniti.

Čovjek se trudi da postigne ono što traži poput trgovca ili poštara kojeg pošalje za njegovom potrebom da je obavi u nekom od vremena. Pa kada prođe to vrijeme kaže: Nadam se da je taj i taj ispunio to i to. Njegovo ispunjenje je u prošlom vremenu. Ali ono što će se desiti od radosti i veselja i drugih stvari je stvar budućnosti. Čovjek će u vremenu kada je po običaju vakat da hadžije uđu u Mekku reći: Nadam se da su ušli. A za izvidnicu koju pošalje nevjernicima reći će: Nadam se da će Allah pomoći mu'mine i podariti im plijen. Ili kada je riječ o Egipatskom Nilu i vremenu kada mu se nivo podiže reći će: Nadam se da se nivo Nila podigao. Kao što će onaj ko je prisutan u Egiptu u tom vremenu reći: Nadamo se da se ove godine nivo Nila podigao. A onaj ko ima zemlju i za koju bi volio da pokisne i ako se kiša spustila na neke krajeve da kaže: Nadam se da će kiša biti opća, i nadam se da će natopiti tu i tu zemlju. Jer se nada u ono radi čijeg se postojanja raduje i veseli, dok je ono što je bolno mrsko kod njega.

Ovo se veže za znanje, a znanje o tome je u budućnosti. Pa ako zna da su muslimani pobijedili, ili da su hadžije ušle u Mekku, ili da se kiša spustila tome će se radovati. Pored toga će postići još neke ciljeve. A ako je stanje suprotno tome, onda se kod njega neće naći ono što je očekivao, od voljenih i željenih izhoda. Pa kaže: Nadam se i bojim se, zato što je voljeno ili omraženo vezano za znanje o tome, a to je budućnost. Isto tako što se očekuje od imana od sreće i spasa je stvar budućnosti, tako da će o tome u sadašnjem vremenu upotrijebiti iznimku. Zato što je traženo ili očekivano u budućnosti. Zatim, sve što je očekivano u budućnosti se veže za Allahovu volju ako tvrdi postojanje toga, jer budućnost se neće desiti osim Allahovom voljom.

Tako, da kada kažemo onda će ovo inša-Allah biti istina, jer se neće ništa desiti osim ako Allah bude htio. A sumnja i termin za njih nisu vezani osim kao komentar, ali nije nužno da se komentariše uz sumnju, nego je to shodno svakom govorniku. Nekada biva sumnjičav, a nekada ne biva takav. Pošto se u mnogo slučajeva može naći sumnja zato što čovjek ne zna završetak poslova, neko je pomislio da sumnja ulazi u njihov smisao. Ali nije tako. Allah ﷻ, kaže: **"doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni inša-Allah"**, što znači da je ne moguće predstaviti sebi da Allah u to sumnja. Pa čak ni onaj kome se obraćalo a to su Poslanik i mu'mini. Zato je Se'aleb rekao: "Ovo je iznimka od Allaha a znao je za to. Dok stvorenja prave iznimku za ono što ne znaju". Ebu-Ubejde i Ibn-Kutejbe su rekli: 'ako' znači 'kada' tj. kada Allah bude htio. Time su mislili na ispunjenje djela tj. 'ako' sa samim ispunjenjem 'kada' jer je 'kada' priloška odredba za vrijeme. Dok je 'ako' čestica za komentar.

Ako bi se reklo: "Arapi kažu: 'Kada se pocrvene hurme dođi mi'. A ne kaže se: 'Ako pocrvene hurme'." (Reći će se: Ovdje se misli na vrijeme dolaska kada pocrvene hurme, pa su došli sa priloškom odredbom za vrijeme radi ispunjenja. A termin: 'ako' ne ukazuje na vrijeme. Nego ukazuje na puku vezu između prvog i drugog glagola. A slično onome o čemu mi govorimo je da kažu: 'Hurme će pocrveniti i biti slatke inša-Allah'. Ovo je tačno i ovo je nalik ovome.

Ako bi se reklo: Skupina ljudi su pobjegli od ovog značenja pa su iznimku smatrali sumnjom. Zeddžadž kaže: **"doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni inša-Allah"** tj. Allah vam je to naredio. Kaže se da se iznimka odnosi na sigurnost i strah. Tj. ući ćete u njega sigurni. A što se tiče ulaska u to nema sumnje. A kaže se da će te ući svi ili neki od vas. Jer je

znao da će neki od njih umrijeti. Tako da je iznimka radi toga što neće svi ući u njeg). Reći će se: Svi zastupnici ovih stavova su pali u ono od čega su bježali, pored toga što su izašli iz domena onoga na šta je ukazao Kur`an. Zatim su to izmijenili na način koji im nije koristio. Jer, onaj ko kaže: Da vam je to Allah naredio. Allah ﷻ je znao, da li će im narediti ili neće, znao je da će im narediti. Pa je znao da će im narediti da uđu u njeg isto kao što je znao da će ući. Tako da su iznimku vezali za ono na šta termin nije ukazao. Allahovo znanje je vezano za očito i skriveno. Isto tako i njihov strah i sigurnost. On je znao da će oni ući sigurni ili pod strahom. A On je obavijestio da će ući sigurni, jer je znao da će ući u Mesdžidul-Haram sigurni. Ni u jedno od ovog dvoga nije postojala sumnja kod Allaha, ili čak ni kod Njegovog Poslanika. A onaj ko kaže: Svi ili pojedinci. Reći će se da je za volju vezan ulazak za onoga na koga se termin odnosio. A ako se misli na sve njih, onda će morati svi ući u njeg. Ali ako se misli na većinu, onda je njihov ulazak vezan za volju. A ono što nije navedeno ne može se ni vezati sa česticom 'ako', jer je čestica 'ako' za ono što će biti. A ovo je bilo sigurno potvrđeno obećanje. Zato je Omer ؓ, rekao Vjerovjesniku ﷺ, u godini Hudejbije: *"Zar nam nisi govorio da ćemo doći do Bejtullaha i da ćemo tavafiti oko njeg?"* Kaže: **"Naprotiv, ali jesam li ti rekao da ćeš doći ove godine?"** Kaže: *'Ne'*. Kaže: **"Ti ćeš doći do njeg i tavafit ćeš oko njeg."**[1]

Ako bi se reklo: Zašto nešto od drugih obećanja u Kur`anu nije vezao za ovo? Reći će se: Zato što je ovaj ajet objavljen nakon što se Vjerovjesnik ﷺ, vratio sa Hudejbije. A oni su te godine obavili umru. A trudili su se ulažući napore da uđu unutar Mekke, ali su ih u tome spriječili mušrici, te su se vratili, a u njima je ostao bol koji niko osim Allaha nije znao. Tako da su ostali u iščekivanju ostvarenja ovog obećanja iste godine. Jer im je Vjerovjesnik ﷺ, dao općenito obećanje. Prenosi se da je u snu vidio kako mu neko govori: "Vi ćete ući u Mesdžidul-Haram inša-Allah". Kada se probudio govorio je ljudima o svom snu, pa im je naredio umru, ali oni te godine nisu obavili umru. Nakon toga je objavljen ovaj ajet, kao sigurno obećanje onoga što im je Poslanik ﷺ, obećao od stvari za koju su mislili da će učiti te godine. A govorio je: Inša-Allah. Ovdje se mislilo na ispunjenje obećanja. Tj. da će im Allah ispuniti to. Isto kao što čovjek tvrdi da će učiniti sigurno bez

[1] Bilježi ga Buharija u dugačkom hadisu o ugovoru na Hudejbiji. (Pogledaj Fethul bari br. 2731 i 2732 i Musne do Imama Ahmeda br. 18881).

izbjegavanja pa kaže: Tako mi Allaha ja ću to, inša-Allah, uraditi. To nije rekao iz sumnje u svojoj namjeri i nakani, niti radi onoga što će se desiti od željenoga. Kao što se bilježi u oba Sahiha da je Sulejman عليه السلام rekao: *"Tako mi Allaha ove noći ću obići stotinu žena, svaka od njih će roditi konjanika koji će se boriti na Allahovom putu"*. Pa mu je njegov prijatelj rekao: *"Reci inša-Allah"*. Ali on to nije rekao. Tako da od njih nije zatrudnila osim jedna koja je rodila pola djeteta. Pa je Vjerovjesnik ﷺ, rekao:

***"Tako mi Onoga u Čijoj je Ruci moja duša da je rekao inša-Allah svi bi se oni kao konjanici borili na Allahovom putu"*.**

Jer, kada kaže inša-Allah, to nije iz sumnje za onim što želi i traga za njim, nego radi Allahovog ispunjenja te želje. Jer se ništa ne događa osim sa Allahovom voljom. Pa ako to rob nakani bez da veže za to Allahovu volju, neće postići ono što je nakanio. Jer, ko se nad Allahom uzdiže On ga utjera u laž. Zato se prenosi da je rekao: ***"Neću upotpuniti onom ko odredi nešto"*.**

Nekima je bilo rečeno: Čime si spoznao svog Gospodara? Kaže: Sa kvarenjem nakana i trganjem želja. Uzvišeni kaže:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْيۡءٍ إِنِّي فَاعِلٞ ذَٰلِكَ غَدًا ۝ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ

"I nikako za bilo šta ne reci: 'Uradit ću to sigurno sutra!' - ne dodavši: 'Ako Bog da!' " (El-Kehf, 23-24)

Jer kada kaže: Učinit ću to. U tome se nađe potražnja i obavijest. Njegova potražnja je sigurna, možda time što će se to traženo desiti, onda to biva samo ako Allah hoće. A traganje za djelom mora biti od Allaha sa Njegovom moći i snagom. Tako da će u svom traganju tražiti od Allaha, a u obaviještavanju neće obavijestiti osim ono što Allah zna. Pa ako se nakani bez da ovo poveže, time će se kao uzdizati iznad Allaha, pa će ga Allah osporiti. Ali musliman u onome što nakani i želi te traga za njim se neće dvoumiti da kaže inša-Allah, kako bi ispunio svoju želju i da dopre do onoga nad čime se zakleo da se neće desiti osim Allahovom voljom. Niti se dvoumi u Njegovu volju. A Gospodar će ispuniti ono što im je obećao sa sigurnim htijenjem u kojem nema iznimke. A ono što hoće učnit će. Jer On ﷻ, što hoće to i biva, a ono što ne želi neće se desiti. I nije poput roba koji želi a ne desi se ili se desi ono što ne želi.

Tako da kada Allah ﷻ, kaže: **Inaša-Allah**. Je ispunjenje onoga što Sam vam obećao i nije moguće to izbjeći od Moje volje i htijenja. Ono što

hoću biva a ono što neću ne biva. Tako da je ova iznimka ovdje sa namjerom ispunjenja, tj. radi toga što im se željeno nije desilo te godine, a ono ostalo što im je obećano, nije isti slučaj kao sa ovim.

Zbog toga su se pravnici razišli oko značenja onoga ko upotrijebi iznimku u svojoj zakletvi. Da li je to ispunjenje kod iznimke ili komnetar. Da li će se iznimka u tom slučaju upotrijebiti ili je dužan da se otkupi, ako učini suprotno od zakletve? Za razliku od onoga ko se dvoumi u svojoj nakani, takav će sigurno upotrijebiti iznimku bez razilaženja. Ali je ispravno, da je u svakom slučaju iznimka upotrijebljena zbog općenitosti Allahove volje. Jer, čovjek iako je njegov volja, za ono što se zakleo, sigurna, ipak će to vezati za Allahovu volju, jer sigurno tvrdi postojanje Allahove volje, a ne smije garantovati da će se desiti ono što on kao čovjek želi i za šta se zaklinje. Niti to on može učiniti svojom voljom da se ne desi. Jer, u ovom razdvajanju volja ne igra ulogu, ako se on toga drži sa Allahovom voljom. A ako to ne želi, onda ga njegova zakletva ne veže za to. Niti se zakleo ako je njegova volja sigurna. I nije sve ono što želi da se mora vezati za zakletvu i za što nema otkupnine.

Onim što smo spomenuli se pojašnjava da, onaj ko kaže inša-Allah, biva sa potpunošću njegove volje u dobijanju traženoga. On to izgovara radi ispunjenja željenoga pri čemu traži pomoć od Allaha ﷻ, u tome. A ne zbog sumnje u svoju volju. Ovo se odnosi na ono za šta se zaklinje i želi, kao što Allah ﷻ, kaže: **"doista u Mesdžidi-Haram ući sigurni inša-Allah"**. Je vijest o onome što Allah želi da se desi, a On zna šta će se desiti, što je povezao sa Svojom voljom riječima **inša-Allah**. Isto tako je i ono o čemu čovjek obavještava u budućnosti, pri čemu on ima sigurnu volju, pa za to kaže inša-Allah, da bi ispunio očekivano a ne zbog sumnje u volju niti u znanje o događanju istog.

Zato se iznimka koristi kod potpunosti želje za onim što je vezano, kao i čovjekove snage za njim. Tako da ostanu tračci straha koji se nameću nadi pa kaže: Inša-Allah, kako bi ispunio nadu sa znanjem da će se desiti. Isto kao što moli i priziva Allaha za stvar za koju zna da će se desiti. Kao što je Vjerovjesnik ﷺ, na Bedru obavijestio ashabe o mjestima pogibije mušrika. Zatim je ušao u grmlje i prizivao Allaha tražeći pomoć pa kaže: ***"Allahu moj ispuni mi ono što Si mi obećao."***[1]

[1] Hadis je sastavljen iz dvije predaje jedna je od Enesa a druga od Ibn-Omera a oba hadisa su kod Muslima i drugih. Ja sam ih pojasnio u Tahridžu fikhis sireti. (Str. 239 i 241 treće izdanje).

Jer, znanje o onome što je određeno ne negira da je to određeno sa uzrocima. A dova je jedan od najveličanstvenijih uzroka. Isto tako nada u Allahovu milost i strah od Njegove kazne su veličanstveni uzroci u spasu od Njegove kazne i zasluzi Njegove milosti.

Iznimka sa spomenom volje se navodi u totalnoj vijesti, kao i u vijesti u kojoj postoji molba. U prvom slučaju, ako se zakune na izričnu rečenicu, bez namjere puke obavijesti ili zabrane, nego da potvrdi ili negira, kao da kaže: Bit će tako i tako inša-Allah. Ili neće biti tako i tako. A onaj ko koristi iznimku zna da će se to i to desiti ili da se neće desiti. Kao što Uzvišeni kaže: **Ući ćete.** Ovo je odgovor koji nije skriven.

Drugi je onaj u kome se nađe molba kao da kaže: Tako mi Allaha, učinit ću tako i tako. Ili neću to učiniti inša-Allah. Kontekst je u smislu obavijesti sa prisutnošću molbe. Ali nije rekao: Tako mi Allaha ja sam to htio, ali bez nakane. Nego je rekao: Tako mi Allaha bit će. A ako se ne desi prekršio je zakletvu, zato što se stvar ispostavila suprotnom nego što se on zakleo. A ako kaže inša-Allah, zakleo se na osnovu odredbe ili ocjene tj. ako Allah bude htio ne kao neograničeni smisao zakletve.

Zbog toga je veliki broj pravnika smatrao da ako ne postoji ono na šta se zakleo, da je prekšio zakletvu, ili ako postoji a ne učini ono na šta se zakleo da je također prekršio zakletvu. Bez razlike da li zaboravio, pogriješio ili to učinio iz neznanja. Oni su primijetili da je ovo u značenju vijesti, pa ako se desi suprotno onome što je obavijestio prekršio je zakletvu. Drugi su opet rekli da se ovo odnosi na puku vijest ili zabranu, kao što su naredba ili zabrana. Pa ako čovjek zabrani nešto pa to učini iz zaborava ili pogriješi, neće biti da je prekršio zakletvu isto tako je i sa ovim.

Prvi su rekli da se može naći u značenju potvrde ili negacije kao da kaže: Tako mi Allaha kiša će pasti, ili neće pasti. Ovo je puka vijest u čemu nema naredbe niti zabrane. Ako bi se zakleo na osnovu svog ubjeđenja, pa se ispostavi da su stvari suprotno zakletvi, prekršit će zakletvu. Ovim će se pojasniti razlika između zakletve na ono što se desilo i onogo na što se zaklinje u budućnosti. Jer, zakletva za prošlost se ne smatra pravosnažnom, pa ako pogriješi nije dužan otkupiti se. Kao što je gamus (namjerno kršenje zakletve), za razliku od budućnosti i na njemu nije da koristi iznimku u budućnosti ako je to već učinio. Uzvišeni kaže:

زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ

"Nevjernici misle da neće biti oživljeni. Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa ćete o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!', a to je Allahu lahko." (Et-Tegabun,7)

Naredio mu je da se zakune za ono što će biti kao što je u Njegovim riječima:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَأۡتِينَا ٱلسَّاعَةُۖ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأۡتِيَنَّكُمۡ عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِۖ

"A nevjernici govore: "Čas oživljenja nam neće doći!" Reci: "Hoće, tako mi Gospodara moga, Koji zna i ono što je skriveno, zacijelo će vam doći." (Saba', 3)

Kao što mu je naredio da se zakune za sadšnje vrijeme pa kaže:

وَيَسۡتَنۢبِـُٔونَكَ أَحَقٌّ هُوَۖ قُلۡ إِي وَرَبِّيٓ إِنَّهُۥ لَحَقّٞۖ

"Oni te zapitkuju: 'Da li je istina da će to biti?' Reci: 'Jeste, Gospodara mi moga, zaista je istina, ..." (Junus, 53)

Vjerovjesnik ﷺ, kaže:

"Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša među vas će se spustiti sin Merjemin kao pravedni vladar i pravedni sudija."[1]

Isto tako je rekao:

"Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša neće nestati dunjaluka sve dok ljudima ne dođe dan kada ubica neće znati zašto je ubio niti ubijeni zašto je ubijen".[2]

I kaže:

"Kada bude Kisra[3] uništen, a bit će Kisra uništen, a poslije njega neće postojati drugi Kisra. A kada bude uništen cezar poslije njega neće postojati drugi cezar. Tako mi Onoga u Čijoj je Ruci moja duša vi ćete njhove riznice podijeliti na Allahovom putu."[4]

Oba hadisa su u Sahihima.

---

[1] Mutefekun alejhi a spuštanje Ise عليه السلام je potvrđeno mutevatir predajama u što se mora vjerovati i nećemo se zavarati time što pojedinci tvrde da se radi o ahad predaji, jer nije od učenih u ovoj nauci. Kako bi bio kad sam samo ja naveo dvadeset lanaca od dvadeset ashaba sa više od dvadeset vjerodostojnih lanaca. (Ja kažem: Šta i da se radi o ahad predajama? Šta bi onda bilo?! Akaid se potvrđuje sa svim hadisima ako su vjerodostojni isto kao što tevatur predaje nemaju potrebu za dvadeset lanaca ako se potvrde onim najmanjim brojem što je prihvaćeno kod kasnijih generacija. Zuhejr).

[2] Bilježi ga Muslim (8/183).

[3] Perzijski kralj.

[4] Mutefekun alejhi.

Poslanik ﷺ, se zakleo na budućnost na mnogim mjestima bez iznimke a Allah ﷻ, najbolje zna.

Hvala Allahu Gospodaru svjetova i neka je spas i blagoslov na našeg uglednika Muhammeda, njegovu porodicu i ashabe.

SADRŽAJ TEMA